Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

33

AZ OROSZNYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

V. I. LENIN

MŰVEI

33.

KÖTET

1921 augusztus—1923 március

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1953

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСА–ЭНГЕЛЬСА–ЛЕНИНА ПРИ ЦК ВКП(б)

В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ

ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 33. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1950

Lenin műveinek magyar kiadása a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosznyelvű kiadás nyomán, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

A harmincharmadik kötet Leninnek azokat a cikkeit, beszédeit és leveleit tartalmazza, amelyeket Lenin 1921 augusztus 16-a és 1923 március 2-a között írt.

Lenin ezekben a művekben összegezi a népgazdaságnak az új gazdasági politika útján történt helyreállítása első eredményeit, megindokolja a teljes szocialista társadalom országunkban való felépítésének lehetőségét és vázolja e társadalom felépítésének tervét.

Lenin az „Új idők, régi hibák új köntösben", „Az Októberi Forradalom negyedik évfordulójára", „Az arany jelentősége most és a szocializmus teljes győzelme után" c. cikkekben és „A köztársaság bel- és külpolitikájáról" a IX. Összoroszországi Szovjetkongresszuson 1921 december 23-án mondott beszédében, „Az OK(b)P KB-nak politikai beszámolója" címmel a XI. pártkongresszuson 1922 március 27-én, „Az oroszországi forradalom öt éve és a világforradalom távlatai" címmel a Kommunista Internacionále IV. Kongresszusán 1922 november 13-án, a Moszkvai Szovjet plénumán 1922 november 20-án mondott beszédében és más művekben megmutatja a szocialista nagyipar helyreállításának és fellendítésének kezdetét, a munkás-paraszt szövetség új gazdasági alapon való megszilárdulását. Lenin kijelöli az ország kapitalista elemei elleni támadás útját, és kifejezi azt a szilárd meggyőződését, hogy „a «nep» Oroszországa szocialista Oroszországgá lesz".

A kötetben közölt több felszólalás, cikk és dokumentum a pártépítés kérdéseivel, a párttisztítással és a párt szociális összetételének megjavításával, a bírálat és az önbírálat fejlesztésével, a szovjet, a szakszervezeti és a

szövetkezeti szervek vezetésével foglalkozik. Ezek: „A párttisztításról" c. cikk, „Az új párttagok felvételének feltételeiről" V. M. Molotovnak küldött levelek, „Az OK(b)P Központi Bizottságának politikai beszámolója" az OK(b)P XI. Kongresszusán, az OK(b)P Központi Bizottságának „A szakszervezetek szerepe és feladatai az új gazdasági politika viszonyai között" c. határozata stb.

A kötetben jelentős helyet foglalnak el azok a művek, amelyek Leninnek az államapparátus megerősítése és megjavítása érdekében kifejtett tevékenységét tükrözik. Ilyenek: „A Munkás-Paraszt Felügyelet feladatainak, e feladatok értelmezésének és teljesítésének kérdéséhez", „Levél I. V. Sztálinnak a helyettesek (a Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa elnökhelyetteseinek) munkájáról", „Határozat a helyettesek (a Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa elnökhelyetteseinek) munkájáról", „A «kettős» alárendeltségről és a törvényességről" és a „Beszéd a IX. Szovjetkongresszus által választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság IV. ülésszakán, 1922 október 31-én".

Lenin e kötetben olvasható több munkájában kifejtette a Szovjethatalom külpolitikájának alapelveit. Lenin a Szovjet Köztársaság és a kapitalista államok békés egymásmellett élésének lehetőségéből kiindulva a békéért és a Szovjetállam függetlenségéért és szuverenitásáért vívott harcot tette a külpolitika alapjává.

Lenin a nemzetközi munkás- és kommunista mozgalommal foglalkozó műveiben kijelöli az egységfront taktikájának fő feladatait és megvilágítja a világforradalom fejlődésének távlatait. Lenin hangsúlyozza, hogy a szocializmusnak az egész világon való végleges győzelme szempontjából óriási jelentőségű a keleti országokban — Szovjet-Oroszországgal együtt a világ lakosságának hatalmas többségét jelentő Indiában és Kínában — folyó nemzeti szabadságmozgalom és forradalmi harc növekedése.

Ebben a kötetben jelennek meg Lenin utolsó cikkei: a „Naplójegyzetek", „A szövetkezetekről", „Forradalmunkról", „Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet", „Inkább kevesebbet, de jobban". Lenin e műveiben összegezte az elvégzett munkát és felvázolta a

szocializmus országunkban való felépítésének tervét, mely szerint a szocialista építésbe be kell vonni a parasztságot, kidolgozta szövetkezeti tervét a parasztságnak a szocializmus felépítésébe való bevonására. Lenin meghatározta a kulturális forradalom feladatait és megjelölte az államapparátus átszervezésére vonatkozó konkrét intézkedéseket.

E kötetben jelenik meg Lenin ismert cikke, „A harcos materializmus jelentőségéről", amelyben Lenin kijelölte a marxista filozófia terén végzendő munka programmját.

Leninnek a 33. kötetben megjelent, Sztálinhoz írott műveiben és leveleiben világosan kifejeződik Lenin és Sztálin szoros együttműködése a párt és a Szovjetállam vezetésében, a szocialista építés megszervezésében, közös harcuk, melyet a párt ellenségei, a trockisták és buharinisták ellen, a nagyorosz sovinizmus és a helyi nacionalizmus ellen, a népek barátságának megerősítéséért folytattak.

E kötetben Leninnek 20 olyan műve van, amely először jelenik meg Lenin Műveiben. A „Levelek a Központi Statisztikai Hivatalnak", „Beszéd a Hamovnyiki kerület munkásainak, munkásnőinek, vöröskatonáinak és ifjúságának az Októberi Forradalom negyedik évfordulója alkalmából rendezett ünnepi gyűlésén"és az „OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának utasítása az új gazdasági politikáról. Tervezet" c. írásban (az utóbbi két munka először jelenik meg nyomtatásban) Lenin megvilágítja az új gazdasági politika megvalósításával kapcsolatos kérdéseket.

Lenin a „Levél a Politikai Iroda tagjainak a párttisztításról és a pártba való felvétel feltételeiről" c. munkájában javasolja, hogy szigorítsák meg a tagfelvétel feltételeit.

A Művekben először jelenik meg teljes terjedelmében a „Levél I. V. Sztálinnak a Politikai Iroda tagjai számára. Válasz a Népbiztosok Tanácsa elnökhelyetteseinek munkájára vonatkozó megjegyzésekre" c. írás, amelyben Lenin éles hangon bírálja Trockij ellenséges, pártellenes álláspontját a Munkás-Paraszt Felügyelet és az Állami Tervbizottság szerepének és feladatainak kérdésében.

Először jelenik meg a Művekben: Lenin levele D. I. Kurszkijnak a szovjet bírósági törvényhozás kidolgozásával kapcsolatban; „Feljegyzés a Politikai Irodához a

nagyhatalmi sovinizmus elleni harcról", az 1922 október 13-án kelt „Levél I. V. Sztálinnak a külkereskedelmi monopóliumról" (nyomtatásban először), amelyben Lenin a külkereskedelmi monopólium sérthetetlenségét védelmezi Buharin, Szokolnyikov és mások e monopólium alapjainak megingatására irányuló kisérleteivel szemben; „Levél I. V. Sztálinnak a Központi Bizottság tagjai számára a X. Összoroszországi Szovjetkongresszuson való felszólalás ügyében"; két levél Sztálinnak a rádiótechnika fejlesztésének kérdéseiről és az 1922 április 15-én Sztálinnak küldött levél (nyomtatásban először).

Lenin a „Levél a Politikai Irodához a IX. Összoroszországi Szovjetkongresszusnak a nemzetközi helyzetről szóló határozatával kapcsolatban" c. írásában hangsúlyozza a Szovjetállamnak mint olyan országnak nemzetközi jelentőségét, amely először valósította meg a népek önrendelkezésének politikáját.

Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságnak a génuai konferencián résztvett küldöttség jelentéséről szóló határozati javaslatában Lenin megjelöli a Szovjetállam külpolitikájának fő feladatait; az E. Vanderveldének szóló válasz tervezetében leleplezi a II. és II½ Internacionále áruló vezéreit, akik védelmükbe vették az ellenforradalmi mensevik és eszer pártot (mindkét dokumentum először jelenik meg nyomtatásban).

A Művek e kötetében jelennek meg először Leninnek különböző kongresszusokhoz és szervezetekhez intézett következő üdvözletei: „Távirat Narimanovnak, az azerbajdzsáni Népbiztosok Tanácsa elnökének" (nyomtatásban először), „Dagesztán dolgozóihoz", „Távirat az Aznyefty munkásaihoz és mérnökeihez", „A volt Mihelszongyár munkásainak", „Az «Elektroperedacsa» állami erőmű munkásainak és alkalmazottainak".

A 33. kötettel befejeződik a Lenin Művei negyedik kiadásában megjelenő alapvető művek közlése. Leninnek a különféle szervezetekkel és személyekkel folytatott levelezése — levelek, táviratok, feljegyzések — a Művek utolsó köteteiben, a 34. és 35. kötetben jelenik meg.

V. I. LENIN ÉS I. V. SZTALIN

1922 nyarán

ÚJ IDŐK, RÉGI HIBÁK ÚJ KÖNTÖSBEN

A történelem minden sajátos fordulata bizonyos változásokat idéz elő azoknak a kispolgári ingadozásoknak a formájában, amelyek a proletariátus körül mindig megvannak, kisebb-nagyobb mértékben mindig beszivárognak a proletariátus soraiba.

Egyfelől kispolgári reformizmus, azaz jámbor demokrata és „szociál"-demokrata frázisokkal meg tehetetlen óhajokkal leplezett talpnyalás a burzsoáziának, másfelől kispolgári forradalmárkodás, mely szavakban fenyegetőző, felfuvalkodott és kérkedő, a valóságban azonban szétforgácsolt, szétfoszló, fejetlen és üres — ez a kispolgári ingadozások két „áramlata". Ezek az áramlatok elkerülhetetlenek mindaddig, amíg a kapitalizmus legmélyebbre hatolt gyökereit is ki nem irtottuk. Most, a Szovjethatalom gazdasági politikájának ismert fordulatával kapcsolatban, ezeknek az ingadozásoknak a formája megint megváltozik.

A mensevikeskedők vezérszólama: „A bolsevikok visszatáncoltak a kapitalizmushoz, ez lesz a haláluk. A forradalom, mint kiderül, az Októberi Forradalmat is beleértve, mégiscsak polgári forradalom! Éljen a demokrácia! Éljen a reformizmus!" Akár színtiszta mensevik módra, akár eszer módra, akár a II., akár a II½-es Internacionále szellemében mondják ezt, a lényeg ugyanaz.

A fél-anarchistáknak, például a német „kommunista munkáspárt"[1] tagjainak, vagy a mi volt munkásellenzékünk pártunkból kilépett vagy a párttól eltávolodó részének vezérszólama: „A bolsevikok nem hisznek most a munkásosztályban!" Az ebből eredő jelszavak

többé-kevésbbé 1921 tavaszának „kronstadti“ jelszavaihoz hasonlítanak.

A marxisták feladata az, hogy a reformizmus és az álforradalmiság filisztereinek siránkozásával és pánikjával minél józanabbul és minél pontosabban szegezzék szembe a tényleges osztályerők számbavételét és a vitathatatlan tényeket.

Idézzük emlékezetünkbe forradalmunk fő szakaszait. Az első, úgyszólván tisztán politikai szakasz október 25-től január 5-ig, az Alkotmányozó Gyűlés szétkergetéséig terjed. Rövid tíz hét alatt százszor többet tettünk az oroszországi feudalizmus maradványainak tényleges és teljes megsemmisítése érdekében, mint a mensevikek és eszerek az *ő* uralmuk nyolc hónapja alatt (1917 februártól októberig). Abban az időben a mensevikek és eszerek, külföldön pedig a II½-es Internacionále hősei, a reakció szánalmas szekértolói voltak. Az anarchisták vagy fejvesztetten kívülről szemlélték az eseményeket, vagy nekünk segítettek. Polgári jellegű volt-e akkor a forradalom? Természetesen az volt — annyiban, amennyiben a polgári-demokratikus forradalmat végigvittük, s amennyiben a „parasztságon“ belül még nem volt osztályharc. Ugyanakkor azonban rengeteget tettünk a polgári forradalmon *túlmenően* a szocialista, a proletár forradalom *érdekében:* (1) Soha nem látott mértékben kifejlesztettük a munkásosztály erőit, hogy az államhatalmat a *munkásosztály* gyakorolhassa. (2) A nyárspolgári demokrácia bálványaira, az Alkotmányozó Gyűlésre és a gazdagok számára biztosított sajtószabadsághoz hasonló polgári „szabadságjogokra“ olyan csapást mértünk, amely az egész világon éreztette hatását. (3) Megteremtettük az állam szovjet *típusát*, ami 1793-hoz és 1871-hez képest óriási haladás.

A második szakasz. A breszti béke. Békeellenes forradalmi frázisok tobzódása — félpatrióta frázisok az eszereknél és mensevikeknél, „baloldali“ frázisok a bolsevikok egyrészénél. „Ha egyszer kibékültek az imperializmussal, végük van“ — hajtogatta fejvesztetten vagy kárörömmel a nyárspolgár. Csakhogy az eszerek és mensevikek úgy békültek ki az imperializmussal, mint a munkások ellen irányuló burzsoá rablás részesei. Mi úgy „békültünk“ ki,

hogy odaadtuk a rablónak vagyonunk egyrészét azért, hogy megmentsük a munkások hatalmát, hogy még erősebb csapásokat mérhessünk a rablóra. - Olyan frázisokat, hogy mi „nem hiszünk a munkásosztály erőiben", akkoriban eleget hallottunk, de nem hagytuk magunkat frázisokkal félrevezetni.

A harmadik szakasz. Az 1918—1920-as évek. Polgárháború, kezdve a csehszlovákok és az „alkotmányozó gyűlés hívei" elleni harctól egészen Vrangelig. A háború elején Vörös Hadseregünk még nem volt. A Vörös Hadsereg az anyagi erők tekintetében az antant országok bármelyik hadseregéhez képest ma is egészen jelentéktelen. És mégis mi győztünk a világhatalommal rendelkező antant ellen vívott harcban. A parasztok és a munkások szövetségét a proletár államhatalom vezetésével olyan színvonalra emeltük, mint még soha — s ez világtörténelmi jelentőségű vívmány. A mensevikek és eszerek a monarchia szekértolói voltak, mind nyiltan (mint miniszterek, szervezők, propagandisták), mind burkoltan (a „legkörmönfontabb" és a legaljasabb volt e téren a Csernovok és Martovok állásfoglalása, akik színleg kezüket mosták, a valóságban pedig tollukkal ellenünk dolgoztak). Az anarchisták szintén gyámoltalanul kapkodtak ide-oda: egyik részük nekünk segített, másik részük a katonai fegyelem elleni ágálásával vagy szkepticizmusával ártott a munkának.

A negyedik szakasz. Az antant kénytelen (vajjon hosszú időre-e?) beszüntetni az intervenciót és a blokádot. A hallatlanul tönkretett ország alig-alig kezd magához térni, csak most látja egész nagyságában a pusztulást, a leggyötrelmesebb bajokkal küszködik, az ipar áll, a termés rossz, éhínség dúl, járványok dühöngenek.

Világtörténelmi jelentőségű harcunkban elérkeztünk a legmagasabb s egyben legnehezebb fokra. Az ellenség ebben a pillanatban és ebben az időszakban nem az, ami tegnap volt. Ellenségünk ma nem a fehérgárdista banda, amelyet a mensevikek, az eszerek és az egész nemzetközi burzsoázia által támogatott földbirtokosok vezényelnek. Ellenségünk — a gazdasági élet sivár, rideg valósága egy kisparaszti országban, amelynek nagyipara tönkrement. Ellenségünk — a kispolgári ösztönösség, amely körülvesz

bennünket, mint a levegő, és igen erősen behatol a proletariátus soraiba. A proletariátus pedig deklasszálódott, azaz kizökkent osztálylétének megszokott vágányából. Állnak a gyárak — a proletariátus meggyengült, szétforgácsolódott, elerőtlenedett. Az államon belüli kispolgári ösztönösséget pedig támogatja az egész nemzetközi burzsoázia, amelynek még mindig világhatalom van a kezében.

Hát hogyne hagyná cserben az embereket a bátorság? Kiváltképpen az olyan hősöket, mint a mensevikek és az eszerek, mint a II½-es Internacionále lovagjai, mint a gyámoltalan anarchisták, mint a „baloldali“ frázisok kedvelői. „A bolsevikok visszatáncolnak a kapitalizmushoz, a bolsevikoknak befellegzett, az ő forradalmuk sem lépte túl a polgári forradalom kereteit.“ Éppen elég ilyen óbégatást hallunk.

De mi ezt már megszoktuk.

Mi a veszedelmet nem kisebbítjük. Bátran szembenézünk vele. Azt mondjuk a munkásoknak és a parasztoknak: a veszély nagy, — fokozottabb tömörülésre, kitartásra, hidegvérre van szükség, megvetéssel lökjétek félre az útból a mensevikeskedőket, az eszereskedőket, a pánikterjesztőket és a szájhősöket.

A veszély nagy. Az ellenség sokkal erősebb nálunk gazdaságilag, mint ahogy tegnap sokkal erősebb volt katonailag. Mi ezt tudjuk és ebben a tudásban van az erőnk. Mi már olyan rengeteget tettünk mind Oroszországnak a feudalizmustól való megtisztítása érdekében, mind a munkásság és a parasztság erőinek kifejlesztése érdekében, mind az imperializmus elleni világharc érdekében, mind a II. és a II½-es Internacionále sekélyességeitől és aljasságaitól megszabadított nemzetközi proletármozgalom érdekében, hogy a rémült óbégatások nem hatnak ránk. Forradalmi tevékenységünket teljesen, sőt a kelleténél jobban „igazoltuk“, tettekkel mutattuk meg az egész világnak, hogy mire képes a proletár forradalmiság, ellentétben a mensevik-eszer „demokráciával“ és a mutatós frázisok mögé rejtett gyáva reformizmussal.

Aki egy nagy harc megkezdése előtt a vereségtől fél, az csak gúnyt űz a munkásokból, ha szocialistának nevezi magát.

Éppen azért, mert nem félünk szembenézni a veszéllyel, jobban kihasználjuk erőinket a harcra, józanabbul, óvatosabbban, körültekintőbben mérlegeljük az esélyeket és megteszünk minden engedményt, amely bennünket erősít, az ellenség erőit pedig szétforgácsolja (ahogy ma már a legutolsó szamár is látja, hogy a „breszti béke" olyan engedmény volt, amely bennünket megerősített, a nemzetközi imperializmus erőit pedig szétforgácsolta).

A mensevikek azt kiabálják, hogy a terményadó, a szabadkereskedelem, valamint a koncessziók és az államkapitalizmus engedélyezése a kommunizmus csődjét jelenti. Ezekhez a mensevikekhez csatlakozott külföldön Levi, volt kommunista. Ezt a Levit védeni kellett addig, amíg hibáit azoknak a hibáknak visszahatásaként magyarázhattuk, amelyeket Németországban a „baloldali" kommunisták, különösen 1921 márciusában, elkövettek[2]; de nem szabad védeni ezt a Levit akkor, amikor ahelyett, hogy belátná, hogy nincs igaza, az egész vonalon mensevizmusig süllyed.

Az óbégató mensevikek figyelmét egyszerűen felhívjuk legalábbis arra, hogy a kommunisták már 1918 tavaszán hirdették és védelmezték azt az eszmét, hogy a kispolgári ösztönösség ellen blokkra, szövetségre kell lépni az államkapitalizmussal. Három évvel ezelőtt! A bolsevik győzelem első hónapjaiban! A bolsevikok már akkor józanul ítélték meg a dolgokat. És azóta sem tudta senki megcáfolni, hogy helyesen mértük fel a meglevő erőket.

A mensevizmusig süllyedt Levi azt tanácsolja a bolsevikoknak (miközben ugyanúgy „megjósolja", hogy a kapitalizmus le fog győzni bennünket, mint ahogy a nyárspolgárok, demokraták, szociáldemokraták stb. egytől-egyig vesztünket jósolták arra az esetre, ha szétkergetjük az Alkotmányozó Gyűlést!), hogy forduljanak segítségért az *egész* munkásosztályhoz! Mert, tetszik tudni, eddig csak *egyrésze* segített a bolsevikoknak!

Levi nézetei ebben a kérdésben csodálatosan egybevágnak azoknak a fél-anarchistáknak és szájhősöknek — részint a volt „munkásellenzék" egyes tagjainak — nézeteivel, akik szeretnek olyan hangzatos frázisokat pufogtatni, mint az, hogy a bolsevikok most „nem hisznek a munkás-

osztály erőiben". A mensevikek is, az anarchistáskodók is fétist csinálnak a „munkásosztály erőinek" e fogalmából, mivel nem képesek átgondolni tényleges, konkrét tartalmát. Ahelyett, hogy megvizsgálnák és elemeznék ezt a tartalmat — szavalnak.

A II½-es Internacionáléhoz tartozó urak, akik azt szeretnék, ha forradalmároknak neveznék őket, a valóságban minden komoly helyzetben ellenforradalmároknak bizonyulnak, mert félnek a régi államgépezet erőszakos lerombolásától, nem hisznek a munkásosztály erőiben. Amikor mi mondottuk ezt az eszerekről és társaikról, ez nem volt frázis. Mindenki tudja, hogy az Októberi Forradalom a valóságban új erőket, új osztályt hozott felszínre, hogy Oroszországot ma a proletariátus legjobb képviselői kormányozzák, akik hadsereget teremtettek, vezették ezt a hadsereget, megszervezték a helyi igazgatást stb., vezetik az ipart és így tovább. Ha ebben az igazgatásban vannak bürokratikus kinövések, mi ezt a bajt nem titkoljuk, hanem leleplezzük, harcolunk ellene. Aki az új rend kinövései elleni harc miatt megfeledkezik e rend tartalmáról, elfelejti, hogy a munkásosztály teremtette és vezeti a szovjet típusú államot, az egyszerűen nem tud gondolkodni és a levegőbe beszél.

De „a munkásosztály erői" nem korlátlanok. Ha a munkásosztályból most kis mértékben, néha igen kis mértékben kerülnek felszínre friss erők, ha minden dekrétum, felhívás, agitáció és a „pártonkívüliek előléptetéséről" kiadott minden parancs ellenére mégis kis mértékben kerülnek felszínre erők, akkor arról szavalni, hogy „nem hiszünk a munkásosztály erőiben", nem egyéb üres frázispufogtatásnál.

Ezek az új erők bizonyos „lélegzetvételi szünet" nélkül nem kerülnek felszínre; csak lassan fejlődnek ki; csak a helyreállított nagyipar alapján (azaz, pontosabban és konkrétabban szólva, a villamosítás alapján) bontakozhatnak ki és *sehonnan máshonnan* nem kerülhetnek elő.

Egy tönkretett kisparaszti ország munkásosztályának, amely oly sokat szenvedett a deklasszálódás következtében, óriási, a világon egyedülálló erőfeszítések után bizonyos időre van szüksége ahhoz, hogy az új erők felcsepe-

redhessenek, felsorakozhassanak, hogy a régi, megkopott erőket „megfoltozhassák". Annak a katonai apparátusnak és államapparátusnak a megteremtése, amely képes volt arra, hogy győzelmesen kiállja az 1917—1921-es évek megpróbáltatásait — nagy dolog, s ez igénybe vette, lekötötte és kimerítette a „munkásosztály erőit", reális (nempedig a szájhősök szavalásában létező) erőit. Ezt meg kell érteni és számolni kell azzal, hogy a munkásosztály *új* erői szükségszerűen, jobban mondva: elkerülhetetlenül *lassított ütemben* fognak gyarapodni.

Mikor a mensevikek nagyhangon a bolsevikok „bonapartizmusáról" beszélnek (a bolsevikok, úgymond, a „demokrácia" akaratával szemben a katonaságra és az apparátusra támaszkodnak), ebben nagyszerűen kifejeződik a burzsoázia taktikája, és Miljukov helyesen teszi, hogy támogatja ezt a taktikát, támogatja a „kronstadti" (az 1921 tavaszi) jelszavakat. A burzsoázia helyesen számol azzal, hogy a „munkásosztály" *tényleges* „erői" jelenleg ennek az osztálynak hatalmas élcsapatából (az Oroszországi Kommunista Pártból, amely nem egycsapásra, hanem 25 esztendő folyamán, tettekkel vívta ki magának az egyetlen forradalmi osztály „élcsapatának" szerepét, címét, erejét), plusz azokból az elemekből állanak, akiket a deklasszálódás legjobban legyengített, akik legjobban engednek a mensevik és anarchista ingadozásoknak.

A „bízzál jobban a munkásosztály erejében" jelszó alatt ma a *valóságban* a mensevik és anarchista befolyást erősítik: legszemléltetőbb tanuságát és bizonyítékát ennek Kronstadt szolgáltatta 1921 tavaszán. Minden öntudatos munkásnak le kell lepleznie és félre kell löknie azokat, akik azt kiabálják, hogy mi „nem hiszünk a munkásosztály erőiben", mert ezek a nagyhangú kiabálók a valóságban a burzsoázia és a földbirtokosok cinkosai, akik gazdáik előnyére gyengítik a proletariátust a mensevikek és az anarchisták befolyásának kiterjesztésével.

Itt van a „kutya eltemetve", ha józanul átgondoljuk a „munkásosztály erői" fogalmának valóságos tartalmát!

Milyen munkát végeztetek, tisztelt urak, mit tettetek azért, hogy a mai legfontosabb „fronton", a gazdasági fronton, a gazdasági építés frontján ténylegesen bevonjá-

tok a munkába a pártonkívülieket? Ezt kérdezzék meg az öntudatos munkások a szájhősöktől. Így lehet és így kell mindenkor leleplezni a szájjártatókat, így kell bebizonyítani, hogy ők a valóságban nem segítik, hanem zavarják a gazdaság építését, nem segítik, hanem gátolják a proletárforradalmat, nem proletár, hanem kispolgári törekvéseket igyekeznek érvényesíteni, idegen osztályt szolgálnak.

A mi jelszavunk: le a szájhősökkel! le a fehérgárdisták öntudatlan szekértolóival, akik megismétlik a szerencsétlen kronstadtiak 1921 tavaszán elkövetett hibáit! Lássunk neki a tevékeny gyakorlati munkának, számbavéve a jelenlegi helyzet sajátosságát és feladatait! Nem frázisok, hanem tettek kellenek.

Ennek a sajátosságnak és a valóságos, nempedig képzeletszülte osztályerőknek józan számbavétele azt mondja nekünk:

— Az után az időszak után, amelyben a proletár alkotóerő katonai, közigazgatási és általános politikai téren a világon páratlan eredményeket ért el, nem véletlenül, hanem elkerülhetetlenül, nem egyes személyek vagy pártok hibájából, hanem objektív okoknál fogva, olyan időszak következett be, amikor az új erők az eddiginél jóval lassabban gyarapodnak. Gazdasági téren az építés elkerülhetetlenül nehezebb, lassúbb és fokozatosabb; ez ennek a munkának a katonai, közigazgatási és általános politikai munkától eltérő lényegéből következik. Ez ennek a munkának különösen nehéz voltából és, hogy úgy mondjam, mélyebb talajhoz kötöttségéből következik.

Éppen ezért igyekszünk majd, hogy feladatainkat a harcnak ebben az új, magasabb szakaszában a legnagyobb óvatossággal, háromszoros óvatossággal határozzuk meg. Szerényebben fogjuk ezeket a feladatokat meghatározni; több engedményt fogunk tenni, persze azok között a keretek között, amelyeken belül a proletariátus engedményeket *tehet* anélkül, hogy uralkodó osztály mivoltát veszélyeztetné; a lehető leggyorsabban beszedjük a mérsékelten megszabott terményadót és a lehető legtöbb szabadságot biztosítjuk a parasztgazdaság fejlesztése, megerősítése és helyreállítása érdekében; a számunkra nem feltétlenül szükséges vállalatokat bérbeadjuk, többek közt magánkapita-

listáknak és külföldi koncessziósoknak is. Szükséges, hogy a proletárállam blokkra vagy szövetségre lépjen az államkapitalizmussal a kispolgári ösztönösség ellen. Ezt a szövetséget okosan kell megvalósítani, azt a szabályt tartva szem előtt, hogy „kétszer mérd meg, mielőtt egyszer levágod". Közvetlenül a magunk számára kisebb munkaterületet hagyunk meg, csupán annyit, amennyi feltétlenül szükséges. A munkásosztály legyengült erőit *ezen a kisebb területen* fogjuk összpontosítani, itt viszont erősebben vetjük majd meg a lábunkat s nem egyszer és nem kétszer, hanem sokszor fogjuk ellenőrizni magunkat a gyakorlati tapasztalatok alapján. Lépésről lépésre, araszról araszra — egy olyan „hadsereg", mint a mienk, ilyen nehéz úton, ilyen nehéz körülmények között, ilyen veszélyek közepette másképp most *nem tud* előrehaladni. Akinek ez a munka „unalmas", „nem érdekes", „érthetetlen", aki az orrát fintorgatja vagy pánikba esik, vagypedig megrészegülve „a régi lendület", a „régi lelkesedés" stb. hiányáról szaval — azt jobb „felmenteni a munkától" és irattárba tenni, hogy ne árthasson, mert az illető vagy nem akarja, vagy nem tudja megérteni a harc mostani fokának, mostani szakaszának sajátszerűségét.

Ma, amikor az ország rettenetesen tönkre van téve, amikor a proletariátus ereje a sok, szinte emberfeletti erőfeszítésben kimerült, a legnehezebb feladathoz kezdünk hozzá: megteremtjük a valóban szocialista gazdaság alapját, megteremtjük az ipar és a földművelés közti rendszeres árucserét (helyesebben: termékcserét). Az ellenség még sokkalta erősebb nálunk; az anarchikus, batyuzó, egyéni árucsere lépten-nyomon akadályozza munkánkat. Világosan látjuk a nehézségeket, és rendszeres, állhatatos munkával le fogjuk küzdeni őket. Legyenek kezdeményezőbbek és önállóbbak a vidéki szervek, több erőt kell odairányítani, nagyobb figyelemmel kell kisérnünk gyakorlati tapasztalataikat. A munkásosztály *csakis oly mértékben* gyógyíthatja be sebeit és állíthatja helyre proletár „osztályerejét", a parasztságnak a proletár vezetésbe vetett bizalma *csakis oly mértékben* szilárdulhat meg, amilyen mértékben tényleges sikereket érünk el az ipar helyreállításában és a parasztnak is, a munkásnak is előnyös rendszeres állami

termékcsere megszervezésében. E sikerek arányában indul meg majd az új erők áradata is, talán nem olyan gyorsan, mint ahogy azt valamennyien szeretnők, de megindul.

Lassúbb és óvatosabb, kitartóbb és szívósabb munkát tehát!

1921 augusztus 20.

„Pravda" 190. sz.
1921 augusztus 28.
Aláírás: N. Lenin.

LEVELEK A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATALNAK

1

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL IGAZGATÓJÁNAK

VIII/16.

Popov elvtárs!

A Központi Statisztikai Hivatallal váltott levelek, különösen a részemre augusztus 3-án megküldött iparstatisztikai adatok, teljesen meggyőztek arról, hogy (1921 június 4-i levelemben adott) utasításaimat egyáltalán nem teljesítik, és hogy a Központi Statisztikai Hivatal egész munkája, egész szervezete helytelen.

Augusztus 3-án elévült iparstatisztikai adatokat küldtek nekem, és multa non multum — számukat tekintve sokat, tartalmukat tekintve keveset! Azokhoz a „bürokratikus intézményekhez" hasonlóan, amelyektől Ön 1921 június 11-i levelében külön akarja választani a Központi Statisztikai Hivatalt.

Az „Ekonomicseszkaja Zsizny"[3] 152. száma mellékletében, azaz *júliusban*, már *közölt teljesebb* adatokat!

Ugyancsak az „Ekonomicseszkaja Zsizny"-től *már voltak* 1921 első negyedére vonatkozó adataim!

A Központi Statisztikai Hivatal, amelyet egy nemhivatalos szakíró csoport *megelőz*, a bürokratikus intézmény iskolapéldája. Lehetséges, hogy a tudományos munka számára két év mulva garmadával fog anyagot szolgáltatni, de nekünk nem erre van szükségünk.

Majdnem két és fél hónap telt el 1921 június 4-i leve-

lem óta, és minden maradt a régiben. Ugyanazok a hiányosságok. A „naptárszerinti programm“ stb., amelyet Ön (június 11-i levelében) megígért, nem készült el.

Mégegyszer figyelmeztetem, hogy ez helytelen, és hogy feltétlenül *meg kell gyorsítani* a Központi Statisztikai Hivatal ügykezelésének *átszervezését*.

Nevezetesen:

1) a Központi Statisztikai Hivatal elnöke vagy vezetője dolgozzon *szorosabb* kapcsolatban az Állami Tervbizottsággal, az Állami Tervbizottság elnökének és elnökségének *közvetlen utasításai* és megbízásai alapján.

2) a folyó statisztika (mind az iparstatisztika, mind a mezőgazdasági statisztika) az összesítő, gyakorlatilag legfontosabb adatokat közölje (a „teljes“ adatok akadémikus feldolgozását félretéve), semmiképpen sem később, hanem okvetlenül *hamarabb*, mint a sajtó.

Érteni kell hozzá, hogy kiragadják azt, ami *gyakorlatilag* fontos és sürgős, ami pedig tudományos szempontból értékes, egyelőre tegyék félre.

3) az Állami Tervbizottsággal karöltve dolgozzanak ki afféle index-numbert (mutatószámot) egész népgazdaságunk helyzetének értékelésére, mégpedig okvetlenül legalább havonta egyszer, s feltétlenül hasonlítsák össze azt a háború előtti, továbbá az 1920-as és lehetőleg az 1917-es, 1918-as és 1919-es számokkal.

Ha lehetetlen pontos számokat megállapitani, megközelítő, feltételezett, hozzávetőleges számokat adjanak meg (minden esetben külön megjelölve, hogy melyik ilyenfajta vagy ehhez hasonló kategóriáról van szó).

A gyakorlati munkához adatok *kellenek*, és a Központi Statisztikai Hivatalnak *mindenkinél hamarabb kell* rendelkeznie ezekkel az adatokkal. Az adatok pontosságának ellenőrzését, a hibaszázalék megállapítását stb. pedig tegyék egyelőre félre.

Hogy milyen számokat kell venni index-numbernek, a Központi Statisztikai Hivatal és az Állami Tervbizottság közösen határozza meg. (Körülbelül — a fő, lényeges adatok: lakosság, terület, a főbb cikkek termelése, a közlekedés fő eredményei stb. — legalább 10—15 szám olyanfor-

mán, ahogyan a külföldi statisztika már régóta összeállítja ezeket a „mutatószámokat".)

4) Annak a nyolc kérdésnek az alapján, amelyekre június 4-i „hozzávetőleges felsorolásomban" rámutattam, okvetlenül rögtön, a legkisebb huzavona nélkül (mert teljesen tűrhetetlen, hogy két és fél hónapig nem csináltak semmit) szervezzék meg az adatgyűjtést és az adatok azonnali összesítését mind általában, mind pedig különösen:

— Moszkvára vonatkozóan azonnal (Moszkvának mintaszerűnek kell lennie)

— majd Petrográdra vonatkozóan

— és minden kormányzóságra vonatkozóan (kiemelve azokat a kormányzóságokat, ahol tudják gyorsan, huzavona nélkül, nem a régi akadémikus szokás szerint megszervezni a dolgot).

A Központi Statisztikai Hivatal és a kormányzósági statisztikai irodák azonnal állítsák be a rendelkezésükre álló erők 9/10 részét e nyolc kérdés helyes és gyors kidolgozására, 1/10 részét pedig a teljes és mindent átfogó adatok tanulmányozásának akadémikus munkájára. Ha másképp nem megy, az erők 99/100 részét állítsák be annak kidolgozására, ami gyakorlatilag és azonnal szükséges építésünk szempontjából, minden egyebet pedig el kell halasztani jobb időkre, akkorra, amikor bőségesen el leszünk majd látva munkaerővel.

5) A Központi Statisztikai Hivatal havonta terjessze be a *Munka és Honvédelem Tanácsához*[1] — mégpedig okvetlenül hamarabb a sajtónál — a népgazdaság *fő* kérdéseire vonatkozó *előzetes* összesített adatokat (feltétlenül az előző évvel összevetve). Ezeket a fő kérdéseket, fő számokat, azokat is, amelyek szerepelnek, azokat is, amelyek nem szerepelnek a „mutatószámban", haladéktalanul ki kell dolgozni.

Kérem, késedelem nélkül küldje el nekem e kérdések tervét és a többi pontra vonatkozó válaszát.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

2
A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL IGAZGATÓJÁNAK VAGY HELYETTESÉNEK

1921. IX/1.

A keltezés nélkül megküldött munka-„terv" abban foglalható össze, hogy további pénzösszegek kiutalását kérik.

Ennek a kérésnek most nem tehetünk eleget.

Ezért az *egész* tervet *csökkenteni* kell *úgy*, hogy a szükséges munkákat folytathassák (s amellett rendszeresebben és gyorsabban befejezhessék) a meglevő, *mostani* eszközökkel.

Javaslom, hogy a csökkentést haladéktalanul hajtsák végre; a pótkiutalás kérdését pedig halasszák el *körülbelül novemberig*.

Javaslom a terv olyan formában történő csökkentését, hogy (amíg nem növeljük pénzellátmányukat) csak a *legszükségesebb* munkákra szorítkozzanak. Ezek közé kell sorolni:

1. Az állami élelmiszerelosztásra vonatkozó havi összesítő kimutatásokat.

Az űrlapokat a Közellátási Népbiztossággal karöltve hozzávetőlegesen a következőkép kell összeállítani:

a) a kenyérellátásban részesülők száma (kezdetnek elővigyázatosságból talán helyesebb lesz a kenyérre szorítkozni, ha nincs munkaerő, hogy hozzávegyék minden más elosztásra kerülő termék, mind az élelmiszerek, mind pedig más termékek adatait)

hányan kapnak ¼ fontot
½ «
¾ «
1 « stb.

b) ezek kategóriái szakmák, foglalkozás stb. szerint;
c) a kenyérellátásban részesülők száma és a kiosztott kenyér — összesen.

Moszkva és Petrográd adatai a legsürgősebbek; azután Moszkva és Petrográd kormányzóság, *a legfontosabb ipari kormányzóságok* (Ivanovo-Voznyeszenszk, a Donyecmedence, Baku, az Ural stb.) és végül a többi kormányzóság adatai.

2. A kollektív ellátásban részesülő vállalatokra vonatkozó havi összefoglaló kimutatásokat.

Amíg kevés ilyen vállalat van, valamennyit figyelemmel kell kísérni (ahogy Önök javasolják is levelükben, 2. old. 1. p.). Később, mikor számuk már igen nagy lesz, 1/5 vagy 1/10 részüket kell *behatóan* figyelemmel kísérni, kiválasztás alapján.

Röviden — minden kollektív ellátásban részesülő vállalatot.

E vállalatok beszámolási kötelezettségét illetően Önök nagyon messzire mentek (a 2. old. vége, 2. p.). Rövidebbre lehet és kell is fogni a dolgot, csak a legfontosabbra kell szorítkozni.

3. A folyó iparstatisztikát a havi összesítések céljából szűkebbre kell fogni, és az első helyre, mint feltétlenül szükségeset, *az előállított termékek*, mégpedig a legfontosabbak *mennyiségének* meghatározását kell állítani.

Ezek az adatok feltétlenül havonta szükségesek.

A többi nem feltétlenül szükséges, a többit nem kell ennyire sürgősen feldolgozni, csak amennyire a Központi Statisztikai Hivatal rendelkezésére álló erők és eszközök megengedik.

4. Fűtőanyag: termelés, elosztás, fogyasztás.

Feltétlenül szükség van havi összesítésre.

A tervet a Fűtőanyagipari Főigazgatósággal karöltve dolgozzák ki, minél kevesebbet változtatva a most érvényben levő űrlapokon.

5. Havi összesítéseket az árucseréről (Közellátási Népbiztosság és Szövetkezeti Központ) a legrövidebb formában: ilyen meg ilyen mennyiségű gabona ellenében kiadtak ilyen meg ilyen mennyiségű ilyen meg ilyen terméket, kerületenként.

6. A szovjet intézmények munkáját természetesen nehéz számbavenni, mint Önök arra utalnak is az 1. számú melléklet IV. pontjában. De a nehézség nem lehetetlenség. Ha nem is havonta, akkor 2—3 hónapban egyszer feltétlenül szükségesek az összesítések, eleinte legalább a „tényleges személyzeti állományról", a háború előttivel, illetőleg más hivatalokéval, más kormányzóságokéval stb. összevetve, az alkalmazottakat észszerűen kategóriákra felosztva (felelős vezetők; tisztán irodai személyzet; segédszemélyzet — néhány kategória *hozzávetőleges* felsorolása). A legnagyobb és a legkisebb személyzeti állományok összevetése kormányzóságok stb. szerint. Moszkva és Petrográd elsősorban.

A legutóbbi Szovjetkongresszus határozatai feltétlenül kötelezik a Központi Statisztikai Hivatalt, hogy *lásson hozzá* szovjet intézményeink munkájának, az alkalmazottak számának stb. tanulmányozásához[5].

7. Tanulmányozás céljából ki kell választani *néhány* (α) legjobb — mintaszerű, (β) közepes és (γ) legrosszabb tipikus vállalatot (gyárat, szovhozt) és *intézményt*.

Az e hét pontban felsoroltakon kívül minden egyebet rövidebbre kell fogni.

Kérem, közölje velem véleményét, mind a dolog lényegét, mind a munkaterv kidolgozásának határidejét illetően.

Lenin
a Munka és Honvédelem Tanácsának elnöke

Először 1933-ban jelent meg.

LEVÉL AZ „EKONOMICSESZKAJA ZSIZNY" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

IX/1.

Az, hogy az „Ekonomicseszkaja Zsizny" a *Munka és Honvédelem Tanácsa* lapjává vált, ne legyen egyszerű és puszta formaság.

Az ujság váljon harcos lappá, amely, először, nemcsak hogy rendszeresen közöl a valóságnak megfelelő adatokat gazdasági életünkről, hanem (másodszor) elemzi is, tudományosan feldolgozza ezeket az adatokat, hogy helyes következtetéseket vonhassunk le az ipar vezetése stb. céljából, és végül, harmadszor, *serkenti* a gazdasági fronton dolgozó funkcionáriusokat, küzd a pontos adatszolgáltatásért, elismerésben részesíti az eredményes munkát és a közvélemény ítélőszéke elé állítja az egyes vállalatok, intézmények vagy gazdasági ágak stb. hanyag, maradi, hozzánemértő funkcionáriusait.

A lap rengeteg igen értékes anyagot, különösen statisztikai anyagot közöl gazdasági életünkről. De ennek az anyagnak két fogyatékossága van: először, alkalmi, nem teljes, nem rendszeres, másodszor pedig, nincs feldolgozva, nincs elemezve.

Ennek megvilágítására szolgáljon néhány példa.

„A moszkvavidéki szénmedence júliusban" c. cikk (188. szám) — a jobb cikkek közé tartozik, mert elemzi az adatokat olyanformán, hogy összeveti azokat mind a mult adataival, mind a többi vállalat adataival. De az elemzés nem teljes. Nem deríti ki az okokat, hogy miért oldotta meg az egyik vállalat (a Tovarkovói Bányavállalat) azt a feladatot, amelyet más vállalatok nem oldottak meg. Nem vonja le a gyakorlati következtetéseket. Az adatokat nem veti össze az évi adatokkal.

A 190. számban, a 2. oldalon, garmadával találunk statisztikai részleteket, amelyek a lapban igen megszokottak, de egyáltalán nincsenek „megemésztve“, alkalmiak, nyersek, egyáltalán nincsenek elemezve, nincsenek összevetve (a multtal és más vállalatokkal) stb.

Ahhoz, hogy a lap ne csak szavakban, hanem valóban is a *Munka és Honvédelem Tanácsának* lapja legyen, feltétlenül a következő változtatásokra van szükség:

1) fordítsanak nagyobb figyelmet azokra a szervekre, amelyek rendszertelenül vagy hiányosan küldik be a jelentéseket a megfelelő intézményeknek, pellengérezzék ki a javíthatatlanokat, ugyanakkor (az illetékes népbiztosság útján vagy a *Munka és Honvédelem Tanácsának* ügyintézősége útján) *szorgalmazzák* a pontos adatszolgáltatást.

2) a közölt statisztikai adatokat sokkal szigorúbban, azaz figyelmesebben, gondosabban rendszerezzék, mindig kutassák fel az összehasonlításhoz szükséges adatokat, mindig idézzék az elmult évekre (hónapokra stb.) vonatkozó adatokat, mindig válogassanak össze anyagot a kudarc *okainak* elemzéséhez, megvilágításához, az egyes jó eredményeket felmutató vagy legalábbis a többieket megelőző vállalatok *kiemeléséhez* stb.

3) építsék ki a vidéki levelezők hálózatát mind kommunista, *mind pedig pártonkívüli* levelezők bevonásával, s több helyet biztosítsanak a vidékről, üzemekből, bányákból, szovhozokból, vasúti fűtőházakból és műhelyekből stb. küldött tudósításoknak.

4) külön mellékletekben közöljenek összesített kimutatásokat gazdasági életünk valamennyi fontosabb kérdésére vonatkozólag. Az összesített kimutatások feltétlenül legyenek gondosan megmunkálva, tartalmazzanak sokoldalú elemzést és gyakorlati következtetéseket.

A papirral, mivel nincs, takarékoskodni kell. Ez valószínűleg keresztülvihető. Például csökkentsék a példányszámot 44 000-ről 30 000-re (ami helyes elosztás esetén teljesen elegendő, 10 000 volosztyra 2—2 példányt, 1 000 kerületre 4—4 példányt, 100 kormányzóságra 10—10 példányt számítva, s a fennmaradó 5 000 példányt mind csak a könyvtáraknak, szerkesztőségeknek és néhány intézmény-

nek osztva el). Akkor elég papírt takarítunk meg havi nyolc (kétoldalas) mellékletre.

Ez elegendő ahhoz, hogy havi kimutatásokat adjanak ki számos igen fontos kérdésről (fűtőanyag; ipar, 2—3 melléklet; közlekedés; közellátás; szovhozok stb.).

Ezekben a mellékletekben közöljenek összesített, gondosan feldolgozott, elemzett, gyakorlati következtetésekkel kiegészített statisztikát a gazdasági élet fontosabb területeire vonatkozólag.

A napilapban az egész statisztikai anyagot, amely nagyon bőséges, de igen töredékes, *össze kell hangolni* ezekkel a havi összesítésekkel, meg kell tisztítani a részletektől és apróságoktól stb.

Minthogy az „*Ekonomicseszkaja Zsizny*" és a *Központi Statisztikai Hivatal* adatforrásai sok kérdésben azonosak, ezeknek a mellékleteknek (ideiglenesen) helyettesíteniök kell a *Központi Statisztikai Hivatal* kiadványait.

5) a folyó statisztikai anyagot fel kell osztani: (a) az „*Ekonomicseszkaja Zsizny*" munkatársai, (b) az *Állami Tervbizottság* tagjai és (c) a *Központi Statisztikai Hivatal* tagjai vagy munkatársai között, úgy, hogy mindegyik a népgazdaság *egy* ágát „kezelje" és *felelős legyen* (aa) azért, hogy a jelentések és adatok idejében beérkezzenek; hogy sikeres „harcot" folytassanak ennek érdekében; hogy ismételten sürgessék a jelentéseket stb.;
(bb) az adatok összesítéséért és elemzéséért;
(cc) a gyakorlati következtetésekért.

6) a koncesszióba *és bérbe* adott vállalatokat az „*Ekonomicseszkaja Zsizny*"-nek mind az adatszolgáltatás, mind a felügyelet, mind pedig a következtetések tekintetében *pontosan ugyanúgy* figyelemmel kell kísérnie, mint a többieket.

Kérem, hívják össze tanácskozásra az „*Ekonomicseszkaja Zsizny*" főszerkesztőjét, a Központi Statisztikai Hivatal és az Állami Tervbizottság egy-egy képviselőjét e kérdések és intézkedések megtárgyalása céljából. A tanácskozás határozatait, kérem, közöljék velem.

Lenin
a Munka és Honvédelem Tanácsának
elnöke

P. S.* Kérem, hogy ugyanez a tanácskozás tárgyalja meg a népgazdaságunk általános helyzetének meghatározásához szükséges index-number (mutatószám) kidolgozásának kérdését is. Ezt a „mutatószámot“ havonta közöljék a lapban.

Először megjelent:
„Ekonomicseszkaja Zsizny“ 31. sz.
1923 november 6.

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

A PÁRTTISZTÍTÁSRÓL[6]

A párttisztítás szemmelláthatóan komoly és roppant fontos munkává fejlődött.

Vannak helyek, ahol a párttisztításnál főleg a pártonkívüli munkások tapasztalataira, útmutatásaira támaszkodnak, ezeket az útmutatásokat irányadónak tekintik, számolnak a pártonkívüli proletártömegek véleményével. És ez a legértékesebb, a legfontosabb. Ha valóban sikerülne *így* megtisztítanunk a pártot fent is, lent is, „személyekre való tekintet nélkül", ez a forradalomnak valóban nagy vívmánya volna.

Mert a forradalom vívmányai most nem lehetnek olyanok, mint azelőtt. Jellegük elkerülhetetlenül megváltozik annak következtében, hogy a háborús frontról áttérünk a gazdasági frontra, áttérünk az új gazdasági politikára, azoknak a viszonyoknak a következtében, amelyek elsősorban a munkatermelékenység emelését, a munkafegyelem megszilárdítását követelik. Ilyenkor a forradalom fő vívmánya a belső helyzet megjavulása, a munkának, a munka megszervezésének és eredményeinek nem kirívó, nem szembeszökő, azonnal észre sem vehető javulása; javulás annak a harcnak szempontjából, amelyet a kispolgári és kispolgári-anarchista ösztönök és szokások proletariátust és pártot egyaránt bomlasztó befolyása ellen folytatunk. Ahhoz, hogy ezt a javulást elérjük, ki kell tennünk a pártból a tömegektől elszakadt elemeket (nem is szólva természetesen azokról az elemekről, akik lejáratják a pártot a tömegek szemében). Természetesen mi nem vetjük alá magunkat a tömegek minden útmutatásának, mert néha — különösen a rendkívül nagy fáradt-

ság, az erőt meghaladó terhek és szenvedések okozta kimerültség éveiben — a tömegen is haladónak egyáltalán nem mondható hangulat lesz úrrá. De az emberek megítélésében, a „párthoz dörgölődző“, „elkomisszárosodott“, „elbürokratizálódott“ elemek negatív értékelésében a pártonkívüli proletártömeg útmutatása, sőt sok esetben a pártonkívüli paraszttömeg útmutatása is, rendkívül becses. A dolgozó tömeg rendkívül finom ösztönnel érzi meg a különbséget a becsületes és odaadó kommunisták és azok között, akik ellenszenvet váltanak ki a kenyerét arca verejtékével kereső emberből, abból az emberből, akinek semmiféle kiváltsága, semmiféle „összeköttetése a magasabb körökkel“ nincsen.

Megtisztítani a pártot, számolva a pártonkivüli dolgozók véleményével — nagy dolog, amelynek komoly eredményei lesznek. Az ilyen párttisztítás a pártot az osztálynak sokkal erősebb élcsapatává teszi, mint amilyen eddig volt, olyan élcsapattá, amelyet erősebb kapcsok fűznek össze az osztállyal, amely jobban tudja a rengeteg nehézség és veszély közepette győzelemre vezetni az osztályt.

A pártnak a volt mensevikektől való megtisztítására akarok még rámutatni mint a párttisztítás különleges feladatára. Véleményem szerint azok közül a mensevikek közül, akik 1918 eleje után léptek be a pártba, körülbelül legfeljebb minden századikat kellene csak a pártban hagyni, de azokat is csak úgy, hogy mindegyiküket háromszor, négyszer is felülvizsgálják. Miért? Azért, mert a mensevikek mint áramlat az 1918—1921-es időszak alatt két tulajdonságukat bizonyították be: az egyik, hogy mesterien tudnak alkalmazkodni, „hozzádörgölődzni“ a munkások között uralkodó irányzathoz; a másik, hogy még mesteribben, szívvel-lélekkel tudják szolgálni a fehérgárdistákat, mégpedig tettekkel, ugyanakkor szóban megtagadván őket. E két tulajdonság a mensevizmus egész történetéből következik: elég, ha az Akszelrod-féle „munkáskongresszusra“ emlékezünk vissza, vagy arra, hogy milyen álláspontra helyezkedtek a mensevikek a kadetokat (és a monarchiát) illetően szavakban és tettekben stb. stb. A mensevikek nem csak, sőt nem is annyira machiavellizmusból „dörgö-

lődznek" az Oroszországi Kommunista Párthoz (bár már 1903 óta bebizonyították, hogy ami a burzsoá diplomácia fogásait illeti, elsőrangú mesterek ezen a téren), mint inkább „alkalmazkodóképességből". Minden opportunista jellegzetes tulajdonsága az alkalmazkodóképesség (de nem minden alkalmazkodóképesség opportunizmus), és a mensevikek mint opportunisták, mondhatni, „elvből" alkalmazkodnak a munkások között uralkodó áramlathoz, színt változtatnak, mint ahogy a nyúl télen fehér színt ölt. Ismerni kell a mensevikeknek ezt a sajátosságát és számolni kell vele. De számolni vele azt jelenti, hogy a pártot meg kell tisztítani azoknak a mensevikeknek körülbelül kilencvenkilenc százalékától, akik 1918 után csatlakoztak az Oroszországi Kommunista Párthoz, vagyis akkor, amikor a bolsevikok győzelme kezdett valószínűvé, majd kétségtelenné válni.

Meg kell tisztítani a pártot a gazemberektől, az elbürokratizálódott, tisztességtelen, ingatag kommunistáktól és a mensevikektől, akik átmázolták a „homlokzatot", de lelkükben mensevikek maradtak.

1921 szeptember 20.

„Pravda" 210. sz.
1921 szeptember 21.
Aláírás: N. Lenin.

A MUNKÁS-PARASZT FELÜGYELET FELADATAINAK, E FELADATOK ÉRTELMEZÉSÉNEK ÉS TELJESÍTÉSÉNEK KÉRDÉSÉHEZ[7]

A Munkás-Paraszt Felügyelet feladata nem csak, sőt nem is annyira a „lefülelés", a „rábizonyítás" (ez a bíróság feladata, amelyhez a Munkás-Paraszt Felügyelet közel áll, de amellyel egyáltalán nem azonos), mint inkább az, hogy *tudjon javítani* a dolgokon.

A Munkás-Paraszt Felügyelet fő feladata éppen az, hogy idejében és hozzáértéssel javítson a dolgokon.

Hogy ezt megtehesse, ahhoz az szükséges, hogy, először, *tanulmányozza* és megismerje az adott intézmény, vállalat, osztály stb. ügykezelését; másodszor, idejében *felvesse* és ténylegesen megvalósítsa a szükséges gyakorlati változtatásokat.

A legkülönfélébb vállalatok, intézmények, hivatalok stb. ügykezelésében sok a megegyező, mégpedig az alapjában megegyező dolog. A Munkás-Paraszt Felügyelet feladata az, hogy a gyakorlati felügyelet tapasztalatai alapján kialakítsa az olyan vezető, tapasztalt, hozzáértő emberek csoportját, akik képesek megfogalmazni a kérdéseket (a kérdések ügyes, helyes *felvetése* esetén már a kérdések felvetése előre eldönti a felülvizsgálat sikerét és lehetőséget nyujt a dolgok kijavítására), irányítani a felülvizsgálatot és a felügyeletet, ellenőrizni a dolgok kijavítását stb.

Így például a beszámolási rendszer kialakítása alapvető dolog a legkülönfélébb hivatalokban és intézményekben. A Munkás-Paraszt Felügyeletnek ismernie kell, tanulmányoznia kell ezt a dolgot, értenie kell ahhoz, hogy a legrövidebb időn belül ellenőrizze (olyanformán, hogy egy félórára, egy órára egy embert kiküld a megfelelő irodába), hogy meg van-e szervezve, s helyesen van-e megszervezve a

beszámolási rendszer, milyen hiányosságok mutatkoznak megszervezésében, hogyan kell azokat kijavítani stb.

A Munkás-Paraszt Felügyeletnek tanulmányoznia, összesítenie, összegeznie kell a beszámolási rendszer kialakításának módszereit, a hibákat elkövetők megbüntetésének módszereit, a csalók „lefülelésének“ módszereit, a tényleges végrehajtás gyakorlati ellenőrzésének módszereit. A Munkás-Paraszt Felügyelet fektesse fel azoknak az intézményeknek, hivataloknak, kormányzóságoknak a *jegyzékét*, amelyek tűrhetően *szervezték meg* a beszámolási rendszert: az se baj, ha száz között egy, sőt ezer között egy akad ilyen, csak folytassanak *rendszeresen* és következetesen szívós és lankadatlan háborút a jó módszerek minél szélesebbkörű alkalmazásáért. A Munkás-Paraszt Felügyeletben vezessenek naplót, amely megmutatja e háború *menetét*, sikereinket és vereségeinket ebben a háborúban.

A fűtőanyag-szervek munkájáról és az 1921 őszi fűtőanyagválság éleződéséről szóló jelentés előzetes vázlatának tanulmányozása alapján arra a meggyőződésre jutottam, hogy ez a munka a Munkás-Paraszt Felügyeletben *alapjában* nincs úgy megszervezve, ahogy kell. Ebben a jelentésvázlatban nyoma sincs *sem* a kérdés *tanulmányozásának*, *sem a munka megjavítására vonatkozó javaslatoknak.*

Így például összevetik az 1921-es háromhetes fabeszerzési kampány eredményét 1920-szal. A nyers végösszegeket veszik alapul. Az összevetés helytelen, mert nem veszi figyelembe sem (1) az élelmiszerellátásban mutatkozó különbséget (mind 1921 tavaszán, mind pedig 1921 egész első félévében *különleges* viszonyok voltak a terményadóra való *áttérés* folytán), sem (2) az 1921-es rossz termést.

Danyisevszkij azt mondja: azok a kormányzóságok, amelyeket nem érintett a rossz termés, 1921-ben *100%-on felül* teljesítették a háromhetes kampány tervét; azok a kormányzóságok, amelyekben rossz volt a termés — óriási mértékben lemaradtak a feladatok teljesítésében.

A jelentésben nyoma sincs a kérdés *tanulmányozásának.*

A Munkás-Paraszt Felügyelet előzetes jelentése, úgy látszik, helyesen mutat rá az Erdőgazdasági Főbizottság beszámolási rendszerének fogyatékosságaira. Ezt Danyisevszkij is elismeri. Ez be van bizonyítva. A beszámolási rendszer rossz.

De a Munkás-Paraszt Felügyelet előzetes jelentésének éppen ebben az *alapvető* kérdésben semmikép sem szabad arra a „tézisre“ *szorítkoznia*, hogy: „a beszámolási rendszer rossz, beszámolási rendszer nincs“. Ugyan mit tettek a Munkás-Paraszt Felügyeletnél dolgozó elvtársak, hogy *megjavítsák* a beszámolási rendszert? A Munkás-Paraszt Felügyelet sok tekintélyes funkcionáriusa 1921 telén és tavaszán *személyesen* résztvett a fűtőanyagválság kérdésével foglalkozó *rengeteg* tanácskozáson és bizottságban. Éppen 1921 tavaszán (ha jól emlékszem, 1921 *márciusában*) történt meg az Erdőgazdasági Főbizottságban a vezetőség leváltása. Tehát 1921 *márciusában* az Erdőgazdasági Főbizottságban a *beszámolási rendszert új alapokra* kellett helyezni.

Danyisevszkij ezt elvégezte. De ahogy elvégezte, az *nem kielégítő*. Beszámolási rendszere rossz. Danyisevszkij kétségtelenül hibás.

Ámde az, hogy a vezető személyében megtaláljuk a hibást — csak igen kis része a munkának.

Teljesítette-e a Munkás-Paraszt Felügyelet feladatát és kötelességét? *Helyesen fogta-e fel a feladatát?* Ez a fő kérdés. És erre a kérdésre nemmel kell válaszolnunk.

A Munkás-Paraszt Felügyeletnek, tudva, hogy milyen válságos a helyzet a fűtőanyag terén, tudva, hogy a tüzifa — a legfőbb kérdés, tudva, hogy a beszámolási rendszer a régi Erdőgazdasági Főbizottságban (Lomov idején) rossz volt, kötelessége lett volna

1921 *márciusban tanácsot* adni *hivatalos formában*, írásban: szervezzék meg a beszámolási rendszert *így meg így*.

1921 *áprilisban* ellenőrizni, hogyan *szervezte meg* a beszámolási rendszert az új vezetőség (Danyisevszkij), és *ismét* tanácsot adni, hivatalos formában, írásban: javítsák ki így

meg így, különben nem fog menni
a dolog.
1921 *májusban* ismételten ellenőriznie kellett volna,
és így tovább *minden hónapban*,
amíg a beszámolási rendszert tűrhetően meg nem szervezik.

A Munkás-Paraszt Felügyeletnek éppen 1921 tavaszán kellett volna valamelyik ellenőrt megbíznia azzal (a legjobb *egy* személyt, nempedig egy egész „osztályt“, bár valójában a Munkás-Paraszt Felügyeletnél valószínűleg egy egész „osztály“ van, amely a tűzifaügyek, vagy általában a fűtőanyagügyek ellenőrzését, illetve felügyeletét intézi), hogy figyelemmel kísérje, *tanulmányozza* az Erdőgazdasági Főbizottság adatszolgáltatását és a kollégium egyik tagjának havonta számoljon be vagy adjon be jelentést (ennyi meg ennyi kormányzóságban tűrhető az adatszolgáltatás; ezek jegyzéke; ennyiben meg ennyiben — egyáltalán nincs adatszolgáltatás stb. Milyen intézkedéseket tett? az OKP Központi Bizottságánál? az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságnál? Az intézkedések eredménye?).

Danyisevszkij a hibás abban, hogy a beszámolási rendszer rosszul van megszervezve.

A Munkás-Paraszt Felügyelet, azaz az *illető*, előttem névszerint ismeretlen felelős *ellenőr* vagy felügyelő stb. bűnös abban, hogy *1921 márciusa óta* nem teljesíti kötelességét.

A gyakorlati, érdemleges, nem bürokratikus kérdés a következő: hogyan *javítsuk meg* az Erdőgazdasági Főbizottság beszámolási rendszerét?

Mivel erre a (nagyon fontos) kérdésre nem találtam választ a Munkás-Paraszt Felügyeletnek abban az előzetes jelentésében, amelynek ezt a választ tartalmaznia *kellett* volna, magam keresek rá választ, de könnyen tévedhetek, mert nem tanulmányoztam a dolgot. Javaslataim, amelyeken örömmel változtatok, ha jobb javaslatokat tesznek nekem, a következők:

1) be kell vezetni, hogy a beszámoló jelentéseket (kéthetenként) ne posta útján küldjék el, mint most, hanem táviratilag közöljék;

2) erre a célra afféle „code“-ot kell kidolgozni: 7—9 betűs-számot, hogy néhány sorban közölni lehessen az összesített adatokat (hány köb-ölt termeltek ki; hányat szállítottak el; mennyi gabonát, takarmányt kaptak és osztottak ki stb.);

3) vagy törvényhozási úton fel kell jogosítani Danyisevszkijt arra, hogy letartóztathassa azokat, akik határidőre nem küldik be a jelentést.

vagy (ha ez nem lehetséges, ha ezt valamely okból nem fogadják el) kérje az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság elnökségét, hogy *tartóztassák le* azokat, akik nem küldik be a jelentéseket; megfelelő utasítást terjesszenek be az OKP Központi Bizottságához, hogy fogadja el azt; ellenőrizzék a végrehajtást;

4) személyesen, közvetlenül, *a helyszínen ellenőrizzék:* végrehajtják-e? hogyan? mik a nehézségek?

Danyisevszkij azt mondja, hogy *utazó* ellenőröket állított be, akik egész Oroszországot beutazzák, s akik már *minden* kormányzóságban megfordultak, meglátogatták az alsó szerveket, rendbeszedik, úgymond, a kormányzóságokat és sok kormányzóságot már rendbe is szedtek.

Igaz ez? Nem vezették-e félre Danyisevszkijt a hozzá beosztott tisztviselők?

Igen valószínű, hogy félrevezették.

Hát a Munkás-Paraszt Felügyelet? Neki ezt tanulmányoznia és tudnia kell. Az előzetes jelentésben egy szó sincs erről. Mikor állították be az utazó ellenőröket? Hányat állítottak be? Milyen a színvonaluk? Milyen eredménnyel jár a munkájuk? Hogyan javítsanak a dolgon, ha nincs kielégítően megszervezve? Ez a lényeg, a Munkás-Paraszt Felügyelet revizora pedig éppen ezt a lényeget kerülte meg.

Ismétlem, a beszámolási rendszer megszervezésének kérdése alapvető kérdés. Ezt a kérdést a Munkás-Paraszt Felügyelet nem tanulmányozta. A Munkás-Paraszt Felügyelet nem teljesítette, sőt, úgy látszik, mégcsak *meg sem értette* a feladatot, amelynek lényege az, hogy figyelemmel kísérje a beszámolási rendszer kialakítását, törekedjen arra, és érje el, hogy az megjavuljon.

A Munkás-Paraszt Felügyelet értsen ahhoz, hogy az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságon keresztül, az OKP Központi Bizottságán keresztül, minden utat felhasználva a legmagasabb fórumok, párt- és szovjet fórumok elé „vigye“ az ügyet és javulást érjen el a beszámolási rendszer megszervezésében.

Részletesen foglalkoztam a legfontosabb (és legegyszerűbb) kérdéssel: a beszámolási rendszer megszervezésével, de a továbbiakban is fontos és nehezebb kérdésekről lesz szó, mint például a szerződéses munkák kérdése (teljesítés ellenőrzése; nyilvántartás stb.) és így tovább.

Az előzetes jelentés *érint* egy különösen érdekes kérdést, de ezt is csak érinti, s nem veti fel gyakorlati szempontból. Nevezetesen, az előzetes jelentés szerzője a következőket írja: „a felelős vezetők szakadásig el vannak halmozva munkával ugyanakkor, amikor az alárendelt szervek (itt megnevezi a Fűtőanyagipari Főigazgatóságnak alárendelt Szénipari Főigazgatóságot, Erdőgazdasági Főbizottságot stb.) adminisztratív apparátusaiban *se szeri se száma a semmittevő munkatársaknak.*“

Biztos vagyok benne, hogy ez értékes és teljesen a valóságnak megfelelő megfigyelés, és hogy ez áll nemcsak a Fűtőanyagipari Főigazgatóságra, hanem *valamennyi* intézményre és hivatalra, vagy legalábbis 99 százalékukra.

Ez a baj mindenütt megvan.

A Munkás-Paraszt Felügyeletnek márciusban, amikor a szervezet (az új szervezet) létrehozásán dolgoztak, vagy legkésőbb áprilisban, amikor már létrehozták, javasolnia kellett volna hivatalos formában, írásban:

javítsák ki ezt meg ezt így meg így.

Ez nem történt meg.

Hogyan javítsunk ezen a bajon?

Még megközelítően sem tudom. A Munkás-Paraszt Felügyeletnek kell tudnia, hiszen az ő dolga, hogy ezt tanulmányozza, — összehasonlítsa a különböző hivatalokat, — különböző gyakorlati javaslatokat tegyen, — ellenőrizze azokat a tapasztalatok alapján stb.

Amikor a „Munkás-Paraszt Felügyeletről“ beszélek, mindenekelőtt az előzetes jelentés szerzőjére gondolok.

Világos azonban számomra, hogy ez nemcsak egyedül őrá vonatkozik.

Ki kell jelölni a Munkás-Paraszt Felügyelet néhány, akárcsak 2—3 (ennyi biztosan akad) feltétlenül lelkiismeretes, jófejű és tapasztalt munkatársát, s velük kidolgoztatni egy észszerű munkatervet a revizorok számára, kezdetnek akár a beszámolási rendszer megszervezésére vonatkozólag. Inkább markoljanak kevesebbet, de azt teljesítsék maradéktalanul.

Az előzetes jelentés szerzője egy csomó kérdést érint, de ezeket a kérdéseket nem tanulmányozta, sebtében hordta össze, így nincs semmi hasznuk. „Parlamenti beszámolósdi" az egész. Nem erre van szükség, hanem arra, hogy *gyakorlatilag javítsunk* a dolgokon.

Hogy a kérdéseket nem tanulmányozzák eléggé, az látható például az 52. (39.) kérdésből: csak a mintaszerű bányákat kell külön kiemelni. Éppen erre a következtetésre jutott a Munka és Honvédelem Tanácsának bizottsága (Szmilga és Ramzin), amikor 1921 szeptemberben meglátogatta a Donyec-medencét. Ez az Állami Tervbizottság következtetése is.

Miért tudok én az Állami Tervbizottság és a Szmilga-bizottság munkájáról, s miért nem tud róla az a *külön revizor*, aki a Fűtőanyagipari Főigazgatóságról szóló jelentéssel foglalkozik?

A dolog helytelenül van megszervezve.

Gyakorlati végkövetkeztetésként javaslom:

1) ragadják ki akárcsak a beszámolási rendszer megszervezésének kérdését és azt oldják meg teljesen;

2) bízzanak meg vele egyeseket, közöljék velem ezek nevét;

3) közöljék velem annak a revizornak a nevét, akit az Erdőgazdasági Főbizottság ügyével megbíztak.

1921. IX. 27.

Lenin

Először megjelent:
„Pravda" 30. sz. 1927 február 6.

A VIII. ÖSSZOROSZORSZÁGI ELEKTROTECHNIKAI KONGRESSZUS ELNÖKSÉGÉNEK[8]

Nagyon sajnálom, hogy nem volt módomban személyesen üdvözölni a kongresszust.

A „Villamosítás terve" c. könyvnek és még inkább magának a villamosításnak a jelentőségéről nemegyszer volt alkalmam nyilatkozni[9]. A gépi nagyipar és ennek a földművelésbe való átplántálása a szocializmus egyedüli gazdasági alapja, az egyetlen alap, amelyre támaszkodva eredményesen harcolhatunk azért, hogy megszabadítsuk az emberiséget a tőke jármától, hogy ne kelljen tízmillióknak vágóhídra menniök vagy nyomorékká válniok annak a kérdésnek eldöntése végett, vajjon az angol vagy a német rabló, a japán vagy az amerikai rabló stb. kaparintja-e meg a nagyobb részt a föld felosztásánál.

A munkás-paraszt szovjet köztársaság hozzákezdett országunk folyamatos és tervszerű villamosításához. Bármilyen szegényes, bármilyen szerény is ez a kezdet, bármilyen hihetetlenül nagy nehézségekkel kell is megküzdenie ezen a téren egy olyan országnak, amelyet a földbirtokosok és a tőkések tönkretettek a négyéves imperialista háborúval és a hároméves polgárháborúval, egy olyan országnak, amelyre ugrásrakészen leselkedik az egész világ burzsoáziája, hogy eltiporja és gyarmatává változtassa, bármilyen kínzóan lassan halad is nálunk a villamosítás, de mégis halad. Kongresszusuk segítségével, az oroszországi elektrotechnikusok és számos kiváló külföldi tudós segítségével, az élenjáró munkások és dolgozó parasztok hősies erőfeszítéseivel meg fogunk birkózni ezzel a feladattal és villamosítjuk országunkat.

Üdvözlöm az Elektrotechnikusok VIII. Összoroszországi Kongresszusát és sok sikert kívánok munkájához.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

A megírás ideje: 1921 október 8.
Megjelent: „A VIII. Összoroszországi Elektrotechnikai Kongresszus bulletinje" 3. sz. 1921 október 11.

AZ OKTÓBERI FORRADALOM NEGYEDIK ÉVFORDULÓJÁRA

Közeledik október 25 (november 7) negyedik évfordulója.

Minél jobban távolodunk ettől a nagy naptól, annál világosabban látjuk az oroszországi proletárforradalom jelentőségét, annál jobban mélyére hatolunk a gyakorlati munkánk során szerzett tapasztalatoknak is.

Forradalmunk jelentőségét és munkánk tapasztalatait egészen rövid — és persze korántsem teljes, korántsem pontos — vonásokban a következőképpen foglalhatjuk össze:

Az oroszországi forradalom közvetlen és legközelebbi feladata polgári-demokratikus feladat volt: elsöpörni, véglegesen lerombolni a középkor maradványait, megtisztítani Oroszországot ettől a barbárságtól, ettől a szégyentől, mely országunkban minden kultúrának és haladásnak a legnagyobb akadálya volt.

S mi joggal vagyunk büszkék arra, hogy ezt a tisztogatást sokkal erélyesebben, gyorsabban, merészebben, sikeresebben s a néptömegeknek, a nép sűrűjének befolyásolása szempontjából szélesebb arányokban és mélyebbre hatóan hajtottuk végre, mint a nagy francia forradalom több mint 125 évvel ezelőtt.

Mind az anarchisták, mind a kispolgári demokraták (azaz a mensevikek és az eszerek mint ennek a nemzetközi társadalmi típusnak orosz képviselői) hihetetlenül sok zagyvaságot összebeszéltek és összebeszélnek a polgári-demokratikus forradalomnak a szocialista (*azaz* proletár-) forradalomhoz való viszonyáról. Az elmult négy év teljesen igazolta, hogy mi helyesen értelmeztük ebben a

pontban a marxizmust és helyesen vontuk le az előző forradalmak tanulságait. *Végigvittük* a polgári-demokratikus forradalmat úgy, mint senki más. Teljesen tudatosan, szilárd léptekkel és tántoríthatatlanul haladunk *előre*, a szocialista forradalom felé, jól tudva, hogy ezt a forradalmat nem választja el kínai fal a polgári-demokratikus forradalomtól, jól tudva, hogy *csak a harc* döntheti el, mennyire tudunk majd (végső fokon) előrenyomulni, mennyit fogunk az előttünk álló mérhetetlenül nagy feladatból megvalósítani, mennyit fogunk győzelmeinkből tartóssá tenni. Az élet majd megmutatja. Annyit azonban már most is megállapíthatunk, hogy gigászi munkát végeztünk — egy tönkretett, elgyötört, elmaradott ország — a társadalom szocialista átalakítása terén.

Térjünk vissza azonban forradalmunk polgári-demokratikus tartalmának kérdésére. Marxistáknak meg kell érteniök, hogy ez mit jelent. A kérdés megvilágítására lássunk néhány szemléltető példát.

A forradalom polgári-demokratikus tartalma az ország társadalmi viszonyainak (rendjének, intézményeinek) megtisztítása a középkortól, a hűbériségtől, a feudalizmustól.

Mik voltak a hűbériség fő megnyilvánulásai, maradványai, csökevényei Oroszországban 1917-ben? A monarchia, a rendiség, a földbirtoklási és földhasználati viszonyok, a nő helyzete, a vallás, a nemzetiségek elnyomása. Bármelyiket nézzük is ezek közül az „Augiász-istállók" közül — melyeket egyébként egyik előrehaladott állam sem takarított el teljesen, amikor 125, 250 és még több évvel ezelőtt (Anglia 1649-ben) véghezvitte a *maga* polgári-demokratikus forradalmát —, bármelyiket nézzük is ezek közül az Augiász-istállók közül, azt látjuk, hogy mi valamennyit teljesen eltakarítottuk. Alig *tíz hét* alatt, 1917 október 25-től (november 7-től) az Alkotmányozó Gyűlés szétkergetéséig (1918 január 5-ig), mi ezerszer többet tettünk e téren, mint a polgári-demokraták és liberálisok (kadetok) és a kispolgári demokraták (mensevikek és eszerek) uralmuk *nyolc hónapja* alatt.

Ezek a gyáva fecsegők, ezek az önimádó Nárciszok, ezek a Hamletecskék fakarddal hadonásztak, — és még a monarchiát sem semmisítették meg! Mi kisepertük

az egész monarchista szemetet, mint soha senki más. Kő kövön, tégla téglán nem maradt a rendiség sokévszázados épületéből (a legfejlettebb országok, mint Anglia, Franciaország, Németország, máig sem szabadultak meg a rendiség maradványaitól!). A rendiség legmélyebbre eresztett gyökereit — a feudalizmus és a jobbágyság maradványait a földművelésben — teljesen kitéptük. „Lehet vitatkozni“ (éppen elég irodalmár, kadet, mensevik és eszer él külföldön, hogy ilyen vitákkal foglalkozzanak) arról, hogy mire vezetnek „végülis“ azok az átalakítások, amelyeket a nagy Októberi Forradalom a földbirtokviszonyokban végrehajtott. Mi most nem kívánunk időt vesztegetni ezekre a vitákra, mert mi ezt a vitát és a vele összefüggő viták egész tömegét harccal döntjük el. Nem lehet vitatni azonban azt a tényt, hogy a kispolgári demokraták nyolc hónapon át „egyezkedtek“ a hűbériség hagyományait őrző földbirtokosokkal, mi viszont ezeket a földbirtokosokat hagyományaikkal együtt néhány hét alatt végleg elsöpörtük az orosz föld színéről.

Nézzük a vallást, vagy a nő jogfosztottságát, vagy a nem-orosz nemzetiségek elnyomatását és jogi egyenlőtlenségét. Mindezek a polgári-demokratikus forradalom kérdései. A kispolgári demokrácia üresfejű „teoretikusai“ nyolc hónapon át fecsegtek róluk; még a világ legfejlettebb országai között sincs *egy sem*, amelyben *ezeket* a kérdéseket *polgári-demokratikus* irányban *teljesen* megoldották volna. Nálunk az Októberi Forradalom törvényhozása ezeket a kérdéseket teljesen megoldotta. Mi annak rendje és módja szerint harcoltunk és harcolunk a vallás ellen. Mi *valamennyi* nem-orosz nemzetiségnek biztosítottuk, hogy *saját* köztársaságuk vagy autonóm területük legyen. Nálunk Oroszországban nincs olyan gyalázatos, aláváló és ocsmány valami, mint a nő jogfosztottsága, illetve nemteljesjogúsága, a hűbériségnek és a középkornak ez a felháborító csökevénye, melyet az önző burzsoázia és az ostoba, megszeppent kispolgárság a földkerekség kivétel nélkül valamennyi országában újra meg újra megerősít.

Mindez a polgári-demokratikus forradalom tartalma. Ennek a forradalomnak (illetve, ha a közös típusú forradalom egyes nemzeti változatait külön-külön vesszük;

ezeknek a forradalmaknak) haladó gondolkodású vezérei százötven-kétszázötven évvel ezelőtt megígérték a népeknek, hogy megszabadítják az emberiséget a középkori kiváltságoktól, a nő jogi egyenlőtlenségétől, egyik vagy másik vallás állami előjogaitól (vagy a „vallás *eszméjétől*", a „vallásosságtól" általában), a nemzetiségek jogi egyenlőtlenségétől. Megígérték, de nem váltották be ígéretüket. Nem válthatták be, mert gátolta őket ebben — — — a „szent magántulajdon" iránti „tisztelet". A mi proletárforradalmunkban ennek a háromszor átkozott középkor és e „szent magántulajdon" iránti átkozott „tiszteletnek" nyoma sem volt.

Ahhoz azonban, hogy a polgári-demokratikus forradalom vívmányait Oroszország népei meg is tarthassák, tovább kellett mennünk, s tovább is mentünk. Mi a polgári-demokratikus forradalom kérdéseit menetközben, igazi és legfőbb munkánk, *proletár*forradalmi, szocialista munkánk „melléktermékeként" oldottuk meg. A reformok, hangoztattuk mindig, a forradalmi osztályharc melléktermékei. A polgári-demokratikus átalakítások — hangoztattuk és bizonyítottuk be tetteinkkel — a proletár-, vagyis szocialista forradalom melléktermékei. És itt meg kell jegyeznem, hogy mindezek a Kautskyk, Hilferdingek, Martovok, Csernovok, Hillquitek, Longuet-k, MacDonaldok, Turatik és a „kétésfeles" marxizmus többi hősei nem tudták megérteni a polgári-demokratikus és a proletár-szocialista forradalom közötti *ilyen* viszonyt. Az első átnő a másodikba. A második menetközben megoldja az elsőnek a kérdéseit. A második megszilárdítja azt, amit az első elért. A harc és csakis a harc dönti el, mennyire sikerül a másodiknak túlnőnie az elsőn.

A szovjet rend éppen egyik szemléltető igazolása vagy megnyilvánulása ennek az egyik forradalomból a másikba való átnövésnek. A szovjet rend a demokratizmus maximuma a munkások és parasztok számára, s ugyanakkor a *polgári* demokratizmussal való szakítást és a demokrácia *új*, világtörténelmi *típusának:* a proletár demokratizmusnak, vagyis a proletariátus diktatúrájának létrejöttét jelenti.

Csak átkozzanak, szidjanak és gúnyoljanak bennün-

ket a haldokló burzsoázia és a nyomában kullogó kispolgári demokrácia kuvaszai és disznai a kudarcok és a hibák miatt, melyeket a *mi* szovjet rendünk építése során elkövettünk. Mi egy pillanatra sem feledkezünk meg arról, hogy kudarcok és hibák csakugyan szépszámmal voltak és vannak nálunk. Hogy is ne lennének kudarcok és hibák egy olyan új, az egész világtörténelem szempontjából új munkában, mint az államrendszer eddig még soha nem látott *típusának* megteremtése! Rendületlenül harcolni fogunk kudarcaink és hibáink kiküszöböléséért, azért, hogy szovjet elveinknek a tökéletességtől még nagyon-nagyon távol álló gyakorlati alkalmazását megjavítsuk. Arra azonban joggal lehetünk büszkék és büszkék is vagyunk rá, hogy nekünk jutott az a szerencse, hogy *megkezdjük* a szovjet állam felépítését és ezzel *megkezdjük* a világtörténelem új korszakát, azon *új* osztály uralmának korszakát, amelyet minden kapitalista országban elnyomnak, de amely mindenütt törekszik, hogy kiharcolja az új életet, legyőzze a burzsoáziát, megteremtse a proletariátus diktatúráját és megszabadítsa az emberiséget a tőke igájától, az imperialista háborúktól.

Az imperialista háborúk kérdése, a finánctőke nemzetközi politikájának kérdése, amely politika ma az egész világon uralkodó szerepet játszik s amely *elkerülhetetlenül* újabb imperialista háborúkat szül, elkerülhetetlenül hallatlan mértékben fokozza a nemzeti elnyomást, a rablást, a garázdálkodást, s amely elkerülhetetlenül arra vezet, hogy a maroknyi „élenjáró" hatalom még jobban fojtogatni fogja a gyenge, elmaradott kisnépeket — ez a kérdés 1914 óta a földkerekség minden országában az egész politika sarkalatos kérdésévé lett. Élet-halál kérdése ez emberek tízmilliói számára. Arról van itt szó, hogy a következő imperialista háborúban, amelyet szemünkláttára készít elő a burzsoázia, amely szemünkláttára nő ki a kapitalizmusból, lemészárolnak-e 20 millió embert (10 millió helyett, amennyit az 1914—1918-as háborúban s a „kisebb" pótháborúkban öltek meg, melyek a mai napig sem értek véget); hogy ebben az elkerülhetetlen (a kapitalizmus fennmaradása esetén elkerülhetetlen) jövendő háborúban nyomorékká tesznek-e 60 millió

embert (30 millió helyett, amennyit az 1914—1918-as háborúban tettek nyomorékká). A mi Októberi Forradalmunk ebben a kérdésben is a világtörténelem új korszakát nyitotta meg. A burzsoázia szolgái és másodhegedűsei — az eszerek és mensevikek, valamint az egész világ kispolgári, úgynevezett „szocialista“ demokráciája — gúnyt űztek „az imperialista háború polgárháborúvá való átváltoztatásának“ jelszavából. Pedig ez a jelszó bizonyult az egyedüli *igazságnak*, — meg kell adni: kellemetlen, durva, meztelen és kegyetlen igazságnak, de mégis *igazságnak* a legkörmönfontabb soviniszta és pacifista ámítások tömkelege közepette. Az ámítások szertefoszlanak. A breszti békéről lehullott a lepel. Minden egyes nap egyre könyörtelenebbül leplezi le a bresztinél is rosszabb versailles-i béke jelentőségét és következményeit. S a tegnapi háború okain és a közelgő holnapi háborún töprengő milliók és tízmilliók előtt egyre világosabban, egyre élesebben, egyre parancsolóbban tárul fel a rideg igazság: nem szabadulhatnak ki máskép az imperialista háborúból és az elkerülhetetlenül imperialista háborút szülő imperialista békéből (ha érvényben volna a régi helyesírás, ezt a szót — „mir“ — mindkét értelmében használnám: „imperialista békéből“ és „imperialista világból“), nem szabadulhatnak ki *máskép* ebből a pokolból, *mint bolsevik harccal és bolsevik forradalommal.*

A burzsoázia és a pacifisták, a tábornokok és a nyárspolgárok, a tőkések és a filiszterek, a hívő keresztények s a II. és a II½-es Internacionále lovagjai ám átkozzák habzó szájjal ezt a forradalmat. Nincs az a düh-, rágalom- és hazugságáradat, mellyel el tudnák homályosítani azt a világtörténelmi tényt, hogy a rabszolgák évszázadok és évezredek alatt először, válaszképpen a rabszolgatartók egymásközötti háborújára, nyíltan kiadták ezt a jelszót: változtassuk a rabszolgatartók között a zsákmány elosztásáért folyó háborút minden nemzet rabszolgáinak minden nemzet rabszolgatartói elleni háborújává.

Évszázadok és évezredek alatt először változott át ez a jelszó homályos és tehetetlen várakozásból világos és szabatos politikai programmá, az elnyomottak millióinak aktív harcává a proletariátus ve-

zetésével, a proletariátus első győzelmévé, az első győzelemmé a háború megszüntetéséért folytatott harcban, a világ munkásai szövetségének első győzelmévé a különböző nemzetek burzsoáziájának szövetsége felett, annak a burzsoáziának a szövetsége felett, amely akár békét köt, akár háborúskodik, a tőke rabszolgáinak, a bérmunkásoknak, a parasztoknak, a dolgozóknak rovására teszi.

Ez az első győzelem *még nem végleges győzelem* s ezt a győzelmet Októberi Forradalmunk mérhetetlen akadályok és nehézségek leküzdése árán, hallatlan szenvedések árán vívta ki, s közben többször is súlyos kudarcot vallottunk és egy csomó nagy hibát követtünk el. Hogyan is tudta volna egy elmaradott nép kudarcok és hibák nélkül legyűrni a földkerekség leghatalmasabb és legfejlettebb országainak imperialista háborúit! Mi nem félünk beismerni hibáinkat és józanul ítéljük meg őket, hogy megtanuljuk, hogyan kell őket kijavítani. A tény azonban tény marad: évszázadok és évezredek alatt mi vagyunk az elsők, akik azt az ígéretet, hogy a rabszolgatartók egymásközti háborújára a „válasz" a rabszolgáknak a minden néven nevezendő rabszolgatartók *elleni* forradalma lesz, *maradéktalanul valóra váltottuk* — — — és valóra váltjuk minden nehézség ellenére.

Mi elkezdtük ezt a művet. Hogy mikor, mennyi idő alatt és melyik nemzet proletárjai fogják befejezni — lényegtelen kérdés. A lényeges az, hogy a jég megtört, hogy az út megnyilt, az irány ki van jelölve.

Csak folytassák a képmutatást, kapitalista urak, akik a „hazát védelmezik" — a japán hazát az amerikaival szemben, az amerikai hazát a japánnal szemben, a francia hazát az angollal szemben és így tovább! Ám „üssék el" ezután is a II. és II½-es Internacionále vitéz urai, az egész világ összes pacifista nyárspolgáraival és filisztereivel egyetemben az imperialista háborúk elleni harc eszközeinek kérdését újabb „bázeli kiáltványokkal" (az 1912-es bázeli kiáltvány mintájára[10])! *Az első bolsevik forradalom* kiragadta az imperialista háborúból, az imperialista békéből *az első százmillió embert.* Az elkövetkezendők ki fogják ragadni az ilyen háborúkból és az ilyen békéből az egész emberiséget.

Utolsó — és legfontosabb, legnehezebb, legkevésbbé befejezett feladatunk: a gazdasági építés, a lerombolt feudális és a félig lerombolt kapitalista épület helyén az új, szocialista épület gazdasági alapjának lerakása. Ebben a legfontosabb és legnehezebb munkában ért bennünket a legtöbb balsiker, ezen a téren követtük el a legtöbb hibát. Hogyan is tudtunk volna ilyen világraszóló új feladatot balsikerek és hibák nélkül megkezdeni! De megkezdtük és folytatjuk a munkát. Éppen most számos hibánkat javítjuk ki „új gazdasági politikánkkal", tanuljuk, hogyan építsük tovább a szocializmus épületét kisparaszti országban ezek nélkül a hibák nélkül.

A nehézségek felmérhetetlenek. Megszoktuk, hogy mérhetetlen nehézségekkel kell megküzdenünk. Nem hiába neveztek el bennünket ellenségeink „keményfejűeknek" és a „csonttörő politika" képviselőinek. Mi azonban elsajátítottuk — legalábbis bizonyos mértékig — a forradalomban okvetlenül szükséges másik művészetet, a rugalmasságot is, azt, hogy gyorsan és hirtelen megváltoztassuk taktikánkat, számbavéve a megváltozott objektív feltételeket, új utat választva célunk elérésére, ha az előbbi út az adott időszakban célszerűtlennek, lehetetlennek bizonyult.

Mi, akiket magasra emelt a lelkesedés hulláma, s akik felébresztettük a nép lelkesedését előbb általános politikai, majd katonai téren, arra számítottunk, hogy közvetlenül e lelkesedés alapján megvalósíthatjuk az ugyanolyan nagy gazdasági feladatokat is (mint amilyen nagyok az általános politikai és katonai feladatok voltak). Arra számítottunk — vagy talán helyesebben: feltételeztük elégséges számítás nélkül —, hogy a proletárállam közvetlen parancsszavával meg tudjuk majd szervezni kisparaszti országunkban az állami termelést és az állami termékelosztást kommunista ᑊvek alapján. Az élet megmutatta, hogy tévedtünk. öbb átmeneti szakaszra: államkapitalizmusra és szocializmusra van szükség ahhoz, hogy *előkészítsük* — hosszú évek munkájával előkészítsük — a kommunizmusba való átmenetet. Ne közvetlenül a lelkesedésre építsünk, hanem a nagy forradalom szülte lelkesedés segítségével a személyes érdekre, a személyes

érdekeltségre, a gazdasági meggondolásokra támaszkodva dolgozzunk azon, hogy mindenekelőtt szilárd kis hidakat építsünk, amelyek kisparaszti országunkban az államkapitalizmuson át elvezetnek a szocializmushoz; máskép nem érkezünk el a kommunizmushoz, máskép nem tudjuk elvezetni a kommunizmushoz az emberek tízmillióit. Ezt mondta nekünk az élet. Ezt mondta nekünk a forradalom fejlődésének objektív menete.

És mi, akik három és négy év alatt megtanultuk egy kevéssé, hogyan kell éles fordulatokat végrehajtani (amikor éles fordulatra van szükség), elkezdtük buzgón, figyelmesen, kitartóan (bár még mindig nem eléggé buzgón, nem eléggé figyelmesen, nem eléggé kitartóan) tanulni az új fordulatot: az „új gazdasági politikát". A proletárállamnak óvatos, gondos, hozzáértő „gazdává", ügyes *nagykereskedővé* kell válnia — különben nem állíthat gazdaságilag talpra egy kisparaszti országot, más átmenet a kommunizmusba most, a mai viszonyok között, a kapitalista (egyelőre még kapitalista) Nyugat szomszédságában nincsen. A nagykereskedő mint gazdasági típus látszólag oly messze van a kommunizmustól, mint ég a földtől. Ez azonban éppen egyik olyan ellentmondás, amely a való életben elvezet a kisüzemű paraszti gazdaságtól az államkapitalizmuson keresztül a szocializmushoz. A személyes érdekeltség növeli a termelést; nekünk pedig mindenekelőtt és mindenáron a termelés növelésére van szükségünk. A nagykereskedelem gazdaságilag egyesíti a kisparasztok millióit azáltal, hogy érdekeltté teszi, összekapcsolja és elvezeti őket a következő lépcsőfokra: a termelési kapcsolat és egyesülés különböző formáihoz. Gazdasági politikánk szükséges átépítését már megkezdtük. Némi sikereink — nem nagy, részleges sikerek ugyan, de mégis kétségtelen sikereink — e téren már vannak. Az előkészítő osztályt az új „tudománynak" ebben az iskolájában már befejezzük, és tovább megyünk a következő osztályokba buzgón és kitartóan tanulva, minden lépésünket gyakorlatilag ellenőrizve, nem riadva vissza attól, hogy az elkezdett munkán újra meg újra változtassunk, hogy hibáinkat — miután jól átgondoltuk jelentőségüket — kijavítsuk. Ki fogjuk járni az egész

„tanfolyamot“, bár a világgazdaság és a világpolitika körülményei jóval hosszabbra szabták és jóval nehezebbé tették számunkra, mint szerettük volna. Bármilyen súlyosak legyenek is az átmeneti idő szenvedései, a bajok, az éhség, a bomlás, csüggedni nem fogunk és ügyünket mindenáron elvisszük a végső győzelemig.

1921. X. 14.

„Pravda“ 234. sz.
1921 október 18.
Aláírás: N. Lenin.

AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKA ÉS A POLITIKAI NÉPMŰVELÉSI BIZOTTSÁGOK FELADATAI

BESZÉD A POLITIKAI NÉPMŰVELÉSI BIZOTTSÁGOK II. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN, 1921 OKTÓBER 17-ÉN[11]

Elvtársak! Beszédemben, vagy jobban mondva ebben a felszólalásomban az új gazdasági politikával és a politikai népművelési bizottságok feladataival szándékozom foglalkozni, ahogyan én látom ezeket a feladatokat ezzel az új politikával kapcsolatban. Véleményem szerint módfelett helytelen, ha az olyan beszédekben, amelyek valamely adott kongresszus fő tárgyát túllépő kérdésekről szólnak, csupán annak egyszerű elmondására szorítkozunk, hogy általában mi történik a pártban vagy a Szovjet Köztársaságban.

A SZOVJETHATALOM ÉS AZ OKP ÉLES FORDULATA

Bár korántsem vonom kétségbe, hogy az ilyen tájékoztatás, valamint a különféle kérdésekkel foglalkozó tanácskozások hasznosak, mégis úgy vélem, hogy kongresszusaink többségének munkájában az a legfőbb fogyatékosság, hogy nincsenek egyenes, közvetlen kapcsolatban az előttük álló gyakorlati feladatokkal. Most éppen ezekről a fogyatékosságokról szeretnék beszélni az új gazdasági politikával kapcsolatban, az új gazdasági politika bevezetése alkalmából.

Az új gazdasági politikáról csak röviden, nagy vonásokban fogok beszélni. Az elvtársak túlnyomó többsége kommunista, s bár egynéhányuk nagyon fiatal, olyan kommunista, aki forradalmunk első éveiben tekintélyes munkát végzett általános politikánk terén. És éppen azért, mert nagy részük volt ebben a munkában,

látniok kell, milyen éles fordulatot tett Szovjethatalmunk és kommunista pártunk, amikor áttért arra a gazdasági politikára, amelyet „újnak“ neveznek, újnak eddigi gazdasági politikánkhoz viszonyítva.

Pedig lényegében több régi elem van benne, mint előző gazdasági politikánkban.

Mi az oka ennek? Az, hogy eddigi gazdasági politikánk, ha nem is mondhatjuk, hogy számított arra (abban a helyzetben általában nemigen számítottunk), de bizonyos mértékig feltételezte — elmondhatjuk, számítás nélkül feltételezte —, hogy a régi orosz gazdaság közvetlenül áttér majd az állami termelésre és a kommunista elveken alapuló elosztásra.

Ha emlékezetünkbe idézzük saját régebbi közgazdasági irodalmunkat, ha emlékszünk rá, mit írtak a kommunisták, mielőtt Oroszországban hatalomra jutottak és mit írtak nem sokkal a hatalomrajutás után, például 1918 elején, amikor a régi Oroszország ellen intézett első politikai rohamunkat óriási siker koronázta, amikor megalakítottuk a Szovjet Köztársaságot, amikor Oroszország, ha megtépázva is, de kilépett az imperialista háborúból, és kisebb sebekkel került ki belőle, mintha az imperialisták, a mensevikek és az eszerek tanácsára hallgatva tovább folytatta volna a „honvédelmet“, akkor azt látjuk, hogy az első időszakban, amikor éppen csak az első lépést tettük meg a Szovjethatalom építése terén, és éppen csak kikerültünk az imperialista háborúból, a gazdasági építés feladatairól akkor sokkal óvatosabban és elővigyázatosabban beszéltünk, mint 1918 második felében, valamint 1919 és 1920 folyamán.

AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG A PARASZTSÁG SZEREPÉRŐL — 1918-BAN

Akik önök közül ebben az időben nem voltak a párt vagy a Szovjethatalom aktív funkcionáriusai, azok is valamennyien megismerkedhettek s természetesen meg is ismerkedtek az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1918 április végén hozott határozatával[12].

Ez a határozat rámutatott arra, hogy számolni kell a paraszti gazdasággal, s olyan beszámoló volt az alapja, amely figyelembe vette, hogy mi az államkapitalizmus szerepe a szocializmus építésében, ha paraszti országról van szó, olyan beszámolón alapult, amely hangsúlyozta a személyi, egyéni, egyszemélyi felelősség jelentőségét, hangsúlyozta e tényező jelentőségét az ország kormányzásában, eltérően a hatalom építésének politikai feladataitól és a katonai feladatoktól.

HIBÁNK

1918 elején úgy számítottunk, hogy lesz egy időszak, amikor a békés építés lehetséges lesz. A breszti béke megkötésével, úgy látszott, a veszély elvonult, hozzáfoghattunk a békés építéshez. De csalatkoztunk, mert 1918-ban bekövetkezett az igazi háborús veszély — a csehszlovák lázadással és a polgárháborúval együtt, amely elhúzódott 1920-ig. Részben a ránk zúdult rengeteg katonai feladatnak, valamint annak a szinte kétségbeejtő helyzetnek a hatására, amelyben köztársaságunk akkor, az imperialista háború befejezésének pillanatában volt, e körülmények és több más körülmény hatására elkövettük azt a hibát, hogy közvetlenül akartunk áttérni a kommunista termelésre és elosztásra. Biztosra vettük, hogy a parasztoktól a terményfeleslegek kötelező beszolgáltatása keretében megkapjuk a szükséges gabonamennyiséget, ezt elosztjuk a gyárak között — és már meg is van nálunk a kommunista termelés és elosztás.

Azt nem mondanám, hogy éppen ilyen határozottan és világosan képzeltünk el egy ilyen tervet, de körülbelül ebben a szellemben cselekedtünk. Ez sajnos tény. Azért mondom, hogy sajnos, mert meglehetősen rövid idő alatt meggyőződtünk arról, hogy ez az elgondolás hibás, ellentmond annak, amit azelőtt írtunk a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenetről, amikor abból indultunk ki, hogy a szocialista nyilvántartás és ellenőrzés időszaka nélkül még a kommunizmus alsó fokát sem tudjuk megközelíteni. Az elméleti irodalomban, 1918-tól kezdve, amikor a hatalom megszervezésének feladata felmerült és a bolsevikok

az egész nép előtt megvilágították ezt a feladatot, irodalmunkban határozottan hangsúlyoztuk, hogy a kapitalista társadalomból hosszú és bonyolult átmenetre van szükség (mégpedig annál hosszabb átmenetre, minél kevésbbé fejlett ez a társadalom), a szocialista nyilvántartáson és ellenőrzésen keresztül vezető átmenetre van szükség, hogy a kommunista társadalmat akár csak megközelítsük.

A STRATÉGIAI VISSZAVONULÁS

Erről akkor, amikor a polgárháború tüzében kellett megtennünk a szükséges lépéseket az építés terén, mintegy megfeledkeztünk. És új gazdasági politikánk lényegében éppen abban áll, hogy ebben a kérdésben súlyos vereséget szenvedtünk és stratégiai visszavonulásba kezdtünk: „Amíg nem zúztak végkép szét bennünket, vonuljunk vissza és építsünk mindent újonnan, de szilárdabban." A kommunistáknak, ha tudatosan teszik fel az új gazdasági politika kérdését, egyáltalán nem lehet kétségük afelől, hogy a gazdasági fronton szerfelett súlyos gazdasági vereséget szenvedtünk. És persze elkerülhetetlen, hogy az emberek egy része ilyenkor meglehetősen elkedvetlenedik, majdhogynem pánikba esik, visszavonuláskor pedig ezek az emberek fejüket vesztik. Ez elkerülhetetlen. Hiszen amikor a Vörös Hadsereg visszavonult, azzal kezdte győzelmét, hogy megfutamodott az ellenség elől, és minden esetben, minden fronton átestek egyesek ezen a pánikon. De minden esetben — mind a Kolcsak-fronton, mind a Gyenyikin-fronton, mind a Jugyenyics-fronton, mind a lengyel fronton, mind a Vrangel-fronton — minden esetben kiderült, hogy amikor egyszer, olykor még többször is, jól elagyabugyáltak bennünket, igazoltuk a közmondást, hogy „egy vert ember fölér két veretlennel". Amikor egyszer megvertek bennünket, lassan, rendszeresen és óvatosan kezdtünk előrenyomulni.

Persze, a gazdasági fronton sokkal nehezebbek a feladatok, mint a katonai fronton, de a stratégia e két elemi körvonala között általában van hasonlóság. A gazdasági fronton a kommunizmusra való áttérés megkisérlé-

sével 1921 tavaszára komolyabb vereséget szenvedtünk akármelyik olyan vereségnél, amelyet Kolcsak, Gyenyikin vagy Pilsudski mért ránk, sokkal komolyabb, sokkal lényegesebb és veszélyesebb vereséget. Ez a vereség abban fejeződött ki, hogy gazdasági politikánk felső régiója el volt szakadva az alsó régiótól és nem hozta létre a termelőerőknek azt a fellendülését, amelyet pártunk programmja alapvető és halaszthatatlan feladatnak ismer el.

A falusi kötelező terménybeszolgáltatás, a városi építés feladatainak ez a közvetlenül kommunista megközelítése, gátolta a termelőerők fellendülését és legfőbb oka lett annak a súlyos gazdasági és politikai válságnak, amelybe 1921 tavaszán beleütköztünk. Ezért lett szükség arra, amit vonalunk, politikánk szempontjából nem lehet másnak nevezni, mint igen súlyos vereségnek és visszavonulásnak. Egyébként nem mondhatjuk, hogy ez a visszavonulás hasonlít arra, amikor a Vörös Hadsereg teljes rendben, előre elkészített állásokba vonul vissza. Igaz, az állásokat előre elkészítettük. Ezt ellenőrizhetik, ha összehasonlítják pártunk 1921 tavaszán hozott határozatait az általam említett 1918 áprilisi határozattal. Az állásokat előre elkészítettük, de a visszavonulás ezekbe az állásokba meglehetősen, sőt, túlságosan rendetlenül történt (vidéken pedig sok helyen még ma is így történik).

AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKA ÉRTELME

Itt nyomul előtérbe a politikai népművelési bizottságok feladata, hogy ez ellen harcoljanak. Az új gazdasági politika szempontjából a fő kérdés az, hogy minél előbb ki tudjuk használni a kialakult helyzetet.

Az új gazdasági politika azt jelenti, hogy a kötelező terménybeszolgáltatást adóval váltjuk fel, hogy jelentős mértékben visszaállítjuk a kapitalizmust. Hogy milyen mértékben, azt nem tudjuk. A külföldi kapitalistákkal kötött koncessziós szerződések (igaz, egyelőre még nagyon keveset kötöttünk meg, különösen az általunk

tett javaslatokhoz képest), a magántőkéseknek adott bérletek — ez a kapitalizmus egyenes visszaállítása és ez az új gazdasági politika gyökereivel függ össze. Mert az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának megszüntetése a parasztok számára azt jelenti, hogy szabadon kereskedhetnek az adó befizetése után fennmaradó mezőgazdasági termékfeleslegeikkel, az adó pedig a termékeknek csak nem nagy részét veszi igénybe. A parasztok az egész lakosságnak és egész gazdaságunknak óriási részét alkotják, és ezért ennek a szabadkereskedelemnek a talaján a kapitalizmus elkerülhetetlenül növekszik.

Ez a legelemibb gazdaságtani ábécé, amelyet már a gazdaságtudomány elemijében tanítanak, amelyet nálunk ezenkívül tanít minden batyuzó, aki meglehetősen jól megismertet bennünket a gazdaságtannal, függetlenül a gazdasági és a politikai tudománytól. És a stratégia szempontjából a legfőbb kérdés az, hogy ki használja ki előbb ezt az új helyzetet? A kérdés csak az, hogy kit követ a parasztság — a proletariátust-e, amely a szocialista társadalmat igyekszik felépíteni, avagy a tőkést, aki így beszél: „Forduljunk csak vissza, így biztonságosabb, különben még valami szocializmust agyalnak ki."

KI GYŐZ: A TŐKÉS VAGY A SZOVJETHATALOM?

Ez az egész mostani háború arra vezethető vissza, hogy ki győz, ki használja ki előbb a helyzetet — a tőkés-e, akit mi magunk engedünk be az ajtón, sőt több ajtón (és sok olyan ajtón, amelyet mi magunk nem ismerünk és amely tőlünk függetlenül és akaratunk ellenére nyílik ki), avagy a proletár államhatalom. Mire támaszkodhat gazdaságilag a proletárhatalom? Egyfelől a lakosság helyzetének javulására. Ebben a tekintetben gondolnunk kell a parasztokra. Teljesen vitathatatlan és szemmellátható, hogy egy olyan óriási csapás ellenére, mint az éhínség, a lakosság helyzetének javulása — ha e csapástól eltekintünk — éppen gazdasági politikánk megváltoztatása folytán következett be.

Másfelől, ha a kapitalizmus nyer, növekedni fog az ipari termelés is, s vele együtt nőni fog a proletariátus is. A tőkések előnyt fognak húzni politikánkból és meg fogják teremteni az ipari proletariátust, amely nálunk a háború, valamint a kétségbeejtő pusztítás és bomlás következtében deklasszálódott, azaz mint osztály kizökkent kerékvágásából és mint proletariátus nem létezik többé. Proletariátusnak azt az osztályt nevezzük, amely a tőkés nagyipar vállalataiban anyagi javak termelésével foglalkozik. Mivel a tőkés nagyipar elpusztult, mivel a gyárak leálltak, a proletariátus eltűnt. Formálisan néha még szerepelt, de gazdasági gyökerei már nem voltak.

Ha a kapitalizmus újból feléled, akkor újjáéled a gépi nagyüzemekben dolgozó és a társadalom számára hasznos anyagi javakat termelő proletár osztály is, amely immár nem spekulációval, nem eladásra szánt öngyujtók készítésével és egyéb ilyen „munkával“ fog foglalkozni, ami nem valami hasznos, de elkerülhetetlen, amikor iparunk ilyen szétzilálódott állapotban van.

A kérdés ez: ki kit előz meg? Ha a kapitalisták szervezkednek meg előbb, akkor elkergetik a kommunistákat, és akkor nem lesz helye semmiféle szóbeszédnek. Józanul kell néznünk ezt a kérdést: ki kit győz le? Képes lesz-e a proletár államhatalom arra, hogy a parasztságra támaszkodva kellőképpen fékentartsa a tőkés urakat, állami mederbe terelje a kapitalizmust és olyan kapitalizmust teremtsen, amely az állam alá van rendelve és az államot szolgálja? Józanul kell feltennünk ezt a kérdést. Különféle ideológiákat, különféle okoskodásokat a politikai szabadságjogokról nagyon sokat találhatunk, kiváltképpen ha a külföldi Oroszországra, a második számú Oroszországra vetjük tekintetünket, ahol tucatjával jelennek meg a különféle politikai pártok napilapjai, ahol mindezeket a szabadságjogokat minden létező hangnemben és dallamban zengedezik. Mindez fecsegés, frázisok. Értenünk kell ahhoz, hogy ezeket a frázisokat eleresszük a fülünk mellett.

A HARC MÉG KÍMÉLETLENEBB LESZ

Négy év alatt már sok komoly csatát vívtunk és megtanultuk, hogy más dolog egy komoly ütközet, és megint más a fecsegés, amelyet a komoly ütközet körül folytatnak, különösen olyan emberek, akik az ütközetet csak messziről szemlélik. Értenünk kell hozzá, hogy ezt az ideológiát, ezt a fecsegést eleresszük a fülünk mellett és a dolog lényegét nézzük. A dolog lényege pedig az, hogy ez a harc ma is elkeseredettebb és kíméletlenebb s a jövőben is elkeseredettebb és kíméletlenebb lesz, mint az a harc, amelyet Kolcsak és Gyenyikin ellen vívtunk. Mégpedig azért lesz elkeseredettebb, mert az a harc katonai harc volt, az pedig megszokott dolog. Évszázadok, évezredek óta mindig háborúskodtak. Óriási sikereket értek el a háborús emberirtás művészetében.

Igaz, hogy majd mindegyik földbirtokos vezérkarában voltak eszerek és mensevikek, akik népuralomról, alkotmányozó gyűlésről meg arról lármáztak, hogy a bolsevikok sárbatiporták a szabadságjogokat.

Egy katonai feladatot mégiscsak könnyebb megoldani, mint azt, amely most vár megoldásra, egy katonai feladatot meg lehet oldani rohammal, rajtaütéssel, lelkesedéssel, annak a nagyszámú munkásnak és parasztnak pusztán fizikai erejével, akik látták, hogy a földbirtokos ellenük tör. Most leplezetlen földbirtokosok nincsenek. A Vrangelek, a Kolcsakok, a Gyenyikinek részben elmentek Romanov Miklóshoz, részben pedig elbújtak biztonságos külföldi helyeken. Ezt a kétségtelen ellenséget — mint azelőtt a földbirtokost és a tőkést — a nép nem látja. A népnek nem lehet világos fogalma arról, hogy az ellenség már itt van közöttünk, hogy az ellenség ugyanaz, hogy a forradalom valamilyen szakadék előtt áll, amelynél valamennyi előző forradalom megtorpant és visszatántorodott. A népnek nem lehet világos fogalma erről, mert nagyon tudatlan és műveletlen. És hogy a különféle rendkívüli bizottságok rendkívüli módokon mennyi idő alatt fogják felszámolni ezt a műveletlenséget, azt nehéz megmondani.

Honnan tudhatná a nép, hogy Kolcsak, Vrangel,

Gyenyikin helyett itt, köztünk van az az ellenség, amely pusztulásba döntött minden eddigi forradalmat? Hiszen ha a tőkések fölénk kerekednek, ez a régihez való visszatérést jelenti; ezt igazolják minden eddigi forradalom tapasztalatai. Pártunknak kell tudatosítania, hogy az ellenség, amely itt van közöttünk, az anarchikus kapitalizmus és az anarchikus árucsere. Értsük meg világosan a harcnak ezt a lényegét és törekedjünk arra, hogy a munkások és a parasztok nagy tömegei is világosan megértsék a harc e lényegét — „ki kit győz le? ki kerekedik felül?". A proletariátus diktatúrája a legelkeseredettebb, legádázabb harc, amelyben a proletariátusnak harcolnia kell az egész világ ellen, mert az egész világ ellenünk támadt, amikor Kolcsakot és Gyenyikint támogatta.

Oroszország burzsoáziáját ma az egész világ burzsoáziája támogatja, amely még mindig sokszorosan erősebb nálunk. Emiatt cseppet sem esünk pánikba, hiszen katonai erejük szintén nagyobb volt, ez azonban mégsem volt elég ahhoz, hogy a háborúban eltiporjanak bennünket, bár a háborúban — mivel mérhetetlenül több tüzérségük és repülőgépük volt, mint nekünk — sokkal könnyebben eltiporhattak volna. Ehhez talán elég lett volna, ha idejében mozgósítják ellenünk valamelyik kapitalista hatalom néhány hadosztályát és nem sajnálnak néhány millió aranyat kölcsönadni Kolcsaknak.

Ez azonban nem segített, mert az a tudat, hogy az ő ügyük igaztalan, a mi ügyünk pedig igaz, behatolt az Arhangelszkbe vonuló angol katonák tömegeibe is, meg azoknak a matrózoknak a tömegeibe is, akik a francia hajóhadat Odessza elhagyására kényszerítették. Most megint olyan erők léptek fel ellenünk, amelyek hatalmasabbak nálunk. És hogy itt győzhessünk, utolsó erőforrásunkra kell támaszkodnunk. Az utolsó erőforrás a munkások és a parasztok tömege, tudatossága, szervezettsége.

Vagy szervezett proletárhatalom — az élenjáró munkások és az élenjáró parasztoknak kis része megérti ezt a feladatot és meg tudja szervezni maga körül a nép mozgalmát — s akkor mi kerülünk ki győztesként.

Vagy nem tudjuk ezt megtenni — és akkor a technikai fölényben levő ellenség kikerülhetetlenül legyűr bennünket.

VÉGSŐ HARC-E EZ?

A proletariátus diktatúrája elkeseredett háború. A proletariátus győzött egy országban, de nemzetközi méretekben még mindig gyengébb. Minden munkást és parasztot egyesítenie kell maga körül abban a tudatban, hogy a háború még nem ért véget. Ha indulónkban azt énekeljük, hogy „ez a harc lesz a végső", ebben sajnos van egy kis pontatlanság — sajnos, ez nem a végső harc. Vagy tudjuk egyesíteni a munkásokat és a parasztokat ebben a harcban, vagy nem érünk el sikert.

Ilyen harc, mint a mostani, még sohasem volt a történelemben, de a parasztok és a földesurak között nemegyszer volt háború a történelemben, kezdve a rabszolgatartás első idejétől. Ilyen háború volt már nemegyszer, de olyan háború még sohasem volt, amelyet az államhatalom folytatott volna saját országának burzsoáziája és a világ egyesült burzsoáziája ellen.

Megszervezzük-e a kisparasztságot termelőerőinek fejlesztése alapján, a proletárhatalommal támogatva ezt a fejlődést, vagy a tőkések rendelik alá maguknak a kisparasztságot — ettől függ a harc kimenetele. Igen sok forradalomban felmerült már ugyanez a kérdés, de ilyen háborút még nem látott a világ. A nép nem szerezhetett tapasztalatot ilyen háborúkban. Ezt a tapasztalatot magunknak kell megteremtenünk és ebben a kísérletben csak a munkások és a parasztok öntudatára támaszkodhatunk. Ez ennek a feladatnak a jelszava, és ebben van e feladat roppant nehézsége.

NE SZÁMÍTSUNK KÖZVETLEN KOMMUNISTA ÁTMENETRE

Ne számítsunk közvetlen kommunista átmenetre. A paraszt személyes érdekeltségére kell építenünk. Azt mondják: „A paraszt személyes érdekeltsége a magántulajdon visszaállítását jelenti." Nem, ami a fogyasztási cikkek és a szerszámok személyes tulajdonát illeti, a parasztok tekintetében sohasem szüntettük meg. Megszüntettük a föld

magántulajdonát, de a paraszt gazdálkodott anélkül, hogy magántulajdonában lett volna a föld, például bérelt földön. Ez a rendszer nagyon sok országban fennállt. Gazdasági szempontból ebben nincs semmi lehetetlen. A nehézség az, hogy személyileg érdekeltté tegyük a parasztot. Érdekeltté kell tennünk minden szakembert is azért, hogy érdeke legyen a termelés fejlesztése.

El tudtuk-e ezt érni? Nem, nem tudtuk! Azt hittük, hogy kommunista parancsra menni fog a termelés és az elosztás egy olyan országban, ahol a proletariátus deklasszálódott. Ezen változtatnunk kell, különben nem tudjuk megismertetni a proletariátust ezzel az átmenettel. Ilyen feladatokat még sohasem tűztek ki a történelemben. Mivel ezt a feladatot egyenesen, úgyszólván frontális támadással próbáltuk megoldani, kudarcot vallottunk. Ilyen hibák előfordulnak minden háborúban, és nem tartják hibáknak őket. Nem sikerült a frontális támadás, bekerítő hadmozdulatokra térünk át, ostromzárat és lövészárokharcot fogunk alkalmazni.

A SZEMÉLYES ÉRDEKELTSÉG ELVE

Azt mondjuk, hogy a népgazdaság minden jelentős ágát a személyes érdekeltségre kell építeni. A megvitatás — közös, a felelősség — egyszemélyi. Lépten-nyomon szenvedünk amiatt, hogy nem tudjuk megvalósítani ezt az elvet. Az egész új gazdasági politika azt követeli, hogy ezt az elhatárolást egészen élesen, a legpontosabban érvényesítsük. Amikor a nép áttért az új gazdasági viszonyokra, lázas buzgalommal vitatni kezdte, mi lesz ebből és hogyan kell új módon építeni. Ha nem mentünk volna át az általános megvitatás időszakán, nem foghattunk volna bele semmibe, mert a népnek évtizedeken és évszázadokon át tilos volt bármit is megvitatnia, a forradalom pedig nem fejlődhetett másképp, csak úgy, hogy minden kérdéssel kapcsolatban általános, egyetemes gyűléseket rendeztek.

Ez sok tekintetben zavarra vezetett. Ez így volt, ez elkerülhetetlen, de meg kell mondanom, hogy ez nem is veszélyes. Csak ha idejében megtanuljuk különválasztani

azt, ami a gyűlésezéshez szükséges és azt, ami a kormányzáshoz szükséges, csakis akkor tud a Szovjet Köztársaság a helyzet magaslatára emelkedni. De sajnos ezt még nem tanultuk meg, és a kongresszusok többsége korántsem gyakorlatias.

Kongresszusaink számát tekintve túlteszünk a világ minden államán. Egyetlen demokratikus köztársaságnak sincs annyi kongresszusa, mint nekünk, de azok ezt meg sem engedhetik.

Ne feledjük el, hogy országunk egy sokat vesztett, elszegényedett ország, és meg kell tanítanunk úgy gyűlésezni, hogy ne keverje össze, mint mondottam, azt, ami a gyűlésezéshez szükséges, azzal, ami a kormányzáshoz szükséges. Gyűlésezz, de kormányozz a legkisebb ingadozás nélkül, kormányozz keményebben, mint ahogy előtted kormányzott a tőkés. Különben nem győzöd le őt. Ne feledd, hogy a kormányzásnak még szigorúbbnak, még keményebbnek kell lennie, mint azelőtt.

A Vörös Hadseregben többhónapi gyűlésezés után olyan fegyelem volt, hogy felvehette a versenyt a régi hadsereg fegyelmével. Szigorú, drákói rendszabályokat alkalmaztak, még főbelövést is, olyan rendszabályokat, amilyeneket még a régi kormány sem látott. A nyárspolgárok írták és ordítozták: „A bolsevikok bevezették a főbelövést." Meg kell mondanunk: „Igenis bevezették, mégpedig teljesen tudatosan."

Meg kell mondanunk, hogy vagy azok pusztulnak el, akik bennünket akartak elpusztítani és akiknek szerintünk pusztulniok kell — és akkor életben marad Szovjet Köztársaságunk, vagy megfordítva, életben maradnak a tőkések és elpusztul a köztársaság. Elszegényedett országunkban vagy azok pusztulnak el, akik nem tudnak alkalmazkodni hozzánk, vagy elpusztul az egész munkás-paraszt köztársaság. Itt nincs más választás és nem is lehet, ugyanúgy, mint ahogy nincs helye a szentimentalizmusnak sem. A szentimentalizmus nem kisebb bűn, mint háborúban a haszonlesés. Aki most eltér a fegyelem rendjétől, az az ellenséget engedi be sorainkba.

Ezért mondom, hogy az új gazdasági politikának még a tanítás szempontjából is van jelentősége. Önök itt beszél-

nek arról, hogyan kell tanítani. Mondják csak ki, hogy nincs köztünk helyük olyanoknak, akik nem tanultak eleget. Amikor majd elérkezik a kommunizmus, enyhébb módszerekkel fogunk tanítani. Most azonban azt mondom, hogy tanítsunk szigorú módszerekkel — különben elpusztulunk.

TUDUNK-E MAGUNKNAK DOLGOZNI?

Volt nálunk dezertálás a hadseregből, volt dezertálás a munka frontján is: amíg a tőkésnek, a kizsákmányolónak dolgoztál, érthető, hogy rosszul dolgoztál, de most magadnak, a munkás-paraszt hatalomnak dolgozol. Jegyezd meg, hogy el kell dönteni a kérdést: tudunk-e magunknak dolgozni, mert különben — ismétlem — köztársaságunk elpusztul. És most is azt mondjuk, amit a hadseregben mondtunk: nincs más választás, pusztuljon mindenki, aki bennünket akart elpusztítani, és itt a legszigorúbb fegyelmi rendszabályokat fogjuk alkalmazni; megmentjük az országot, és élni fog köztársaságunk.

Ilyen vonalra van szükségünk, ezért (egyebek között ezért) van szükségünk az új gazdasági politikára.

Gazdálkodjanak mindannyian. A tőkések ott lesznek önök mellett — ott lesznek önök mellett a külföldi tőkések, a koncessziótulajdonosok és a bérlők is, százszázalékos profitot fognak önök mellett kisajtolni, ott fognak önök körül nyerészkedni. Csak nyerészkedjenek, önök meg tanuljanak tőlük gazdálkodni, és csakis akkor tudják majd felépíteni a kommunista köztársaságot. A gyors tanulás szükségessége szempontjából minden elnézés roppant súlyos bűn. És ezt a tudományt, ezt a nehéz, szigorú, sőt, olykor kegyetlen tudományt el kell sajátítanunk, mert nincs más megoldás.

Ne feledjék el, hogy a megpróbáltatások hosszú évei után elszegényedett szovjet országunkat nem szocialista Franciaország és nem szocialista Anglia veszi körül, amelyek fejlett technikájukkal, fejlett iparukkal segítenének nekünk. Nem! Gondolnunk kell arra, hogy most ezeknek az országoknak egész fejlett technikája, egész fejlett ipara

tőkések tulajdonában van, akik mindent elkövetnek ellenünk.

Ne feledjük, hogy vagy minden erőnket megfeszítjük a mindennapi munkában, vagy az elkerülhetetlen pusztulás vár ránk.

A fennálló helyzet következtében az egész világ gyorsabban fejlődik nálunk. A tőkés világ, ahogy fejlődik, minden erejét ellenünk fordítja. Így áll a kérdés! Ezért kell különösen nagy figyelmet fordítanunk erre a harcra.

Kulturálatlanságunk folytán nem tudjuk frontális támadással elpusztítani a kapitalizmust. Ha magasabb volna kulturális színvonalunk, egyenesebb úton meg lehetne oldani a feladatot — és esetleg más országok így is fogják megoldani, amikor majd elérkezik az ő kommunista köztársaságuk építésének ideje. De mi közvetlen úton nem tudjuk megoldani ezt a kérdést.

Az állam tanuljon meg úgy kereskedni, hogy az ipar kielégítse a parasztságot, hogy a parasztság kereskedelemmel kielégíthesse szükségleteit. Úgy kell megszervezni a dolgot, hogy minden dolgozó hozzájáruljon a maga erejével a munkás-paraszt állam erősítéséhez. Csakis ilyen úton lehet nagyipart teremteni.

Szükséges, hogy a tömegek tudatára ébredjenek ennek, és hogy ne csak tudatára ébredjenek, hanem gyakorlatilag is gyökeret eresszen bennük ez a tudat. Ebből fakadnak, mondom, a Legfőbb Politikai Népművelési Bizottság feladatai. Minden komoly politikai fordulat után a népnek sok időre van szüksége ahhoz, hogy megértse ezt a fordulatot. És itt merül fel a kérdés: tanult-e a nép a kapott leckékből. Legnagyobb sajnálatunkra erre a kérdésre csak nemmel felelhetünk. Ha tanult volna, sokkal gyorsabban, sokkal rövidebb úton juthatnánk el a nagyipar megteremtéséhez.

A világ legnagyobb politikai fordulatának megoldott feladata után másmilyen feladatokkal találtuk szembe magunkat — kulturális feladatokkal, amelyeket „aprócseprő ügyeknek" lehet nevezni. Ezt a politikai fordulatot meg kell emészteni, érthetővé kell tenni a lakosság tömegei számára, el kell érni, hogy ez a politikai fordulat ne maradjon csak kinyilatkoztatás.

ELAVULT MÓDSZEREK

A maga idejében szükségünk volt ezekre a deklarációkra, nyilatkozatokra, kiáltványokra és dekrétumokra. Van elég belőlük. Annak idején szükségesek voltak, hogy megmutassák a népnek, hogyan és mit, milyen új és soha nem látott dolgokat akarunk építeni. De ismételgethetjük-e tovább a népnek, hogy mit akarunk építeni? Nem! A legegyszerűbb munkás is kicsúfolna bennünket. Azt mondja majd: „Mit magyarázod nekem folyton, hogyan akarsz építeni, mutasd meg, hogyan tudsz építeni a valóságban. Ha nem tudsz építeni, útjaink elválnak, ereggy a pokolba!“ És igaza lesz.

Elmúlt már az az idő, amikor politikailag kellett vázolni a nagy feladatokat, ma itt az ideje, hogy gyakorlatilag megoldjuk ezeket a feladatokat. Most kulturális feladatok várnak ránk, meg kell emésztenünk azt a politikai tapasztalatot, amelyet át kell és át lehet ültetnünk az életbe. Vagy elpusztul a Szovjethatalom minden politikai vívmánya, vagy alátámasztjuk gazdasági alapzattal ezeket a vívmányokat. Ez a gazdasági alapzat jelenleg nincs meg. Ennek építéséhez kell most hozzáfognunk.

A kultúra fellendítése egyik legsürgősebb feladatunk. És ez a politikai népművelési bizottság feladata, ha tudja szolgálni a „politikai népművelést“, ha már ilyen nevet választott magának. A nevet nem nehéz felvenni, de hogy állunk a munka elvégzésével? Reméljük, hogy e kongresszus után pontos adatokat kapunk róla. 1920 július 19-én bizottság alakult nálunk az analfabétizmus felszámolására. Mielőtt eljöttem volna ide, a kongresszusra, szándékosan újra elolvastam az idevonatkozó rendeletet. Az Analfabétizmus Felszámolásának Összoroszországi Bizottsága... Sőt — az Analfabétizmus Felszámolásának Rendkívüli Bizottsága. Reméljük, hogy e kongresszus után kapunk adatokat arról, hogy hány kormányzóságban és mit végeztek ezen a téren, kapunk pontos jelentést. De már magában az a körülmény, hogy rendkívüli bizottságot kellett alakítani az analfabétizmus felszámolására, azt bizonyítja, hogy mi (szeretném ezt valahogy enyhébben kifejezni) szinte félvadak vagyunk, mert egy olyan országban, ahol nem

félvadak élnek, szégyen volna rendkívüli bizottságot alakítani az analfabétizmus felszámolására, — ott az iskolákban számolják fel az analfabétizmust. Ott vannak elég jó iskolák, — és tanítanak bennük. Mire? Mindenekelőtt írásra és olvasásra. De ha ezt az elemi feladatot nem oldottuk meg, nevetséges új gazdasági politikáról beszélnünk.

A LEGNAGYOBB CSODA

Micsoda új politikáról lehet itt szó? Adja isten, hogy valahogy meglegyünk a régivel, ha rendkívüli intézkedésekkel kell felszámolnunk az analfabétizmust. Ez nyilvánvaló. De még nyilvánvalóbb, hogy csodákat vittünk véghez katonai téren és más területeken is. E csodák között szerintem a legnagyobb csoda az volna, ha teljesen felszámolnók magát az analfabétizmust felszámoló bizottságot. Meg ha nem születnének olyan tervek, amilyeneket itt hallottam, a Közoktatásügyi Népbiztosságtól való különválásról. Ha ez így van, ha elmélyednek egy kicsit a dologban, akkor egyetértenek velem abban, hogy egyes ostoba tervek felszámolására kellene rendkívüli bizottságot alakítani.

Sőt: nem elég az analfabétizmust felszámolni, építenünk kell a szovjet gazdaságot is, s itt az írás-olvasással egymagában nem sokra megyünk. Óriási mértékben fel kell lendítenünk a kultúrát. El kell érnünk, hogy az ember valóban felhasználja írni-olvasni tudását, legyen mit olvasnia, legyenek ujságai és propaganda-brosúrái, hogy ezeket az ujságokat és brosúrákat helyesen osszák el és eljuttassák a néphez, hogy ezek ne kallódjanak el, úgyhogy a megjelenő példányoknak legfeljebb a felét olvassák, különböző célokra használják fel őket az irodákban, a néphez pedig talán a negyede sem jut el. Meg kell tanulnunk, hogy kihasználjuk azt a keveset, amink van.

Az új gazdasági politikával kapcsolatban ezért kell fáradhatatlanul hangsúlyoznunk azt a gondolatot, hogy a politikai népművelés érdekében mindenáron fel kell lendíteni a kultúrát. El kell érnünk, hogy az írni-olvasni tudás a kultúra felemelkedését szolgálja, hogy a paraszt ezt az

írni-olvasni tudást gazdaságának és államának megjavítására használhassa.

A szovjet törvények nagyon jó törvények, mert mindenkinek lehetőséget nyujtanak arra, hogy harcoljon a bürokratizmus és a huzavona ellen; ilyen lehetőséget egyetlen tőkés államban sem nyujtanak a munkásnak és a parasztnak. De kérdezem: élnek-e ezzel a lehetőséggel? Majdnem senki! És nem hogy a paraszt, de még a kommunisták igen nagy része sem tudja felhasználni a szovjet törvényeket a huzavona, a bürokratizmus vagy egy olyan igazi orosz jelenség elleni harcban, mint a korrupció. Mi gátolja ezt a harcot? Törvényeink? Propagandánk? Ellenkezőleg! Törvényt írtak már, amennyi csak kell! Miért nem érünk el hát sikert ebben a harcban? Azért, mert egyedül propagandával itt nem megyünk semmire, csak akkor érhetünk el sikereket, ha maga a néptömeg segít nekünk. A kommunistáknak legalább a fele nem tud harcolni, nem beszélve az olyanokról, akik éppenséggel gátolják ezt a harcot. Igaz, önök közül kilencvenkilenc százalék kommunista, és önök tudják, hogy ezekkel az utóbb említett kommunistákkal mostanában olyan műveleteket végzünk, amelyekkel a párttisztító bizottság foglalkozik, és minden remény megvan rá, hogy vagy százezret eltávolítunk pártunkból. Egyesek azt mondják, hogy kétszázezret — és ez az utóbbi szám nekem jobban tetszik.

Nagyon remélem, hogy kitessékelünk pártunkból száz-kétszázezer olyan embert, akik befurakodtak a pártba és akik nemcsak nem tudnak harcolni a huzavona és a korrupció ellen, hanem gátolják ezt a harcot.

A POLITIKAI NÉPMŰVELÉSI BIZOTTSÁGOK TAGJAINAK FELADATAI

Az, hogy száz-kétszázezer ilyen embert kitessékelünk pártunkból, hasznos lesz, de ez teendőinknek csak elenyészően csekély része. Szükséges, hogy a politikai népművelési bizottságok egész munkájukat e célnak rendeljék alá. Az analfabétizmus ellen kell harcolni, de az írni-olvasni tudás egymagában ugyancsak nem elegendő, olyan

kultúrára van szükség, amely megtanít rá, hogyan kell harcolni a huzavona és a korrupció ellen. Olyan fekély ez, amelyet semmiféle katonai győzelemmel vagy politikai átalakítással nem lehet begyógyítani. Ezt a fekélyt katonai győzelmekkel és politikai átalakításokkal lényegében nem lehet begyógyítani, begyógyítani csakis a kultúra fejlesztésével lehet. És ez a feladat a politikai népművelési bizottságokra hárul.

El kell érni, hogy a politikai népművelési bizottságok tagjai ne hivatalnok módjára fogják fel feladataikat, amit szintén igen gyakran megfigyelhetünk, amikor arról beszélnek, hogy nem lehetne-e a kormányzósági politikai népművelési bizottság képviselőjét bevinni a kormányzósági gazdasági tanácskozásba[13]. Bocsássanak meg, de sehová nem kell önöket bevinni, hanem az kell, hogy feladataikat úgy oldják meg, mint egyszerű állampolgárok. Ha bekerülnek egy ilyen intézménybe, bürokratákká válnak, ha azonban a néppel lesz dolguk és politikailag fel fogják a népet világosítani, a tapasztalat majd megmutatja önöknek, hogy a politikailag felvilágosult népnél nem lesz korrupció, most viszont lépten-nyomon találkozunk vele. Meg fogják kérdezni önöket: mit tegyünk, hogy ne legyen vesztegetés, hogy a végrehajtó bizottságban ez meg ez ne kérjen baksist, tanítsanak meg rá, hogyan lehet ezt elérni? És ha a politikai népművelés munkásai azt felelik erre, hogy „ez nem tartozik a mi hatáskörünkbe“, „mi adtunk ki erről a dologról brosúrákat és kiáltványokat“, a nép majd azt fogja mondani: „szép kis párttagok vagytok ti; igaz ugyan, hogy ez nem a ti hatáskörötökbe tartozik, erre van a Munkás-Paraszt Felügyelet, de hiszen ti egyben párttagok is vagytok.“ A nevükben benne van az a szó, hogy politikai népművelés. Amikor önök ezt az elnevezést választották, figyelmeztették önöket: ne markoljanak nagyot az elnevezésben, válasszanak egyszerűbbet. De önök ragaszkodtak hozzá, hogy a politikai népművelés benne legyen a nevükben, ez a név pedig sokra kötelez. Hiszen ez a név nem azt jelenti, hogy önök ábécére tanítják a népet, önök a politikai népművelés nevet vették fel. Azt mondhatják önöknek: „Nagyon jó, hogy olvasni, írni, gazdasági kampányok elvégzésére tanítjátok a népet,

ez mind nagyon derék, de ez nem politikai népművelés, mert a politikai népművelés azt jelenti, hogy összegezik mindennek az eredményeit."

Mi folytatunk, s remélem, önök is folytatnak propagandát a barbarizmus és olyan fekélyek ellen, mint a korrupció, de a politikai népművelés nem merül ki ebben a propagandában, a politikai népművelés a gyakorlati eredményeket jelenti, azt jelenti, hogy megtanítják a népet, hogyan lehet ezeket elérni, és példát tudnak mutatni másoknak, nem mint a végrehajtó bizottság tagjai, hanem mint egyszerű állampolgárok, akik, mivel politikailag felvilágosultabbak másoknál, nemcsak átkozni tudnak mindenféle huzavonát — ez mostanában nagyon elterjedt nálunk —, hanem azt is meg tudják mutatni, hogyan kell ezt a bajt leküzdeni. Nagyon nehéz feladat ez, amelyet nem lehet megoldani, ha nem érjük el a kultúra általános fellendülését, ha nem tesszük a munkás-paraszt tömeget a mainál kulturáltabbá! És én a Legfőbb Politikai Népművelési Bizottságnak éppen erre a feladatára szeretném leginkább felhívni figyelmüket.

Ezekután összefoglalom az elmondottakat s levonom a kormányzósági politikai népművelési bizottságok előtt álló feladatokkal kapcsolatos gyakorlati következtetéseket:

A HÁROM FŐ ELLENSÉG

Szerintem három fő ellenség fenyeget most mindenkit, függetlenül hivatali szerepétől, három fő feladat vár a politikai népművelés munkására, ha ez az ember kommunista, márpedig többségük kommunista. A három fő ellenség, amellyel szemben állnak, a következő: az első ellenség — a kommunista hencegés, a második ellenség — az analfabétizmus és a harmadik — a korrupció.

AZ ELSŐ ELLENSÉG — A KOMMUNISTA HENCEGÉS

A kommunista hencegés azt jelenti, hogy valaki, aki tagja a kommunista pártnak és még nem seprűzték ki a pártból, azt képzeli, hogy minden feladatát megoldhatja

kommunista parancsolgatással. Amíg tagja a kormányzó pártnak és valamilyen állami hivatalnak, ezen az alapon azt képzeli, hogy beszélhet a politikai népművelés eredményeiről. Szó se róla! Ez csak kommunista hencegés. Megtanulni, hogyan kell végezni a politikai népművelést — ez a feladat, ezt pedig nem tanultuk meg, és még nem tudjuk helyesen kezelni ezt a kérdést.

A MÁSODIK ELLENSÉG — AZ ANALFABÉTIZMUS

A második ellenségről, az analfabétizmusról, annyit mondhatok, hogy amíg országunkban van olyan jelenség, mint az analfabétizmus, politikai népművelésről nehéz beszélni. Ez nem politikai feladat, ez olyan feltétel, amely nélkül politikáról beszélni sem lehet. Az analfabéta kívül áll a politikán, előbb az ábécére kell megtanítani. Enélkül nem lehet szó politikáról, enélkül csak rémhírek, pletykák, mesék, előítéletek vannak, de nem politika.

A HARMADIK ELLENSÉG — A KORRUPCIÓ

Végül, ha van olyan jelenség, mint a korrupció, ha ez lehetséges, akkor politikáról szó sem lehet. Akkor még csak közel se kerülünk a politikához, akkor nem lehet politikát csinálni, mert minden intézkedés ott marad lógva a levegőben és az égvilágon semmi eredményre nem vezet. Mit érünk a törvénnyel, ha gyakorlatilag olyan viszonyok között fogják alkalmazni, amikor lehetséges és elterjedt a korrupció. Ilyen viszonyok között semilyen politikáról nem lehet szó, így nincs meg az alapfeltétele annak, hogy politikával foglalkozhassunk. Meg kell érteni, hogy ahhoz, hogy a nép előtt felvázolhassuk politikai feladatainkat, hogy megmutathassuk a néptömegeknek: „ilyen feladatokra kell törekednünk" (ezt pedig meg kellene tennünk!), emelni kell a tömegek kulturális színvonalát. És el kell érnünk a kultúrának ezt a bizonyos színvonalát. Enélkül nem teljesíthetjük feladatainkat.

A KATONAI ÉS A KULTURÁLIS FELADATOK KÖZTI KÜLÖNBSÉG

A kulturális feladatot nem lehet olyan gyorsan megoldani, mint a politikai és a katonai feladatokat. Meg kell érteni, hogy az előrehaladás feltételei ma mások. A politikai győzelmet a válság kiélezödésének korszakában néhány hét alatt ki lehet vívni. Háborúban lehet győzni néhány hónap alatt, kulturális győzelmet aratni azonban nem lehet ilyen rövid idő alatt, a dolog lényegénél fogva itt hosszabb időre van szükség, és alkalmazkodnunk kell ehhez a hosszabb időszakhoz, terveznünk kell a munkánkat, és a lehető legkitartóbban, legállhatatosabban és a lehető legrendszeresebben kell végeznünk. E tulajdonságok nélkül hozzá sem lehet fogni a politikai népműveléshez. A politikai népművelés eredményeit pedig csak a gazdaság javulásán lehet lemérni. Nemcsak arra van szükség, hogy felszámoljuk az analfabétizmust, hogy felszámoljuk az analfabétizmus talajára támaszkodó korrupciót, hanem arra is, hogy propagandánkat, útmutatásainkat, brosúráinkat a nép valóban magáévá tegye és hogy ennek eredménye a népgazdaság javulása legyen.

Ezek a Politikai Népművelési Bizottság feladatai új gazdasági politikánkkal kapcsolatban, és remélem, hogy kongresszusunk eredményeképpen ezen a téren is nagy sikereket érünk el.

„A politikai népművelési bizottságok második összoroszországi kongresszusa. A kongresszus bulletinje"
2. sz. 1921 október 19.

A VII. MOSZKVA-KORMÁNYZÓSÁGI PÁRTKONFERENCIA[14]

1921 OKTÓBER 29—31

Megjelent: „Pravda" 248. és 249. sz.
1921 november 3. és 4.

6*— 7/07

AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKÁRÓL

I

ELŐADÓI BESZÉD AZ 1921 OKTÓBER 29-I ÜLÉSEN

Elvtársak! Amikor hozzákezdek az új gazdasági politikáról szóló beszámolóhoz, mindenekelőtt előre kell bocsátanom, hogy én ezt a témát nem úgy értelmezem, ahogy a jelenlevők közül talán sokan várják tőlem, vagy helyesebben, én ennek a témának csak egy kicsiny részét vállalhatom. Természetes, hogy ezzel a kérdéssel kapcsolatban a legnagyobb érdeklődésre a Szovjethatalom által az új gazdasági politikáról hozott legutóbbi törvényeknek és rendeleteknek az ismertetése és megítélése tarthat számot. Ez az érdeklődés annál jogosabb, minél több ilyen rendeletünk van és minél égetőbb szükség van e rendeletek szentesítésére, rendszerezésére és összefoglalására, s ez a szükséglet, amennyire a Népbiztosok Tanácsában szerzett megfigyeléseim alapján meg tudom ítélni, ma már nagyonis érezhető. Ugyanilyen jogos volna, ha meg akarnának ismerkedni azokkal a tényekkel és adatokkal, amelyek az új gazdasági politika eredményeinek kérdésében már rendelkezésünkre állnak. Persze, az igazolt és ellenőrzött tényeknek a száma még nagyon kicsiny, de mégis vannak ilyen tények. És kétségtelen, ahhoz, hogy megismerjük az új gazdasági politikát, elengedhetetlenül szükséges, hogy ezeket a tényeket figyelemmel kisérjük és megpróbáljuk őket összefoglalni. De én sem az egyik, sem a másik témát nem vállalhatom, és ha önök mégis érdeklődnek irántuk, meg vagyok győződve, hogy ezekhez a témákhoz is találnak előadókat. Engem viszont egy másik téma érdekel,

mégpedig a taktikának, vagy ha szabad ezzel a kifejezéssel élnem, annak a forradalmi stratégiának a kérdése, amelyet a politikánkban végrehajtott fordulattal kapcsolatban alkalmazunk, valamint egyrészt annak megítélése, menynyire van összhangban ez a politika feladataink általános értelmezésével, másrészt annak felmérése, hogy pártunk mai ismeretei, mai tudata mennyire alkalmazkodott ennek az új gazdasági politikának a szükségességéhez. Kizárólag ezzel a külön kérdéssel szeretnék foglalkozni beszédemben.

Mindenekelőtt az a kérdés érdekel, hogy új gazdasági politikánk megítélésekor milyen értelemben beszélhetünk az előző gazdasági politika hibás voltáról, helyes lesz-e, ha előző gazdasági politikánkat hibának minősítjük, és végül, ha ez helyes, akkor milyen értelemben lehet hasznosnak és szükségesnek elismerni az ilyen megítélést.

Ez a kérdés szerintem fontos annak megítélése szempontjából, hogy pártunkban mennyire értünk egyet mostani gazdasági politikánk sarkalatos kérdéseiben.

Kizárólag e gazdasági politika egyes konkrét kérdéseire irányítsuk-e most a párt figyelmét, vagypedig, legalábbis időnként, e politika általános feltételeinek megítélésére és arra, hogy mennyire van összhangban a párt öntudata, a párt érdeklődése és figyelme ezekkel az általános feltételekkel? Azt hiszem, jelenleg éppen az a helyzet, hogy pártunk széles körei számára új gazdasági politikánk még nem eléggé világos, s hogy ha nem volna tiszta képünk az előző gazdasági politika hibás voltáról, nem tudnók sikeresen teljesíteni azt a munkánkat, amely új gazdasági politikánk alapjainak megteremtését és e politika irányának végleges meghatározását célozza.

Hogy megvilágítsam gondolatomat és válaszoljak arra a kérdésre, hogy szerintem milyen értelemben lehet és kell is beszélnünk előző gazdasági politikánk hibás voltáról, bátorkodom hasonlat kedvéért az orosz-japán háború egyik epizódjához folyamodni, amely véleményem szerint segít nekünk abban, hogy pontosabb képet alkossunk a különböző politikai rendszerek és módszerek viszonyáról egy olyan forradalomban, amilyen a nálunk lezajló forradalom. A példa, amelyről beszélek, Port-Artur, melyet Nogi japán tábornok foglalt el. A legfontosabb, ami ebben a

példában engem érdekel, az, hogy Port-Artur elfoglalásának két teljesen különböző szakasza volt. Az első szakasz elkeseredett rohamokból állt, amelyek mind kudarccal végződtek és a híres japán hadvezérnek rengeteg áldozatba kerültek. A második szakasz az volt, amikor át kellett térnie az erőd rendkívül súlyos, rendkívül nehéz és lassú ostromára a hadművészet szabályai szerint, s bizonyos idő mulva éppen ezen az úton oldották meg az erőd elfoglalásának feladatát. Ha szemügyre vesszük ezeket a tényeket, természetszerűen felmerül a kérdés: milyen értelemben lehet hibának minősiteni a japán tábornok Port-Artur erődje elleni hadműveleteinek első módját? Hiba volt-e az erőd rohamozása? És ha hiba volt, milyen körülmények között kellett a japán hadseregnek feladata helyes végrehajtása érdekében beszélnie erről a hibáról és milyen mértékben kellett ezt a hibát felismernie?

Persze, első pillantásra mi sem egyszerűbb, mint válaszolni erre a kérdésre. Ha a Port-Artur ellen intézett számtalan roham eredménytelennek bizonyult — márpedig ez tény —, ha a támadók e rohamok során hihetetlenül nagy veszteségeket szenvedtek — ez pedig megint vitathatatlan tény —, már ebből is nyilvánvaló, hogy a Port-Artur erődje elleni közvetlen és nyilt roham taktikájának hibás volta nem szorul seminő bizonyítékra. De másrészt könnyű megérteni, hogy egy ilyen feladat megoldásakor, amelyben nagyon sok ismeretlen tényező volt, megfelelő gyakorlati tapasztalat nélkül nehéz abszolút pontossággal vagy akár csak megközelítő pontossággal is megállapitani, hogy milyen módszert lehet alkalmazni az ellenséges erőd ellen. Nem lehetett megállapítani ezt addig, amíg ki nem tapasztalták a gyakorlatban, hogy milyen erőt képvisel az erőd — milyen a falak ellenállóképessége, milyen állapotban van a helyőrség stb. Azt a kérdést, hogy mi az erőd elfoglalásának helyes módszere, enélkül nem tudta eldönteni még Nogi tábornok sem, aki pedig kétségtelenül a legjobb hadvezérek közé tartozott. Másrészt, az egész háború célja és sikeres befejezésének feltételei e feladat lehetséges megoldásai közül a leggyorsabb megoldást követelték; ugyanakkor óriási valószínűség szólt amellett, hogy ha nagyon nagy áldozatok váltak volna szükségessé az erődnek roham-

mal való bevételéhez, még azok is busásan kifizetődtek volna. Felszabadították volna a japán hadsereget más hadszíntereken való hadműveletekhez, sikeresen megoldották volna a háború egyik leglényegesebb feladatát, még mielőtt az ellenség, vagyis az orosz hadsereg nagy katonai erőket tudott volna átdobni a távoli hadszíntérre, jobban elő tudta volna készíteni ezeket az erőket, és talán olyan helyzetet teremthetett volna, hogy sokkalta erősebbnek bizonyul a japán hadseregnél.

Ha szemügyre vesszük az egész hadművelet fejlődését és azokat a feltételeket, amelyek között a japán hadsereg működött, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a Port-Artur elleni rohamok nemcsak egy óriási áldozatokra képes hadsereg roppant hősiességét jelentették, hanem az akkori viszonyok között, vagyis a hadműveletek elején azt az egyetlen lehetséges megoldást is, amely szükséges és hasznos volt, mert ha nem próbálták volna ki erejüket az erőd rohammal való bevételének gyakorlati feladatán, ha nem puhatolták volna ki az ellenállás erejét, akkor nem lett volna okuk huzamosabb és nehezebb harcot kezdeni, olyan harcot, amely már huzamossága folytán is számos mástermészetű veszélyt rejtegetett. Az egész hadművelet szempontjából a hadművelet első részét, a rohamokat is szükségesnek és hasznosnak kell tekintenünk, mert, ismétlem, ilyen kísérlet nélkül a japán hadsereg nem ismerhette volna meg eléggé a harc konkrét feltételeit. Milyen helyzetben volt ez a hadsereg, amikor befejezte az ellenséges erőd rohamozásának szakaszát? Ezreket meg ezreket hagytak a csatatéren, ott hagyhatnak még újabb ezreket, de az erődöt ilyen úton nem lehet bevenni — ez volt a helyzet, amikor a hadvezetőség egyrésze vagy többsége arra a következtetésre jutott, hogy le kell mondani a rohamozásról és át kell térni az ostromra. Ha a taktikába hiba csúszott be, ezzel a hibával végezni kell, és mindazt, ami vele kapcsolatos, a cselekvés akadályának kell tekinteni, tehát változtatásra van szükség: abba kell hagyni a rohamozást és át kell térni az ostromra, a csapatok átcsoportosítására, a felszerelés újraelosztására, nem is szólva az egyes módszerekről és műveletekről. Azt, ami azelőtt volt, határozottan, pontosan és világosan hibának kell elismerni, hogy ne legyenek akadá-

lyok az új stratégia és taktika kialakításában, a hadműveletek kifejlesztésében, amelyeket most teljesen új módon kellett megszervezni és amelyek, mint tudjuk, teljes sikerrel fejeződtek be, jóllehet az eredetileg tervezettnél jóval hosszabb idő alatt.

Azt hiszem, ez a példa alkalmas annak megvilágítására, milyen helyzetbe került forradalmunk, amikor a gazdasági építés terén hozzáfogott szocialista feladatainak megoldásához. Ebben a tekintetben teljesen tisztán meg lehet különböztetni két időszakot. Az egyik időszak körülbelül 1918 elejétől 1921 tavaszáig tartott, a másik időszak pedig az, amelyben most vagyunk 1921 tavasza óta.

Ha visszagondolnak azokra a hivatalos és nemhivatalos nyilatkozatokra, amelyeket pártunk 1917 végétől 1918 elejéig tett, megállapíthatják, hogy akkor is volt elképzelésünk arról, hogy a forradalom fejlődése, a harc fejlődése végbemehet mind viszonylag rövid, mind pedig nagyon hosszú és göröngyös úton is. De a lehetséges fejlődés megítélésekor nagyobbrészt — sőt, nem is emlékszem kivételre — abból a feltevésből indultunk ki — ha talán nem is fejeztük ki mindig nyiltan, de hallgatólagosan mindig odaértettük —, hogy közvetlenül térünk át a szocialista építésre. Szándékosan újra átolvastam azt, amit például 1918 márciusában és áprilisában írtunk forradalmunk feladatairól a szocialista építés terén[15], és meggyőződtem arról, hogy ez a feltevés valóban megvolt nálunk.

Éppen az az időszak volt ez, amikor már megoldottunk egy lényeges, és politikai szempontból szükségszerűen előfeltételt jelentő feladatot, hogy kézbe vegyük a hatalmat, megteremtsük az állam szovjet rendszerét az előző burzsoá-parlamentáris rendszer helyén, majdpedig hogy kilépjünk az imperialista háborúból, ami egyébként, mint ismeretes, különösen súlyos áldozatokkal, a hihetetlenül megalázó, majdnem lehetetlen feltételeket szabó breszti béke megkötésével járt. E béke megkötése után az 1918 márciusától 1918 nyaráig terjedő időszak olyan időszak volt, amikor a katonai feladatok megoldottnak látszottak. Később az események megmutatták, hogy nem így volt, hogy 1918 márciusában, az imperialista háborúval kapcsolatos feladatunk megoldása után csak a polgárháború

kezdetéhez érkeztünk el, amely aztán 1918 nyarától kezdődően a csehszlovák lázadással kapcsolatban egyre inkább előtérbe nyomult. Akkor, 1918 márciusában vagy áprilisában, amikor feladatainkról beszéltünk, a fokozatos átmenet módszereivel már szembeállítottunk olyan módszereket, mint a harc módszere, amely főleg a kisajátítók kisajátítására irányult, arra, ami leginkább a forradalom első hónapjait, vagyis 1917 végét és 1918 elejét jellemezte. Már akkor is kénytelenek voltunk megállapítani, hogy a nyilvántartás és ellenőrzés megszervezése terén végzett munkánk erősen elmaradt a kisajátítók kisajátítása terén végzett munkánktól és tevékenységünktől. Ez azt jelentette, hogy sokkal többet sajátítottunk ki, mint amennyit nyilvántartani, ellenőrizni, igazgatni tudtunk stb., és ezért figyelmünket a kisajátítás feladatáról, a kizsákmányolók és kisajátítók hatalmának szétzúzása feladatáról a nyilvántartás és ellenőrzés megszervezésének feladatára, a közvetlen építésnek úgyszólván prózai gazdasági feladataira irányítottuk. Már akkor is számos téren vissza kellett vonulnunk. Például 1918 márciusában és áprilisában felmerült egy olyan kérdés, mint a szakemberek díjazása olyan kategóriák szerint, amelyek nem a szocialista, hanem a burzsoá viszonyoknak feleltek meg, vagyis olyan kategóriák szerint, amelyek nem az elvégzett munkával vagy a különösen nehéz munkafeltételekkel álltak arányban, hanem a burzsoá szokásoknak és a burzsoá társadalom viszonyainak feleltek meg. A szakemberek ilyen rendkívül magas, burzsoá módon magas díjazása eredetileg nem volt terve a Szovjethatalomnak és nem felelt meg egy csomó rendeletnek sem, amelyeket 1917 végén kiadtunk. De pártunk 1918 elején világosan rámutatott arra, hogy ebben a tekintetben egy lépést kell tennünk visszafelé és el kell ismernünk bizonyos „kompromisszumot“ (azt a szót használom, amelyet akkor használtunk). Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1918 április 29-i határozatában szükségesnek ismerte el, hogy az általános bérrendszerben ezt a változtatást végrehajtsuk[16].

Építő, gazdasági munkánkat, amelyet akkor előtérbe helyeztünk, egyetlen szemszögből vizsgáltuk. Akkor úgy terveztük, hogy közvetlenül térünk át a szocializmusba olyan

előzetes időszak nélkül, amely hozzáidomítja a régi gazdasági rendet a szocialista gazdasági rendhez. Úgy véltük, hogy miután megteremtettük az állami termelést és az állami elosztást, ezzel közvetlenül beléptünk a termelésnek és elosztásnak az előzőtől eltérő, más gazdasági rendszerébe. Úgy véltük, hogy a két rendszer — az állami termelés és elosztás rendszere és a magánkereskedelmi termelés és elosztás rendszere — harcra fog lépni egymással olyan körülmények között, hogy úgy fogjuk építeni az állami termelést és elosztást, hogy a termelést és elosztást lépésről lépésre elhódítjuk az ellenséges rendszertől. Azt mondtuk, hogy feladatunk ma már nem annyira a kisajátítók kisajátítása, mint inkább a nyilvántartás, az ellenőrzés, a munka termelékenységének emelése, a fegyelem megszilárdítása. Ezt mondtuk 1918 márciusában és áprilisában, de egyáltalán nem vetettük fel azt a kérdést, hogy milyen viszonyban lesz gazdaságunk a piaccal, a kereskedelemmel. Amikor egy vitában azokkal az elvtársakkal, akik a breszti békét megengedhetetlennek tartották, például 1918 tavaszán felvetettük az államkapitalizmus kérdését, nem úgy vetettük fel, hogy mi most elindulunk visszafelé, az államkapitalizmushoz, hanem úgy, hogy könnyebb helyzetben lennénk és közelebb állnánk szocialista feladataink megoldásához, ha Oroszországban államkapitalizmus állna fenn mint uralkodó gazdasági rendszer. Erre a körülményre szeretném különösen felhívni figyelmüket, mert szerintem ez szükséges annak megértéséhez, miben állt a változás gazdasági politikánkban és hogyan kell ezt a változást értékelni.

Elmondok egy példát, amely konkrétabban, szemléletesebben megmutathatja azokat a feltételeket, amelyek között harcunk kibontakozott. Nemrégiben Moszkvában alkalmam volt látni a magánkézben levő „Lisztok Objavlenyij"-t[17]. Előző gazdasági politikánk három éve után ez a „Lisztok Objavlenyij" valami teljesen szokatlan, teljesen új, furcsa dolog benyomását keltette. De gazdasági politikánk általános módszerei szempontjából ebben semmi furcsaság nincs. Emlékezzünk rá, ha elővesszük ezt a kicsiny, de eléggé jellemző példát, hogyan fejlődött a harc, mik voltak a harc feladatai és módszerei forradalmunkban

általában. 1917 végén az egyik első dekrétum a hirdetés állami monopóliumáról szóló dekrétum volt. Mit jelentett ez a dekrétum? Azt jelentette, hogy a proletariátus, amely kivívta az államhatalmat, minél fokozatosabban szándékozik áttérni az új társadalmi-gazdasági viszonyokra — nem szünteti meg a magánsajtót, hanem alárendeli bizonyos állami vezetésnek, beletereli az államkapitalizmus medrébe. Ez a dekrétum, amely bevezette a hirdetés állami monopóliumát, egyben feltételezte, hogy megmaradnak a magánkézben levő ujságok, mint általános jelenségek, hogy megmarad az a gazdasági politika, amelynek szüksége van magánhirdetésekre, megmarad a magántulajdon rendje is — megmarad számos olyan magánvállalat, amelynek szüksége van reklámra, hirdetésre. Ilyen volt és csakis így lehetett elképzelni a magánhirdetések monopolizálásáról szóló dekrétumot. Hasonlítanak ehhez azok a dekrétumok is, amelyek a bankügyre vonatkoznak, de hogy a példát ne komplikáljam, erről most nem beszélek.

Mi lett a sorsa a magánhirdetések monopolizálásáról szóló dekrétumnak, amelyet a Szovjethatalom fennállásának első heteiben adtunk ki? Az lett a sorsa, hogy hamarosan teljesen eltöröltük. Ha most visszaemlékezünk a harc fejlődésére és azokra a feltételekre, amelyek között a harc azóta folyt, ma már nevetségesnek látszik, hogy mennyire naívak voltunk, amikor 1917 végén a magánhirdetések állami monopóliumának bevezetéséről tudtunk beszélni. Miféle magánhirdetések lehettek az elkeseredett harc időszakában! Az ellenség, vagyis a tőkés világ, a Szovjethatalomnak erre a dekrétumára azzal válaszolt, hogy folytatta a harcot, s minden erejét megfeszítve harcolt tovább, a végsőkig. A dekrétum feltételezte, hogy a Szovjethatalom, a proletárdiktatúra annyira megszilárdult, hogy semmiféle más gazdasági rend nem lehetséges, hogy a magánvállalkozók és az egyes tulajdonosok egész tömege számára annyira nyilvánvaló a Szovjethatalomnak való engedelmeskedés szükségessége, hogy el fogják fogadni a harcot azon a talajon, amelyre mi mint államhatalom ezt a harcot állítottuk. Önöknek megmaradnak — mondottuk — a magánkiadványok, megmarad a magánvállalkozás, megmarad az e vállalkozások kiszolgálásához szükséges hirde-

tési szabadság, csupán állami adót vetünk ki a hirdetésekre, csupán összpontosítjuk őket az állam kezében, de magát a magánhirdetések rendszerét nemcsak nem törjük össze, hanem ellenkezőleg, még némi előnyhöz is jutnak, ami mindig együtt jár a tájékoztatás helyes központosításával. A valóságban azonban az történt, hogy a harcot egészen más talajon kellett kifejlesztenünk. Az ellenfél, vagyis a tőkés osztály, az államhatalomnak erre a dekrétumára azzal válaszolt, hogy teljes egészében tagadta ezt az államhatalmat. Szó sem lehetett semmiféle hirdetésről, mert minden, ami burzsoá-kapitalista csak maradt rendünkben, már akkor minden erejét a hatalom alapjaiért folytatott harcra fordította. Mi, akik azt javasoltuk a tőkéseknek: „Vessétek alá magatokat az állami szabályozásnak, vessétek alá magatokat az államhatalomnak, és a lakosság régi érdekeinek, szokásainak, nézeteinek megfelelő feltételek teljes megsemmisítése helyett fokozatosan fogjuk mindezt megváltoztatni állami szabályozás útján" — mi magának a létezésünknek a kérdésével találtuk szembe magunkat. A tőkés osztálynak az volt a taktikája, hogy elkeseredett és kíméletlen harcba rántson bennünket, és ez a harc arra kényszerített bennünket, hogy mérhetetlenül nagyobb mértékben romboljuk le a régi viszonyokat, mint eredetileg terveztük.

A magánhirdetések monopolizálásáról szóló dekrétumból nem lett semmi — üres papiros maradt, az élet pedig, vagyis a tőkés osztály ellenállása, kényszerítette államhatalmunkat, hogy az egész harcot teljesen más síkra vigye át, nem olyan jelentéktelen, nevetségesen kis kérdésekre, amilyenekkel naivitásunkban 1917 végén foglalkoztunk, hanem erre a kérdésre: lenni vagy nem lenni — megtörni az alkalmazottak egész osztályának szabotázsát, szétverni a fehérgárdisták hadseregét, amely az egész világ burzsoáziájának támogatását élvezte.

A hirdetésekről szóló dekrétumnak ez a kis epizódja véleményem szerint hasznos útmutatásokat ad nekünk abban a döntő kérdésben, hogy hibás volt-e vagy sem a régi taktika. Persze, amikor most a későbbi történelmi fejlődés távlatából értékeljük az eseményeket, ezt a dekrétumot naivnak és bizonyos értelemben hibásnak találjuk,

de ugyanakkor helyes volt benne az, hogy az államhatalom, a proletariátus, kísérletet tett arra, hogy az új társadalmi viszonyokra való átmenetet úgyszólván az akkori viszonyokhoz való legnagyobbfokú alkalmazkodással, a lehetőséghez képest fokozatosan és különösebb rombolás nélkül valósítsa meg. Az ellenfél viszont, vagyis a burzsoá osztály, mindent latba vetett, hogy az elkeseredett harc legszélsőségesebb megnyilvánulásaiba sodorjon bennünket. Helyes volt-e ez stratégiailag, az ellenfél szempontjából? Természetesen helyes volt, mert a burzsoázia, ha ezen a téren nem próbálta volna ki erőit közvetlen összecsapás útján, hogyan vetette volna magát alá egycsapásra a teljesen új, még soha nem létezett proletár hatalomnak? „Már bocsássanak meg, tisztelt uraim — felelte nekünk a burzsoázia — mi korántsem a hirdetésekről akarunk beszélni magukkal, hanem arról, hogy akad-e még nálunk Vrangel, Kolcsak, Gyenyikin és nem nyujt-e nekik segítséget a nemzetközi burzsoázia, mégpedig korántsem egy olyan kérdésnek az eldöntéséhez, mint az, hogy lesz-e maguknak állami bankjuk vagy sem." Erről, az Állami Bankról, 1917 végén, miként a hirdetésekről is, szerfölött sokat írtunk, de ez jórészt papiroson maradt.

A burzsoázia akkor nekünk az ő érdekei szempontjából helyes stratégiával válaszolt: „Előbb mérkőzzünk meg abban a döntő kérdésben, hogy államhatalom vagytok-e egyáltalán, vagy csak úgy hiszitek, hogy az vagytok. Ezt a kérdést pedig már persze nem dekrétumokkal, hanem háborúval, erőszakkal döntjük el, és ez a háború valószínűleg nemcsak a mi háborúnk, nemcsak az Oroszországból kiűzött tőkések háborúja lesz, hanem mindazoké, akiknek érdekük a kapitalista rend. És ha bebizonyosodik, hogy a világ többi része ebben eléggé érdekelt, akkor bennünket, orosz tőkéseket, támogatni fog a nemzetközi burzsoázia." Amikor a burzsoázia így cselekedett, saját érdekeinek védelmezése szempontjából helyesen cselekedett. Ha csak egy cseppnyi reménye is volt arra, hogy a sarkalatos kérdést a legerősebben ható eszközzel, a háborúval eldöntheti, nem egyezhetett bele és nem is kellett beleegyeznie azokba a részleges engedményekbe, amelyeket a Szovjethatalom az új rendre való fokozatosabb átmenet érdekében tett

neki. „Semmiféle átmenetet, semmiféle újat!" — így felelt a burzsoázia.

Ezért következett be az eseményeknek az a fejlődése, amelyet most látunk. Egyfelől a proletárállam győzelme rendkívül nagy harc árán, ami jellemezte 1917 és 1918 egész időszakát, s ami a nép rendkívül nagy lelkesedése jegyében zajlott le; másfelől — a Szovjethatalom gazdasági politikájának kísérlete, amely kezdetben több fokozatos változtatásra, az új rendre való óvatosabb áttérésre irányult, ami egyebek között az általam említett kis példában is kifejeződött. Ehelyett az ellenséges táborból azt a választ kapta, hogy mindenre elszántan kíméletlen harcot kezdtek annak eldöntésére, hogy a Szovjethatalom mint állam meg tud-e maradni a nemzetközi gazdasági viszonyok rendszerében. Ezt a kérdést csak háborúval lehetett eldönteni, amely olyan rendkívül elkeseredett háború volt, mint a polgárháború. Minél nehezebbé vált a harc, annál kevésbbé volt helye az óvatos átmenetnek. A harc e logikájában a burzsoázia, mint mondottam, a maga szempontjából helyesen járt el. De mit mondhattunk mi? „Tőkés urak, maguk nem ijesztenek meg bennünket. Ezen a téren is elhúzzuk a nótájukat, ráadásul az után, hogy legyőztük magukat politikai téren, Alkotmányozó Gyűlésükkel egyetemben." Mást nem tehettünk. Minden más eljárás részünkről hadállásaink teljes feladását jelentette volna.

Emlékezzenek harcunk fejlődésének körülményeire, és meg fogják érteni, miben állt ez a helytelennek és véletlennek látszó változás, miért tudtuk — az általános lelkesedésre és a biztosított politikai uralomra támaszkodva — könnyen szétkergetni az Alkotmányozó Gyűlést, és miért kellett ugyanakkor kipróbálnunk számos rendszabályt a gazdasági átalakításokra való fokozatos, óvatos átmenet érdekében, s végül miért kényszerített bennünket a harc logikája és a burzsoázia ellenállása arra, hogy áttérjünk az Oroszországot három éven át pusztító polgárháború legszélsőségesebb, legelkeseredettebb, semmivel sem számoló módszereire.

1921 tavaszára kiderült, hogy az a kísérletünk, hogy „rohammal", vagyis a legrövidebb, leggyorsabb, legközvet-

lenebb úton térjünk át a termelés és az elosztás szocialista alapjaira, hajótörést szenvedett. 1921 tavaszán a politikai helyzet megmutatta, hogy számos gazdasági kérdésben elkerülhetetlenül vissza kell vonulnunk az államkapitalizmus állásaiba, a „rohamról“ át kell térnünk az „ostromra“.

Ha az ilyen átmenet egyesekből panaszkodást, siránkozást, csüggedést, felháborodást vált ki, azt kell mondanom: nem olyan veszélyes a vereség, mint amilyen veszélyes az, ha félünk elismerni vereségünket, ha félünk levonni belőle a következtetéseket. A harc a frontokon sokkal egyszerűbb, mint a szocializmus és a kapitalizmus harca, és mi azért győztük le a Kolcsakokat és kompániájukat, mert nem féltünk beismerni vereségeinket, nem féltünk tanulni vereségeink tanulságaiból, nem féltünk többször is átalakítani azt, amit nem csináltunk végig, vagy amit rosszul csináltunk.

Ugyanígy kell cselekednünk annak a sokkal bonyolultabb és nehezebb harcnak a területén is, amelyet a szocialista gazdasági rend a kapitalista gazdasági rend ellen folytat. Ne féljünk beismerni a vereséget. Okuljunk a vereség tapasztalataiból. Amit rosszul csináltunk, csináljuk újra, gondosabban, óvatosabban, rendszeresebben. Ha tűrnők azt a nézetet, hogy a vereség beismerése — mint a hadállások feladása — csüggedést szül és gyengíti a harci kedvet, azt kellene mondani, hogy az ilyen forradalmárok nem érnek egy lyukas garast sem.

De én remélem, hogy a polgárháború három évében megedzett bolsevikokról ilyesmit nem mondhat senki sem, kivéve egy-két szórványos esetet. Erőnk abban volt és abban lesz, hogy teljesen józanul mérlegeljük a legsúlyosabb vereséget is, a tapasztalatból tanuljuk meg, mit kell tevékenységünkben megváltoztatnunk. És éppen ezért beszéljünk nyiltan. Ez nemcsak az elméleti igazság szempontjából, hanem gyakorlati szempontból is érdekes és fontos. Nem tanulhatjuk meg, hogyan oldjuk meg ma új módszerekkel a feladatainkat, ha a tegnapi tapasztalatok alapján nem jövünk rá, hogy régi módszereink helytelenek voltak.

Az új gazdasági politikára való áttérés feladata éppen abban áll, hogy miután hallatlanul nehéz viszonyok között, a polgárháború viszonyai között, amikor a burzsoázia az

elkeseredett harc formáit kényszerítette ránk, megkíséreltük a közvetlen szocialista építést, — 1921 tavaszán világos lett előttünk a helyzet: nem közvetlen szocialista építés, hanem visszavonulás a gazdaság számos területén az államkapitalizmushoz, nem roham, hanem a számos visszavonulással egybekapcsolt hosszas ostrom nagyon nehéz, súlyos és kellemetlen feladata. Ez szükséges ahhoz, hogy hozzáláthassunk a gazdasági kérdésnek, vagyis a szocializmus alapjaira való gazdasági áttérés biztosításának megoldásához.

Ma nem tudok számokat, eredményeket vagy tényeket említeni, amelyek megmutatnák, mit adott nekünk az államkapitalizmushoz való visszatérésnek ez a politikája. Csak egy kis példát mondok el. Az elvtársak tudják, hogy gazdaságunk egyik fő központja a Donyec-medence. Tudják, hogy ott hatalmas üzemeink vannak, egykori tőkés üzemek, amelyek a nyugateurópai kapitalista üzemek színvonalán állnak. Azt is tudják, hogy ott mi volt a feladatunk — mindenekelőtt helyre kellett állítanunk a nagy ipari üzemeket: kis munkáslétszámmal könnyebb hozzáfognunk a donyeci ipar helyreállításához. De mit látunk ott most, a politikánkban tavasszal végrehajtott fordulat után? Ott az ellenkezőjét figyelhetjük meg: a termelés különösen eredményes fejlődését a paraszti kisbányákban, amelyeket elkezdtünk bérbe adni. Látjuk az államkapitalista viszonyok fejlődését. A paraszti bányák jól dolgoznak, bér fejében a termelt szénmennyiségnek mintegy 30%-át adják át az államnak. A termelés fejlődése a Donyec-medencében általában jelentős javulást mutat ahhoz a katasztrofális helyzethez képest, amely az idén nyáron állt fenn, és ebben a javulásban nem kis szerepe van annak, hogy a kisbányákban megjavult a termelés, hogy a kisbányákat az államkapitalizmus alapján aknázzák ki. Itt nem foglalkozhatom valamennyi idevágó adat elemzésével, de ebből a példából mindannyian jól láthatják politikánk megváltoztatásának bizonyos gyakorlati eredményeit. A gazdasági élet megélénkülése — ezt pedig bármi áron el kell érnünk, — a termelékenység emelkedése, amit szintén bármi áron el kell érnünk, — mindez már kezd mutatkozni annak eredményeképpen, hogy részben vissza-

tértünk az államkapitalizmus rendszeréhez. Hogy a további eredmények mennyire lesznek gyümölcsözők, az a mi hozzáértésünktől, s attól függ majd, hogy mennyire helyesen alkalmazzuk ezt a politikát a jövőben.

Most pedig visszatérek alapgondolatom kifejtéséhez. Ez a tavaszi áttérésünk az új gazdasági politikára, ez a visszavonulásunk az államkapitalizmus módszereihez, eljárásaihoz, elégnek bizonyult-e ahhoz, hogy a visszavonulást megállítsuk és máris készülni kezdjünk a támadásra? Nem, még nem bizonyult elégnek. Megmondom miért. Ha újra elővesszük a hasonlatot, amelyről imént beszéltem (a rohamra és az ostromra gondolok), akkor mi még nem fejeztük be a csapatok új átcsoportosítását, a felszerelés újraelosztását stb. — szóval nem fejeztük be az új hadműveletek előkészítését, amelyeket most az új stratégiának és taktikának megfelelően másképp kell végrehajtanunk. Ha mi most áttérőben vagyunk az államkapitalizmusra, felmerül a kérdés, kell-e törekednünk arra, hogy azok a módszerek, amelyek az előző gazdasági politikának feleltek meg, ne gátoljanak most bennünket? Magától értetődik — ezt tapasztalataink is megmutatták —, törekednünk kell erre. Tavasszal azt mondottuk, hogy nem fogunk félni az államkapitalizmushoz való visszatéréstől, és azt mondottuk, hogy feladatunk igenis az árucsere kialakítása. 1921 tavasza óta számos dekrétum és rendelet, rengeteg cikk, az egész propaganda, az egész törvényhozás az árucsere fellendítését szolgálta. Mi rejlett ebben a fogalomban? Az építésnek miféle terve az, ha szabad így kifejeznem magam, amit ez a fogalom feltételez? Feltételeztük, hogy az egész államban többé-kevésbbé szocialista módon cseréljük majd ki az ipar termékeit a földművelés termékeire és ezzel az árucserével helyreállítjuk a nagyipart, mint a szocialista szervezet egyedüli alapját. S mi lett az eredmény? Az eredmény az lett — ezt az elvtársak most mindannyian nagyon jól tudják a gyakorlatból, de látni lehet egész sajtónkból is —, hogy az árucsere meghiúsult: meghiúsult abban az értelemben, hogy adásvétellé fajult. És mi most ezt kénytelenek vagyunk elismerni, ha nem akarjuk fejünket a homokba dugni, ha nem akarjuk megjátszani, hogy nem látjuk vereségünket,

ha nem félünk nyiltan szembenézni a veszéllyel. Be kell ismernünk, hogy a visszavonulás elégtelennek bizonyult, hogy még jobban vissza kell vonulnunk, még hátrább kell mennünk, amikor az államkapitalizmusról áttérünk az adás-vétel és a pénzforgalom állami szabályozásának megteremtésére. Az árucseréből nem lett semmi, a magánpiac erősebbnek bizonyult nálunk, és árucsere helyett közönséges adás-vétel, kereskedés alakult ki.

Igyekezzenek alkalmazkodni hozzá, mert különben az adás-vétel, a pénzforgalom elemi ereje elsöpri önöket!

Ezért vagyunk kénytelenek még mindig visszavonulni, hogy később végülis támadásba menjünk át. Ezért szükséges jelenleg, hogy körünkben mindenki felismerje, hogy a gazdasági politika előző módszerei hibásak voltak. Nekünk ezt tudnunk kell, tisztában kell lennünk azzal, hogy mi a helyzet lényege, mi annak az átmenetnek a sajátossága, amely előttünk áll. A külpolitikai feladatok jelenleg nem mint halaszthatatlan feladatok állnak előttünk. Nem állnak halaszthatatlan feladatokként előttünk a katonai feladatok sem. Most főleg gazdasági feladatok várnak ránk, és szem előtt kell tartanunk, hogy a legközelebbi átmenet nem lehet közvetlen átmenet a szocialista építésre.

Feladatunkkal (a gazdasági feladattal) három év alatt még nem tudtunk megbirkózni. Ilyen pusztulás, nyomor és kulturális elmaradottság mellett, mint amilyen nálunk volt, lehetetlen volt ilyen rövid idő alatt megoldani ezt a feladatot. De a roham általában nem múlt el nyomtalanul és haszon nélkül.

Most olyan viszonyok közé kerültünk, amikor még kissé hátrább kell vonulnunk, nemcsak az államkapitalizmushoz, hanem a kereskedelem és a pénzforgalom állami szabályozásához is. Csakis ilyen, még az eredetileg tervezettnél is hosszadalmasabb úton tudjuk helyreállítani a gazdasági életet. A gazdasági viszonyok helyes rendszerének megteremtése, a kisparaszti gazdaság helyreállítása, a nagyipar helyreállítása és fejlesztése saját erőnkből — ez az, ami nélkül a válságból nem tudunk kivergődni. Más megoldás nincs; ugyanakkor viszont e gazdasági politika szükségességének tudata sorainkban még nem eléggé határozott. Amikor például azt mondjuk: az előtt a feladat

előtt állunk, hogy az állam nagykereskedővé váljon vagy megtanuljon nagyban kereskedni, vagyis üzleti, kereskedelmi feladat előtt, — ez rendkívül furcsának, sőt egyesek szemében rendkívül ijesztőnek tűnik. „Ha, úgymond, a kommunisták már odáig jutottak, hogy kereskedelmi feladatokat, közönséges, egyszerű, vulgáris, szánalmas kereskedelmi feladatokat tűznek napirendre, mi maradhat itt még a kommunizmusból? Nem kellene-e, ha már így áll a dolog, végleg elcsüggednünk és azt mondani: na, minden elveszett!“ Ha egy kicsit körülnézünk, azt hiszem, találkozunk ilyen hangulattal, pedig ez a hangulat rendkívül veszélyes, mert ha széles körben elterjed, csak arra jó, hogy elhomályosítsa sokak tisztánlátását, megnehezítse közvetlen feladataink józan megértését. Ha eltitkolnók magunk előtt, a munkásosztály előtt, a tömeg előtt azt, hogy gazdasági téren 1921 tavaszán is, és most, 1921—1922 őszén-telén is még mindig folytatjuk a visszavonulást, — ez azt jelentené, hogy teljes öntudatlanságra kárhoztatjuk magunkat, azt jelentené, hogy nincs bátorságunk nyiltan szembenézni a kialakult helyzettel. Ilyen viszonyok között a munka és a harc lehetetlen volna.

Ha egy hadsereg, miután meggyőződött arról, hogy az erődöt képtelen rohammal bevenni, azt mondaná, hogy nem hajlandó elhagyni a régi állásokat, nem foglalja el az újakat és nem tér át a feladat megoldásának új módszereire, az ilyen hadseregről azt mondanák: az, aki megtanult támadni, de nem tanulta meg, hogy bizonyos nehéz körülmények között, e körülményekhez alkalmazkodva, visszavonuljon, az nem fogja a háborút győzelmesen befejezni. Olyan háború, amely elejétől végig győzelmes támadásokból állt, még nem volt a világtörténelemben, vagy ha volt is, az kivétel volt. Így van ez, ha közönséges háborúkról van szó. Hát még egy ilyen háborúban, amelyben egy egész osztály sorsa dől el, az a kérdés dől el, hogy szocializmus-e vagy kapitalizmus, van-e komoly alapunk feltételezni, hogy a nép, amely első ízben old meg ilyen feladatot, egycsapásra megtalálhatja az egyedül helyes, hibátlan módszert? Milyen alapunk van ennek feltételezésére? Semilyen! A tapasztalat éppen az ellenkezőjét mutatja. Már megoldott feladataink

között nem volt egyetlen olyan feladat sem, amely ne követelte volna meg tőlünk, hogy ismételten, újból foglalkozzunk vele. Miután vereséget szenvedtünk, kezdjünk hozzá másodszor is, alakítsunk át mindent, győződjünk meg róla, milyen módon juthatunk közelebb a feladat megoldásához, nem okvetlenül a véglegesen helyes megoldáshoz, hanem a legalábbis kielégítő megoldáshoz; így dolgoztunk és így kell dolgoznunk ezután is. Ha az előttünk feltáruló távlatok ellenére sorainkban nem lenne egyetértés, ez a legszomorúbb jele volna annak, hogy a csüggedés rendkívül veszélyes szelleme befészkelődött pártunkba. És ellenkezőleg, ha nem fogunk félni attól, hogy nyiltan kimondjuk még a keserű és súlyos igazságot is, megtanuljuk, feltétlenül és kétségtelenül megtanuljuk, hogyan győzzük le a nehézségeket.

A meglevő kapitalista viszonyok talajára kell helyezkednünk. Megijedünk-e ettől a feladattól? Vagy azt mondjuk, hogy ez nem kommunista feladat? Ez azt jelentené, hogy nem értjük a forradalmi harcot, nem értjük e harc jellegét, ennek a megfeszített, rendkívül éles fordulatokkal járó harcnak a jellegét; ezeket a fordulatokat semmiképpen sem intézhetjük el kézlegyintéssel.

Most pedig levonok néhány következtetést.

Olyan kérdést érintek, amely sokakat foglalkoztat. Ha mi most, 1921 őszén és telén, még egy visszavonulást hajtunk végre, mikor érnek már véget ezek a visszavonulások? Ezt a kérdést nyiltan vagy nem egészen nyiltan gyakorta hangoztatják. De ez a kérdés egy hasonló kérdésre emlékeztet engem a breszti béke időszakából. Amikor megkötöttük a breszti békét, megkérdezték tőlünk: „Ha ti ilyen meg ilyen engedményeket tettetek a német imperializmusnak, mikor lesz már vége az engedményeknek és hol a biztosíték, hogy ezek az engedmények véget érnek? És ha ilyen engedményeket tesztek, nem teszitek-e még veszélyesebbé a helyzetet?“ Persze, helyzetünk veszélyesebbé válik, de nem szabad megfeledkeznünk minden háború alaptörvényeiről. A háború eleme a veszély. Háborúban nincs egyetlen pillanat sem, amikor az embert nem környékezi veszedelem. És mi a proletárdiktatúra? A proletárdiktatúra háború, mégpedig sokkal

kíméletlenebb, hosszadalmasabb és keményebb bármely eddigi háborúnál. Itt minden lépésünknél veszély fenyeget bennünket.

Az a helyzet, amelyet új gazdasági politikánk teremtett — a kiskereskedelmi vállalatok fejlődése, az állami vállalatok bérbeadása stb., mindez a kapitalista viszonyok fejlődése, és ha ezt nem látnók, az azt jelentené, hogy teljesen elvesztettük a fejünket. Magától értetődik, hogy a kapitalista viszonyok erősödése már magában is a veszély fokozódását jelenti. De tudnak-e nekem mutatni valamilyen utat, szakaszt vagy módszert a forradalomban, amely veszélytelen? A veszély megszűnése a háború végét és a proletárdiktatúra megszűntét jelentené, de persze e pillanatban senki sem álmodozik erről. Ebben az új gazdasági politikában minden lépés egész csomó veszélyt jelent. Amikor tavasszal azt mondottuk, hogy a terményfelesleg kötelező beszolgáltatását terményadóval helyettesítjük, hogy rendeletileg kimondjuk a terményadó beadása után megmaradó feleslegekkel való kereskedés szabadságát, ezzel szabaddá tettük a kapitalizmus fejlődését. Ha ezt nem tudnók, az azt jelentené, hogy egyáltalán nem értjük a fő gazdasági viszonyokat, s ezáltal megfosztjuk magunkat a tájékozódás és a helyes cselekvés lehetőségétől. Persze, megváltoztak a harc módszerei — megváltoztak a veszély körülményei is. Amikor a Szovjetek hatalmának kérdését, az Alkotmányozó Gyűlés szétkergetésének kérdését döntöttük el, a politika felől fenyegetett a veszély. Ez jelentéktelen kis veszélynek bizonyult. Amikor bekövetkezett az egész világ kapitalistái által támogatott polgárháború korszaka, a katonai veszély merült fel — ez már fenyegetőbb volt. Amikor pedig gazdasági politikánkat változtattuk meg, még nagyobb lett a veszély, mert a gazdasági élet, amely rengeteg mindennapi apró-cseprő gazdasági ügyből tevődik össze, amelyeket rendszerint megszoknak és nem vesznek észre, különösen nagy figyelmet és erőfeszítést követel tőlünk és különösen határozottan tolja előtérbe annak szükségességét, hogy megtanuljuk a veszély leküzdésének helyes módszereit. A kapitalizmus visszaállítása, a burzsoázia fejlődése, a burzsoá viszonyok kifejlődése a kereskedelem-

ből stb. — ez az a veszély, amely bennerejlik mostani gazdasági építésünkben, abban, ahogyan most fokozatosan hozzálátunk az eddigieknél sokkal nehezebb feladat megoldásához. Ezzel teljesen tisztában kell lennünk.

Meg kell értenünk, hogy a mai konkrét viszonyok megkövetelik a kereskedelem és a pénzforgalom állami szabályozását, és hogy éppen ezen a téren kell megállnunk a sarat. Gazdasági életünkben ma több ellentmondás van, mint az új gazdasági politika előtt: részleges, kicsiny javulás a lakosság egyes, nem nagy rétegeinek gazdasági helyzetében; másoknál viszont, a többségnél, teljes aránytalanság a gazdasági erőforrások és a szükségletek között. Ma több az ellentmondás. És érthető, hogy amíg a gyors változások időszakában vagyunk, ezektől az ellentmondásoktól egycsapásra nem tudunk megszabadulni.

Befejezésül szeretném hangsúlyozni beszédem három fő témáját. Az első — általános kérdés: milyen értelemben kell hibásnak elismernünk pártunknak az új gazdasági politikát megelőző időszakban folytatott gazdasági politikáját? Igyekeztem egy háborúból vett példán megvilágítani, hogy a rohamról át kell térnünk az ostromra, hogy kezdetben elkerülhetetlen volt a roham, és miután a roham nem járt sikerrel, fel kell ismernünk a harc új módszereinek jelentőségét.

Továbbá. Az első tanulság és az első útszakasz, amely 1921 tavaszára kialakult — az államkapitalizmus fejlesztése az új úton. Ebben a tekintetben értünk el bizonyos sikereket, de vannak még soha nem tapasztalt ellentmondások is. Ezt a területet még nem tartjuk hatalmunkban.

És harmadszor — az után a visszavonulás után, amelyet 1921 tavaszán kénytelenek voltunk végrehajtani a szocialista építéstől az államkapitalizmushoz, azt látjuk, hogy napirendre került a kereskedelem és a pénzforgalom szabályozása; bármilyen távolinak látszik is a kommunizmustól a kereskedelem, mégis éppen ezen a téren hárul ránk egy sajátos feladat. Csakis e feladat megoldása után tudunk hozzálátni a teljesen halaszthatatlan gazdasági szükségletek kielégítéséhez, és csakis így biztosíthatjuk a nagyipar helyreállításának lehetőségét, hosszabb, de

biztosabb, mostpedig számunkra egyedül lehetséges úton.

Ez a legfőbb, amit az új gazdasági politika kérdésében szem előtt kell tartanunk. E politika kérdéseinek megoldásakor világosan látnunk kell a fejlődés fő vonalait, hogy eligazodjunk abban a látszólagos káoszban, amelyet most a gazdasági viszonyokban megfigyelhetünk, amikor a régi lerombolása mellett látjuk az újnak még gyenge hajtásait, de gyakran látjuk tevékenységünk olyan módszereit is, amelyek nem felelnek meg az új feltételeknek. Miután kitűztük magunk elé azt a feladatot, hogy gyarapítsuk a termelőerőket és helyreállítsuk a nagyipart, mint a szocialista társadalom egyetlen alapját, úgy kell cselekednünk, hogy helyesen közelítsük meg és bármi áron megoldjuk ezt a feladatot.

2

ZÁRSZÓ

Elvtársak! Mielőtt válaszolnék az írásban benyujtott megjegyzésekre, szeretnék néhány szóban azoknak az elvtársaknak válaszolni, akik itt felszólaltak. Larin elvtárs beszédében volt egy félreértés, amelyre, azt hiszem, rá kell mutatnom. Vagy én nem fejeztem ki magam pontosan, vagy ő értett félre engem, amikor a szabályozás kérdését, amelyről beszéltem, összekapcsolta az ipar szabályozásának kérdésével. Ez nyilvánvalóan helytelen. Én a kereskedelem és a pénzforgalom szabályozásáról beszéltem, szembeállítva azt az árucserével. És még a következőket kell hozzátennem: ha politikánkat, rendeleteinket, propagandánkat és agitációnkat valóban meg akarjuk javítani, akkor a közvetlen tapasztalat eredményeit nem szabad figyelmen kívül hagynunk. Igaz-e az, hogy mi 1921 tavaszán árucseréről beszéltünk? Természetesen igaz, ezt mindannyian tudják. Igaz-e az, hogy az árucsere mint rendszer nem felelt meg az életnek, amely árucsere helyett pénzforgalmat, pénzért történő adás-vételt hozott nekünk? Ez is kétségtelen, a tények ezt mutatják. Ez egyben válasz Sztukov és Szorin elvtársaknak is, akik itt kitalált hibákról beszéltek. Íme, itt van egy szemléltető tény, egy nem kitalált, hanem kétségbevonhatatlan hiba.

Gazdasági politikánk tapasztalatai a legutóbbi időszakban — mely tavasszal kezdődött — azt mutatták, hogy 1921 tavaszán az új gazdasági politikát senki sem vitatta, és a kongresszusokon, a konferenciákon és a sajtóban az egész párt teljesen egyhangúlag elfogadta. A régi viták cseppet sem befolyásolták ezt az új, egyhangú határozatot. Ez a határozat arra épült, hogy az árucsere segítségével

képesek vagyunk közvetlenebb úton áttérni a szocialista építésre. Most világosan látjuk, hogy itt még egy kerülőútra van szükség — a kereskedelmen keresztül.

Sztukov és Szorin elvtársak nagyon siránkoztak, hogy, úgymond, hibákról beszélnek, de nem volna-e jobb, ha nem találnánk ki hibákat? Persze, ha a hibákat kitaláljuk, az már egészen rossz dolog. De túltenni magunkat a gyakorlati kérdéseken úgy, mint ezt Gonyikman elvtárs tette, teljesen helytelen. Gonyikman elvtárs majdnem egy egész beszédet mondott arról, hogy „egy történelmi jelenség nem alakulhatott ki máskép, mint ahogy kialakult“. Ez vitathatatlan, és természetesen ezt mindannyian tudjuk a kommunizmus ábécéjéből, a történelmi materializmus és a marxizmus ábécéjéből. Ime egy következtetés e módszer szerint. Vajjon Szemkov elvtárs beszéde történelmi jelenség-e vagy sem? Állítom, hogy ez is történelmi jelenség. Éppen az a körülmény, hogy ez a történelmi jelenség nem alakulhatott ki máskép, mint ahogy kialakult, azt bizonyítja, hogy itt nincsenek kitalált hibák, szó sincs arról, hogy helytelenül azt kívánnók vagy helytelenül eltűrnők, hogy a párt tagjain csüggedés, zavar és nyomott hangulat vegyen erőt. Sztukov és Szorin elvtársak nagyon tartottak attól, hogy a hibának a beismerése így vagy úgy, egészen vagy félig, közvetlenül vagy közvetve mégis káros volt, mert a csüggedést terjesztette és nyomott hangulatot keltett. Példáimmal éppen arra akartam rámutatni, hogy a lényeg a következő: van-e most gyakorlati jelentősége a hiba beismerésének, kell-e most valamin változtatnunk az után, ami történt, mégpedig elkerülhetetlenül történt? Kezdetben rohammal próbálkoztunk, és csak utána tértünk át az ostromra. Ezt mindenki tudja, mostpedig gazdasági politikánk megvalósítását gátolja azoknak a módszereknek hibás alkalmazása, amelyek más körülmények között talán nagyszerűek lennének, de most károsak. Ezt a témát majdnem valamennyi felszólaló elvtárs teljesen megkerülte, pedig ez és csak ez a lényeg. Legjobb szövetségesem itt éppen Szemkov elvtárs volt, mert ezt a hibát szemléletesen feltálalta. Ha Szemkov elvtárs nem lett volna itt vagy ma nem beszélt volna, valóban olyan benyomás támadhatott volna,

hogy nem találta-e ki ez a Lenin a hibákat? Szemkov elvtárs azonban nagyon világosan megmondta: „Mit beszéltek állami kereskedelemről! A börtönökben nem tanítottak bennünket kereskedni.“ Szemkov elvtárs, ez igaz, hogy a börtönökben nem tanítottak bennünket kereskedni! De hát harcolni tanítottak-e bennünket a börtönökben? És az állam kormányzására tanítottak-e bennünket a börtönökben? És a különböző népbiztosságok egyeztetésére, tevékenységük összehangolására, szóval ilyen meglehetősen kényelmetlen dologra, tanítottak-e bennünket valaha és valahol? Sehol sem tanítottak bennünket erre. A legjobb esetben a börtönökben nem minket tanítottak, hanem mi tanultuk a marxizmust, a forradalmi mozgalom történetét és más efféléket. Ebből a szempontból nagyon sokan nem ültek hiába a börtönben. Amikor azt mondják nekünk, hogy „a börtönökben nem tanítottak bennünket kereskedni“, e szavakból éppen a mai harcunkkal és a párt mai tevékenységével kapcsolatos gyakorlati feladatok hibás értelmezése világlik ki. És ez éppen olyan hiba, mint amikor a „roham“ idején alkalmas módszereket átviszik az „ostrom“ időszakára. Szemkov elvtárs felszínre hozta azt a hibát, amely a párt soraiban megvan. Ezt a hibát fel kell ismernünk és ki kell javítanunk.

Ha módunkban állna, hogy arra a katonai és politikai lelkesedésre támaszkodjunk, amely vitathatatlan és gigantikus történelmi erőt képviselt és nagy szerepet töltött be, és hosszú évekre éreztetni fogja hatását a nemzetközi munkásmozgalomban is, ha ez a lelkesedés, a kultúra bizonyos foka és gyáraink bizonyos fokú épsége esetén, segítene nekünk közvetlenül áttérni a szocialista építésre, nem foglalkoznánk olyan kellemetlen dologgal, mint a kereskedelmi számvetés és a kereskedés művészete. Akkor nem volna szükségünk erre. Most viszont foglalkoznunk kell vele. Miért? Azért, mert vezetjük és vezetnünk kell a gazdasági építést. A gazdasági építés folyamán olyan helyzetbe jutottunk, hogy kénytelenek vagyunk nemcsak olyan kellemetlen dolgokhoz folyamodni, mint a haszonbérlet, hanem olyan kellemetlen dologhoz is, mint a kereskedelem. Várható volt, hogy ez a kínos helyzet csüggedést és elkedvetlenedést fog szülni. De ki a hibás ebben? Nem

az e a hibás, aki elcsügged és elkedvetlenedik? Ha már a gazdasági valóság, amelybe az együttesen vett nemzetközi és orosz gazdasági és politikai viszonyok következtében kerültünk, olyan, hogy nem az árucsere, hanem a pénzforgalom vált ténnyé; ha azt kell kitűznünk feladatul, hogy szabályozzuk a mostani kereskedelmet, a mostani rossz pénzforgalmat, akkor mi, kommunisták azt fogjuk mondani talán, hogy nekünk ehhez semmi közünk? Ez lenne a legártalmasabb csüggedés, a teljes kétségbeesés, ami lehetetlenné tenne minden munkát.

Hogy milyen körülmények között végezzük munkánkat, az nemcsak tőlünk függ: függ egyszersmind a gazdasági harctól és más országokkal való viszonyainktól is. Ezek a körülmények úgy alakultak, hogy idén tavasszal felvetettük a bérbeadások kérdését, mostpedig fel kell vetnünk a kereskedelem és a pénzforgalom kérdését is. Ha elhessegetjük ezt magunktól azzal, hogy „a börtönökben nem tanítottak bennünket kereskedni", akkor ez azt jelenti, hogy megengedhetetlen csüggedés lett úrrá rajtunk, s nem teljesítjük gazdasági feladatunkat. Sokkal kellemesebb lenne, ha a kapitalista kereskedelmet rohammal lehetne bevenni, és bizonyos körülmények között (ép gyárak, fejlett gazdaság és kultúra) a „rohamnak", vagyis az árucsere közvetlen megteremtésének megkísérlésében nincs semmiféle hiba. Most viszont éppen az a hiba, hogy nem akarjuk megérteni a másik módszer szükségességét és elkerülhetetlenségét. Ez nem kitalált hiba, ez nem a történelem területéről való hiba, ez lecke annak helyes megértéséhez, amit most meg lehet és meg kell tennünk. Megoldhatja-e a párt sikeresen feladatát, ha ilyen okoskodással fog hozzá: „A börtönökben nem tanítottak bennünket kereskedni, nekünk nem kell kereskedelmi számvetés"? Sok mindenre nem tanítottak bennünket a börtönökben, kénytelenek voltunk a forradalom után tanulni, és mi tanultunk és nagyon eredményesen tanultunk.

Azt hiszem, kötelességünk tanulmányozni az üzleti viszonyokat és a kereskedelmet, és akkor kezdünk eredményesen tanulni és akkor tanuljuk ezt meg, amikor kertelés nélkül kezdünk beszélni erről a feladatról. Annyira vissza kellett vonulnunk, hogy a kereskedelem kérdése a

párt, a gazdasági építés gyakorlati kérdése lett. Mi teszi szükségessé a kereskedelnii alapokra való áttérést? A körülmények, a jelenlegi viszonyok. Ez az átmenet szükséges ahhoz, hogy a nagyipart gyorsan helyreállíthassuk és gyorsan kapcsolatot teremtsünk a nagyipar és a földművelés között, hogy létrejöjjön a megfelelő termékcsere. Egy olyan országban, amelynek fejlettebb ipara van, ez sokkal gyorsabban megy végbe, nálunk ellenben ezt csak hosszabb úton, kerülőúton tudjuk elérni, de végülis el fogjuk érni azt, amire törekszünk. És most azoktól a feladatoktól kell vezéreltetnünk magunkat, amelyeket a ma és a holnap tűz ki elénk, pártunk elé, amelynek vezetnie kell az egész államgazdaságot. Ma már nem beszélhetünk árucseréről, mert az árucserét, mint harci területet, elütötték a kezünkről. Ez kétségtelen tény, bármennyire kellemetlen is számunkra. Mitévők legyünk hát, mondjuk azt, hogy most már nem tehetünk semmit? Korántsem. Tanulnunk kell. Meg kell tanulnunk a kereskedelmi viszonyok állami szabályozását — ez nehéz feladat, de nincs benne semmi lehetetlen. És meg is fogjuk oldani ezt a feladatot, mert megoldottunk már olyan feladatokat, szükséges és nehéz feladatokat, amelyek legalább ilyen újak voltak számunkra. A szövetkezeti kereskedelem nehéz feladat, de nincs benne semmi lehetetlen, csak világosan fel kell ismernünk és komolyan munkához kell látnunk. Éppen ezt célozza új politikánk. Jelenleg néhány üzemet már átállítottunk kereskedelmi alapokra, a munkás munkáját ezekben az üzemekben a szabad piac árai szerint fizetik, az elszámolásokban áttértek az aranyra. De az ilyen gazdasági egységek száma elenyészően csekély, az üzemek többségében viszont káosz uralkodik, semmiféle arány nincs a kereset és a megélhetési feltételek között; az üzemek egyik részétől megvontuk az állami szubvenciót, másik rész nem-teljes szubvenciót kap. Hol keressük a kivezető utat? Csakis abban, hogy tanulunk, alkalmazkodunk, megoldjuk ezeket a feladatokat úgy, ahogy meg kell oldani őket, vagyis az adott viszonyokkal összhangban.

Ez a válaszom azoknak az elvtársaknak, akik hozzászóltak mai beszédemhez, mostpedig hadd válaszoljak röviden néhány írásban benyujtott kérdésre.

Az egyik így hangzik: „Ön Port-Arturra hivatkozik, de nem gondolja-e, hogy talán mi vagyunk az a Port-Artur, amelyet a nemzetközi burzsoázia vesz körül?“

Igen, elvtársak, már utaltam arra, hogy a háború eleme a veszély, hogy nem szabad háborút kezdeni, ha nem számolunk a vereség lehetőségével. Ha vereséget szenvedünk, természetesen Port-Artur szomorú sorsára jutunk. Én egész beszédemben a nemzetközi kapitalizmus Port-Arturjára gondoltam, amely ostrom alatt áll, mégpedig nemcsak a mi hadseregünk ostroma alatt. Minden tőkés országon belül egyre jobban növekszik az a hadsereg, mely a nemzetközi kapitalizmusnak ezt a Port-Arturját ostromolja.

Egy másik feljegyzésben ezt kérdezik: „De mi lesz taktikánk közvetlenül a szociális forradalom után, ha ez a forradalom egy vagy két év mulva kitör?“ Ha ilyen kérdésekre válaszolni lehetne, nagyon könnyű volna forradalmakat csinálni, és mindenütt egyre-másra csinálnánk a forradalmakat. Ilyen kérdésekre nem lehet válaszolni, mert nemhogy azt nem tudjuk megmondani, mi lesz egy vagy két év mulva, hanem még azt sem, hogy mi lesz félév mulva. Ezek a kérdések ugyanolyan hiábavalóak, mintha azt a kérdést próbálnák eldönteni, hogy a harcoló felek közül melyik jut Port-Artur szomorú sorsára. Csak azt az egyet tudjuk, hogy a nemzetközi Port-Artur erődöt végülis múlhatatlanul be fogjuk venni, mert minden országban növekednek azok az erők, amelyek majd megrohamozzák. Nálunk viszont az a fő kérdés, mit tegyünk, hogy mai rendkívül nehéz viszonyaink között megőrizzük a nagyipar helyreállításának lehetőségét. Ne idegenkedjünk a kereskedelmi számvetéstől, hanem értsük meg, hogy csak ezen a talajon teremthetünk tűrhető viszonyokat, amelyek kielégítik a munkásokat mind a munkabér tekintetében, mind a munka mennyisége stb. tekintetében. Csakis a kereskedelmi számvetésnek ezen a talaján lehet építeni a gazdaságot. Ezt gátolják az előítéletek és a tegnapra való visszaemlékezések. Ha ezt nem vesszük számításba, az új gazdasági politikát nem tudjuk kellőképpen megvalósítani.

Feltesznek még ilyen kérdéseket is: „Hol a vissza-

vonulás határa?“ Néhány feljegyzésben hasonló kérdéseket tesznek fel: meddig lehet még visszavonulnunk? Ezt a kérdést előre láttam és néhány szót szóltam róla már első beszédemben is. Ez a kérdés bizonyos csüggedést és elkedvetlenedést fejez ki, és egyáltalán semmi alapja sincs. Ugyanolyan kérdés ez, amilyet a breszti béke megkötése idején hallottunk. Ezt a kérdést helytelenül vetették fel, mert csak az általunk végrehajtott fordulat további fejleményei adhatnak anyagot megválaszolásához. Addig fogunk visszavonulni, amíg nem tanuljuk meg, nem készülünk fel arra, hogy tartós támadásba menjünk át. Ennél többet erre nem lehet válaszolni. Visszavonulni fölöttébb kellemetlen, de amikor verik az embert, nem szokták kérdezni, hogy kellemes-e vagy kellemetlen, a csapatok visszavonulnak, és ezen senki sem csodálkozik. Nincs annak semmi teteje, ha azt kérdezgetik, hogy mennyi ideig fogunk folyton csak visszavonulni. Minek előre kigondolni magunknak olyan helyzeteket, amelyekből nem lehet kijutni? Ehelyett fogjunk hozzá a konkrét munkához. Vizsgáljuk meg figyelemmel a konkrét körülményeket, a helyzetet, határozzuk meg, miben lehet megkapaszkodnunk — folyóban, hegyben, mocsárban, valamilyen vasútállomásban, mert csak akkor mehetünk át támadásba, ha valamiben meg tudunk kapaszkodni. És ne csüggedjünk, ne térjünk ki a kérdés elől agitációs jelszavakkal, amelyek nagyon értékesek a maguk helyén, de a szóbanforgó kérdésben egyesegyedül csak kárt okozhatnak.

AZ ARANY JELENTŐSÉGE MOST ÉS A SZOCIALIZMUS TELJES GYŐZELME UTÁN

A nagy forradalom évfordulóját úgy ünnepeljük meg a legméltóbban, ha figyelmünket a forradalom még megoldatlan feladataira összpontosítjuk. Különösen helyénvaló és szükséges a forradalom ilyen megünneplése olyankor, amikor vannak döntő fontosságú feladatok, melyeket a forradalom még nem oldott meg, amikor e feladatok megoldására valami újat (a forradalom eddig megtett útja szempontjából újat) kell elsajátítanunk.

E pillanatban forradalmunk számára új az, hogy a gazdasági építés sarkalatos kérdéseiben „reformista", nagyon-nagyon fokozatos, óvatos, vargabetűs módszerhez kell folyamodnunk. Ez az „újdonság" számos elméleti és gyakorlati kérdést vet fel, számos elméleti és gyakorlati félreértést és kételyt idéz elő.

Elméleti kérdés: mi a magyarázata annak, hogy a legforradalmibb akciók egész sora után ugyanazon a talajon, vagyis amikor a forradalom a maga egészében általában győzelmesen halad előre, szerfelett „reformista" intézkedésekre térünk át? Nem az „állások feladásáról", a „csőd beismeréséről" vagy valami ehhez hasonlóról van-e itt szó? Ellenségeink, a félfeudális típusú reakciósoktól a mensevikekig és a II½-es Internacionále többi lovagjáig, természetesen azt mondják, hogy igenis erről van szó. De hát éppen azért ellenségek, hogy alkalommal vagy alkalom nélkül ilyen kijelentéseket kürtöljenek világgá. Az, hogy ebben a kérdésben valamennyi párt — a feudálisoktól a mensevikekig — megható egységben van, csak újabb bizonyítéka annak, hogy a proletárforradalommal szemben mindezek a pártok valóban „egyetlen reakciós töme-

get" alkotnak (ezt egyébként Engels Bebelhez intézett leveleiben már 1875-ben és 1884-ben előre látta)[18].

De némi... „zavarodottság" barátaink között is akad.

Helyreállítjuk a nagyipart és megszervezzük a nagyipar közvetlen termékcseréjét a kisparaszti földműveléssel, elősegítve ezzel az utóbbi társadalmasítását. A nagyipar helyreállítása érdekében a paraszttól — minden terményfelesleg kötelező beszolgáltatása révén — bizonyos mennyiségű élelmiszert és nyersanyagot veszünk hitelbe. Ilyen terv (vagy módszer, rendszer) szerint dolgoztunk több mint három éven át, 1921 tavaszáig. Ez a feladat forradalmi megoldásának útja volt, vagyis közvetlenül és teljesen széttörtük a régit, hogy új társadalmi-gazdasági formával váltsuk fel.

1921 tavaszától kezdve e megoldás, terv, módszer, rendszer helyébe egészen másféle, reformista típusú módszert állítunk (még nem „állítottunk", egyelőre még csak „állítunk" és ennek még nem vagyunk teljesen tudatában): nem *széttörni* a régi társadalmi-gazdasági formát, a kereskedelmet, a kisgazdaságot, a kisvállalkozást, a kapitalizmust, hanem *feléléníteni* a kereskedelmet, a kisvállalkozást, a kapitalizmust, miközben óvatosan és fokozatosan hatalmunkba kerítjük őket vagy lehetővé tesszük, hogy állami szabályozásnak vessük alá őket, *de csakis oly mértékben*, amilyen mértékben felélénkülnek.

A feladat megoldásának egészen más útja ez.

Az előbbi, forradalmi eljárással összehasonlítva ez reformista módszer (a forradalom olyan átalakulás, mely a régit alapjában, gyökerében töri össze, nempedig óvatosan, lassan, fokozatosan alakítja át, vigyázva, hogy lehetőleg minél kevesebbet zúzzon szét belőle).

Felmerül a kérdés: ha a forradalmi módszereket kipróbáltuk és sikertelenségüket felismertük s reformista módszerekre tértünk át, vajjon ez nem azt bizonyítja-e, hogy a forradalmat általában hibának nyilvánítjuk? Nem azt bizonyítja-e ez, hogy egyáltalán nem forradalommal, hanem reformokkal kellett volna kezdeni és reformokra kellett volna szorítkozni?

Ilyen következtetést vonnak le a mensevikek és a hasonszőrűek. Ez a következtetés azonban vagy minden hájjal megkent politikusok szofizmája és puszta szélhámossága, vagypedig „zöldfülűek" gyerekesen naív okoskodása. Az igazi forradalmár számára a legnagyobb veszély — sőt talán az egyetlen veszély — a túlzott forradalmiság, amikor megfeledkezik arról, hogy milyen határok és körülmények között helyénvaló és eredményes a forradalmi módszerek alkalmazása. Az igazi forradalmárok legtöbbször éppen akkor törték ki a nyakukat, amikor a „forradalmat" nagy betűvel kezdték írni és csaknem valami isteni tüneménnyé avatták, amikor kezdték elveszteni a fejüket és képtelenekké váltak arra, hogy a legnagyobb hidegvérrel és teljesen józanul megfontolják, mérlegeljék, ellenőrizzék, hogy mikor, milyen körülmények között, melyik területen kell forradalmi módon cselekedni, s mikor, milyen körülmények között, melyik területen kell áttérni a reformista cselekvésre. Igazi forradalmárok csak abban az esetben pusztulnak el (nem külső vereség, hanem ügyük belső kudarca értelmében) — de ebben az esetben minden bizonnyal —, ha elvesztik józanságukat s fejükbe veszik, hogy a „nagy, győzelmes világforradalom" minden néven nevezendő feladatot, minden körülmények közt, a cselekvés minden területén feltétlenül forradalmi módon tud és köteles megoldani.

Aki ilyen dolgot „vesz a fejébe", az elveszett, mert sarkalatos kérdésben vett ostobaságot a fejébe, s könyörtelen háború idején (márpedig a forradalom a legkönyörtelenebb háború) az ostobaságnak vereség a büntetése.

Miből következik, hogy a „nagy, győzelmes világforradalom" csak forradalmi módszereket használhat és csak ilyeneket szabad használnia? Semmiből sem következik. És ez határozottan és kétségtelenül nem igaz. Hogy ez nem igaz, az teljesen világos már tisztán elméleti tételek alapján is, feltéve hogy nem hagyjuk el a marxizmus talaját. Hogy ez nem igaz, azt forradalmunk tapasztalatai is megerősítik. Ami az elméletet illeti: forradalom idején éppúgy elkövetnek ostobaságokat, mint bármikor máskor — mondta Engels[19] —, és igazat mondott. Azon legyünk, hogy minél kevesebb ostobaságot kövessünk

el és amit elkövettünk, azt minél előbb kijavítsuk, a lehető legjózanabbul figyelembe véve, hogy mikor és milyen feladatokat lehet s milyen feladatokat nem lehet forradalmi módszerekkel megoldani. Ami saját tapasztalatainkat illeti: a breszti béke iskolapéldája volt az egyáltalán nem forradalmi, hanem reformista, vagy még a reformistánál is rosszabb cselekvésnek, mert hátrálás volt, a reformista cselekvés pedig rendszerint lassú, óvatos, fokozatos előrehaladást, nempedig hátrálást jelent. A breszti békekötés idején követett taktikánk helyessége ma már annyira bebizonyosodott, annyira világos és általánosan elismert, hogy erre nem érdemes több szót vesztegetni.

Forradalmunknak csak polgári-demokratikus munkáját fejeztük be teljesen. S erre joggal lehetünk büszkék. Forradalmunk proletár vagy szocialista munkája három fő részből áll: 1) forradalmi úton történő kilépés az imperialista világháborúból; a kapitalista rablók két világcsoportja közti mészárlás leleplezése és *meghiúsítása*; ami minket illet, ezt a munkát teljesen elvégeztük; ahhoz, hogy valamennyi ország elvégezhesse, több fejlett ország forradalmára van szükség. 2) A szovjet rendnek, mint a proletárdiktatúra megvalósítási formájának megteremtése. A világraszóló fordulat megtörtént. A polgári-demokratikus parlamentarizmus korszaka véget ért. Megkezdődött a világtörténelem új fejezete: a proletárdiktatúra korszaka. A szovjet rendet és a proletárdiktatúra különböző formáit csakis több ország dolgozza ki és alakítja majd ki véglegesen. Nálunk ezen a téren még nagyon sok minden van, amit nem fejeztünk be. Megbocsáthatatlan volna, ha ezt nem látnók. Nemegyszer kell majd még javítgatnunk, újra csinálnunk, elölről kezdenünk. Minden lépésünket, amellyel emeljük, előbbre visszük a termelőerők és a kultúra fejlődését, szovjet rendszerünk javításának és átalakításának kell kísérnie, márpedig gazdasági és kulturális szempontból még igen alacsony fokon állunk. Sokat kell még átalakítanunk s ezen „megütközni“ az ostobaság netovábbja volna (ha ugyan nem több, mint ostobaság). 3) A szocialista forma alapjainak gazdasági építése. Ezen a téren még nem végeztük el a legfőbbet, a leglényegesebbet. Pedig ez a legfőbb feladatunk,

mind elvi, mind gyakorlati szempontból, mind az OSzFSzK szempontjából, mind nemzetközi szempontból.

Minthogy a legfontosabb feladatunkat még alapjaiban sem oldottuk meg, minden figyelmünket erre kell fordítanunk. S a nehézség itt az átmenet formájában van.

„Nem elég forradalmárnak, a szocializmus hívének vagy általában kommunistának lenni“ — írtam 1918 áprilisában „A Szovjethatalom soronlevő feladatai“-ban[20]. — „Érteni kell ahhoz, hogy minden egyes pillanatban megtaláljuk azt a bizonyos láncszemet, amelyet minden erőnkből meg kell ragadnunk, hogy az egész láncot kezünkben tarthassuk és jól előkészíthessük az átmenetet a következő láncszemre, márpedig az események történelmi láncolatában a láncszemek sorrendje, alakja, egybekapcsolódása, egymástól való különbözősége nem olyan egyszerű és nem olyan kezdetleges, mint a közönséges, kovácskészítette láncban.“

A jelen pillanatban tevékenységünk szóbanforgó területén ilyen láncszem a *belkereskedelem* felélénkítése, helyes állami szabályozás (irányítás) mellett. Az események történelmi láncolatában, 1921—1922. évi szocialista építésünk átmeneti formái között a kereskedelem az a „láncszem“, amelyet nekünk, a proletár államhatalomnak, a vezető kommunista pártnak, „*minden erőnkből meg kell ragadnunk*“. Ha mi ezt a láncszemet *most* elég erősen „megragadjuk“, akkor biztos, hogy a közeljövőben a kezünkbe kerítjük az *egész* láncot. Másképpen az egész láncot nem tudjuk kezünkbe keríteni, a szocialista társadalmi-gazdasági viszonyok alapját nem tudjuk megteremteni.

Ez kissé furcsán hangzik. Kommunizmus és kereskedelem?! A kettő valahogy összeegyeztethetetlen, nem kapcsolatos, egymástól távol álló. Ha azonban *gazdaságilag* vesszük szemügyre a dolgot, azt látjuk, hogy egyik a másiktól nincs messzebb, mint a kommunizmus a kisparaszti, patriarchális földműveléstől.

Ha majd világméretekben győztünk, az aranyból, azt hiszem, illemhelyeket fogunk építeni a világ néhány legnagyobb városának utcáin. Ez lenne az arany „leg-igazságosabb“, legtanulságosabban szemléltető felhaszná-

lása azon nemzedékek számára, akik nem felejtették el, hogyan mészároltak le az aranyért 10 millió embert és tettek nyomorékká 30 milliót az 1914—1918-as „nagy, felszabadító“ háborúban, amely azt a nagy kérdést volt hivatva eldönteni, melyik béke rosszabb, a breszti-e vagy a versailles-i; és hogy hogyan készülnek legalábbis még 20 millió embert lemészárolni és 60 milliót nyomorékká tenni ugyancsak az aranyért, ha nem 1925-ben, hát 1928-ban, ha nem Japán és Amerika, hát Anglia és Amerika közötti, vagy más effajta háborúban.

De bármennyire „igazságos“, bármennyire hasznos és humánus lenne is az arany ilyetén felhasználása, mégis azt mondjuk: még jóegynéhány évtizeden át kell ugyanolyan erőfeszítéssel és ugyanolyan sikerrel dolgoznunk, mint ahogy 1917—1921-ben dolgoztunk, csakhogy még sokkal szélesebb területen, amíg odáig eljutunk. Egyelőre pedig: az OSzFSzK-ban takarékoskodjunk az arannyal, minél drágábban adjuk el és minél olcsóbban vásároljunk érte árut. Aki farkasok közt él, az a farkasokkal üvölt, ami pedig azt illeti, hogy minden farkast egy szálig kiirtsunk, ahogy már az értelmes emberek lakta vidéken szokás, a bölcs orosz közmondáshoz tartjuk majd magunkat: „Ne akkor dicsekedj, amikor indulsz a harcba, hanem amikor a harcból visszatérsz“ ...

A kereskedelem az egyedül lehetséges gazdasági kapcsolat a kisföldművelők tízmilliói és a nagyipar között, *hacsak* ... *hacsak* e kisföldművelők mellett nincs fejlett gépi nagyipar, villanyvezetékek hálózatával, olyan ipar, amelyet mind technikai ereje, mind szervezeti „felépítményei“ és a velejáró jelenségek képessé tesznek arra, hogy a kisföldművelőket jobb, több, olcsóbb áruval és gyorsabban lássa el, mint azelőtt. Világviszonylatban ez a „hacsak“ *már megvalósult*, ez a feltétel már adva van, de egy egyedülálló ország — mégpedig egyike a legelmaradottabb kapitalista országoknak —, amely megkísérelte, hogy az ipar és mezőgazdaság közötti *új* kapcsolatot azonnal és közvetlenül realizálja, megvalósítsa, gyakorlatilag megszervezze, „rohammal“ nem tudott megbirkózni ezzel a feladattal, s ezért most lassú, fokozatos, óvatos „ostrom“ útján kell e feladattal megbirkóznia.

A proletár államhatalomnak módjában áll, hogy kézbevegye a kereskedelmet, irányt szabjon neki, bizonyos határok közé szorítsa. Ime egy egész kicsiny példa: a Donyecmedencében nem nagy mértékben, még egyáltalán nem nagy mértékben, de kétségtelenül megélénkült a gazdasági élet, részint annak eredményeképpen, hogy a nagy állami bányákban emelkedett a munka termelékenysége, részint pedig mert a kisbányákat bérbeadtuk a parasztoknak. A proletár államhatalom így nem nagy (a fejlett országok mértékével mérve szánalmasan kicsi, a mi szegénységünk mellett azonban mégis észrevehető) mennyiségű szenet kap pótlólag, önköltségi — mondjuk 100 százalékos — áron s eladja az egyes állami intézményeknek 120 százalékos, egyes magánszemélyeknek pedig 140 százalékos áron. (Zárójelben megjegyzem, hogy ezek a számok teljesen önkényesek, először, mert nem ismerem a pontos számokat, másodszor meg most nem hoznám nyilvánosságra, ha ismerném is őket.) Ez azt mutatja, hogy ha a legszerényebb méretekben is, de *kezdjük* kezünkbe venni az ipar és a mezőgazdaság közti *forgalmat*, kezdjük a kezünkbe venni a nagykereskedelmet, kezdünk megbirkózni azzal a feladattal, hogy a meglevő elmaradt kisiparra, illetve az elgyöngült, tönkretett nagyiparra támaszkodva a kereskedelmet az *adott* gazdasági alapon felélénkítsük s a gazdaság felélénkülését érezhetővé tegyük az átlagos, egyszerű paraszt számára (a paraszt pedig — maga a tömeg, a tömeg képviselője, az ösztönösség hordozója) és mindezt felhasználjuk arra, hogy a nagyipar helyreállítása érdekében rendszeresebb és kitartóbb, szélesebb körű és sikeresebb munkát végezzünk.

Mi nem hódolunk be az „érzelmi szocializmusnak“, vagy a régi orosz, félig földesúri, félig paraszti patriarchális felfogásnak, amelyre jellemző, hogy ösztönösen lenézi a kereskedelmet. A gazdasági átmenet minden néven nevezendő formáját fel szabad használnunk és fel *kell* tudnunk használni, ha egyszer szükség van rá a parasztság és proletariátus közötti kapcsolat megerősítésére, egy feldúlt és elgyötört ország népgazdaságának azonnali felélénkítésére, az ipar fellendítésére, a további, nagyobb arányú és jelentősebb lépések, mint például a villamosítás megkönnyítésére.

A reformoknak a forradalomhoz való viszonyát pontosan és helyesen csak a marxizmus határozza meg. Marx ezt a viszonyt csak az egyik oldaláról láthatta, azaz a proletariátus első, legalább *egy* országban kivívott, valamennyire is szilárd, valamennyire is tartós győzelmét megelőző helyzetben. Abban a helyzetben a helyes viszony alapja ez volt: a reformok a proletariátus forradalmi osztályharcának melléktermékei. A kapitalista világban mindenütt ez a viszony a proletariátus forradalmi taktikájának alapja — az az ábécé, melyet a II. Internacionále megvásárolt vezérei és a II½-es Internacionále félig vaskalapos, félig finnyáskodó lovagjai kiforgatnak és homályba burkolnak. A proletariátusnak legalább *egy* országban kivívott győzelme után valami új mozzanat jelentkezik a reformnak a forradalomhoz való viszonyában. Elvileg a viszony ugyanaz marad, de a formában változás áll be, melyet Marx személyesen nem láthatott előre, de amelyet csak a marxizmus filozófiája és politikája alapján lehet megérteni. Miért tudtuk helyesen alkalmazni a breszti visszavonulást? Mert olyan messzire nyomultunk előre, hogy volt hová visszavonulnunk. Olyan szédítő gyorsasággal — *néhány hét alatt*, 1917 október 25-től a breszti békéig — építettük fel a szovjet államot, léptünk ki forradalmi úton az imperialista háborúból és fejeztük be a polgári-demokratikus forradalmat, hogy *még* ez a hatalmas hátrálás (a breszti béke) is teljesen elegendő hadállást hagyott kezünkben ahhoz, hogy a „lélegzetvételi szünetet“ kihasználva győzelmesen nyomuljunk előre Kolcsak, Gyenyikin, Jugyenyics, Pilsudski és Vrangel ellen.

A proletariátus győzelme előtt a reformok — a forradalmi osztályharc melléktermékei. A győzelem után a reformok (bár nemzetközi viszonylatban továbbra is „melléktermékek“ maradnak) azon ország számára, melyben a győzelmet kivívták, ezen kívül szükséges és jogos lélegzetvételi szünetet is jelentenek olyan esetekben, amikor a maximális erőfeszítések után nyilvánvaló, hogy nincs elég erőnk valamely átmenet forradalmi végrehajtására. A győzelem olyan „erőtartalékot“ biztosít, hogy még kényszerű visszavonulás esetén is van mivel kitartanunk, anyagilag is, erkölcsileg is. Anyagilag kitartani

annyit jelent, mint elegendő erőfölényt megőrizni ahhoz, hogy az ellenség teljesen szét ne verhessen bennünket. Erkölcsileg kitartani azt jelenti, hogy nem hagyjuk magunkat demoralizálni, szétzülleszteni, hogy a helyzetet továbbra is józanul ítéljük meg, hogy nem csüggedünk és nem veszítjük el lelkierőnket; hogy ha messzire is, de mértéket tartva vonulunk vissza, úgy vonulunk vissza, hogy a visszavonulást kellő időben megállíthassuk és ismét támadásba mehessünk át.

Visszavonultunk az államkapitalizmushoz. De mértékkel vonultunk vissza. Most visszavonulunk a kereskedelem állami szabályozásához. De mértékkel vonulunk vissza. Már vannak jelek, amelyek azt mutatják, hogy nemsokára véget ér e visszavonulás, hogy a nem túlságosan távoli jövőben lehetőségünk lesz megállítani a visszavonulást. Minél öntudatosabban, minél összetartóbban, minél kevesebb előítélettel hajtjuk végre ezt a szükséges visszavonulást, annál hamarabb lehet majd megállítani, annál biztosabban, gyorsabban és lendületesebben fogunk azután győzelmesen előrenyomulni.

1921 november 5.

„Pravda" 251. sz.
1921 november 6—7.
Aláírás: N. Lenin.

BESZÉD A PROHOROV-TEXTILGYÁR MUNKÁSAINAK AZ OKTÓBERI FORRADALOM NEGYEDIK ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL RENDEZETT ÜNNEPI GYŰLÉSÉN, 1921 NOVEMBER 6-ÁN[28]

RÖVID UJSÁGTUDÓSÍTÁS

(Az egész hallgatóság feláll. Szűnni nem akaró taps.) Ha visszatekintünk az elmult négy évre, azt látjuk, hogy az orosz proletariátuson kívül egyetlen más proletariátus sem aratott teljes győzelmet a burzsoázián. Nekünk ez csak azért sikerült, mert a parasztok és a munkások tudták, hogy saját földjükért és saját hatalmukért harcolnak. A Gyenyikin, Vrangel és Kolcsak elleni háború volt az első a történelemben, amelyben a dolgozók sikeresen harcoltak elnyomóik ellen. Győzelmünk második feltétele: az antant nem tudott bevetni Oroszország ellen elegendő számú megbízható katonaságot, mivel a francia katonák és az angol matrózok nem óhajtottak testvéreik elnyomására hadbavonulni.

Az elmult négy év alatt soha nem látott csodát vittünk véghez: egy kiéhezett, gyenge, félig lerombolt ország legyőzte ellenségeit — a hatalmas kapitalista országokat.

Soha nem látott, senki által nem várt szilárd nemzetközi helyzetet harcoltunk ki magunknak. Most még egy óriási feladat van hátra: rendbe kell hoznunk a népgazdaságot. Eddig elért eredményeink megmutatják, hogy a világ legcsodásabb erejére — a munkások és a parasztok erejére támaszkodunk. Ezért biztosak vagyunk benne, hogy a következő évfordulót a munka frontján aratott győzelem jegyében fogjuk ünnepelni.

„Pravda" 252. sz.
1921 november 9.

BESZÉD A HAMOVNYIKI KERÜLET MUNKÁSAINAK, MUNKÁSNŐINEK, VÖRÖSKATONÁINAK ÉS IFJÚSÁGÁNAK AZ OKTÓBERI FORRADALOM NEGYEDIK ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL RENDEZETT ÜNNEPI GYŰLÉSÉN, 1921 NOVEMBER 7-ÉN

(A zenekar az „Internacionálét" játssza. Viharos taps.) Elvtársak, én nem szolgálhatok önöknek visszaemlékezésekkel, amelyek ugyanolyan tanulságosak és érdekesek volnának, mint azoknak az elvtársaknak a visszaemlékezései, akik itt Moszkvában résztvettek a harcban, személyesen élték át valamelyik harcot. Én akkor nem voltam Moszkvában és ezért csak rövid üdvözlésre akarok szorítkozni.

Az egyik előttem szóló elvtárs azzal a felszólítással végezte beszédét, hogy maguk a munkások dolgozzanak minden erejüket latba vetve a szakszervezetekben és a szovjet szervekben. Én is szeretnék ehhez a felhíváshoz csatlakozni.

Elvtársak, az elmult négy év alatt hallatlanul nagy harcot küzdöttünk végig. És ha négy évvel ezelőtt azt mondták volna nekünk, hogy a külföldi munkások messze vannak a világforradalomtól, hogy három éven át kíméletlen polgárháborút kell folytatnunk — senki sem hitte volna, hogy kibírjuk ezt a háborút. De jóllehet minden oldalról támadtak bennünket, kibírtuk ezt a nyomást, és ez nem azért sikerült nekünk, mert valami csoda történt (okos emberek ugyanis csodákban nem hisznek), hanem azért, mert az ellenünk küldött csapatok megbízhatatlanok voltak. És ha az angolok nem távoztak volna el Arhangelszkből, a francia matrózok pedig nem hagyták volna ott Odesszát, és ha a katonaruhába bujtatott, ellenünk küldött külföldi munkás nem érzett volna rokonszenvet a Szovjethatalom iránt, most sem volnánk bebiztosítva a támadás lehetősége ellen. De ettől mi nem

félünk, mert tudjuk, hogy minden országban szép számmal vannak szövetségeseink. És annak az elvtársnak, aki itt vállvetett munkára szólította fel önöket, igaza volt, és én őt a legteljesebb mértékben támogatom, hiszen az elvtársak tudják, hogy az éhínség a legnehezebb pillanatban tört ránk, és a világ tőkései igyekeznek kihasználni ezt, hogy szolgaságba döntsenek bennünket. De itt vannak a munkástömegek és ezek biztosítják, hogy harcoljunk a világ tőkései ellen.

Nézzék például a parasztoknak nyujtott vetőmagsegélyt. Az elvtársak tudják, hogy minden terményfelesleg kötelező beszolgáltatása helyett terményadót vezettünk be, és most megfigyelhetik, hogy milyen zökkenésmentesen folyik be a terményadó és a kölcsönbe adott vetőmag.

A napokban tárgyaltuk meg azt a kérdést, hogy az éhező vidékek parasztjainak vetőmagsegélyt kellene nyujtanunk a tavaszi vetéshez, és megállapítottuk, hogy az állam rendelkezésére álló vetőmagmennyiség még akkora területnek a bevetéséhez sem elegendő, mint amennyit 1921-ben bevetettünk. Az államnak ehhez 30 millió pud gabonára van szüksége, a terményadó révén pedig mindössze 15 millió pudot kapunk, a fennmaradó 15 millió pudot külföldön kell megvásárolnunk. Az utóbbi időben látjuk, hogy az angol burzsoázia kampányt folytat a Szovjet-Oroszországgal kötött kereskedelmi szerződés felbontása céljából, de az angol munkások ellenzik ezt. Tudjuk, hogy most más országokkal kötünk szerződéseket, és bármilyen nehézségekbe ütközik is, meg tudjuk vásárolni a 15 millió pud gabonát.

Valamennyi külföldi államban ipari válság tombol és óriási a munkanélküliség. A gyalázatos versailles-i szerződés járma alatt nyögő Németország hosszú ideig nem tényező többé a nemzetközi helyzetben. A versailles-i szerződés olyan súllyal nehezedik rá, hogy képtelen kereskedni. A szövetséges országok kötötték meg a hallatlan versailles-i békét és ennek ellenére maguk sínylik meg.

A mi gazdasági helyzetünk napról napra javul.

Kérésem az, hogy tegyük eleget az előttem szóló elvtárs felhívásának és fokozzuk a munkát országunkon belül. Értsük meg, mennyire szükséges ez, hiszen a paraszti

gazdaság megjavításán dolgozunk, ehhez pedig mérhetetlenül több energia szükséges, mint eddig, és meg vagyunk győződve, hogy ezt a feladatot meg fogjuk oldani. (T a p s. A z e n e k a r a z „I n t e r n a c i o n á l é t“ j á t s s z a.)

Először e kötet orosznyelvű kiadásában jelent meg.

BESZÉD A 3. SZ. „ELEKTROSZILA“ (VOLT „DINAMO“) GYÁR MUNKÁSAINAK AZ OKTÓBERI FORRADALOM NEGYEDIK ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL RENDEZETT ÜNNEPI GYÜLÉSÉN, 1921 NOVEMBER 7-ÉN

RÖVID UJSÁGTUDÓSÍTÁS

Lenin elvtárs ragyogó példákkal bizonyítja, hogy a Szovjethatalom napról napra egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a dolgozók tudatában, s ez meggyőző tanuságtétel amellett, hogy a Szovjethatalom maguknak a dolgozóknak a hatalma.

„A puskás emberre a multban rettegve gondoltak a dolgozó tömegek — mondja Lenin elvtárs —, de ma már nem félnek tőle, mert ő, mint a Vörös Hadsereg képviselője, a dolgozók védelmezője.“

„Pravda“ 254. sz.
1921 november 11.

ELŐSZÓ „AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKA KÉRDÉSÉHEZ (KÉT RÉGI CIKK ÉS EGY MÉG RÉGIBB UTÓSZÓ)" CÍMŰ BROSÚRÁHOZ[22]

1919 tavaszán egyízben beszédet mondtam a petrográdi munkások előtt. A beszédet, szokás szerint, lejegyezték. Lejegyezték, szokás szerint, nagyon rosszul, vagy talán nem is olyan rosszul, inkább én beszéltem, szokás szerint, rosszul. A rosszul lejegyzett vagy rosszul elmondott beszédet, szokás szerint, kiadták.

Mivel túlságosan jól ismertem és túlságosan erősen átéreztem mindezt a sok „rosszat" és „szokás szerintet", beszédemhez (amely, ha emlékezetem nem csal, ezzel a címmel jelent meg: „A Szovjethatalom sikerei és nehézségei"[23]) rögtön elküldtem a petrográdi elvtársaknak az itt következő „utószót":

„UTÓSZÓ

Mivel nem kis fáradságomba került lejegyzett beszédemnek a kijavítása, egy komoly kéréssel fordulok mindazokhoz az elvtársakhoz, akik le akarják jegyezni beszédeimet a sajtó számára.

Kérésem az, hogy sohase bízzák rá magukat beszédeimnek sem gyorsírói, sem bármilyen más jegyzetére, sohase igyekezzenek mindenáron megszerezni az ilyen jegyzeteket, sohase nyomassák ki a beszédeimről készült jegyzeteket.

Beszédeim jegyzetei helyett, ha erre szükség van, közöljenek inkább beszámolót beszédeimről. Láttam az ujságokban beszédeimről olyan beszámolókat, amelyek kielégítőek voltak. De egyetlenegyszer sem láttam beszédeimről csak valamelyest is kielégítő jegyzetet.

Hogy ennek mi az oka, az-e, hogy túlságosan gyorsan beszélek, vagy beszédem helytelen szerkezeti felépítése, vagy valami más, arról meg sem próbálok ítéletet mondani, de ez a tényen mit sem változtat. Még egyszer sem láttam beszédeimről egyetlenegy, akár gyorsírói, akár bármilyen más jegyzetet sem, amely kielégítő lett volna.

Jobb a jó beszámoló a beszédről, mint a beszéd rossz feljegyzése. Éppen ezért kérem: sohase nyomassák ki a beszédeimet semmiféle feljegyzés alapján. 1919. IV. 17. *N. Lenin.*"

Ezt az utószót a következő széljegyzettel küldtem el Petrográdba: „Nagyon kérem a petrográdi elvtársakat, hogy az alábbi szöveget beszédem *előszavaként* vagy *utószavaként* közöljék, akár a legkisebb petittel. IV. 17. *Lenin.*"

Az olvasó látja, milyen óvatosan, szinte behízelgő hangon kérleltem a petrográdi elvtársakat, hogy „akár a legkisebb petittel" közöljék ezt a néhány sort. A petrográdiak — élükön Zinovjev elvtárssal — szokás szerint... hogyan találhatnék egy enyhébb kifejezést?.. „rászedtek" engem. A petrográdiak, szokás szerint, rendkívül szeretik fitogtatni, hogy ők önállóak és függetlenek minden áron — akár azon az áron is, hogy nem teljesítik a szerző kérését, ami kötelező mindenki másra, elvtársra és polgártársra, minden országban és minden köztársaságban, még a szovjet köztársaságokban is (a független Petrográd kivételével). Amikor láttam, hogy a petrográdiak nem teljesítették kérésemet, és emiatt keserűen panaszkodtam Zinovjev elvtársnak, ő, szokás szerint, azt felelte: „Ami megtörtént, megtörtént, ezen már nem segíthetünk, de különben is, hogy közölhettük volna azt az utószót, amellyel ön saját brosúrájának *hitelét rontja.*" Tehát a „függetlenséghez" még ravaszság is járult, és engem végkép bolonddá tartottak.

Nemrégiben ez az eset a rosszul mondott vagy (esetleg „és") rosszul lejegyzett beszédekkel újból megismétlődött, mégpedig a politikai népművelési bizottságok II. összoroszországi kongresszusán és a Moszkva-kormányzósági Pártkonferencián mondott beszédeimmel. Minthogy okultam a keserű tapasztalatból, úgy döntöttem,

hogy ezúttal kevésbbé „behízelgő“ módon fogok eljárni. Levéltáramban kikerestem az 1919. IV. 17-i régi utószót és most kiadom két cikkem előszavaként. A két említett beszédet pedig a fenti okból nem közlöm újra.

Diadalmaskodjék az igazság — jobb későn, mint soha. Márpedig sok értelemben diadalmaskodik: abban az értelemben is, hogy a petrográdiak, ha bűnükhöz képest kis mértékben is, de elnyerik büntetésüket a túlzott „függetlenségért“ és a ravaszságért; meg abban az értelemben is, hogy az olvasóközönség végre a legpontosabban, szemléletesen és kézzelfoghatóan meggyőződik róla, hogy menynyire rosszak a beszédeimről készített jegyzetek; végül pedig abban az értelemben, hogy akiket érdekelnek az „új gazdasági politikánk“ területén a jelen pillanatban felmerülő egyik fő feladattal kapcsolatos megfontolásaim, kézhez kapják teljesen pontos szövegét annak, amit valóban mondani akartam és valóban mondottam.

N. Lenin

1921. XI. 16.

Először 1930-ban jelent meg.

TÁVIRAT NARIMANOVNAK, AZ AZERBAJDZSÁNI NÉPBIZTOSOK TANÁCSA ELNÖKÉNEK

Baku

Az újból megnyitott Azerbajdzsáni Állami Banknak azt kívánom, hogy legyen az új gazdasági politika szilárd támasza a testvéri szovjet köztársaság munkásainak és parasztjainak kezében. A Volgavidék és Kurdisztán éhezőinek adományozott 40 millió legjobb jele annak, hogy készek a dolgozók Vörös Internacionáléjának zászlaja alatt haladni.

Lenin
az OSzFSzK Népbiztosok Tanácsának elnöke

A megírás ideje: legkorábban 1921 november 17.

Először e kötet orosznyelvű kiadásában jelent meg.

EGY TEHETSÉGRE VALLÓ KÖNYVECSKE

Arkagyij Avercsenkónak, a csaknem eszeveszettségig dühös fehérgárdistának könyve ez. A címe: „Tucatnyi kés a forradalom hátában“, Párizs 1921. Érdekes megfigyelni, hogy a forrpontig hevült gyűlölet hogyan hozta létre ennek a nagy tehetségre valló könyvecskének csodálatosan erős és csodálatosan gyönge oldalait. Amelyik elbeszélésben a szerző előtte ismeretlen tárgyat érint, ott nyoma sincs a művészetnek. Van benne például egy elbeszélés, amely Lenint és Trockijt ábrázolja otthoni életükben. A rosszindulat csak úgy árad belőle, csak éppen semmi köze nincs a valósághoz, drágalátos Avercsenko polgártárs! Biztosítom, hogy Leninnél és Trockijnál sok a hiányosság mindenben, egyebek között tehát az otthoni életben is. Ahhoz azonban, hogy művészien írhasson róluk, ismernie kell őket. Ön pedig nem ismeri őket.

A könyv nagyobbik része viszont olyan témákról szól, amelyeket Arkagyij Avercsenko kitűnően ismer, amelyeket átélt, átgondolt, átérzett. És meglepő tehetséggel ábrázolja a régi, gazdag, jóllakott és megcsömörlött Oroszország képviselőinek, a földesuraknak és gyárosoknak érzéseit és hangulatát. Így, éppen így kell látniok a forradalmat az uralkodó osztályok képviselőinek. A lángoló gyűlölet Avercsenko elbeszéléseit néha — mégpedig nagyrészben — meglepően kifejezővé teszi. Vannak valósággal kitűnő dolgai, mint például a „Csizmák taposta pázsit“ — azoknak a gyermekeknek a lelkivilágáról, akik átélték és átélik a polgárháborút.

De az igazi pátosz magaslatára csak akkor emelkedik, amikor az evésről beszél. Hogyan ettek a gazdagok a régi

Oroszországban, hogyan villásreggeliztek Petrográdban — nem, dehogy Petrográdban, Pétervárott — 14 és fél rubelért meg 50 rubelért stb. A szerző ezt valósággal kéjelegve írja le; ehhez aztán ért, ezt átélte és átérezte, itt már nem követ el hibákat. Tárgyismerete és őszintesége egészen rendkívüli.

Az utolsó elbeszélés („Forgácsok abból, ami pozdorjává tört“) arról szól, hogy a Krimben, Szevasztopolban egy volt szenátor, „aki azelőtt gazdag, bőkezű, befolyásos ember volt“ — „most egy tüzérségi lőszerraktárban mint napszámos lövedékeket rak ki és szortíroz“, meg hogy „a viborgi kerület legnagyobb kohászati üzemének volt igazgatója ma egy bizományi áruházban segéd, s az utóbbi időben már némi gyakorlatra is szert tett a bizományba adott viselt női pongyolák és plüss játékmackók becslésében“.

Mind a két öreg visszaemlékezik a régi pétervári alkonyokra, az utcákra, a színházakra és persze a „Medvében“, a „Bécsben“, a „Kis Jaroszlavecben“ elfogyasztott ebédekre stb. És emlékezésüket ilyen felkiáltásokkal szakítják meg: „Hát mit követtünk el? Kinek voltunk az útjában?“ . . . „Ártottunk nekik ezzel?“ . . . „Miért bánnak így Oroszországgal?“ . . .

Arkagyij Avercsenko nem tudja megérteni, miért. A munkások és parasztok bizonyára minden fáradság nélkül megértik és nincs szükségük magyarázatra.

Némelyik elbeszélés nézetem szerint érdemes az utánnyomásra. A tehetséget buzdítani kell.

„Pravda“ 263. sz.
1921 november 22.
Aláírás: N. Lenin.

JAVASLATTERVEZET A KAUKÁZUSONTÚLI KÖZTÁRSASÁGOK FÖDERÁCIÓJÁNAK MEGALAKÍTÁSÁRÓL[24]

XI/28.

1) A kaukázusontúli köztársaságok föderációja elvileg teljesen helyes és feltétlenül megvalósítandó, de az azonnali gyakorlati megvalósítás szempontjából még nem érkezett el az ideje, vagyis bizonyos idő szükséges megvitatásához, propagálásához és szovjet módszerekkel, alulról történő megvalósításához;

2) javasoljuk Grúzia, Örményország és Azerbajdzsán Központi Bizottságainak (a Kaukázusi Irodán keresztül), hogy minél szélesebb körű megvitatás végett terjesszék a föderáció kérdését a párt közvéleménye, továbbá a *munkás- és paraszttömegek* elé, fejtsenek ki erélyes propagandát a föderáció **mellett** és *fogadtassák el* azt az egyes köztársaságok Szovjetkongresszusaival; erős ellenállás esetén pontosan és idejében tegyenek jelentést az OKP Központi Bizottsága Politikai Irodájának.

Lenin

Egy része először 1923-ban jelent meg „Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Tizenkettedik Kongresszusa. Gyorsírói jegyzet" c. könyvben. Moszkva, „Krasznaja Nov" kiadás.

BESZÉD AZ I. MOSZKVA-KORMÁNYZÓSÁGI MEZŐGAZDASÁGI KONGRESSZUSON, 1921 NOVEMBER 29-ÉN[25]

RÖVID UJSÁGTUDÓSÍTÁS

A Népbiztosok Tanácsa nevében elmondott rövid üdvözlő beszédében Lenin elvtárs hangsúlyozta e kongresszus, valamint a többi kormányzóságban szervezett hasonló kongresszusok munkájának rendkívüli fontosságát.

— Az elvtársak valamennyien tudják — mondotta Lenin elvtárs —, hogy a fő kérdés, amelyet mai körülményeink napirendre tűznek, köztársaságunk bel- és külpolitikájának legfontosabb kérdése általában gazdaságunk és mindenekelőtt mezőgazdaságunk fejlesztésének kérdése. Minden jel arra vall, hogy ma, az imperialista háború, majd a győztes polgárháború nehéz évei után a parasztságban mélyreható fordulat megy végbe. Az a felismerés, hogy a régi módon nem lehet gazdálkodni, behatolt a paraszti tömegek legfelvilágosulatlanabb rétegeibe is. Sok jel mutat arra, hogy a parasztság olyan mélyrehatóan, mindent átfogóan és megfeszített erővel törekszik gazdaságának átalakítására, a mezőgazdasági termelés növelésére, mint eddig még soha, és nekünk el kell érnünk, hogy minél gyakrabban tartsanak ehhez az önök kongresszusához hasonló mezőgazdasági kongresszusokat, és hogy ezeknek a kongresszusoknak az eredményei már a közeljövőben gyakorlatilag megmutatkozzanak. Az a nagy csapás, amely az idén ért bennünket — az éhínség számos kormányzóságban, valamint az aszály, amely szemmelláthatóan fenyegethet bennünket, ha nem jövőre, akkor a legközelebbi években, az egész népgazdaság legfőbb kérdéseként veti fel azt a feladatot, hogy bármi áron és haladéktalanul komoly gyakorlati javulást és fel-

lendülést érjünk el a mezőgazdaság terén. Csakis abban az esetben győzhetjük le az éhínséget és érhetünk el tényleges javulást a paraszti gazdaságban, ha a fellendülést szolgáló intézkedéseket, amelyeknek a megvalósításához már nagy arányokban hozzáláttunk, kiterjesztjük kivétel nélkül minden kormányzóságra. Éppen ezért szükséges, hogy minden kormányzóságban tartsanak ilyen kongresszusokat, mint az önöké, és hogy ezek a kongresszusok hassanak a paraszti tömegekre. Ez most, mondhatnám, politikai szükségszerűség is, mert nemzetközi helyzetünk javulása folytán valamennyi politikai kérdés egyetlen kérdésbe torkollik: bármi áron emelnünk kell a mezőgazdaság termelékenységét. A mezőgazdaság termelékenységének emelésével biztosan velejár majd iparunk javulása is. (Lenin elvtárs rövid beszéde igen erős benyomást tett a kongresszuson résztvevő parasztküldöttekre, a beszédet viharos, szűnni nem akaró tapssal fogadták.)

„Pravda" 270. sz.
1921 november 30.

A FRANCIA KOMMUNISTA PÁRT AGRÁRTÉZISEIRŐL

„A Parasztok Hangja" (La Voix Paysanne)[26] 1921. XI. 19-i, 95. számában „A Francia Kommunista Párt Központi Vezetősége (Le comité directeur)" aláírással megjelent *agrártézisekről* a következőket mondhatom:

Véleményem szerint teljes mértékben helyesek, összhangban vannak a Kommunista Internacionále kongresszusainak határozataival és nagyon sikerülten vannak megfogalmazva a tézisek alapgondolatai, mégpedig: (1) ahhoz, hogy az újabb imperialista háborúkat elkerülhessük, feltétlenül forradalomra van szükség; (2) a pacifista és wilsoni ideológia csődje; (3) feltétlenül ki kell dolgozni az agrárkérdés terén a kommunizmusra való áttérés olyan „átmeneti rendszabályainak programmját" (un programme transitoire), amelyek abból indulnak ki, hogy a parasztok *önként* térnek át a mezőgazdaság társadalmasítására, s amelyek ugyanakkor *azonnal* javítanak a falusi lakosság óriási többségének, a bérmunkásoknak és a kisparasztoknak a helyzetén; (4) mind a parlagon heverő (les terres arables en friche), mind a colonusok[27], bérlők vagy bérmunkások által megművelt földek (les terres mises en valeur par les colons, fermiers ou salariés) azonnali *elkobzása*, vagyis kártalanítás nélküli (sans indemnité) kisajátítása; (5) e földek átadása a földeket most megművelő munkások összességének azzal, hogy ezek a munkások „termelő szövetkezeteket" (coopératives de production) alakítsanak az új agrártörvények rendelkezéseinek megfelelően; (6) a „földjüket maguk művelő kistulajdonosok" (les petits propriétaires exploitant eux-mêmes) számára feltétlenül biztosítani kell az állandó (és örökölhető) föld-

használat jogát; (7) biztosítani kell a „termelés folyamatosságát és növekedését“ a mezőgazdaságban („continuité et augmentation de la production“); (8) számos rendszabállyal biztosítani kell, hogy a „parasztság kommunista nevelése“ („éducation communiste de la classe paysanne“) következetesen megvalósuljon.

Mivel a tézisek alapgondolataival teljesen egyetértek, csupán a következő megjegyzéseket fűzhetem ezekhez a tézisekhez általánosságban:

1. A tézisek első része a „háború vagy forradalom“ kérdésével foglalkozik. Itt egyebek között nagyon helyesen szó van arról, hogy az „utóbbi évek eseményei halálos csapást mértek a pacifista és wilsoni ideológiára“ („les événements des dernières années ont tué l'idéologie pacifiste et wilsonienne“).

Ezeknek a pacifista illúzióknak teljes szétzúzásához nézetem szerint a háborúról nemcsak általában kellene beszélni, hanem rá kellene mutatni arra is, hogy az 1914—1918-as háború imperialista háború volt, mint ahogy imperialista jellegű az Amerika és Japán között most készülő háború is, amelyben valószínűleg Anglia és Franciaország is részt fog venni.

Nem kétséges, hogy csak a proletariátus forradalma vethet véget és kétségtelenül véget is fog vetni általában minden háborúnak. De pacifista illúzió volna azt gondolni, hogy a proletariátus győzelmes forradalma egy országban, például Franciaországban, egyszerre és minden bizonnyal megszüntet minden háborút.

Az oroszországi tapasztalat szemléletesen megcáfolta ezt az illúziót. Az oroszországi tapasztalat megmutatta, hogy csak forradalom útján lehetett kilépni az imperialista háborúból, s hogy az orosz munkások és parasztok, a világ kapitalistái által rájuk erőszakolt *polgárháború ellenére* is mérhetetlenül sokat nyertek forradalmukkal. Amennyire bűnösek és pusztítóak a reakciós háborúk és különösen az imperialista háborúk (amilyen volt Franciaország részéről is az 1914—1918-as háború: a versailles-i béke különösen világosan megmutatta ezt), annyira jogosak és igazságosak a forradalmi háborúk, vagyis azok a háborúk, amelyeket azért viselnek, hogy megvédjék az elnyomott

osztályokat a kapitalistákkal szemben, a néhány ország imperialistái által elnyomott népeket az elnyomókkal szemben, a szocialista forradalmat a külföldi támadásokkal szemben. Minél világosabban ismeri fel ezt a francia munkások és parasztok tömege, annál kevésbbé valószínűek és annál kevésbbé tartósak lesznek azok a múlhatatlanul bekövetkező kísérletek, amelyekkel a francia, angol és más kapitalisták megpróbálják majd háború útján elnyomni a francia munkások és parasztok forradalmát. A mai Európában, miután Szovjet-Oroszország legyőzte a Gyenyikint, Kolcsakot, Vrangelt, Jugyenyicset és Pilsudskit támogató *valamennyi* kapitalista országot, ma, amikor Németországot mérhetetlenül és gyalázatosan fojtogatja a versailles-i béke, a francia tőkések polgárháborúja a győzelmes franciaországi szocialista forradalom ellen csak nagyon rövidéletű lehet, s a polgárháború ezerszer könnyebb lesz a francia munkások és parasztok számára, mint az oroszok számára volt. De feltétlenül szükséges, hogy világosan megkülönböztessük az imperialista háborúkat, amelyek a tőkés zsákmány elosztásáért, a kis és gyenge nemzetek megfojtásáért folynak — a forradalmi háborúktól, amelyeket azért viselünk, hogy megvédjük a forradalmat az ellenforradalmár kapitalistákkal szemben, hogy lerázzuk a tőkések igáját.

A kifejtett meggondolások alapján helyesebbnek tartanám, ha ahelyett, amit a tézisekben a „háború vagy forradalom“ kérdéséről mondanak, körülbelül a következőket mondanák:

Az utóbbi évek eseményei teljes mértékben leleplezték a pacifista és wilsoni ideológia hazugságait, ámításait. Ezt a hazugságot véglegesen le kell rombolni. Az 1914—1918-as háború imperialista, rabló, reakciós háború volt nemcsak Németország részéről, hanem Franciaország részéről is; ezt különösen világosan megmutatta a versailles-i béke, amely még a bresztlitovszki békénél is könyörtelenebb és aljasabb. Az Amerika és Japán (vagy Anglia) között készülő új háború, amely elkerülhetetlen, ha a kapitalizmus fennmarad, múlhatatlanul magával rántja a kapitalista Franciaországot is, mert Franciaország bele van keveredve minden imperialista bűnténybe, az imperialista

korszak minden gaztettébe és aljasságába. Vagy új háború és háborúk sorozata a francia imperializmus „védelmében“, vagy szocialista forradalom — más választásuk nincs a francia munkásoknak és parasztoknak. És ők nem ijednek meg, amikor az ellenforradalmár tőkések a Szovjet-Oroszországra erőszakolt polgárháború súlyos megpróbáltatásaira hivatkoznak. A francia munkások és parasztok képesek voltak jogos, igazságos, forradalmi háborút viselni hűbéruraik ellen, amikor azok a XVIII. század nagy francia forradalmát fojtogatták. A francia munkások és parasztok képesek lesznek ugyanilyen jogos, igazságos és forradalmi háborút viselni a francia tőkések ellen is, amikor majd azok emigránsokká válnak és külföldi hadjáratot szerveznek a szocialista francia köztársaság ellen. A francia munkásoknak és parasztoknak annál is könnyebb lesz eltaposni kizsákmányolóikat, mert a megtépázott, meggyötört, az aljas versailles-i béke által balkánizált *egész* Európa közvetlenül és közvetve az ő oldalukon lesz.

2. Tévesnek tartom a tézisek következő részében azt az állítást, hogy „A küszöbönálló franciaországi forradalom (cette révolution que nous devons faire)... bizonyos mértékig időelőtti forradalom lesz“ (sera en quelque sorte une révolution avant terme), valamint a következő állítást:

„A tulajdonnak a marxizmus teoretikusai által hirdetett koncentrációja a mezőgazdaságban nem ment végbe szabályszerűen“ (La concentration de la propriété annoncée par les théoriciens du marxisme ne s'est pas produite avec régularité dans l'agriculture).

Ez nem áll. És ezek nem Marx nézetei, nem a marxizmus nézetei, hanem a *mondvacsinált* „marxizmus“ azon „teoretikusainak“ nézetei, akik 1914-ben szégyenletes csődbe döntötték a II. Internacionálét. Azoknak az álmarxistáknak a nézetei ezek, akik 1914 óta „saját“ nemzeti burzsoáziájukat támogatják s akiket nem más, mint Jules Guesde már régesrégen alaposan kigúnyolt, amikor Millerand ellen azt írta, hogy a jövő Millerandjai „saját“ tőkéseik oldalán lesznek a kapitalista zsákmány elosztásáért folytatott jövő háborúban.

Marx nem leegyszerűsítve és nem egy oldalról szem-

lélte a mezőgazdaságban végbemenő koncentrációs folyamat formáit. Bizonyíték — a „Tőke“ harmadik kötete. Bizonyíték — Engels cikke, melyet a mult század kilencvenes éveiben írt az akkori francia agrárprogramm ellen[28]. Marxnak nem az volt a véleménye, hogy a proletariátus forradalma csak akkor „időszerű“, amikor már az utolsó parasztot is kisajátították. Marx nézeteinek ilyen értelmezését bízzuk csak a Hyndmanokra, Renaudelekre, Vanderveldékre, Südekumokra, Turati meg Serrati urakra.

Én azt tanácsolnám, hogy dobják félre ezeket a helytelen, felesleges, a francia kommunistákat kompromittáló állításokat. Nincs rájuk szükség azon gyakorlatilag és elméletileg fontos és helyes alapgondolat bizonyításához, hogy a *teljes* kommunizmus azonnali alkalmazása (l'application immédiate) a *kisparaszti gazdaság* viszonyaira (korántsem csak Franciaországban, hanem minden országban, ahol kisparaszti gazdaság van) *súlyos* hiba volna.

E helytelen állítások helyett jobb lenne részletesebben beszélni arról, hogy miért nem tartós a francia parasztok háború alatti meggazdagodása; miért értéktelenedik el az a pénz, amit ezek a parasztok a háború alatt összegyüjtöttek; miért nehezednek a nagybankok egyre jobban mind a francia munkásokra, mind a francia parasztokra; miben fejeződik ki ez a fokozódás stb. stb.

3. A tézisekben továbbá azt olvassuk, hogy a háború előtti statisztika szerint Franciaországban 5 700 000 falusi gazdaság (exploitations rurales) volt; ebből 4 850 000 kisgazdaság (10 hektárnál kisebb), 850 000 pedig 10 hektáron felüli gazdaság. Ezek a számok megmutatják — olvassuk a tézisekben —, hogy milyen egyenlőtlenül oszlik meg a föld Franciaországban. „De ezek az adatok — olvassuk tovább — egyáltalán nem adnak pontos képet („mais ils [ces chiffres] ne fournissent aucune précision“ . . .) arról, hogy milyen az arány a tulajdonosok által megművelt földek nagysága és azoknak a földeknek a nagysága között, amelyek tőkés profit forrásául szolgálnak“ („. . . sur le rapport qui existe entre l'étendue des terres travaillées par leurs propriétaires et des terres source de profit capitaliste“).

Először is, Franciaországban (mint minden más ka-

pitalista országban) a saját tulajdonosaik által megművelt földek *is* „tőkés profit forrásául" szolgálnak. Elméletileg helyesebb és gyakorlatilag hasznosabb volna, ha a Francia Kommunista Párt téziseiben ennek a profitnak a formáiról beszélnének, mint arról, hogy a tulajdon koncentrációja a mezőgazdaságban — állítólag — nem „szabályszerűen" („avec régularité") megy végbe.

Másodszor. Igaz, hogy a francia agrárstatisztika rossz, rosszabb a németnél, az amerikainál, a svájcinál vagy a dánnál, és hogy nem állapitja meg *pontosan* annak a földterületnek a *nagyságát*, amelyen kapitalista gazdálkodás folyik. Igaz az a tézisekben később említett körülmény is, hogy néha 10 hektárnál kisebb gazdaságokat bérmunkások, viszont olykor „20, 30 hektáros és még ennél is nagyobb gazdaságokat" („des fermes de 20, 30 hectares et au-dessus") maguk a tulajdonos parasztok művelnek meg.

De ha nem is teljesen pontos, *megközelítő* képet mégis csak alkothatunk a francia agrárstatisztika alapján is a tőkés gazdálkodással művelt földterület nagyságáról. Nincsenek a kezemben sem Compère-Morel könyvei, sem más forrásmunkák, de arra emlékszem, hogy a francia statisztika különválasztja a 40 hektáros vagy ennél nagyobb gazdaságokat. Nagyon hasznos volna idézni ezeket az adatokat, hogy szemléltetőbben mutassák meg a francia kisparasztoknak, milyen rengeteg földet ragadtak magukhoz (a munkásoktól és tőlük) a francia tőkések és földbirtokosok. Az agrártézisekben szemléltetőbben lehet (és szerintem kell is) megmutatni, ugyancsak a francia agrárstatisztika adatai alapján (és Compère-Morel abból az időből származó adatai alapján, amikor még szocialista volt, nempedig a kapitalistáknak, a kapitalisták 1914—1918-as rablóháborújának és rabló versailles-i békéjének védelmezője), hogy a franciaországi falusi lakosság milyen óriási többsége nyerne nagyon sokat, mégpedig azonnal, a proletárforradalomtól.

4. Utolsó megjegyzésem a téziseknek azokra a részeire vonatkozik, amelyekben arról van szó, hogy fokozni kell a mezőgazdasági termelést, hogy milyen nagy a korszerű gépek (des machines modernes), többek között a

cséplőgépek (les batteuses), traktorekék (les charrues à tracteur) stb. jelentősége.

A tézisek mindezen utalásai feltétlenül helytállóak és gyakorlatilag szükségesek. Csak azt hiszem, hogy nem szabad a kapitalista technika teljesen megszokott keretein belül maradni, hogy tovább kellene menni egy lépéssel. Néhány szót kellene mondani arról, hogy egész Franciaországot tervszerűen és teljesen villamosítani kell, hogy ezt a munkát semmiképpen sem lehet elvégezni *a munkások és parasztok javára*, ha nem döntik meg a burzsoázia hatalmát, ha a proletariátus nem vívja ki a hatalmat. A francia irodalomban jócskán találunk adatokat arról, hogy milyen nagy jelentőségű a villamosítás Franciaország szempontjából. Én csak annyit tudok, hogy ezeknek az adatoknak egy kis részét felhasználták abban a munkában, amelyet kormányunk megbízásából Oroszország villamosítási tervével kapcsolatban végeztek és hogy a háború után a villamosítás kérdésének technikai előkészítése Franciaországban nagyot haladt előre.

Véleményem szerint mind elméleti, mind pedig gyakorlati agitációs szempontból rendkívül fontos leszögezni a tézisekben (és általában többet írni róla a kommunista irodalomban), hogy a korszerű fejlett technika parancsolóan megköveteli *az egész ország — és számos szomszédos ország — villamosítását egy* terv alapján; hogy ez a munka ezidőszerint teljesen megvalósítható; hogy ennek legtöbb hasznát a mezőgazdaság és különösen a parasztság látná; hogy amíg megmarad a kapitalizmus és a termelési eszközök magántulajdona, egy egész ország és több ország villamosítása, először, nem lehet gyors és tervszerű; másodszor, *nem hajtható végre* a munkások és parasztok *javára*. A kapitalizmusban a villamosítás múlhatatlanul arra vezet, hogy *a nagybankok* fokozzák mind a munkások, mind *a parasztok elnyomását*. Nem valami „szűklátókörű marxista", hanem maga Lysis, aki most „hazafiasan" hajbókol a kapitalisták előtt, bizonyította be már a háború előtt, hogy Franciaország valójában *finánccoligarchia*.

Franciaországban a villamosítás számára nagyszerű lehetőségek vannak. Ha Franciaországban győz a proletariátus, a tervszerűen és a nagybirtokosok és nagytőkések magán-

tulajdonával nem számolva végrehajtott villamosításnak különösen a *kisparasztság* látja majd *óriási* hasznát. Ha fennmarad a tőkések hatalma, a villamosítás elkerülhetetlenül tervszerűtlen és lassú lesz; s ha egyáltalán lesz villamosítás, az újabb járom, újabb rabszolgaság lesz a parasztok számára, akiket kirabol a „fináncoligarchia".

Ezt a néhány megjegyzést fűzném a nézetem szerint nagyjában és egészében teljesen helyes francia agrártézisekhez.

1921. XII. 11.

Először 1922 márciusban jelent meg.

LEVÉL A POLITIKAI IRODA TAGJAINAK A PÁRTTISZTÍTÁSRÓL ÉS A PÁRTBA VALÓ FELVÉTEL FELTÉTELEIRŐL[29]

Ami a párttisztítás kérdését illeti, nézetem szerint a nyilvánosságra hozott tények a meglehetősen nagyszámú egyéni hiba ellenére is teljességgel bizonyítják a párttisztítás hatalmas sikerét. Nézetem szerint a pártkonferencia határozatában mindkét körülményt hangsúlyozni kell. A következő párttisztítás időpontját szerintem nem kell kitűzni, hogy semilyen tekintetben se kössük meg kezünket.

Tanácsolnám, hogy a pártkonferencia határozatilag szigorítsa meg a tagfelvétel feltételeit: $1^1/_2$ évi jelöltségi idő a munkásoknál (munkásnak számítva azt, aki legalább tíz évet dolgozott egyszerű bérmunkásként a nagyiparban és most legalább 2—3 éve dolgozik), mindenki másnál — 3 év.

Kivételes esetekben, amikor a párt iránti odaadás és a kommunista elvhűség teljesen bebizonyosodott, és a kérdést eldöntő pártfórumok négyötödös többsége ezt igazolja, — ez az idő felére csökkenthető.

Ugyanennyi tagjelöltségi időt állapítsanak meg a mostani párttisztítás folyamán kizártak részére, ha nem meghatározott időre és nem szégyenletes vétségek miatt zárták ki őket.

Kérem Önöket, mutassák meg ezt a levelet az illetékes elvtársaknak, és ha nem okoz nehézséget, küldjék el nekem Fotyijeva címére néhány sorban véleményüket, akár olyan formában is, hogy aláhúzzák levelemben azt, amivel egyetértenek és azt, amivel nem értenek egyet.

1921. XII/19.

Lenin

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XXXV. köt. 1945.

LEVÉL A POLITIKAI IRODÁHOZ A IX. ÖSSZOROSZORSZÁGI SZOVJETKONGRESSZUSNAK A NEMZETKÖZI HELYZETRŐL SZÓLÓ HATÁROZATÁVAL KAPCSOLATBAN[80]

Kérem megvitatni azt a kérdést, nem kellene-e a Szovjetkongresszusnak külön határozatot hoznia Lengyelország, Finnország és Románia kalandorpolitikája ellen (Japánról több ok miatt jobb hallgatni). A határozatban részletesen meg kellene magyarázni, hogy Oroszország egyetlen kormánya sem ismerte el és nem is ismerhette el (a szovjet kormányon kívül) annak az imperialista politikának bűnös voltát, amelyet mind a cárizmus, mind a mensevikek és eszerek által támogatott Ideiglenes Kormány a volt Oroszországi Birodalom végvidékeivel szemben folytatott. A határozatban részletesen el kellene mondani, mennyire megmutattuk tetteinkkel, hogy becsüljük mind a népek önrendelkezését, mind az Oroszországi Birodalom volt tagállamaival való békés viszonyt. Részletesen el kell mondani, hogy mi teljes mértékben számítunk nemcsak az említett országok munkásainak és parasztjainak, hanem a burzsoázia és a kormányok józanul gondolkodó képviselői túlnyomó többségének békés érzelmeire is. Végezetül, ami a kalandor elemeket illeti, a legélesebb fenyegetés formájában le kell szögezni, hogy ha az egykori Szavinkov-féle bandákhoz hasonló bandák segítségével végrehajtott kalandor gaztettek nem szűnnek meg, ha békés munkánkat továbbra is gátolni fogják, egész népünk egy emberként kél háborúra, és a kalandok és banditizmus részvevőit az utolsó szálig el fogja taposni.

A kongresszus ilyen tartalmú határozata annál is célszerűbb volna, mert tömegesen lehetne terjeszteni minden nyelven.

1921. XII/22. *Lenin*

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XXXV. köt. 1945.

A IX. ÖSSZOROSZORSZÁGI SZOVJETKONGRESSZUS

1921 DECEMBER 23—28

I

A KÖZTÁRSASÁG BEL- ÉS KÜLPOLITIKÁJÁRÓL

AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG ÉS A NÉPBIZTOSOK TANÁCSA BESZÁMOLÓJA A IX. ÖSSZOROSZORSZÁGI SZOVJETKONGRESSZUSNAK, 1921 DECEMBER 23-ÁN

(Viharos éljenzés. Felkiáltások: „Hurrá!", „Éljen vezérünk, Lenin elvtárs!", „Éljen a nemzetközi proletariátus vezérére, Lenin elvtárs!" Sokáig nem szűnő taps.) Elvtársak! A köztársaság kül- és belpolitikai helyzetéről kell beszámolnom. Ez a mai az első alkalom, hogy olyan helyzetben kell beszámolnom, amikor az orosz és külföldi kapitalisták teljes egy év óta egyetlen nagyobb támadást sem intéztek Szovjethatalmunk ellen. Ez volt az első olyan esztendő, amikor kihasználtuk — ha nem is teljesen — a támadások után bekövetkezett viszonylagos pihenőt, és legalábbis valamelyest arra fordíthattuk erőinket, ami a legfőbb és alapvető feladatunk: a háborúk által tönkretett gazdaság helyreállítására, az uralkodó kizsákmányoló osztályok által Oroszországon ütött sebek begyógyítására, a szocialista építés alapjának lerakására.

Köztársaságunk nemzetközi helyzetének kérdésével foglalkozva mindenekelőtt azt kell leszögeznem, amit az imént már mondtam, nevezetesen azt, hogy a nemzetközi viszonyok terén bizonyos egyensúly jött létre, amely a legnagyobb mértékben ingatag ugyan, de mégiscsak egyensúly. Ennek az egyensúlynak vagyunk tanui most. Azok számára, akik kezdettől fogva átélték a forradalmat, akik tudták és közvetlenül figyelték, milyen hallatlan nehézségekkel járt az imperialista frontok áttörése, felettébb különösnek tetszik most, hogyan alakult a helyzet. Bizonyára senki sem várta és nem is várhatta akkor, hogy a helyzet úgy alakul, mint ahogy alakult.

Akkoriban egyszerűbbnek, egyenesebbnek képzeltük

a várható fejlődést, mint ahogy azután bekövetkezett (és ezt ma talán nem árt megemlíteni, mert mind a mi szempontunkból, mind a főbb gazdasági kérdésekkel kapcsolatos gyakorlati következtetéseink szempontjából hasznos lesz). Azt mondottuk magunknak, azt mondottuk a munkásosztálynak, azt mondottuk Oroszország és a többi ország minden dolgozójának: nincs más kivezető út az átkozott és bűnös imperialista vérfürdőből, mint a forradalmi út, és a forradalommal véget vetve az imperialista háborúnak, megnyitjuk minden nép számára az egyedül lehetséges kivezető utat ebből a förtelmesen bűnös vérfürdőből. Akkor úgy véltük — és nem is vélhettük másképp —, hogy ez az út világos, egyenes és a legkönnyebb. Kiderült, hogy más népeknek nem sikerült — legalábbis olyan gyorsan nem sikerült, ahogy mi számítottuk — rálépniök erre az egyenes útra, az egyetlenre, amely valóban kiszabadított bennünket az imperialista kapcsolatokból, az imperialista bűnök hálójából és az imperialista háborúból, amely továbbra is fenyegeti rajtunk kívül az egész világot. És ha most mégis látjuk a történteket, látjuk az egész sor ádázul ellenséges imperialista hatalom gyűrűjében álló egyetlen szocialista Szovjet Köztársaságot, feltesszük magunknak a kérdést: hogyan történhetett ez?

Minden túlzás nélkül válaszolhatjuk: azért történt, mert alapjában helyesen értettük meg az eseményeket, mert alapjában helyesen ítéltük meg az imperialista vérfürdőt és az imperialista hatalmak között kialakult zűrzavart. Csakis ezért jött létre ez a furcsa helyzet, ez az ingatag, érthetetlen és bizonyos mértékig mégis kétségtelen egyensúly, amelyet most látunk, és amely abban áll, hogy noha minden oldalról mind gazdasági, mind katonai tekintetben mérhetetlenül erősebb hatalmak vesznek körül bennünket, amelyek lépten-nyomon nyiltan kifejezésre juttatják velünk szemben táplált ádáz gyűlöletüket, mégsem sikerült megvalósítaniok azt, amire három éven át annyi pénzt és erőt pazaroltak, nem sikerült Szovjet-Oroszországot közvetlenül és azonnal megfojtaniok. Amikor feltesszük magunknak a kérdést, hogyan lehetséges, hogyan történhetett meg, hogy az egyik kétségkívül legelmaradottabb és rendkívül gyenge

állam, amellyel nyilt ellenségként állnak szemben a világ legerősebb hatalmai, nem rogyott össze a ránehezedő nyomás alatt, — ha megvizsgáljuk ezt a kérdést, világosan látjuk, mi volt a nyitja ennek: a legfontosabb kérdésben nekünk lett igazunk. Beigazolódtak előrelátásaink és számításaink. Kiderült, hogy ugyan nem kaptuk meg azt a gyors, egyenes és közvetlen támogatást a világ dolgozó tömegeitől, amelyre számítottunk, s amelyre egész politikánkat építettük, de másmilyen támogatást, nem egyenes és nem gyors támogatást annyit kaptunk, hogy éppen ez a támogatás, éppen a dolgozó tömegeknek — mind a munkás, mind a paraszti, földművelő tömegeknek — az egész világon, még a legellenségesebb országokban is megnyilvánuló rokonszenve, — éppen ez a támogatás és ez a rokonszenv volt az utolsó, döntő forrása, döntő oka annak, hogy az ellenünk intézett támadások egytől-egyig kudarcba fulladtak, hogy az összes országok dolgozóinak szövetsége, amelyet meghirdettünk, megszilárdítottunk és köztársaságunk határain belül meg is valósítottunk, minden országra kihatott. Bármilyen ingatag is ez a támasz, amíg más országokban fennáll a kapitalizmus (ezt persze világosan kell látnunk és nyiltan be kell ismernünk), bármilyen ingatag is ez a támasz, meg kell mondanunk, hogy ma már lehet rá támaszkodnunk. Ez a rokonszenv és ez a támogatás megmutatkozott abban az értelemben, hogy még egy olyan támadás, amilyen három éven át sujtott bennünket, s hallatlan pusztulást és kínokat okozott nekünk, hogy még egy ilyen támadás, nem mondom, hogy lehetetlen — ezen a téren nagyon óvatosnak és elővigyázatosnak kell lennünk —, de mégis nagy nehézségekbe ütközik ma már ellenségeink számára. És végső fokon ezzel magyarázható az a furcsa, első pillantásra érthetetlen helyzet, amelynek tanui vagyunk ma.

Ha teljes hidegvérrel mérlegeljük a bolsevizmus és a szocialista forradalom irányában megnyilvánuló rokonszenvet, ha egyszerűen az erők felmérése szempontjából vizsgáljuk a nemzetközi helyzetet, függetlenül attól, hogy ezek az erők igaz vagy igaztalan ügy mellett, a kizsákmányoló osztály vagy a dolgozó tömegek mellett

állnak-e — ezt most nem vizsgáljuk, hanem azt próbáljuk mérlegelni, hogyan csoportosulnak ezek az erők nemzetközi méretekben —, azt látjuk, hogy ezek az erők úgy csoportosultak, hogy alapjában beigazolódtak előrelátásaink és számításaink, hogy a kapitalizmus felbomlóban van, és a háború után, amelyet előbb a bresztlitovszki, majd a versailles-i béke zárt le — nem is tudom, melyik rosszabb —, ahogy múlik az idő, egyre jobban nő a gyűlölet és az undor a háborúval szemben még azokban az országokban is, amelyek győztesként kerültek ki belőle. És minél jobban távolodunk a háborútól, annál világosabbá válik — nemcsak a dolgozók, hanem igen nagy mértékben a győztes országok burzsoáziája előtt is —, hogy a kapitalizmus bomladozik, hogy a gazdasági válság az egész világon elviselhetetlen helyzetet teremtett, hogy minden győzelem ellenére nincs kiút ebből. Ez az oka annak, hogy bár mind gazdasági, mind politikai, mind katonai tekintetben mérhetetlenül gyengébbek vagyunk valamennyi többi hatalomnál, ugyanakkor erősebbek is vagyunk náluk, mert mi tudjuk és helyesen ítéljük meg azt, ami ki fog sülni és ki kell, hogy süljön ebből az imperialista kavarodásból, ebből a véres gomolyagból és azokból az ellentmondásokból (nézzék akár a valutaügyekben fennálló ellentmondást, hogy a többiről már ne is beszéljek), amelyekbe belekeveredtek és egyre jobban belekeverednek, nem látva sehol kivezető utat.

Látjuk például, mennyire más hangon beszélnek annak a legmérsékeltebb burzsoáziának a képviselői, amely határozottan és feltétlenül távol áll a szocializmusnak még a gondolatától is — „erről a szörnyű bolsevizmusról" már nem is szólva —, amikor még olyan emberek is másképp beszélnek, mint Keynes, a híres közgazdász, akinek könyvét minden nyelvre lefordították, aki maga is résztvett a versailles-i tárgyalásokon, aki szívét-lelkét beleadta, hogy segítsen kormányainak, — még ő is kénytelen volt letérni később erről az útról, szakítani vele, miközben persze tovább átkozta a szocializmust. Ismétlem, Keynes nem beszél bolsevizmusról, sőt, még csak gondolni sem akar rá, csak annyit mond a tőkés világnak: „Amit csináltok, reménytelen helyzetbe juttat benneteket",

s tetejébe még olyasmit ajánl nekik, hogy annulláljanak minden adósságot.

Nagyon jól van, uraim! Régen ideje már, hogy kövessék példánkat.

Csak a napokban olvastunk az ujságokban egy rövid hírt arról, hogy az egyik tőkés kormány tapasztalt, rendkívül ügyes és okos vezetője, Lloyd George, szintén hasonló rendszabályt kezd ajánlgatni, Amerika pedig mintha ilyen választ kívánna adni neki: már bocsánatot kérünk, de mi maradéktalanul meg akarjuk kapni azt, ami jár nekünk. S mi erre azt mondjuk: jól állhat a szénájuk azoknak a fejlett, erős nagyhatalmaknak, amelyek ennyi évvel a háború után egy ilyen egyszerű rendszabályon vitatkoznak. Számunkra ez volt a legkönnyebb, — mi sokkal nagyobb nehézségeket is leküzdöttünk! (T a p s.) Ha egy ilyen kérdésben is egyre növekvő kavarodást látunk, azt kell mondanunk — cseppet sem feledkezve meg a ránk leselkedő veszélyről —, hogy bármennyire gyengék vagyunk is gazdasági és katonai tekintetben a velünk szemben táplált gyűlöletüket lépten-nyomon nyiltan kifejezésre juttató államok bármelyikéhez képest, ettől a propagandától nem félünk. Amikor ellenben mi hangoztatunk kissé más nézeteket a földbirtokosok és a tőkések létezésének igazságos voltát illetőleg, akkor ez nem tetszik nekik és bűnös propagandának nyilvánítják ezeket a nézeteket. Sehogy sem tudom ezt megérteni, mert ezt a propagandát legálisan folytatják mindazokban az államokban, amelyek nem osztják gazdasági nézeteinket. De az olyan propagandát, hogy a bolsevizmus valami szörnyűséges, bűnös és bitorló dolog — már nincs is elég szavuk, hogy kifejezzék ezt a szörnyűséget —, az ilyen propagandát nyiltan űzik valamennyi országban. Nemrégiben volt alkalmam találkozni Christensennel, akit az Egyesült Államok elnöki tisztére jelölt az ottani munkás-paraszt párt. Ne tévessze meg az elvtársakat ez az elnevezés. Ez a párt egyáltalán nem hasonlít ahhoz, amit nálunk, Oroszországban neveznek munkás-paraszt pártnak. Ott ez igazi burzsoá párt, amely nyiltan és határozottan ellensége minden néven nevezendő szocializmusnak, s amelyet valamennyi burzsoá párt teljesen tisztességes-

nek tart. És ez a dán származású amerikai, aki az elnökválasztásokon mintegy egymillió szavazatot kapott (s ez az Egyesült Államokban mégiscsak jelent valamit), elmondta nekem, hogy amikor Dániában olyan közönség előtt, mely „úgy volt öltözve, mint én" — így mondta, márpedig igen jól, burzsoá módon volt öltözve —, azt próbálta mondani, hogy a bolsevikok nem bűnözők, „kis híján agyonverték" — mondta. Azt mondták neki, hogy a bolsevikok szörnyetegek, bitorlók, s hogy juthat eszébe, hogy tisztességes társaságban ilyen emberekről beszéljen? Ilyen légkört teremtett körülöttünk a propaganda.

És ennek ellenére azt látjuk, hogy bizonyos egyensúly jött létre. Objektív, győzelmeinktől független politikai helyzet ez, amely azt mutatja, hogy az imperialista háborúval kapcsolatos ellentmondások mélységét helyesebben értékeltük és mértük fel, mint valaha, helyesebben mértük fel, mint a többi hatalmak, amelyek minden győzelmük és minden erejük ellenére mindezideig nem találtak és nem is találnak kivezető utat. Ez a nemzetközi helyzet lényege, amely magyarázatot ad arra, amit most látunk. A legnagyobb mértékben ingadozó egyensúly, de mégis kétségtelenül, vitathatatlanul bizonyos egyensúly jött létre. Sokáig fog-e tartani, nem tudom, s azt hiszem, ezt nem is lehet tudni. S ezért részünkről a legnagyobb óvatosságra van szükség. Politikánk első parancsolata, egyévi kormányzati tevékenységünk legelső tanulsága, amelyet minden munkásnak és parasztnak el kell sajátítania, úgy hangzik, hogy résen kell lennünk, nem szabad elfelednünk, hogy olyan emberek, osztályok, kormányok vesznek körül bennünket, amelyek nyiltan kimutatják, hogy határtalanul gyűlölnek bennünket. Ne feledjük el, hogy mindig csak egy hajszál választ el bennünket attól, hogy ránk törjenek. Mindent megteszünk, ami csak erőnkből telik, hogy ennek a bajnak elejét vegyük. Az imperialista háború ránk olyan súllyal nehezedett, amilyennel aligha nehezedett bármelyik más népre. Ez után a polgárháború súlyos terhét kellett elviselnünk, amelyet az emigráns Oroszországot, a földbirtokosok és a tőkések Oroszországát védelmező uralkodó osztályok képviselői

erőszakoltak ránk. Tudjuk, nagyonis jól tudjuk, milyen hallatlan szenvedéseket jelent a munkások és a parasztok számára a háború. Ezért kell a legnagyobb óvatossággal és körültekintéssel kezelnünk ezt a kérdést. A legnagyobb engedményekre és áldozatokra is hajlandók vagyunk, csak hogy megőrizzük a békét, amelyért oly drága árat fizettünk. A legnagyobb engedményekre és áldozatokra is hajlandók vagyunk, de nem mindenféle, nem végnélküli engedményekre és áldozatokra, ezt jól jegyezze meg a finn, lengyel és román háborús pártok és hódító klikkek szerencsére kisszámú képviselője, aki erre épít. (T a p s.)

Aki mint politikus valamennyire is észszerűen és józanul gondolkodik, azt mondja, hogy a Szovjet Kormányon kívül nem volt és nem lehet más kormány Oroszországban, amely ilyen engedményeket és áldozatokat hozna mind az államunkon belül élő nemzetiségek, mind a volt oroszországi birodalom többi nemzetisége tekintetében. Nincs és nem is lehet még egy kormány, amely ilyen világosan felismeri, ilyen félreérthetetlenül hangoztatja és jelenti ki mindenki fülehallatára, hogy a régi Oroszország, a cári Oroszország, a háborús pártok Oroszországa bűnös módon bánt az Oroszországot benépesítő népekkel, hogy ez tűrhetetlen, hogy ez az elnyomott nemzetiségek legnagyobb mértékben jogos tiltakozását, elégedetlenségét és felháborodását váltotta ki. Nincs és nem is lehet más kormány, amely ilyen nyiltan elismerné ezt a helyzetet, amely ilyen propagandát, antisoviniszta propagandát folytatna — olyan propagandát, hogy el kell ismerni a régi Oroszországnak, a cárizmus Oroszországának és Kerenszkij Oroszországának bűnös voltát, nincs és nem is lehet még egy olyan kormány, amely propagandát folytatna az ellen, hogy erőszakosan Oroszországhoz csatoljanak más nemzetiségeket. Nem szavak ezek, — egyszerű politikai tény ez, amelyet mindenki világosan lát, amely teljesen vitathatatlan. Amíg a nemzetiségek nem szőnek intrikákat ellenünk, amelyek megkötik, imperialista rabságba taszítják ezeket a nemzetiségeket, amíg nem készítenek hidat ahhoz, hogy megfojtsanak bennünket, a formaságok nem fognak gátolni minket. Nem feledjük, hogy forradalmárok vagyunk. (T a p s.) De vannak

olyan tények, amelyek cáfolhatatlanul, vitathatatlanul bizonyítják, hogy Oroszországban, amely legyőzte a mensevikeket és az eszereket, a legkisebb, teljesen fegyvertelen és gyenge nemzetiség is tökéletesen nyugodt lehet és legyen nyugodt afelől, hogy kizárólag békés szándékaink vannak irányában, hogy nem fog gyengülni a régebbi kormányok régi politikájának bűnösségét hirdető propagandánk, továbbra is szilárdan él bennünk az az óhaj, hogy bármi áron, óriási áldozatok és engedmények árán is, fenntartsuk a békét mindazokkal a nemzetiségekkel, amelyek tagjai voltak az orosz birodalomnak, de nem akarnak velünk maradni. Ezt bebizonyítottuk. És bármennyire átkozzanak is bennünket mindenfelől, be fogjuk bizonyítani. Az a benyomásunk, hogy ragyogóan bebizonyítottuk ezt, és az oroszországi munkások és parasztok képviselőinek gyűlése előtt, a sokmilliós oroszországi munkás- és paraszti tömeg előtt kijelentjük, hogy továbbra is minden erőnkből őrködünk a béke felett, s a legnagyobb engedményektől és áldozatoktól sem fogunk visszariadni, hogy megvédjük ezt a békét.

De van egy határ, amelynél tovább nem mehetünk. Nem tűrjük, hogy gúnyt űzzenek a békeszerződésekből, nem tűrjük a békés munkánk megzavarására irányuló kísérleteket. Semmiképpen sem fogjuk tűrni ezt és egy emberként fogunk felkelni, hogy megvédelmezzük létünket. (T a p s.)

Elvtársak, amit az imént mondottam, teljesen érthető és világos önök előtt, és bárki számolna is be az elvtársaknak politikánkról, nem várhatnának mást tőle. Az elvtársak tudták, hogy a politikánk ilyen és csakis ilyen. De most sajnos két világ van ezen a világon: egy régi világ — a kapitalizmus, amely zűrzavarba jutott, amely sohasem vonul vissza, és a növekvő új világ, amely még nagyon gyenge, de meg fog erősödni, mert legyőzhetetlen. A régi világnak megvan a maga régi diplomáciája, amely képtelen elhinni, hogy lehet nyiltan és őszintén is beszélni. A régi diplomácia úgy véli, itt biztos megint valami huncutság van a dologban. (T a p s és d e r ü l t s é g.) Amikor ennek a gazdasági és katonai tekintetben mindenható régi világnak a képviselője elküldte hozzánk — jó

ideje már ennek — az amerikai kormány egyik megbizottját, Bullittot, azzal a javaslattal, hogy kössünk békét Kolcsakkal és Gyenyikinnel, mégpedig számunkra a legteljesebb mértékben előnytelen békét, és amikor mi azt mondtuk, hogy számunkra annyira drága a munkások és a parasztok vére, amely már oly rég folyik Oroszországban, hogy ha még olyan előnytelen is a béke, készek vagyunk elfogadni, mert biztosak vagyunk benne, hogy Kolcsak és Gyenyikin belülről fog felbomlani; amikor ezt nyiltan megmondtuk, mégpedig a választékos diplomáciai hangnem meglehetős mellőzésével, — úgy vélték, hogy minden bizonnyal szédelgők vagyunk. És mihelyt Bullitt, aki jóindulatúan egy asztalnál beszélgetett velünk, hazaérkezett, elmondták mindennek és nyugdíjazták, — csodálkozom, hogy nem ültették fegyházba jó imperialista szokás szerint, mondván, hogy titokban a bolsevikokkal rokonszenvez. (D e r ü l t s é g. T a p s.) A vége az lett, hogy noha akkor a mi szempontunkból rosszabb békét ajánlottunk fel, utóbb számunkra jobb feltételekkel kaptunk békét. Jó kis lecke ez. Tudom, nekünk nem kell megtanulnunk a régi diplomáciát, mint ahogy nem is kell átgyúrnunk magunkat, de azok a leckék, amelyeket ez alatt az idő alatt a diplomáciából adtunk más hatalmaknak, mégsem múlhattak el teljesen nyomtalanul, egyesek minden bizonnyal emlékeznek rájuk. (D e r ü l t s é g.) És ezért azt az őszinte kijelentésünket, hogy Oroszország munkásai és parasztjai mindennél többre becsülik a béke áldásait, de csak bizonyos határig tűrik ezen a téren a visszavonulást, ezt a kijelentésünket úgy értelmezték, hogy egyetlen percre, egyetlen pillanatra sem felejtették el, milyen súlyos terheket viseltek az imperialista háborúban és a polgárháborúban. És ez az emlékeztetőnk, amelyet meggyőződésem szerint az egész kongresszus, a munkások és a parasztok egész tömege, egész Oroszország megerősít és kifejezésre juttat, meggyőződésem szerint ez az emlékeztető, bárhogyan fogadják is, bármilyen diplomáciai huncutságot gyanítsanak is itt a régi diplomáciai szokás szerint, kétségkívül nem múlik el nyomtalanul és mégiscsak lesz legalább valamicske szerepe.

Ennyi az, elvtársak, amit szükségesnek tartottam el-

mondani nemzetközi helyzetünk kérdéséről. Bizonyos mértékig ingatag egyensúlyt értünk el. Gazdasági és katonai tekintetben anyagilag mérhetetlenül gyengék vagyunk, erkölcsileg azonban — persze nem az elvont morál szempontjából, hanem valamennyi állam valamennyi osztálya reális erőinek viszonya szempontjából — mindenkinél erősebbek vagyunk. Gyakorlatilag bebizonyosodott, nem szavakkal, hanem tettekkel bizonyítottuk be, egyszer már bebizonyítottuk, és bizony, ha úgy fordul a történelem, nemegyszer be fogjuk még bizonyítani. Ezért mondjuk: miután hozzáláttunk a békés építéshez, minden erőnket latbavetjük, hogy megállás nélkül folytassuk. Ugyanakkor, elvtársak, legyenek résen, úgy vigyázzanak országunk és Vörös Hadseregünk védelmi képességére, mint a szemük fényére, és ne feledjék, hogy nincs jogunk lankadni egy pillanatra sem, mert munkásaink, parasztjaink és vívmányaik köteleznek. (T a p s.)

Elvtársak, nemzetközi helyzetünk e leglényegesebb kérdéseinek rövid kifejtése után most rátérek arra, hogyan alakulnak a gazdasági viszonyok nálunk és Nyugat-Európában, a tőkés államokban. Ezen a téren az volt a legnagyobb nehézség, hogy nem tudunk szilárd gazdasági viszonyokat teremteni, ha nem tartunk fenn bizonyos kapcsolatokat a tőkés államokkal. Az események igen szemléletesen mutatják, hogy ők sem tudnak meglenni ilyen kapcsolatok nélkül. De most nem vagyunk altruista hangulatban és inkább azon törjük a fejünket, hogyan tartsuk fenn magunkat továbbra is az ellenséges hatalmak gyűrűjében.

Elképzelhető-e azonban egyáltalán, hogy egy szocialista köztársaság fennállhat kapitalista környezetben? Elképzelhetetlennek látszott ez mind politikai, mind katonai tekintetben. Hogy politikai és katonai tekintetben lehetséges, az bebizonyosodott, az már tény. De kereskedelmi tekintetben? Hát a gazdasági forgalom tekintetében? No és az elmaradott, tönkretett, földművelő Oroszországnak a kapitalista hatalmak előrehaladott, iparilag gazdag csoportjával való kapcsolata, ami kölcsönös segítséget és kölcsönös szolgálatokat jelent — ez lehetséges? Hát nem azzal fenyegetőztek, hogy szöges drótkerítéssel

vesznek körül bennünket s így nem lesz köztünk semmiféle gazdasági kapcsolat? „A háborútól nem ijedtek meg, majd megtörjük őket a blokáddal.“

Elvtársak, e négy év alatt sok fenyegetést hallottunk és olyan szörnyű fenyegetéseket, hogy már egyiktől sem ijedünk meg. Ami a blokádot illeti, a tapasztalatok megmutatták, hogy nem tudhatni, kinek nehezebb: azoknak-e, akik ellen blokádot szerveznek, vagy azoknak-e, akik szervezik. A tapasztalatok kétségtelenül azt mutatják, hogy ez alatt az első év alatt, amelyről úgy számolhatok be, mint a legalábbis viszonylagos elemi pihenés időszakáról a valósággal vadállatias erőszak után, nem ismertek el, elutasították bennünket, a velünk fenntartott kapcsolatokat nemlétezőknek nyilvánították (csak hadd nyilvánítsák a burzsoá fogalmak szerint nemlétezőknek őket), de mégiscsak léteznek. Ez az, amiről szerintem jogom van minden túlzás nélkül úgy beszámolni, mint a beszámolómban tárgyalt 1921-es év egyik legfőbb eredményéről.

Nem tudom, szétosztották-e ma az elvtársak között, ha nem, akkor szét fogják osztani a Külügyi Népbiztosság beszámolóját a IX. Szovjetkongresszusnak. Véleményem szerint ennek a beszámolónak az a fogyatékossága, hogy túlságosan vaskos és nehéz végigolvasni. De ez talán az én egyéni gyengeségem, és nem kétlem, hogy ha nem is azonnal, az elvtársak túlnyomó többsége és mindenki, akit a politika érdekel, el fogja olvasni ezt a beszámolót. És ha nem is olvassák el végig, hanem csak beletekintenek egy kicsit és átlapozzák, akkor is látni fogják, hogy Oroszország, ha szabad azt mondanom, kiépített egy egész csomó eléggé rendszeres, állandó kereskedelmi kapcsolatot, képviseletet, szerződést stb. Igaz, hogy hiányzik a jogi elismerés. Ennek továbbra is megvan a jelentősége, mert — mint az imént mondottam — fokozódott a bizonytalan egyensúly felborulásának veszélye, az újabb megrohanási kísérletek veszélye, de a tény mégis tény marad.

1921-ben — a külfölddel folytatott kereskedelmi forgalom első évében — rendkívül nagyot haladtunk. Ez részben összefügg a közlekedés kérdésével, egész gazdaságunk egyik fő, vagy talán egyik legfőbb bázisának kérdésével. Összefügg a behozatallal és a kivitellel. Engedjék

meg, hogy a legtömörebb formában ismertessem az idevágó adatokat. Mérhetetlenül nagy nehézségeink gyökere a fűtőanyag és az élelmiszer kérdése, minden nehézségünk a paraszti gazdaságban, a ránk zúdult éhínségben és egyéb bajokban rejlik. Jól tudjuk, hogy mindez összefügg a közlekedés kérdésével; erről beszélnünk kell, és kell hogy valamennyi vidéki elvtárs tudja és újra meg újra megmondjuk minden vidéki elvtársnak, hogy minden erőnket meg kell feszítenünk a közellátási és fűtőanyagválság leküzdése érdekében. E két okból szenved még ma is a közlekedésünk — külföldi kapcsolataink anyagi eszköze.

Szervezeti javulást az elmúlt év alatt kétségtelenül értünk el közlekedésünk terén. 1921-ben a folyami hajók sokkal többet szállítottak, mint 1920-ban. Az átlagos forgalom 1921-ben 1 000 pudverszt, 1920-ban pedig — 800 pudverszt volt. Szervezeti haladás kétségtelenül van. Meg kell mondanom, már kezd megérkezni a külföldi segítség: többezer mozdonyt rendeltünk, és már meg is kaptuk az első 13 svéd és 37 német mozdonyt. Ez még csak a kezdet kezdete, de mégiscsak kezdet. Rendeltünk ezenkívül többszáz tartálykocsit, és ebből 1921-ben mintegy 500 már meg is érkezett. Mindezért rendkívül drága, mérhetetlenül drága árat fizetünk, de ez mégis azt jelenti, hogy az előrehaladott országok nagyipara segítséget nyujt nekünk, azt jelenti, hogy a tőkés országok nagyipara segítségünkre van gazdaságunk helyreállításában, jóllehet mindegyiknek tőkések állnak az élén, akik szívből gyűlölnek bennünket. Olyan kormányok vezetik őket, amelyek ma is szüntelenül írnak sajtójukban arról, hogyan áll a helyzet Szovjet-Oroszország jogi elismerésével, meg hogy a bolsevik kormány törvényes-e vagy törvénytelen. És hosszas vizsgálódás után törvényesnek bizonyul, de elismerésre nem tarthat számot. Ezt a szomorú igazságot, hogy még nem ismernek el bennünket, nincs jogom eltitkolni, de meg kell mondanom, hogy kereskedelmi kapcsolataink mégis fejlődnek.

Ezek a kapitalista országok olyan helyzetbe kerültek, hogy bár nagy eret vágnak rajtunk, uzsoraárat fizetünk nekik, mégis segítenek gazdaságunknak. Miért történt ez így? Miért cselekszenek akaratuk ellenére, azzal szemben,

amit sajtójuk szüntelen hajtogat, — pedig utóvégre ezt a sajtót nem is lehet egy napon említeni a mienkkel sem példányszáma tekintetében, sem annak az erőnek és gyűlöletnek a szempontjából, amellyel ellenünk fordulnak. Gonosztevőknek nyilvánítanak bennünket, mégis segítenek nekünk. És kitűnik, hogy gazdaságilag kapcsolatban vannak velünk. Szóval kiderül, mint már mondottam, hogy a mi számításunk nagy vonásokban helyesebbnek bizonyul, mint az ő számításuk. És nem azért, mert náluk nincsenek olyan emberek, akik helyesen tudnak számítani — ellenkezőleg, több van náluk, mint nálunk —, hanem azért, mert nem tud helyesen számítani az, aki a pusztulás felé közeledik. Ezért szeretnék kiegészítésül néhány olyan adatot közölni önökkel, amelyek megmutatják külkereskedelmünk fejlődését. Csak a legfontosabb számokat ismertetem, amelyeket meg lehet jegyezni. Ha szemügyre vesszük az elmúlt három évet — 1918-at, 1919-et és 1920-at —, láthatjuk, hogy behozatalunk alig volt több 17 millió pudnál, 1921-ben pedig 50 millió pud, vagyis háromszorannyi volt, mint az előző három év alatt együttvéve. Kivitelünk az első három év alatt együttvéve két és fél millió pud volt, egyedül 1921-ben pedig $11^1/_2$ millió pud. Elenyészően csekély, nyomorúságos, nevetségesen kicsiny ez a szám, minden hozzáértő embernek azonnal elárulja nyomorunkat. Erről tanuskodnak ezek a számok. De kezdetnek mégiscsak valami. És mi, akiket közvetlenül akartak megfojtani, akiket éveken át azzal fenyegettek, hogy amíg azok maradunk, amik vagyunk, minden úton-módon meg fogják akadályozni, hogy bárki kapcsolatra lépjen velünk, mégis azt látjuk, volt, aki erősebbnek bizonyult ezeknél a fenyegetéseknél. Mégis azt látjuk, hogy a gazdasági fejlődést ők helytelenül, mi pedig helyesen vettük figyelembe. Az alapot leraktuk. Most minden figyelmünket, minden erőfeszítésünket, minden gondoskodásunkat arra kell összpontosítanunk, hogy ez a fejlődés ne álljon meg, hanem menjen előre.

Még egy kisebb képet tárok önök elé, hogy megmutassam, hogyan haladtunk előre 1921 folyamán. 1921 első negyedében behozatalunk mintegy 3 millió pud volt, a második negyedben 8 millió pud, a harmadikban 24 mil-

lió pud. Mégis van haladás. Ezek a számok elenyészően csekélyek, de azért lassacskán növekednek. Látjuk, hogyan növekedtek 1921-ben, amely hallatlanul nehéz év volt. Az elvtársak tudják, mibe került nekünk egy olyan csapás, mint az éhinség, milyen hallatlan kínokat okoz ez még most is az egész mezőgazdaságnak, iparunknak és egész életünknek. És mégis, jóllehet olyan ország vagyunk, amelyet erősen megtépázott a háború, amely a háborúk, valamint a cárok és a tőkések garázdálkodása következtében óriási gyötrelmeket élt át, most mégis olyan úton járunk, amely lehetőséget nyujt helyzetünk megjavítására, dacára a velünk szemben táplált szünni nem akaró ellenséges érzületnek. Ez a legfőbb tényező. Ezért amikor nemrégiben a washingtoni konferenciáról olvastunk[31], s azt a hírt hallottuk, hogy az ellenséges hatalmak a nyáron kénytelenek lesznek egy második konferenciát összehívni, amelyre Németországot is és Oroszországot is meghívják, hogy megvitassák az igazi béke feltételeit, azt mondjuk: a mi feltételeink világosak és félreérthetetlenek, kifejtettük, nyilvánosságra hoztuk őket. Mennyi ellenséges érzülettel találkozunk? E tekintetben nem ringatjuk magunkat tévhitben. De azt tudjuk, hogy könnyen sebezhetőnek bizonyult azoknak a gazdasági helyzete, akik blokádot szerveztek ellenünk. Van egy erő, amely nagyobb, mint bármelyik ellenséges kormány vagy osztály óhaja, akarata és elhatározása, — ez az erő: az általános világgazdasági viszonyok, amelyek kényszerítik őket, hogy a velünk való kapcsolatoknak erre az útjára lépjenek. Minél inkább rá fognak lépni a továbbiakban erre az útra, annál átfogóbban, annál gyorsabban fog kirajzolódni az, amit ma, az 1921-es évről szóló beszámolóban még csak ilyen nyomorúságos számokban mutathatok meg az elvtársaknak.

Mostpedig át kell térnem belső gazdasági helyzetünkre. Itt is gazdasági politikánk kérdése az a fő kérdés, amelyre mindenekelőtt ki kell térnem. A beszámolóban tárgyalt 1921-es esztendő folyamán munkánk főleg arra irányult, hogy áttérjünk erre az új gazdasági politikára, megtegyük az első lépéseket ezen az úton, megtanuljuk, hogyan kell lépnünk, alkalmazzuk ehhez a politikához

törvényhozásunkat, közigazgatásunkat. Az elvtársak a sajtóból rengeteg tényt, hírt ismernek, s ezekből láthatják, hogyan fejlődött munkánk ebben a tekintetben. Önök persze nem kívánják tőlem, hogy itt újabb tényeket ismertessek vagy különféle adatokat soroljak fel. Mindössze azt kell megállapítanunk, ami a legdöntőbb, ami leginkább egyesített bennünket, ami egész forradalmunk és valamennyi későbbi szocialista forradalom legfontosabb, sarkalatos kérdése szempontjából a leglényegesebb (ha ezeket a forradalmakat általában világméretekben vesszük). A legfontosabb, sarkalatos kérdés: a munkásosztály viszonya a parasztsághoz, a munkásosztály és a parasztság szövetsége, a nagyüzemek hosszú, nehéz, de hálás iskoláját kijárt fejlett munkások képessége arra, hogy a maguk oldalára vonják a kapitalizmus és a földbirtokosok által elnyomott, régi, nyomorúságos, szegényes kis gazdaságuk által elgyötört parasztok tömegét s bebizonyítsák nekik, hogy a parasztság a földbirtokosok és a tőkések évszázados jármától csakis a munkásokkal szövetségben szabadulhat meg, bármilyen nehézségekkel kell is megküzdenie ezen az úton, — márpedig nehézség sok van, és mi nem húnyhatunk szemet felettük. Csakis a munkások és a parasztok szövetségének megszilárdítása útján szabadítható meg általában olyan dolgoktól az emberiség, mint a nemrégiben véget ért imperialista mészárlás, s azoktól a súlyos ellentmondásoktól, amelyeket most a tőkés világban látunk, ahol elenyészően csekélyszámú hihetetlenül gazdag hatalom maroknyi kis csoportja valósággal fuldoklik gazdagságában, a földkerekség lakosságának hatalmas tömege pedig nyomorog s nem élhet azzal a kultúrával és azokkal a gazdag erőforrásokkal, amelyek megvannak, de nem hasznosíthatók a forgalom elégtelensége miatt.

A munkanélküliség az előrehaladott országok legnagyobb csapása. Ebből a helyzetből nincs más kivezető út, mint a parasztság tartós szövetsége a munkásosztállyal, amely kijárta azt a nehéz, de egyedül jelentős és komoly iskolát, amit a gyár, a gyári kizsákmányolás, a gyári egyesülés jelent. Ezt a szövetséget, mint politikai és katonai szövetséget, köztársaságunk legnehezebb éveiben próbáltuk ki. Mint gazdasági szövetség, első ízben idén,

1921-ben lépett működésbe. Egyelőre még nagyon, de nagyon rosszul állunk ezen a téren. Ezt nyiltan meg kell mondanunk. Látnunk kell ezt a fogyatékosságot, s ne szépitgessük a dolgot, hanem forditsuk minden erőnket a kijavitására és értsük meg, hogy ez az alapja új gazdasági politikánknak. Csak két utat képzelhetünk el arra, hogy helyes viszonyokat teremtsünk a munkásosztály és a parasztság között. Ha virágzik a nagyipar, ha azonnal el tudja látni a kisparasztokat elegendő mennyiségű termékkel vagy több termékkel, mint azelőtt, és így helyes arányt tud teremteni a parasztoktól kapott mezőgazdasági termékkészletek és az iparcikkek között, akkor a parasztság teljesen ki lesz elégítve, akkor a parasztság a maga tömegében, a pártonkívüli parasztság, a dolgok erejénél fogva elismeri majd, hogy ez az új rend jobb a kapitalista rendnél. Ami a virágzó nagyipart illeti, amely minden szükséges cikkel azonnal el tudja látni a parasztságot, ez a feltétel adva van; ha világméretekben nézzük a kérdést, van olyan virágzó nagyipar, amely minden termékkel el tudja látni a világot, csak nem tudják máskép működtetni, mint úgy, hogy ágyúkat, lőszert és egyéb fegyvereket gyártson, amelyeket olyan nagy sikerrel alkalmaztak 1914—1918-ban. Az ipar akkor a háború céljaira dolgozott és olyan jól ellátta termékeivel az emberiséget, hogy legalább 10 millió ember pusztult bele és legalább 20 millió rokkant meg tőle. Ezt láttuk, és a háború a XX. században mégsem olyan, mint az előző háborúk voltak.

Azoktól az emberektől, akik a legvadabbul gyűlölnek minden szocializmust és a legtávolabb állnak mindenféle szocializmustól, akik kíméletlen ellenségei a legcsekélyebb szocialista eszmének is, e háború után még a győztes országokban is nagyon gyakran hallunk olyan határozott kijelentéseket, hogy még ha nem volnának is a világon azok a szörnyeteg bolsevikok, aligha lehetne megengedni még egy ilyen háborút. Ezt a leggazdagabb országok képviselői mondják. És egy ilyen háborúra dolgozott ez a gazdag, fejlett nagyipar. Nyomorék emberek gyártását szolgálta, és arra már nem maradt ideje, hogy ellássa a parasztokat termékeivel. Mégis joggal mondhatjuk, hogy világviszonylatban van ilyen ipar. Vannak a világon

országok olyan fejlett nagyiparral, amely az elmaradott parasztság százmillióit tudja egyszerre ellátni. Erre alapozzuk számításainkat. Az elvtársak látják ezt a mindennapi életben és ezért mindenki másnál jobban tudják, mi maradt a mi amúgyis gyenge nagyiparunkból. Például a Donyec-medencében, a nagyipar e fő bázisán, akkora rombolást vittek véghez a polgárháborúban és annyi imperialista kormány váltotta fel egymást (hányat látott belőlük Ukrajna!), hogy ennek nem lehetett más következménye, mint az, hogy nagyiparunknak csak csekély kis töredéke maradt meg. Ha ehhez hozzáteszünk még egy olyan csapást, mint az 1921-es rossz termés, érthetővé válik, miért nem sikerült az a kísérletünk, hogy ellássuk a parasztságot az állam kezébe átment nagyipar termékeivel. Ha pedig ez a kísérlet nem sikerült, nem lehetséges más kapcsolat a parasztság és a munkások, azaz a földművelés és az ipar között, mint a csere, a kereskedelem. Ez a lényeg. A terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának felváltása terményadóval — ez gazdasági politikánk lényege a legegyszerűbben kifejezve. Ha nincs virágzó nagyiparunk, amely úgy meg tudja szervezni a munkáját, hogy azonnal kielégítse termékeivel a parasztságot, akkor semmiféle más útja nem lehet a munkások és a parasztok közti erős szövetség fokozatos fejlesztésének, mint a kereskedelem útja, a földművelés és az ipar fokozatos felemelése mostani színvonaluk fölé, a munkásállam vezetésével és ellenőrzésével, — semmiféle más út nincs. A feltétlen szükségszerűség vezetett bennünket erre az útra. És új gazdasági politikánknak csakis ez az alapja és a lényege.

Abban a korszakban, amikor fő figyelmünket és fő erőinket politikai és katonai feladatok kötötték le, nem cselekedhettünk másképp, mint a lehető leggyorsabban, előretörve az élcsapattal, tudván azt, hogy ezt az élcsapatot támogatni fogják. A nagy politikai átalakítások terén, abban a roppant nagy ügyben, amelyet három év alatt véghezvittünk, háborút viselve az uralkodó világhatalmak ellen, a parasztok és a munkások szövetségét az egyszerű politikai és katonai lelkesedés biztosította számunkra, mert minden paraszt tudta, érezte és tapasztalta, hogy az

évszázados ellenség, a földesúr áll vele szemben, akinek így vagy úgy segítenek a többi pártok képviselői. És ezért volt ez a szövetség olyan szilárd és legyőzhetetlen.

Gazdasági téren a szövetségnek más elvekre kell épülnie. Itt, ezen a téren meg kell változtatnunk a szövetség lényegét és formáját. Ha valaki a kommunista párt, a szakszervezet tagjai közül, vagy a Szovjethatalommal akár csak együttérző emberek közül nem vette észre a szövetség lényegének és formájának e szükségszerű megváltoztatását, annál rosszabb ránézve. Forradalomban megengedhetetlenek az ilyen elnézések. A szövetség formájának megváltoztatását az tette szükségessé, hogy a politikai és katonai szövetséget gazdasági téren nem folytathattuk ugyanolyan egyszerűen, mert még nincs nagyiparunk, mert a nagyipart tönkretette az a háború, amelyhez fogható nem volt egyetlen államban sem. Márpedig az ipar mindeddig még azokban az államokban sem állt talpra, amelyek sokkal gazdagabbak a mienknél és a háborún csak nyertek, nemhogy vesztettek volna. Szükségessé vált a munkás-paraszt szövetség formájának és lényegének megváltoztatása. A politikai és katonai korszakban sokkal tovább mentünk, mint amennyire a munkások és a parasztok gazdasági szövetsége közvetlenül megengedte. Meg kellett ezt tennünk, hogy legyőzzük az ellenséget, és jogunk volt ezt megtenni. Sikeresen hajtottuk végre, mert ellenségeinket legyőztük azon a területen, amely akkor előtérben állt — politikai és katonai területen, de gazdasági téren számos vereséget szenvedtünk. És ne féljünk itt beismerni ezt, hanem ellenkezőleg: csak akkor tanuljuk meg, hogyan kell győzni, ha nem fogunk félni attól, hogy elismerjük vereségeinket és fogyatékosságainkat, ha szembe fogunk nézni akár a legszomorúbb igazsággal is. Joggal lehetünk büszkék az első téren, a politikai és katonai téren szerzett érdemeinkre. Világraszóló vívmányokként kerültek be ezek a történelembe, s ezek minden téren meg fognak még mutatkozni. De gazdasági téren a beszámolómban tárgyalt egy év alatt még éphogy csak ráléptünk az új gazdasági politika útjára, és ezen az úton csak az első lépésnél tartunk. Ugyanakkor ezen a téren éppen csak most kezdünk tanulni

és itt összehasonlíthatatlanul több hibát követünk el, mert sűrűn visszatekintgetünk, beleveszünk a mult tapasztalataiba, amelyek nagyszerűek, csodálatosak, nagyok, világtörténelmi jelentőségűek voltak, de nem oldhatták meg azt a gazdasági jellegű feladatot, amelyet most kell megoldanunk, olyan ország viszonyai között, amelynek nagyipara tönkrement, olyan viszonyok között, amelyek azt követelik tőlünk, hogy mindenekelőtt azt a gazdasági kapcsolatot tanuljuk meg, amely most elkerülhetetlen és szükségszerű. Ez a kapcsolat a kereskedelem. Kommunisták számára fölöttébb kellemetlen felfedezés ez. Könnyen meglehet, hogy ez a felfedezés rendkívül kellemetlen, sőt, kétségtelen, hogy kellemetlen, de ha azt fogjuk nézni, hogy mi kellemes és mi kellemetlen, azoknak a „majdnem" szocialistáknak a színvonalára süllyedünk le, akikből ép eleget láttunk Kerenszkij Ideiglenes Kormányának idején. Az effajta „szocialistáknak" aligha van még valami tekintélyük köztársaságunkban. Nekünk ellenben mindig abban volt az erőnk, hogy számba tudtuk venni a valóságos viszonyokat, nem féltünk tőlük, bármilyen kellemetlenek voltak is számunkra.

Amennyiben világviszonylatban van nagyipar, annyiban vitathatatlanul lehetséges a közvetlen átmenet a szocializmusba — és senki sem cáfolhatja meg ezt a tényt, mint ahogy azt sem cáfolhatja meg senki, hogy ez a nagyipar vagy fuldokol és munkanélküliséget szül a legvirágzóbb és leggazdagabb győztes országokban is, vagy mást sem tesz, mint lőszert gyárt az emberek pusztítására. De ha nálunk az elmaradottság azon viszonyai között, melyek között a forradalomba belementünk, most nincs meg a számunkra szükséges ipari fejlettség, mit tegyünk — mondjunk le mindenről? búnak eresszük a fejünket? Nem. Hozzálátunk a nehéz munkához, mert az az út, amelyre ráléptünk, helyes. Kétségtelen, hogy a néptömegek szövetségének útja az egyetlen, amely biztosítja, hogy a paraszt és a munkás magának, s ne a kizsákmányolónak dolgozzék. És ahhoz, hogy ez a mi körülményeink között megvalósulhasson, szükség van az egyedül lehetséges gazdasági kapcsolatra — a gazdaságon keresztül érvényesülő kapcsolatra.

Ez az oka visszavonulásunknak, ezért kellett visszavonulnunk az államkapitalizmushoz, a koncessziókhoz, a kereskedelemhez. Enélkül a rombolás mai talaján nem tudjuk helyreállítani a kellő kapcsolatot a parasztsággal. Enélkül az a veszély fenyeget bennünket, hogy a forradalom élcsapata annyira előrerohan, hogy elszakad a paraszti tömegektől. Az élcsapat és a paraszti tömegek közt nem jön létre összefogás, ez pedig a forradalom pusztulását jelentené. Ezt különösen józanul kell mérlegelnünk, mert mindenekelőtt és leginkább ebből következik az, amit mi új gazdasági politikának nevezünk. Ezért mondtuk ki egyhangúlag, hogy ezt a politikát komolyan és hosszú ideig érvényesíteni fogjuk, de persze, mint már helyesen megjegyezték, nem örökké. Ezt a politikát nyomorúságos és leromlott állapotunk, nagyiparunk nagyfokú legyengülése teszi szükségessé.

Bátorkodom idézni most a legszerényebb adatokat, hogy megmutassam, bármennyire nehéz volt is a dolgunk, bármilyen sok hibát követtünk is el (rendkívül sokat követtünk el), ügyünk mégis halad. Elvtársak, nincsenek összefoglaló adataim a belkereskedelem fejlődéséről, csupán a Szövetkezeti Központ forgalmának az utóbbi három hónapra vonatkozó adatait szándékozom ismertetni. Tehát: a Szövetkezeti Központ forgalma szeptemberben 1 millió aranyrubel, októberben 3 millió aranyrubel, novemberben 6 millió aranyrubel volt. Ezek az adatok, ha abszolút számoknak vesszük őket, megint csak nyomorúságosan kicsik; nyíltan be kell ezt ismernünk, mert ártalmasabb lenne, ha e tekintetben illúziókban ringatnánk magunkat. Nyomorúságos számok ezek, de a mi viszonyaink között, a gazdasági bomlás viszonyai között ezek a számok kétségbevonhatatlanul tanusítják, hogy van haladás, hogy ezen a gazdasági alapon megvethetjük lábunkat. Bármilyen sok hibát követünk is el — mind a szakszervezetek, mind a kommunista párt, mind a közigazgatási gépezet —, mégis meggyőződünk róla, hogy meg tudunk szabadulni ezektől a hibáktól, és fokról fokra meg is szabadulunk tőlük, és a legjobb úton vagyunk ahhoz, hogy bármi áron is, de helyreállítsuk a kapcsolatot a földművelés és az ipar között. El kell és el tudjuk érni, hogy a termelő-

erőket legalább a kisparaszti gazdaság színvonalára emeljük, egyelőre a kisipar alapján, ha olyan nehéz a nagyipar helyreállítása. Sikereket kell elérnünk, és már mutatkoznak is az első sikerek, de ne feledjük el, hogy itt más a munka üteme, mások a munka feltételei, itt nehezebb győzelmet aratni. Itt nem érhetjük el olyan gyorsan a céljainkat, mint politikai és katonai téren sikerült elérnünk. Itt nem rohamozhatunk, nem szökelhetünk, és mások itt a határidők is — itt évtizedekben számoljuk a határidőket. Ilyen határidők mellett kell majd sikereket elérnünk a gazdasági háborúban, mégpedig olyankor, amikor szomszédaink nem segítenek, hanem ellenségesen állnak velünk szemben.

Utunk azonban biztos út, mert erre az útra előbb-utóbb elkerülhetetlenül eljutnak a többi országok is. Ezen a biztos úton elindultunk. Csak gondosan mérlegelnünk kell minden, még a legkisebb lépésünket is, számba kell vennünk legkisebb hibáinkat is, s akkor ezen az úton célhoz fogunk érni.

Most, elvtársak, legfőbb gazdasági águnkról, a mezőgazdaságról kellene néhány szót szólnom, de úgy vélem, erről a kérdésről sokkal részletesebb és kimerítőbb előadói beszédet fognak hallani, mint amilyen az enyém lehetne, éppúgy mint az éhínségről, amelyről Kalinyin elvtárs fog beszélni.

Az elvtársak nagyon jól tudják, milyen hallatlan erővel tört ránk az éhínség 1921-ben. A régi Oroszországnak ezeket a bajait elkerülhetetlenül nekünk is meg kell sínylenünk, mert az egyedüli kivezető út ebből csak a termelőerők helyreállítása lehet, de nem a nyomorúságos kisüzemi alapon, hanem új alapon, a nagyipar és a villamosítás alapján. Csakis így szabadulhatunk meg nyomorúságunktól, a szüntelen éhezéstől, ehhez a munkához pedig, mint rögtön kitűnik, nem elég annyi idő, mint amennyi politikai és katonai győzelmeinkhez kellett. S mégis, bár ellenséges államok vesznek körül bennünket, áttörtük blokádjukat: bármilyen szerény volt is a segítség, egyet-mást mégis kaptunk. Mindent összevetve két és fél millió pudot kaptunk. Ez az egész segítség, amit külföldről kaptunk, amit a külföldi államok nagykegyesen nyujtani tudtak

az éhező Oroszországnak. Adakozás útján mintegy 600 000 aranyrubelt tudtunk összegyüjteni. Végtelenül kis szám ez, s ebből a számból látjuk, mennyire önző módon viselkedett velünk szemben az európai burzsoázia, amíg mi éheztünk. Bizonyára mindannyian olvasták, hogy eleinte, amikor az első híreket hallották az éhínségről, milyen fellengős és ünnepélyes hangon jelentették ki befolyásos államférfiak, hogy ördögi dolog volna, ha kihasználnák az éhínséget s felvetnék a régi adósságok kérdését. Nem tudom, szörnyűbb-e az ördög a mai imperializmusnál. Azt ellenben tudom, hogy a valóságban éppen úgy történt, hogy az éhínség ellenére különösen nehéz feltételek mellett próbálták meg behajtani rajtunk a régi adósságokat. Mi nem tagadjuk meg a fizetést és ünnepélyesen kijelentjük, hogy készek vagyunk erről érdemben tárgyalni. De hogy hagyjuk magunkat ezen a címen leigázni a kölcsönös igények minden figyelembevétele, minden számbavétele nélkül, a kérdés minden érdemleges megvitatása nélkül — önök mindannyian megértik, és ehhez semmi kétség sem fér —, ezt soha, semmiesetre sem engedjük meg.

Közölnöm kell az elvtársakkal, hogy az utóbbi napokban mégis igen tekintélyes sikert értünk el az éhínség elleni harcban. Bizonyára olvasták az ujságokban, hogy Amerikában 20 millió dollárt irányoztak elő az oroszországi éhezők megsegítésére, valószínűleg olyan feltételekkel, amilyen feltételekkel az ARA (American Relief Administration) — az éhezők megsegítésére alakult amerikai szervezet — nyujt segítséget. Kraszin a napokban táviratilag értesített bennünket, hogy az amerikai kormány hajlandó hivatalosan garantálni, hogy három hónapon belül élelmiszert és vetőmagot kapunk ezért a 20 millió dollárért, ha mi magunk hajlandók vagyunk ugyanerre a célra 10 millió dollárt (20 millió aranyrubelt) fordítani. Azonnal beleegyeztünk ebbe, s ezt táviratilag közöltük is. S úgy látszik elmondhatjuk, hogy az első három hónap folyamán 30 millió dollár, azaz 60 millió aranyrubel értékben biztosítunk élelmiszert és vetőmagot az éhezőknek. Ez persze kevés, ez semmiképpen sem fedezi azt a szörnyű csapást, amely ránk szakadt. Ezt az elvtársak nagyon jól tudják. De mindenesetre mégis olyan segítség ez, amely kétségtele-

nül hozzá fog járulni a kétségbeejtő nyomor és éhínség enyhítéséhez. És ha már az ősszel sikerült némi sikert elérnünk az éhező vidékek vetőmagellátásában és általában a vetésterület kibővítésében, minden reményünk megvan arra, hogy tavasszal még nagyobb sikert fogunk elérni.

Az ősszel az éhező kormányzóságokban az őszi vetésterületnek mintegy 75 százalékát bevetettük; azokban a kormányzóságokban, amelyeket részben sujtott a rossz termés, a mult őszön bevetett terület 102 százalékát, a termelő kormányzóságokban 123 százalékát és a fogyasztó kormányzóságokban 126 százalékát. Ez mindenesetre azt mutatja, hogy bármilyen pokolian nehéz körülmények között élünk is, mégis nyujtottunk valami segítséget a parasztságnak a vetésterület kibővítésében és az éhínség elleni küzdelemben. A kialakult viszonyok között most minden túlzás és a tévedéstől való félelem nélkül joggal várhatjuk, hogy a tavaszi vetéshez szükséges vetőmag biztosításában lényeges segítséget fogunk nyujtani a parasztságnak. Ez a segítség, ismétlem, semmiképpen sem lesz teljes. Semmiesetre sincs annyink, amennyi az egész szükséglet fedezésére kellene. Ezt nyiltan meg kell mondanunk. És annál inkább meg kell feszítenünk minden erőnket, hogy növeljük ezt a segítséget.

Ezzel kapcsolatban közölnöm kell közellátási munkánk összefoglaló adatait. A terményadó — ha a parasztokat a maguk tömegében, ha az egész parasztságot nézzük — általában és egészében könnyített helyzetükön. Ez nem szorul bizonyításra. Nemcsak arról van szó, hogy mennyi gabonát vettünk el a paraszttól, hanem arról is, hogy a paraszt biztosabb helyzetben érezte magát a terményadó mellett, és nagyobb érdeke fűződött a gazdálkodáshoz. A szorgalmas paraszt előtt, ha gyarapította a termelőerőit, a terményadó szélesebb távlatokat nyitott. A terményadóbegyüjtés terén a beszámolóban tárgyalt időszak alatt általában olyan eredményt értünk el, hogy azt kell mondanunk: minden erőnket meg kell feszítenünk, hogy csődöt ne mondjunk.

A következő általános, egészen tömör eredményekről számolhatok be a Közellátásügyi Népbiztosságtól kapott

legfrissebb adatok alapján. Legalább 230 millió pudra van szükségünk. Ebből 12 millió pud kell az éhezőknek, 37 millió pud vetőmagra és 15 millió pud a tartalékalapra, — ezzel szemben összesen 109 millió pudot kaphatunk terményadóban, 15 millió pudot őrlési vámban, 12½ milliót a vetőmagkölcsön visszatérítéséből, 13½ milliót árucsere útján, 27 milliót Ukrajnából és 38 millió pudot külföldről (38 milliót, ha úgy számoljuk, hogy 30 millió pudot kapunk az imént említett művelet révén, és ezen kívül 8 millió pudot vásárolunk). Ez összesen 215 millió pud. Még így is hiányunk van és egyetlen pud tartalékunk sincs. Azt pedig nem tudjuk, vásárolhatunk-e még külföldön. Közellátási tervünket most a legszűkebbre szabtuk, hogy a lehető legkisebb terhet hárítsuk az éhínség sujtotta parasztságra. 1920-ban az államnak 38 millió ember eltartásáról kellett gondoskodnia, ma ezt a számot már 8 millióra csökkentettük. Ebből azonban csak egy következtetést vonhatunk le: a terményadót száz százalékig, azaz teljesen be kell gyüjtenünk, bármi áron is. Egyáltalán nem feledkezünk meg arról, hogy ez az oly sokat szenvedett parasztság számára óriási terhet jelent. Nagyon jól tudom, hogy a helyi szovjetekben dolgozó elvtársak, akik a saját bőrükön érezték, mit jelent a közellátási munka, nálam jobban tudják, mit jelent ez a feladat: százszázalékosan begyüjteni a terményadót, mégpedig okvetlenül most. De a kormány nevében, az 1921-ben végzett munkánkról szóló beszámoló végkövetkeztetéseként meg kell mondanom: ezt a feladatot, elvtársak, teljesítenünk kell, ezt a nehézséget vállalnunk kell és le kell küzdenünk. Különben nincs biztosítva közlekedésünk és iparunk működésének legfontosabb, legelemibb feltétele, nincs biztosítva az a legminimálisabb, abszolút szükséges keret, amely nélkül nem létezhetünk mai helyzetünkben, amikor ellenség vesz körül bennünket és ennyire ingatag a nemzetközi egyensúly.

Számunkra, akiket annyira meggyötört az imperialista háború és a polgárháború, akiknek vérére szomjaztak minden ország uralkodó osztályai, nincs és nem lehet kivezető út ebből a helyzetből, ha nem teszünk óriási erőfeszítéseket, és éppen ezért teljesen félreérthetetlenül, nem félve a keserű igazságtól, meg kell mondanunk és a kongresszus

nevében közölnünk kell valamennyi vidéki funkcionáriussal: „Elvtársak, a Szovjet Köztársaság egész léte, a közlekedés és az ipar helyreállítására irányuló legszerényebb tervünk azon alapul, hogy teljesíteni fogjuk az általános közellátási programmot. Elengedhetetlenül szükséges ezért, hogy száz százalékig begyüjtsék a terményadót.“

A tervről szólva most rátérek arra, gyakorlatilag milyen helyzet állt elő az állami terv vonalán. A fűtőanyaggal, az ipar kenyerével, egész iparunk alapjával kezdem. Bizonyára már ma megkapták vagy a napokban meg fogják kapni az Állami Tervbizottságunk munkájára vonatkozó anyagokat. Meg fogják kapni a beszámolót az elektrotechnikai kongresszusról, amely rendkívül komoly és gazdag anyagot adott s Oroszország legkiválóbb műszaki és tudományos erőivel vizsgáltatta meg azt az egyedüli tudományosan ellenőrzött tervet, amely a legrövidebb és legközelebbi úton vezet nagyiparunk helyreállításához, s amelynek a teljesítéséhez legalább 10—15 évre van szükségünk. Már mondottam és nem győzöm eleget hangsúlyozni, hogy azok a határidők, amelyekkel gyakorlati munkánkban most számolnunk kell, nem olyanok, amilyeneket a politikai és a katonai munka terén láttunk. A kommunista párt és a szakszervezetek vezető funkcionáriusai közül nagyon sokan megértették ezt, de most az kell, hogy mindenki megértse. Egyébként Krzsizsanovszkij elvtársnak abban a brosúrájában, amelyet holnap ki fognak osztani az elvtársak között — az Állami Tervbizottság munkájáról szóló beszámolóban —, majd meglátják, hogy a mérnökök és az agronómusok kollektív elgondolása szempontjából hogyan vetődik fel nálunk állami tervünk kérdése általában. Meg fogják látni, hogyan nyúlnak hozzá a dologhoz — nem a számunkra megszokott általános politikai és gazdasági szempontból, hanem a kollektív tapasztalat szempontjából —, a mérnökök és az agronómusok, kiszámítva egyebek között, hogy hol az a határ, ameddig visszavonulhatunk. Ebben a brosúrában meg fogják találni a mérnökök és az agronómusok válaszát erre a kérdésre, és e brosúra tartalma annál értékesebb, minthogy állami tervező intézményünk egy évi munkájának eredményét tükrözi, számokban fejezve ki

a közlekedés és az ipar kérdését. Érthető, hogy én itt nem fejthetem ki e munka tartalmát.

Csupán egészen röviden szeretnék kitérni arra a kérdésre, hogyan állunk a fűtőanyagtervvel, mert 1921 elején a legkegyetlenebbül kudarcot vallottunk ezen a téren. Abból kiindulva, hogy 1920 végén javulás mutatkozott, éppen itt számítottuk el a legjobban magunkat és 1921 tavaszán hallatlan válságba taszítottuk a közlekedést, olyan válságba, amelynek már nem annyira az anyagi eszközök hiánya volt az oka, mint inkább az, hogy rosszul számítottuk ki a fejlődés gyorsaságának ütemét. Már akkor megmutatkozott az a hiba, hogy a politikai és katonai időszakban szerzett tapasztalatainkat átvittük a gazdasági feladatokra — igen súlyos hiba, döntő hiba volt, amelyet, elvtársak, még ma is lépten-nyomon újra meg újra elkövetünk. Mostanában sok hibát követünk el, és meg kell mondanom, hogy ha ezeket a hibákat nem ismerjük fel és nem követünk el mindent e hibák kijavítása érdekében, nem is gondolhatunk gazdasági helyzetünk tartós javulására. E lecke után az 1921 második felére szóló fűtőanyagtervünket már nagyon óvatosan állítottuk össze, megengedhetetlennek tartottuk a legkisebb túlzást és minden eszközzel harcoltunk a túlzás ellen. A december végére vonatkozó, még ugyan nem teljes adatok, amelyeket Szmilga elvtárs, fűtőanyagbegyüjtő intézményeink vezetője, közölt velem, azt mutatják, hogy itt hiányunk van, de már jelentéktelen hiány, amely fűtőanyag-költségvetésünk belső szerkezetének javulását mutatja, — nevezetesen azt, amit a technikusok ásványosításnak neveznek, vagyis az Oroszország ásványi fűtőanyagellátásában elért nagy sikerünket, márpedig csak ásványi fűtőanyag alapján lehet szilárdan megszervezni az olyan nagyipart, amely a szocialista társadalom bázisa lehet.

1921 második felének elején a következőképpen állítottuk össze fűtőanyagtervünket. Ha a 2 700 000 köb-öl tűzifát átszámítjuk az egyezményes 7 000 kalória fűtőanyagra, mint ahogy mindig átszámitjuk és mint ahogy át van számítva Krzsizsanovszkij brosúrájának 40. oldalán, amelyet az elvtársak között szét fognak osztani, 297 millió pudra számítunk. A számok most azt mutatják,

hogy mintegy 234 millió pudot kaptunk. Itt óriási hiány van, amelyre fel kell hívnom figyelmüket. A beszámolóban tárgyalt év folyamán igen nagy figyelmet fordítottunk fűtőanyag-intézményeink tűzifabegyüjtési munkájára. De éppen ez a munka függ leginkább össze a paraszti gazdaság állapotával. Itt a parasztra és lovára hárul az egész teher. A tüzelőhiány, a takarmányhiány stb. itt erősen érezhető a munkában. Ezért áll elő a hiány. Ezért kell most, amikor a téli fűtőanyagkampány elején vagyunk, újra megmondanom: elvtársak, vigyék szét az országba azt a jelszót, hogy a legnagyobb erőfeszítésre van szükség ezen a téren. Fűtőanyag-költségvetésünk terén minimális mértékben csak azt vettük számításba, ami elengedhetetlenül szükséges az ipar fellendítéséhez, de ezt a minimális tervet mindenáron teljesítenünk kell, bármilyen nehezek is a körülmények.

Továbbá: 143 millió pud szénre számítottunk, ehelyett 184 millió pudot kaptunk — ez fűtőanyagunk ásványosításának sikerét, előrehaladását, a Donyec-medence és más intézmények fejlődését mutatja, ahol elvtársaink egész sora igen önfeláldozó munkát végzett és komoly gyakorlati eredményeket ért el a nagyipar megjavításában. A Donyec-medencét illetőleg elmondok néhány adatot, mert ez egész iparunk alapja, hatalmas központja. Kőolajból 80 millió pudra számítottunk, ami egyezményes fűtőanyagra átszámítva 120 millió. Tőzegből 40 millióra számítottunk (egyezményesre átszámítva 19 millióra) és 50 millió pudot kaptunk. Összesen tehát 579 millió pudra számítottunk, de előreláthatólag legfeljebb 562 milliót ha kapunk. Általában hiányunk van fűtőanyagban. Igaz, hogy ez a hiány nem olyan nagy, talán 3—4%, de mindenesetre hiány. Mindenesetre meg kell állapítanunk, hogy ez közvetlenül fenyegeti a nagyipart, mert emiatt valamivel kevesebbet fog tudni teljesíteni annál a minimumnál, amelyet tervbe vettünk. Azt hiszem, ezzel a példával megmutattam az elvtársaknak előszöris azt, hogy tervező intézményeink nem hiába dolgoztak, és hogy közeledik az a pillanat, amikor teljesülni fognak terveink, s ez a példa egyúttal azt is mutatja, hogy éppen csak kezdünk emelkedni, hogy ebben a tekintetben gazda-

sági helyzetünk a legnagyobb mértékben nehéz és súlyos, s ezért a fő jelszó, a fő harci kiáltás és a fő felhívás, amelynek jegyében kongresszusunknak munkáját végeznie és befejeznie kell, amelyet a küldötteknek magukkal kell vinniök munkahelyükre, így hangzik: újabb erőfeszítésre van szükségünk, bármilyen nehéz is, mind az ipari munka, mind a mezőgazdasági munka terén. Nincs más menekvés a köztársaság számára, nincs más lehetőség a munkások és a parasztok hatalmának fenntartására, megőrzésére és megszilárdítására, mint az, hogy megfeszített erővel dolgozunk ezen a téren. Hogy nem kis sikereket értünk el, ezt különösen megmutatta például a Donyec-medence, ahol rendkívül nagy odaadással és rendkívül nagy sikerrel dolgoztak olyan elvtársak, mint Pjatakov elvtárs a nagyipar terén, mint Ruhimovics elvtárs a kisipar terén, akinek első ízben sikerült úgy megszerveznie a kisipart, hogy végre valamit termeljen is. A nagyiparban a vájár teljesítménye elérte a háború előtti normát, amivel eddig nem dicsekedhettünk. 1920-ban a Donyec-medence egész termelése 272 millió pud volt. 272 millió pud volt, s 1921-ben 350 millió pudra emelkedett. Ez a szám bizony nagyon, de nagyon kicsi a háború előtti maximumhoz, az 1 milliárd 700 millióhoz képest. De mégis valami. Ez azt mutatja, hogy komoly lépést teszünk előre. Mégis haladás ez a nagyipar helyreállításában, és nem sajnálhatjuk az áldozatokat, hogy a nagyipart helyreállítsuk.

Még néhány szót a kohászatról. Ebben a tekintetben különösen nehéz a helyzetünk. A háború előttinek talán valami 6%-át termeljük. Ennyire tönkretette, ilyen nyomorba taszította Oroszországot az imperialista háború és a polgárháború! De persze azért emelkedőben vagyunk. Olyan központokat létesítünk, mint a Déli Acél, ahol szintén a legnagyobb odaadással dolgozik Mezslauk elvtárs. Bármilyen nehéz is helyzetünk, óriási sikert értünk itt el. Nyersvastermelésünk 1921 első felében havonta 70 000 pud volt, októberben 130 000 pud, novemberben pedig 270 000 pud, vagyis majdnem négyszerannyi. Látjuk tehát, hogy ijedtségre nincs okunk. Cseppet sem titkoljuk, hogy az idézett adatok nyomorúságos koldusszínvonalat mutatnak, de ezekkel a számokkal mégis be tudjuk bizonyítani,

hogy bármilyen nehéz volt is az 1921-es év, bármilyen rendkívüli nehézségekkel kellett is megküzdenie a munkásosztálynak és a parasztosztálynak, mégis emelkedünk, helyes úton járunk, és ha minden erőnket megfeszítjük, remélhetjük, hogy még magasabbra fogunk emelkedni.

Szeretnék még néhány adatot közölni a villamosítás sikereiről. Sajnos, nagy sikerrel egyelőre még nem dicsekedhetünk. Arra számítottam, hogy a IX. kongresszust már a Szovjethatalom által épített második nagy erőmű megnyitásával üdvözölhetem: az első Satura, a második — az új erőműközpont — a kasirai erőmű, amelyet éppen decemberben szándékoztunk üzembe helyezni[32]. Ennek az erőműnek már az első egysége 6 000 kilowattot adna — és adhat is, ami Moszkva mai 18 000 kilowattja mellett lényeges segítség volna. De itt egész sor akadály merült fel, s ennek következtében 1921 decemberében nem tudjuk üzembehelyezni ezt az erőművet. A legrövidebb időn belül, legfeljebb néhány hét mulva megnyitjuk. Az elvtársak figyelmét egyébként bizonyára nem kerülte el az a beszámoló, amely a napokban jelent meg az „Ekonomicseszkaja Zsizny"-ben Levi mérnök, a VIII. Összoroszországi Elektrotechnikai Kongresszus egyik kiváló tagja és általában egyik legkiválóbb vezető szakemberünk aláírásával. Ebből a beszámolóból csak a következő rövid adatokat idézem: 1918-ban és 1919-ben, vagyis két év alatt 51 erőművet helyeztünk üzembe 3 500 kilowatt kapacitással. 1920-ban és 1921-ben, vagyis ugyancsak két év alatt 221 erőművet helyeztünk üzembe 12 000 kilowatt kapacitással. Ha ezeket a számokat összehasonlítjuk Nyugat-Európával, természetesen nagyon nyomorúságos, szegényes számoknak tűnnek. De ezek a számok megmutatják, hogyan haladhatnak a dolgok előre még olyan nehézségek között is, amilyeneket nem láttak egyetlen más országban sem. Fontos szerepet játszott a kis villanytelepek elterjedése a falun. Nyiltan meg kell mondanom, hogy itt igen gyakori volt az erők szétforgácsolása. De ennek a szétforgácsolásnak is van valami haszna. Ezekkel a kis telepekkel megteremtettük a falun a modern, új nagyipar központjait. Ha mégolyan kicsinyek is, mégis megmutatják a parasztoknak, hogy Oroszország nem áll meg a kézi munkánál,

nem marad meg a primitív faeke mellett, hanem megy előre az új idők felé. És a paraszti tömegek lassacskán megértik, hogy Oroszországot másik alapra kell és tudjuk is helyezni. Ehhez persze, mint már mondottam, évtizedek kellenek, de a munka már megkezdődött, a parasztok tömegében egyre jobban terjed ez a felismerés, mégpedig részben éppen annak folytán, hogy a kis telepek nálunk gyorsabban szaporodnak, mint a nagyok. De ha 1921-ben el is késtünk egy nagy villanyerőmű megnyitásával, 1922 elején már kettő lesz belőlük: a kasirai Moszkva mellett és Utkina Zavogy Petrográd közelében[38]. Ebben a tekintetben mindenesetre olyan úton járunk, amelyen biztosítva van számunkra az előrehaladás, ha az eddigi erőfeszítéssel fogunk fáradozni feladataink megoldásán.

Néhány szót még egy sikerünkről — a tőzegtermelés terén elért sikerünkről. Tőzegkitermelésünk 1920-ban 93 millió pud volt, 1921-ben pedig elérte a 139 millió pudot, — talán ez az egyetlen terület, amelyen messze túlszárnyaltuk a háború előtti színvonalat. Tőzegben mérhetetlenül gazdagabbak vagyunk a világ bármely országánál. De éppen itt óriási nehézségeink voltak és részben vannak is abban a tekintetben, hogy ez a különben sem könnyű munka szörnyen nehéz volt éppen Oroszországban. A tőzegkitermelés hidraulikus eljárásának feltalálása, ami Radcsenko, Menysikov és Morozov elvtársak, a Tőzegközpont munkatársainak érdeme, megkönnyíti ezt a munkát. Ezen a téren óriási sikert értünk el. 1921-ben mindössze 2 tőzegszivattyú dolgozott; ezek a hidraulikus tőzegkitermelés gépei, amelyek megszabadítják a munkásokat a tőzegkitermeléssel eddig együttjáró szörnyen nehéz munkától. Most 20 ilyen gépet rendeltünk Németországban és ezek biztosítva is vannak 1922-re. Az egyik fejlett európai országgal megkezdődött az együttműködés. És most lehetőségünk nyílik arra, hogy továbbfejlesszük ezt a dolgot, amelyet nem hagyhatunk figyelmen kívül. Oroszországban annyi mocsár és tőzeg van, mint sehol, és ma már megvan rá a lehetőségünk, hogy ezt a munkát abból a szörnyen nehéz munkából, amelyre csak kevés munkás vállalkozott és vállalkozhatott, normálisabb munkává változtassuk. Megvalósult a gyakorlati együttműködés egy modern, fejlett állammal,

Németországgal, az ottani gyárakban már készítik azokat a készülékeket, amelyek megkönnyítik ezt a munkát, s amelyeket 1922-ben minden bizonnyal munkába állíthatunk. Ezt a körülményt nem szabad szem elől tévesztenünk. Ezen a téren nagyon-nagyon sokat tehetünk, ha mindannyian ismerni és terjeszteni fogjuk azt a gondolatot, hogy ha minden erőnket megfeszítjük, ha gépesítjük a munkát, minden más államnál nagyobb lehetőségünk van arra, hogy Oroszországot kivezessük a gazdasági válságból.

Gazdasági politikánk terén most a dolognak még egy oldalát szeretném hangsúlyozni. Új gazdasági politikánk megítélésekor nem elegendő arra figyelmet fordítani, ami különösen fontos lehet. Az új gazdasági politika lényege, persze, a proletariátus és a parasztság szövetsége, a proletár élcsapat összefogása a széles paraszti tömegekkel. A termelőerők fellendítése — mindenáron, haladéktalanul, most azonnal — megkezdődött, hála az új gazdasági politikának. Van még egy oldala az új gazdasági politikának — a tanulás. Az új gazdasági politika az a forma, amelyben igazán nekilátunk, hogy megtanuljunk gazdálkodni, márpedig ebben a tekintetben eddig is csapnivalóan rosszul dolgoztunk. A dolgozó tömegek kommunista vezetője, szakszervezeti vezetője persze nehezen tudja elképzelni, hogy ma a kereskedelem gazdasági életünk próbaköve, a proletár élcsapat és a parasztság között egyedül lehetséges összefogás, az egyedül lehetséges összekötő lánc ahhoz, hogy az egész fronton megindíthassuk a gazdasági felemelkedést. Bármelyik kereskedőt nézzük, aki az állam és a bíróság ellenőrzése alatt kereskedik (a mi bíróságunk proletárbíróság és körmére tud nézni minden egyes magánvállalkozónak, hogy a törvényeket ne úgy írják számukra, mint a burzsoá államokban; nemrégiben Moszkvában volt erre példa[34], és az elvtársak valamennyien jól tudják, hogy e példák számát még szaporítani fogjuk, szigorúan meg fogjuk büntetni a magánvállalkozó urakat, ha megpróbálják kijátszani törvényeinket), látni fogjuk, hogy ez a kereskedő, ez a magánvállalkozó százszázalékos haszonért mégis el tudja végezni a dolgát — mondjuk, nyersanyagot szerez az ipar számára — mégpedig úgy, ahogy legtöbb-

nyire semilyen kommunista és szakszervezeti funkcionárius sem képes elvégezni. Éppen ebben van az új gazdasági politika jelentősége. Tanuljanak. Igen komoly tanulás ez, amelyen valamennyiünknek át kell esnünk. Rendkívül kemény tanulás ez. Nem olyan, mint mikor iskolai előadásokat hallgatunk és különféle vizsgákat teszünk le. Súlyos, kemény gazdasági harc kérdése ez, amelyet nyomorban, hallatlan nehézségek és akadályok között, korgó gyomorral, éhezve és fázva kell megoldanunk, de ez az az igazi tanulás, amelyet el kell végeznünk. Minden olyan próbálkozás, hogy kibújjanak a feladat alól, minden próbálkozás, hogy szemet húnyjanak fölötte, mondván, hogy ez ránk nem vonatkozik, a legbűnösebb és legveszélyesebb hencegés, kommunista és szakszervezeti hencegés lenne. Bennünk, elvtársak, Szovjet-Oroszország vezetőiben, kivétel nélkül mindannyiunkban megvan ez a hiba, és ezt nyiltan be kell látnunk, hogy megszabadulhassunk ettől a hibától.

Gazdasági építésünk feladatához tegnapi tapasztalataink alapján látunk hozzá és éppen ebben rejlik legfőbb hibánk. Egy francia közmondást idézek önöknek, amely úgy szól, hogy az emberek hibái rendszerint kapcsolatban vannak erényeikkel. Az ember hibái mintegy folytatásai az erényeinek. Ha az erények tovább tartanak, mint kellene, ha nem akkor mutatkoznak meg, amikor kellene és nem ott, ahol kellene, akkor hibák. Az elvtársak valószínűleg csaknem valamennyien tapasztalták ezt a magánéletben és általában; most is tapasztaljuk ezt a hibát, amely mintegy erényeink folytatásaként jelentkezett forradalmunk, pártunk és a szakszervezetek — pártunk legfőbb támaszai — egész fejlődésében, Szovjet-Oroszország egész kormányzó apparátusában. Óriási érdemünk volt, hogy politikai és katonai téren mi tettük meg azt a világtörténelmi jelentőségű lépést, amellyel új korszak kezdődött a világtörténelemben. Bármilyen gyötrelmeket kellene még kiállnunk, ezt már senki sem veheti vissza tőlünk. Hogy kikerültünk az imperialista háborúból és a nyomorúságból, azt csakis a proletárforradalomnak köszönhetjük, csakis annak, hogy a szovjet rend felváltotta a régi rendet. Ezt nem lehet visszavenni, ez olyan visszavonhatatlan,

megmásíthatatlan és elidegeníthetetlen érdemünk, amelyet ellenségeink semilyen erőlködéssel és nyomással nem vehetnek el, de amely, ha ott folytatjuk, ahol nem kell, a legveszélyesebb hibává válik.

Politikai és katonai feladatokat meg lehetett oldani a lelkesedés lendületével a munkások és parasztok tudatosságának adott fokán. A munkások és a parasztok mind megértették, hogy az imperialista háború őket fojtogatja; nem kellett a tudatosság, a szervezettség magasabb fokára emelkedniök ahhoz, hogy megértsék ezt. A lelkesedés, a lendület, a hősiesség, ami örök emlékműve lesz annak, hogy mit tesz és mit tudott tenni a forradalom, segített megoldani ezeket a feladatokat. Ezzel értük el politikai és katonai sikerünket, s ez az erény most legveszélyesebb fogyatékosságunkká válik. Visszatekintünk és azt gondoljuk, hogy a gazdasági feladatokat is meg lehet ugyanígy oldani. De éppen ez a hiba: amikor a helyzet megváltozott és másfajta feladatokat kell megoldanunk, akkor itt nem lehet visszafelé tekintgetni és a tegnapi módszerekkel próbálkozni. Ne is próbálkozzanak, úgysem oldják így meg ezeket a feladatokat! És ezt a hibát fel kell ismernünk. Azok a kommunista és szakszervezeti funkcionáriusok, akik, akár mint szovjet funkcionáriusok, akár mint tegnapi harcosok, az unalmas, nehéz munkától, a kitartást, súlyos megpróbáltatásokat, hosszas fáradozást, pontosságot és állhatatosságot követelő sokesztendős gazdasági munkától visszariadtak, s igyekeztek lerázni magukról, arra hivatkozva, hogy tegnap milyen nagy tetteket vittek véghez, arra a mesére emlékeztetnek, amelyben a ludak azzal dicsekedtek, hogy „megmentettük Rómát“, s erre a paraszt bottal felelt: „Hagyjátok békén az ősöket; azt mondjátok meg, csináltatok-e ti ilyet?“ Azt, hogy 1917—18—19—20-ban politikai és katonai feladatainkat azzal a hősiességgel és sikerrel oldottuk meg, amellyel új korszakot nyitottunk a világtörténelemben, senki sem tagadja. Ez a mi érdemünk, és sem a pártban, sem a szakszervezetekben nincs senki, aki el akarná ezt venni tőlünk, — de a szovjet funkcionáriusokra és a szakszervezeti funkcionáriusokra most más feladat vár.

Kapitalista hatalmak vesznek körül bennünket, s ezek

nem segítenek, hanem gátolnak bennünket. Ma nyomor, pusztulás, éhínség és nélkülözés közepette dolgozunk. Vagy megtanulunk más ütemben dolgozni, a munkát évtizedekkel, nempedig hónapokkal mérve, szorosan kapcsolódva ahhoz az elcsigázott tömeghez, amely a hétköznapi munkában képtelen hősi, forradalmi ütemben dolgozni, — vagy megtanuljuk ezt, vagy joggal fognak ludaknak nevezni bennünket. Bármelyik szakszervezeti vagy politikai funkcionárius, amikor kimondja azt az általános megállapítást, hogy úgymond, mi, a szakszervezetek, mi, a kommunista párt, kormányzunk, — ez rendben van. Politikai és katonai téren nagyszerűen csináltuk ezt, gazdasági téren azonban csapnivalóan rosszul. Ezt be kell látnunk és jobban kell dolgoznunk. Bármelyik szakszervezetnek, amely általánosságban felteszi a kérdést, részt kell-e venniök a szakszervezeteknek a termelésben, azt válaszolom: elég a fecsegésből (t a p s), inkább válaszoljanak gyakorlatilag a kérdésre és mondják meg (ha felelős állásban vannak mint befolyásos kommunista pártfunkcionáriusok vagy szakszervezeti funkcionáriusok): hol szervezték meg jól a termelést, hány éve szervezik, hány emberük van — ezer vagy tízezer, adják ide nekem azoknak a névsorát, akiket gazdasági munkára állítanak, s azt a munkát vigyék is véghez, de ne kapjanak bele egyszerre húsz dologba, hogy aztán idő hiányában egyet se végezzenek el. Nálunk szovjet szokás szerint nem fejezik be a megkezdett gazdasági munkákat, éveken át hivatkoznak egyetlen sikerre, nem mernek tanulni attól a kereskedőtől, aki 100 százalékos hasznot vág zsebre és ezenfelül még lop is, — ehelyett írnak egy remek határozatot a nyersanyagról és aláírják: mi, a kommunista párt, a szakszervezet, a proletariátus képviselői. Már engedelmet kérek, elvtársak! Mit neveznek proletariátusnak? A proletariátus az az osztály, amely a nagyiparban dolgozik. De hol a nagyipar? Miféle proletariátus ez? Hol az iparuk? Miért áll? Mert nincs nyersanyag? És maguk tudtak nyersanyagot szerezni? Nem. Megírják a határozatot, hogy be kell szerezni, — és felsülnek s azt mondják, semmi az egész. Egyszóval olyanok lesznek, mint a lúd, amelynek ősei megmentették Rómát.

A történelem most azt a munkát bízta ránk, hogy egy hatalmas politikai fordulatot lassú, nehéz, fáradságos gazdasági munkával tetőzzünk be, amelynek elvégzéséhez felettébb hosszú idő szükséges. A történelemben mindig hosszú utat kellett megtenni ahhoz, hogy a nagy politikai fordulatokat megemésszék. A nagy politikai fordulatokat mindig az élosztagok lelkesedése döntötte el, amelyeket ösztönösen, félig öntudatlanul követett a tömeg. Nem is lehetett másmilyen a fejlődés olyan társadalomban, amelyet elnyomtak a cárok, a földesurak és a tőkések. És a munkának ezt a részét, azaz a politikai fordulatot, úgy hajtottuk végre, hogy ennek a tettnek világtörténelmi jelentősége vitathatatlan. Később, a nagy politikai fordulat után azonban másik feladat merül fel, s ezt meg kell érteni: ezt a fordulatot meg kell emészteni, át kell ültetni az életbe, nempedig úgy kimagyarázkodni, hogy a szovjet rend rossz, nosza, szervezzük át. Rettentő sok kedvelője van nálunk a különféle átszervezéseknek, és ezekből az átszervezésekből olyan szörnyűség sül ki, hogy életemben nem láttam ennél nagyobb csapást. Hogy vannak fogyatékosságok a tömegek megszervezésére szolgáló apparátusban, én nagyon jól tudom, és minden tíz fogyatékosságra, amelyet bármelyikük megmutat, én nyomban még százat mondok. De nem arról van szó, hogy gyors átszervezéssel javítsuk meg ezt az apparátust, hanem arról, hogy meg kell emészteni ezt a politikai átalakulást, hogy más legyen a kulturális, gazdasági színvonalunk. Ez a lényeg. Nem „átszervezni" kell, hanem ellenkezőleg, segíteni kell kijavítani azt a nagyszámú fogyatékosságot, amelyek fellelhetők a szovjet rendben és a kormányzás egész rendszerében, hogy segítsünk az emberek millióin. Az kell, hogy a parasztok egész tömege segítsen nekünk hatalmas politikai vívmányunk megemésztésében. Legyünk józanok és legyünk tisztában azzal, hogy bár ez a vívmány tény, de még nem hatotta át a mindennapi gazdasági életet, a tömegek életkörülményeit. Hosszú évtizedek munkájának eredménye lesz ez, és erre a munkára óriási erőfeszítéseket kell fordítanunk. Nem lehet ezt olyan ütemben, olyan gyorsan és olyan feltételek között végezni, mint ahogy a háborúban dolgoztunk.

Mielőtt befejezném, bátorkodom még ezt a tanulságot — mármint hogy a fogyatékosságok néha erényeink folytatásai — egyik intézményünkre kiterjeszteni, nevezetesen az Összoroszországi Rendkívüli Bizottságra. Elvtársak! önök természetesen mindannyian tudják, milyen vadul gyűlöli ezt az intézményt az orosz emigráció és az imperialista országok uralkodó osztályainak nagyszámú képviselője, aki egy követ fúj az orosz emigrációval. Hogyisne gyűlölnék! — hiszen ez az intézmény volt a mi sujtó kardunk azzal a számtalan összeesküvéssel és merénylettel szemben, amelyeket nálunk mérhetetlenül erősebb emberek szerveztek a Szovjethatalom ellen. Nekik, a tőkéseknek és a földbirtokosoknak, megmaradt minden nemzetközi összeköttetésük, az egész nemzetközi támogatás, a mi államunknál összehasonlíthatatlanul erősebb államok támogatták őket. Az elvtársak tudják ezeknek az összeesküvéseknek a történetéből, milyen eszközökkel dolgoztak ők. Tudják, hogy erre nem lehetett máskép válaszolni, mint megtorlással, mégpedig kíméletlen, gyors, azonnali, a munkások és a parasztok rokonszenvére támaszkodó megtorlással. Ez erénye a mi Rendkívüli Bizottságunknak. Ezt mindig hangsúlyozni fogjuk, amikor közvetlen vagy közvetett formában halljuk — mint ahogy külföldről sűrűn hallhatjuk — azoknak az orosz emigránsoknak jajveszékeléseit, akik a világ minden nyelvén használják a „Cséká“ szót és az orosz barbárság iskolapéldájának, típusának tekintik azt.

Oroszországi és külföldi tőkés urak! Mi tudjuk, hogy önök ezt az intézményt sohasem fogják megszeretni. Hogyan is szerethetnék! Mindenkinél jobban el tudta hárítani intrikáikat és cselszövéseiket, mégpedig olyan helyzetben, amikor önök fojtogattak bennünket, amikor minden oldalról ránk törtek, amikor belső összeesküvéseket szerveztek és semilyen gaztettől sem riadtak vissza, hogy meghiúsíthassák békés munkánkat. Erre nincs más válaszunk, mint annak az intézménynek a válasza, amely az összeesküvő minden lépéséről tud és nem kérlel, hanem haladéktalanul lesujt. Ilyen intézmény nélkül nem állhat fenn a dolgozók hatalma, amíg lesznek a világon kizsákmányolók, akik nem óhajtják tálcán

felszolgálni a munkásoknak és a parasztoknak jogaikat, a földbirtokosok, a tőkések jogait. Nagyon jól tudjuk mi ezt, de ugyanakkor azt is tudjuk, hogy az ember erényei fogyatékosságokká válhatnak, és tudjuk, hogy az a helyzet, amely nálunk kialakult, valósággal parancsolja, hogy ezt az intézményt tisztán csak politikai területen alkalmazzuk, azokra a feladatokra összpontosítsuk, amelyek megoldásában a helyzet és a körülmények segítségére vannak. Ha az ellenforradalom kísérletei olyanok lesznek, amilyenek eddig voltak — márpedig nincs bizonyítékunk arra, hogy ellenfeleink érzésvilága e tekintetben megváltozott volna, nincs rá semmi alapunk, hogy ezt feltételezzük — akkor mi tudunk olyan választ adni, hogy válaszunkat komolyan is vegyék. A Szovjetállam megengedi, hogy segítség címén külföldi megbízottak jöjjenek az országba, ezek a megbízottak pedig segítenek megdönteni a Szovjethatalmat. Erre már volt példa. A mi államunkat azonban nem fogják megdönteni, mert egy olyan intézményt, mint az Összoroszországi Rendkívüli Bizottság, becsben tartunk és ezután is felhasználunk. Erről mindenkinek kezeskedhetünk. De ugyanakkor határozottan kijelentjük, hogy az Összoroszországi Rendkívüli Bizottságot meg kell reformálni, meg kell állapítani funkcióit és hatáskörét és politikai feladatokra kell korlátozni a munkáját. Most a polgári forgalom fejlesztésének feladata áll előttünk — ezt követeli az új gazdasági politika —, ehhez pedig szilárdabb forradalmi törvényesség kell. Érthető, hogy ha a katonai offenzíva idején helyeztük volna előtérbe ezt a feladatot, amikor a Szovjethatalom torkát szorongatták, vaskalaposak lettünk volna, csak forradalmasdit játszottunk volna, de nem csináltunk volna forradalmat. Minél inkább kialakulnak a szilárd és megingathatatlan hatalmi viszonyok, minél inkább fejlődik a polgári forgalom, annál elengedhetetlenebb, hogy kiadjuk egy szilárdabb forradalmi törvényesség megvalósításának kemény jelszavát, és annál inkább leszűkül annak az intézménynek a hatásköre, amely csapással válaszol az összeesküvők minden csapására. Ilyen következtetésre jutott kormányunk az elmult év folyamán szerzett tapasztalatai, megfigyelései és megfontolásai alapján.

Befejezésül meg kell mondanom, elvtársak, hogy azt a feladatot, amelynek megoldásán az idén fáradoztunk és amelynek megoldásával eddig még olyan rosszul állunk — a munkások és a parasztok egyesítését tartós gazdasági szövetségben, még a legnagyobb nyomor és pusztulás viszonyai között is —, ezt a feladatot most helyesen tűztük ki, helyes a vonalunk és ebben a tekintetben semmiféle kételynek helye nincs. És ez a feladat nem csupán orosz feladat, hanem egyben világraszóló feladat is.

Az a feladat, amelynek megoldásán most fáradozunk, egyelőre — ideiglenesen — csak egymagunk, merőben orosz feladatnak látszik, de a valóságban olyan feladat ez, amely minden szocialista előtt fel fog merülni. A kapitalizmus pusztulóban van; pusztulása során még tíz- és százmillióknak okozhat hihetetlen kínokat, de nincs az az erő, amely megmenthetné a pusztulástól. Az új társadalom, amely a munkások és a parasztok szövetségén fog alapulni, elkerülhetetlenül el fog érkezni. Előbb vagy utóbb, húsz évvel előbb vagy húsz évvel később, de el fog érkezni, és mi e társadalom részére segítünk kidolgozni a munkások és a parasztok szövetségének formáit, amikor új gazdasági politikánk megoldásán fáradozunk. Ezt a feladatot meg fogjuk oldani, s megteremtjük a munkások és a parasztok olyan szilárd szövetségét, amelyet a világon semmiféle erő sem lesz képes megdönteni. (Viharos, szűnni nem akaró taps.)

„Pravda" 292. sz.
1921 december 25.

2
A IX. ÖSSZOROSZORSZÁGI SZOVJETKONGRESSZUS UTASÍTÁSA A GAZDASÁGI MUNKA KÉRDÉSEIVEL KAPCSOLATBAN
1921 DECEMBER 28

A IX. Összoroszországi Szovjetkongresszus, miután megvizsgálta a népbiztosságoknak a folyó évben végzett gazdasági tevékenységről szóló beszámolóit és jelentéseit, a Szovjetkongresszusnak a gazdasági munka egyes kérdéseiről hozott határozatai kiegészítéséül és összegezéséül feltétlen végrehajtás végett a következő irányelveket ajánlja valamennyi központi és vidéki szovjet intézmény figyelmébe:

1. A Szovjetkongresszus valamennyi gazdasági szerv legfőbb és halaszthatatlan feladatának tekinti, hogy a legrövidebb időn belül — bármi áron is — szilárd gyakorlati sikereket érjenek el, vagyis nagy mennyiségben lássák el a parasztságot a földművelés fellendítéséhez és a paraszti dolgozó tömegek életének megjavításához szükséges árukkal.

2. Ezt a célt, mint legfőbbet, semmiképpen sem szabad szem elől téveszteniök az ipar igazgatásával megbízott szerveknek, ugyanakkor természetesen cseppet sem szabad elhanyagolniok azt a feladatot sem, hogy 100 százalékosan kielégítsék a Vörös Hadsereg szükségleteit, amit az első helyre kell állítani a Szovjet Köztársaság védelmi képességének megőrzése érdekében.

3. Ugyanennek a célnak kell alárendelni a munkások helyzetének megjavítását is abban az értelemben, hogy a munkásszervezetek (mindenekelőtt a szakszervezetek) kötelesek gondoskodni az ipar olyan megszervezéséről, amely lehetővé teszi, hogy az ipar gyorsan és hiánytalanul kielégítse a parasztság szükségleteit, s ugyanakkor az e tekintetben elért sikerek nagyságától kell közvetlenül

függővé tenni az ipari munkások keresetének növekedését és életének javulását.

4. Ugyanennek a célnak kell alárendelni a Pénzügyi Népbiztosság tevékenységét is, amelyre azt a feladatot rója a IX. Szovjetkongresszus, hogy a legnagyobb erőfeszítéssel és a lehető leggyorsabban csökkentse, később pedig szüntesse be a bankjegykibocsátást és állítsa helyre a rendszeres pénzforgalmat az aranyvaluta alapján. A bankjegykibocsátást szívós munkával, a legkisebb huzavona nélkül adókkal kell felcserélni.

5. Ugyanezt a célt kell figyelmük középpontjába állítaniuk a bel- és külkereskedelmi szerveknek és intézményeknek is, vagyis a Szövetkezeti Központnak, a Külkereskedelmi Népbiztosságnak stb. A Szovjetkongresszus ezeknek az intézményeknek a sikereit csakis a földművelés és az ipar közti forgalom fejlesztésében elért gyors gyakorlati eredmények alapján fogja mérni, és megbízza a Szovjethatalom vezető szerveit, hogy azok is hasonlóképpen járjanak el. Nevezetesen, a Szovjetkongresszus előírja, hogy nagyobb mértékben vegyék igénybe a magánvállalatokat a nyersanyagbeszerzésben, a nyersanyagszállításban és általában a kereskedelem minden útonmódon való fejlesztésében, értve ezen egyebek közt azt, hogy az állami szerveknek ellenőrző és irányító szerepet kell betölteniök, és kíméletlenül üldözniök kell minden huzavonát és bürokratizmust, ami gátolja az élő ügyet.

6. A IX. Szovjetkongresszus valamennyi gazdasági irányítással megbízott szervtől és intézménytől az eddiginél összehasonlíthatatlanul több figyelmet és erélyt követel annak érdekében, hogy a szóbanforgó területen a pártonkívüli munkások és parasztok soraiból minden valamennyire is kiváló erőt bevonjanak az állami munkába.

A kongresszus megállapítja, hogy e tekintetben lemaradtunk; — hogy e tekintetben nem vagyunk eléggé rendszeresek és állhatatosak; — hogy feltétlenül és elengedhetetlenül szükséges a gazdasági és állami vezetők körének ilyen irányú kibővítése; — hogy különösen a gazdaság fellendítése terén elért különféle sikereket rendszeresebben kell jutalmaznunk mind a munka-zászló rendjelével, mind pénzjutalmakkal.

A Szovjetkongresszus felhívja valamennyi gazdasági szerv és a különféle nem tisztán kormányjellegű osztályszervezetek figyelmét arra, hogy feltétlenül még állhatatosabban munkálkodjanak a szakembereknek a gazdasági építésbe való bevonása érdekében, értve rajtuk mind a tudomány és a technika képviselőit, mind az olyanokat, akik gyakorlati tevékenységük révén tapasztalatokat és ismereteket szereztek a kereskedelem terén, a nagyüzemek szervezése, a gazdasági műveletek ellenőrzése stb. terén. Az OSzFSzK központi és helyi intézményei állandóan gondoskodjanak a szakemberek helyzetének javításáról és arról, hogy vezetésükkel minél több munkást és parasztot képezzenek szakemberré.

7. Az Igazságügyi Népbiztosságtól a IX. Szovjetkongresszus hasonlíthatatlanul több energiát követel két tekintetben:

először is, a köztársaság népbíróságai szigorúan tartsák szemmel a magánkereskedők és magánvállalkozók tevékenységét; ne engedjék meg működésük legcsekélyebb akadályozását sem, de ugyanakkor a legszigorúbban büntessék meg őket, ha akár a legkisebb mértékben is ki akarnak bújni a köztársaság törvényeinek feltétlen teljesítése alól, neveljék rá a munkások és a parasztok széles tömegeit, hogy önállóan, gyorsan és gyakorlatiasan vegyenek részt a törvények teljesítésének ellenőrzésében;

másodszor, a népbíróságok fordítsanak több figyelmet a bürokratizmus, az aktatologatás, a gazdasági erélytelenség és nemtörődömség bírói üldözésére. Az ilyen természetű ügyek nyilvános tárgyalásai szükségesek egyrészt, hogy fokozzuk a felelősséget azért a rákfenéért, amely ellen olyan nehéz harcolni mai viszonyaink között, másrészt, hogy felhívjuk a munkás- és paraszttömegek figyelmét erre a rendkívül fontos kérdésre, harmadrészt, hogy elérjük a gyakorlati célt: a nagyobb gazdasági sikereket.

A IX. kongresszus véleménye szerint a Közoktatásügyi Népbiztosságnak az új időszakban az a feladata, hogy parasztokból és munkásokból a legrövidebb időn belül minden területen a szakemberek új kádereit nevelje ki, s javasolja, hogy a népbiztosság még szorosabban kap-

csolja össze az iskolai és iskolán kívüli népművelő munkát, mind az egész köztársaság, mind az egyes területek és helységek időszerű gazdasági feladataival. A IX. Szovjetkongresszus nevezetesen megállapítja, hogy a VIII. Szovjetkongresszusnak azt a határozatát, mely szerint Oroszország villamosításának tervét propagálni kell, még korántsem hajtják végre kellő mértékben, és követeli, hogy a munkásoknak és a parasztoknak a villamossággal, a villamosság jelentőségével és a villamosítási tervvel való megismertetése céljából valamennyi alkalmas erő mozgósítása útján minden egyes villanytelepen rendszeresen szervezzenek megbeszéléseket, előadásokat, gyakorlati foglalkozásokat; azokban a kerületekben, amelyekben még egyetlen villanytelep sincs, a lehető leggyorsabban legalább kis villanytelepeket kell építeni, amelyeknek az említett propaganda- és népművelő munkának, továbbá az ezen a téren megnyilvánuló mindennemű kezdeményezés felkarolásának központjaivá kell válniok.

A megírás ideje: 1921 december 25–27.
Megjelent: „Izvesztyija VCIK" 295. sz. 1921 december 30.

AZ ANGOL MUNKÁSPÁRT POLITIKÁJÁRÓL

LEVÉL AZ OK(b)P KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

A brit Munkáspárttal kapcsolatban kapott távirat Kraszin rendkívül nagy naivitásáról tanuskodik. Szerintem most két rendszabályra van szükség: 1) a sajtóban különböző aláírásokkal több cikket kell elhelyezni, amelyekben kigúnyolják az úgynevezett európai demokráciának a grúz kérdésre vonatkozó nézeteit; 2) haladéktalanul meg kell bízni egy mérges fulánkú ujságírót, hogy válaszul az angol Munkáspártnak írja meg egy végtelenül udvarias hangú jegyzék tervezetét. Ebben a jegyzékben a legnyomatékosabban magyarázza meg, hogy az a javaslat, hogy vonjuk ki csapatainkat Grúziából és rendezzünk ott népszavazást, teljesen észszerű volna, s fel lehetne tételezni róla, hogy nem őrült és nem az antant által felbérelt emberektől indul ki, ha a földkerekség minden népére kiterjesztenék; továbbá, hogy rávezessük a brit Munkáspárt vezetőit arra a gondolatra, hogy mit jelentenek a mai imperialista viszonyok a nemzetközi politikában, jóindulatú megvizsgálás végett figyelmükbe ajánljuk a következőket: először, vonják ki az angol csapatokat Írországból és rendezzenek ott népszavazást; másodszor, ugyanez Indiát illetően; harmadszor, ugyanez a Koreában levő japán csapatokat illetően; negyedszer, ugyanez minden olyan országot illetően, amelyben valamelyik imperialista nagyhatalom csapatai állomásoznak. A jegyzékben rendkívül udvarias formában fejezzék ki azt a gondolatot, hogy akiknek kedvük van gondolkodni javaslatainkon és a nemzetközi politikában érvényesülő imperialista viszonyok rendszerén, azok esetleg képesek lesznek megérteni azoknak a javaslatoknak „érdekes"

jellegét, amelyeket mi tettünk az angol Munkáspártnak. Általában és egészében a jegyzék tervezete állítsa pellengérre végtelenül udvarias és rendkívül népszerű (10 éves gyermekek értelmi színvonalához mért) formában az angol Munkáspárt idióta vezéreit.

Javaslom a Politikai Irodának, vitassa meg, hogy nem kellene-e megküldeni Kraszinnak e levél másolatát. Én a magam részéről mellette vagyok.

Lenin

1921. XII. 27.

Először megjelent:
„Pravda" 21. sz. 1930 január 21.

A SZAKSZERVEZETEK SZEREPE ÉS FELADATAI AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKA VISZONYAI KÖZÖTT

AZ OK(b)P KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1922 JANUÁR 12-I HATÁROZATA[85]

1. AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKA ÉS A SZAKSZERVEZETEK

Az új gazdasági politika számos lényeges változást idéz elő a proletariátus, tehát a szakszervezetek helyzetében is. Az ipar és a közlekedés terén a termelési eszközök túlnyomó része a proletárállam kezében marad. Ez a körülmény a föld nacionalizálásával együtt azt mutatja, hogy az új gazdasági politika nem változtatja meg a munkásállam lényegét, de lényegesen megváltoztatja a szocialista építés módszereit és formáit, mivel megengedi a gazdasági versenyt az épülő szocializmus és az újjászületni igyekvő kapitalizmus között a sokmilliós parasztságnak a piacon keresztül történő kielégítése talaján.

A szocialista építés formáinak megváltoztatását az a körülmény teszi szükségessé, hogy a kommunista párt és a Szovjethatalom jelenleg a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet egész politikájában ennek az átmenetnek különleges módszereit alkalmazza, igen sok tekintetben más eszközökkel dolgozik, mint azelőtt, mondhatni „újabb átkaroló hadművelettel“ foglal el számos hadállást, visszavonul, hogy azután annál felkészültebben mehessen át ismét támadásba a kapitalizmus ellen. Nevezetesen, most teret kap és fejlődik a szabadkereskedelem és a kapitalizmus, amelyeket állami szabályozásnak vetettünk alá, másrészt a szocializált állami vállalatokat átállítják az úgynevezett önálló gazdaságos elszámolásra, vagyis kereskedelmi alapokra, ami az ország általános kulturális elmaradottsága és kimerültsége következtében kisebb-nagyobb mértékben elkerülhetetlenül arra fog vezetni,

hogy a szóbanforgó vállalatok igazgatósága a tömegek tudatában szembekerül az ott foglalkoztatott munkásokkal.

2. ÁLLAMKAPITALIZMUS A PROLETÁRÁLLAMBAN ÉS A SZAKSZERVEZETEK

A proletárállam, ha hű akar maradni lényegéhez, a szabadkereskedelmet és a kapitalizmus fejlődését csak bizonyos mértékig és csak azzal a feltétellel engedheti meg, hogy a magánkereskedelmet és a magángazdasági kapitalizmust az állam szabályozza (felügyelet alatt tartja, ellenőrzi, megállapítja formájukat, rendjüket stb.). E szabályozás sikere nemcsak az államhatalomtól függ, hanem még inkább a proletariátus és általában a dolgozó tömegek érettségének fokától, továbbá a kultúra színvonalától stb. De a munka és a tőke osztályérdekei közötti ellentét még e szabályozás teljes sikere esetén is feltétlenül megmarad. Ezért mostantól fogva a szakszervezetek egyik legfőbb feladata a proletariátus osztályérdekeinek minden irányban és minden eszközzel való megvédése a proletariátusnak a tőke elleni harcában. Ezt a feladatot nyiltan az egyik legelső helyre kell állítani, s a szakszervezetek apparátusát ennek megfelelően kell átszervezni, módosítani, vagy kiegészíteni (egyeztető bizottságokat, sztrájkalapokat, segélyalapokat stb. kell létesíteni, illetve, helyesebben, igyekeznünk kell ilyeneket létesíteni).

3. AZ ÚGYNEVEZETT ÖNÁLLÓ GAZDASÁGOS ELSZÁMOLÁSRA ÁTÁLLÍTOTT ÁLLAMI VÁLLALATOK ÉS A SZAKSZERVEZETEK

Az állami vállalatok átállítása az úgynevezett önálló gazdaságos elszámolásra elkerülhetetlenül és elválaszthatatlanul összefügg az új gazdasági politikával, és a közeljövőben feltétlenül ez lesz a legelterjedtebb, ha ugyan nem az egyedüli típus. A megengedett és fejlődő szabadkereskedelem viszonyai között ez ténylegesen azt jelenti,

hogy az állami vállalatokat jelentős mértékben kereskedelmi alapokra állítjuk át. Ez a körülmény, minthogy feltétlenül szükséges, hogy emeljük a munka termelékenységét, hogy veszteségmentessé és jövedelmezővé tegyünk minden állami vállalatot, minthogy elkerülhetetlenül a hivatali érdekek túlzott előtérbe helyezésére és hivatali túlbuzgóságra vezet, feltétlenül bizonyos érdekellentétet szül a vállalatoknál a munkafeltételek kérdéseiben egyfelől a munkásság, másfelől az állami vállalatok igazgatói, illetve e vállalatok fölöttes hatóságai között. Ezért a szocializált vállalatok tekintetében a szakszervezetekre feltétlenül az a kötelezettség hárul, hogy megvédjék a dolgozók érdekeit, a lehetőséghez mérten elősegítsék anyagi jólétük emelkedését, s állandóan kijavítsák a gazdasági szervek hibáit és túlzásait, amikor ezek az államapparátus bürokratikus eltorzításából származnak.

4. A PROLETARIÁTUS OSZTÁLYHARCA OLYAN ÁLLAMBAN, AMELY ELISMERI A FÖLD, A GYÁRAK STB. MAGÁNTULAJDONÁT, S AMELYBEN A POLITIKAI HATALOM A TŐKÉS OSZTÁLY KEZÉBEN VAN, LÉNYEGESEN KÜLÖNBÖZIK A PROLETARIÁTUS GAZDASÁGI HARCÁTÓL AZ OLYAN ÁLLAMBAN, AMELY NEM ISMERI EL A FÖLDNEK ÉS A NAGYVÁLLALATOK TÖBBSÉGÉNEK MAGÁNTULAJDONÁT, S AMELYBEN A POLITIKAI HATALMAT A PROLETARIÁTUS TARTJA KEZÉBEN

Amíg osztályok vannak, elkerülhetetlen az osztályharc. A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet idején elkerülhetetlen az osztályok létezése, és az Oroszországi Kommunista Párt programmja teljes határozottsággal kimondja, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenetnek még csak az első lépéseinél tartunk. Ezért a kommunista pártnak, a Szovjethatalomnak és a szakszervezeteknek egyaránt nyiltan el kell ismerniök, hogy a gazdasági harc fennáll és mindaddig elkerülhetetlen, amíg legalább alapjában nem fejeztük be az ipar és a

mezőgazdaság villamosítását, amíg el nem vágtuk ezzel a kisgazdaságnak és a piac uralmának minden gyökerét.

Másrészt nyilvánvaló, hogy a kapitalizmusban a sztrájkharc végső célja az államapparátus összetörése, az adott osztály-államhatalom megdöntése. Az olyan átmeneti típusú proletárállamban viszont, amilyen a mienk, a munkásosztály bármiféle akciójának végső célja csakis az lehet, hogy erősítse a proletárállamot és a proletár osztály-államhatalmat olymódon, hogy harcol ennek az államnak bürokratikus kinövései, hibái és gyengéi, a proletárállam ellenőrzése alól kibújni igyekvő tőkések osztályétvágya stb. ellen. Ezért sem a kommunista pártnak, sem a Szovjethatalomnak, sem a szakszervezeteknek semmiképpen sem szabad elfelejteniök s nem szabad eltitkolniok a munkás- és általában a dolgozó tömegek előtt, hogy olyan államban, ahol az államhatalmat a proletariátus tartja kezében, a sztrájkharc alkalmazása kizárólag egyrészt a proletárállam bürokratikus kinövéseivel és a kapitalista multnak az állam intézményeiben még meglevő mindenféle maradványaival, másrészt a dolgozó tömegek politikai fejletlenségével és kulturális elmaradottságával magyarázható és indokolható.

Ezért a munkásosztály egyes csoportjai és a munkásállam egyes intézményei és szervei között előforduló surlódások és konfliktusok terén a szakszervezeteknek az a feladatuk, hogy elősegítsék a konfliktusok leggyorsabb és legsimább rendezését, olymódon, hogy az általuk képviselt munkáscsoportok számára a lehető legtöbb előnyt biztosítsák, amennyiben ezek az előnyök megvalósíthatók anélkül, hogy ez más csoportok rovására menne, és kárt okozna a munkásállamnak és egész gazdaságának fejlődése szempontjából, merthiszen csakis ez a fejlődés teremtheti meg a munkásság anyagi és szellemi jólétének alapját. A munkásosztály egyes részei és a munkásállam szervei között felmerülő surlódások és konfliktusok elsimításának egyetlen helyes, egészséges és célravezető módszere a szakszervezetek közvetítő részvétele: a szakszervezetek — megfelelő szerveik útján — vagy tárgyalásokat kezdenek az illetékes érdekelt gazdasági szervekkel mindkét fél pontosan megfogalmazott követelései és javaslatai alapján, vagy a fölöttes állami fórumokhoz fellebbeznek.

Abban az esetben, ha a gazdasági szervek helytelen ténykedései, bizonyos munkáscsoportok elmaradottsága, ellenforradalmi elemek provokációs munkája, vagy végül maguknak a szakszervezeteknek gondatlansága sztrájkok formájában megnyilvánuló nyilt konfliktusokra vezet az állami vállalatoknál stb., a szakszervezeteknek az a feladatuk, hogy elősegítsék a konfliktusok mielőbbi felszámolását a szakszervezeti munka jellegéből folyó intézkedések útján: tegyenek intézkedéseket a valóban meglevő viszszásságok és rendellenességek kiküszöbölésére és a tömegek jogos és megvalósítható követeléseinek kielégítésére, politikailag befolyásolják a tömegeket és így tovább.

A szakszervezeti munka helyességének és eredményességének az az egyik legfontosabb és csalhatatlan mértéke, hogy mennyire sikerül az illető szakszervezetnek az állami vállalatoknál a tömegkonfliktusokat olyan előrelátó politikával megelőzni, amely a munkástömegek érdekeinek tényleges és minden irányú megvédését s a konfliktusokra alkalmat adó jelenségek idejében való kiküszöbölését célozza.

5. VISSZATÉRÉS AZ ÖNKÉNTES SZAKSZERVEZETI TAGSÁGHOZ

Az a gyakorlat, hogy a szakszervezetek formai alapon kivétel nélkül minden bérmunkást tagjaik közé soroltak, a szakszervezetekben némi bürokratikus eltorzulásra vezetett, és ennek folytán a szakszervezetek elszakadtak tagjaik nagy tömegeitől; ezért a leghatározottabban be kell vezetni az önkéntes tagságot mind az egyéni, mind a kollektív belépésnél. A szakszervezeti tagoktól semmiképpen sem szabad meghatározott politikai nézetek elfogadását követelni; a szakszervezeteknek ebben az értelemben — éppúgy, mint a valláshoz való viszony kérdésében — pártonkívülieknek kell lenniök. A proletárállamban csak azt kell megkövetelni a szakszervezeti tagoktól, hogy megértsék az elvtársi fegyelemnek és a munkásság ereje egyesítésének szükségességét a dolgozók érdekeinek megvédelmezése és a dolgozók hatalma, vagyis a Szovjethatalom támogatása érdekében. A proletárállamnak a munkások szakmai egyesülését

mind jogilag, mind anyagilag elő kell segítenie. De a szakszervezeteknek semmiféle joguk sem lehet kötelezettségek nélkül.

6. A VÁLLALATOK IGAZGATÁSA ÉS A SZAKSZERVEZETEK

A proletariátusnak, miután kivívta az államhatalmat, legfőbb és életbevágó érdeke a termékek mennyiségének növelése, a társadalom termelőerőinek óriási mértékű gyarapítása. Ez a feladat, amelyet az Oroszországi Kommunista Párt programmjában világosan kitűzött, különösen égetővé vált nálunk jelenleg a háború utáni elszegényedés, éhínség és gazdasági bomlás következtében. Ezért a mielőbbi és minél tartósabb siker a nagyipar helyreállítása terén olyan feltétel, amely nélkül elképzelhetetlen a munka felszabadítása a tőke igája alól, elképzelhetetlen a szocializmus győzelme; a siker érdekében viszont a mai oroszországi viszonyok között feltétlenül szükség van arra, hogy az egész hatalom a gyárigazgatóságok kezében összpontosuljon. Ezeknek az igazgatóságoknak, amelyeket rendszerint az egyszemélyi vezetés elve alapján állítanak össze, önállóan kell intézniök mind a munkabérek nagyságának megállapítását, mind a papírpénz, az élelmiszerek és a munkaruhák elosztását, valamint a különféle egyéb cikkekkel való ellátást, mégpedig a szakszervezetekkel kötött kollektív szerződések alapján és azok keretei között, megőrizve a lehető legteljesebb manőverezési szabadságot, a legszigorúbban ellenőrizve a termelés fokozása, veszteségmentessége és jövedelmezősége terén ténylegesen elért eredményeket, a leggondosabban kiválogatva a legkiválóbb és legügyesebb vezetőket és így tovább.

A szakszervezeteknek a vállalatok igazgatásába való bárminemű közvetlen beavatkozását ilyen körülmények között feltétlenül károsnak és megengedhetetlennek kell tekinteni.

Teljesen helytelen lenne azonban úgy értelmezni ezt a vitathatatlan igazságot, hogy tagadjuk a szakszervezeteknek az ipar szocialista megszervezésében és az állami

ipar igazgatásában való részvételét. Ez a részvétel feltétlenül szükséges, mégpedig a következő, pontosan meghatározott formákban:

7. A SZAKSZERVEZETEK SZEREPE ÉS RÉSZVÉTELE A PROLETÁRÁLLAM GAZDASÁGI ÉS ÁLLAMI SZERVEIBEN

A proletariátus a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenetet végrehajtó állam osztályalapja. Olyan országban, ahol a kisparasztság hatalmas többségben van, a proletariátus ezt a feladatát csak akkor oldhatja meg sikeresen, ha — rendkívül hozzáértően, óvatosan és fokozatosan — megvalósítja a parasztság túlnyomó többségével való szövetséget. A szakszervezetek legyenek a legközelebbi és feltétlen munkatársai annak az államhatalomnak, amelynek egész politikai és gazdasági tevékenységét a munkásosztály öntudatos élcsapata, a kommunista párt vezeti. A szakszervezeteknek, lévén általában a kommunizmus iskolái, többek között a szocialista ipar (majd fokozatosan a mezőgazdaság) igazgatásának iskolájául kell szolgálniok a munkások egész tömege, majd valamennyi dolgozó számára.

Ezekből az elvi tételekből kiindulva a szakszervezetek a legközelebbi időszakban a következő főbb formákban vegyenek részt a proletárállam gazdasági és állami szerveiben:

1. A szakszervezetek valamennyi gazdasági és gazdasággal kapcsolatos állami szerv összeállításában résztvesznek olymódon, hogy saját jelölteket állítanak, adatokat szolgáltatnak ezeknek szolgálati idejéről, gyakorlatáról stb. A kérdés eldöntése kizárólag a gazdasági szervekre tartozik, amelyek teljes mértékben felelősek is a megfelelő szervek munkájáért. A gazdasági szervek a kérdés eldöntésében valamennyi jelöltnél tekintetbe veszik az illetékes szakszervezetek véleményezését.

2. A szakszervezeteknek az az egyik legfontosabb feladatuk, hogy a munkások és általában a dolgozó tömegek soraiból vezetőket emeljenek és képezzenek ki. Ha ma tucatjával vannak az iparban olyan vezetőink, akik tel-

jesen megfelelnek, és százával olyanok, akik többé-kevésbbé felelnek meg, a közeljövőben százával lesz szükségünk az előbbiekre és ezrével az utóbbiakra. A szakszervezeteknek az eddiginél sokkal gondosabban és következetesebben kell megvalósítaniok az ilyen munkára alkalmas munkások és parasztok rendszeres nyilvántartását,és sokkal részletesebben, alaposabban és gyakorlatiasabban kell ellenőrizniök, mennyire sikeresen haladnak az igazgatási teendők tanulásában.

3. Fokozott mértékben kell résztvenniök a szakszervezeteknek a proletárállam valamennyi tervező szervében, a gazdasági tervek, a termelési programmok, valamint a munkások anyagi ellátása céljából létesített alapok felhasználására vonatkozó programmok kidolgozásában, az állami ellátmányban maradó, bérbe vagy koncesszióba adandó vállalatok kiválasztásában stb. A magánvállalatokban és a bérbeadott vállalatokban a szakszervezetek semmiféle közvetlen ellenőrzést nem gyakorolnak a termelés felett; a magánkapitalista termelés szabályozásában kizárólag a megfelelő állami szervekben való részvétel útján vesznek részt. A szakszervezeteknek ezirányú tevékenységükkel, valamint az egész kulturális és népművelő munkában és a termelési propagandában való részvételükkel egyre nagyobb arányokban és egyre jobban be kell vonniok az állami gazdaság egész építésébe a munkásosztályt és a dolgozó tömegeket, meg kell ismertetni őket a gazdasági élet egész területével, az ipari munka egész területével a nyersanyagbeszerzéstől kezdve egészen a termékek értékesítéséig, egyre konkrétabb képet kell nyujtaniok mind a szocialista gazdaság egységes állami tervéről, mind pedig arról, hogy a munkásoknak és parasztoknak gyakorlati érdekük fűződik e terv megvalósításához.

4. Annak a munkának, amelyet a szakszervezetek a szocializmus építése terén végeznek, valamint az ipar igazgatásában való részvételüknek egyik szükséges alkotóeleme a bértarifák, az ellátási normák stb. kidolgozása. Ami a fegyelmi bíróságokat illeti, ezeknek szakadatlanul fokozniuk kell a munkafegyelmet, javítaniuk kell a munkafegyelemért és a termelékenység fokozásáért folytatott harc kultú-

rált formáit, anélkül hogy beavatkoznának a népbíróságok és az igazgatás hatáskörébe.

A szocialista gazdaság építésében a szakszervezetekre háruló legfontosabb funkcióknak ezt a felsorolását a szakszervezetek és a Szovjethatalom illetékes szerveinek természetesen még részletezniök kell. A népgazdaság fejlesztése és a Szovjethatalom megszilárdítása szempontjából az a leglényegesebb, hogy számbavéve a szakszervezetek által a gazdaság szervezése és igazgatása terén kifejtett óriási munka tapasztalatait, továbbá a nem csekély károkat okozó hibákat, amelyeket a szakszervezetek azzal követtek el, hogy közvetlenül, felkészületlenül, illetéktelen és felelőtlen módon beleavatkoztak az igazgatásba, tudatosan és határozottan áttérjünk arra a hosszú évekre szóló következetes, gyakorlati munkára, amelynek az a célja, hogy gyakorlatilag megtanítsuk a munkásokat és valamennyi dolgozót az egész ország népgazdaságának igazgatására.

8. A TÖMEGEKKEL VALÓ KAPCSOLAT MINT MINDEN SZAKSZERVEZETI MUNKA FŐ FELTÉTELE

A tömegekkel, vagyis a munkások (majd az összes dolgozók) óriási többségével való kapcsolat a szakszervezetek minden néven nevezendő tevékenysége sikerének legfontosabb, legfőbb feltétele. A szakszervezetek szervezetében és azok apparátusában a legalsó szervektől a legfelsőkig — okvetlenül nemcsak a kommunisták közül kikerülő — olyan felelős elvtársak egész hálózatát kell kiépíteni és gyakorlatilag hosszú éveken át kipróbálni, akik a munkástömegek között élnek, töviről-hegyire ismerik a munkások életét, bármely kérdésben, bármely pillanatban hibátlanul meg tudják állapítani a tömegek hangulatát, a tömegek igazi törekvéseit, szükségleteit, gondolatait, a legcsekélyebb hamis idealizálás nélkül meg tudják állapítani tudatosságuk fokát és azt, hogy milyen mértékben gyakorolnak rájuk befolyást a régi világ ilyen vagy amolyan előítéletei és csökevényei, elvtársias magatartásukkal, szükségleteik gondos kielégítésével meg tudják nyerni a tömegek határtalan bizalmát. A számbelileg

nem nagy kommunista párt számára, amely a munkásosztály élcsapataként egy roppant nagy országot vezet — amely (egyelőre még a fejlettebb országok közvetlen támogatása nélkül) a szocializmusba megy át —, az az egyik legnagyobb és legfenyegetőbb veszély, hogy elszakad a tömegektől, hogy az élcsapat túlságosan előreszalad, anélkül hogy „kiegyenesítené a frontot", hogy szoros kapcsolatot tartana a munka egész hadseregével, vagyis a munkás- és paraszttömegek óriási többségével. Mint ahogy még a nagyszerű motorokkal és elsőrendű gépekkel felszerelt legjobb gyár sem tud működni, ha elromlott a gépeket a motorral összekötő áttétel, éppúgy szocialista építésünk katasztrófája is elkerülhetetlen, ha a kommunista pártot a tömegekkel összekötő áttétel — a szakszervezet — helytelenül van felépítve vagy helytelenül dolgozik. Nem elég, ha ezt az igazságot megmagyarázzuk, emlegetjük, hajtogatjuk, — ezt szervezetileg is rögzíteni kell a szakszervezetek egész felépítésében és mindennapi munkájában.

9. ELLENTMONDÁSOK A SZAKSZERVEZETEK HELYZETÉBEN A PROLETÁRDIKTATÚRA IDEJÉN

A fentiekből következik, hogy a szakszervezetek különböző feladatai között számos ellentmondás van. Egyfelől, fő munkamódszerük a meggyőzés, a nevelés; másfelől, mint az államhatalom részesei, arról sem mondhatnak le, hogy résztvegyenek a kényszer alkalmazásában. Egyfelől fő feladatuk a dolgozó tömegek érdekeinek védelme e szó legközvetlenebb és legszorosabb értelmében; másfelől — mint az államhatalom részesei és az egész népgazdaság építői — nem zárkózhatnak el az elől, hogy nyomást gyakoroljanak. Egyfelől katonai módszerekkel kell dolgozniok, mert a proletariátus diktatúrája az osztályok legkönyörtelenebb, legmakacsabb, legelkeseredettebb háborúja; másfelől éppen a szakszervezetekben alkalmazhatók legkevésbbé a különleges katonai munkamódszerek. Egyfelől tudniok kell alkalmazkodni a tömegekhez, a tömegek adott színvonalához; másfelől semmiesetre sem szabad elnézőnek lenniök a tömegek előítéleteivel

és elmaradottságával szemben, hanem egyre magasabb színvonalra kell emelniök a tömegeket stb. stb. Ezek az ellentmondások nem véletlenek és évtizedeken át nem lesznek kiküszöbölhetők, mert mindaddig, amíg megvannak a kapitalizmus és a kisüzemű termelés maradványai, az egész társadalmi rendben elkerülhetetlenek az ellentmondások e maradványok és a szocializmus hajtásai között.

Ebből két gyakorlati következtetést kell levonni. Először: ahhoz, hogy a szakszervezetek eredményesen dolgozzanak, nem elegendő feladataik helyes megértése, nem elegendő helyes felépítésük; szükség van még ezenkívül egy külön érzékre, hogy minden egyes konkrét esetben megfelelő módon tudjanak közeledni a tömegekhez és a lehető legkevesebb surlódással elérjék azt, hogy ezek a tömegek kulturális, gazdasági és politikai tekintetben egy fokkal magasabbra emelkedjenek.

A második következtetés: az említett ellentmondások elkerülhetetlenül összeütközésekre, egyenetlenkedésekre, surlódásokra stb. fognak vezetni. Szükség van egy felsőbb fórumra, amelynek elég tekintélye van ahhoz, hogy haladéktalanul megoldja ezeket. Ilyen fórum a kommunista párt és a világ kommunista pártjainak nemzetközi egyesülése — a Kommunista Internacionále.

10. A SZAKSZERVEZETEK ÉS A SZAKEMBEREK

Az e kérdésre vonatkozó alaptételeket az Oroszországi Kommunista Párt programmjában kifejtettük. De ezek papíron maradnak, ha nem fordítunk ismételten figyelmet azokra a tényekre, amelyek megmutatják, milyen mértékben valósítják meg őket. Ilyen tények az utóbbi időben: előszöris, a szocializált bányákban — nemcsak az Uralban, hanem a Donyec-medencében is — munkások meggyilkoltak mérnököket; másodszor, a moszkvai vízművek főmérnöke, V. V. Oldenborger öngyilkossága a lehetetlen munkafeltételek miatt, amelyeket részint a kommunista sejt tagjainak, részint a Szovjethatalom szerveinek illeték-

telen és megengedhetetlen ténykedései teremtettek, ami arra indította az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságot, hogy ezt az egész ügyet bíróság elé vigye.

Az ilyen jelenségekért a felelősség sokkal inkább a kommunista pártot és az egész Szovjethatalmat terheli, mint a szakszervezeteket. Most azonban nem a politikai felelősség mértékének megállapításáról van szó, hanem a megfelelő politikai következtetésekről. Ha vezető intézményeink, vagyis a kommunista párt, a Szovjethatalom, a szakszervezetek, nem érik el azt, hogy minden egyes szakemberre, aki lelkiismeretesen, szakértelemmel és szeretettel végzi munkáját, úgy vigyázzanak, mint a szemük fényére, még ha eszmeileg teljesen távol áll is a kommunizmustól, akkor szó sem lehet semmiféle komoly sikerről a szocialista építés terén. Egyhamar nem fogjuk tudni megvalósítani, de mindenáron meg kell valósítanunk azt, hogy a szakemberek — mint külön társadalmi réteg, amely mindaddig külön réteg marad, amíg a kommunista társadalom fejlődésének legmagasabb fokát el nem érjük — jobban éljenek a szocializmusban, mint ahogy a kapitalizmusban éltek, anyagilag is, jogi szempontból is, a munkásokkal és a parasztokkal való jó együttműködés szempontjából is, eszmei tekintetben is, vagyis hogy örömet leljenek munkájukban és tudatában legyenek annak, hogy a társadalom számára hasznos munkát végeznek, amikor nem a tőkés osztály önző érdekeit szolgálják. Senki sem fogja elismerni, hogy csak valamennyire is tűrhetően működik egy olyan intézmény, amelyben nem folyik tervszerű és gyakorlati eredményekkel járó munka abban az irányban, hogy a szakembereket minden szükségessel ellássák, legjobbjaikat felkarolják, érdekeiket védelmezzék és óvják stb.

A szakszervezeteknek minden ilyen munkát nem az adott intézmény érdekeinek szempontjából kell végezniök (illetve az adott intézmény megfelelő munkájában nem az adott üzem érdekei szempontjából kell rendszeresen résztvenniök), hanem a munka és népgazdaság egésze érdekeinek szempontjából. A szakemberekkel kapcsolatban a szakszervezetekre hárul az a rendkívül komoly és

nehéz munka, hogy a dolgozók nagy tömegeire minden nap befolyást gyakoroljanak abban az irányban, hogy megteremtsék a helyes viszonyt a dolgozó tömegek és a szakemberek között, mert csakis az ilyen munka vezethet valóban komoly, gyakorlati eredményekre.

11. A SZAKSZERVEZETEK ÉS A MUNKÁSOSZTÁLYRA HATÓ KISPOLGÁRI BEFOLYÁSOK

A szakszervezetek csak akkor igazi szakszervezetek, ha a pártonkívüli munkások igen széles rétegeit egyesítik. Ebből elkerülhetetlenül következik — különösen olyan országban, ahol a lakosság óriási többsége paraszt —, hogy éppen a szakszervezeteken belül aránylag szívósan tartják magukat azok a politikai befolyások, amelyek a kapitalizmus maradványainak és a kisüzemű termelésnek a felépítményei. Ezek kispolgári befolyások, vagyis egyrészt eszer-mensevik (a II. és a II½-es Internacionále pártjainak orosz válfajai), másrészt anarchista befolyások; csak ezeknek az irányzatoknak soraiban maradtak valamelyest említésre méltó számban olyan emberek, akik a kapitalizmust nem önző osztályindokokból, hanem eszmei alapon védelmezik, mert továbbra is hisznek az általuk hirdetett általános „demokrácia", „egyenlőség" és „szabadság" osztályoktól független jelentőségében.

Csakis az említett társadalmi-gazdasági okkal, nempedig egyes csoportok, s még kevésbbé egyes személyek szerepével kell magyarázni az ilyen kispolgári eszméknek szakszervezeteinkben megfigyelhető maradványait (s olykor-olykor ezeknek az eszméknek feltámadását). Ezért mind a kommunista pártnak, mind a kulturális népművelő munkát végző szovjet intézményeknek, mind a szakszervezetekben dolgozó kommunistáknak jóval nagyobb figyelmet kell fordítaniok a szakszervezetekben megnyilvánuló kispolgári befolyások, irányzatok és elhajlások elleni eszmei harcra, annál is inkább, mert az új gazdasági politika szükségképpen a kapitalizmus bizonyos fokú

erősödésére vezet. Feltétlenül szükséges, hogy ezt a munkásosztályra ható kispolgári befolyások elleni harc erősítésével ellensúlyozzuk.

Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottsága

A megírás ideje: 1921 december 30 és 1922 január 4 között.
Megjelent: „Pravda" 12. sz. 1922 január 17.

AZ OK(b)P KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI IRODÁJÁNAK UTASÍTÁSA AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKÁRÓL. TERVEZET[36]

A Politikai Iroda valamennyi gazdasági szervnek tudomására hozza, hogy most, az 1921 decemberi pártkonferencia és a IX. Szovjetkongresszus után, az új gazdasági politika eléggé szilárdan és világosan kikristályosodott. Ezért minden erőnket latba kell vetnünk, hogy minél szélesebb körben és minél gyorsabban felhasználjuk a gyakorlatban. Az új gazdasági politikáról szóló általános okoskodást, teoretizálást és vitatkozást bízzák a vitaklubokra és részben a sajtóra. A Népbiztosok Tanácsából, a Munka és Honvédelem Tanácsából és valamennyi gazdasági szervből könyörtelenül ki kell űzni minden ilyesmit.

A Pénzügyi Népbiztosságtól a Politikai Iroda azt követeli, hogy minden erejét összpontosítsa az adók számának minél gyorsabb emelésére és az adók révén befolyó összegek növelésére, valamint az általános költségvetés gyakorlati, érdemleges módosításaira. A pénzügyi politikát, a terményadónak pénzbeli adóval történő felváltását stb. illető okoskodásokat részben a vitaklubokra, részben a sajtóra kell bízni.

A különféle bizottságok számát a legminimálisabb minimumra kell csökkenteni, a bizottságok ülésező munkája helyett valamennyi érdekelt intézménytől követeljenek a legrövidebb időn belül (1—2 nap alatt) írásban előadott módosításokat vagy ellenjavaslatokat.

A Politikai Iroda valamennyi népbiztostól feltétlenül technikai gyorsaságot, energiát követel, elvárja, hogy kiküszöböljék a bürokratizmust és a huzavonát az új gazdasági politika gyakorlati kipróbálásában; a Politikai

Iroda feltétlenül megköveteli, hogy minél nagyobb számban jutalmazzanak felelős személyeket a gyors ügyintézésért, a termelés, valamint a bel- és külkereskedelem térfogatának növeléséért. Ez a követelmény mindenekelőtt a Külkereskedelmi Népbiztosságra, továbbá az Állami Bankra (különösen kereskedelmi osztályára), a Szövetkezeti Központra és a Legfőbb Népgazdasági Tanácsra vonatkozik.

Lenin

Miután a Politikai Iroda elfogadta, hivatalosan közlendő valamennyi népbiztosság kollégiumának tagjaival és az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Elnökségének valamennyi tagjával.

A megírás ideje: 1922 január 9 és 12 között.
Először e kötet orosznyelvű kiadásában jelent meg.

DAGESZTÁN DOLGOZÓIHOZ[87]

Hálásan köszönöm az ajándékot, — a dagesztáni dolgozó tömegek alkotó kezdeményezésének eredményét.

Sok sikert kívánok Dagesztán gazdasági újjáépítésének nehéz munkájához.

Lenin
az OSzFSzK Népbiztosok Tanácsának
elnöke

1922. I/12.

„Izvesztyija VCIK" 10. sz.
1922 január 14.

LEVÉL ORDZSONIKIDZE ELVTÁRSNAK A GRÚZ VÖRÖS HADSEREG MEGERŐSÍTÉSÉRŐL[88]

Szergo elvtárs!

Elengedhetetlenül szükséges, hogy a grúziai Szovjetek kongresszusán határozatot hozzanak a *Grúz* Vörös Hadsereg feltétlen megerősítéséről és hogy ezt a határozatot *ténylegesen* végrehajtsák.

Végszükség esetén, ha a parasztok ellenzik, akár a legáltalánosabb formában fogalmazzák meg a határozatot: „feltétlenül erősíteni kell a Grúz Vörös Hadsereget és felszólítjuk valamennyi hatalmi szervet és az egész dolgozó tömeget, hogy munkálkodjanak ezen“ stb.

Ténylegesen azonban mindenáron és *haladéktalanul* fejlesszék és erősítsék a Grúz Vörös Hadsereget. Kezdetnek elég akár egy dandár, vagy még annál is kevesebb. 2—3 000 vörös parancsnoki iskolás, ebből másfélezer kommunista, hogy ezek a parancsnoki iskolások (mint káderek) hadsereggé fejlődhessenek, *amikor szükség lesz rá* — ez elengedhetetlen.

Sztálin esetleg még részletesebben kiegészíti ezt a végrehajtás katonai-technikai módozatait illetően.

Én az ügy politikai oldalára szorítkozom: akik nem teljesítik ezt, azokat *minden teketória nélkül* kiűzzük a pártból. Itt nem lehet tréfálni. Ez politikailag elengedhetetlenül szükséges, és személyesen Ön és az egész Grúz Központi Bizottság az egész párt előtt felelős ezért.

Várom válaszát

Az Ön *Leninje*

11/13.

Lássa Szergo elvtárs és a Grúz Kommunista Párt Központi Bizottságának valamennyi tagja.

I. V. SZTÁLIN MEGJEGYZÉSE

Lenin elvtárs utasításaihoz nincs mit hozzátennem. Szergo és a Grúz Kommunista Párt Központi Bizottsága, azt hiszem, megérti a Lenin elvtárs által javasolt rendszabály szükségességét. Ami az ügy „katonai-technikai“ oldalát illeti, azt az elvtársak jobban ismerik, mint én és más moszkvaiak.

I. Sztálin

Először 1925-ben jelent meg.

LEVÉL D. I. KURSZKIJNAK

1922. II/28.

Kurszkij elvtárs!

Levelemre válaszul küldött II/23-i (255. számú) levelét illetően:

Rajta leszek, hogy személyesen találkozzunk, de semmit sem ígérek, mert egészségi állapotom rossz.

Remélem, hogy a felelős vezetők levelemmel kapcsolatban tartott gyűlése *után* még megírja nekem a gyűlés gyakorlati eredményeit. Különösen fontos a tényleges ellenőrzés bevezetése: mi történik a *valóságban?* mit érnek el a valóságban? milyenek a népbíróságok és a forradalmi törvényszékek eredményei? hogyan lehetne ezt összegezni és ellenőrizni?

A *NEP-pel* elkövetett visszaélések miatt lefolytatott perek száma?

A hozott ítéletek száma, és milyenek a büntetések (egészükben, nempedig az egyes esetekben)?

stb.

Kommunista üdvözlettel
Lenin

Különösen sürgős és fontos:

P. S.* *A polgári törvénykönyvvel kapcsolatban*[39]*:* képtelen vagyok az egyes pontok megfogalmazásával foglalkozni. Egészségi állapotom nem engedi meg.

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

Kénytelen vagyok a következő pontokra szorítkozni:

1. Az igazságügyi népbiztos *személyesen* vizsgálja ki és ellenőrizze, ki felelős a polgári törvénykönyv egyes fontos szakaszaiért.

2. Mindent, ami a nyugateurópai országok irodalmában és gyakorlatában a dolgozók *védelmét* szolgálja, feltétlenül át kell venni.

3. Ne szorítkozzanak erre (ez a legfontosabb). Ne kövessék vakon a Külügyi Népbiztosságot. *Ne akarjanak kedvében járni „Európának"*, hanem **menjenek tovább** *abban az irányban, hogy fokozzák az állam beavatkozását a „magánjogi viszonyokba", a polgári ügyekbe.* Hogy ezt hogyan kell csinálni, azt nem tudom megmondani, mert nem vagyok olyan állapotban, hogy tanulmányozzam a kérdést, vagy elmélyedjek akár csak az egyes szakaszokban. De hogy meg kell tenni, az számomra világos. Hogy ezen a téren az a veszély fenyeget bennünket, hogy *nem tudjuk* a dolgot következetesen végigvinni (nempedig az, hogy kénytelenek leszünk „át"-alakítani), ez is teljesen világos előttem. Éppen Génua[40] előtt ne viselkedjünk képmutatóan, ne legyünk kishitűek, ne szalasszuk el a legkisebb lehetőséget sem arra, hogy *kiszélesítsük* az állam beavatkozását a „polgári" viszonyokba.

Lenin

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XXXV. köt. 1945.

EGY UJSÁGÍRÓ JEGYZETEI

MAGAS HEGYEK MEGMÁSZÁSÁRÓL, A CSÜGGEDÉS KÁROS ÉS A KERESKEDELEM HASZNOS VOLTÁRÓL, A MENSEVIKEKHEZ VALÓ VISZONYRÓL STB.[41]

I

PÉLDÁZAT-FÉLE

Képzeljünk el egy embert, aki egy igen magas, meredek és még ismeretlen hegyet igyekszik megmászni. Tegyük fel, hogy hallatlan nehézségek és veszedelmek leküzdése árán sikerült sokkal magasabbra jutnia, mint azoknak, akik előtte próbálkoztak, de a csúcsot mégsem érte el. Olyan helyzetbe került, hogy a megkezdett irányban és a megkezdett úton már nemcsak nehéz és veszedelmes, hanem egyenesen lehetetlen előrehaladnia. Kénytelen volt visszafordulni, lejjebb ereszkedni, más utat keresni, amely hosszabb ugyan, de mégis azzal kecsegtet, hogy rajta felérhet a csúcsra. Ilyen példátlanul magas hegyről, amelyre képzeletbeli turistánk került, talán még nagyobb veszedelmekkel és nehézségekkel jár a leereszkedés, mint a felkapaszkodás: könnyen félreléphet; nem olyan könnyen tekinti át a helyet, ahová a lábát teszi; nincs meg benne az a különösen emelkedett hangulat, amelyet akkor érzett, amikor közvetlenül felfelé, egyenesen a cél felé haladt stb. Kénytelen kötelet csavarni a derekára, órákat kénytelen elvesztegetni, hogy csákánnyal lépcsőket, vagy olyan helyet vágjon, ahová erősen odaköthetné a kötelet. A teknősbéka lassúságával kénytelen haladni, mégpedig visszafelé, lefelé, távolodva a céltól, s még mindig nem látva, mikor lesz már vége ennek a rettentően veszedelmes, kínos leereszkedésnek, talál-e egy valamennyire is biztonságos kerülőutat, amelyen megint el lehet indulni, — bát-

rabban, gyorsabban, egyenesebben, előre, fel a csúcs felé.

Alighanem természetes, ha feltételezzük, hogy annak, aki ilyen helyzetbe került — jóllehet hallatlanul magasra jutott — lesznek csüggedt percei is. És valószínű, hogy a csüggedés e percei sűrűbben, gyakrabban következnének be és nyomasztóbbak volnának, ha hallaná egyes lent, a hegy lábánál álló emberek hangját, akik a biztos távolból messzelátón át nézik ezt a veszedelmes leereszkedést, amelyről még csak azt sem lehet mondani (mint a „szmenovehisták“[42] mondják), hogy „fékezett leereszkedés“, mert a fék jól szerkesztett, már kipróbált járművet, jóelőre elkészített utat, már előbb kipróbált gépezetet feltételez. Itt azonban se jármű, se út, egyáltalán semmi sincs, amit már előbb kipróbáltak volna!

Alulról pedig kárörvendő hangok hallatszanak. Egyesek nyiltan kifejezik káröröműket, hejehujáznak, kiabálnak: mindjárt lezuhan, úgy kell neki, ne legyen ilyen őrült! Mások igyekeznek leplezni káröröműket, s inkább Golovljov Juduska példáját követik; szemforgatva sopánkodnak. Fájdalom, aggodalmunk beigazolódik! Hát nem mi voltunk azok, akik egész életünket annak áldoztuk, hogy kidolgozzuk e hegy megmászásának észszerű tervét, s folyvást hangoztattuk, hogy halasszák el a hegy megmászását, amíg be nem fejeztük tervünk kidolgozását? És ha olyan szenvedélyesen harcoltunk az ellen az út ellen, amelyről most még ez az őrült is letér (nézzék csak, nézzék, visszafordult, már jön is vissza; órák hosszat készülődik, hogy egy-egy arasznyit előbbre jusson! bennünket azonban a leggyalázatosabb szavakkal illetett, amikor következetesen mérsékletet és megfontoltságot követeltünk!) — ha mi oly szenvedélyesen elítéltük ezt az őrültet és mindenkit óva intettünk attól, hogy utánozza és segítsen neki, akkor ezt kizárólag attól a szeretettől indíttatva tettük, amellyel e hegy megmászásának nagyszerű terve iránt viseltetünk, nehogy kompromittáljuk magát a nagy tervet!

Szerencsére képzeletbeli turistánk választott példánk körülményei között nem hallhatja meg a hegymászási eszme ezen „igaz barátainak“ hangját, mert különben

alighanem hányinger fogná el. A hányinger pedig, mint mondják, nem segíti elő a fej frisseségét és a lábak biztonságát, kivált igen nagy magasságban.

II

HASONLATOK NÉLKÜL

A példa nem bizonyíték. Minden hasonlat sántít. Vitathatatlan és közismert igazságok ezek, de nem árt megemlíteni őket, hogy szemléltetőbben mutassuk meg, hogy minden hasonlatnak általában csak bizonyos határok között van jelentősége.

Az oroszországi proletariátus forradalma folyamán óriási magasságra emelkedett — nemcsak 1789-hez és 1793-hoz, hanem 1871-hez viszonyítva is. Minél józanabban, világosabban és konkrétabban számot kell vetnünk azzal, hogy mi az, amit „elvégeztünk" és mi az, amit nem végeztünk el. Igy friss marad a fejünk, nem fog el bennünket sem hányinger, sem önámítás, sem csüggedés.

A polgári-demokratikus forradalmat olyan „tisztán" „elvégeztük", mint még soha senki a világon. Óriási vívmány ez, amelyet már semmiféle erő nem vehet vissza tőlünk.

Elvégzett művünk, hogy forradalmi úton kiléptünk a legreakciósabb imperialista háborúból. Ez is olyan vívmány, amelyet a világon semmiféle erő vissza nem vehet tőlünk, s annál is inkább értékes vívmány, mert a reakciós imperialista mészárlások a közeljövőben elkerülhetetlenek, ha megmarad a kapitalizmus; a XX. század emberei nem egykönnyen fognak másodízben is „bázeli kiáltványokkal" megelégedni, amikkel a renegátok, a II. és II½-es Internacionále hősei bolondították önmagukat és a munkásokat 1912-ben és 1914—1918-ban.

Megteremtettük az állam szovjet típusát és ezzel új világtörténelmi korszakot nyitottunk: a proletariátus politikai uralmának korszakát, amely felváltja a burzsoázia uralmának korszakát. Ezt sem vehetik már vissza tőlünk, bár az állam szovjet típusát csak több ország munkás-

osztályának gyakorlati tapasztalatai alapján sikerül majd „befejezni“.

De a szocialista gazdaságnak még az alapját sem fejeztük be. Ezt még elvehetik tőlünk a haldokló kapitalizmus ellenséges erői. Ezt világosan tudnunk kell és nyiltan be kell ismernünk, mert nincs veszedelmesebb valami, mint az illúzió (és a szédülés, különösen nagy magasságban). És ennek a keserű igazságnak az elismerésében az égvilágon semmi „szörnyű“ sincs, semmi, ami akár a legcsekélyebb csüggedésre adna okot, mert mi mindig hirdettük és hangoztattuk a marxizmusnak azt az elemi igazságát, hogy a szocializmus győzelméhez több előrehaladott ország munkásainak együttes erőfeszítései szükségesek. Mi azonban egyelőre még egyedül vagyunk, és egy elmaradott országban, amelyet a többinél jobban tönkretettek, hihetetlenül sokat tettünk. Sőt, mi több: megőriztük a forradalmi proletárerők „hadseregét“, megőriztük e hadsereg „manőverezési képességét“, megőriztük a világos gondolkodás képességét, amely lehetővé teszi, hogy józanul eldöntsük, hol, mikor és mennyire kell visszavonulnunk (hogy azután annál nagyobbat ugorjunk előre); hol, mikor és hogyan kell hozzálátni a befejezetlen mű átalakításához. Menthetetleneknek kellene tartanunk azokat a kommunistákat, akik azt képzelnék, hogy tévedések nélkül, visszavonulások nélkül, a befejezetlen és rosszul befejezett dolgok többszöri átalakítása nélkül is sikerre lehet vinni egy olyan világtörténelmi „vállalkozást“, mint a szocialista gazdaság alapjának megteremtése (különösen egy kisparaszti országban). Nem vesztek el (s minden valószínűség szerint nem is fognak elveszni) azok a kommunisták, akik nem ringatják magukat illúziókban, de nem is csüggednek el, akik megőrzik szervezetük erejét és rugalmasságát, hogy ismételten „elölről kezdjék“ a hihetetlenül nehéz feladat megoldását.

És nekünk annál kevésbbé szabad akárcsak a legkisebb mértékben is elcsüggednünk, annál kevesebb okunk van erre, mert bármennyire tönkretettek is bennünket, bármilyen szegények és elmaradottak vagyunk, bármennyire éhezünk is, itt-ott már *kezdünk előrehaladni* a szocializmust előkészítő *gazdaság* terén, s ugyanakkor körülöttünk

az egész világon, nálunk fejlettebb, ezerszerte gazdagabb és katonai tekintetben erősebb országok *továbbra is visszafelé haladnak* az ő *„saját“*, általuk annyira magasztalt, jól ismert, már évszázadok óta kipróbált kapitalista gazdaságuk terén.

III

A RÓKAVADÁSZATRÓL; LEVIRŐL; SERRATIRÓL

Azt mondják, a rókavadászat legbiztosabb módja a következő: a felhajtott rókákat bizonyos távolságban a hó fölött alacsonyan kifeszített és vörös zászlócskákkal teleaggatott kötéllel veszik körül; a róka fél ettől a nyilvánvalóan mesterséges „emberi“ alkotmánytól, csak akkor és ott jön ki, ahol nyitva áll ez a zászlócskákból álló „kerítés“; de éppen ott vár rá a vadász. Az ember azt hinné, hogy egy olyan állatnak, amelyet mindenki űz, az óvatosság a legértékesebb tulajdonsága. De az „erény folytatása“ itt is fogyatékosságnak bizonyul. A rókát éppen túlzott óvatossága következtében csípik el.

Be kell vallanom egy hibámat, amelyet a Kommunista Internacionále III. Kongresszusán követtem el, — szintén túlzott óvatosságból. Ezen a kongresszuson én a szélső jobbszárnyon álltam. Meggyőződésem, hogy ez volt az egyetlen helyes álláspont, mert a küldöttek egyik igen nagyszámú (és „befolyásos“) csoportja sok német, magyar és olasz elvtárssal az élén, túlzottan „baloldali“ és helytelenül baloldali álláspontot foglalt el és túlságosan gyakran helyettesítette az azonnali és közvetlen forradalmi cselekvésre nem nagyon kedvező helyzet józan mérlegelését vörös zászlócskák buzgó lengetésével. Óvatosságból s arra törekedve, hogy ez a kétségkívül helytelen baloldali elhajlás ne terelje hamis irányba a Kommunista Internacionále egész taktikáját, én erőteljesen védelmeztem Levit és kifejtettem azt a feltevésemet, hogy Levi talán túlságosan megijedt a baloldaliak hibáitól és elvesztette a fejét (azt nem vontam kétségbe, hogy elvesztette a fejét), s hogy láttunk már olyan kommunistát, aki egyszer elvesztette a fejét, de később megint „megtalálta“. Bár a „baloldaliak“

nyomására még azt is hajlandó voltam feltételezni, hogy Levi mensevik, rámutattam arra, hogy még ez a feltevés sem döntő. Például az oroszországi mensevikek és bolsevikok közti 15 éves harc (1903—1917) története bizonyítja — mint ahogy a három orosz forradalom is bizonyítja —, hogy a mensevikeknek általában kétségkívül nem volt igazuk, s hogy valójában a burzsoázia ügynökei voltak a munkásmozgalomban. Ez vitathatatlan tény. De ez a vitathatatlan tény mitsem változtat azon a tényen, hogy *egyes* esetekben a mensevikeknek volt igazuk a bolsevikokkal szemben, például 1907-ben a sztolipini duma bojkottjának kérdésében.

A Kommunista Internacionále III. Kongresszusa óta már nyolc hónap telt el. A „baloldaliakkal" folytatott akkori vitánk azóta nyilvánvalóan elévült, az élet már eldöntötte. Kiderült, hogy ami Levit illeti, nem volt igazam, mert Levi sikeresen bebizonyította, hogy nem véletlenül, nem ideiglenesen tévedt a mensevikek utcájába, nem amiatt, mert „túlfeszítette a húrt" a „baloldaliak" rendkívül veszedelmes hibájával szemben, hanem hosszú időre, szilárdan, egész természeténél fogva. Ahelyett, hogy a Kommunista Internacionále III. Kongresszusa után becsületesen belátta volna, hogy újból kérnie kell a felvételét a pártba — így kellett volna cselekednie egy olyan embernek, aki a baloldaliak egyes tévedései feletti ingerültségében egy időre elvesztette a fejét —, Levi kicsinyes módon mocskolni kezdte a pártot és orvul gáncsot próbált vetni neki, azaz tényleges szolgálatokat kezdett tenni a burzsoázia ügynökeinek, a II. és II½-es Internacionále hőseinek. Magától értetődik, hogy teljesen igazuk volt a német kommunistáknak, akik azzal válaszoltak erre, hogy nemrégiben kizártak pártjukból még néhány urat, akik Paul Levit e nemes munkájában titokban támogatták.

A német és az olasz kommunista pártnak a Kommunista Internacionále III. Kongresszusa utáni fejlődése bizonyítja, hogy a baloldaliak belátták a kongresszuson elkövetett hibájukat és apránként, lassan, de biztosan kijavítják; a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának határozatait lojálisan végrehajtják. A régi típusú európai, parlamentáris, valójában reformista és csak enyhén forra-

dalmi színűre festett pártnak *újtípusú* párttá, igazán forradalmi, igazán kommunista párttá való átalakítása rendkívül nehéz dolog. A legszemléltetőbben talán Franciaország példája mutatja, hogy milyen nehéz. A mindennapi életben átalakítani a pártmunka *típusát*, megváltoztatni a megszokott dolgokat, elérni azt, hogy a párt a forradalmi proletariátus élcsapatává váljon s ne távolodjon el a tömegektől, hanem egyre jobban és jobban közeledjen hozzájuk, forradalmi öntudatra nevelje és forradalmi harcra mozgósítsa őket, — ez a legnehezebb, de egyben a legfontosabb. Ha az európai kommunisták nem fogják kihasználni pártjaik egész szerkezetének és egész munkájának ilyen gyökeres, belső, mélyreható átalakítása céljából azt a (valószínűleg nagyon rövid) időközt, amely a forradalmi harcok különös kiéleződésének szakaszai között sok európai és amerikai kapitalista országban 1921-ben és 1922 elején létrejött, akkor ezzel a lehető legnagyobb bűnt követik el. Szerencsére nincs miért tartanunk ettől. Az a zajtalan, szürke, csendes, lassú, de mélyreható munka, amely arra irányul, hogy Európában és Amerikában létrehozzák az igazi kommunista pártokat, a proletariátus igazi forradalmi élcsapatait, már megkezdődött és a munka folyik.

Még azok a politikai tanulságok sem haszontalanok, amelyeket olyan triviális dolog megfigyelése alapján vonunk le, mint a rókavadászat: egyrészt a túlzott óvatosság hibákra vezet. Másrészt nem szabad elfelejteni, hogy ha a helyzet józan megítélését pusztán „hangulattal" vagy vörös zászlócskák lengetésével helyettesítjük, akkor megtörténhet, hogy jóvátehetetlen hibát követünk el, s olyan körülmények közt pusztulunk el, amikor nagyok ugyan a nehézségek, de az elpusztulás még egyáltalán nem, cseppet sem kötelező.

Paul Levi most nagy buzgalommal igyekszik érdemeket szerezni a burzsoázia és *következésképpen* annak ügynökei, a II. és II½-es Internacionále előtt azzal, hogy Rosa Luxemburgnak éppen azokat a műveit adja ki újból, amelyekben Rosa Luxemburgnak nem volt igaza. Erre egy jó orosz mese két sorával felelünk: megesik, hogy a sas még a tyúknál is lejjebb száll, de soha tyúk olyan magasba, mint a sas, nem emelkedhet. Rosa Luxemburg tévedett Lengyelország

függetlenségének kérdésében; tévedett 1903-ban a mensevizmus megítélésében; tévedett a tőkefelhalmozás elméletében; tévedett, amikor 1914 júliusában Plehanovval, Vanderveldével, Kautskyval és másokkal egyetemben a bolsevikoknak a mensevikekkel való egyesülése mellett kardoskodott; tévedett 1918-ban a börtönben írt műveiben (de a börtönből való kiszabadulása után, 1918 végén és 1919 elején maga kijavította tévedései nagyrészét). De e tévedései ellenére is sas volt és az is marad; s nemcsak emléke lesz mindig drága az egész világ kommunistái számára, hanem életrajza s műveinek *teljes* kiadása is (amellyel lehetetlen módon késlekednek a német kommunisták, akiknek csak részben szolgálhat mentségül a nehéz harcuk követelte áldozatok hallatlanul nagy száma), igen tanulságos lesz a kommunisták számos nemzedékének nevelése szempontjából az egész világon. „A német szociáldemokrácia 1914 augusztus 4 óta bűzlő hulla" — Rosa Luxemburg neve ezzel a mondásával vonul be a nemzetközi munkásmozgalom történelmébe. De persze az olyanfajta tyúkok, mint Paul Levi, Scheidemann, Kautsky s egész pereputtyuk, a munkásmozgalom hátsó udvarán, a szemétdomb tetején ujjongani fognak e nagy kommunista tévedésein. Kiki a maga módján.

Ami Serratit illeti, őt záptojáshoz kell hasonlítani, amely nagyot pukkan, ha széttörik és különösen . . . pikáns illatot áraszt. „Saját" kongresszusán olyan határozati javaslatot fogadtat el, hogy kész alávetni magát a Kommunista Internacionále kongresszusa döntésének, azután az öreg Lazzarit küldi erre a kongresszusra és végül egy lócsiszár durvaságával csapja be a munkásokat, — ez aztán gyöngyszem a javából. Az olasz kommunistáknak, akik Olaszországban a forradalmi proletariátus igazi pártját nevelik, most szemléltető példájuk lesz a politikai szélhámosság és a mensevizmus jellemzésére a munkások előtt. Nem egyszerre, nem többször megismételt szemléltető lecke nélkül fog ennek a példának a hasznos, *visszataszító* hatása megnyilvánulni, de feltétlenül meg fog nyilvánulni. Nem szabad elszakadni a tömegektől, nem szabad elveszteni a türelmünket abban a nehéz munkában, amelynek célja Serrati minden szemfényvesztésének gyakorlati le-

leplezése az egyszerű munkások előtt; nem szabad engedni az olyan túlságosan könnyű és a legnagyobb mértékben veszélyes megoldás csábításának, hogy ott, ahol Serrati „*á*“-t mond, mi „mínusz *á*“-t mondjunk; hajthatatlanul forradalmi világnézetre és forradalmi cselekvésre kell nevelni a tömegeket; gyakorlatilag és gyakorlatiasan kell felhasználni a fasizmus nagyszerű (bár igen sokba kerülő) szemléltető leckéit, — s ez biztosítani fogja az olasz kommunizmus győzelmét.

Levi és Serrati nem önmagukban véve jellegzetesek, hanem mint a kispolgári demokrácia szélső balszárnyának, az „ő“ táboruknak, a világ tőkései táborának, a mi táborunkkal szemben álló tábornak jelenkori mintaképei. Az „ő“ táboruk — Gomperstől Serratiig — a káröröm mámorában úszik, ujjong, vagy krokodilkönnyeket hullat visszavonulásunk, „lefelé való ereszkedésünk“, új gazdasági politikánk miatt. Ám örvendjenek. Csak folytassák bohóckodásaikat. Kiki a maga módján. Mi azonban sem illúziókban nem ringatjuk magunkat, sem nem csüggedünk. Ne féljünk attól, hogy beismerjük hibáinkat, ne féljünk attól, hogy többször is újra kezdjük a hibák kijavítását — mert így érjük el a hegy csúcsát. A Gomperstől Serratiig terjedő nemzetközi blokk ügye vesztett ügy.

A megírás ideje: 1922 február vége.

Először megjelent:
„Pravda“ 87. sz. 1924 április 16.

A SZOVJET KÖZTÁRSASÁG NEMZETKÖZI ÉS BELSŐ HELYZETÉRŐL

BESZÉD AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI VASMUNKÁS-KONGRESSZUS KOMMUNISTA FRAKCIÓJÁNAK ÜLÉSÉN, 1922 MÁRCIUS 6-ÁN[48]

(*Viharos taps.*) Elvtársak! Engedjék meg, hogy kissé eltérjek a szokott rendtől és ma ne azokkal a témákkal foglalkozzam, amelyek ülésük és kongresszusuk napirendjén szerepelnek, azért, hogy elmondjam következtetéseimet és elgondolásaimat a politika fő feladatainak kérdésével kapcsolatban. Nálunk már afféle szokássá vált, hogy azokhoz fordulunk, akik ugyan nem hivatalos képviselői ennek vagy amannak az állami intézménynek, de ténylegesen az állami munka tekintélyes részét végzik. Az elvtársak is valamennyien tudják, hogy állami intézményeink többségében az igazi gyakorlati munkát a munkásosztály képviselői végzik, és köztük természetesen az első sorokban a vasmunkások.

Ezért gondolom, hogy ezúttal korántsem lesz baj, ha eltérek a szokásos rendtől és nem annyira szakmai és pártkérdésekről, mint inkább politikai kérdésekről, nemzetközi és belső helyzetünkről beszélek. Mert meggyőződésem szerint nemzetközi helyzetünkben és belső helyzetünkben is van valami, ami afféle politikai fordulatra hasonlít és amit különösen nagy figyelemmel kell megvizsgálnia minden pártembernek és természetesen minden öntudatos munkásnak, hogy ezt a politikai fordulatot teljesen megértse, helyesen sajátítsa el és munkájában — szovjet, párt-, szakszervezeti, vagy bármilyen más munkában — érvényesítse is.

Az elvtársak persze mindannyian tudják, hogy nemzetközi politikánk kérdései között továbbra is Génua áll az első helyen. Nem mintha nagyon szilárdan meg lennék róla győződve, hogy joggal áll továbbra is az első helyen,

mert amikor azt mondjuk: „Génua“, arra a rég ismert konferenciára gondolunk, amelyet Olaszországban, Génuában akartak összehívni, s már majdnem teljesen elő is készítették, de jelenleg sajnos olyan bizonytalan állapotban van, hogy senki sem tudja (nagyon tartok tőle, hogy maguk Génua kezdeményezői és szervezői sem tudják), sok esélye van-e, vagypedig majdnem nincs esélye arra, hogy megtartják. Mindenesetre meg kell mondanunk magunknak és azoknak, akik valamennyire is érdeklődnek a munkás-paraszt köztársaság sorsa iránt, hogy álláspontunk ebben a tekintetben, vagyis a génuai konferencia kérdésében, kezdettől fogva teljesen szilárd volt és ugyanilyen szilárd maradt. És nem a mi hibánk, ha valaki másban nincs meg nemhogy a szilárdság, de még a legelemibb eltökéltség, a legelemibb képesség sem arra, hogy teljesítse tulajdon szándékait. Mi már a kezdet kezdetén kijelentettük, hogy *Génuát üdvözöljük és a génuai konferencián résztveszünk;* nagyon jól tudtuk és cseppet sem titkoltuk, hogy mint kereskedők megyünk el a konferenciára, mert nekünk feltétlenül szükségünk van a tőkés országokkal folytatott kereskedelemre (amíg ezek az országok nem bomlottak fel teljesen), és hogy azért megyünk el oda, hogy a lehető leghelyesebben és legelőnyösebben vitassuk meg e kereskedelem politikailag elfogadható feltételeit, és csakis ezért. Ez persze egyáltalán nem titok azok előtt a kapitalista államok előtt, amelyeknek kormányai összeállították a génuai konferencia első tervét és kezdeményezték a konferencia összehívását. Ezek az államok nagyon jól tudják, hogy a különböző tőkés országokkal kötött kereskedelmi szerződéseink sora mind hosszabb lesz; nő a gyakorlati kereskedelmi ügyletek száma; jelenleg rengeteg egészen részletesen megtárgyalt orosz és külföldi közös vállalkozás indult, a különböző idegen államok és különböző iparágaink legkülönfélébb kombinációiban. Ezért a tőkés államok nagyon jól tudják, mi a gyakorlati alapja annak, amiről Génuában elsősorban lesz szó. És ha ehhez az alaphoz még felépítményként hozzájárul egy csomó különféle politikai szóbeszéd, feltevés és tervkovácsolás, tisztában kell lennünk azzal, hogy ez csak silány felépítmény, amelyet nagyon gyakran mesterségesen tákolnak

össze, találnak ki és valósítanak meg azok, akiknek ez érdekében áll.

A Szovjethatalom fennállásának több mint négy éve alatt természetesen elég gyakorlati tapasztalatra tettünk szert ahhoz (amellett, hogy erről elméletileg is eleget tudtunk), hogy kellőképpen meg tudjuk ítélni azt a diplomáciai játékot, amelybe a burzsoá államokat képviselő urak belekezdtek a kivénhedt burzsoá diplomáciai művészet szabályai szerint. Nagyon jól tudjuk, mi az alapja ennek a játéknak: tudjuk, hogy lényege a kereskedelem. *A burzsoá országok kénytelenek kereskedni Oroszországgal:* tudják, hogy a gazdasági kapcsolatok ilyen vagy amolyan formái nélkül a bomlás az eddiginél is nagyobb lesz náluk; noha nagyszerű győzelmeket arattak, noha határt nem ismerő dicsekvéssel töltik meg az ujságokat és a táviratokat az egész világon, gazdaságuk mégis felbomlóban van, és immár negyedik esztendeje, hogy óriási győzelmeik után a legegyszerűbb feladattal, nem hogy valami újnak az építésével, de még csak a régi helyreállításával sem tudnak megbirkózni, és még mindig azon rágódnak, hogy hárman, négyen, öten álljanak össze (amint látják, rendkívül nagy szám ez, ami szörnyen megnehezíti a megegyezés lehetőségét) és olyan kombinációt hozzanak létre, amely lehetővé tenné a kereskedést.

Belátom, hogy a kommunistáknak valóban idő kell ahhoz, hogy megtanuljanak kereskedni, és hogy bárki, aki meg akarja ezt tanulni, kezdetben egy-két évig durva hibákat fog elkövetni, és a történelem megbocsátja ezt neki, mert ez új terület számára. Ehhez a gondolkodást is rugalmasabbá kell tenni, és le kell vetkőzni minden kommunista vagy helyesebben orosz oblomovizmust és még sok mást. De hogy a burzsoá államok képviselőinek kelljen újra tanulniok a kereskedelmet, mikor évszázadok óta folytatják, és egész társadalmi életük erre épült — ez furcsa. Számunkra különben nem is olyan furcsa: mi már rég megmondtuk és tudtuk, hogy ők kevésbbé helyesen ítélték meg az imperialista háborút, mint mi. Ők annak szempontjából ítélték meg, ami az orruk előtt volt, és óriási győzelmeik után három évvel még mindig képtelenek a helyzetből kiutat találni.

Mi, kommunisták, azt mondottuk, hogy a háborút mi mélyebben és helyesebben ítéljük meg, hogy a háború ellentmondásai és fájdalmas következményei mérhetetlenül szélesebb körben hatnak, mint a kapitalista államok feltételezik. És a győztes burzsoá országokat kívülről nézve azt mondottuk: nemegyszer eszükbe jutnak még majd jóslataink, nemegyszer fognak még emlékezni rá, hogyan ítéltük meg mi a háborút és következményeit. Nem lepődünk meg azon, hogy a győztes országok eltévedtek, mondhatni, még az egyenes országúton is. De ugyanakkor azt mondjuk: nekünk szükségünk van a kapitalista államokkal folytatott kereskedelemre, amíg ezek az államok mint kapitalista államok fennállnak. Úgy fogunk tárgyalni velük, mint kereskedők, s hogy erre képesek vagyunk, azt bizonyítja a tőkés hatalmakkal kötött kereskedelmi szerződések növekvő száma, bizonyítja az ügyletek száma. Nem hozhatjuk nyilvánosságra őket, amíg nincsenek megkötve. Amikor idejön hozzánk a tőkés kereskedő és azt mondja: „Amíg nem értek véget tárgyalásaink, köztünk maradjon a dolog", — ezt persze kereskedelmi szempontból nem lehet elutasítani. De tudjuk, hány szerződés van előkészületben — csak a felsorolásuk is több oldalra terjed, s tekintélyes pénzügyi csoportok többtucatnyi konkrétan megvitatott gyakorlati javaslata szerepel köztük. A burzsoá hatalmak képviselői, azok az urak, akik Génuában gyülekeznek, természetesen legalább olyan jól tudják ezt, mint mi: ha egyéb nem is, de ezeknek a kormányoknak a kapcsolata országuk kapitalista cégeivel természetesen megmaradt. Még náluk sem olyan nagy a fejetlenség, hogy ezt ne tudnák.

És ezért, amikor a külföldről érkező táviratokban állandóan olyan hírekkel találkozunk, hogy ezek az urak nem tudják pontosan, mi fog történni Génuában, hogy valami új dolgon törik a fejüket, s azzal akarják elképeszteni a világot, hogy új feltételeket terjesztenek Oroszország elé, hadd mondjuk meg nekik (remélem, személyesen sikerül majd megmondanom Lloyd George-nak Génuában) — ezen senki sem csodálkozik, uraim. Önök kereskedő emberek és kitűnően kereskednek. Mi még csak most tanulunk kereskedni és nagyon rosszul kereskedünk. De

többtucat és többszáz szerződésünk és szerződéstervezetünk van, amelyekből látni lehet, hogyan kereskedünk, milyen ügyleteket kötünk vagy fogunk kötni és milyen feltételekkel. És ha az ujságokban mindenféle híreket találunk, amelyeket arra szánnak, hogy valakit megfélemlítsenek, arról, hogy valamiképpen próbára tesznek bennünket, akkor mi ezen meglehetősen nyugodtan mosolygunk. Fenyegetést jócskán hallottunk már, méghozzá komolyabbakat is, mint az olyan kereskedő fenyegetései, aki már-már becsapja az ajtót, mikor legeslegutolsó árajánlatát teszi. Ágyúkkal fenyegettek bennünket a szövetséges hatalmak, amelyek majdnem az egész világot a kezükben tartják. *Mi nem ijedtünk meg ezektől a fenyegetésektől. Ne feledkezzenek meg erről, európai diplomata urak.*

Mi korántsem azt hajhásszuk, hogy megőrizzük a magunk diplomáciai presztizsét, a renoménkat, ami olyan rendkívül fontos a burzsoá államok számára. Hivatalos formában még csak beszélni sem fogunk erről. De azért nem feledkeztünk meg róla. Nálunk egyetlen munkás, egyetlen paraszt sem felejtette el, nem felejtheti el és sohasem fogja elfelejteni, hogy a munkás-paraszt hatalmat védelmezve hadat viselt az intervenciót támogató összes nagyhatalmak szövetsége ellen. Egész gyüjteményünk van azokból a szerződésekből, amelyeket az évek során Kolcsakokkal és Gyenyikinekkel kötöttek ezek az államok. Ezeket a szerződéseket nyilvánosságra hoztuk, mi is ismerjük őket és ismeri az egész világ. Miért játszanak hát bujócskát és miért próbálják úgy feltüntetni a dolgot, mintha mi mindannyian Feledékeny Jánosokká váltunk volna? Minden paraszt és minden munkás tudja, hogy hadat viselt e hatalmak ellen, és hogy ezek nem győzték le őt. És ha úgy tetszik a burzsoá államok képviselőinek, ám szórakozzanak és pazarolják papirosukat (papírjuk úgyis nagyon sok van, több a kelleténél), tintájukat, terheljék agyon vezetékeiket és rádióállomásaikat, hogy világgá kürtöljék: „Oroszországot próbára tesszük", majd elválik, ki kit fog próbára tenni. Mi már kiálltuk a próbát, mégpedig nem szavakkal, nem kereskedelemmel, nem rubellel, hanem fegyverrel. És súlyos, véres, fájdalmas sebeinkkel már rászolgáltunk arra, hogy ne mi magunk,

hanem ellenségeink mondják rólunk: „Egy vert ember felér két veretlennel.“

Katonai téren szolgáltunk rá erre. Ami a kereskedelmet illeti, kár, hogy keveset vernek bennünket, kommunistákat, de remélem, hogy a közeljövőben pótolni fogják ezt a hiányt, és ugyanilyen sikerrel.

Mint mondtam, remélem, Génuában személyesen beszélhetek erről Lloyd Georg-zsal és megmondhatom neki, hogy *fölösleges hiábavaló semmiségekkel ijesztgetni bennünket*, mert ez csak annak a tekintélyén ejt csorbát, aki ijesztget. Remélem, hogy nem akadályoz meg ebben betegségem, amely hónapok óta nem engedi, hogy közvetlenül résztvegyek a politikai ügyekben, és teljesen lehetetlenné teszi, hogy betöltsem azt a szovjet funkciót, amellyel megbíztak. Ma már azonban remélhetem, hogy néhány hét mulva visszatérhetek közvetlen munkámhoz. *De hogy néhány héten belül meg tudnak-e azok hárman vagy négyen egyezni abban, amivel az egész világot telekürtölték, — ebben nem vagyok olyan biztos.* Sőt, merem állítani, hogy ebben a világon senki sem biztos, s mi több, ők maguk sem tudják, mert amikor az egész világot kezükben tartó győztes hatalmak összeültek Cannes-ban, miután már annyiszor összeültek előzőleg — hiszen oly végtelenül sok konferenciát tartanak, hogy az európai burzsoá sajtó már maga is nevet rajta —, mégsem tudták annak rendje és módja szerint megmondani, mit akarnak.

A gyakorlati feladatok szempontjából és nem a diplomáciai játék szempontjából ezért a leghelyesebben Trockij elvtárs határozta meg a helyzetet. Mikor megkaptuk azt a hírt, hogy Génuát teljesen tető alá hozták, Génuával kapcsolatban megegyeztek, Génuát illetően teljes az egyetértés, s csak az egyik burzsoá kormány ingatag volta (valahogy gyanúsan ingatagokká váltak) kényszerítette ki az ideiglenes halasztást, Trockij parancsot tett közzé: „Minden vöröskatona értse meg a nemzetközi helyzetet; biztosan tudjuk, hogy nekik van egy szilárd csoportjuk, amely intervencióval szeretne próbálkozni; résen leszünk, és legyen tisztában vele minden vöröskatona, mi a diplomáciai játék, és mi a fegyver ereje, amely eddig is minden osztálykonfliktus eldöntője volt.“

Legyen tisztában vele minden vöröskatona, mi ez a játék, mi a fegyver ereje, és majd akkor meglátjuk. Bármennyire bomladozzék is a kapitalizmus valamennyi kapitalista országban, ezt a dolgot sok befolyásos párt megpróbálhatja. Ha pedig a kormányok annyira ingatagok, hogy nem tudnak idejében összehívni egy konferenciát, akkor ki tudja, kinek a kezébe kerülnek ezek a kormányok. Tudjuk, hogy náluk vannak olyan befolyásos pártok, befolyásos személyek és gazdasági főkolomposok, akik háborúra áhítoznak, mi ezt nagyon jól tudjuk, s eléggé tájékozva vagyunk arról is, lényegében mi a gazdasági szerződések igazi alapja. Mi rendkívül sok súlyos terhet viseltünk el és tudjuk, milyen bajokat és gyötrelmeket okozhat nekünk egy újabb háborús kísérlet, s mégis azt mondjuk, hogy *mégegyszer elviseljük, csak merjék megpróbálni.* Trockij elvtárs, aki a diplomáciai játék megfontolásai helyett kemény parancsot adott ki, azt a következtetést vonta le, hogy minden vöröskatonának újra el kell magyarázni a nemzetközi helyzetet, és hogy a génuai konferencia elhalasztása az olasz kormány ingadozása folytán — háborús veszély. *Rajta leszünk, hogy minden egyes vöröskatonánk tudja ezt.* Ezt annál is könnyebben el tudjuk érni, mert Oroszországban ritka az a család, ritka az a vöröskatona, aki ne tudná ezt — nemcsak az ujságokból, körlevelekből vagy rendeletekből, hanem a saját falujából is, ahol látta a nyomorékokat, látta azokat a családokat, amelyek végigszenvedték ezt a háborút, látja a rossz termést, a gyötrő éhínséget, a pusztulást és a pokoli nyomort, és tudja, mi okozta mindezt, noha nem olvassa a mensevikek és az eszerek párizsi kiadványait, akik ezt is a bolsevikok rossz tulajdonságaival magyarázzák. A mi katonánkban most aligha él valami szilárdabban, mint az, hogy visszavágjon (nevezzük így), visszavágjon azoknak, akik ránk kényszerítették és támogatták velünk szemben Kolcsak és Gyenyikin háborúját. Erre a célra aztán nem kell újabb agitációs és propagandabizottságokat alakítanunk.

A génuai konferencia kérdésében szigorúan meg kell különböztetnünk a dolog lényegét azoktól az ujságkacsáktól, amelyeket a burzsoázia szélnek ereszt; a burzsoázia rettene-

tes bombáknak véli ezeket a kacsákat, de minket nem ijeszt meg velük, mert már elég sokat láttunk belőlük és sokszor még arra sem voltak érdemesek, hogy akárcsak mosollyal válaszoljunk rájuk. Válaszra sem érdemes üres balgaság minden olyan kísérletük, hogy — mint a legyőzöttre — feltételeket kényszerítsenek ránk. *Mi kereskedőkként lépünk kapcsolatra velük, és tudjuk, hogy ők kellenek nekünk, de mi is kellünk nekik, és hogy mekkora lehet az ő jogos, sőt a jogoson felüli profitjuk.* Sok javaslatot látunk, szerződéseink száma nő és nőni fog, bárhogyan alakuljon is a három-négy győztes hatalom kombinációja; a konferenciának ezzel a halogatásával csak ők vesztenek, mert saját embereiknek bizonyítják be, hogy maguk sem tudják, mit akarnak, és hogy úgynevezett akaratgyengeségben szenvednek. Ez a betegség abban áll, hogy nem értik azt a gazdasági és politikai helyzetet, amelyet mi behatóbban ítéltünk meg, mint ők. Lassan tíz éve lesz, hogy mi ezt megítéltük, de a burzsoá államok előtt még mindig nem világos ez a háború után bekövetkezett romlás és bomlás.

Mi már világosan látjuk azt a helyzetet, amely nálunk kialakult, és teljes határozottsággal mondhatjuk, hogy *a megkezdett visszavonulást már leállíthatjuk és le is állítjuk. Elég volt belőle.* Teljesen világosan látjuk és nem titkoljuk, hogy az új gazdasági politika visszavonulás, hogy messzebbre nyomultunk előre, mint amennyit meg tudtunk tartani, de már ilyen a harc logikája. Aki emlékszik rá, mi volt 1917 októberében, vagy aki akkor politikailag éretlen volt és később megismerkedett az akkori helyzettel, az tudja, milyen rengeteg kompromisszumos javaslatot tettek akkor a bolsevikok a burzsoáziának. Azt mondtuk: „Uraim, önöknek rosszul áll a szénájuk, mi pedig hatalmon vagyunk és a hatalmat meg is fogjuk tartani. Nem ártana talán, ha gondolkoznának rajta, hogy — parasztosan szólva — hogyan tudnának ehhez minden hűhó nélkül alkalmazkodni.“ Tudjuk, hogy nemcsak hűhót csaptak, hanem felkelésekkel is kísérleteztek, amelyeket a mensevikek és az eszerek szítottak és támogattak. Azelőtt így beszéltek: „Akár tüstént átadjuk a hatalmat a Szovjeteknek.“ A napokban olvastam egy

párizsi folyóiratban (Párizsban ebből az áruból nagyon sok van) Kerenszkij cikkét, amelyben Csernovot támadja; Kerenszkij azt mondja: talán mi ragaszkodtunk a hatalomhoz, én már a Demokratikus Tanácskozás idején kijelentettem, hogy ha vannak olyan személyek, akik vállalják egy homogén kormány megalakítását, a hatalmat minden megrázkódtatás nélkül át fogjuk adni az új kormánynak.

Mi nem vonakodtunk attól, hogy egyedül ragadjuk meg a hatalmat. Ezt már 1917 júniusában kijelentettük[44]. 1917 októberében a Szovjetkongresszuson meg is valósítottuk ezt. A Szovjetkongresszuson bolsevik többség jött létre. Kerenszkij akkor a hadapródiskolásokhoz fordult, Krasznovhoz vágtatott, hadsereget akart összeszedni, hogy Petrográd ellen vonuljon. Mi egy kissé megropogtattuk őket, s most meg vannak sértve és azt mondják: „Milyen udvariatlanok, bitorlók, hóhérok." Mi erre így válaszolunk: „Magukra vessenek, barátocskáim! Ne higgyék, hogy az orosz parasztok és munkások elfelejtették gaztetteiket! Októberben önök provokáltak bennünket a legelkeseredettebb harcra, mi erre terrorral és háromszoros terrorral válaszoltunk, *de ha még szükség lesz rá, ha maguk mégegyszer próbálkoznak, újra terrorhoz folyamodunk.*" Egyetlen munkás, egyetlen paraszt sem kételkedik benne, hogy a terrorra szükség van; értelmiségi hiszterikákon kívül senki sem kételkedik ebben.

Hallatlan gazdasági nehézségek közepette kellett háborút viselnünk olyan ellenséggel szemben, amely százszorta erősebb volt nálunk; érthető, hogy ebben a háborúban kénytelenek voltunk talán még a kelleténél is tovább menni a rendkívüli kommunista rendszabályok terén; kényszerítettek bennünket rá. Ellenségeink azt hitték, végeznek velünk, nem szavakkal, hanem tettekkel akartak engedelmességre bírni bennünket. Azt mondották: „Nem megyünk bele semilyen engedménybe." Azt válaszoltuk: „Ha azt hiszik, hogy nem szánjuk el magunkat szélsőséges kommunista rendszabályok alkalmazására, hát tévednek." És elszántuk magunkat, megtettük ezt — és győztünk. Most azt mondjuk, hogy ezeket a hadállásokat nem tudjuk megtartani, visszavonulunk, mert épp elég területet foglaltunk el ahhoz, hogy megtarthassuk a szükséges

hadállásokat. Az egész fehérgárdista csőcselék, élén a mensevikekkel és az eszerekkel, ujjong és azt mondja: „Áhá! visszavonulnak!" — Csak ujjongjanak, ha ez vigasz önöknek — válaszoljuk mi. Nekünk csak jó, ha az ellenség komoly munka helyett önmaga vigasztalásával foglalkozik. Ujjongjanak csak, hiszen nekünk teremtenek még előnyösebb helyzetet azzal, hogy illúziókkal vigasztalják magukat. Roppant nagy hadállásokat foglaltunk el, és ha 1917-től 1921-ig nem foglaltuk volna el ezeket a hadállásokat, nem volna terünk a visszavonulásra, — sem földrajzi, sem gazdasági, sem politikai értelemben. A parasztokkal szövetségben meg fogjuk őrizni a hatalmat, és ha önök nem akarják elfogadni azokat a feltételeket, amelyeket a háború előtt ajánlottunk fel, a háború után rosszabb feltételeket fognak kapni. Pontosan le van ez fektetve az 1917-től 1921-ig terjedő időszak diplomáciai, gazdasági és politikai történetében, egyszóval ez egyáltalán nem dicsekvés. Egyszerű ténymegállapitás, egyszerű emlékeztetés ez. Ha a tőkés urak 1917 októberében elfogadták volna javaslatainkat, ma ötszörannyijuk volna, mint most. Három éven át háborúskodtak. És mit értek el? Akarnak még háborúskodni? Jól tudjuk, hogy korántsem mindenki akar önök közül háborúskodni. Tudjuk másrészt, hogy a kétségbeejtő éhínség és iparunk mai állapota folytán az 1917-től 1921-ig kivívott hadállásokat nem tudjuk mind megtartani. Sokat feladtunk közülük. De most már elmondhatjuk, hogy *ez a visszavonulás — abban az értelemben, hogy a kapitalistáknak milyenfajta engedményeket teszünk — be van fejezve.* Mérlegre tettük saját erőnket és a tőkések erejét. Számos felderítő hadmozdulatot végeztünk az orosz és a külföldi tőkésekkel való szerződések megkötése értelmében, és azt mondjuk — s remélem, sőt biztos vagyok benne, hogy a pártkongresszus is hivatalosan kimondja ezt Oroszország vezető pártja nevében —, *gazdasági visszavonulásunkat most már megállíthatjuk. Elég volt. Tovább nem hátrálunk,* hanem nekilátunk, hogy helyesen osszuk el és csoportosítsuk az erőket.

Amikor azt mondom, hogy gazdasági visszavonulásunkat megállítjuk, ez nem jelenti azt, hogy valamennyire

is megfeledkeztem azokról a pokoli nehézségekről, amelyek előttünk állnak, és hogy én az elvtársakat ezzel kapcsolatban meg akarnám nyugtatni vagy vigasztalni. Az a kérdés, hogy hol a határa a visszavonulásnak, és hogy megállítjuk-e a visszavonulást vagy sem, nem azonos azzal a kérdéssel, hogy milyen nehézségek előtt állunk. Tudjuk, milyen nehézségek előtt állunk. Tudjuk, mit jelent az éhínség egy olyan paraszti országban, mint Oroszország. Tudjuk, hogy az éhínség fájdalmas következményeit még nem sikerült helyrehoznunk. Tudjuk, mit jelent a pénzügyi válság egy olyan országban, amely kénytelen kereskedni és ahol olyan rengeteg papírpénzt bocsátottak ki, amennyit még nem látott a világ. Ismerjük ezeket a nehézségeket, tudjuk, milyen óriásiak. Nem félek kimondani, hogy szinte beláthatatlanok. De bennünket ez cseppet sem ijeszt meg. Ellenkezőleg, abból merítjük erőnket, hogy nyiltan megmondjuk a munkásoknak és a parasztoknak: „Ime, ilyen nehézségek előtt álltok, ilyen veszély fenyeget bennünket a nyugati hatalmak részéről. Dolgozzunk hát és tekintsünk józanul a feladatainkra.“ Ha megállítjuk visszavonulásunkat, ez nem jelenti azt, hogy nem ismerjük ezeket a veszélyeket. Szembenézünk velük. Azt mondjuk: „Itt a fő veszély; be kell hegesztenünk az éhínség okozta sebeket. Még nem hegesztettük be őket. Még korántsem küzdöttük le a pénzügyi válságot.“ Szóval egyáltalán nem úgy kell érteni a visszavonulás megállítását, hogy most már szerintünk megteremtettük az alapot (az új gazdaság alapját) és nyugodtan haladhatunk tovább. Nem, — az alapot még nem teremtettük meg. Még nem nézhetünk nyugodtan a jövő elébe. Katonai veszély is környékez bennünket, amiről eleget beszéltem, de még nagyobb veszélyek fenyegetnek bennünket az országon belül, mégpedig gazdasági veszélyek: a parasztság szörnyű elszegényedése, az éhínség és a pénzügyi ziláltság. Rendkívül nagy veszélyek ezek. Roppant erőfeszítést követelnek tőlünk. De ha háborút erőszakolnak ránk, tudunk majd harcolni. Ők sem tudnak azonban egykönnyen háborút indítani. 1918-ban könnyen kezdhettek háborút és ugyanolyan könnyen tudták folytatni 1919-ben. Csakhogy 1922-ig sok víz folyt le, sok vér ömlött és sok minden egyéb történt. A nyugati munkások

és parasztok egészen mások, mint 1919-ben voltak. És nem lehet bolonddá tenni őket, mondván, hogy mi a németek ellen háborúzunk, a bolsevikok pedig, hát azok a németek ügynökei, és kész. Nem esünk pánikba gazdasági helyzetünk miatt. Ezidőszerint tucatjával vannak orosz és külföldi tőkésekkel kötött szerződéseink. Tudjuk, milyen nehézségeink voltak és vannak. Tudjuk, miért mentek bele az orosz tőkések ezekbe a szerződésekbe. Tudjuk, milyen feltételekkel kötöttük meg ezeket a szerződéseket. E tőkések többsége mint gyakorlati ember, mint kereskedő írja alá ezeket a szerződéseket. Mi is mint kereskedők írjuk alá őket. De bizonyos mértékig minden kereskedő számol a politikával. S ha az illető nem valami egészen barbár ország kereskedője, nem köt üzletet olyan kormánnyal, amely nem látszik valami szilárdnak és megbízhatónak. Az a kereskedő, aki ezt megteszi, nem kereskedő, hanem bolond. Az ilyenek azonban nincsenek túlnyomó többségben a kereskedők között, mert a kereskedői harc logikája elsöpri őket a kereskedelem porondjáról. Eddig így okoskodtunk: ha megvert téged Gyenyikin, bizonyítsd be, hogy te is meg tudod verni őt; most másképp okoskodunk: ha megvert téged a kereskedő, bizonyítsd be, hogy te meg alkura tudod kényszeríteni. Mi bebizonyítottuk ezt. Számos szerződésünk van már Oroszország és Nyugat-Európa legnagyobb kapitalista cégeivel. Tudjuk, mit akarnak ők. Ők pedig tudják, mit akarunk mi.

Feladatunk most kissé módosul. Éppen erről szeretnék szólni most még néhány szót kiegészítésül amúgyis kissé hosszúranyúlt beszédemhez.

Ma, amikor Génua ingadozik, s ennek az ingadozásnak szinte se vége, se hossza, s amikor belpolitikánkban annyi engedményt tettünk, most már azt kell mondanunk: „*Elég, többet nem engedünk!*" Ha a tőkés urak úgy gondolják, hogy még tovább lehet húzni-halasztani a dolgot és minél tovább húzzák, annál több engedményt teszünk, ismétlem, azt kell mondanunk nekik: „*Elég volt, holnap semmit sem kaptok!*" Ha a Szovjethatalom és győzelmei történetéből semmit sem tanultak, akkor csináljanak, amit akarnak. Mi a magunk részéről mindent megtettünk és erről nyilatkoztunk is az egész világ fülehallatára. Remé-

lem, a kongresszus is meg fogja erősíteni, hogy nincs tovább visszavonulás. *A visszavonulás véget ért*, s ennek folytán munkánk is megváltozik.

Meg kell jegyeznem, hogy nálunk mindezideig nagyfokú idegesség, szinte beteges idegesség észlelhető e kérdés tárgyalásánál; mindenféle terveket állítanak össze, mindenféle határozatok születnek. Ezzel kapcsolatban szeretném elmondani a következőket. Tegnap az „Izvesztyijá"-ban véletlenül elolvastam Majakovszkijnak egy politikai tárgyú versét[45]. Nem tartozom Majakovszkij költői tehetségének hódolói közé, bár elismerem, hogy ezen a téren nem vagyok illetékes. De politikai és közigazgatási szempontból már régen nem éreztem ilyen örömet. Majakovszkij ebben a versében kegyetlenül kigúnyolja az ülésezéseket és azokat a kommunistákat, akik folyvást üléseznek és egyre csak üléseznek. Nem tudom, költői szempontból milyen a vers, de arról kezeskedem, hogy politikai szempontból tökéletes. Valóban úgy vagyunk ezzel (és meg kell mondanom, hogy ez nagyon nincs rendjén így), hogy egyre csak ülésezünk, bizottságokat alakítunk, terveket fabrikálunk — a végtelenségig. Volt egy ilyen típusa az orosz életnek: Oblomov. Ez az Oblomov örökké az ágyán hevert és tervezgetett. Azóta sok idő eltelt. Oroszország három forradalmat vitt véghez, de még mindig maradtak Oblomovok, minthogy Oblomov nemcsak a földbirtokost, hanem a parasztot is, és nemcsak a parasztot, hanem az értelmiségit is, és nemcsak az értelmiségit, hanem a munkást és a kommunistát is jelképezi. Elég ránk nézni, hogyan ülésezünk, mit csinálunk a bizottságokban, hogy elmondhassuk, hogy *a régi Oblomov megmaradt, és jó sokáig kell még mosni, pucolni, kefélni és fésülni, hogy valami legyen belőle.* Minden illúziót félretéve józanul kell látnunk helyzetünket. Nem utánoztuk azokat, akik a „*forradalmat*" nagybetűvel írják, mint ahogy az eszerek teszik. De elismételhetjük Marx szavait, hogy forradalom idején nem kevesebb, sőt, néha több ostobaságot követnek el, mint rendesen[46]. Józanul és félelem nélkül tekintsünk ezekre az ostobaságokra, — nekünk, forradalmároknak, meg kell tanulnunk ezt.

Mi ebben a forradalomban annyi mindent tettünk, amit

már nem lehet elvenni tőlünk, ami már véglegesen győzött és amiről már tud az egész világ, hogy semmiesetre sem kell zavarba jönnünk és idegeskednünk. Most olyan a helyzet, hogy a végrehajtott felderítésre támaszkodva megvizsgáljuk, mit vittünk véghez, — ez a vizsgálat nagyon fontos, belőle kiindulva kell továbbmennünk. És amikor majd a tőkések elleni háborúban kell helytállnunk, következetesen ki kell tartanunk új utunkon. *Egész szervezetünket úgy kell felépítenünk, hogy kereskedelmi vállalataink élére ne kerüljenek olyan emberek, akiknek nincsenek tapasztalataik ezen a téren.* Intézményeink élére mindenütt kommunistát állítunk — vitathatatlanul lelkiismeretes, a kommunizmusért vívott harcban kipróbált, börtönviselt embert —, de nem ért a kereskedéshez, no és ezúttal egy állami tröszt élére állították. Mint kommunistának tehát vitathatatlan érdemei vannak, a kereskedő azonban mégis lóvá teszi — és jól teszi. Mert hiába állítjuk mi oda a legérdemdúsabb, legnagyszerűbb kommunistákat — akiknek hűségében legfeljebb egy őrült kételkedik —, ahová egy ügyes, munkáját lelkiismeretesen végző kereskedősegédet kell állítani, aki sokkal jobban megbirkózik munkájával, mint a legodaadóbb kommunista. Éppen itt mutatkozik meg a mi oblomovizmusunk.

A gyakorlati végrehajtás munkájára a legkiválóbb tulajdonságokkal megáldott kommunistákat állítottuk, de erre a munkára mégis teljesen alkalmatlanok. Hány kommunista dolgozik nálunk az állami intézményekben? Van rengeteg anyagunk, vannak vaskos munkáink, amelyek láttára a legpedánsabb német tudós is sírna örömében, egész papírhegyeket írtak tele, és az Isztpartnak[47] ötven évig kellene dolgoznia a mainál ötvenszer nagyobb apparátussal, hogy eligazodjék bennük, de az állami trösztökben gyakorlatilag semmit sem lehet elérni és nem lehet megtudni, ki miért felel. Senki sem ellenőrzi, hogyan hajtják végre gyakorlatilag a rendeleteket, amikből jóval több van a kelleténél és amelyeket a Majakovszkij ábrázolta ügybuzgósággal sütünk ki. Végrehajtják-e nálunk a felelős kommunista funkcionáriusok rendelkezéseit? Meg tudják-e a felelős funkcionáriusok szervezni ezt? Nem, ez nincs meg,

és ezért változik meg belpolitikánk lényege is. Mik a mi üléseink és bizottságaink? Nagyon gyakran nem egyebek játékos időtöltésnél. Miután megkezdtük a párttisztítást és azt mondtuk: „Ki a pártból a haszonlesőkkel, a befurakodottakkal és a tolvajokkal“, jobban mennek a dolgok. Vagy százezer embert kiakolbólítottunk a pártból, és ez gyönyörű, de csak a kezdet. A pártkongresszuson majd annak rendje s módja szerint megtárgyaljuk ezt. És akkor, azt hiszem, azt a néhány tízezret, akik most csak bizottságokat alakítgatnak és semilyen gyakorlati munkát nem végeznek és nem tudnak végezni, ugyanez a sors fogja érni. Majd ha így megtisztulunk, pártunk tényleges munkával fog foglalkozni és éppúgy fog hozzá érteni, mint ahogy katonai téren értett hozzá. Persze, ezt a munkát nem lehet néhány hónap alatt elvégezni, de még egy év alatt sem. Sziklaszilárdaknak kell lennünk ebben a kérdésben. Nem félünk megmondani, hogy munkánk jellege megváltozott. Legveszedelmesebb belső ellenségünk: a bürokrata, az olyan kommunista, aki felelős (majdpedig nem is felelős) szovjet állást tölt be, s mint lelkiismeretes ember köztiszteletnek örvend. Kissé ugyan tántorog, de sosem iszik alkoholt. Nem tanult meg harcolni az aktatologatás ellen, nem is tud harcolni ellene, inkább leplezi. *Ettől az ellenségtől meg kell tisztítanunk sorainkat, és az öntudatos munkások és parasztok segítségével leleplezzük ezt az ellenséget. Ebben a harcban, amelyet ezzel az ellenséggel, ezzel a hozzánemértéssel és oblomovizmussal folytatunk, kivétel nélkül az egész pártonkívüli munkás-paraszt tömeg követi az élcsapatot, a kommunista pártot. Ezen a téren semmiféle ingadozásnak nincs helye.*

Beszédem végéhez érve röviden összefoglalom az elmondottakat. A Génuával űzött játék, a körülötte csapott hűhó cseppet sem ingat meg bennünket. Most már nem fognak ki rajtunk. *Odamegyünk a kereskedőkhöz és megkötjük velük az üzletet, tovább folytatva az engedmények politikáját, de az engedmények határa már ki van jelölve.* Azt, amit szerződéseinkben eddig adtunk a kereskedőknek, olyan értelemben tettük, hogy egyet hátrafelé léptünk törvényhozásunkban, de ennél tovább nem megyünk.

Ezzel kapcsolatban módosulnak fő feladataink belpolitikánkban, különösen gazdasági politikánkban. Nem új rendeletek, nem új intézmények, nem új harci eljárások kellenek nekünk. *Nekünk az emberek alkalmasságának ellenőrzése, a tényleges végrehajtás ellenőrzése kell.* A következő párttisztítás folyamán azok a kommunisták kerülnek sorra, akik adminisztratív vezetőknek *vélik* magukat. Hatoljanak be jobban a propaganda és agitáció és minden egyéb hasznos munka területére mindazok, akik ezeket a bizottságokat, értekezleteket és megbeszéléseket szervezik, az egyszerű munkát meg nem végzik el. Kitalálnak valami rendkívüli és igen bölcs dolgot és azzal mentegetőznek, hogy így meg úgy az új gazdasági politika, ki kell hát valami újat sütni. Azt a munkát pedig, amelyet rájuk bíztak, nem végzik el. Nem törődnek azzal, hogy takarékoskodjanak a rájuk bízott kopejkával, nem igyekeznek két kopejkává változtatni, hanem szovjet milliárdokban, sőt trilliókban tervezgetnek. Ez ellen a rákfene ellen indítunk most harcot. *Ellenőrizni az embereket és ellenőrizni a tényleges végrehajtást* — ez és újra ez, csakis ez most a munkánk, egész politikánk lényege. Nem néhány hónap, nem is egy év, hanem több év munkája ez. Hivatalosan meg kell mondanunk a párt nevében, mi most a munka lényege, és ennek megfelelően át kell csoportosítanunk sorainkat. S akkor ezen az új területen ugyanúgy győzünk, mint ahogy eddig is győztünk mindazokon a munkaterületeken, amelyekbe a paraszti tömeg által támogatott bolsevik proletárhatalom belefogott. (T a p s.)

„Pravda" 54. sz.
1922 március 8.

A HARCOS MATERIALIZMUS JELENTŐSÉGÉRŐL

A „Pod Znamenyem Markszizma“ című folyóirat[48] általános feladatairól Trockij elvtárs a folyóirat 1—2. számában már minden lényegeset elmondott, mégpedig kitűnően. Én néhány olyan kérdésre szeretnék kitérni, amelyek közelebbről meghatározzák annak a munkának a tartalmát és programmját, amelyet a folyóirat szerkesztősége az 1—2. számban közzétett bevezető nyilatkozatában ismertetett.

Ebben a nyilatkozatban a szerkesztőség megállapítja, hogy azok, akik a „Pod Znamenyem Markszizma“ című folyóirat körül csoportosulnak, nem mind kommunisták, de valamennyien következetes materialisták. Véleményem szerint a kommunistáknak és a nem-kommunistáknak ez a szövetsége feltétlenül szükséges és helyesen határozza meg a folyóirat feladatait. A kommunistáknak (mint általában a forradalmároknak, akik sikerrel kezdték meg a nagy forradalmat) egyik legnagyobb és legveszedelmesebb hibája az az elképzelés, hogy a forradalmat meg lehet valósítani egyedül a forradalmárok munkájával. Ellenkezőleg, ahhoz, hogy bármely komoly forradalmi munka sikerrel járjon, meg kell érteni és át kell vinni az életbe, hogy a forradalmárok csakis mint egy valóban életképes és haladó osztály élcsapata játszhatnak szerepet. Az élcsapat csak akkor teljesíti az élcsapat feladatait, ha nem szakad el az általa vezetett tömegtől, hanem valóban viszi magával előre az egész tömeget. Szó sem lehet semmiféle eredményes kommunista építésről, ha a legkülönbözőbb munkaterületeken szövetségre nem lépünk a nem-kommunistákkal.

Ez vonatkozik a materializmus és a marxizmus védel-

mezésének arra a munkájára is, amelyre a „Pod Znamenyem Markszizma" vállalkozott. Az oroszországi haladó társadalmi gondolat fő irányainak szerencsére jelentős materialista hagyományai vannak. Nem beszélve G. V. Plehanovról, elég ha Csernisevszkijt említjük, akihez képest az újabb narodnyikok (a népi szocialisták, a szociálforradalmárok stb.) a divatos reakciós filozófiai tanokat hajszolva nemegyszer visszafelé mentek, elkábulva az európai tudomány állítólagos „utolsó szavának" aranyfüstjétől s képtelenek lévén felismerni, hogy az aranyfüst leple alatt a burzsoázia, a burzsoá előítéletek és burzsoá reakciósság szolgálatának ez vagy az a válfaja rejtőzik.

Nálunk, Oroszországban, mindenesetre vannak még — s kétségtelenül még jó sokáig lesznek — nem-kommunista materialisták, s nekünk feltétlen kötelességünk, hogy mindazokat bevonjuk a közös munkába, akik a filozófiai reakcióval és az úgynevezett „művelt társadalom" filozófiai előítéleteivel folytatott harcban a következetes és harcos materializmus oldalán állnak. Az idősebb Dietzgen, akit nem szabad összetéveszteni legalább olyan nagyképű, mint amilyen rosszulsikerült irodalmár fiacskájával, helyesen, találóan és világosan fejezte ki a marxizmus alapvető álláspontját a burzsoá országokban uralkodó s az ottani tudósok és publicisták körében népszerűségnek örvendő filozófiai irányzatokkal kapcsolatban, mondván, hogy a filozófia professzorai a modern társadalomban a legtöbb esetben nem egyebek, mint „a papi maszlag diplomás lakájai".

A mi oroszországi intellektueljeink, akik — mint különben a világ összes többi országában élő kollégáik is — szívesen tüntetik fel magukat a haladás híveinek, nagyon nem szeretik, ha a kérdés a dietzgeni értékelés síkjára terelődik. S azért nem szeretik, mert fáj az igazság. Hogy Dietzgen maró jellemzésének abszolút helyességéről meggyőződjünk, elég, ha csak kicsit is meggondoljuk, mennyire függenek a modern társadalom művelt emberei az uralkodó burzsoáziától az állami élet, az általános gazdasági élet, továbbá a mindennapi élet terén és minden egyéb téren. Elég, ha az európai országokban lépten-nyomon felbukkanó divatos filozófiai irányzatok óriási többségére gondolunk —

kezdve akár azokkal, amelyek a rádium felfedezésével kapcsolatosak, s végezve azokkal, melyek most Einsteinbe igyekszenek belekapaszkodni —, hogy fogalmunk legyen arról a kapcsolatról, amely a burzsoázia osztályérdekei és osztályálláspontja, a vallások mindenféle formájának burzsoá támogatása és a divatos filozófiai irányzatok eszmei tartalma között van.

A mondottakból világos, hogy annak a folyóiratnak, amely a harcos materializmus szócsöve akar lenni, harcos folyóiratnak kell lennie, előszöris abban az értelemben, hogy következetesen leplezze le és üldözze a papi maszlag valamennyi modern „diplomás lakáját“, függetlenül attól, hogy a hivatalos tudomány képviselőiként lépnek-e fel, vagypedig mint szabad portyázók, akik magukat „baloldali demokrata vagy eszmei szocialista“ publicistáknak nevezik.

Ennek a folyóiratnak másodszor a harcos ateizmus szócsövének kell lennie. Vannak hivatalaink vagy legalábbis állami intézményeink, amelyek az ateista propagandát irányítják. Ez a munka azonban nagyon lanyhán, egyáltalán nem kielégítő módon folyik, nyilvánvalóan magán viseli a mi valódi orosz (még ha szovjet is) bürokratizmusunk általános viszonyainak nyűgét. Rendkívül lényeges ezért, hogy az a folyóirat, amely a harcos materializmus szócsövévé akar lenni, a megfelelő állami intézmények munkájának kiegészítése, megjavítása és felélénkítése céljából fáradhatatlan ateista propagandát és harcot folytasson. Figyelemmel kell kísérni a megfelelő irodalmat minden nyelven, le kell fordítani vagy legalábbis röviden ismertetni kell minden valamennyire is értékes idevágó irodalmi terméket.

Engels már régen tanácsolta a modern proletariátus vezetőinek, hogy fordítsák le a nép közötti tömeges terjesztés céljából a XVIII. század végének harcos ateista irodalmát[49]. Mi ezt eddig szégyenszemre nem tettük meg (ez is egyik bizonyítéka annak, hogy forradalmi korszakban sokkal könnyebb kivívni, mint helyesen felhasználni a hatalmat). Olykor ezt a lanyhaságunkat, tétlenségünket és hozzánemértésünket mindenféle „magasröptű“ okoskodással mentegetik: azt mondják például, hogy a XVIII. szá-

zad régi ateista irodalma elavult, tudománytalan, naív stb. Nincs rosszabb az ilyen áltudományos szofizmáknál, amelyek mögött vagy pedantéria vagy a marxizmus teljes megnemértése rejtőzik. Természetes, hogy a XVIII. század forradalmárainak ateista műveiben jócskán akadnak tudománytalan és naív dolgok. De senki sem gátolja a kiadókat abban, hogy lerövidítsék ezeket a műveket és rövid utószóval lássák el őket, s ebben utaljanak arra, hogy a XVIII. század vége óta mennyit haladt az emberiség a vallások tudományos kritikája terén, felsorolják a megfelelő újabb műveket stb. Igen nagy hiba, a legsúlyosabb hiba lenne, amit csak marxista elkövethet, ha azt hinnénk, hogy a sokmilliós néptömegek (különösen a parasztok és kisiparosok tömegei), akiket a modern társadalom egész berendezése sötétségre, tudatlanságra és előítéletekre kárhoztatott, csak a tisztán marxista felvilágosítás egyenes útján emelkedhetnek ki ebből a sötétségből. Ezeknek a tömegeknek a legváltozatosabb ateista propagandaanyagot kell nyujtanunk, az élet legkülönbözőbb területeiről vett tényekkel kell őket megismertetnünk, így is, úgy is meg kell próbálnunk a közelükbe férkőzni, hogy felkeltsük érdeklődésüket, felébresszük őket vallásos álmukból, felrázzuk őket a legkülönbözőbb eszközökkel a legkülönbözőbb oldalról közelítve meg őket stb.

A régi, XVIII. századi ateisták friss, eleven, tehetséges, az uralkodó vallásos világnézetet szellemesen és nyiltan támadó publicisztikája nagyon gyakran ezerszer alkalmasabb arra, hogy az embereket felébressze vallásos álmukból, mint a marxizmusnak az az unalmas, száraz, úgyszólván egyetlen ügyesen megválasztott ténnyel sem illusztrált örökös ismételgetése, ami túlteng irodalmunkban és gyakran (nincs miért titkolnunk) meghamisítja a marxizmust. Marxnak és Engelsnek valamennyi jelentősebb művét lefordították már oroszra. Teljesen alaptalan tehát az az aggály, hogy a régi ateizmust és a régi materializmust mi nem egészítjük ki Marx és Engels helyesbítéseivel. Az a legfontosabb — s éppen erről feledkeznek meg a leggyakrabban a mi állítólag marxista, a valóságban azonban a marxizmust eltorzító kommunistáink —, hogy a még teljesen fejletlen tömegekben a vallási kérdésekkel szemben

elfoglalt tudatos álláspontunkkal és tudatos valláskritikánkkal fel tudjuk kelteni az érdeklődést.

Másrészt vegyük szemügyre a modern tudományos valláskritika képviselőit. A művelt burzsoáziának ezek a képviselői a vallási előítéletek sajátmaguk adta cáfolatát majdnem mindig „kiegészítik" olyan okoskodásokkal, amelyek menten elárulják róluk, hogy a burzsoázia eszmei rabszolgái, „a papi maszlag diplomás lakájai".

Két példa. R. J. Vipper professzor kiadott 1918-ban egy könyvecskét „A kereszténység keletkezése" címmel (Moszkva, „Farosz" kiadó). A szerző felsorolja a modern tudomány fontosabb eredményeit, de nemcsak hogy nem harcol az egyháznak mint politikai szervezetnek fegyveréül szolgáló előítéletek és csalások ellen, nemcsak hogy megkerüli ezeket a kérdéseket, hanem kereken kimondja azt a nevetséges és fölöttébb reakciós igényét, hogy ő mindkét „végleten", az idealizmuson is, a materializmuson is felülemelkedik. Nem egyéb ez, mint az uralkodó burzsoáziának, annak a burzsoáziának a kiszolgálása, amely a dolgozókból kipréselt profitból világszerte százmilliókat fordít a vallás támogatására.

Arthur Drews ismert német tudós „A Krisztuslegenda" című könyvében megcáfolja a vallásos előítéleteket és meséket, bebizonyítja, hogy soha semmiféle Krisztus nem létezett, könyve végén azonban hitet tesz a vallás mellett, csak éppen hogy valami felfrissített, kicsiszolt, körmönfont vallást követel, amely szembe tud szállni a „napról napra jobban erősödő naturalista áradattal" (4. német kiadás, 1910. 238. old.). Leplezetlen, tudatos reakciós ez, aki nyiltan segíti a kizsákmányolókat abban, hogy a régi, rothadt vallásos előítéleteket újabb, még ocsmányabb, még aljasabb előítéletekkel helyettesítsék.

Ez nem jelenti azt, hogy Drews könyvét nem kellett lefordítani. Ez azt jelenti, hogy a kommunistáknak és valamennyi következetes materialistának, amikor bizonyos mértékig szövetségben dolgoznak a burzsoázia haladó részével, hajthatatlanul le kell leplezniök ezt a szövetséget, valahányszor reakciós húrokat pendít meg. Ez azt jelenti, hogy a marxizmus és a materializmus elárulása lenne, ha idegenkednénk attól, hogy szövetségre lépjünk

a XVIII. század, vagyis egy olyan korszak burzsoáziájának képviselőivel, amelyben a burzsoázia forradalmi volt, mert az uralkodó vallási obskuránsok elleni harcban a Drews-ekkel való „szövetség“ ilyen vagy amolyan formában, ilyen vagy amolyan mértékben kötelező ránk nézve.

A „Pod Znamenyem Markszizma“ című folyóiratnak, amely a harcos materializmus lapja akar lenni, tág teret kell biztosítania az ateista propagandának, ismertetnie kell az idevágó irodalmat és ki kell küszöbölnie az e téren végzett állami munkánk óriási fogyatékosságait. Különösen fontos azoknak a könyveknek és brosúráknak a felhasználása, amelyek sok konkrét tény és összehasonlítás alapján mutatják meg, hogyan függenek össze a mai burzsoázia osztályérdekei és osztályszervezetei a vallásos intézmények és a vallásos propaganda szervezeteivel.

Rendkívül fontos az az anyag, amely az Északamerikai Egyesült Államokra vonatkozik, mivel ott kevesbbé szembeötlő a vallás és a tőke hivatalos, kincstári, állami kapcsolata. Annál világosabb lesz számunkra, hogy az úgynevezett „modern demokrácia“ (amely előtt olyan esztelenül hajlonganak a mensevikek, a szociálforradalmárok, részben az anarchisták stb.) nem jelent mást, mint hogy szabad azt hirdetni, aminek hirdetése előnyös a burzsoáziának, márpedig a burzsoázia számára a legreakciósabb eszmék, a vallás, a sötétség hirdetése, a kizsákmányolók védelmének hirdetése stb. előnyös.

Reméljük, hogy a folyóirat, amely a harcos materializmus szócsöve akar lenni, az ateista irodalom ismertetése során tájékoztatni fogja olvasóközönségünket arról, hogy ez vagy az a munka az olvasók melyik rétege számára és milyen szempontból hasznos, valamint arra is rá fog mutatni, hogy mi jelent meg nálunk már eddig (megjelentnek csak a tűrhető fordításokat kell számítani, ilyen pedig nem valami sok van) és mit kell még kiadni.

A következetes, de a kommunista párthoz nem tartozó materialistákkal való szövetségen kívül, annak a munkának a szempontjából, melyet a harcos materializmusnak el kell végeznie, nem kevésbbé fontos, ha nem

még fontosabb, a modern természettudomány azon képviselőivel való szövetség, akik a materializmus felé hajlanak és nem félnek attól, hogy a materializmust védelmezzék és hirdessék azokkal az úgynevezett „művelt társadalomban" uralkodó divatos filozófiai ingadozásokkal szemben, amelyek az idealizmus és a szkepticizmus irányában megnyilvánulnak.

A. Tyimirjazev cikke Einstein relativitás-elméletéről, amelyet a „Pod Znamenyem Markszizma" 1—2. száma közöl, remélni engedi, hogy a folyóirat ezt a második szövetséget is meg tudja majd valósítani. Minél több figyelmet kell fordítani rá. Nem szabad elfelejteni, hogy éppen a modern természettudomány napjainkban végbemenő gyökeres átalakulásából születnek lépten-nyomon reakciós filozófiai iskolák és iskolácskák, irányzatok és irányzatocskák. Ezért a természettudomány legújabb forradalma által felvetett kérdések figyelemmel kisérése, a természetkutatók bevonása a filozófiai folyóiratnak ebbe a munkájába olyan feladat, amelynek megoldása nélkül a harcos materializmus semmiképpen sem lehet sem harcos, sem materializmus. Ha Tyimirjazev a folyóirat első számában kénytelen volt előrebocsátani, hogy Einstein elméletén, bár Tyimirjazev szavai szerint Einstein maga nem folytat aktív harcot a materializmus alapjai ellen, már minden országban kapva-kapott a burzsoá értelmiség óriási tömege, ez nemcsak Einsteinre vonatkozik, hanem — a XIX. század végétől kezdve — a természettudomány nagy átalakítóinak egész sorára, ha ugyan nem a többségükre.

És ahhoz, hogy egy ilyen jelenséggel szemben tudatosan foglalhassunk állást, meg kell értenünk, hogy komoly filozófiai megalapozottság nélkül semmiféle természettudomány, semmiféle materializmus nem állhatja meg a helyét a burzsoá eszmék támadása és a burzsoá világszemlélet visszaállítása ellen folytatott harcban. A természettudósnak, hogy ebben a harcban helytállhasson, s ezt a harcot teljes sikerrel vívhassa meg, modern materialistának, a Marx által képviselt materializmus tudatos hívének, vagyis dialektikus materialistának kell lennie. A „Pod Znamenyem Markszizma" munkatársainak, hogy ezt a célt elérjék, megkell szervezniök Hegel dialektikájának materialista szem-

pontból való rendszeres tanulmányozását, vagyis annak a dialektikának a tanulmányozását, amelyet Marx mind „Tőké"-jében, mind történelmi és politikai munkáiban gyakorlatilag alkalmazott, s olyan sikeresen alkalmazott, hogy ma, amikor Keleten (Japánban, Indiában, Kínában) új osztályok ébrednek életre és kelnek harcra — vagyis az emberiségnek azok a százmilliói, akik a föld lakosságának többségét alkotják s akiknek történelmi tétlensége és történelmi téli álma mindezideig előfeltétele volt a pangásnak és a rothadásnak sok előrehaladott európai államban — az új népek és új osztályok felébredésének minden egyes napja egyre jobban igazolja a marxizmust.

A hegeli dialektika ilyen tanulmányozása, értelmezése és propagandája természetesen rendkívül nehéz, és kétségtelen, hogy az első kísérletek ezen a téren hibákkal fognak járni. De csak az nem követ el hibát, aki semmit sem csinál. Tanulmányoznunk kell, hogyan alkalmazta Marx a materialista módon értelmezett hegeli dialektikát, s erre támaszkodva minden oldalról kidolgozhatjuk és ki is kell dolgoznunk ezt a dialektikát, szemelvényeket kell közölni a folyóiratban Hegel fő műveiből, materialista módon meg kell őket magyarázni, a dialektika marxi alkalmazásának példáival, valamint a dialektikának a gazdasági és politikai viszonyok területéről vett példáival kommentálva őket; a legújabbkori történelem, különösen a legutóbbi imperialista háború és a forradalom hihetetlenül sok példát szolgáltat erre. Véleményem szerint helyes volna, ha a „Pod Znamenyem Markszizma" szerkesztőinek és munkatársainak csoportja mintegy „a hegeli dialektika materialista barátainak társasága" lenne. A modern természetkutatók a materialista módon értelmezett hegeli dialektikában választ fognak találni (ha értenek hozzá, hogy hogyan kell keresni, s ha mi megtanuljuk, hogyan segítsünk nekik ebben) azokra a filozófiai kérdésekre, amelyeket a természettudományban végbemenő forradalom vet fel s melyeken a burzsoá divat intellektuel hódolói „letévednek" — a reakció útjára.

A materializmus nem lehet harcos materializmus, ha nem tűzi ki s nem oldja meg rendszeres munkával ezt a feladatot. Enélkül a materializmus — hogy Scsedrin

kifejezésével éljünk — nem annyira a verekedő, mint inkább a megvert szerepét fogja játszani. Enélkül a nagy természetbúvárok — éppoly gyakran, mint eddig — tehetetlenek lesznek filozófiai következtetéseikben és általánosításaikban. A természettudomány ugyanis olyan gyorsan halad, olyan mély forradalmi átalakuláson megy át minden téren, hogy filozófiai következtetések nélkül semmiképpen sem lehet meg.

Befejezésül elmondok egy példát, amely ugyan nem a filozófia, de mindenesetre a társadalmi kérdések területére tartozik, amelyekre a „Pod Znamenyem Markszizma" szintén figyelmet szándékszik fordítani.

Egy példa ez a sok közül arra, hogy az állítólag modern tudomány a valóságban a legdurvább és legförtelmesebb reakciós nézetek hirdetője.

Nemrég beküldték nekem az „Orosz Technikai Társaság" XI. osztálya kiadásában megjelenő „Ekonomiszt" című folyóirat 1922. évi 1. számát. Az a fiatal kommunista, aki ezt a folyóiratot elküldte nekem (valószínűleg nem volt rá ideje, hogy a folyóirat tartalmával megismerkedjék), elkövette azt a vigyázatlanságot, hogy a folyóiratról rendkívül jó véleményt mondott. A valóságban ez a folyóirat — nem tudom, mennyire tudatosan — a modern jobbágytartók lapja, akik természetesen a tudományosság, demokratizmus stb. köntösével takaróznak.

Bizonyos P. A. Szorokin úr ebben a folyóiratban terjedelmes „szociológiai" kutatást közöl „A háború hatásáról" címmel. A tudós cikkben csak úgy hemzsegnek a szerzőnek, valamint nagyszámú külföldi mestereinek és tudóstársainak „szociológiai" műveire való tudós hivatkozások. Lássuk, hogyan fest ez a tudományosság:

A 83. oldalon ezt olvasom:

„Petrográdban most minden 10 000 házasságra 92,2 válás jut. Fantasztikus szám ez, s még hozzá minden 100 felbontott házasság közül 51,1 egy évnél rövidebb ideig tartott, 11% egy hónapnál rövidebb ideig, 22% két hónapnál rövidebb ideig, 41% kettő—hat hónapig tartott, és mindössze 26% tartott hat hónapnál tovább. Ezek a számok azt mutatják, hogy a mai törvényes házasság csak forma, amely lényegében a házasságon kívüli nemi viszonyokat takarja és lehetőséget ad a «szamóca»-

kedvelőknek, hogy «törvényesen» elégítsék ki «étvágyukat»..." („Ekonomiszt" 1. sz. 83. old.).

Nem kétséges, hogy ez az úr is, no meg az az orosz technikai társaság is, amely ezt a folyóiratot kiadja s abban ilyen elmefuttatásokat közöl, a demokrácia hívének tartja magát és súlyos sértésnek veszi, ha valaki annak nevezi, ami a valóságban, azaz jobbágytartónak, reakciósnak, „a papi maszlag diplomás lakájának".

Ha az, akit a kérdés érdekel, akár a legfelületesebben is megismerkedik a burzsoá országoknak a házasságra, a válásra és a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó törvényeivel, valamint az e téren uralkodó tényleges helyzettel, meggyőződhet róla, hogy a mai burzsoá demokrácia még a legdemokratikusabb burzsoá köztársaságokban is ezen a téren a nővel és a házasságon kívül született gyermekekkel szemben éppenséggel feudális elbánást tanusít.

Ez persze cseppet sem zavarja a mensevikeket, a szociálforradalmárokat, az anarchisták egy részét, valamint a Nyugat valamennyi hasonló pártját abban, hogy tovább kiabálják, hogy így meg úgy demokrácia, meg hogy a bolsevikok megsértették ezt a demokráciát. A valóságban éppen a bolsevik forradalom az egyetlen következetesen demokratikus forradalom olyan kérdések tekintetében, mint a házasság, a válás és a házasságon kívül született gyermekek helyzete. Ezek pedig olyan kérdések, amelyek bármely országban a legközvetlenebbül érintik a lakosság nagyobbik felének érdekeit. A bolsevik forradalom volt az első — noha nagyszámú, magát demokratikusnak nevező polgári forradalom előzte meg —, amely az említett téren erélyes harcot indított mind a reakció és a hűbériség szelleme, mind az uralkodó és birtokos osztályok szokott képmutatása ellen.

Ha Szorokin úrnak 10 000 házasságból 92 válás fantasztikus számnak tűnik, akkor vagy azt kell hinnünk, hogy a szerző valamilyen, az élettől annyira elkerített kolostorban élt és nevelkedett, hogy aligha akad valaki, aki elhiszi, hogy ilyen kolostor egyáltalán létezik, vagy azt, hogy ez a szerző meghamisítja az igazságot a reakció és

a burzsoázia érdekében. Bárki, aki valamennyire is ismeri a burzsoá országok társadalmi viszonyait, jól tudja, hogy a tényleges válások (természetesen nem az egyház és a törvény által szentesített válások) tényleges száma mindenütt hasonlíthatatlanul nagyobb. Oroszország ebben a tekintetben csak abban különbözik a többi országtól, hogy törvényei nem szentesítik a képmutatást s a nőnek és gyermekének jogfosztott helyzetét, hanem nyiltan és az államhatalom nevében rendszeres háborút folytatnak minden képmutatás és minden jogfosztottság ellen.

Marxista folyóiratnak az ilyen modern, „művelt“ feudálisok ellen is háborút kell viselnie. Valószínű, hogy nem kis részük még állami pénzt is kap tőlünk és állami szolgálatban oktatja az ifjúságot, noha erre a célra aligha felelnek meg jobban, mint amennyire megrögzött liliomtiprók felelnek meg felügyelőnek zsengekorú gyermekek tanintézeteiben.

Oroszország munkásosztálya ki tudta harcolni a hatalmat, de még nem tanult meg élni vele, mert ha nem így lenne, akkor az ilyesfajta tanárokat és a tudós társaságok hasonló tagjait már régen udvariasan kitessékelte volna a burzsoá „demokrácia“ országaiba. Az ilyen feudálisoknak ott az igazi helyük.

Megtanulja a munkásosztály ezt is, csak legyen kedve a tanuláshoz.

1922. III. 12.

„Pod Znamenyem Markszizma“
3. sz. 1922 március.
Aláírás: N. Lenin.

MOLOTOV ELVTÁRSNAK, A POLITIKAI IRODA TAGJAI RÉSZÉRE

PREOBRAZSENSZKIJ ELVTÁRS TÉZISEIRŐL[50]

1. A cím rossz. Ezek nem „alapelvek", mert azokat már a programm megállapította, hanem „Az OKP falusi munkájának megszervezéséről a mai körülmények között".

Javaslom: bízzák meg a szerzőt, hogy *rövidítse le* és a téma e módosulásának megfelelően részben dolgozza át a téziseket. Nevezetesen: rövidítse le az általános elvi ismétléseket (ezeknek lesz hely a röpiratban, amely megmagyarázza és kommentálja majd a kongresszus határozatát) és részletesebben fejtse ki a *gyakorlati*, különösen a *szervezeti* következtetéseket.

2. Az I. pont címében: „társadalmi viszonyok" az egyesszám helyett.

(A másolat gondatlan: „egyesülés" [**„объединения"**] *„elszegényedés"* [*„обеднения"*] helyett;
„területnélküliek" [**„бесплощадных"**] „lónélküliek" [**„безлошадных"**] helyett...)

3. Az I. pont különösen terjengős: ebből sokat át kell vinni a brosúrába.

4. Az I. és a többi pont is üresen és elvontan beszél a „szövetkezésről". Ezt már rengetegszer elmondtuk és ez már mindenkinek a könyökén jön ki. Egészen másképp kell kifejteni, nem úgy, hogy ismételgetjük a semmitmondó jelszót, hogy „Szövetkezzetek!", hanem *konkrétan meg kell mutatni*, melyek a szövetkezés *gyakorlati tapasztalatai* és *hogyan* segíthetjük elő a szövetkezést.

Ha a szerzőnek erről nincs anyaga, be kell venni azt a *követelést* a kongresszus határozatába, hogy ezt az anyagot össze kell gyüjteni és fel kell dolgozni, mégpedig nem akadémikusan, hanem gyakorlatilag. (Preobrazsenszkij elvtárs valamennyi tézise szuper- és hiperakadémikus; intellektueleskedés, szűklátókörű bölcselkedés, irodalmiaskodás, de nem gyakorlati állami és gazdasági munka.)

5. „A kollektív gazdaságok kivételével“ nem fejlődés, hanem „hanyatló tendencia“ (a szegényparasztságnál). Nem helyes. Előszöris, nincs bebizonyítva, hogy a „kollektíváknál“ általában jobb a helyzet. Nem kell hazug kommunista öndícsérettel ingerelni a parasztokat. Másodszor, nem „hanyatló tendencia“, hanem *mindenütt* a fejlődés megakadása; *gyakran* — hanyatlás.

6. Hogy a „dolgos parasztság“ „*l e l k e s e n*“ dolgozik „a mezőgazdasági termelés megjavításán“, ez eléggé ügyetlen megfogalmazás, és sajnos ismét „kommunista dicsekvés“. Azt kell mondani: „kezd, noha lassan“ (I. pont).

7. „A paraszti (?) egyenlőség felszívódik“ (?). Így nem lehet mondani.

Az I. pont vége teljesen rossz: ez cikk, nempedig tézisek; feltevések — adatok nélkül.

8. A II. pont eleje egyáltalán nem mondható közérthetőnek. És lényegében ennek semmi helye sincs a tézisekben. Nem tartozik a tárgyhoz.

9. A II. pont második mondata (a „szegényparasztbizottsági módszerek“ ellen) káros és helytelen, mert például egy háború szegényparasztbizottsági módszerekre kényszeríthet bennünket.

Erről egészen máskép kell beszélni, körülbelül így: mivel rendkívül fontos a mezőgazdaság fellendítése és a mezőgazdasági termelés növelése, szükséges, hogy a proletariátusnak a kulákság és a jómódú parasztság irányában folytatott politikája jelenleg főleg e réteg kizsákmányoló törekvéseinek *korlátozására* irányuljon stb.

Hogyan korlátozzuk ezeket a törekvéseket, hogyan kell megvédelmeznie államunknak a szegényparasztságot és hogyan tudja megvédelmezni, ez a lényeg. Ezt kell gya-

korlatilag tanulmányozni és tanulmányoztatni, az általános frázisok pedig *nem mondanak semmit.*

10. A II. pont utolsó szavai helytállóak, de nehezen érthetőek és nincsenek kifejtve. Még dolgozni kell rajtuk.

11. A III. pontban az a mondat, hogy „Az elszakadás“ stb. teljesen hamis.

12. Lényegében az egész III. pontban túltengenek a közhelyek. Ez teljesen fölösleges. Az ilyen semmitmondó ismételgetésük káros, émelyítő, unalmas, idegesítő kérődzés.

Ehelyett jobb volna akár csak egy *kerületet* venni és *gyakorlati* elemzéssel megmutatni, hogyan kell elősegíteni a „szövetkezést“, nempedig *ostoba módon kommunista szövetkezetesdivel* bosszantani a parasztokat; — hogyan és miben segítettük elő *ténylegesen* az agronómiai javulást stb. és hogyan kell elősegítenünk stb.

Rosszul fogja meg a témát. És károsan. Mindenki torkig van a közhelyekkel. A közhelyek *termik* és ösztönzik a bürokratizmust.

13. A IV. pont eleje különösen rosszul sikerült. Érthetetlen nyelven megírt cikk, nem kongresszusi tézisek.

Továbbá. „Rendeletileg kiadott utasítások“, ilyesmit javasol a szerző. Ez gyökerében helytelen. Éppen azért fojtogat bennünket a bürokratizmus, mert még mindig „rendeletileg kiadott utasításokkal“ játszadozunk. Ennél rosszabbat és ártalmasabbat nem is találhatott volna ki a szerző.

Továbbá. Az OKP kongresszusán azt mondani, hogy „meg kell valósítani a IX. Szovjetkongresszus határozatait“, ez botrány. Ezért kell téziseket írni?!

Az egész pont rossz. Közhelyek. Frázisok. Óhajok, amelyek már mindenkinek a könyökén jönnek ki. Éppen ez a *mai* „kommunista bürokratizmus“.

Ehelyett jobb volna szemügyre venni a *gyakorlati* tapasztalatok eredményeit akár csak egy kerületre, sőt akár csak egy volosztyra vonatkozóan, és feldolgozni ezeket az adatokat, de nem akadémikusan, hanem *gyakorlatilag:*

tanuljátok meg, tisztelt kommunista bürokraták, hogy *ezt meg ezt ne tegyétek* (konrétan, példákkal, a helyek pontos megjelölésével és a tények pontos kifejtésével), *ezt és ezt* pedig tegyétek (ugyanolyan konkrétan).

Ami a „szövetkezeteket“ illeti, a téziseknek ez a fogyatékossága itt, a IV. pontban, különösen nagy és különösen káros.

14. Az V. pontban a „mezőgazdasági proletariátus kádereinek“ nyilvánítja a szerző a „szovhozok munkásait“. Ez nem igaz. Ez „kommunista hencegés“. Sokkal gyakrabban *nem* proletariátus ez, hanem „pauperek“ is, kispolgárok is, és amit csak akarnak. Ne ringassuk magunkat illúziókban. Ez ártalmas. Bürokratizmusunknak ez a legfőbb forrása. És ez csak *fölöslegesen* ingerli, sérti a parasztokat. Egyelőre okosabb lesz, ha hallgatunk a mezőgazdasági proletariátus szovhozainkban levő „kádereiről“.

A továbbiakban helyesen mondja a szerző, hogy ennek a „proletariátusnak“ (amely „fölöttébb vegyes és tarka“: úgy van! és ezért inkább hasonlít . . . valami illetlenségre, mint „káderekre“) „nagyon nehéz“ a megszervezése.

Ez igaz! És ezért nem kell olyanokat mondani, hogy „a szovhozok állományát meg kell tisztítani a kistulajdonosi elemektől“, mert ez csak *nevetést*, mégpedig jogos nevetést támaszt (mintha csak azt mondaná, hogy meg kell tisztítani a parasztok viskóit a rossz levegőtől).

Inkább hallgasson róla.

15. A VI. pontban (csak itt!) kezdi sorravenni a gyakorlati feladatokat. De itt is annyira gyengén, gyakorlati tapasztalatokkal olyan gyéren alátámasztva, hogy az ember kénytelen azt a következtetést levonni (módosítva fentebb, az 1. pontban megfogalmazott javaslatomat), hogy:

a tézíseket el kell vetni;

a szerzőt plusz Oszinszkijt plusz Tyeodorovicsot plusz Jakovenkót meg kell bízni, hogy a kongresszuson szervezzék meg a falun dolgozó küldöttek tanácskozását;

a tanácskozás témájává korántsem az „elveket“ stb. kell megtenni, hanem kizárólag a *gyakorlati ta-*

pasztalatok tanulmányozását és értékelését:

hogyan tömörítsük szövetkezetekben a parasztokat?

hogyan harcoljunk a rossz szovhozok ellen? a rossz szövetkezetek és rossz kollektívák ellen?

hogyan erősítsük meg a föld- és erdőmunkások szervezetét[51]? (oda kell beosztani a szerzőt *huzamos* munkára.)

A Központi Bizottság tűzze ki e tanácskozás elé azt a feladatot, hogy egyáltalán ne essen bele közhelyek ismételgetésébe, hanem csak arra szorítkozzon, hogy részletesen tanulmányozza a helyi (kerületi, volosztyi, falusi) *gyakorlati* tapasztalatokat; ha ez kevés (valószínűleg kevés, mert senki sem dolgozott ezeknek a tapasztalatoknak az összegyűjtésén; össze nem gyűjtött tapasztalat viszont igen sok van), akkor inkább válasszon a kongresszus

(a) bizottságot e gyakorlati tapasztalatok tanulmányozására;

(b) ezt a bizottságot rendelje alá a Központi Bizottságnak;

(c) a bizottságba vonják be Preobrazsenszkij elvtársat;

(d) ugyancsak Preobrazsenszkij elvtársat nevezzék ki a Föld- és Erdőmunkások Szakszervezetéhez...

(e) bízzák meg a bizottságot, hogy gyűjtse össze és dolgozza fel a tapasztalatokat, és dolgozza ki (több cikk után)

az (új) *Központi Bizottság levelét* a falusi munka megszervezéséről, s ebben feltétlenül a lehető legkonkrétabban mutassa meg, *hogyan* tömörítsük a parasztokat szövetkezetekben, *hogyan* „korlátozzuk" a kulákokat a termelőerők növekedésének megállítása nélkül, *hogyan* végezze munkáját a Föld- és Erdőmunkások Szakszervezete, *hogyan* erősítsük meg stb. stb.

A Központi Bizottság (körülbelül) a következő határozati javaslatot terjessze a kongresszus elé:

A tények azt mutatják, és a kongresszus külön

bizottsága megerősíti, hogy a falusi munka terén a pártnak az a legfőbb fogyatékossága, hogy nem tanulmányozza a gyakorlati tapasztalatokat. Ez minden baj és minden bürokratizmus gyökere. A kongresszus megbízza a Központi Bizottságot, hogy mindenekelőtt ez ellen harcoljon, egyebek között ilyen meg ilyen bizottságnak a segítségével, amelynek 1 (vagy 2—3) tagja a Föld- és Erdőmunkások Szakszervezetében végezzen *állandó* munkát.

A bizottság nyomasson ki röplapokat, brosúrákat, rendszeresen tanulmányozza a tapasztalatokat, hogy tanácsokat és utasításokat adhasson arra nézve, hogyan kell végezni a munkát, s hogyan nem szabad végezni.

Lenin

1922. III/16.

Először 1925-ben jelent meg.

VÁLASZ E. VANDERVELDÉNEK. TERVEZET[62]

1922 március 17.

Az oroszországi Szovjet Kormánynak soha egyetlen tagja sem kételkedett abban, hogy a Második Internacionále képviselői mindig következetesen azt a politikát folytatták, amelyet kisebb ingadozásokkal a „Bécsi Szocialista Egyesülés" képviselői is folytattak. Éppen ők folytatták azt a politikát, hogy közvetett és közvetlen szövetségre léptek azokkal a kizsákmányoló osztályokkal, amelyek minden országban üldözték és gyilkolták a kommunistákat, amire különösen sok szemléltető példát láthattunk a Német Demokratikus Köztársaságban. Az a hiszékenység, amelyet most bizonyos nyugateurópai politikai körök az eszerek és mensevikek irányában tanusítanak, csakis ezzel az egyesüléssel és azzal magyarázható, hogy az eszerek és mensevikek pártja — amelyek ténylegesen támogatták Kolcsak, Gyenyikin stb. Oroszország elleni hadjáratát — politikailag közel áll egymáshoz. A valóságban nemcsak nem hoztak ítéletet az eszerek ügyében, amelyről Ön ír, de mégcsak tárgyalás sem volt és még a vádiratot sem adták át a vádlottaknak. Mindenesetre kötelességemnek tartom hozzátenni, hogy a Szovjet Kormány nem utasította vissza az olyan gyakorlati javaslatokat, mint például a foglyok kicserélése vagy a foglyok ilyen vagy olyan kategóriáinak szabadonbocsátása, amikor Gyenyikin kormánya tett ilyen javaslatokat a földbirtokosok hatalmának visszaállítása céljából Szovjet-Oroszország ellen folytatott közvetlen támadása idején.

Először e kötet orosznyelvű kiadásában jelent meg.

ELŐSZÓ I. I. SZTYEPANOV „AZ OROSZORSZÁGI SZOVJET FÖDERATÍV SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG VILLAMOSÍTÁSA A VILÁGGAZDASÁG ÁTMENETI SZAKASZÁVAL KAPCSOLATBAN“ C. KÖNYVÉHEZ

Minden kommunistának szívből figyelmébe ajánlom Sztyepanov elvtársnak ezt a munkáját.

A szerző rendkívül sikeresen fejti ki a legnehezebb és legfontosabb kérdéseket. A szerző nagyon helyesen járt el, hogy könyvét nem intellektuelek számára írta (mint ahogy nálunk a burzsoá írók legrosszabb módszereit utánozva a könyveket írni szokás), hanem a dolgozóknak, az igazi néptömegnek, az egyszerű munkásoknak és parasztoknak. A szerző a függelékben irodalommutatót közöl azok számára, akik magyarázat nélkül nehezen értenék meg Sztyepanov elvtárs fejtegetéseinek egyes helyeit, valamint azok számára, akik meg akarják ismerni a szóbanforgó kérdésre vonatkozó legfontosabb orosz és külföldi munkákat. Különösen ki kell emelnem a VI. fejezet elejét, ahol a szerző pompásan kifejti az új gazdasági politika jelentőségét, majd ragyogóan megcáfolja a villamosítással kapcsolatos közkeletű „enyhe“ szkepticizmust; e szkepticizmus mögött rendszerint az bújik meg, hogy nem gondolkoznak komolyan ezen a kérdésen (ha ugyan ez a szkepticizmus nem a fehérgárdisták, eszerek és mensevikek általában mindennemű szovjet építéssel szemben táplált ellenséges érzületét leplezi, ami olykor szintén előfordul).

Ha valamire égető szükségünk van az igazi (nempedig a régi hivatalnokok szokása szerint, tessék-lássék módra végzett) népművelési munkához — akkor éppen az ilyen „iskolai segédkönyvek“ azok (minden egyes iskola, feltétlenül minden egyes iskola számára). Ha marxista irodalmáraink ahelyett, hogy az ujságokban és folyóiratokban folyó unalmas és üres politikai fecsegésre

pazarolnák erejüket, nekiülnének, hogy ugyanilyen segédkönyveket vagy tankönyveket írjanak kivétel nélkül valamennyi társadalmi kérdésről, akkor nem kellene most amiatt szégyenkeznünk, hogy csaknem öt évvel az után, hogy a proletariátus meghódította a politikai hatalmat, *ennek* a proletariátusnak az állami iskoláiban és egyetemein régi burzsoá tudósok ócska burzsoá lim-lomra tanítják (helyesebben rontják vele) az ifjúságot.

A VIII. Szovjetkongresszus rendeletileg kimondta, hogy az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság valamennyi — kivétel nélkül valamennyi — tanintézetében kötelező a villamosítási terv oktatása[53]. Ez a rendelet, mint sok más rendelet is, kulturálatlanságunk (a mi kulturálatlanságunk, a bolsevikok kulturálatlansága) folytán papiroson maradt. Most, hogy megjelent Sztyepanov elvtárs igazi „iskolai segédkönyve", el kell érnünk — és el is fogjuk érni! — hogy minden kerületi könyvtárban (majdpedig minden volosztykönyvtárban is) legyen néhány példány ebből a „segédkönyvből"; hogy Oroszország minden egyes villanytelepén (márpedig több mint 800 villanytelepünk van) ne csak meglegyen ez a könyv, hanem feltétlenül mindenki számára könnyen hozzáférhető népszerű felolvasásokat is rendezzenek a villamosságról, az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság villamosításáról és általában a technikáról; hogy minden egyes néptanító minden egyes iskolában elolvassa és elsajátítsa ezt a „segédkönyvet" (hogy ebben segítségükre legyünk, minden kerületben meg kell szervezni a mérnökök és fizikatanárok körét vagy csoportját), és ne csak elolvassa, megértse és ő maga elsajátítsa, hanem egyszerűen és érthetően el is tudja mondani az iskola tanulóinak és általában a parasztifjúságnak.

Amíg ezt elérjük, sokat kell dolgoznunk. Koldusszegény és kulturálatlan emberek vagyunk. Nem baj. Csak legyünk annak tudatában, hogy tanulni kell. Csak legyen kedvünk a tanuláshoz. Csak értsük meg világosan, hogy a munkásnak és a parasztnak most nem azért van szüksége tudásra, hogy a földbirtokosoknak és a tőkéseknek hajtson „hasznot" és profitot, hanem azért, hogy *saját* életén javítson.

Mindez pedig megvan nálunk. És ezért fogunk tanulni és tudni.

N. Lenin

1922. III. 18.

„Pravda" 64. sz.
1922 március 21.

LEVÉL I. V. SZTÁLINNAK A HELYETTESEK (A NÉPBIZTOSOK TANÁCSA ÉS A MUNKA ÉS HONVÉDELEM TANÁCSA ELNÖKHELYETTESEINEK) MUNKÁJÁRÓL

1922. III/21.

Beszéltem Cjurupával és Rikovval. Remélem, most már jól fog menni a munka. Egyebek között az egyik kérdés az Ön népbiztosságára vonatkozik. Cjurupa és Rikov fő feladata (most az kell legyen) a végrehajtás ellenőrzése, az emberek kiválogatása.

Segítőtársakra van szükség. A Népbiztosok Tanácsa ügyintézőségének apparátusa egymagában kevés erre, megnagyobbítása pedig nem volna észszerű. Kifejeztem azt a gondolatot, hogy fel kell használni erre (közvetlen segítség Cjurupának és Rikovnak a végrehajtás ellenőrzésében, a népbiztosságok *alsó régióinak* ellenőrzésében) a Munkás-Paraszt Felügyeletet. Szeretném tudni, helyesli-e Ön; ha igen, szükséges, hogy Ön írásbeli egyezményt kössön a helyettesekkel, és ennek az egyezménynek a kidolgozásában én is szeretnék résztvenni.

Cél: a Munkás-Paraszt Felügyelet legjobb dolgozói közül, akiket Önnel egyetértésben Cjurupa és Rikov válogat ki, különösen és feltétlenül megbízható embereket kinevelni (mégpedig úgy, hogy mind Ön, mind pedig a két helyettes *gyakorlati* megbízások alapján kipróbálja őket), akik értenek ahhoz, hogy gyorsan és feltétlenül a) *elérjék* a végrehajtást; b) ellenőrizzék a végrehajtást; c) ellenőrizzék az *apparátus* helyességét ebben vagy abban a népbiztosságban vagy osztályon, a Moszkvai vagy a Petrográdi Szovjetben stb.; d) instrukciókat adjanak arra vonatkozóan, hogy *miként* szervezzék meg a munkát.

Ezek az emberek úgy dolgoznak, hogy a helyettesek-

nek és Önnek *személyesen* tesznek jelentést a munka menetéről és eredményeiről. Ezeket az embereket *nagyon* lassan kell kiválogatni, úgy, hogy csak többszöri kipróbálás után nevezzék ki őket úgyszólván „különlegesen meghatalmazott" felügyelőkké és instruktorokká; számukat *fokozatosan* fel kell emelni néhány tucatra. Ezek pedig szintén be fognak vonni *(ténylegesen)* a Munkás-Paraszt Felügyelet munkájába pártonkívüli munkásokat és parasztokat.

Ha helyesli, küldje el e levél másolatát Cjurupának és Rikovnak, az Ön megjegyzéseivel. Ha valami kifogása van ellene, tüstént írjon (és telefonáljon) nekem. Szeretnék beszélni erről a kongresszuson az előadói beszédben.

Lenin

Először megjelent:
„Pravda" 21. sz. 1930 január 21.

A „BEDNOTA“[84] ALAPÍTÁSÁNAK NEGYEDIK ÉVFORDULÓJÁRA

Üdvözlöm a „Bednota“ szerkesztőségét a lap alapításának negyedik évfordulója alkalmából.

A lap négy éven keresztül becsületesen és sikeresen fáradozott azon, hogy a dolgozó parasztság érdekeit szolgálja. A háború, amelyet a kapitalisták és földbirtokosok erőszakoltak rá a népekre, annyira tönkretette Oroszországot, hogy dolgozó parasztságunk még mindig szegény parasztság. Sok munka és nehéz munka vár még Oroszország dolgozó tömegeire, hogy leküzdjék a háború következményei által előidézett éhínséget, nyomort, nélkülözést és pusztulást.

De Oroszország parasztjai és munkásai ha törik, ha szakad, elvégzik és végigviszik ezt a nehéz munkát. Ebben a munkában támogatja és erősíti a munkásokat és parasztokat az a tudat, hogy most önmaguknak, saját életük megjavítása érdekében, és nem a földbirtokosok és tőkések gazdagodása érdekében dolgoznak.

A munkások és parasztok szövetsége — ezt adta nekünk a Szovjethatalom. Ez a Szovjethatalom ereje. Ez sikereink és végleges győzelmünk záloga.

Ezzel a szövetséggel arattunk győzelmet Kolcsakon és Gyenyikinen, akik megpróbálták, hogy a tőkések által küldött külföldi csapatok támogatásával visszaállítsák Oroszországban a földesurak hatalmát.

A külföldi tőkések most kénytelenek kereskedelmi szerződéseket kötni Szovjet-Oroszországgal. E szerződések révén meg tudjuk szerezni a tönkrement parasztgazdaság helyreállításához szükséges mezőgazdasági munkaeszközöket, gépeket és más dolgokat.

Az idei tavasz a legnehezebb az éhínség esztendeje óta. De nem csüggedünk. Bármilyen nagyok is a munkások és a parasztok bajai, most kivívtuk magunknak azt a jogot és lehetőséget, hogy magunknak dolgozzunk, és ne a földesuraknak. És mi helyreállítjuk és megjavítjuk a tönkrement gazdaságot.

N. Lenin

1922. III. 23.

„Bednota" 1183. sz.
1922 március 26.

LEVÉL V. M. MOLOTOVNAK A XI. PÁRTKONGRESSZUS POLITIKAI BESZÁMOLÓJÁNAK VÁZLATÁRÓL[56]

1922. III/23.

Molotov elvtárs!

Kérem Önt, közölje a Központi Bizottság plénumával:

1. Kérem, hogy betegségemre való tekintettel mentsenek fel a plénumon való részvétel alól (képtelen vagyok rá, hogy a plénum ülésein is résztvegyek és a beszámolót is megtartsam a kongresszuson);

2. Ha a beszámoló alábbi tervével kapcsolatban magyarázat végett szükségessé válik, hogy megjelenjek a plénumon, feltétlenül megjelenhetek és megjelenek 2—3 órával a hívás után.

3. Javaslom a Központi Bizottság kongresszusi politikai beszámolójának alábbi vázlatát:

> alapjában megismétlése, néhány pontban továbbfejlesztése annak, amit a vasmunkások kongresszusán elhangzott beszédemben mondottam 1922. III. 6-án. Egészen röviden Génuáról. Valamivel részletesebben a *N E P*-ről és az „államkapitalizmus" fogalmáról.
>
> A visszavonulás (a gazdasági visszavonulás) megállítása és az erők átcsoportosításának feladata. Figyelmeztetés a burzsoázia részéről, amely a szmenovehista Usztrjalov szájával kijelenti, hogy a *N E P* nem „taktika", hanem a bolsevizmus „evolúciója".
>
> A legfőbb, aminek híjával vagyunk, — a kulturáltság, az igazgatás tudománya. Ennek

illusztrálása kisebb példákkal. A *N E P* gazdaságilag és politikailag teljesen biztosítja számunkra azt a lehetőséget, hogy felépítsük a szocialista gazdaság alapját. „Csak“ a proletariátus és élcsapata kulturális erőin fordul meg a dolog.

Arról, amit visszavonhatatlanul kivívott forradalmunk, és arról, amit forradalmunk még nem végzett el.

Az intervenció lehetősége. A pénzügyi válság veszélye. Kihasználni a „lélegzetvételi szünetet“: munkánkat az emberek kiválogatására és a tényleges végrehajtás ellenőrzésére összpontosítani.

Eltérés a megkezdett feladatok nagysága és az anyagi és kulturális nyomorúság között.

A beszámoló kiegészítéseképpen rámutatni a Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa két elnökhelyettesének szerepére; arra a levelezésre, amelyet A. D. Cjurupával folytattam ezzel kapcsolatban 1922 január végétől; arra a tervezetre, amelyen most hárman (plusz Rikov) dolgozunk a munkának a végrehajtás maximális ellenőrzését biztosító új megszervezéséről.

A Népbiztosok Tanácsát mentesíteni kell az apró-cseprő ügyektől; pontosabban el kell határolni funkcióit a Munka és Honvédelem Tanácsának és a Népbiztosok Kistanácsának funkcióitól. Növelni kell a Népbiztosok Tanácsának tekintélyét azzal, hogy bevonjuk munkájába a vezető elvtársakat, a népbiztosokat, nemcsak a helyetteseiket.

Ezzel kapcsolatban, valamint Kalinyin elvtárs többízben tett szóbeli kijelentésének, továbbá Jenukidze elvtárs mellékelt írásbeli közleményének megfelelően a Központi Bizottság nevében javasolni kell a kongresszusnak, hogy hagyja jóvá a fentebb kifejtett tervet, valamint az Összoroszországi Központi Végre-

hajtó Bizottság hosszabb ülésszakokra való összehívását a törvényhozás főbb kérdéseinek kidolgozása és a népbiztosságok, valamint a Népbiztosok Tanácsa munkájának rendszeres ellenőrzése céljából.

Végül sokkal pontosabban el kell határolni a párt (és Központi Bizottsága) és a Szovjet-hatalom funkcióit; fokozni kell a szovjet funkcionáriusok és a szovjet intézmények felelősségét és önállóságát, a párt pedig tartsa meg együttvéve valamennyi állami szerv munkájának általános irányítását a mostani túlságosan gyakori, rendszertelen és gyakran kicsinyes beavatkozás nélkül.

Dolgozzák ki a megfelelő határozati javaslatot, amelyet jóváhagyás végett a pártkongresszus elé kell terjeszteni.

4. Kérem a Központi Bizottság plénumát, jelöljön ki még egy előadót a Központi Bizottság részéről, mert az én beszámolóm túlságosan általános, továbbá nem vagyok egészen biztos benne, hogy meg tudom-e tartani, a legfőbb pedig az, hogy a Politikai Iroda folyó munkájától már hónapokkal elmaradtam.

Kommunista üdvözlettel
Lenin

Először megjelent:
„Pravda" 201. sz. 1928 augusztus 30.

AZ ÚJ PÁRTTAGOK FELVÉTELÉNEK FELTÉTELEIRŐL

LEVELEK V. M. MOLOTOVNAK

1

Molotov elvtársnak

Kérem, terjessze a Központi Bizottság plénuma elé a következő javaslatomat:

Rendkívül fontosnak tartom, hogy meghosszabbítsuk az új tagoknak a pártba való felvételéhez szükséges tagjelöltségi időt. Zinovjev a munkások számára fél évben, mindenki más számára egy évben állapította meg a tagjelöltségi időt. Javaslom, hogy a félévet csak azoknak a munkásoknak hagyják meg, akik legalább 10 évig ténylegesen mint munkások dolgoztak ipari nagyüzemekben. A többi munkás számára másfél évet, a parasztok és a vöröskatonák számára két évet, mindenki más számára három évet állapítsanak meg. Ez alól csak a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság közös engedélyével tehető kivétel.

Rendkívül veszélyesnek tartom módosítás nélkül meghagyni a Zinovjev javasolta rövid tagjelöltségi időt. Kétségtelen, hogy nálunk állandóan munkásoknak tekintenek olyan személyeket, akik a legcsekélyebb komoly iskolát sem járták ki, azaz nem dolgoztak a nagyiparban. Lépten-nyomon a leghamisítatlanabb kispolgárok kerülnek a munkások kategóriájába, akik véletlenül és egészen rövid időre váltak munkásokká. Minden értelmes fehérgárdista teljesen határozottan számol azzal a körülménnyel, hogy pártunk állítólagos proletár jellege a valóságban egyáltalán nem biztosíték az ellen, hogy pártunkban esetleg — mégpedig a legrövidebb időn belül — a kis-

tulajdonosi elemek kerüljenek túlsúlyba. A munkánkban uralkodó felületesség és rendszertelenség közepette a rövid tagjelöltségi idő gyakorlatilag azt fogja jelenteni, hogy egyáltalán nem tudjuk majd komolyan ellenőrizni, valóban valamennyire is kipróbált kommunisták-e a tagjelöltek. Ha most pártunknak 300—400 000 tagja van, még ez a szám is túlságosan magas, mert határozottan minden jel arra vall, hogy nem kielégítő a mostani párttagok színvonala. Ezért határozottan ragaszkodom hozzá, hogy a tagjelöltségi időt meghosszabbítsák, továbbá hogy a Szervező Irodát bízzák meg olyan szabályok kidolgozásával és szigorú alkalmazásával, amelyekkel elérjük, hogy a tagjelöltségi idő valóban komoly próba lesz, nempedig csak üres formaság.

Azt hiszem, ezt a kérdést különösen gondosan meg kell vitatni a kongresszuson.

Lenin

1922. III/24.

2

Molotov elvtársnak

azzal a kéréssel, hogy elolvasás végett adja át a Központi Bizottság valamennyi tagjának, még mielőtt a kongresszuson felvetik az új tagok felvétele feltételeinek kérdését

Elolvastam a plénumnak III. 25-én az új tagok felvételéhez szükséges tagjelöltségi idő kérdésében hozott határozatát; ezzel a határozattal én vitába szeretnék szállni a kongresszuson. De mivel attól tartok, hogy a kongresszuson nem tudok felszólalni, kérem, olvassák el következő megfontolásaimat.

Nem kétséges, hogy pártunk most összetételének többségét tekintve nem eléggé proletárjellegű. Azt hiszem, senki sem vitathatja ezt, és csak egyszerűen bele kell tekinteni a statisztikába, s már az is igazolja ezt a megállapítást. A háború óta Oroszország gyári munkássága sokkal kevésbbé proletár összetételűvé vált, mint amilyen azelőtt volt, mert a háború alatt azok álltak be a gyárakba, akik ki akartak bújni a katonai szolgálat alól. Ez közismert tény. Másrészt az is kétségtelen, hogy pártunk most általában és átlagosan (ha tagjai óriási többségének színvonalát nézzük) politikailag sokkal kevésbbé képzett, mint amennyire szükséges volna valóban proletár vezetés gyakorlásához ilyen nehéz pillanatban, kivált amikor a parasztság, amely gyorsan önálló osztálypolitikára ébred, óriási túlsúlyban van. Figyelembe kell venni továbbá, hogy ezidőszerint óriási vonzóereje van a kormányzó pártba való belépésnek. Elég, ha csak a szmenovehisták irodalmi műveit említjük, s máris meggyőződünk róla, hogy a bolsevikok politikai sikerei most magukkal ragadják még azt a közönséget is, amely távol áll minden proletár vonatkozástól. Ha a génuai konferencia újabb politikai sikert hoz számunkra, akkor még sokkal nagyobb erővel fognak tódulni pártunkba a kispolgári elemek, sőt, még

olyan elemek is, akik éppenséggel ellenséges érzülettel viseltetnek mindennel szemben, ami proletár. A munkások számára megállapított féléves tagjelöltségi idő semmiesetre sem képes megállítani ezt a beözönlést, mert mi sem könnyebb, mint mesterségesen megjátszani egy ilyen rövid próbaidőt, annál is inkább, mert nagyon sok értelmiségi és féligmeddig értelmiségi elem számára a mi viszonyaink között egyáltalán semmi nehézséget nem jelent munkásnak elszegődni. Mindebből azt a következtetést vonom le — s ezt szerintem még az is alátámasztja, hogy a fehérgárdisták tudatosan számolnak pártunk nemproletár összetételével —, hogy jelentősen meg kell hosszabbítanunk a tagjelöltségi időt, és ha meghagyjuk a 6 hónapot a munkások számára, akkor — hogy ne csapjuk be önmagunkat és másokat — elengedhetetlenül szükséges olymódon meghatározni a „munkás" fogalmát, hogy e fogalom körébe csak azok tartozzanak, akik az életben elfoglalt helyzetüknél fogva valóban el kellett hogy sajátítsák a proletár gondolkodásmódot. Ez pedig lehetetlen anélkül, hogy valaki hosszú éveket ne töltsön a gyárban minden hátsó gondolat nélkül, gazdasági és társadalmi létének általános feltételei folytán.

Ha nem húnyunk szemet a valóságon, akkor el kell ismernünk, hogy a párt proletár politikáját jelenleg nem összetétele, hanem annak a rendkívül vékony rétegnek óriási, osztatlan tekintélye határozza meg, amelyet a párt régi gárdájának nevezhetünk. Elég egy kisebb belső harc ezen a rétegen belül, és ha nem is rendül meg a tekintélye, de mindenesetre annyira meggyengül, hogy a döntés már nem tőle függ majd.

Ennek érdekében: 1) minden tagjelöltségi időt meg kell hosszabbítani; 2) különösen részletesen meg kell határozni, milyen konkrét követelményeknek kell megfelelnie a tagjelöltnek a jelöltségi idő alatt, milyen konkrét és gyakorlati feltételek alapján kell ellenőrizni azt, hogy a jelöltségi időt ténylegesen kitöltik-e, s nem üres formaság marad; 3) minősített többséget kell létrehozni azokban az intézményekben, amelyek az új párttagok felvételének kérdésében döntenek; 4) a felvételt nemcsak a kormányzósági bizottságok határozataitól kell függővé tenni, hanem

az ellenőrző bizottságok határozataitól is; 5) még más rendszabályokat is ki kell dolgozni annak érdekében, hogy könnyebben megszabadíthassuk a pártot azoktól a párttagoktól, akik egyáltalán nem nevezhetők a proletár politikát öntudatosan megvalósító kommunistáknak. Nem javaslok újabb általános párttisztítást, mert úgy vélem, hogy ez most gyakorlatilag megvalósíthatatlan, de kell valamilyen eszközt találni a párt tényleges megtisztítására, vagyis állományának csökkentésére, és ha gondolkozunk ezen, meg vagyok győződve, hogy több alkalmas rendszabályt is találhatunk.

Ha lehetséges, kérem a Központi Bizottság tagjait, ha elolvasták ezt a felhívást, válaszoljanak nekem akár egy rövid telefonüzenettel a Népbiztosok Tanácsának valamelyik titkárnőjén keresztül.

Lenin

1922. III/26.

Először 1925 decemberében jelent meg.

AZ OK(b)P XI. KONGRESSZUSA[56]

1922 MÁRCIUS 27—ÁPRILIS 2

Megjelent: „Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Tizenegyedik Kongresszusa. Gyorsírói jegyzet" c. könyvben. Moszkva 1922. Az OKP Központi Bizottságának kiadói osztálya.

1

BESZÉD A KONGRESSZUS MEGNYITÁSAKOR MÁRCIUS 27

Elvtársak! A párt Központi Bizottságának megbízásából az OKP XI. Kongresszusát megnyitom.

Elvtársak! Ez az első olyan kongresszusunk, amelyen elmondhatjuk, hogy a tőkés államok intervenciója és támadása, legalábbis a legközvetlenebb formában, már egész éve nem zaklat bennünket. Ez volt az első év, amikor erőinket a szocialista építés igazi, fő és alapvető feladataira összpontosíthattuk.

Ebben a tekintetben kétségtelenül csak az első lépéseket tettük meg eddig. De meg vagyok győződve arról, hogy ha elvégzett munkánkat kellő józansággal ítéljük meg és nem félünk egyenesen szemébe nézni a valóságnak, amely nem mindig kellemes, hanem olykor bizony nagyon kellemetlen is, akkor kétségtelenül le fogjuk küzdeni mindazokat a nehézségeket, amelyek csak most rajzolódnak ki előttünk teljes nagyságukban.

A bajok, amelyek az elmult évben zúdultak ránk, alighanem még súlyosabbak voltak, mint az előző évek bajai.

Mintha az imperialista háború és a tőkések által ránk kényszerített háború összes következményei egybesűrűsödtek volna, úgy zúdultak ránk éhínséget és a legkétségbeejtőbb pusztulást hozva magukkal. Ezeket a bajokat még korántsem küzdöttük le. És egyikünk sem számít arra, hogy gyorsan le lehet őket küzdeni.

De ha megőrizzük és megerősítjük pártunk egységét, ha a nemzetközi nehézségekből ugyanolyan sikeresen kerülünk ki, mint eddig, ha minden erőnket azoknak a feladatoknak a megoldására összpontosítjuk, amelyek feltétlen

szükségszerűséggel következnek a mostani viszonyokból, akkor nem kétséges, hogy mindezeket a nehézségeket le fogjuk küzdeni.

A kommunista mozgalom az egész világon növekszik, bár korántsem olyan gyorsan, mint várták közöttünk azok, akik a háború idejének és a háború befejezésének ütemével mérték, de mindenesetre biztosan, tartósan, szélességben és mélységben egyre növekszik. És ha mi, együttműködve a kommunista pártokkal, amelyek ma már megalakultak a világ minden, vagy jelentéktelen kivétellel minden országában, józanul meg tudjuk ítélni helyzetünket és nem félünk beismerni hibáinkat, akkor mindezen nehézségekből győztesként fogunk kikerülni.

2

AZ OK(b)P KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK POLITIKAI BESZÁMOLÓJA MÁRCIUS 27

(T a p s.) Elvtársak! Engedjék meg, hogy a Központi Bizottság politikai beszámolóját ne az év elejével, hanem a végével kezdjem. A politika legaktuálisabb kérdése most Génua. Minthogy azonban a sajtó már igen sokat foglalkozott ezzel a kérdéssel és március 6-i beszédemben — amely nyomtatásban is megjelent — már minden lényegeset elmondtam erről a kérdésről, ha csak az elvtársak külön nem kívánják egyik vagy másik részletkérdés kifejtését, kérem, engedjék meg, hogy ne bocsátkozzam részletekbe.

Génuáról általában mindent tudnak, mert a sajtó sokat foglalkozott ezzel a kérdéssel — véleményem szerint túlságosan is sokat, építésünk s különösen gazdasági építésünk tényleges, gyakorlati, életbevágó szükségleteinek rovására. Európában és minden burzsoá országban érthető módon fölöttébb szeretik mindenféle Génuával kapcsolatos fecsegéssel foglalkoztatni és teletömni az emberek fejét. Mi pedig ezúttal (és nemcsak ezúttal) utánozzuk őket, mégpedig túlságosan sokat utánozzuk őket.

Meg kell mondanom, mi a Központi Bizottságban megtettük a leggondosabb intézkedéseket arra, hogy a küldöttséget legjobb diplomatáinkból állítsuk össze (ma már tekintélyes számban vannak szovjet diplomatáink, nem úgy, mint a Szovjet Köztársaság fennállásának kezdetén). Diplomatáink számára, akiket Génuába fogunk küldeni, a Központi Bizottságban eléggé részletes utasításokat dolgoztunk ki. Nagyon hosszú ideig dolgoztunk rajtuk, többször megtárgyaltuk, újra meg újra megvitattuk őket. És magától értetődik, hogy itt, nem akarom azt mondani,

hogy katonai kérdésről, mert ezt félremagyarázzák, de mindenesetre vetélkedés kérdéséről van szó. A burzsoá táborban van egy rendkívül erős, a többinél jóval hatalmasabb irányzat, mely a génuai konferencia meghiúsítására törekszik. Vannak más irányzatok, melyek mindenáron kitartanak mellette és el akarják érni, hogy a konferencia összeüljön. Ezek az utóbbi irányzatok most felülkerekedtek. Végül, a burzsoá országok táborában van egy irányzat, amelyet pacifistának lehetne nevezni s amelyhez az egész II. és II½-es Internacionále is tartozik. Ez a burzsoáziának az a tábora, amely síkraszáll néhány pacifista javaslat mellett és valamiféle pacifista politikát igyekszik kidolgozni. Nekünk, kommunistáknak, erről a pacifizmusról megvan a határozott véleményünk, melyet itt teljesen fölösleges kifejteni. Világos, hogy Génuába nem mint kommunisták, hanem mint kereskedők megyünk. Nekünk kereskednünk kell és nekik is kereskedniök kell. Mi a magunk javára akarunk kereskedni, ők pedig azt akarják, hogy ők húzzanak hasznot belőle. A harc további menete — ha nem is nagy mértékben — diplomatáink ügyességétől függ majd.

Érthető, hogy amikor mint kereskedők megyünk Génuába, számunkra nem mindegy, hogy a burzsoá tábornak azokkal a képviselőivel van-e dolgunk, akik a kérdés katonai eldöntése felé hajlanak, vagypedig a burzsoá tábornak azokkal a képviselőivel, akik a pacifizmushoz húznak, még ha ez a pacifizmus a legszánalmasabb is, mely kommunista szempontból a kritikának még az árnyékát sem bírja el. Mindenesetre szép kis kereskedő volna az, aki nem értené meg ezt a különbséget és nem tudna, taktikáját ehhez alkalmazva, gyakorlati célokat elérni.

Mi Génuába azzal a gyakorlati céllal megyünk, hogy kereskedelmünket szélesebb alapokra fektessük és megteremtsük azokat a feltételeket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a kereskedelem a legszélesebb méretekben és a legnagyobb eredménnyel fejlődjék. A génuai konferencia sikeréért azonban egyáltalán nem kezeskedünk. Nevetséges és ostoba dolog volna, ha kezeskednénk érte. Mégis azt kell mondanom, hogy ha a Génua nyujtotta mai lehetőségeket a legjózanabbul és legóvatosabban értékeljük is,

azt hiszem, akkor sem túlzás azt mondani, hogy ezt a célunkat el fogjuk érni.

Génuával — ha ottani tárgyaló feleink eléggé értelmesek lesznek és nem makacskodnak túlságosan; Génua nélkül — ha megkötik magukat. De célunkat elérjük!

Hiszen valamennyi kapitalista hatalom leghalaszthatatlanabb, legéletbevágóbb, az utóbbi években annyira világosan megmutatkozó gyakorlati érdekei követelik az Oroszországgal folytatott kereskedelem fejlesztését, rendszeresítését és kiszélesítését. Márpedig ha ilyenfajta érdekek vannak, akkor lehet vitatkozni, lehet hajbakapni, lehetnek, s igen valószínű, hogy lesznek is véleménykülönbségek az egyes részletkérdésekben, de ez a legfőbb gazdasági szükségszerűség végül mégiscsak utat tör magának. Azt hiszem, efelől nyugodtak lehetünk. Nem kezeskedem az időpontért, nem kezeskedem a sikerért, de éppen ezen a gyűlésen elegendő bizonyossággal kijelenthetem, hogy a normális kereskedelmi kapcsolat a Szovjet Köztársaság és a kapitalista világ között elkerülhetetlenül tovább fog fejlődni. Hogy emellett milyen megszakítások lehetségesek, arra beszámolómban a megfelelő helyen még ki fogok térni, ami azonban Génuát illeti, azt hiszem, beérhetjük ennyivel.

Magától értetődik, hogy azok az elvtársak, akik a kérdéssel részletesebben meg akarnak ismerkedni és nem elégszenek meg a küldöttség tagjainak a lapokban közölt névjegyzékével, bizottságot vagy szekciót választhatnak és megismerkedhetnek a Központi Bizottság egész anyagával, levelezésével és utasításaival. A részleteket persze feltételesen állapítottuk meg, mivel mindezideig nem tudjuk pontosan, ki fog abban a bizonyos Génuában az asztalhoz ülni és milyen feltételeket, vagy előzetes feltételeket, vagy kikötéseket terjesztenek majd elénk. Itt valamennyit megtárgyalni a legnagyobb mértékben célszerűtlen, sőt azt hiszem, gyakorlatilag lehetetlen volna. Ismétlem, a kongresszusnak minden lehetősége megvan arra, hogy szekció vagy bizottság útján e kérdés összes iratait összeszedje, azokat is, amelyeket nyilvánosságra hoztunk, azokat is, amelyek a Központi Bizottság birtokában vannak.

Én az elmondottakra szorítkozom, mert meggyőződé-

sem, hogy legnagyobb nehézségeink nem ezen a téren merülnek fel. Nem ez az, amire az egész pártnak elsősorban kell figyelmet fordítania. Az európai polgári sajtó mesterségesen és szándékosan felfújja és túlozza ennek a konferenciának a jelentőségét, félrevezetve a dolgozó tömegeket (a polgári sajtó $^9/_{10}$ része ezt mindig így csinálja mindezekben a szabad, demokratikus országokban és köztársaságokban). Mi kissé hatása alá kerültünk e sajtónak. Ujságaink, mint mindig, még most is hódolnak a régi burzsoá szokásoknak, nem akarnak áttérni az új, szocialista vágányokra, egyszóval nagyobb lármát csaptunk, mint amennyit a kérdés megérdemel. Kommunistáknak, kivált azoknak, akik olyan komoly éveket éltek át, mint amilyeneket mi 1917 óta átéltünk és akik olyan komoly politikai kombinációkat láttak már, mint amilyeneket mi azóta láttunk, Génua lényegében nem jelent nagy nehézséget. Nem emlékszem, hogy ebben a kérdésben a Központi Bizottságban, vagy akár az egész pártban bármilyen nézeteltérés vagy vita merült volna fel. Ez természetes is, mert ebben a kérdésben a kommunisták szempontjából — még ha tekintetbe vesszük is a közöttük létező különféle árnyalatokat — semmi vitás nincsen. Ismétlem, Génuába mint kereskedők megyünk, azért, hogy kiharcoljuk a kereskedelmünk fejlesztéséhez szükséges legelőnyösebb formákat. A kereskedelem megkezdődött, fejlődik, és ha sikerülne is valakinek hosszabb-rövidebb időre erőszakosan megakasztania, e megszakítás után mégis elkerülhetetlenül tovább fog fejlődni.

Éppen ezért Génuára vonatkozóan csak ezekre a rövid megjegyzésekre szorítkozom, most pedig áttérek azokra a kérdésekre, melyek nézetem szerint az elmult évben a politika legfőbb kérdései voltak s a jövő évben a politika legfőbb kérdései lesznek. Úgy vélem (vagy legalábbis nekem ez a szokásom), hogy a Központi Bizottság politikai beszámolójában nem egyszerűen csak arról kell beszélni, hogy mi történt az elmult évben, hanem arról is, hogy milyen politikai tanulságokat, milyen alapvető és lényegbevágó tanulságokat adott az elmult év, hogy helyesen állapítsuk meg politikánkat a következő évre, hogy egy esztendő tapasztalataiból valamit tanulhassunk.

A legfőbb kérdés természetesen az új gazdasági poli-

tika. Az egész elmult év az új gazdasági politika jegyében folyt le. Ha elértünk ebben az évben valami nagy, komoly, maradandó eredményt (ez számomra még nem olyan kétségtelen), ez csak az, hogy megtanultunk egyet-mást az új gazdasági politika alapelveiből. Az új gazdasági politika terén ebben az évben valóban rendkívül sokat tanultunk. Azt azonban, hogy csakugyan megtanultuk-e a dolgokat és mennyire tanultuk meg, valószínűleg csak a későbbi események fogják megmutatni, olyan akaratunktól édeskeveset függő események, mint például a küszöbön álló pénzügyi válság. Úgy vélem, hogy a legfontosabb, amit új gazdasági politikánk kérdésében minden megfontolás alapjaként, mind az elmult év tapasztalatainak számbavétele, mind a jövő évre szóló gyakorlati tanulságok levonása szempontjából szem előtt kell tartanunk, a következő három pontban fejezhető ki.

Előszöris, az új gazdasági politika fontos számunkra mindenekelőtt mint annak próbája, hogy valóban sikerül-e elérnünk az összefogást a parasztgazdasággal. Forradalmunk fejlődésének előző szakaszában, amikor minden figyelmünket és erőnket elsősorban arra a feladatra összpontosítottuk, vagy az a feladat kötötte le csaknem teljesen, hogy az ellenséges betörést elhárítsuk, ezzel az összefogással kellőképpen nem foglalkozhattunk — nem értünk rá. Amikor teljesen halaszthatatlan és közvetlen feladatként annak a fenyegető veszedelemnek elhárítása állott előttünk, hogy a világimperializmus óriási erejével azonnal megfojt bennünket, akkor ezt az összefogást bizonyos mértékig el lehetett és el kellett hanyagolnunk.

Az új gazdasági politikára való áttérést előző kongresszusunk rendkívül nagy egyetértésben határozta el, még nagyobb egyetértésben, mint amilyenben pártunkban más kérdéseket eldöntöttünk (pártunkban, el kell ismernünk, általában nagy egyetértés uralkodik). Ez az egyetértés megmutatta, hogy elengedhetetlenül szükségessé vált a szocialista gazdaság új irányban való vezetése. Emberek, akik egyébként sok kérdésben eltérő nézeten voltak, akik a helyzetet különféle szempontokból ítélték meg, egyhangúlag és igen gyorsan, minden ingadozás nélkül belátták, hogy még nem tudjuk igazán, miképpen nyúl-

junk hozzá a szocialista gazdasághoz, e gazdaság alapjának felépítéséhez, és hogy az egyetlen út, amelyen rátalálunk majd a megoldásra — az új gazdasági politika. A katonai és a politikai események alakulása, a kapitalizmus fejlődése a régi művelt Nyugaton, továbbá a társadalmi és politikai viszonyok fejlődése a gyarmatokon úgy hozta magával, hogy nekünk kellett az első rést ütnünk a régi burzsoá világon olyankor, amikor országunk, ha gazdaságilag nem volt is a legelmaradottabb, de a legelmaradottabb országok közé tartozott. Országunk parasztságának óriási többsége egyéni kisgazdálkodást folytat. Eddigi munkánkban, amellyel megvalósítottuk azt, ami a kommunista társadalmi rend általunk vázolt programmjából azonnal megvalósítható volt, bizonyos mértékig figyelmen kívül hagytuk mindazt, ami a nagy paraszttömegekben végbement. Ezekre a tömegekre igen súlyos kötelezettségeket róttunk, s ezeket azzal indokoltuk, hogy a háború e tekintetben semmiféle ingadozást nem tűr. És ezt az indokolást, egészében véve, a parasztság el is fogadta, a hibák ellenére, amelyeket nem tudtunk elkerülni. A paraszttömegek általában belátták és megértették, hogy ezek az óriási terhek, amelyeket rájuk róttunk, szükségesek voltak, hogy megvédhessük a munkás-paraszt hatalmat a földbirtokosokkal szemben, hogy meg ne fojthasson bennünket a kapitalista invázió, amely a forradalom minden vívmányának megsemmisítésével fenyegetett. De összefogás a nacionalizált, szocializált gyárakban, szovhozokban épülő gazdaság és a parasztgazdaság között nem volt.

Ez a párt előző kongresszusán világosodott meg előttünk. Annyira világosan láttuk ezt, hogy az új gazdasági politika elkerülhetetlen szükségességét illetőleg a pártban semmiféle ingadozás nem volt.

Mulatságos figyelemmel kísérni, hogyan ítéli meg ezt a határozatunkat a különféle külföldi orosz pártok rendkívül nagyszámú sajtóterméke. A különbség ezek között a megítélések között egészen jelentéktelen: ezek a multból élő pártok még most is azt erősítgetik, hogy a baloldali kommunisták még mindig ellene vannak az új gazdasági politikának. 1921-ben még mindig az jár az eszükben, ami 1918-ban történt, s amit nálunk már maguk a baloldali

kommunisták is elfelejtettek, mindmáig ezen rágódnak és kérődznek, és azt erősítgetik, hogy a bolsevikok — ez a közismerten ármányos és hazug népség —, lám, eltitkolják Európa előtt, hogy saját soraikban nézeteltérések vannak. Ha az ember ezt olvassa, azt gondolja: hadd ringassák ilyen tévhitben magukat. Abból, hogy ilyen elképzelésük van arról, ami nálunk történik, megítélhetjük, hogy milyen szellemi színvonalon állnak ezek a külföldre szökött, állítólag igen képzett ósdi emberek. Mi tudjuk, hogy semmiféle nézeteltérés nem volt közöttünk, mégpedig azért nem, mert mindenki számára világos volt, hogy a szocialista gazdaság alapjainak felépítése érdekében gyakorlatilag szükség van egy másik módszer alkalmazására.

A parasztgazdaság és az új gazdaság között, amelyet megteremteni próbáltunk, nem volt összefogás. Van-e most? Még nincs. Még csak közeledünk feléje. Az új gazdasági politika jelentősége, amit sajtónk még most is gyakran mindenütt keres, csak ott nem, ahol kellene, ebben és csakis ebben van: megtalálni ezt az összefogást az új gazdaság számára, amelyet oly nagy erőfeszítéssel építünk. És ez az érdemünk, e nélkül nem lennénk kommunista forradalmárok.

Az új gazdaságot mi teljesen új alapokon, semmi régivel nem számolva kezdtük építeni. És ha nem kezdtük volna el építeni, már az első hónapokban, az első években szétzúztak volna bennünket. Ez azonban nem azt jelenti, hogy megkötöttük magunkat és ha már ilyen abszolút merészséggel kezdtük, akkor okvetlenül ugyanígy folytatjuk tovább is. Miből következik ez? Semmiből sem.

Már a kezdet kezdetén hangsúlyoztuk, hogy az előttünk álló feladat teljesen új és hogy ha a kapitalista fejlődés magasabb színvonalát elért országokban élő munkáselvtársaink hamarosan segítségünkre nem jönnek, hihetetlenül nehéz lesz a dolgunk s kétségtelenül egész sor hibát fogunk elkövetni. Az a fő, hogy józanul meg tudjuk ítélni, hol követtünk el ilyen hibákat, és tudjunk mindent újra elölről kezdeni. Ha nem kétszer, hanem sokszor kell majd mindent elölről kezdenünk, ez azt fogja mutatni, hogy

előítéletek nélkül, józan fővel oldjuk meg a világon példa nélkül álló óriási feladatunkat.

Az új gazdasági politika terén most a legfontosabb feladat az elmult év tapasztalatainak helyes elsajátítása. Ezt meg kell tenni és meg is akarjuk tenni. S ha mindenáron el akarjuk érni ezt (márpedig el akarjuk és el is fogjuk érni!), akkor tudnunk kell, hogy a „nep" feladata — döntő, minden egyebet maga alá rendelő fő feladata — az, hogy megteremtsük az összefogást az új gazdaság között, amelyet elkezdtünk építeni (nagyon rosszul, nagyon ügyetlenül, de mégis elkezdtünk építeni, a teljesen új szocialista gazdaság, új termelés és új elosztás alapján) és a parasztgazdaság között, amely millió meg millió paraszt megélhetésének alapja.

Ez az összefogás eddig nem volt meg s nekünk ezt kell mindenekelőtt megteremtenünk. Mindent ennek a megfontolásnak kell alárendelnünk. Még meg kell állapítanunk, milyen mértékben sikerült az új gazdasági politikának ezt az összefogást létrehoznia, és nem lerombolnia azt, amit ha ügyetlenül is, de elkezdtünk építeni.

Gazdaságunkat a parasztsággal kapcsolatban építjük. Ezt a gazdaságot nemegyszer át kell majd alakítanunk és úgy kell megszerveznünk, hogy meglegyen az összefogás a nagyipar és a mezőgazdaság terén végzett szocialista munkánk és a között a munka között, amelyet minden egyes paraszt végez, úgy, ahogy tudja, okoskodás nélkül, csak hogy kivergődjék az ínségből (mert mit is okoskodna, amikor arról van szó, hogy kivergődjék és megmeneküljön a leggyötrelmesebb éhhaláltól, amely közvetlenül fenyegeti?).

Meg kell mutatnunk ezt az összefogást, hogy világosan lássuk mi magunk, lássa az egész nép, lássa az egész paraszti tömeg, hogy van összefüggés a mai nehéz, hallatlanul feldúlt, hallatlanul nyomorúságos, gyötrelmes élete és ama munka között, amely a távoli szocialista eszmények nevében folyik. Arra kell törekednünk, hogy az egyszerű dolgozó megértse, hogy helyzete valamennyire megjavult és nem úgy javult meg, mint csekélyszámú paraszté a földesúri hatalom és a kapitalizmus idején, amikor minden lépésnyi javulás (mert javulás, sőt igen nagy-

mértékű javulás, kétségtelenül előfordult) együttjárt a paraszt kigúnyolásával, meggyalázásával, megcsúfolásával, a tömegek erőszakos elnyomásával, amit egyetlen paraszt sem felejtett el s Oroszországban még évtizedek mulva sem fog elfelejteni. Célunk: helyreállítani az összefogást, tettekkel bizonyítani be a parasztnak, hogy azzal kezdjük, amit ő is megért és ismer, és amit minden szegénysége ellenére azonnal elérhet, nempedig olyasvalamivel, ami a paraszt szempontjából távoli és fantasztikus; célunk: bebizonyítani a parasztnak, hogy tudunk rajta segíteni, hogy a kommunisták a tönkrement, elszegényedett és gyötrelmesen éhező kisparaszton nehéz helyzetében azonnal és tettekkel segítenek. Vagy be tudjuk ezt bizonyítani, vagy a paraszt a pokolba küld bennünket. Ez teljességgel elkerülhetetlen.

Ebben van az új gazdasági politika jelentősége, ez egész politikánk alapja. Ez az új gazdasági politika multévi alkalmazásának legfőbb tanulsága s a legfőbb — hogy úgy mondjam — politikai szabály a jövő esztendőre. A paraszt hitelez nekünk és azok után, amiket átélt, szükségképpen hiteleznie is kell. A parasztság a maga tömegében hajlandó beleegyezni: „jó, ha még nem értitek a dolgotokat, várunk, talán még megtanuljátok." De ez a hitel nem kimeríthetetlen.

Ezt tudnunk kell, s ha kaptunk is hitelt, mégis sietnünk kell. Tudnunk kell, hogy közeledik az a pillanat, amikor a paraszti ország nem hitelez tovább nekünk, amikor, ha szabad kereskedelmi kifejezéssel élnem, készpénzt fog követelni. „De most végre, annyi hónap és esztendő haladék után, kedves kormányzóink, mégis megtaláltátok a legbiztosabb, legmegbízhatóbb módot arra, hogy kisegítsetek bennünket a nyomorból, a szegénységből, az éhínségből, a romlásból. Mostmár értitek a módját, ezt bebizonyítottátok." Ilyen vizsga vár ránk elkerülhetetlenül, és végeredményben ez a vizsga dönt el mindent: az új gazdasági politika sorsát is, a kommunista hatalom sorsát is Oroszországban.

Meg tudjuk-e oldani közvetlen feladatunkat vagy sem? Lehet-e valami hasznát venni ennek az új gazdasági politikának vagy sem? Ha a visszavonulás helyesnek bi-

zonyul, akkor a visszavonulás közben fogjunk össze a paraszti tömeggel, és vele együtt, százszorta lassabban, de annál határozottabban és megállás nélkül haladjunk előre, hogy a paraszti tömegek mindig lássák, hogy mégiscsak van haladás. Ügyünk akkor legyőzhetetlen lesz és a világon semilyen erő sem győzhet le bennünket. Eddig még, az első évben, ezt nem értük el. Ezt nyiltan meg kell mondanunk. Szilárd meggyőződésem azonban (új gazdasági politikánk lehetővé teszi, hogy ezt a következtetést világosan és határozottan levonjuk), hogy ha teljes nagyságában felismerjük a „nep“-ben rejlő óriási veszélyt és minden erőnket a gyenge pontokra összpontosítjuk, ezt a feladatot meg fogjuk oldani.

Össze kell fogni a parasztság tömegével, az egyszerű dolgozó parasztsággal, és meg kell kezdeni az előrehaladást, összehasonlíthatatlanul, mérhetetlenül lassabban, mint ahogy ábrándoztunk róla, de viszont úgy, hogy valóban az egész tömeg velünk együtt haladjon. Akkor azután, a maga idejében, olyan gyorsulás fog bekövetkezni ebben a haladásban, amilyenről ma még álmodni sem merünk. Véleményem szerint ez az új gazdasági politika első fő politikai tanulsága.

A második, már kevésbbé általános tanulság — az állami és a kapitalista vállalatok versenyének próbája. Nálunk most vegyes társaságok alakulnak — a továbbiakban még röviden beszélek róluk —, amelyek éppúgy, mint egész állami kereskedelmünk és egész új gazdasági politikánk, azt jelentik, hogy mi, kommunisták, kereskedelmi módszereket, kapitalista módszereket alkalmazunk. Jelentik továbbá azt, hogy gyakorlati verseny alakul ki a kapitalista módszerek és a mi módszereink között. Lássunk egy gyakorlati hasonlatot. Mi eddig programmot írtunk és ígéreteket tettünk. A maga idejében ez feltétlenül szükséges volt. Programm és ígéretek nélkül nem lehet világforradalmat kezdeni. Ha a fehérgárdisták és velük együtt a mensevikek ezért szidalmaznak bennünket, ez csak azt mutatja, hogy a mensevikeknek s általában a II. és a II ½-es Internacionále szocialistáinak fogalmuk sincs arról, hogyan fejlődik általában a forradalom. Másképpen, mint így, nem kezdhettük el.

Most azonban úgy áll a dolog, hogy munkánkat immár komoly ellenőrzésnek kell alávetnünk, nem olyan ellenőrzésnek, amilyet az ugyancsak kommunisták által alakított ellenőrző intézmények hajtanak végre — még ha ezek az ellenőrző intézmények kitűnőek lennének is, még ha a szovjet intézmények és a pártintézmények rendszerében csaknem ideális ellenőrző intézményeknek lehetne is tekinteni őket. Nem ilyen ellenőrzés kell nekünk, hanem olyan, amely a tömegek gazdasági élete szempontjából jelent ellenőrzést.

A kapitalista biztosítani tudta az ellátást. Rosszul csinálta, rablómódra csinálta, megalázott, kifosztott bennünket. Ezt tudja minden egyszerű munkás és paraszt, jóllehet nem elmélkedik a kommunizmusról, mert azt sem tudja, mi fán terem.

„De a kapitalisták mégis biztosítani tudták az ellátást. Hát ti tudjátok-e? Ti nem tudjátok." Ilyen hangok hallatszottak a mult év tavaszán — ha nem is mindig tisztán — és éppen ez volt a multévi tavaszi válság talaja. „Ti nagyszerű emberek vagytok, de ahhoz, amire vállalkoztatok, a gazdálkodáshoz, nem értetek." Ez volt a legegyszerűbb és a leggyilkosabb kritika, melyet tavaly a parasztság és a parasztságon keresztül a munkások több rétege a kommunista párt felett gyakorolt. Ez az oka annak, hogy az új gazdasági politika kérdésében ez a pont, ez a régi pont, oly nagy jelentőségre tesz szert.

Valódi ellenőrzésre van szükségünk. Itt van mellettünk a kapitalista, rabol, fosztogat, profitot zsebel be, de érti a dolgát. De ti? Ti máskép próbálkoztok: profit nálatok nincs, kommunista elveitek, szép ideáljaitok vannak — oly szépen le vannak írva, mintha szent emberek volnátok, akik élve akarnak a mennyországba kerülni —, de a gyakorlati munkához értetek-e? Ellenőrzésre van szükség, igazi ellenőrzésre, de nem olyanra, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság megvizsgálja az ügyet és kimondja a megrovást, az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság pedig kiszabja a büntetést — nem, hanem igazi ellenőrzésre van szükség, amelyet a népgazdaság szempontjai vezérelnek.

A kommunisták sokféle haladékot kaptak és annyi hitelt, amennyit egyetlen más kormány sem kapott. Persze,

a kommunisták segítettek kiakolbólítani a kapitalistákat, a földbirtokosokat, a parasztság ezt becsüli, haladékot adott a hitelre, de csak bizonyos ideig. Aztán pedig jött az ellenőrzés: tudtok-e legalább úgy gazdálkodni, mint mások? A régi kapitalista tud, de ti nem tudtok.

Íme az első tanulság, a Központi Bizottság politikai beszámolójának első és fő része. Nem tudunk gazdálkodni. Az elmult évben ez bebizonyosodott. Nagyon szeretném néhány „gosztröszt“ példáján (hogy ezen a gyönyörű orosz nyelven fejezzem ki magam, melyet Turgenyev annyira dicsért) megmutatni, hogyan tudunk mi gazdálkodni.

Sajnos, több okból, de főleg betegségem miatt, beszédemnek ezt a részét nem tudtam kidolgozni és csak arra szorítkozhatom, hogy elmondom a történtek megfigyelésén alapuló meggyőződésemet. Az elmult év alatt teljesen világosan bebizonyítottuk, hogy nem tudunk gazdálkodni. Ez a legfőbb tanulság. Vagy bebizonyítjuk az idén ennek az ellenkezőjét, vagy nem maradhat fenn a Szovjethatalom. S a legnagyobb veszély az, hogy ennek nincs mindenki tudatában. Ha minden kommunista, minden felelős funkcionárius világosan tudatára ébredne: nem értünk hozzá, kezdjük elölről a tanulást, akkor nyert ügyünk volna — s ez lenne, véleményem szerint, a legfőbb, a leglényegesebb következtetés. Ennek azonban nincsenek tudatában és meg vannak győződve, hogy azok, akik így gondolkoznak, elmaradt emberek, akik, úgymond, nem konyítanak a kommunizmushoz — talán majd egyszer megértik, megtanulják. Nem, bocsánat, nem arról van szó, hogy a paraszt és a pártonkívüli munkás nem tanulták a kommunizmust, hanem arról, hogy elmúlt az az idő, amikor az volt a feladat, hogy kifejtsük a programmot és e nagy programm megvalósítására buzdítsuk a népet. Ez az idő elmúlt, most be kell bizonyítani, hogy a munkás és a paraszt gazdaságának a mai nehéz helyzetben gyakorlati segítséget tudunk nyujtani, hogy lássák, megálljuk helyünket a versenyben.

A vegyes társaságok, amelyeknek megalakítása már folyamatban van s amelyekben orosz és külföldi magántőkések és kommunisták egyaránt résztvesznek, — olyan forma, amely lehetővé teszi, hogy helyesen szervezzük meg

a versenyt, megtanuljuk és megmutassuk, hogy meg tudjuk teremteni — legalább olyan jól, mint a kapitalisták — a kapcsolatot a paraszti gazdasággal, ki tudjuk elégíteni a paraszt szükségleteit, segíteni tudjuk a parasztot a haladásban úgy, ahogy most van, minden tudatlansága ellenére, mert a parasztot rövid idő alatt nem lehet átgyúrni.

Ilyen verseny vár tehát ránk, mint teljesen halaszthatatlan feladat. Ez az új gazdasági politika magva, és meggyőződésem szerint ez pártunk politikájának lényege. Tisztán politikai problémánk és nehézségünk van, amennyi jólesik. Az elvtársak is ismerik őket: Génua és az intervenció veszélye. Nagyok ezek a nehézségek, de mind eltörpülnek az előbbi feladat nehézsége mellett. A politikában már sokat tapasztaltunk, tanultunk, kiismertük a burzsoá diplomáciát. Olyan dolog ez, amire a mensevikek 15 éven át tanítottak s egy és más hasznos dologra valóban meg is tanítottak bennünket. Ez nem ujság.

Gazdasági téren ellenben egészen más feladat előtt állunk: állnunk kell a versenyt az egyszerű kereskedővel, az egyszerű kapitalistával, a kupeccel, aki odamegy a paraszthoz és nem vitatkozik a kommunizmusról — képzeljék el: nem kezd vitatkozni a kommunizmusról, hanem arról fog vitatkozni, hogy ha valamit be kell szerezni, ha jó üzletet kell kötni, ha valamit építeni kell, rendben van, megcsinálom, igaz, hogy drágán, de a kommunisták talán még drágábban, ha nem tízszer olyan drágán. Ez az agitáció most a dolog lényege, ez most gazdasági életünk fő kérdése.

Ismétlem: helyes politikánk eredményeképpen haladékot és hitelt kaptunk a néptől, a „nep“ nyelvén szólva: váltókat, amelyekre azonban nem írták rá, mikor járnak le, és hogy mikor fogják őket fizetésre benyujtani, a váltók szövegéből nem állapítható meg. Ebben rejlik a veszély, ez az a sajátosság, ami ezeket a politikai váltókat a közönséges kereskedelmi váltóktól megkülönbözteti. Erre különös figyelmet kell fordítanunk és nem szabad beérnünk annyival, hogy az állami trösztökben és a vegyes társaságokban mindenütt felelős kommunisták, a legkiválóbb kommunisták ülnek — nincs ebben semmi köszönet, mert nem értenek a gazdálkodáshoz és ebből a szempont-

ból még annyit sem érnek, mint egy egyszerű kapitalista kereskedősegéd, aki kijárta a nagy gyár és a nagy cég iskoláját. Ezt nem ismerjük be, e téren megmaradt a kommunista gőg, a „komcsvanszivo“, ahogy ezt ugyancsak kitűnő orosz nyelven mondani szokás. Az a helyzet, hogy a felelős állást betöltő kommunista — akár a legderekabb, kétségtelenül becsületes és odaadó kommunista, aki fegyházat viselt és szembenézett a halállal — nem ért a kereskedelemhez, mert nem üzletember, ezt nem tanulta és nem is akarja megtanulni és nem érti, hogy a tanulást az ábécénél kell kezdenie. Neki, a kommunistának, a forradalmárnak, aki a világ legnagyobb forradalmát hajtotta végre, akire, ha nem is negyven piramis, de negyven európai ország tekint abban a reményben, hogy megszabadítja őket a kapitalizmustól — neki kell most attól az egyszerű kereskedősegédtől tanulnia, aki tíz évig futkosott a pultok között, aki érti ezt a mesterséget, ő ellenben, a felelős kommunista, az odaadó forradalmár, nemcsak nem ért hozzá, de még csak nem is tudja, hogy nem ért hozzá.

Nos, elvtársak, ha legalább ezen az utóbbi tudatlanságunkon segítünk, már ez is óriási győzelem lesz. Nekünk erről a kongresszusról azzal a meggyőződéssel kell távoznunk, hogy ezt nem tudtuk s hogy a tanulást az „a“ betűnél fogjuk kezdeni. Mi azért még mindig forradalmárok vagyunk (bár sokan, és nem is egészen alaptalanul, azt mondják, hogy elbürokratizálódtunk) és megértjük azt az egyszerű tényt, hogy ha új, rendkívül nehéz dologról van szó, képeseknek kell lennünk többször is előlről kezdeni: elkezdtél valamit, zsákutcába jutottál — kezdd el újra, — akár tízszer is egymásután, de érd el a célodat, ne fontoskodj, ne hencegj, hogy te kommunista vagy, itt meg valami pártonkívüli, vagy éppenséggel fehérgárdista kereskedő — s valószínű, hogy fehérgárdista — ért ahhoz, amit gazdasági szempontból ha törik, ha szakad, végre kell hajtani, te meg nem értesz hozzá. Ha te, a felelős kommunista, akinek száz meg száz kommunista és szovjet rangja, címe és „méltósága“ van, ezt megérted, akkor eléred a célod, mert ezt meg lehet tanulni.

Valamelyes, habár igen parányi sikereket értünk el

ebben az évben. Ezek a sikerek azonban elenyészően csekélyek. Az a legnagyobb baj, hogy sokan nem értik meg, nem él mindenkiben, még a kommunistákban sem mindegyikben, az a meggyőződés, hogy most a felelős és legodaadóbb orosz kommunisták is kevesebbet értenek ehhez, mint akármelyik régi kereskedősegéd. Ismétlem: a tanulást elölről kell kezdenünk. Ha ezt belátjuk, akkor letesszük a vizsgát, márpedig komoly vizsga vár ránk, vizsgáztatónk a közeledő pénzügyi válság, az orosz és a nemzetközi piac lesz, amelynek alá vagyunk rendelve, amelyhez kötve vagyunk s amelytől el nem szakadhatunk. Komoly vizsga ez, mert itt gazdaságilag és politikailag elbuktathatnak bennünket.

Így és csakis így áll a kérdés, mert itt komoly versenyről, döntő versenyről van szó. Sokféle úton-módon megpróbáltuk, hogy kikerüljünk politikai és gazdasági nehézségeinkből. Büszkén mondhatjuk, hogy ezeket az utakat, a különböző körülményeknek megfelelően, különböző kombinációkban, mindeddig ki tudtuk használni, de most már számunkra nincs más kivezető út. Hadd jelentsem ezt ki itt, minden túlzás nélkül, mert ebben az értelemben ez a harc most valóban a „végső harc", nem a nemzetközi kapitalizmussal — nem, azon a fronton még sok „végső harc" lesz —, hanem az orosz kapitalizmussal, azzal, amely a kisparaszti gazdaságból nő ki, azzal, melyet az utóbbi támogat. Ezt a harcot a közeljövőben meg kell vívnunk, bár pontos időpontját nem tudjuk megállapítani. Itt valóban „végső harc" előtt állunk, itt már semmiféle, sem politikai, sem bármi egyéb kerülő út nem lehetséges, mert ez a magántőkével folytatott verseny próbája. Vagy megálljuk a helyünket a magántőkével folytatott verseny e próbáján, vagy végleg elbukunk. Ahhoz, hogy ezt a próbát eredményesen kiállhassuk, megvan a politikai hatalmunk és egész csomó mindenféle gazdasági és egyéb erőforrásunk, minden, amit csak akarnak — kivéve a hozzáértést. Hozzáértés nincsen. De ha az elmult év tapasztalataiból levonjuk ezt az egyszerű tanulságot s az 1922. évre ezt fogjuk irányadónak tekinteni, akkor ezt a nehézséget is le fogjuk győzni annak ellenére, hogy ez a nehézség sokkal nagyobb, mint az előbbi, mert a nehézség ezúttal ön-

magunkban van. Ez nem olyan, mint valami külső ellenség. Ez a nehézség abban áll, hogy mi magunk nem akarjuk beismerni azt a kellemetlen igazságot, melyet a helyzet ránk kényszerített, és nem akarunk abba a kellemetlen helyzetbe kerülni, amely pedig elkerülhetetlen: kezdjük a tanulást elölről. Ez a második tanulság, amely véleményem szerint az új gazdasági politikából következik.

A harmadik, kiegészítő tanulság — az államkapitalizmus kérdésére vonatkozik. Kár, hogy Buharin elvtárs nincs itt a kongresszuson, szerettem volna egy kicsit vitába bocsátkozni vele, így azonban inkább elhalasztom a következő kongresszusig. Az államkapitalizmus kérdésében, úgy vélem, sajtónk és pártunk általában elköveti azt a hibát, hogy intellektuelek módjára szabadelvűsködünk, azon okoskodunk, hogy mit kell érteni államkapitalizmuson, és a régi könyveket bújjuk. Pedig azokban egyáltalán nem erről van szó: a régi könyvekben arról az államkapitalizmusról van szó, amely a kapitalizmus idején alakul ki, de egyetlen egy olyan könyv sincs, amely a kommunizmus idején fennálló államkapitalizmusról szólna. Még Marx sem gondolt rá, hogy akár csak egy szót is írjon erről a kérdésről, s meghalt anélkül, hogy egyetlen pontos idézetet, egyetlen megcáfolhatatlan útmutatást hagyott volna hátra erre nézve. Így hát most kénytelenek vagyunk magunk megkeresni a kivezető utat. S ha egy átfogó pillantással gondolatban átfutjuk azt, amit sajtónkban az államkapitalizmusról összeírtak — ahogy én megpróbáltam, amikor a mostani beszámolómra készültem —, arra a meggyőződésre jutunk, hogy sajtónk teljesen melléfogott és egészen másról beszél, mint amiről szó van.

Államkapitalizmusnak az egész közgazdasági irodalomban azt a kapitalizmust nevezik, amellyel a kapitalista rendben találkozunk, amikor az államhatalom közvetlenül maga alá rendeli ezt vagy azt a kapitalista vállalatot. A mi államunk azonban proletárállam, a proletariátusra támaszkodik, a proletariátusnak biztosítja az összes politikai előnyöket s a proletariátus révén vonja magához a parasztság alsó rétegeit (emlékeznek rá, hogy ezt a munkát a szegényparasztbizottságokkal kezdtük). Ez az oka annak, hogy az államkapitalizmus nagyon, de nagyon

sok embert megzavar. Hogy ezt elkerülhessük, meg kell értenünk azt az alapvető tényt, hogy az államkapitalizmust abban a formájában, amelyben nálunk létezik, semmiféle elméletben, semmiféle irodalomban nem boncolgatják, abból az egyszerű okból, hogy mindazok a szokásos fogalmak, amelyek ezzel a szóval összefüggenek, a kapitalista társadalomban fennálló burzsoá hatalomra vannak szabva. Mi viszont olyan társadalomban élünk, amely a kapitalizmus vágányairól már letért, az új vágányokra azonban még nem tért rá, de ezt az államot nem a burzsoázia, hanem a proletariátus kormányozza. Nem akarjuk megérteni, hogy amikor azt mondjuk, „állam", ez az állam mi vagyunk, a proletariátus, a munkásosztály élcsapata. Nálunk az államkapitalizmus olyan kapitalizmus, amelyet mi korlátozni tudunk, amelynek határait meg tudjuk szabni; ez az államkapitalizmus az állammal van kapcsolatban, az állam pedig — a munkások, a munkásság élenjáró része, az élcsapat, mi magunk.

Az államkapitalizmus az a kapitalizmus, melyet bizonyos határok közé kell szorítanunk, de amelyet eddig még nem tudtunk e határok közé szorítani. Itt van a bökkenő. S hogy ez az államkapitalizmus milyen lesz, az már csak tőlünk függ. Politikai hatalmunk van elég, teljesen elég; gazdasági eszközök szintén kellő mértékben állnak rendelkezésünkre; aminek híjával vagyunk, az a hozzáértés, — a hozzáértés hiányzik a munkásosztály élcsapatából, melyet azért állítottak az élre, hogy közvetlenül vezessen, megszabja a határokat, elhatárolja magát, hogy alárendeljen s ne ő maga legyen alárendelt. Ehhez csak hozzáértés kell, nálunk azonban éppen ez hiányzik.

Hiszen olyan helyzet ez, amilyenre a történelemben eddig nem volt példa: a proletariátusnak, a forradalmi élcsapatnak teljesen elegendő politikai hatalma van, s emellett ott van az államkapitalizmus. A kérdés lényege az, hogy megértsük, hogy ez az a kapitalizmus, melyet megengedhetünk és amelyet meg is kell engednünk, amelyet határok közé szoríthatunk és kell is szorítanunk, mert erre a kapitalizmusra szüksége van a parasztság nagy tömegeinek és a magántőkének, amelynek úgy kell kereskednie, hogy kielégítse a parasztság szükségleteit. Úgy kell

megszerveznünk a dolgot, hogy a kapitalista gazdálkodás s a kapitalista forgalom normális menete lehetséges legyen, mert a népnek erre szüksége van, enélkül nem tud meglenni. Minden egyéb nekik, e tábornak, nem feltétlenül szükséges — minden egyébbel meg tudnak békülni. Tudtok-e ti, kommunisták, ti, munkások, ti, a proletariátus öntudatos része, akik vállalkoztatok az állam kormányzására, tudtok-e úgy dolgozni, hogy az állam, amelyet kezetekbe vettetek, úgy működjék, ahogy ti akarjátok? Nos, elmúlt egy év, az állam a mi kezünkben van, de vajjon úgy működött-e az új gazdasági politikának ebben az évében, ahogy mi akartuk? Nem. Ezt nem akarjuk elismerni: nem úgy működött, ahogy mi akartuk. Hát hogy működött? Az autó függetleníti magát akaratunktól: mintha ülne benne valaki, aki vezeti, a kocsi azonban nem arra megy, amerre kormányozzák, hanem arra, amerre valami illegális, valami törvénytelen, valami, ami az isten tudja honnan csöppent ide, talán a spekulánsok, talán a magánkapitalisták, vagy ezek is, azok is — tény azonban, hogy a kocsi nem egészen úgy megy, igen gyakran pedig egyáltalán nem úgy megy, ahogy az képzeli, aki az autó kormánykerekénél ül. Ez a legfőbb, amit az államkapitalizmus kérdésében szem előtt kell tartanunk. Ezen a legfontosabb területen elölről kell kezdenünk a tanulást, és csakis akkor kezeskedhetünk, hogy beletanulunk a dologba, ha ezt mindnyájan tökéletesen belátjuk, ha ez teljesen átmegy a tudatunkba.

Most áttérek a visszavonulás megállításának kérdésére, amelyről már a vasmunkások kongresszusán is volt alkalmam beszélni. Azóta sem a pártsajtóban, sem az elvtársak magánleveleiben, sem a Központi Bizottságban semmiféle ellenvetéssel nem találkoztam. A Központi Bizottság jóváhagyta tervemet, ez pedig abban állt, hogy ezen a kongresszuson a Központi Bizottság nevében tartott előadói beszédemben is a legerélyesebben hangsúlyozzam a visszavonulás megállítását és kérjem a kongresszust, hogy most már az egész párt nevében adja ki a megfelelő utasítást, immár kötelező érvénnyel. Egy évig visszavonultunk. Most a párt nevében azt kell mondanunk: elég volt! A célt, melyet a visszavonulással el akartunk érni, elértük. Ez az időszak a vége felé jár, vagy már be is fejeződött.

Most más cél lép előtérbe: az erők átcsoportosítása. Új terepre érkeztünk, a visszavonulást általában és egészében mégis viszonylag rendben hajtottuk végre. Igaz, innen-onnan elégszer hallhattunk olyan hangokat, amelyek ezt a visszavonulást szerették volna fejvesztett visszavonulássá változtatni. Egyesek a túlsó oldalról úgy beszéltek, hogy, lám, ti ezen vagy azon a téren nem helyesen vonultatok vissza. Ezek közé tartoznak például annak a csoportnak egyes képviselői, amely „munkásellenzéknek" nevezte magát. (Úgy vélem, helytelenül viselték ezt a nevet.) Nagy buzgalmukban nem oda lőttek, ahova céloztak, és most ezt félreérthetetlenül kimutatták. Akkor nem vették észre, hogy működésük nem mozgalmunk megjavítására irányult s hogy a valóságban tevékenységükkel csak egyet értek el — pánikot keltettek és gátoltak bennünket abban, hogy a visszavonulást fegyelmezetten hajtsuk végre.

A visszavonulás nehéz dolog; különösen olyan forradalmároknak, akik hozzászoktak a támadáshoz, különösen, amikor ezek a forradalmárok több éven át megszokták, hogy támadásuk óriási sikerrel jár, különösen, amikor ott vannak körülöttük más országok forradalmárai, akik már alig várják, hogy ők is megkezdhessék a támadást. Visszavonulásunk láttán némelyek megengedhetetlen módon és gyerekesen még sírva is fakadtak, mint ahogy ez a Kommunista Internacionále Végrehajtó Bizottságának legutóbbi bővített ülésén történt. Néhány elvtárs legszebb kommunista érzelmeitől és legnemesebb kommunista törekvéseitől indíttatva sírvafakadt azon, hogy a derék orosz kommunisták, képzeljék, visszavonulnak. Ma már talán nehezen tudom beleélni magam ebbe a nyugateurópai lelkivilágba, bár mint emigráns jónéhány évig éltem ezekben a nagyszerű demokratikus országokban. De lehetséges, hogy az ő szempontjukból oly nehéz ezt megérteni, hogy sírni lehet rajta. Mi azonban semmiesetre sem érünk rá arra, hogy elérzékenyedjünk. Világosan láttuk, hogy éppen azért, mert sok éven át olyan sikeresen támadtunk s annyi nagyszerű győzelmet arattunk (mégpedig egy hihetetlenül tönkretett és a szükséges anyagi előfeltételektől megfosztott országban!), ahhoz, hogy ezt az előnyomulást tar-

tóssá tegyük, feltétlenül szükséges volt — éppen azért, mert oly sokat kivívtunk — feltétlenül szükséges volt visszavonulnunk. A rohammal elfoglalt hadállásokat nem tudtuk mind megtartani, másrészt viszont éppen azért, mert rohammal, a munkások és parasztok lelkesedésének szárnyain repülve olyan mérhetetlenül sokat foglaltunk el, csakis ezért volt olyan nagy terünk, hogy igen messzire vonulhattunk vissza, sőt, hogy még most is messzire vonulhatunk vissza, szikrányit sem veszítve a legfontosabb, a legfőbb területen. A visszavonulást nagyjában és egészében eléggé rendezetten hajtottuk végre, bár egyes rémült hangok, melyekhez a „munkásellenzék" is tartozott (és éppen ezzel okozta a legnagyobb kárt!), azt eredményezték, hogy egyes esetekben előfordult kisebb leszakadás, fegyelemsértés, rendbontás a visszavonulás folyamán. Visszavonulás idején a legnagyobb veszély a pánik. Mikor egy egész hadsereg vonul vissza (most átvitt értelemben beszélek), a hangulat nem lehet olyan, mint előnyomulás idején. Ilyenkor már lépten-nyomon találkozunk bizonyos mértékig nyomott hangulattal. Még költők is akadtak nálunk, akik azt írták, hogy, lám, Moszkvában éheznek, fáznak, s míg „azelőtt tiszta volt, szép volt a város — most kereskednek, spekulálnak benne". Egész csomó ilyen költői remekmű van forgalomban nálunk.

Érthető, hogy ez velejár a visszavonulással. S ez óriási veszedelmet rejt magában: egy nagyszerű, győzelmes előnyomulás után hallatlanul nehéz visszavonulni; ilyenkor egészen mások a viszonyok; előnyomulás idején, még ha nem is fordítunk nagy gondot a fegyelemre, mindenki magától tör, repül előre; visszavonulás idején a fegyelemnek is öntudatosabbnak kell lennie, és százszorta nagyobb szükség van rá, mert amikor egy egész hadsereg vonul vissza, nem világos előtte, nem látja, hol fog megállni, csak a visszavonulást látja ,— ilyenkor néha elég néhány rémült hang, hogy az egész hadsereg futásnak eredjen. Ez roppant veszélyes. Mikor igazi hadsereg vonul így vissza, géppuskákat állítanak fel s mikor a rendezett visszavonulás rendezetlen futásba csap át, kiadják a vezényszót: „Tűz!" És ez így van rendjén.

Ha egyesek akár a legjobb érzésektől vezetve is,

pánikot keltenek olyankor, amikor hallatlanul nehéz visszavonulást hajtunk végre, s amikor minden azon fordul meg, hogy fenn tudjuk-e tartani a rendet, a legkisebb fegyelemsértést is szigorúan, keményen, kíméletlenül kell büntetni; s ez nemcsak pártéletünk egyes belső jelenségeire nézve áll, még inkább szem előtt kell ezt tartanunk olyan urakkal szemben, mint a mensevikek vagy a többi urak a II½-es Internacionáléból.

A „Kommunyisztyicseszkij Intyernacional“ 20. számában a napokban olvastam Rákosi elvtárs cikkét Otto Bauer új könyvéről. Bauertől valamikor mindnyájan tanultunk, a háború után azonban, éppúgy mint Kautsky, szánalmas nyárspolgár lett. Otto Bauer most ezt írja: „Lámlám, visszavonulnak a kapitalizmushoz; mindig mondtuk: forradalmuk polgári forradalom.“

A mensevikek is, az eszerek is, akik mind ilyenfajta dolgokat terjesztenek, csodálkoznak, mikor mi kijelentjük, hogy nálunk az ilyen dolgokért főbelövés jár. Elképednek, pedig a kérdés világos: mikor egy hadsereg visszavonul, százszor nagyobb fegyelemre van szükség, mint a támadásnál, mert a támadásnál mindenki előre tör. De ha most mindenki elkezd hátrafelé rohanni, az elkerülhetetlen és azonnali pusztulást jelent.

Éppen ilyenkor a legfontosabb, hogy rendezetten vonuljunk vissza, pontosan megállapítsuk a visszavonulás határát és ne veszítsük el a fejünket. És ha a mensevik azt mondja: „Ti most visszavonultok, én pedig mindig a visszavonulás mellett voltam, egyetértek veletek, a ti emberetek vagyok, vonuljunk hát együtt vissza“, akkor mi erre azt feleljük: „Aki nyiltan mensevik nézeteket vall, azt forradalmi bíróságainknak főbelövéssel kell büntetniök, különben e bíróságok nem a mi bíróságaink, hanem az ég tudja mik.“

A mensevikek ezt sehogy se tudják megérteni és azt mondják: „Micsoda diktátori allürjeik vannak ezeknek!“ Még most is azt hiszik, hogy azért üldözzük a mensevikeket, mert valamikor Genfben hajbakaptunk. De ha mi ezt az utat jártuk volna, valószínűleg két hónapig se maradtunk volna hatalmon. Az, amit mind Otto Bauer, mind a II. és a II½-es Internacionále vezetői, mind a mensevikek

meg az eszerek ma prédikálnak, igazi mivoltukat mutatja: „A forradalom túlságosan messzire ment. Mi mindig azt mondtuk, amit te most mondasz. Engedd meg, hogy ezt mégegyszer megismételjük." Mi pedig erre azt feleljük: „Engedjétek meg, hogy ezért a falhoz állítsunk benneteket. Vagy tartózkodtok nézeteitek hangoztatásától, vagy ha hangoztatni kívánjátok politikai nézeteiteket a mai viszonyok között, amikor sokkal nehezebb helyzetben vagyunk, mint a fehérek nyilt támadása idején, akkor már megbocsássatok, úgy fogunk veletek elbánni, mint a legveszedelmesebb, legkártékonyabb fehérgárdista elemekkel." Ezt nem szabad elfelejtenünk.

Amikor a visszavonulás megállításáról beszélek, ezzel egyáltalán nem azt akarom mondani, hogy már megtanultunk kereskedni. Én éppen az ellenkező véleményen vagyok, s ha szavaim ilyen benyomást keltettek önökben, akkor félreértettek, s ez azt bizonyítaná, hogy nem tudom gondolataimat helyesen kifejteni.

Arról van azonban szó, hogy azt az idegeskedést, azt a kapkodást, amely nálunk az új gazdasági politika következtében keletkezett, azt a törekvést, hogy mindent újonnan szervezzünk, mindent az új gazdasági politikához idomítsunk, — hogy mindezt megszüntessük. Ezidőszerint van már néhány vegyes társaságunk. Igaz, még nagyon kevés. A Külkereskedelmi Népbiztosság jóváhagyásával kilenc társaság alakult külföldi kapitalisták részvételével, hatot Szokolnyikov bizottsága hagyott jóvá, két szerződést az Északi Erdőigazgatóság kötött. Tehát ezidőszerint tizenhét, különböző fórumok által jóváhagyott társaság működik sokmilliós tőkével. (Persze ezekben a fórumokban is elég nagy rendetlenség van, úgyhogy mulasztás itt is lehetséges.) Mindenesetre tény, hogy vannak társaságaink orosz és külföldi kapitalisták részvételével. Kevés van. Mégis, ez a szerény, de gyakorlati kezdet azt mutatja, hogy a kommunistákat értékelik, gyakorlati munkájuk szempontjából értékelik őket, mégpedig ezúttal nem olyan magas intézmények, mint a Központi Ellenőrző Bizottság vagy az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság. A Központi Ellenőrző Bizottság persze igen hasznos intézmény, és most majd még több hatalommal ruházzuk

fel. De mégis, mikor ezek az intézmények ellenőrzik a kommunistákat, akkor... — képzeljék — a nemzetközi piacon nem ismerik el a tekintélyüket. (Derültség.) Mikor azonban közönséges kapitalisták, oroszok és külföldiek, a kommunistákkal vegyes társaságokat alakítanak, akkor azt mondjuk: „Mégiscsak értünk valamihez, mégiscsak, bármennyire rossz, bármennyire nyomorúságos is ez, de kezdetnek mégis valami.“ Nagy eredménynek természetesen nem mondható; gondoljuk csak meg: egy év telt el azóta, hogy kijelentettük, hogy minden energiánkat (pedig energiánk, azt mondják, sok van) erre összpontosítjuk, s egy év alatt mindössze tizenhét társaságot hoztunk össze.

Ez mutatja, hogy milyen átkozottul ügyetlenek, nehézkesek vagyunk, mennyi oblomovizmus van még bennünk, s ezért még óhatatlanul ütni fognak bennünket. De, ismétlem, a kezdet mégis megvan, a felderítés megtörtént. A kapitalisták nem jöttek volna hozzánk, ha működésükhöz nem lennének meg az elemi feltételek. De ha csak elenyésző részük is rászánta magát, ez már azt mutatja, hogy bizonyos részleges győzelmet elértünk.

Persze a társaságokban még be fognak csapni bennünket, úgy be fognak csapni, hogy utána évekig kell majd a dolgok kibogozásával foglalkoznunk. De nem tesz semmit. Nem mondom, hogy ez győzelem — ez felderítés, melyből kiderül, hogy van már működési terünk, van egy talpalatnyi földünk, és hogy a visszavonulást már megállíthatjuk.

A felderítés megállapította, hogy a kapitalistákkal kötött szerződések száma rendkívül csekély, de mégis már kötöttünk ilyen szerződéseket. Ebből okulnunk kell és a tanultak alapján kell tovább dolgoznunk. Ebben az értelemben ideje már abbahagynunk az idegeskedést, a kiabálást, a kapkodást. Írásban és telefonon szünet nélkül zaklatnak bennünket: „Nem lehetne-e bennünket is átszervezni, mivelhogy most új gazdasági politika van?“ Mindenki kapkod, általános a zűrzavar; gyakorlati munkát senki sem végez, mindenki csak azon okoskodik, hogyan alkalmazkodjék az új gazdasági politikához, s az eredmény egyenlő a semmivel.

A kereskedők pedig nevetnek a kommunistákon és bizonyára azt mondogatják: „Ezelőtt főrábeszélők[57] voltak, most főfecsegők ültek a helyükbe." Hogy a kapitalisták kigúnyoltak bennünket, hogy elkéstünk, hogy elaludtunk — ehhez a kétség árnyéka sem fér, s ezért mondom, hogy ezt az utasítást a kongresszus nevében is meg kell erősíteni.

A visszavonulás befejeződött. A kapitalistákkal való együttműködés fő módjait megállapítottuk. Ha elenyészően csekély számban is, van már, ami után igazodjunk.

Ne okoskodjanak, ne töprengjenek az új gazdasági politikán, verseket pedig írjanak a költők, azért költők. De ti, közgazdászok, ne bölcselkedjetek a „nep"-ről, hanem növeljétek a vegyes társaságok számát és azt vizsgáljátok, hány olyan kommunista van, aki képes megszervezni a versenyt a kapitalistákkal.

A visszavonulás befejeződött, a feladat most az erők átcsoportosítása. Ez az az irányelv, melyet a kongresszusnak ki kell adnia, s amely véget kell hogy vessen a kapkodásnak, a fejetlenségnek. Nyugodjanak meg, ne okoskodjanak; ha ezt teszik, ez rosszpontot jelent. A gyakorlatban bizonyítsák be, hogy legalább úgy dolgoznak, mint a kapitalisták. A kapitalisták azért teremtenek gazdasági kapcsolatot a parasztsággal, hogy meggazdagodjanak; önöknek pedig azért kell összefogást teremteniök a paraszti gazdasággal, hogy erősítsék proletárállamunk gazdasági hatalmát. Önök előnyben vannak a kapitalistákkal szemben, mert kezükben van az államhatalom s egy egész csomó gazdasági eszköz, csak nem tudnak bánni velük; nézzék a dolgokat józanabbul, vessék le magukról a csillogó külsőségeket, az ünnepélyes kommunista tógát, tanulják meg egyszerűen az egyszerű dolgot, s akkor megverjük a magánkapitalistát. Kezünkben az államhatalom, kezünkben van rengeteg gazdasági eszköz; ha a kapitalizmust megverjük s megteremtjük az összefogást a parasztgazdasággal, akkor teljesen legyőzhetetlen erővé válunk. S akkor a szocializmus építése nem a tenger ama cseppjének ügye lesz, melyet kommunista pártnak neveznek, hanem az egész dolgozó tömegé; akkor az egyszerű paraszt látni fogja: ők segítenek rajtam; s akkor velünk fog jönni úgy,

hogy ez az előrehaladás bár százszor lassúbb, de milliószor tartósabb és szilárdabb lesz.

Ebben az értelemben kell beszélnünk a visszavonulás megállításáról, és helyes volna, ha ezt a jelszót, ilyen vagy olyan formában, a kongresszus határozatba foglalná.

Ezzel kapcsolatban szeretném érinteni azt a kérdést, vajjon mi a bolsevikok új gazdasági politikája — evolúció, vagypedig taktika? Így tették fel a kérdést a szmenovehisták, akik, mint az elvtársak is tudják, olyan társadalmi és politikai irányzatot képviselnek, mely külföldön, az orosz emigránsok közt kapott lábra, s melynek élén a kadetok legnevesebb politikusai és a volt Kolcsak-kormány egyes miniszterei állnak — olyan emberek, akik arra a meggyőződésre jutottak, hogy a Szovjethatalom orosz államot épít, s ezért vele kell tartani. „Milyen államot épít azonban ez a Szovjethatalom? A kommunisták azt mondják, hogy kommunista államot, s erősítgetik, hogy ez — taktika: a nehéz pillanatban a bolsevikok kihasználják a magánkapitalistákat, de majd azután, úgymond, keresztülviszik, amit akarnak. Beszélhetnek a bolsevikok, amit akarnak, de a valóságban ez nem taktika, hanem evolúció, belső átalakulás, el fognak jutni a közönséges burzsoá államhoz s nekünk támogatnunk kell őket. A történelem különböző utakon halad" — így érvelnek a szmenovehisták.

Egyes szmenovehisták kommunistának tüntetik fel magukat, de akadnak köztük őszintébb emberek is, például Usztrjalov. Azt hiszem, miniszter volt Kolcsaknál. Ő nem ért egyet társaival és azt mondja: „Ami a kommunizmust illeti, beszéljetek, amit akartok, én állítom, hogy ez náluk nem taktika, hanem evolúció." Véleményem szerint ez az Usztrjalov ezzel a nyilt kijelentésével nagy szolgálatot tesz nekünk. Gyakran hallhatunk, s jómagam hivatalomnál fogva különösen gyakran hallok, mézesmázos kommunista hazudozást — „komhazudozást" — minden áldott nap hallunk ilyesmit s az embernek néha halálosan émelyeg a gyomra tőle. S akkor ime, e helyett a „komhazudozás" helyett megjön a „Szmena Veh" című lap s kereken kimondja: „Nem is igaz, ti ezt csak képzelitek, a valóságban közönséges burzsoá mocsárba süllyedtek,

ahol aztán kommunista zászlócskák lengedeznek majd mindenféle jelszavakkal.“ Ez nagyon hasznos dolog, mert ez már nem egyszerű ismétlése annak, amit folyton hallunk magunk körül, hanem egyszerűen az osztályellenség osztályigazsága. Nagyon hasznos elolvasni ilyesmit, amit nem azért írtak, mert a kommunista államban így szokás írni, vagy mert tilos másképp írni, hanem mert ez valóban az osztályigazság, melyet az osztályellenség nyersen és nyiltan kimondott. „Én az oroszországi Szovjethatalom támogatása mellett vagyok — mondja Usztrjalov, jóllehet kadet, burzsoá, az intervenciót támogatta —, a Szovjethatalom támogatása mellett vagyok, mert rálépett arra az útra, amelyen a közönséges burzsoá hatalomhoz csúszik le.“

Fölöttébb hasznos dolog ez, s ezt, úgy vélem, figyelembe kell vennünk; és sokkal jobb számunkra, ha így írnak a szmenovehisták, mint amikor némelyikük majdnem hogy kommunistának tünteti fel magát, úgy hogy messziről alig lehet megkülönböztetni — istenben hisz-e vagy a kommunista forradalomban. Az ilyen szókimondó ellenség, nyiltan meg kell mondani, hasznos. Az, amiről Usztrjalov beszél, nyiltan meg kell mondani, lehetséges. A történelem sokféle átalakulást ismer; meggyőződésre, odaadásra s más effajta nagyszerű lelki tulajdonságokra építeni — a politikában egyáltalán nem komoly dolog. Nagyszerű lelki tulajdonságokkal csak kevés ember van megáldva, a történelem útját viszont az óriási tömegek határozzák meg, amelyek, ha az a bizonyos kis csoport nem közeledik feléjük, néha bizony nem bánnak túlságosan udvariasan ezzel a csoporttal.

Sok példa volt már erre, s ezért a szmenovehistáknak ezt az őszinte kijelentését üdvözölnünk kell. Az ellenség kimondja az osztályigazságot, s ezzel rámutat a bennünket fenyegető veszélyre. Az ellenség arra törekszik, hogy ezt a veszélyt ne tudjuk kikerülni. A szmenovehisták az új gazdasági politikánkban résztvevő különféle burzsoák vagy szovjet hivatalnokok ezreinek és tízezreinek a hangulatát fejezik ki. Ez komoly és valóságos veszély. S ezért figyelmünket arra a kérdésre kell összpontosítanunk: csakugyan, ki kerekedik felül? A versenyről beszéltem. Közvetlen táma-

dást nem intéznek ellenünk, a torkunkat nem szorongatják. Hogy holnap mi lesz, azt majd meglátjuk, de ma, ma nem támadnak ránk fegyverrel a kezükben, s mégis, a kapitalista társadalommal folytatott harc százszorta elkeseredettebb és veszélyesebb lett, mert nem mindig látjuk tisztán, hol az ellenség és ki a barátunk.

A kommunista versenyről nem a kommunista együttérzés szempontjából, hanem a gazdasági formáknak és a társadalmi berendezés formáinak fejlődése szempontjából beszéltem. Nem is verseny ez, hanem elkeseredett, könyörtelen harc, ha nem is a végső, de ahhoz közelálló, élethalálharc a kapitalizmus és kommunizmus között.

S itt világosan fel kell tennünk a kérdést: — miben van az erőnk és miben szenvedünk hiányt? Politikai hatalmunk teljesen elegendő. Aligha akad itt valaki, aki azt állítaná, hogy valamilyen gyakorlati kérdésben, vagy valamilyen operatív intézményben a kommunistáknak, a kommunista pártnak ne volna elegendő hatalma. A döntő gazdasági erő a mi kezünkben van. Valamennyi döntő jelentőségű nagyvállalat, a vasutak stb. — mindez a mi kezünkben van. A bérlet, bármennyire elterjedt is helyenként, általában egészen jelentéktelen szerepet játszik, általában csak egészen kis részt jelent. Az oroszországi proletárállam kezében teljesen elegendő gazdasági erő van ahhoz, hogy a kommunizmusba való átmenetet biztosítsa. Mi hiányzik hát? Világos, hogy mi hiányzik: a kormányzó kommunista rétegnek nincs elég műveltsége. Nézzük meg akár Moszkvát — 4 700 felelős kommunistájával — és aztán vegyük szemügyre ezt az óriási bürokratikus gépezetet, ezt a tömkeleget — ki kit vezet? Mondhatjuk-e, hogy ezt a tömkeleget a kommunisták vezetik? Erősen kételkedem benne. Az igazat megvallva, nem ők vezetnek, hanem őket vezetik. Itt olyasvalami történt, mint amit gyermekkorunkban a történelemórán tanultunk. Azt tanultuk: megesik, hogy az egyik nép leigázza a másikat; ilyenkor az a nép, amelyik leigázta a másikat, a hódító, s amelyiket leigázták, a legyőzött. Ez igen egyszerű és ezt mindenki megérti. De mi történik ezeknek a népeknek a kultúrájával? Ez már nem olyan egyszerű. Ha az a nép, amelyik leigázta a másikat, kulturáltabb a leigázott népnél,

akkor rákényszeríti a maga kultúráját, ha azonban fordított a helyzet, akkor megtörténik, hogy a legyőzött kényszeríti rá kultúráját a hódítóra. Nem történt-e valami ehhez hasonló az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság fővárosában is és nem az történt-e itt, hogy a 4 700 kommunista (majdnem egy egész hadosztály, és mind a legjavából) idegen kultúra befolyása alá került? Igaz, ez azt a benyomást kelthetné, hogy a legyőzötteknek magas kultúrájuk van. Szó sincs róla. Nyomorúságos, sekély kultúrájuk van, de mégis nagyobb, mint a miénk. Bármennyire satnya, bármennyire nyomorúságos, de mégis nagyobb, mint felelős kommunista funkcionáriusaink kultúrája, mert ez utóbbiak nem értenek eléggé a vezetéshez. Gyakran előfordul, hogy a különféle intézmények élén álló kommunistákat — és a szabotálók ravasz módon néha szándékosan állítják oda őket, hogy cégérük legyen — az orruknál fogva vezetik. Ezt beismerni nagyon kellemetlen, vagy legalábbis nem nagyon kellemes, de úgy vélem, hogy mégiscsak be kell ismerni, mert a kérdés most ezen fordul meg. Úgy hiszem, ebben összegezhetjük az elmult év politikai tanulságát és ennek jegyében folyik majd a harc 1922-ben.

Meg tudják-e érteni az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság és az Oroszországi Kommunista Párt felelős kommunistái, hogy nem értenek a vezetéshez? hogy azt képzelik, hogy ők irányítanak, pedig a valóságban őket irányítják? Ha ezt megértik, akkor természetesen meg fogják tanulni a vezetést, mert meg lehet tanulni, de ehhez tanulni kell, nálunk pedig nem tanulnak. Jobbra-balra osztogatják a parancsokat és a rendeleteket, de egyáltalán nem az történik, amit akarnak.

Az a verseny, az a versengés, melyet a „nep" bevezetésével napirendre tűztünk — komoly verseny. A látszat az, hogy ez a verseny csak állami intézményeinkben folyik, pedig a valóságban ez a verseny két egymással kibékíthetetlenül ellenséges osztály harcának egy újabb formája. A burzsoázia és proletariátus harcának újabb formája ez, harc, amely még nem fejeződött be és amely még Moszkva központi intézményeiben sem dőlt el kultúra tekintetében. Mert a burzsoá szakemberek lépten-nyomon jobban értenek

a dolgokhoz, mint legjobb kommunistáink, akiknek kezében van minden hatalom, minden lehetőség, de akik jogaikkal és hatalmukkal egy lépést sem tudnak tenni előre.

Idézni szeretnék itt Alekszandr Todorszkij könyvecskéjéből. A könyv régesrégen, az oroszországi szovjet forradalom első évfordulóján, 1918 november 7-én jelent meg Veszjegonszkban (járási székhely Tver kormányzóságban). Ez a veszjegonszki elvtárs nyilván párttag. Régen olvastam a könyvet, az idézet pontosságáért tehát nem kezeskedem. A szerző elmondja, hogyan fogott hozzá két szovjet gyár felszereléséhez, hogy bevont a munkába két burzsujt úgy, ahogy azt akkoriban csinálták: szabadságvesztéssel és minden vagyonuk elkobzásával fenyegette meg őket. A két burzsujt bevonták a gyár újjáépítésébe. Hogy 1918-ban hogyan vonták be nálunk a burzsoáziát, azt tudjuk (d e r ü l t s é g), erről tehát részletesen nem érdemes beszélni; ma más módszerekkel vonjuk be. De a szerző végkövetkeztetése figyelemreméltó: „Ez még csak félmunka — nem elég a burzsoáziát legyőzni, nem elég a nyakára hágni, kényszeríteni kell, hogy nekünk dolgozzék."

Valóban nagyszerű szavak. Nagyszerű szavak, amelyek azt mutatják, hogy még Veszjegonszkban is, már 1918-ban voltak, akik helyesen értették meg a győztes proletariátus és a legyőzött burzsoázia közötti viszonyt.

Az még csak félmunka, ha körmére koppintunk a kizsákmányolónak, ártalmatlanná tesszük és a nyakára hágunk. Moszkvában viszont 100 felelős funkcionárius közül körülbelül 90 azt képzeli, hogy azzal, hogy a nyakukra hágunk, ártalmatlanná tesszük őket és a körmükre koppintunk, már mindent megtettünk. Mindaz, amit a mensevikekről, az eszerekről, a fehérgárdistákról mondottam, igen gyakran arra irányult, hogy ártalmatlanná tegyük őket, hogy a körmükre koppintsunk (s esetleg nemcsak a körmükre, hanem egyéb testrészükre is), hogy a nyakukra hágjunk. Ez azonban csak félmunka. Már 1918-ban is, amikor a veszjegonszki elvtárs beszélt erről, már akkor is félmunka volt, mostpedig — kevesebb mint negyedmunka. Kényszerítenünk kell őket, be kell fognunk őket úgy, hogy nekünk dolgozzanak, nempedig hogy a felelős kommunisták csak álljanak az élen, viseljék a

rangot és ússzanak az árral a burzsoázia nyomában. Ez a dolog lényege.

A kommunista társadalmat a kommunisták kezével felépíteni — gyerekes, teljesen gyerekes gondolat. A kommunisták — csepp a tengerben, csepp a nép tengerében. A kommunisták csak akkor vezethetik a népet a maguk útján, ha ezt az utat nemcsak a világtörténelem fejlődésének iránya értelmében határozzák meg helyesen. Ebben az értelemben utunkat tökéletesen helyesen szabtuk meg, minden állam külön bizonyíték rá, hogy helyesen szabtuk meg; és saját hazánkban, saját országunkban is helyesen kell ezt az utat megjelölnünk. De nemcsak ez határozza meg az utat, hanem az is, hogy nem lesz intervenció, az is, hogy a parasztnak gabonáért árut tudunk adni. A paraszt azt mondja majd: „Nagyszerű ember vagy, védted a hazánkat; ezért hallgattunk rád, de ha gazdálkodni nem tudsz, akkor fel is út, le is út." Igen, a paraszt ezt fogja mondani.

A gazdaságot csak akkor fogjuk tudni irányítani, ha a kommunisták fel tudják építtetni ezt a gazdaságot más kezével, maguk pedig tanulni fognak ettől a burzsoáziától és arra az útra irányítják, amelyet ők, a kommunisták, akarnak. Ha ellenben a kommunista azt képzeli, hogy én, úgymond, mindent tudok, mert én felelős kommunista vagyok, legyőztem én különb embereket, mint egy jöttment kereskedősegéd, a fronton vertük az ellenséget, és még hozzá miféle ellenséget, — ha ilyen hangulat uralkodik sorainkban, elvesztünk.

Az, hogy a kizsákmányolót ártalmatlanná tesszük, körmére koppintunk és lenyesegetjük a szárnyait — legkevésbbé jelentős része feladatunknak. Ezt meg kell tennünk. És a GPU-nak meg bíróságainknak nem szabad a dolgukat olyan lanyhán végezniök, mint eddig, nem szabad elfelejteniök, hogy proletárbíróságok, melyeket egy egész ellenséges világ vesz körül. Ez nem nehéz, ezt lényegében megtanultuk. Itt bizonyos nyomást kell gyakorolnunk, ez azonban könnyű feladat.

A győzelem második része azonban abban áll, hogy a kommunizmust a nem-kommunisták kezével építsük, hogy a gyakorlatban el tudjuk végezni azt, amit gazdasági

szempontból el kell végeznünk: megtaláljuk az összefogást a paraszti gazdasággal és kielégítsük a parasztot, hogy a paraszt azt mondhassa: „Bármilyen nehéz, bármilyen súlyos, bármilyen gyötrelmes is az éhség, látom, hogy ez az államhatalom, ha szokatlan is, ha különös is, de gyakorlati, reálisan észrevehető hasznot hoz.“ El kell érnünk, hogy azok a minket számra nézve sokszorosan felülmúló elemek, akikkel együtt dolgozunk, úgy dolgozzanak, hogy munkájukat figyelemmel tudjuk kísérni, hogy értsük ezt a munkát, hogy valóban valami hasznosat végezzenek a kommunizmus érdekében. Ma ez a helyzet kulcsa, mert ha egyes kommunisták már meg is értették, meg is látták ezt, pártunk nagy tömegei még nem ébredtek tudatára, hogy a pártonkívülieket be kell vonni a munkába. Mennyi körlevelet írtunk erről, mennyi szó esett erről, de csináltunk-e valamit is az elmult év alatt ebben az irányban? Semmit. Száz pártbizottság közül öt sem tud gyakorlati eredményeket felmutatni. Lám, mennyire elmaradtunk a napirenden levő követelménytől, mennyire az 1918—1919-es évek levegőjében élünk. Nagyszerű évek voltak azok, hatalmas, világtörténelmi jelentőségű művet hajtottunk végre. De ha most ezekre az évekre tekintgetünk vissza és nem látjuk, milyen feladat áll előttünk ma, ez a pusztulás, a kétségtelen és teljes pusztulás volna, s a baj ott van, hogy ezt nem akarjuk meglátni.

Mostpedig két gyakorlati példával szeretném szemléltetni, hogyan is állunk az igazgatással. Mondtam már, hogy ebből a célból a leghelyesebb lenne egyik állami trösztünket szemügyre venni. Bocsánatot kell kérnem, hogy ezt a helyes módszert nem alkalmazhatom, mert ehhez legalábbis egy állami tröszt anyagát a legkonkrétabban tanulmányoznom kellett volna, ezt pedig, sajnos, nem volt módomban megtenni, s ezért két kisebb példát hozok fel. Az egyik példa arról szól, hogy a Moszkvai Fogyasztási Szövetkezet[58] miért vádolta bürokratizmussal a Külkereskedelmi Népbiztosságot; a másik a Donyec-medencére vonatkozik.

Az első példa nem a legmegfelelőbb, de nincs módomban jobbat választani. Az alapgondolatot ezzel a példával is szemléltethetem. Az utóbbi hónapokban, mint az ujságokból tudják, nemigen volt alkalmam az ügyekkel köz-

vetlenül foglalkozni, nem dolgoztam a Népbiztosok Tanácsában, s nem voltam a Központi Bizottságban sem. Átmeneti és gyér moszkvai látogatásaim alkalmával feltűnt nekem, hogy kétségbeesetten és szörnyen panaszkodnak a Külkereskedelmi Népbiztosságra. Hogy a Külkereskedelmi Népbiztosság rosszul dolgozik, hogy ezen a népbiztosságon igen dívik az aktatologatás, abban soha egy pillanatig sem kételkedtem. De mikor a panaszok különösen szenvedélyessé váltak, megpróbáltam megvizsgálni a dolgot — elővenni egy konkrét esetet, hogy legalább egyszer a dolgok mélyére hatoljak és kiderítsem, mi történik ott, miért nem működik ez a gépezet.

A Moszkvai Fogyasztási Szövetkezetnek konzerveket kellett vásárolnia. Megjelent ebből a célból egy francia polgár. Nem tudom, a nemzetközi politika érdekében és az antant vezetőinek tudtával tette-e ezt, vagypedig Poincaré és a Szovjethatalom más ellenségei jóváhagyásával (azt hiszem, a génuai konferencia után történészeink majd ezt is kikutatják), tény azonban, hogy a francia burzsoázia nemcsak elméletileg, hanem gyakorlatilag is benne volt a dologban, mert a francia burzsoázia képviselője megjelent Moszkvában és konzerveket kínált megvételre. Moszkva éhezik, s a nyáron még jobban fog éhezni, húst nem szállítottak fel és — Közlekedésügyi Népbiztosságunk ismert jótulajdonságai folytán — valószínűleg nem is fognak szállítani.

A húskonzerveket (természetesen, ha nem teljesen romlottak, — ezt még a későbbi vizsgálat fogja kideríteni) szovjet bankjegyek ellenében adják el. Mi lehet egyszerűbb ennél? Ha azonban szovjet módra és kellőképpen átgondoljuk, kiderül, hogy nem is olyan egyszerű. Nem volt módom közvetlenül figyelemmel kísérni az ügyet, de vizsgálatot szerveztem, s most van egy füzetem, amelyben le van írva, hogyan alakult ez a nevezetes esemény. Azzal kezdődött, hogy az Oroszországi Kommunista Párt Központi Bizottságának Politikai Irodája február 11-én Kamenyev elvtárs beszámolója alapján határozatot hozott arról, hogy kívánatos külföldön élelmiszert vásárolni. Világos, az OKP Központi Bizottságának Politikai Irodája nélkül az orosz állampolgárok hogyan is dönthetnének ilyen kér-

désben! Képzeljék el: hogyan is dönthette volna el 4 700 felelős funkcionárius (s ez csak az összeírás adata) a Központi Bizottság Politikai Irodája nélkül azt a kérdést, hogy lehet-e külföldön élelmiszert vásárolni? Ez persze természetfölötti elképzelés. Kamenyev elvtárs, úgy látszik, igen jól ismeri politikánkat és a valóságot, és így nem túlságosan bízott a nagyszámú felelős funkcionáriusban, hanem azzal kezdte, hogy szarván ragadta a bikát, vagy ha nem is a bikát, de mindenesetre a Politikai Irodát és rögtön megvolt a határozat (nem hallottam, hogy vitatkoztak volna ezen): „Fel kell hívni a Külkereskedelmi Népbiztosság figyelmét arra, hogy kívánatos külföldről élelmiszert behozni, s emellett a vámokat“ stb. Felhívták tehát a Külkereskedelmi Népbiztosság figyelmét. Kezd indulni a dolog. Ez február 11-én történt. Emlékszem, február legvégén, vagy körülbelül akkortájt jártam újra Moszkvában, s az első, amibe beleütköztem, — a jajveszékelés, a moszkvai elvtársak kétségbeesett jajveszékelése volt. Mi történt? Sehogyse tudunk élelmiszereket vásárolni. Miért nem? A Külkereskedelmi Népbiztosság huzavonája miatt. Sokáig nem vettem részt a dolgokban, s akkor még nem tudtam, hogy a Politikai Irodának van egy határozata erre vonatkozólag, csak annyit mondtam az ügyintézőnek, hogy vizsgálja meg az ügyet, kerítse elő az írást és mutassa meg nekem. A dolog azzal fejeződött be, hogy mikor Kraszin megérkezett, Kamenyev beszélt Kraszinnal, a dolgot nyélbeütötték és a konzerveket megvettük. Minden jó, ha a vége jó.

Hogy Kamenyev és Kraszin megértik egymást s helyesen meg tudják állapítani a politikai vonalat, melyet az OKP Központi Bizottságának Politikai Irodája megkövetel, ebben cseppet sem kételkedem. Ha a politikai vonalat kereskedelmi kérdésekben is Kamenyev és Kraszin határozná meg, a miénk volna a világ legjobb szovjet köztársasága, de mégis lehetetlen, hogy minden kis üzletkötéshez Kamenyevet, a Politikai Iroda tagját és Kraszint ráncigálják elő — az utóbbi a génuai konferencia előtti diplomáciai ügyekkel volt elfoglalva, olyan ügyekkel, melyek óriási, megfeszített munkát követeltek —, előráncigálják csak azért, hogy egy francia polgártól konzervet vásároljanak. Így nem lehet dolgozni. Ez nem új, nem gazda-

sági és nem is politika — ez egyszerűen mindennek a megcsúfolása. Most kezemben van a vizsgálat eredménye. Sőt két vizsgálat eredménye: az egyik vizsgálatot a Népbiztosok Tanácsának ügyintézője, Gorbunov és helyettese, Mirosnyikov, a másikat a GPU végezte. Hogy a GPU-t tulajdonképpen miért érdekelte ez az ügy, azt nem tudom s nem vagyok róla meggyőződve, hogy helyesen járt el, de erre most nem akarok kitérni, mert félek, hogy emiatt még újabb vizsgálat válhatnék szükségessé. A fontos csak az, hogy az anyagot összegyüjtötték, és az most a kezemben van.

Hogyan történhetett meg, hogy amikor február végén Moszkvába érkeztem, itt valóságos jajveszékelést kellett hallanom, hogy „nem tudunk konzervet vásárolni", amikor Libavában ott áll a hajó, ott hevernek a konzervek, sőt még szovjet pénzt is hajlandók elfogadni valódi konzervekért! (D e r ü l t s é g.) Feltéve, hogy ezek a konzervek nem teljesen romlottak (mostpedig hangsúlyozom: „feltéve", mert nem vagyok róla egészen meggyőződve, hogy ellenkező esetben nem rendelek-e el újabb vizsgálatot, melynek eredményéről azonban már csak a következő kongresszuson tudunk majd beszámolni) — szóval, ha ezek a konzervek nem romlottak, megvásárolni pedig megvásároltuk őket, akkor, kérdezem, mi az oka annak, hogy Kamenyev és Kraszin nélkül ezt a dolgot nem lehetett elintézni? A vizsgálat nálam levő anyagából látom, hogy egy felelős kommunista a pokolba küldött egy másik felelős kommunistát. Ugyancsak ebből az anyagból látom, hogy egy felelős kommunista egy másik felelős kommunistának azt mondta: „Magával ezentúl közjegyző nélkül nem fogok tárgyalni." Mikor ezt a históriát elolvastam, eszembe jutott, hogy 25 évvel ezelőtt, szibériai száműzetésem alatt, néha az ügyvéd szerepét kellett betöltenem. Amolyan illegális ügyvéd voltam, mert mint száműzöttnek tilos volt ügyvédkednem, de más ügyvéd hiányában az emberek hozzám jöttek és elbeszéltek dolgokat egyről-másról. A legnehezebb azonban az volt, hogy megértsem, miről is van szó. Jön egy asszony és természetesen a világ teremtésével kezdi, és hihetetlenül nehéz kivenni belőle, mit is akar tulajdonképpen. Mondom neki: „Hozd el a másolatot." Beszél

valami fehér tehénről. Mondom neki: „Hozd el a másolatot." Erre elmegy és azt mondja: „Másolat nélkül hallani se akar a fehér tehénről!" Száműzött társaimmal sokat nevettünk akkoriban ezen a másolaton. De némi haladást sikerült elérnem: ha eljöttek hozzám, magukkal hozták a másolatot, és így meg tudtam állapitani, miről van szó, miről panaszkodnak, mi fáj nekik. Ez huszonöt évvel ezelőtt történt Szibériában (olyan helyen, amely jó néhány száz versztnyire volt a legközelebbi vasútállomástól).

De miért kellett a forradalom három éve után a Szovjet Köztársaság fővárosában két vizsgálat, Kamenyev és Kraszin beavatkozása és a Politikai Iroda utasítása ahhoz, hogy konzerveket vásároljanak? Mi hiányzott? A politikai hatalom? Nem. Pénz is akadt, úgyhogy volt gazdasági hatalom is, meg politikai hatalom is. Minden intézmény a helyén volt. Mi hiányzott hát? — A Moszkvai Fogyasztási Szövetkezet és a Külkereskedelmi Népbiztosság munkatársai 99 százalékának a kulturáltsága! Semmi kifogásom ellenük, kiváló kommunistáknak tartom őket — de kultúráltan dolgozni nem tudtak.

Mikor először hallottam erről az ügyről, írásbeli javaslatot adtam be a Központi Bizottsághoz: véleményem szerint a bűnösöket, kivéve az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság tagjait, akiknek tudvalevőleg mentelmi joguk van, tehát a moszkvai intézményekből mindenkit, kivéve az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság tagjait, hat órára, a Külkereskedelmi Népbiztosság munkatársait pedig 36 órára be kell csukni Moszkva legrosszabb börtönébe. Most meg kiderült, hogy a bűnöst nem találták meg. (D e r ü l t s é g.) És valóban, abból, amit elmondtam, teljesen világos, hogy a bűnöst nem is lehet megtalálni. Egyszerűen arról van szó, hogy az emberek orosz intellektuelek módjára nem értenek a dolgok gyakorlati elintézéséhez — fejetlenek és rendetlenek. Először belekapnak valamibe, csinálják, aztán fontolgatják s amikor nem tudnak zöldágra vergődni — szaladnak panaszra Kamenyevhez, viszik az ügyet a Politikai Irodához. Persze, minden nehéz állami kérdést a Politikai Iroda elé kell vinni — erről majd beszélek még —, először azonban gondolkozni kell és csak aztán cselekedni. Ha valamit

elkezdesz, végy magadnak fáradságot és szereld fel magad a szükséges okmányokkal. Először sürgönyözz, van Moszkvában telefon is, küldj telefonértesítést az illetékes intézményekhez, küldj másolatot Cjurupának és mondd meg, hogy az üzletkötést sürgősnek tartod, s a huzavonáért mindenkit felelősségre fogsz vonni. Nem szabad megfeledkezni a kultúra ezen elemi követelményeiről, meggondoltan kell nyúlni a dolgokhoz; s ha nem intézik el az ügyet azonnal, két perc alatt, telefonbeszélgetés alapján — vedd az iratokat, szereld fel magad velük és jelentsd ki: „Ha nem intézkedsz azonnal, börtönbe csukatlak." De sehol semmi meggondoltság, semmi komoly előkészület, a megszokott kapkodás, jónéhány bizottság, mindenki fáradt, agyongyötört, beteg, s az ügyet csak akkor lehet dűlőre juttatni, ha Kamenyevet sikerül összehozni Kraszinnal. Ez tipikus eset. S korántsem csak Moszkvában van ez így, ugyanezt észlelhetjük a többi fővárosban is, valamennyi független köztársaság fővárosában és az egyes területek központjában, de más városokban is állandóan előfordulnak ilyen, sőt még százszorta rosszabb dolgok is.

Harcunkban nem szabad elfelejtenünk, hogy a kommunistáknak megfontoltságra van szükségük. A kommunisták nagyszerűen tudnak beszélni a forradalmi harcról, a nemzetközi forradalmi harc állapotáról. Ahhoz azonban, hogy kimásszunk a kétségbeejtő ínségből és nyomorból, kultúrára van szükség, megfontoltaknak, rendszereseknek kell lennünk, — s ehhez nem értenek a kommunisták. Ha azzal vádolnók a felelős kommunistákat, hogy lelkiismeretlenül dolgoznak, igazságtalanok volnánk. Óriási többségük — 99 százalékuk — nemcsak lelkiismeretes ember, de olyan, aki a legnehezebb viszonyok között bizonyította be odaadását a forradalom iránt, mind a cárizmus bukása előtti időben, mind a forradalom után, a szó szoros értelmében az életét tette kockára a forradalomért. Ha ebben keressük az okot, ez gyökerében helytelen lesz. A legegyszerűbb állami ügyhöz is kulturáltan kell hozzányúlni, meg kell érteni, hogy ez állami, kereskedelmi ügy; ha akadályok merülnek fel, el kell hárítani őket s a huzavonában bűnösöket bíróság elé kell állítani. Moszkvában van proletárbíróságunk, s ez köteles felelős-

ségre vonni mindazokat, akiknek a hibájából többtízezer pud konzervet nem vásároltak meg. Azt hiszem, a proletárbíróság tud büntetni, de ahhoz, hogy büntethessen — meg kell találni a bűnösöket; én viszont kezeskedem önöknek, hogy a bűnösöket nem lehet megtalálni. Nézzenek utána és meglátják: bűnösök nincsenek, de zűrzavar, rendetlenség, ostobaság — az van. Senki sem tudja, hogyan fogjon hozzá a dologhoz, senki sem érti, hogy az állami ügyekkel nem így, hanem máskép kell foglalkozni. A fehérgárdisták, a szabotálók pedig kihasználják ezt. Volt idő, amikor elkeseredett harcot folytattunk a szabotálók ellen, ez a harc ma is napirenden van. Persze igaz, hogy vannak szabotálók és kell is harcolni ellenük. De hát lehet harcolni ellenük, ha olyan a helyzet, mint ahogy elmondottam? Ez ártalmasabb minden szabotázsnál; a szabotálónak egyéb sem kell, mint az, hogy lássa, hogy két kommunista azon vitatkozik egymással, hogy melyik pillanatban forduljanak élelmiszerek vásárlása kérdésében elvi utasításért a Politikai Irodához, s ő máris becsúszik ezen a résen. Ha egy valamennyire is értelmes szabotáló odaáll az egyik vagy a másik kommunista mellé, vagy mind a kettő mellé felváltva, és támogatja őket — akkor befellegzett. Az ügy mindörökre elveszett. Ki a bűnös? Senki. Mert két kommunista, felelős és odaadó forradalmár, a tavalyi hóról vitatkozik — azon vitatkoznak, mikor terjesszék a kérdést a Politikai Iroda elé, hogy elvi utasítást kapjanak tőle élelmiszerek vásárlására.

Így áll a kérdés, itt van a nehézség. Bármelyik kereskedősegéd, aki kijárta a nagy kapitalista vállalkozás iskoláját, le tud bonyolítani egy ilyen ügyet, a felelős kommunisták 99 százaléka azonban nem tudja lebonyolítani és nem akarja belátni, hogy nem ért hozzá, s hogy az ábécénél kell kezdenie a tanulást. Ha ezt nem látjuk be, ha nem ülünk be újra tanulni az előkészítő osztályba, akkor a gazdasági feladatot, mely most egész politikánk alapja, semmikép sem tudjuk megoldani.

A másik példa, amelyet idézni szeretnék — a Donyecmedence. Az elvtársak tudják, hogy egész gazdaságunknak ez a középpontja, tulajdonképpeni alapja. Oroszországban a nagyipar semmi néven nevezendő helyre-

állításáról, a szocializmus semmi néven nevezendő tényleges építéséről nem lehet szó, ha nem állítjuk helyre és nem emeljük a kellő színvonalra a Donyec-medencét — mert a szocializmust csakis a nagyipar alapján lehet felépíteni. A Központi Bizottságban ügyeltünk erre.

Ezzel a vidékkel nem az történt, hogy valami jelentéktelen kis kérdést jogtalanul, nevetségesen és ostobán a Politikai Iroda elé terjesztettek, itt igazán komoly és halaszthatatlan ügyről volt szó.

A Központi Bizottságnak ügyelnie kell arra, hogy gazdaságunk ilyen tényleges központjában, alapjában és fundamentumában valóban jól dolgozzanak; és ott a Kőszénbányászat Központi Igazgatósága élén nem csak kétségtelenül odaadó, de valóban képzett és nagyképességű emberek álltak, sőt, nem tévedek, ha azt mondom, igen tehetséges emberek, s ezért a Központi Bizottság figyelme rájuk irányult. Ukrajna — független köztársaság, s ez szép dolog, pártvonalon azonban néha — hogy is fejezhetném ki magam udvariasabban — kerülő úton jár, s kénytelenek leszünk valahogy közelebbről szemügyre venni őket, mert ott furfangos emberek ülnek, és az ukrán Központi Bizottság, nem mondom, hogy becsap bennünket, de egy kicsit valahogy elhúzódik tőlünk. Hogy a dolgot tisztán lássuk, megvizsgáltuk az ügyet az itteni Központi Bizottságban és súrlódásokat, nézeteltéréseket találtunk. Van ott egy bizottság, a Kimka, amely a kisbányák kiaknázását irányítja. A Kimka és a Kőszénbányászat Központi Igazgatósága között, persze, erős súrlódások vannak. Nekünk, a Központi Bizottságnak, azonban van némi tapasztalatunk az ilyen dolgokban s ezért egyhangúlag elhatároztuk, hogy a vezető köröket nem mozdítjuk el, hanem, ha súrlódások lesznek, ismertessék azokat velünk akár a legeslegrészletesebben, mert amikor az ottani területen levő embereink nemcsak hogy odaadóak, de tehetségesek is, akkor igyekeznünk kell támogatni őket, hogy megtanulhassák, ami szükséges, ha eddig még nem tanulták meg. A dolog azzal végződött, hogy Ukrajnában pártkongresszust hívtak össze. Hogy mi jött ott felszínre, nem tudom, volt ott minden, ami csak jólesik. Érdeklődtem az ukrajnai elvtársaknál, Ordzsonikidze elvtársat pedig

külön megkértem, s a Központi Bizottság is megbízta, utazzék oda és állapítsa meg, mi történt. Úgy látszik, holmi intrikákról és egyéb zűrzavarokról volt szó, s az Isztpart talán még tíz év alatt sem bogozza ki ezt a históriát, ha ugyan fog vele foglalkozni. Az azonban tény, hogy a Központi Bizottság egyhangú utasítása ellenére ezt a csoportot felváltották egy másikkal. Miről volt itt szó? Lényegében arról volt szó, hogy ennek a csoportnak egyes tagjai, minden nagyszerű tulajdonságuk ellenére, bizonyos hibákat követtek el. Abba a hibába estek, hogy túladminisztrálták a dolgokat. Ott munkásokkal van dolgunk. Mikor nálunk azt mondják, „munkások", sokan azt hiszik, hogy ez gyári proletariátust jelent. Ez azonban egyáltalán nem áll. A háború óta nálunk a gyárakba olyan elemek is kerültek, akik egyáltalán nem proletárok és csak azért mentek a gyárba, hogy elbújjanak a háború elől, s vajjon ma nálunk olyanok a társadalmi és gazdasági viszonyok, hogy a gyárakba kizárólag igazi proletárok mennek? Szó sincs róla. Marx szerint ez így van, de Marx nem Oroszországról írt, hanem az egész kapitalizmusról, a tizenötödik századtól kezdve. Hat évszázad folyamán ez így volt, a mai Oroszországban azonban nem így van. Akik a gyárakba mennek, igen gyakran nem proletárok, hanem mindenféle véletlen elemek.

Feladatunk az, hogy helyesen szervezzük meg a munkát, úgy hogy el ne maradjunk, hogy az előforduló súrlódásokat idejében megoldjuk és ne szakítsuk el az adminisztrálást a politikától. Mert politikánk és az adminisztrálás is arra épül, hogy az egész élcsapat kapcsolatban legyen az egész proletártömeggel, az egész paraszti tömeggel. Ha valaki megfeledkezik ezekről a kis hajtókerekekről, s mindent puszta adminisztrálással próbál megoldani, abból baj lesz. Az a hiba, amelyet a Donyec-medence funkcionáriusai elkövettek, egyéb hibáinkhoz képest jelentéktelen, de mint példa, mégis jellemző, hiszen a Központi Bizottság egyhangúlag követelte: „Ne mozdítsátok el ezt a csoportot, terjesszétek fel hozzánk a Központi Bizottságba még az apró konfliktusokat is, mert a Donyec-medence nem akármilyen kerület, a Donyec-medence olyan vidék, amely nélkül a szocialista építés jámbor óhaj

marad csupán“, de egész politikai hatalmunk, a Központi Bizottság egész tekintélye elégtelennek bizonyult.

Ezúttal persze az adminisztrálásban volt a hiba; ezenkívül azonban volt egy csomó más hiba is.

Ez a példa mutatja, hogy nem a politikai hatalmon múlik a dolog, hanem azon, hogy érteni kell a vezetéshez, érteni kell az emberek helyes elosztásához, az apró összeütközések elkerüléséhez, úgy, hogy az állam gazdasági munkájában ne legyen fennakadás. Ez hiányzik nálunk és ez a hiba.

Úgy vélem, hogy amikor forradalmunkról beszélünk és a forradalom sorsát mérlegeljük, szigorúan meg kell különböztetnünk a forradalomnak azokat a feladatait, amelyeket teljesen megoldottunk s amelyek már visszavonhatatlanul belekerültek a világtörténelmi fordulat, a kapitalizmustól való elfordulás történetébe. Forradalmunknak már vannak ilyen tettei. Persze a mensevikek és Otto Bauer — a II½-es Internacionále képviselője — kiabálhatják: „Az ő forradalmuk polgári forradalom“, de erre mi azt mondjuk, hogy a mi feladatunk végigvinni a polgári forradalmat. Hogy egyik fehérgárdista kiadvány szavaival éljek: 400 éven át gyüjtötték a trágyát állami intézményeinkben; mi ezt a trágyát négy év alatt eltakarítottuk — s ez óriási érdemünk. De mit tettek a mensevikek és eszerek? Semmit. Sem nálunk nem tudták, de még a fejlett, felvilágosult Németországban sem tudják ezt a középkori trágyát eltakarítani. S ezt az óriási érdemünket szemünkre vetik. Az, hogy a forradalom ügyét végigvittük — kitörölhetetlen érdemünk.

Most puskaporos a levegő. Egyes munkásszervezetek, például a reformista szakszervezetek, határozatokat hoznak a háború ellen és háborúellenes sztrájkkal fenyegetőznek. Nemrég, ha nem tévedek, egyik ujságban olvastam egy táviratot, hogy a francia képviselőházban egyik kiváló kommunista beszédet mondott a háború ellen és kijelentette, hogy a munkások inkább a felkelést választják, semmint a háborút. Nem szabad a kérdést úgy feltenni, mint ahogy mi tettük fel 1912-ben, amikor a Bázeli Kiáltványt közzétették. Csakis az orosz forradalom mutatta meg, hogyan lehet kikerülni a háborúból s hogy

milyen erőfeszítéssel jár és mit jelent az — reakciós háborúból forradalmi úton kikerülni. A reakciós imperialista háborúk a világ minden táján elkerülhetetlenek. Az emberiség nem tudja és nem is fogja soha elfelejteni, hogy akkor tízmilliókat mészároltak le és hogy most minden effajta kérdés eldöntésénél újabb tízmilliókat fognak lemészárolni. Hiszen a XX. században élünk, s az egyetlen nép, amely forradalmi úton került ki a reakciós háborúból — nem egyik vagy másik kormánynak a javára, hanem megdöntve a kormányokat — az orosz nép, s az orosz népet az orosz forradalom vezette ki a háborúból. S az, amit az orosz forradalom kivívott, elidegeníthetetlen. Semmiféle erő el nem veheti ezt, mint ahogy nincs a világon az az erő, amely el tudná venni azt, amit a Szovjetállam alkotott. Világtörténelmi győzelem ez. Az államokat évszázadokon keresztül burzsoá típus szerint építették, és először találtunk olyan államformát, amely nem burzsoá államforma. Lehet, hogy rossz az apparátusunk, de mondják, hogy az első gőzgép, mikor feltalálták, szintén rossz volt, sőt nem is tudni, működött-e egyáltalán. De nem ez a lényeg, hanem az, hogy feltalálták. Ha hasznavehetetlen volt is a gőzgép első formájában, ma mégis van gőzmozdonyunk. Ha csapnivalóan rossz is államapparátusunk, mégis megszületett a legnagyobb szabású történelmi találmány, létrejött a proletár típusú állam, — s ezért hirdesse bár egész Európa, ezernyi burzsoá ujság, hogy milyen nyomor és milyen borzalmas állapotok uralkodnak nálunk, hogy a dolgozó nép élete nálunk csupa gyötrelem, mégis minden munkás a világ minden táján a Szovjetállamhoz vonzódik. Ime, ezek azok a nagy vívmányok, amelyeket elértünk s amelyeket senki tőlünk el nem vehet. Számunkra azonban, a kommunista párt képviselői számára, ez csak a kezdet kezdete. Most az a feladat vár ránk, hogy felépítsük a szocialista gazdaság alapzatát. Felépítettük? Nem, még nem építettük fel. A szocialista alapzat még nem készült el. Azok a kommunisták, akik azt képzelik, hogy már elkészült, óriási hibát követnek el. Minden azon fordul meg, hogy azt, ami az orosz forradalom világtörténelmi érdeme, határozottan, világosan és józanul meg tudjuk különböztetni attól, amit

a legnagyobb mértékben rosszul teljesítünk, amit még nem végeztünk el s amit sokszor át kell még alakítanunk.

A politikai események mindig nagyon zavarosak és bonyolultak. Lánchoz lehet őket hasonlítani. Hogy az egész láncot kézben tarthassuk, meg kell ragadnunk a fő láncszemet. Nem választhatjuk ki önkényesen akármelyik láncszemet. Mi volt a döntő mozzanat 1917-ben? A háborúból való kilépés, ezt követelte az egész nép, s ez minden egyebet háttérbe szorított. A forradalmi Oroszország csakugyan kilépett a háborúból. Nagy erőfeszítésbe került, viszont számoltunk a nép legfőbb szükségletével, s ez hosszú évekre biztosította számunkra a győzelmet. S a nép megérezte, a paraszt látta, a frontról hazaérkező katona tökéletesen megértette, hogy a Szovjethatalom demokratikusabb, a dolgozókhoz közelebb álló hatalom. Akármennyi ostobaságot és helytelen dolgot követtünk is el más területeken, minthogy ezt a legfőbb feladatot teljesítettük, minden rendben volt.

Mi volt a döntő mozzanat 1919-ben és 1920-ban? — A fegyveres ellenállás. Akkor egy világhatalmasság, az antant támadt ránk és fojtogatott bennünket, és nem volt szükség propagandára — minden pártonkívüli paraszt megértette, mi történik. Jön a földesúr. A kommunisták tudnak harcolni ellene. Ezért volt a parasztság tömege a kommunisták mellett, ezért győztünk.

1921-ben a rendezett visszavonulás volt a döntő mozzanat. Ezért volt szükség a legszigorúbb fegyelemre. A „munkásellenzék" azt mondta: „Ti lebecsülitek a munkásokat, a munkásoknak többet kell kezdeményezniök." A kezdeményezésnek abban kell megnyilvánulnia, hogy rendezetten vonuljunk vissza és szigorú fegyelmet tartsunk. Aki pánikhangulatot kelt vagy megszegi a fegyelmet akár csak a legkisebb mértékben, pusztulásba dönti a forradalmat, mert nincs nehezebb, mint visszavonulni olyan emberekkel, akik megszokták az előnyomulást, akiket forradalmi nézetek és eszmék fűtenek s akik lelkük mélyén minden visszavonulást majdnem aljasságnak tartanak. A legnagyobb veszély az, ha a rend felbomlik, a legnagyobb feladat pedig, hogy a rendet fenntartsuk.

S mi a döntő mozzanat ma? Ma a döntő mozzanat —

s beszámolómban éppen ehhez akartam eljutni, ezt a következtetést szeretném levonni — nem a politika, abban az értelemben, hogy irányt változtatunk; erről az új gazdasági politikával kapcsolatban szerfelett sokat beszélnek. A levegőbe beszélnek. A legártalmasabb fecsegés ez. Az új gazdasági politikával kapcsolatban igen nagy nálunk a sürgés-forgás, kezdik az intézményeket átalakítani, új intézményeket létesítenek. Ártalmas fecsegés ez. Eljutottunk oda, hogy a döntő — az ember, az emberek kiválasztása. Nehezen érti meg ezt az a forradalmár, aki megszokta, hogy harcoljon a kicsinyes dolgok és a kultúráról való szavalás ellen, aki az intézmények átépítése helyett az egyéniség szerepét helyezte előtérbe. Most azonban olyan helyzetbe kerültünk, amelyet politikailag józanul kell értékelnünk — oly messzire nyomultunk előre, hogy valamennyi hadállásunkat nem tudjuk megtartani és nem is szükséges megtartanunk.

Nemzetközi helyzetünk az utóbbi években óriási mértékben megjavult. Kiharcoltuk az állam szovjet típusát — ezzel az egész emberiség egy lépéssel előbbre jutott, s a Kommunista Internacionále a különböző országokból érkező hírekkel napról napra újra igazolja ezt. Ebben senki egy cseppet sem kételkedik. A gyakorlati munka terén azonban az a helyzet, hogy ha a kommunisták nem tudnak gyakorlati segítséget nyujtani a parasztság tömegeinek, azok nem fogják a kommunistákat támogatni. Nem arra kell a figyelmünket összpontosítani, hogy törvényeket hozzunk, hogy jobb dekrétumokat adjunk ki stb. Volt idő, mikor a dekrétum a propaganda egyik formája volt. Nevettek rajtunk, azt mondták, a bolsevikok nem látják, hogy rendeleteiket nem hajtják végre; az egész fehérgárdista sajtó egyre ezen gúnyolódott, pedig a dekrétumoknak ez az időszaka indokolt volt, mert amikor a bolsevikok megragadták a hatalmat, azt mondták az egyszerű parasztnak és az egyszerű munkásnak: nézzétek, így szeretnénk, hogy kormányozzák az államot; itt a dekrétum, próbáljátok meg. Az egyszerű munkásnak és parasztnak rendeletek formájában azonnal megmutattuk politikai elképzeléseinket. Ezzel nyertük meg azt a nagy bizalmat, mellyel a néptömegek irántunk viseltettek és viseltetnek. A forrada-

lom kezdetén erre az időszakra szükség volt, enélkül nem álltunk volna a forradalmi események élén, hanem az események mögött kullogtunk volna. Enélkül nem nyertük volna meg a munkások és parasztok bizalmát, akik az életet új alapokon akarták felépíteni. Ez az időszak azonban elmúlt s ezt nem akarjuk megérteni. Most a parasztok és a munkások kinevetnek bennünket, ha elrendeljük, hogy egy ilyen meg ilyen intézményt fel kell építeni, vagy át kell alakítani. Most az egyszerű munkást és parasztot ez nem érdekli, és igazuk is van, mert most nem ez a döntő. Neked, kommunistának, nem ezzel kell most a nép elé állnod. Mi, akik az állami intézményekben ülünk, mindig el vagyunk halmozva ilyen apró kis ügyekkel, de nem ezt a láncszemet kell most megragadni, nem ezen fordul meg a dolog, hanem azon, hogy az emberek nem a megfelelő helyre vannak állítva, hogy a felelős kommunistát, aki nagyszerűen végigcsinálta a forradalmat, olyan kereskedelmi és ipari ügyekkel bízták meg, melyekhez nem is konyít, s meggátol bennünket abban, hogy a dolgokat igaz valójukban lássuk, mert az ő háta mögött nagyszerűen megbujnak a spekulánsok és a szélhámosok. Az a baj, hogy hiányzik a végrehajtás gyakorlati ellenőrzése. Ez prózai feladat, kis feladat, apró-cseprő ügyek ezek, olyan viszonyok között azonban, amikor egy óriási politikai átalakulás van mögöttünk, amikor egyideig kapitalista környezetben kell léteznünk, nem a szó szűkebb értelmében vett politika (az, amit az ujságok írnak, politikai szószátyárkodás, amiben egy parányi szocializmus sincs), nem a határozatok, nem az intézmények és azok átszervezése a döntő. Ha erre valóban szükség van, meg fogjuk csinálni, de ne ezzel menjenek a néphez, hanem válasszák ki a megfelelő embereket és ellenőrizzék a gyakorlati végrehajtást — és a nép ezt értékelni fogja.

A néptömeg tengerében mi mégis csak egy csepp vagyunk, s csak akkor kormányozhatunk, ha helyesen fejezzük ki azt, amit a nép elismer. Enélkül a kommunista párt nem fogja vezetni a proletariátust, a proletariátus nem fogja magával vinni a tömegeket és az egész gépezet széthull. A nép és az egész dolgozó tömeg most csakis azt látja a maga szempontjából döntő fontos-

ságúnak, hogy kétségbeejtő szükségén és éhínségén gyakorlatilag segítsünk és megmutassuk, hogy valóban van javulás, mégpedig olyan, amilyenre a parasztnak szüksége van, amilyent a paraszt megszokott. A paraszt ismeri a piacot és ismeri a kereskedelmet. A közvetlen kommunista elosztást nem tudtuk bevezetni. Ehhez nem volt elegendő gyárunk és gyári felszerelésünk. Az ellátást tehát kereskedelem útján kell biztosítanunk s ezt nem szabad rosszabbul csinálnunk a kapitalistánál, különben a nép az ilyen kormányzatot nem tudja majd elviselni. A mostani helyzetben ez a döntő. S ha nem következik be valami váratlan meglepetés, 1922-ben egész munkánknak ez kell hogy legyen a magva — három feltétellel.

Első feltétel: ha nem lesz intervenció. Diplomáciánk révén mindent megteszünk, hogy elkerüljük az intervenciót, ennek ellenére az intervenció bármely pillanatban lehetséges. Valóban résen kell lennünk s a Vörös Hadsereg érdekében bizonyos súlyos áldozatokat kell hoznunk, természetesen szigorúan megszabva ezen áldozatok méreteit. Az egész burzsoá világ szemben áll velünk és csak azt keresi, hogy milyen formában fojtson meg bennünket. Mensevikjeink és eszereink pedig nem egyebek, mint ennek a burzsoáziának az ügynökei. Ilyen a politikai helyzetük.

Második feltétel: ha a pénzügyi válság nem lesz túlságosan súlyos. A válság közeledik. Erről még hallani fognak a pénzügyi politika kérdésével kapcsolatban. Ha a válság túlságosan éles és súlyos lesz, sok mindent ismét át kell majd alakítanunk és minden erőnket erre az egyre kell összpontosítanunk. Ha a válság nem lesz túlságosan súlyos, még hasznos is lehet: a mindenféle és fajta állami trösztökben levő kommunisták között egy kis tisztogatásra fog alkalmat adni. Csak el ne felejtsük ezt a tisztogatást meg is csinálni. A pénzügyi válság megrázkódtatja az intézményeket és a vállalatokat, és elsősorban a rosszak fognak összeomlani. Csak arra kell majd ügyelnünk, hogy ne okolják mindenért a szakembereket, ne arról fecsegjenek, hogy a felelős kommunisták nagyon derék emberek, harcoltak a frontokon és mindig jól dolgoztak. Szóval ha a pénzügyi válság nem lesz túlságosan súlyos, bizonyos hasznot is húzhatunk belőle, és tisztogatást hajthatunk végre, nem

úgy, ahogy a Központi Ellenőrző Bizottság vagy a Központi Felülvizsgáló Bizottság[59], hanem annak rendje és módja szerint felülvizsgálva minden felelős kommunistát a gazdasági intézményekben.

Harmadik feltétel: ha ez alatt az idő alatt nem követünk el politikai hibákat. Persze, ha elkövetünk politikai hibákat, akkor az egész gazdasági építkezést aláássuk és azzal kell majd foglalkoznunk, hogy a hibák kijavításán és az irányvonalon vitatkozzunk. Ha azonban ilyen sajnálatos hibák nem fordulnak elő, akkor a legközelebbi időben nem a rendeletek és nem a szó szűkebb értelmében vett politika, nem az intézmények és megszervezésük lesz a döntő — ezekkel a kérdésekkel, amennyiben erre szükség lesz, a felelős kommunisták és a szovjet intézmények fognak foglalkozni —, hanem az emberek kiválasztása és a végrehajtás ellenőrzése. Ez lesz egész munkánk kulcsa. Ha ezt a gyakorlatban megtanuljuk és hasznos gyakorlati munkát végzünk, akkor ismét leküzdünk majd minden nehézséget.

Befejezésül ki kell térnem szovjet szerveink, legfelsőbb intézményeink és a párt hozzájuk való viszonya kérdésének gyakorlati oldalára. A párt és a szovjet intézmények között helytelen viszony alakult ki, s ebben a kérdésben valamennyien egyetértünk. Egy példán megmutattam, hogyan ráncigálnak konkrét apró-cseprő ügyeket rögtön a Politikai Iroda elé. Formailag nagyon nehéz ebből a helyzetből kivezető utat találnunk, mert pártunk az egyedüli kormányzó párt s a párttagoknak nem lehet megtiltani, hogy panaszt tegyenek. Ezért aztán a Népbiztosok Tanácsából mindent a Politikai Iroda elé cipelnek. Itt sokban én is hibás vagyok, mert a Népbiztosok Tanácsa és a Politikai Iroda közötti kapcsolatot nagyrészben személyesen én tartottam fenn. S amikor nekem el kellett mennem, kiderült, hogy a két kerék nem forog egyformán, Kamenyevnek háromszoros munkát kellett végeznie, hogy ezt a kapcsolatot fenntarthassa.

A legfontosabb irányelvek tekintetében a Központi Bizottságban teljes az egyetértés, és remélem, hogy a kongresszus nagy figyelmet fog erre a kérdésre fordítani és oly értelemben fogja jóváhagyni az irányelveket, hogy a

Politikai Irodát és a Központi Bizottságot mentesíteni kell az apró-cseprő ügyektől, a felelős funkcionáriusok munkájának színvonalát pedig emelni kell. A népbiztosoknak felelniök kell munkájukért, meg kell szüntetni azt a gyakorlatot, hogy először a Népbiztosok Tanácsához, aztán pedig a Politikai Irodához fordulnak. Formailag nem szüntethetjük meg azt a jogot, hogy a Központi Bizottsághoz forduljanak panasszal, mert pártunk az egyedüli kormányzó párt. Véget kell vetni annak, hogy mindenféle apró-cseprő üggyel a Központi Bizottságot zaklassák, emelni kell a Népbiztosok Tanácsának tekintélyét azzal, hogy a munkában többet vegyenek részt a népbiztosok, nempedig a helyetteseik; meg kell változtatni a Népbiztosok Tanácsa munkájának jellegét azon a ponton, ahol az elmult évben nem tudtam eredményt elérni: sokkal nagyobb gondot fordítsunk arra, hogy ügyeljünk a végrehajtás ellenőrzésére.

Ezzel kapcsolatban figyelmet kell fordítani arra, hogy a Népbiztosok Tanácsában, valamint a Munka és Honvédelem Tanácsában csökkentsük a bizottságok számát, hogy ezek a szervek ismerjék és megoldják saját feladataikat s ne forgácsolódjanak szét töméntelen kisebb bizottságra. A napokban rendet teremtettek a bizottságok portáján. 120 bizottságot számláltak össze. És hány bizonyult közülük szükségesnek? Tizenhat! S ez már nem az első rendcsinálás. Ahelyett, hogy kiki a saját munkájáért felelne, ahelyett, hogy a Népbiztosok Tanácsában határoznának abban a tudatban, hogy határozatukért maguk felelnek — bizottságok háta mögé bújnak. Ezekben a bizottságokban az ördög sem ismeri ki magát, senki se tud eligazodni, hogy ki a felelős; minden összekuszálódott s a végén olyan határozatot hoznak, amely szerint mindenki felelős.

Ezzel kapcsolatban rá kell mutatnom arra, hogy a területi gazdasági tanácskozások autonómiáját és tevékenységét ki kell terjeszteni és tovább kell fejleszteni. Oroszország területi beosztását most tudományos alapon, a gazdasági és éghajlati viszonyoknak, az életfeltételeknek, a fűtőanyagbeszerzés, helyi ipar stb. viszonyainak figyelembe vételével állapították meg. Ennek a beosztásnak

az alapján szerveztük meg a kerületi és területi gazdasági tanácskozásokat. Részleges módosítások természetesen még lesznek, de ezeknek a tanácskozásoknak a tekintélyét emelni kell.

El kell érnünk továbbá, hogy az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság erélyesebben dolgozzék, hogy az ülésszakokra rendszeresen üljön össze, s hogy ezek az ülésszakok hosszabb ideig tartsanak. Az ülésszakokon meg kell tárgyalni a törvényjavaslatokat, melyeket néha sebtében terjesztenek a Népbiztosok Tanácsa elé, anélkül hogy erre feltétlen szükség volna. Inkább halasszák el az ilyen javaslatok tárgyalását és adjanak időt az illetékes funkcionáriusoknak arra, hogy elmélyülten gondolkozzanak a kérdésen, és támasszanak nagyobb igényeket a törvények szerkesztőivel szemben, amit eddig nálunk nem tettek.

Ha az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésszakai hosszabbak lesznek, az ülésszakokon szekciókat és albizottságokat fognak alakítani és szigorúbban tudják majd ellenőrizni a munkát, egyre arra törekedve — ami véleményem szerint a jelenlegi politikai helyzetben a legfontosabb, a leglényegesebb —, hogy a súlypontot az emberek kiválasztására és a tényleges végrehajtás ellenőrzésére helyezzék.

Be kell ismernünk és ne féljünk beismerni, hogy a felelős kommunistákat 100 eset közül 99-ben nem arra a helyre állították, amelyre most alkalmasak, hogy nem tudják elvégezni a rájuk bízott feladatokat s hogy most tanulniok kell. Ha ezt beismerjük, és ha a kellő lehetőségünk is megvan hozzá — a mai általános nemzetközi helyzetből ítélve elegendő időnk lesz rá, hogy megtanuljuk, amire szükségünk van —, ezt, ha törik, ha szakad, meg kell tenni. (*Viharos taps.*)

3

ZÁRSZÓ AZ OK(b)P KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK POLITIKAI BESZÁMOLÓJÁHOZ MÁRCIUS 28

(T a p s.) Mindenekelőtt kénytelen vagyok kis ideig Preobrazsenszkij és Oszinszkij elvtársak megjegyzéseinek bírálatával foglalkozni. Azt hiszem, Preobrazsenszkij és Oszinszkij elvtársak a legfőbb és legdöntőbb kérdésben melléfogtak, s éppen felszólalásaikkal mutatták meg, hogy politikának képzelt vonaluk mennyire helytelen.

Preobrazsenszkij elvtárs a kapitalizmusról beszélt és azt mondta, hogy a programm értelmében általános vitát kellene szerveznünk. Úgy vélem, hogy ez a leghaszontalanabb és leghelytelenebb időpazarlás volna.

Lássuk mindenekelőtt az államkapitalizmus kérdését.

„Az államkapitalizmus az kapitalizmus — mondotta Preobrazsenszkij —, és csak így lehet és kell érteni." Állítom, hogy ez skolasztika. Az emberiség történetében mindeddig senki sem tudott ilyen kapitalizmusról könyvet írni, mert ezt csak most éljük át először. Az államkapitalizmusról szóló valamelyest is használható könyveket mindeddig olyan viszonyok között és olyan helyzetben írták, amikor az államkapitalizmus valóban kapitalizmus volt. Most más a helyzet, s ezt semmiféle Marx és semmiféle marxisták nem láthatták előre. És nem kell visszafelé tekintgetni. Ha önök történelmet fognak írni, gyönyörűen meg fogják írni, de amikor tankönyvet írnak majd, így fogják írni: az államkapitalizmus a legnagyobb mértékben váratlan kapitalizmus, amelyet senki sem látott előre, — hiszen senki sem láthatta előre, hogy a proletariátus az egyik legfejletlenebb országban jut hatalomra s eleinte meg fogja kísérelni, hogy megszervezze a nagyüzemű termelést és elosztást a parasztok számára, később pedig,

amikor a kulturális feltételek folytán nem tud megbirkózni ezzel a feladattal, bevonja a dologba a kapitalizmust. Mindezt soha senki sem látta előre, de ez vitathatatlan tény.

Larin beszéde elárulja, hogy egyáltalán nincs világos képe arról, mi az új gazdasági politika, hogyan kell nézni ezt az új gazdasági politikát.

Egyetlen komoly ellenvetés sem hangzott el az ellen, hogy szükséges volt áttérnünk az új gazdasági politikára. A proletariátus nem fél beismerni, hogy a forradalomban ez meg ez nagyszerűen sikerült neki, ez meg ez nem sikerült. Mindazok a forradalmi pártok, amelyek eddig elpusztultak, azért pusztultak el, mert elbizakodtak és nem tudták meglátni, miben rejlik az erejük, és féltek beszélni gyengéikről. De mi nem pusztulunk el, mert nem félünk beszélni gyengéinkről és megtanuljuk leküzdeni a gyengéinket. (T a p s.) A kapitalizmust, amelyet megengedtünk, szükséges volt megengedni. Ha torz és rossz, kijavíthatjuk, mert a hatalom a mi kezünkben van és nincs mitől félnünk. Ezt mindenki elismeri, és nevetséges ezt pánikkeltéssel összekeverni. Ha nem mernénk elismerni ezt, múlhatatlanul elpusztulnánk. De hogy megtanuljuk és meg akarjuk tanulni ezt, mutatja az elmult három-négy-öt év, amikor bonyolultabb dolgokat is megtanultunk rövidebb idő alatt. Igaz, akkor a szükség kényszerített bennünket. A háborúban rendkívül erélyesen kényszerítettek bennünket, és alighanem egyetlen fronton, egyetlen hadjáratban sem maradt el ez a kényszer: először néhányszáz versztnyire megközelítették Moszkvát, megközelítették Orelt, öt versztnyire voltak Petrográdtól. Ekkor kaptunk csak igazán észbe és kezdtünk el tanulni is, meg alkalmazni is a tanultakat, s végülis kiűztük az ellenséget.

Ezerszer nehezebb a helyzet, amikor olyan ellenséggel van dolgunk, amely itt áll a gazdasági élet hétköznapi valóságában. Az államkapitalizmusról az irodalomban eddig lefolytatott viták legfeljebb a történelemkönyvekbe kerülhetnek be. Egyáltalán nem tagadom a tankönyvek hasznát, nemrégiben is azt írtam, hogy jobb volna, ha irodalmáraink kevesebb figyelemben részesítenék az ujságokat, a politikai fecsegést, és inkább tankönyveket írnának, amivel sokan, köztük Larin elvtárs is, kitűnően

meg tudnának birkózni. Larin elvtárs tulajdonságai ezen a vonalon rendkívül hasznosak lennének, akkor megoldhatnánk azt a feladatot, amelyet Trockij elvtárs helyesen hangsúlyozott, mondván, hogy a legfontosabb dolog most — az ifjú nemzedék nevelése, ezt a nemzedéket pedig nincs min nevelni. Csakugyan, miből is tanulja a társadalomtudományokat? A régi burzsoá lim-lomból. Ez szégyen! S ez olyankor van így, amikor százával vannak marxista irodalmáraink, akik minden társadalmi kérdéssel kapcsolatban tudnának tankönyveket írni, de nem írnak, mert nem ezzel vannak elfoglalva, nem erre törekednek.

Ami az államkapitalizmust illeti, tudnunk kell azt, aminek az agitáció és a propaganda jelszavává kell válnia, amit meg kell magyaráznunk s gyakorlatilag meg kell értetnünk. Ez pedig az, hogy az államkapitalizmus nálunk nem az, amiről a németek írtak. Olyan kapitalizmus ez, amit mi engedtünk meg. Így van, vagy nem így van? Mindenki tudja, hogy így van!

A kommunisták kongresszusán határozatilag kimondottuk, hogy az államkapitalizmust a mi proletárállamunk engedélyezi, az állam pedig — mi vagyunk. Ha rosszul tettük, hogy megengedtük, ebben mi vagyunk a hibásak, ne varrjuk másnak a nyakába! Tanulnunk kell, el kell érnünk, hogy az államkapitalizmus a proletárállamban ne léphesse túl és ne merje túllépni a proletariátus által megszabott kereteket és feltételeket, a proletariátusnak előnyös feltételeket. És itt helyesen mutattak rá, hogy számolnunk kellett a parasztsággal mint tömeggel és hogy biztosítanunk kellett számára a szabadkereskedelmet. Minden értelmes munkás megérti, hogy ez szükséges a proletárdiktatúra számára, csak Sljapnyikov elvtárs képes arra, hogy tréfát és csúfot űzzön belőle. Mindenki megértette, hiszen eléggé megrágtuk ezerszer is, ön pedig egyszerűen nem akarja megérteni. Ha a parasztnak a mai feltételek mellett és bizonyos határokon belül szabadkereskedelemre van szüksége, kötelesek vagyunk megadni neki, de ez nem jelenti, hogy felőlünk akár pálinkával is kereskedhet. A pálinkával kereskedőket meg fogjuk büntetni. És nem jelenti azt, hogy felőlünk kereskedhetnek

olyan politikai irodalommal, amelyet menseviknek és eszernek neveznek és amelyet a világ tőkéseinek pénzén tartanak fenn.

Erről beszéltem, amikor a géppuskákat említettem, és Sljapnyikov elvtársnak meg kellett volna ezt értenie. Amit Sljapnyikov elvtárs beszél, ostobaság!

Senkit sem ijeszt meg ezzel és semilyen részvétet nem ébreszt ezzel maga iránt! (T a p s. D e r ü l t s é g.)

Szegény Sljapnyikov! Lenin géppuskákat akart rászegezni.

A befolyásolás pártszerű rendszabályairól van szó, korántsem holmi géppuskákról. Géppuskákról olyan emberekkel kapcsolatban beszélünk, akiket nálunk mensevikeknek, eszereknek hívnak és akik olyan következtetéseket vonnak le, hogy hiszen ti a kapitalizmushoz való visszavonulásról beszéltek, mi is ugyanazt mondjuk, tehát egyetértünk! Állandóan halljuk ezt, külföldön is erős agitáció folyik, hogy a bolsevikok börtönben akarják tartani a mensevikeket és az eszereket, maguk pedig megengedik a kapitalizmust. Persze, megengedjük a kapitalizmust, de csak a parasztság számára szükséges kereteken belül. Ez elengedhetetlen! Enélkül a paraszt nem létezhet és nem gazdálkodhat. Az eszer és a mensevik propaganda nélkül azonban az orosz paraszt, állítjuk, létezhet. Aki pedig ennek az ellenkezőjét állítja, annak azt mondjuk, hogy inkább mind egy szálig elveszünk, de neked nem engedünk! Bíróságainknak is meg kell érteniök ezt. Amikor az Összoroszországi Rendkívüli Bizottságról áttérünk az állami politikai bíróságokra, ki kell jelentenünk a kongresszuson, hogy nem ismerünk el osztályok felett álló bíróságokat. Választott, proletár bíróságokra van szükségünk, és a bíróságoknak tudniok kell, mi az, amit megengedünk. A bíróságok tagjainak jól kell tudniok, mi az az államkapitalizmus.

Ez a nap politikai jelszava, s nem az a vita, hogy mit értettek a német professzorok államkapitalizmuson és mit értünk mi államkapitalizmuson. Azóta mi nagyon sokat tanultunk, és semmi szükség rá, hogy visszatekintgessünk.

Hogy Preobrazsenszkij politikailag mennyire hely-

telenül ítéli meg a dolgokat, mutatja a gazdasági irodával, illetve a programmal kapcsolatos okoskodása. Micsoda gyönyörű dolog ez a programm, és mi így meghamisítjuk! És hogyan történhet ez meg? Úgy történhet, hogy csak a betűket, a sorokat látja, messzebbre pedig nem akar nézni. Kiragad egy idézetet és kijelenti: ezen volt a vita. Azt mondják, a munkásfakultások és a kommunista sejtek vonala volt a helyes, nempedig azoké, akik azt mondották: „Óvatosabban, higgadtabban bánjatok ezekkel a szakemberekkel.“ Hogy a kommunista sejtek kiváló kommunista sejtek és hogy a munkásfakultások kiváló munkásfakultások — ez így is van, de ők sincsenek bebiztosítva hibák ellen, ők sem szentek.

Igen, a kommunista sejtek pártunk képviselői, a munkásfakultások osztályunk képviselői, de hogy követnek el hibákat és hogy nekünk ezeket a hibákat ki kell javítanunk — ez elemi igazság. Hogyan lehet kijavítani őket, azt nem tudom, mert nem voltam jelen a Központi Bizottságnak azokon az ülésein, amelyeken ezt a kérdést megtárgyalták. De azt tudom, hogy ami a munkásfakultások és a kommunista sejtek professzorellenes vonalát illeti, ezen a téren van nálunk túlzás. Mikor azonban a Központi Bizottság minden oldalról megvizsgálta ezt a kérdést és megállapította, hogy túlzásba vitték a dolgot, és hogy e professzorok irányában, akik idegenek, nem a mi osztályunk képviselői, elővigyázatosabb vonalat kell érvényesíteni, akkor megjelenik Preobrazsenszkij, kihúzza a zsebéből a programmot és azt mondja: semmiféle politikai engedmény ennek a rétegnek, különben ez a programm megsértését jelenti[60].

Ha így vezetnénk a pártot, az a párt biztos pusztulásához vezetne. Nem azért, mert Preobrazsenszkij elvtárs helytelenül értelmezi a politikát általában, hanem azért, mert minden kérdéshez azzal nyúl hozzá, ami erős oldala: Preobrazsenszkij elvtárs teoretikus, aki arra törekszik, hogy megmaradjon a meghatározott, megszokott és szokásos keretek között, propagandista, aki különböző propaganda-rendszabályokkal foglalkozik. Mindenki ismeri és becsüli ezt az erős oldalát, de amikor politikai és adminisztratív szempontból fogja meg a kérdést, valami szörnyű

dolog történik. Gazdasági Irodát alakítani?! Hiszen éppen az imént mondotta mindenki, az imént egyezett bele mindenki, s jött létre teljes egyetértés abban (ez pedig nagyon fontos: ettől az egységtől függ a cselekvés is), hogy a pártapparátust és a szovjet apparátust el kell határolni egymástól.

Ez rettentően nehéz feladat — nincs emberünk! Preobrazsenszkij elvtárs itt félvállról odavetette, hogyhát Sztálinnak két népbiztossága van[61]. De ki az közülünk, aki hiba nélkül való? Ki nem vállalt egyszerre több megbizatást? De meg mit is tehettünk volna egyebet? Mit tehetünk most, hogy biztosítsuk a fennálló helyzetet a Nemzetiségügyi Népbiztosságban, hogy eligazodjunk ezek között a turkesztáni, kaukázusi és egyéb kérdések között? Hiszen ezek mind politikai kérdések! Márpedig ezeket a kérdéseket meg kell oldani, olyan kérdések ezek, amelyek évszázadokon át foglalkoztatták az európai államokat, amelyeknek csak elenyészően csekély hányadát oldották meg a demokratikus köztársaságokban. Mi megoldjuk őket, és kell hogy legyen egy emberünk, akihez bármelyik nemzet képviselője odamehet és akinek részletesen elmondhatja, miről van szó. Hol keressünk ilyen embert? Azt hiszem, Preobrazsenszkij elvtárs sem tudna megnevezni más jelöltet, mint Sztálin elvtársat.

Ugyanez a helyzet a Munkás-Paraszt Felügyelettel is. Óriási dolog ez. De ahhoz, hogy tudjunk bánni az ellenőrzéssel, kell hogy az intézmény élén olyan ember álljon, akinek van tekintélye, mert különben elmerülünk, megfeneklünk a kis intrikák hínárjában.

Preobrazsenszkij elvtárs Gazdasági Irodát javasol, de akkor mindaz, amit a pártmunka és a szovjetmunka különválasztásáról beszélünk, füstbe megy. Preobrazsenszkij elvtárs egészen jónak látszó sémát javasol: egyfelől — Politikai Iroda, másfelől — Gazdasági Iroda, Szervező Iroda. De ezt csak a papír bírja el ilyen türelmesen, az életben ez nevetséges! Egyáltalán nem tudom megérteni, hogyan tud egy ember, akinek van érzéke a gyakorlati politikához, öt évvel a Szovjethatalom megteremtése után ilyen javaslattal előállni és ilyen javaslathoz makacsul ragaszkodni!

Miben különbözik nálunk a Szervező Iroda a Politikai Irodától? Hiszen nem lehet pontosan elhatárolni, hogy melyik kérdés politikai és melyik szervezési. Bármelyik politikai kérdés lehet szervezési kérdés is, és megfordítva. És csak a bevezetett gyakorlat, vagyis hogy a Szervező Irodából bármely kérdést át lehet vinni a Politikai Iroda elé, tette lehetővé, hogy helyesen megszervezzük a Központi Bizottság munkáját.

Javasolt valaha valaki is mást? Soha senki sem javasolt mást, mert más észszerű megoldást nem lehet javasolni. Nem lehet mechanikusan elválasztani a politikai kérdéseket a szervezési kérdésektől. A politikát emberek csinálják, és ha a papírokat más emberek fogják írni, annak nem lesz semmi teteje.

Hiszen tudják az elvtársak, hogy voltak olyan forradalmak, amikor a parlamenti gyűléseken megírták a rendeleteket, de a rendeleteket a másik osztály tagjai hajtották végre. Balul ütött ki a dolog, s kiakolbólították őket. Nem lehet a szervezési kérdéseket elválasztani a politikától. A politika — koncentrált gazdaság.

Koszior elvtárs panaszkodik a Központi Bizottságra, neveket említett (mind feljegyeztem) — személyesen nem ismerem az ügyet és nem tudok válaszolni, de ha önöket mint pártkongresszust érdekli a kérdés — az önök kötelessége bizottságot választani mindegyik személy megvizsgálására és Kosziort, valamint a megfelelő személyeket vallatóra fogni. A kérdés lényege az, hogy ha a Központi Bizottságot megfosztják az emberek elosztása fölötti rendelkezés jogától, képtelen irányítani a politikát. Ha követünk is el hibákat, amikor ide vagy oda helyezzük az egyes embereket, mégis merem állítani, hogy a Központi Bizottság Politikai Irodája munkájának egész ideje alatt minimális számú hibát követett el. Ez nem öndícséret. A Politikai Iroda munkáját nem bizottságok, nem olyan emberek ellenőrzik, akiket a mi pártunk állított oda, hanem a fehérgárdisták, ellenségeink ellenőrzik, ezt bizonyítják a politika eredményei, amelyben nagy hibákat nem követtünk el.

Oszinszkijnak erős oldala az, hogy erélyesen és makacsul tud küzdeni azért az ügyért, amelybe belefog.

El kell érni, hogy ez az erős oldala annyira érvényesülhessen, hogy a gyenge oldala elhalványuljon mellette (jóllehet Oszinszkij kiabálni fog, mivel ő energikus ember, — de mégis meg kell tenni, mert különben mint funkcionárius elveszett). Azt hiszem, a Központi Bizottságban hoztunk olyan rendszabályokat, amelyek alkalmasak arra, hogy gyenge oldalai összhangba kerüljenek erős oldalaival.

Oszinszkij ellen a legjobb vádanyag az volna — ha vitatkozni akarnék vele, de nem akarok —, a legjobb anyag az volna, ha kinyomatnák és mindenütt kifüggesztenék mai beszédét... Volt egyszer egy ember...

S ő, ez az ember, aki népbiztoshelyettes és egyik legfontosabb népbiztosságunk vezető személyisége, aki a legkülönbözőbb kérdésekben platformot adó emberek első sorába tartozik, azt javasolta, hogy térjünk át kabinetrendszerre. Állítom, hogy ez az ember egyszersmindenkorra teljesen elveszett. Nem kezdek itt boncolgatni, részletekbe menően vitába bocsátkozni, az egész ügy csak annyiban érdekes, hogy egy olyan roppant erőt, mint Oszinszkij, helyesen használjunk fel. Ha Oszinszkij elvtárs nem fogadja elvtárshoz illő módon azokat a tanácsokat, amelyeket a Központi Bizottságban gyakran adtak neki és amelyekben nekem nem kis részem volt, és nem mérsékli magát ezen a téren, elkerülhetetlenül és teljesen belemerül a mocsárba, mint ahogy ma is történt.

Ez igen kellemetlen azoknak az embereknek, akik szeretik kimutatni egyéniségüket; jogos ez a törekvés, ha az illetőnek gazdagon megáldott egyénisége van és ezt érvényesíteni akarja. Adja isten mindenkinek, hogy ezt megtehesse. De a Központi Bizottságnak ügyelnie kell arra, hogy az egyéniség hasznosan nyilvánuljon meg, és a Központi Bizottságnak el kell érnie, hogy elhallgattassa ezt a kabinetről szóló okoskodást, még akkor is, ha ez az úgyszólván elhallgatatott ember panaszkodni fog. Ennek meglesz a haszna. Mérsékelnünk kell hajlamainkat, hogy ne másszunk bele ebbe a mocsárba, ki kell kérni a népbiztosságokban dolgozó elvtársak véleményét és ki kell dolgozni a közös vonalat, de csináltunk mi valamit akár egyetlen népbiztosságban is vita nélkül? Nem csináltunk.

„Az igazgatás rendszerének megjavítása és a tömegek pszichológiai mozgósítása.“ Ez gyilkosság! Ha a kongresszus a politikai reakciónak erre az álláspontjára helyezkedne, ez az öngyilkosság legbiztosabb és legjobb módja volna.

„Az igazgatás rendszerének megjavítása.“ Adja isten, hogy legalább azt elérjük, hogy a mostani összevisszaságból kikeveredjünk valahogy.

Hát nincs nekünk rendszerünk?! Öt éven át legjobb erőink dolgoztak azon, hogy megteremtsék ezt a rendszert! Ez a rendszer óriási lépés előre.

A gyakorlati apparátus rossz! Tudjuk-e, hogy áll a helyzet? Nem tudjuk! Oszinszkij állítólag tudja. Oszinszkij utóvégre is képes rá, hogy nekiül és tíz perc alatt papírra veti az igazgatás rendszerét, és ha nem szorítjuk korlátok közé ezt az óhaját, az káros lesz, politikai hiba lesz. Más helyzetben viszont, ha továbbra is ugyanilyen buzgósággal fog dolgozni, mint most, nagyon hasznos munkát végezhet.

Ez szemléltető példa. Amikor a legfontosabbról beszéltem, Preobrazsenszkij és Oszinszkij ezt bebizonyította, Larin pedig kétszeresen is bebizonyította. Nézzék meg, mit művelt. Megvádolt engem, s közben igen derűsen tréfálkozott és nevetgélt.

Ehhez nagyon ért, ez az ő erős oldala. Ha Larin elvtárs ezt az erős oldalát nem az állami munkában alkalmazná, ezerszer több hasznot hajtana a köztársaságnak, mert nagyon tehetséges ember és nagy képzelőereje van. Ez az adottság pedig rendkívül értékes. Hiába gondolják, hogy csak a költőnek van szüksége rá. Ostoba előítélet! Még a matematikában is szükség van rá, még a differenciál- és integrálszámítás felfedezése is lehetetlen lett volna képzelőerő nélkül. A képzelőerő rendkívül értékes tulajdonság, de Larin elvtársnak egy kicsit több van belőle a kelleténél. Úgy is mondhatnám például, hogy ha Larin elvtárs képzelőerejének egész készletét egyenlő arányban elosztanók az OKP tagjai között, akkor az igen hasznos volna. (D e r ü l t s é g, t a p s.) Amíg azonban ezt a műveletet nem tudjuk elvégezni, addig állami, gazdasági, tervezési ügyeket nem lehet Larin elvtársra bízni; ugyanaz

történne, mint a régi Legfőbb Népgazdasági Tanácsban, amikor Rikov még nem gyógyult meg, és az egész Legfőbb Népgazdasági Tanács nevében „J. Larin“ dolgozott és írt mindent alá; nem azért mentek rosszul a dolgok, mert Larin elvtárs csak a legrosszabb tulajdonságait mutatta meg, hanem ellenkezőleg,—mert a legjobb tulajdonságait mutatta meg, hiszen hűségében, hozzáértésében az égvilágon senki sem kételkedik, de a munkát mégis rosszul szervezte meg!

Éppen erről beszéltem én. Igaz, mindez csak erkölcsi prédikáció. Az erkölcsi prédikáció miatt pedig már Kamkov kigúnyolt engem az eszer kongresszuson. Kamkov azt mondotta: „Lenin ma azt prédikálja: «Ne lopj», holnap meg hozzáteszi: «Más feleségét ne kívánjad». Ebben áll Lenin egész bölcsesége.“ Ezt még 1918-ban hallottam az eszer Kamkovtól. És ha Kamkov, aki ezeket az érveket dörgedelmes szólamokkal kísérte, semilyen benyomást nem tett senkire, még kevésbbé sikerül ez Larinnak. Ma ezeket a feladatokat új gazdasági politikánk fő mozzanataihoz kell alkalmaznunk. Larin elvtárs itt helytelen irányba próbálta téríteni a pártot; egészen más volna a helyzet, ha azzal az üggyel foglalkozna, amelyhez nagy tehetsége van és amellyel nagy hasznot hajthat az ifjúságnak, s nem művelne olyan dolgokat, amilyeneket az Állami Tervbizottságban művelt. Az ifjú nemzedéknél megvolna a látszatja Larin elvtárs munkájának. Azt hiszem, elég világosan beszéltem. És akkor nem volna az a zűrzavar sem, amelyet itt Larin elvtárs okozott.

Mondottam, hogy Kamenyev egy utasításra vonatkozó javaslatot terjesztett a Politikai Iroda elé arról, hogy ismerjük el hasznosnak az élelmiszerbehozatalt és vásároljunk szovjet pénzen konzerveket. Larin itt ült, mindent kitűnően hallott és mindenre kitűnően emlékszik, de amikor idejött a szónoki emelvényre, mégis azt mondta: „Lenin betegsége miatt elfelejtette — bocsássuk meg neki ezúttal —, hogy az aranyalap felhasználásához a Politikai Iroda külön engedélye szükséges.“ Ha Kamenyev elvtárs azt javasolta volna, hogy a konzervekért aranyat adjunk a francia spekulánsoknak, meg sem hallgattuk volna. Egyetlen aranykopejkát sem adtunk a konzervekért, szovjet papírpénzt adtunk és — képzeljék el — vásárol-

tunk is. Vulfszon tegnap már arról is biztosított, hogy a konzervek jó minőségűek (bár még nem érkeztek meg). De én nem hiszek neki, előbb kipróbáljuk, mert itt még huncutság is lehet a dologban. A lényeg azonban az, hogy Larin zavarta össze a dolgot: egyetlen aranykopejkát sem adtunk, hanem 160 milliárd szovjet papírrubelt fizettünk ki.

Persze, nevetséges volna, ostobaság volna azt hinni, hogy Larinból a rosszindulat beszél; nem, nem ez a baj, hanem az, hogy képzelőereje trillió kilométerekre röpíti el, s ezért keveri össze a dolgokat.

Larin azt mondotta továbbá, hogy az Állami Tervbizottság a vasúti szállítás háromnegyedrészének bérbeadását javasolta. Jó, hogy a pártkongresszuson mondta ezt, ahol Krzsizsanovszkij azon melegében megcáfolta. Sajnos, ez nem oly gyakori eset. Azt hiszik az elvtársak, hogy csak a pártkongresszuson beszélnek így? Érdemes utánanézni a Központi Ellenőrző Bizottságban, hogyan vizsgálták ki a moszkvai vitaklub ügyét[62], egyáltalán miért került napirendre a moszkvai vitaklub ügye, ahol Larin és Rjazanov elvtárs... (Rjazanov a helyéről: „Az aranyalapról ott nem beszéltem, ott csúnyább dolgokról volt szó.") Én nem voltam Moszkvában, nem vettem részt ennek az ügynek a kivizsgálásában, csak rövid jelentést kaptam róla. (Rjazanov: „Nem kell minden pletykát elhinni.") Ezt Szolc elvtárstól tudom, ez nem pletyka, hanem beszélgetés egy olyan emberrel, akit a legfelsőbb fórum, a pártkongresszus nevezett ki a Központi Ellenőrző Bizottságba, s ő mondta nekem, és amit ő mondott, ahhoz nem fér semmi kétség. Nagy meggondolatlanság kell ahhoz, hogy ezt valaki pletykának nevezze. A Központi Ellenőrző Bizottság megvizsgálta a vitaklub magatartásának ügyét és kénytelen volt egyhangúlag rámutatni arra, hogy a klub munkáját helytelenül szervezték meg. Számomra világos, mi volt a helytelen a klub munkájában. Larin ma mellesleg, mert belemelegedett, saját beszéde feltüzelte, odáig merészkedett, hogy kijelentette: bérbeadják a vasúti közlekedés háromnegyedrészét, és a Központi Bizottság ezt helyreigazította. Krzsizsanovszkij azt mondja, hogy szó sem volt ilyesmi-

ről — a Központi Bizottság semmi ilyesmit nem igazított helyre, hanem Larin zagyválta össze a dolgokat. S ez állandóan így van.

Négy év alatt nem tudjuk megtanulni, hogy a hasznos Larinnak igazi hasznos munkakört adjunk és távol tartsuk attól a munkától, amelyben akarata ellenére kárt okoz.

Azt hiszem, eléggé természetellenes: proletárdiktatúra, terrorisztikus hatalom, győzelem a világ minden hadserege felett — csak Larin hadseregét nem tudjuk legyőzni. Itt teljes a vereség! Mindig abba kap bele, amivel nem kellene foglalkoznia. Óriási tudásával, azzal, hogy tud bánni az emberekkel, igen nagy hasznára lehetne a sötétségben botorkáló ifjú nemzedéknek. Tudását nem tudjuk kihasználni, ezért van a viszálykodás, az ellenállás; kiderül, hogy a Központi Bizottság Politikai Irodájának és Szervező Irodájának, a Központi Bizottság plénumainak, amelyeket túlzottan nagy hatalommal vádolnak, nincs elég hatalma vagy tekintélye, hogy minden elvtársat a megfelelő helyre állítson.

Ezen gondolkozni kell és ezt a kérdést komolyan meg kell vitatnunk. Ez munkánk súlypontja, ezen javítanunk kell. Ha javítunk rajta, kikerülünk a nehézségekből. Ezt csak javítással érhetjük el, nempedig azzal, hogy az agrárprogramm új feladatairól beszélünk, mint ahogy Oszinszkij és Larin tette. Ezzel kapcsolatban megírtam véleményemet a Központi Bizottságnak[63]. Most nem fogok beszélni róla, — minden párttagnak, ha érdekli, joga van elkérni és elolvasni a titkárságon. Ennek semmi akadálya! Ha helyesen használjuk fel Larin és Oszinszkij képességeit, s lenyesegetjük helytelen törekvéseiket, képességeik felhasználása óriási haszonnal fog járni.

Befejezésül néhány szót Sljapnyikovról. Hosszasabban akartam beszélni róla, Trockij azonban, aki a Központi Bizottság megbízásából Zinovjevvel együtt a Kommunista Internacionáléban választ adott a 22-ők nyilatkozatára[64], kilencvenkilenc százalékban kimerítette a témát.

Sljapnyikov elvtárs először is úgy tett, mint aki nem érti, miért beszéltem én a géppuskákról és a pánikkeltőkről; tréfálkozott, hogy fölötte, úgymond, így már sokszor ítélkeztek. Elvtársak, a tréfa persze jó dolog. Tréfa nélkül

természetesen nem lehet beszélni egy nagy gyűlésen, mert az emberek fáradtak; ezt emberileg meg kell értenünk. De vannak dolgok, amelyekkel nem szabad tréfálni; vannak olyan dolgok, mint a párt egysége.

Amikor minden oldalról ellenség vesz körül bennünket, amikor a nemzetközi burzsoázia elég okos ahhoz, hogy Miljukovot átültesse a baloldalra, az eszereknek pedig pénzt adjon mindenféle ujságok kiadására, Vanderveldét, Otto Bauert csatasorba állítsa, hogy csapjanak lármát az eszerek bíróság elé állítása miatt s kiabálják, hogy a bolsevikok fenevadak; mikor ezek az emberek száz meg száz éven át tanulták a politikát, milliárd meg milliárd aranyrubel, frank stb. van a kezükben, mikor mindez itt áll velünk szemben — ilyenkor úgy tréfálni, ahogy Sljapnyikov elvtárs tréfálkozik, hogy „a Központi Bizottságban ítélkeztek felettem“ stb. — ez, elvtársak, szomorú. A pártkongresszusnak le kell vonnia a megfelelő következtetéseket. Mi a Központi Bizottságban nem bíráskodunk ok nélkül! Sljapnyikov ügyét megvizsgáltuk, és a Központi Bizottságban három szavazat hiányzott ahhoz, hogy kizárjuk a pártból[65]. A pártkongresszusra összegyűlt párttagoknak érdeklődniök kell ez után, meg kell nézniök a Központi Bizottság e gyűlésének jegyzőkönyvét. Ezzel nem lehet tréfálni!

Sljapnyikovnak minden joga megvan ahhoz, hogy a Kommunista Internacionáléhoz forduljon. De még jóval az előtt, hogy a Kommunista Internacionáléhoz fordult, a Központi Bizottság óriási többsége Sljapnyikov elvtárs kizárása mellett foglalt állást, — csak a szavazatok törvényes kétharmada hiányzott. Ezzel nem lehet tréfálni! Nem árt, ha az elvtársak tudomásul veszik, hogy Sljapnyikov elvtárs a vasmunkáskongresszus tagjainak frakciógyűlésén nyiltan agitált a pártszakítás mellett.

Kollontaj elvtársnő brosúrájának szerepéről[66] Trockij elvtárs beszélt.

Ha mi ilyen dolgokkal tréfálni fogunk, akkor szó sem lehet arról, hogy megálljuk helyünket a mai nehéz helyzetben. Ahhoz, hogy helytállhassunk, mint már mondottam, három feltétel szükséges: először — ha nem lesz intervenció, másodszor — ha a pénzügyi válság nem lesz túlságosan

súlyos, harmadszor — ha nem követünk el politikai hibákat.

Valamelyik szónok itt azt mondotta, hogy én állítólag politikai bonyodalmakról beszéltem. Nem, én politikai hibákat mondtam. Ha nem követünk el politikai hibát, akkor merem állítani, hogy a párt kilencvenkilenc százaléka velünk lesz ugyanúgy, mint ahogy velünk lesznek a pártonkívüli munkások és parasztok is, akik megértik, hogy itt a tanulás ideje.

Emlékszem, Trockij elvtárs a Vörös Hadsereg évfordulója alkalmából írt cikkében így mondotta: a „tanulás éve". A párt és a munkásosztály számára egyformán helyes ez a jelszó. Ez alatt az idő alatt sok hős embert gyüjtöttünk össze, s ők kétségtelenül megszilárdították a világtörténelmi fordulatot. Ez nem mentség arra, hogy nem értettük meg a most előttünk álló feladatot: a „tanulás évét".

Ma sokkal szilárdabban állunk a lábunkon, mint egy évvel ezelőtt. A burzsoázia persze ma is próbálkozik újabb intervencióval, de ez most nehezebben sikerül neki, mint azelőtt; ma ez nehezebb, mint tegnap.

Hogy tanulhassunk, nem szabad politikai hibát elkövetnünk. Nem szabad arra pazarolni az időt, hogy a párt egységével játsszanak, mint ahogy Sljapnyikov elvtárs teszi. Így nem szabad játszani! Tudjuk, hogy sok kárt okoz nekünk a belső pártharc. Elvtársak, ezt a leckét nem szabad elfelejtenünk! És a Központi Bizottság teljes joggal mondhatja, hogy a párt ezen a kongresszuson kevésbbé frakciós, egységesebb, mint tavaly volt. Nem akarok dicsekedni, nem akarom azt mondani, hogy a frakciózás teljesen eltűnt pártunkból. De hogy a frakciózás csökkent — ez vitathatatlan, bebizonyított tény.

Az elvtársak tudják, hogy a „munkásellenzék" már csak töredéke a réginek. Hasonlítsák össze, hányan írták alá a 22-ők nyilatkozatát és hányan írták alá a X. kongresszus előtti platformot. Az előbbit már nem írták alá valamennyien. Meg kell mondanunk azoknak az embereknek, akik élnek azzal a törvényes jogukkal, hogy a Kommunista Internacionáléhoz fordulhatnak, hogy közbenjárásuk Mjasznyikov ügyében jogosulatlan volt. Ez a

Mjasznyikov-eset a mult év nyarán történt. Én akkor nem voltam Moszkvában, ellenben hosszú levelet írtam neki[67], amelyet ő közölt brosúrájában. Láttam, hogy van tehetsége, hogy érdemes beszélni vele, de meg kell mondani, hogy ha ilyen kritikával lép fel, ezt nem tűrhetjük.

Azt írja a levelében: az adott kerületben szedjék össze az összes elégedetleneket. Igen, valóban gyerekjáték összeszedni egy adott kerületben az elégedetleneket. Hát szóval ilyen beszédeket mondott itt Sljapnyikov és ilyeneket mond másutt Medvegyev. (M e d v e g y e v a h e l y é r ő l: „Ki informálja önt?") Engem az OKP kongresszusa által választott intézmények informálnak: a Központi Bizottság Szervező Irodája, a Központi Bizottság Titkársága, a Központi Ellenőrző Bizottság. Forduljanak ezekhez az intézményekhez, ha óhajtják, és majd meglátják, milyen beszédeket mond Medvegyev elvtárs. Ha ezt nem szüntetjük be, az egységet nem tudjuk megőrizni, márpedig alighanem legfőbb vívmányunk az, hogy képesek vagyunk kíméletlenül feltárni hibáinkat és beszélni róluk. Ha ezt világosan megértjük — márpedig ezen a kongresszuson el fogjuk érni ezt — akkor teljesen kétségtelen, hogy le is tudjuk küzdeni hibáinkat. (V i h a r o s t a p s.)

4
BESZÉD A KONGRESSZUS ZÁRÓÜLÉSÉN ÁPRILIS 2

Elvtársak! Kongresszusunk munkájának végére értünk.

Ha ezt a kongresszust összehasonlítjuk az előző kongresszussal, az első különbség, ami szemünkbe ötlik, a nagyobb egybeforrottság, a nagyobb egyetértés, a nagyobb szervezeti egység.

A mult kongresszuson fellépett ellenzék csupán egyik részének egy kis töredéke helyezte magát a párton kívül.

Pártunkban a szakszervezetek és az új gazdasági politika kérdésében nézeteltérések nem mutatkoztak, illetve valamennyire is említésreméltó mértékben nem mutatkoztak.

A legmélyrehatóbb, a legfőbb „új", amit ez a kongresszus hozott nekünk, annak élő bizonyítéka, hogy nincs igazuk ellenségeinknek, akik fáradhatatlanul erősítgették és erősítgetik, hogy pártunk vénül, elveszti szellemi frisseségét és egész organizmusának rugalmasságát.

Nem. Nem vesztettünk rugalmasságunkból.

Mikor az Oroszországban és az egész világon kialakult objektív helyzet azt követelte, hogy előrenyomuljunk és gyorsan, rettenthetetlen bátorsággal és elszántsággal támadjunk az ellenségre — így is cselekedtünk. Ha szükség lesz rá, megcsináljuk ezt mégegyszer és nem is egyszer.

Ezzel forradalmunkat olyan magaslatra emeltük, amilyet a világ még nem látott. Nincs a világon olyan erő, amely ha mégannyi bajt, nyomorúságot, szenvedést

zúdítana is az emberek millióira és százmillióira, forradalmunk fő vívmányait visszavehetné, mert azok ma már nem a „mi“ vívmányaink, hanem világtörténelmi vívmányok.

S mikor 1921 tavaszára kiderült, hogy forradalmi élcsapatunkat az a veszedelem fenyegeti, hogy elszakad a néptömegektől, a paraszti tömegektől, amelyeket hozzáértően vezetnie kell előre, akkor egyértelműleg és szilárdan elhatároztuk, hogy visszavonulunk. S az elmult év alatt, általában véve, forradalmi rendben vonultunk vissza.

A világ minden fejlett országában érlelődő proletárforradalmak csak akkor oldhatják meg feladatukat, ha egyesítik ezt a két képességet: ha tudnak nemcsak rettenthetetlenül harcolni és támadni, hanem forradalmi rendben visszavonulni is. Harcunk második szakaszának, vagyis a visszavonulásnak a tapasztalatai a jövőben valószínűleg szintén hasznára lesznek legalábbis egynéhány ország munkásainak, mint ahogy forradalmunk első szakaszának, az önfeláldozóan merész támadásnak tapasztalatait kétségtelenül valamennyi ország munkásai fel tudják majd használni.

Most határozatilag kimondtuk, hogy a visszavonulás befejeződött.

Ez azt jelenti, hogy politikánk egész feladata megváltozik.

A döntő most az, hogy az élcsapat ne rettenjen vissza attól, hogy önmagát képezze, hogy önmagát átnevelje, hogy hiányos felkészültségét, hiányos tudását nyiltan beismerje. A döntő az, hogy most hasonlíthatatlanul nagyobb és hatalmasabb tömeggel nyomuljunk előre, mégpedig feltétlenül a parasztsággal együtt, tettekkel, gyakorlatilag, a tapasztalatokon bizonyítva be a parasztságnak, hogy meg akarjuk tanulni és meg is tanuljuk, hogyan kell neki segíteni, hogyan kell őt előrevinni. Ezt a feladatot a mai nemzetközi helyzetben, Oroszország termelőerőinek mai állapota folytán csak igen lassan, óvatosan, hozzáértéssel, minden lépésünket gyakorlatilag ezerszer ellenőrizve lehet megoldani.

Ha akadnak pártunkban olyanok, akik szót emelnek

e rendkívül lassú, rendkívül óvatos előnyomulás ellen, ezek magukra maradnak véleményükkel.

A párt egészében megértette — s most tettekkel fogja bebizonyítani, hogy megértette —, hogy az adott helyzetben munkáját így és csakis így kell megszervezni. S ha ezt megértettük, akkor el is tudjuk érni célunkat!

Az Oroszországi Kommunista Párt XI. Kongresszusát ezennel bezárom.

A XI. PÁRTKONGRESSZUSNAK A FALUSI MUNKÁRÓL SZÓLÓ HATÁROZATTERVEZETÉRŐL[68]

LEVÉL N. OSZINSZKIJHOZ

1922. IV. 1.

Oszinszkij elvtárs!

Gondolkoztam a pártkongresszus mezőgazdasági szekciójának munkájával kapcsolatban folytatott beszélgetésünkön és arra a következtetésre jutottam, hogy most a következő feladat a legégetőbb:

ne kössük meg kezünket (sem a pártét, sem a Szovjethatalomét) semmiféle előírásokkal, irányelvekkel vagy szabályokkal, amíg nem gyüjtöttünk össze elegendő tényt a vidék gazdasági életéből, amíg nem tanulmányoztuk eléggé a mai paraszti gazdaság tényleges viszonyait és szükségleteit;

semmiképpen se engedjük meg azt, ami jelenleg a legveszélyesebb és legártalmasabb volna és amire könnyen letévedhetnek a helyi hatóságok, nevezetesen: a szükségtelen és rossz, elhamarkodott, tapasztalatilag ki nem próbált szabályozgatást.

A legutóbbi Szovjetkongresszus megszabta a vonalat. A pártkongresszusnak véleményem szerint az a feladata, hogy a mezőgazdasági szekcióban vitassa meg, hogyan kell ezt a vonalat *a helyi gyakorlat és a helyi tapasztalatok* szempontjából alkalmazni; utasítania kell az OKP Központi Bizottságát és a Földművelésügyi Népbiztosságot (általában a Szovjethatalmat), hogy gondosabban és nagyobb mennyiségben gyüjtse össze az ellenőrző tényeket; írja elő, illetve helyesebben, utasítsa az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság legközelebbi ülésszakának kom-

munista frakcióját, hogy amikor felbontják a Szovjetkongresszus e határozatát, vagyis amikor e határozatból új és részletesebb törvényeket formálnak, járjon el minél óvatosabban, nehogy hozzá nem értő beavatkozással megnehezítse a mezőgazdasági termelés sikeres fejlődését.

Véleményem szerint éppen a hozzá nem értő beavatkozástól kell most a legjobban tartanunk mindaddig, amíg nem ismertük meg alaposan a *helyi* mezőgazdasági élet tényleges szükségleteit és a hatalom helyi apparátusainak tényleges képességeit (mármint azt a képességet, hogy ne okozzanak bajt csupa jóhiszeműségből).

Ezért kívánatosnak tartanám, hogy a pártkongresszus a mezőgazdasági szekció munkája alapján *körülbelül* ilyen határozatot hozzon:

1. A pártkongresszus, miután meghallgatta a mezőgazdasági szekció munkájáról szóló beszámolót, a beszámolót tudomásul veszi; a kongresszus megállapítja, hogy a helyi munka tapasztalatairól összegyűjtött anyag nem elegendő, s mind a pártnak, mind a szovjet intézményekben működő valamennyi kommunista frakciónak elsőrendű feladatául tűzi ki a helyi gyakorlati tapasztalatok gondos összegyűjtését és igen figyelmes tanulmányozását.

2. A kongresszus helyteleníti azokat a rendszabályokat, amelyek a mezőgazdasági szövetkezeti intézmények feloszlatására (vagy elhamarkodott átalakítására?) irányulnak, s a legnagyobb óvatosságot ajánlja ezen a téren.

3. A mezőgazdasági bérmunka alkalmazása és a földbérlet feltételei kérdésében a pártkongresszus javasolja az ezen a területen dolgozó funkcionáriusoknak, hogy felesleges formaságokkal ne gördítsenek akadályokat sem az egyik, sem a másik jelenség elé, és szorítkozzanak a legutóbbi Szovjetkongresszus határozatának megvalósítására, valamint annak tanulmányozására, hogy milyen gyakorlati rendszabályokkal volna célszerű korlátozni az e téren észlelhető szélsőségeket és káros túlzásokat.

4. A kongresszus a parasztság közötti egész pártmunka elsőrendű és legfőbb feladatának a

vetésterület azonnali kibővítésében, a felszántott földterület növelésében, a mezőgazdasági termékek mennyiségének növelésében, a parasztság súlyos szükségének enyhítésében nyujtandó gyakorlati segítséget tekinti; minden erővel és eszközzel támogatni és segíteni kell a parasztság legszegényebb részét, s kitartó munkával olyan rendszabályok kidolgozására kell törekedni, amelyek e tekintetben gyakorlatilag beválnak még a mai nehéz viszonyok között is.

Kommunista üdvözlettel

Lenin

Először 1925-ben jelent meg.

TÚLSÁGOSAN NAGY ÁRAT FIZETTÜNK[69]

Képzeljük el, hogy a kommunisták képviselőjének be kell jutnia egy helyiségbe, amelyben a burzsoázia megbízottai eléggé népes munkásgyülekezet előtt fejtik ki propagandájukat. Képzeljük el továbbá, hogy a helyiségbe való belépésért a burzsoázia magas belépődíjat követel tőlünk. Ha a belépődíj nem volt előre kikötve, természetesen alkudnunk kell, nehogy megterheljük pártunk költségvetését. Ha a helyiségbe való belépésért túlságosan nagy árat fizettünk, kétségkívül hibát követtünk el. De jobb nagy árat fizetni — legalábbis addig, amíg nem tanultunk meg kellőképpen alkudni —, semmint lemondani arról a lehetőségről, hogy felszólalhassunk a munkások előtt, akik mindeddig a reformistáknak, azaz a burzsoázia leghívebb barátainak, hogy úgy mondjuk, kizárólagos „birtokában" voltak.

Ez a hasonlat jutott az eszembe, amikor a mai „Pravdá"-ban elolvastam egy berlini távirati jelentést arról, hogy milyen feltételekkel jött létre a három Internacionále képviselői közötti megállapodás.

Meggyőződésem szerint képviselőink helytelenül jártak el, amikor elfogadták a következő két feltételt: az első feltételt, mely szerint a Szovjethatalom nem fog halálbüntetést alkalmazni a 47 szociálforradalmár ügyében; a második feltételt, mely szerint a Szovjethatalom megengedi, hogy a bírósági tárgyaláson mind a három Internacionále képviselői jelen lehessenek.

Mind a két feltétel nem egyéb, mint politikai engedmény, amelyet a forradalmi proletariátus a reakciós burzsoáziának tett. Ha valaki kételkednék ennek a megható-

rozásnak a helyességében, akkor ahhoz, hogy feltárjuk az ilyen ember politikai naivitását, elég, ha ezt a kérdést intézzük hozzá: beleegyezne-e az angol vagy valamely más jelenlegi kormány abba, hogy mind a három Internacionále képviselői résztvegyenek a felkeléssel vádolt írországi munkások perének bírósági tárgyalásán? vagy a nemrégen lefolyt felkeléssel vádolt délafrikai munkások perének tárgyalásán?[70] hajlandó-e ezekben és hasonló esetekben az angol vagy egy másik kormány megígérni, hogy nem fog halálbüntetést alkalmazni politikai ellenfeleivel szemben? Ha csak egy kicsit is elgondolkozunk ezen a kérdésen, máris megértjük a következő egyszerű igazságot: a reakciós világburzsoáziának a forradalmi világproletariátus elleni harca játszódik le előttünk. A szóbanforgó esetben a Kommunista Internacionále, amely ebben a harcban az egyik felet képviseli, politikai engedményt tesz a másik félnek — a reakciós burzsoáziának. Mert a világon mindenki tudja (azokon kívül, akik leplezni akarják a nyilvánvaló igazságot), hogy az eszerek ténylegesen, sőt néha formailag is, az egész nemzetközi reakciós burzsoáziával egységfrontot alkotva lőttek a kommunistákra és szerveztek felkeléseket ellenük.

Mármost az a kérdés, hogy milyen engedményt tett nekünk ennek fejében a nemzetközi burzsoázia? A válasz erre csak egy lehet: semmiféle engedményt nem tett.

Ezt a nyilvánvaló igazságot csakis olyan elmefuttatásokkal próbálhatják palástolni, amelyek az osztályharcnak ezt az egyszerű és világos igazságát elhomályosítják, csakis olyan elmefuttatásokkal, amelyek port hintenek a munkások és a dolgozó tömegek szemébe. A III. Internacionále képviselői által Berlinben aláírt megállapodás értelmében mi már két politikai engedményt tettünk a nemzetközi burzsoáziának. És semmiféle engedményt nem kaptunk tőle cserébe.

A II. és a II½-es Internacionále képviselői kizsaroltak egy olyan politikai engedményt, amelyet a proletariátus tett a burzsoáziának, s ugyanakkor kereken megtagadták, hogy a nemzetközi burzsoáziánál bárminő politikai engedményt érjenek el, vagy akárcsak megkíséreljenek elérni a forradalmi proletariátus számára. A burzsoá diplomácia

ügyes képviselői (a burzsoázia sok évszázadon át tanította osztálya képviselőit, hogy jó diplomaták legyenek) természetesen elhomályosították ezt a vitathatatlan politikai tényt, de a tény elhomályosítására irányuló kísérlet mit sem változtat magán a tényen. Hogy a II. és a II½-es Internacionále egyik vagy másik képviselője közvetlen vagy közvetett összeköttetésben állott-e a burzsoáziával, ez az adott esetben tizedrangú kérdés. Nem vádoljuk őket közvetlen kapcsolattal. Egyáltalán nem tartozik a tárgyhoz, hogy vajjon közvetlen, vagypedig meglehetősen szövevényes közvetett kapcsolat állt-e itt fenn. A tárgyhoz csak az tartozik, hogy a Kommunista Internacionále a II. és a II½-es Internacionále megbízottainak nyomására politikai engedményt tett a nemzetközi burzsoáziának, s hogy cserébe semmiféle engedményt nem kaptunk.

Milyen következtetést vonhatunk le ebből?

Mindenekelőtt azt a következtetést, hogy Radek, Buharin és a többi elvtárs, aki a Kommunista Internacionálét képviselte, helytelenül járt el.

Továbbá: az következik-e ebből, hogy össze kell tépnünk az általuk aláírt megállapodást? Nem. Azt hiszem, ez a következtetés helytelen volna, s az aláírt megállapodást nem kell összetépnünk. Csak le kell vonnunk azt a következtetést, hogy a burzsoá diplomaták ezúttal ügyesebbek voltak a mieinknél, s hogy a következő alkalommal — ha a belépődíj nem lesz előre kikötve — ügyesebben kell majd alkudnunk és manővereznünk. Szabályként kell leszögeznünk, hogy a nemzetközi burzsoáziának nem teszünk politikai engedményt (bármily ügyesen takargassák is bármiféle közvetítők ezeket az engedményeket), ha cserébe a nemzetközi burzsoázia nem tesz többé-kevésbbé egyenértékű engedményt Szovjet-Oroszország vagy a kapitalizmus ellen harcoló nemzetközi proletariátus más osztaga javára.

Lehetséges, hogy az olasz kommunisták, valamint a francia kommunisták és szindikalisták egy része, akik ellenezték az egységfront taktikáját, ebből a gondolatmenetből azt a következtetést fogják levonni, hogy az egységfront-taktika hibás. Ez a következtetés nyilvánvalóan helytelen. Ha a kommunisták megbízottai túlságosan nagy árat

fizettek azért, hogy beléphessenek abba a helyiségbe, amelyben némi, ha nem is nagy lehetőségük van arra, hogy olyan munkásokhoz szóljanak, akik eddig a reformisták kizárólagos „birtokában“ voltak, akkor igyekezni kell ezt a hibát a következő alkalommal jóvátenni. De összehasonlíthatatlanul nagyobb hiba volna, ha visszautasítanánk minden feltételt, megtagadnánk minden díjfizetést s ezzel lemondanánk arról, hogy bejussunk ebbe az elég szigorúan őrzött, zárt helyiségbe. Radek, Buharin és a többi elvtárs hibája nem nagy; annál kevésbbé az, mert mi legfeljebb azt kockáztatjuk, hogy Szovjet-Oroszország ellenségei a berlini tanácskozás eredményén felbuzdulva esetleg két-három sikeres merényletet szerveznek majd egyes személyek ellen. Mert most már előre tudják, hogy nyugodtan rálőhetnek a kommunistákra, mert megvan rá az esély, hogy a berlinihez hasonló valamilyen tanácskozás majd megakadályozza a kommunistákat abban, hogy visszalőjenek rájuk.

De azért mégis ütöttünk bizonyos rést a zárt helyiségen. Radek elvtársnak mindenesetre sikerült leleplezni a munkásoknak legalább egy része előtt, hogy a II. Internacionále nem volt hajlandó felvenni a tüntetés jelszavai közé a versailles-i szerződés érvénytelenítésének jelszavát. Az olasz kommunistáknak, valamint a francia kommunisták és szindikalisták egy részének igen nagy hibája az, hogy megelégszenek meglevő ismereteikkel. Megelégszenek azzal, hogy jól tudják, hogy a II. és II½-es Internacionále képviselői, valamint a Paul Levi, Serrati stb. urak a burzsoáziának rendkívül ügyes megbízottai és a burzsoázia befolyásának közvetítői. De azok az emberek és munkások, akik valóban határozottan tudják ezt és valóban tisztában vannak ennek jelentőségével, kétségkívül kevesebben vannak Olaszországban, Angliában, Amerikában és Franciaországban egyaránt. A kommunisták ne zárkózzanak be a maguk csigaházába, hanem tanuljanak meg úgy cselekedni, hogy bizonyos áldozatoktól sem riadva vissza, a minden új és nehéz vállalkozás elején elkerülhetetlen hibáktól sem félve, behatoljanak a zárt helyiségbe, ahol a burzsoázia képviselői befolyásolják a munkásokat. Azok a kommunisták, akik nem akarják megérteni és nem akar-

ják megtanulni ezt, nem is remélhetik, hogy megnyerik a munkások többségét, vagy legalábbis megnehezítik és lassítják e többség meghódítását. Márpedig ez kommunisták részéről és a munkásforradalom minden igazi híve részéről megbocsáthatatlan.

A burzsoázia — diplomatái személyében — ismét ügyesebbnek bizonyult a Kommunista Internacionále képviselőinél. Ez a berlini tanácskozás tanulsága. Ezt a tanulságot nem fogjuk elfelejteni. Ebből a tanulságból levonjuk a szükséges következtetéseket. A II. és a II½-es Internacionále képviselőinek azért kell az egységfront, mert azt remélik, hogy mértéktelenül nagy engedmények kicsikarásával meggyengítenek bennünket; azt remélik, hogy majd minden belépődíj nélkül behatolnak a mi kommunista helyiségünkbe; azt remélik, hogy az egységfront-taktika segítségével meg fogják győzni a munkásokat a reformista taktika helyességéről és a forradalmi taktika helytelenségéről. Nekünk azért kell az egységfront, mert mi az ellenkezőjéről akarjuk meggyőzni a munkásokat. Kommunista képviselőink hibáit pedig visszafordítjuk ellenük és azon pártok ellen, amelyek ezeket a hibákat elkövetik, s ugyanakkor igyekezni fogunk okulni ezekből a hibákból és rajta leszünk, hogy a jövőben ne ismétlődjenek meg. De semmiesetre sem engedjük meg, hogy kommunistáink hibáinak a proletariátus tömegei lássák kárát, amelyek az egész világon a támadó tőke rohamának vannak kitéve. Az egységfront taktikáját azért fogadtuk el és fogjuk következetesen megvalósítani, hogy segítsük ezeket a tömegeket a tőke elleni harcukban, hogy segítsünk nekik megérteni az egész nemzetközi gazdasági élet és az egész nemzetközi politika két frontjának „fortélyos összefüggéseit".

1922 április 9.

„Pravda" 81. sz.
1922 április 11.
Aláírás: Lenin.

HATÁROZAT A HELYETTESEK (A NÉPBIZTOSOK TANÁCSA ÉS A MUNKA ÉS HONVÉDELEM TANÁCSA ELNÖKHELYETTESEINEK) MUNKÁJÁRÓL[71]

I. A HELYETTESEK ÁLTALÁNOS ÉS FŐ FELADATAI

1. A helyettesek fő feladata, amelyért külön felelősek és amelynek minden egyebet alá kell rendelniök: a dekrétumok, törvények és rendeletek tényleges végrehajtásának ellenőrzése; a szovjet intézmények személyi állományának csökkentése, a szovjet intézményekben folyó ügyvitel rendezésének és egyszerűsítésének ellenőrzése; harc a bürokratizmus és az aktatologatás ellen.

Minden további e fő feladat részletezése vagy e fő feladat részleges kiegészítése.

A helyettesek feladata:

2. Ügyelni arra, hogy a szovjet kérdéseket más intézményekben, mind szovjet, mind pedig pártintézményekben (az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Elnöksége, az OKP Központi Bizottságának Politikai és Szervező Irodája — és így tovább, kivétel nélkül), csakis a helyettesek tudtával és részvételével vizsgálják meg.

3. A legnagyobb mértékben mentesíteni a Népbiztosok Tanácsát és a Munka és Honvédelem Tanácsát azoktól az apró-cseprő kérdésektől, amelyeket részben (és főleg) hivatali ügyintézés útján, részben (éppen a halaszthatatlan és különösen fontos esetekben) a helyettesek közvetlen rendelkezései útján kell megoldani.

4. Gondosan ügyelni arra, hogy a *Munka és Honvédelem Tanácsának* rendelkező ülései és különösen a *Népbiztosok Kistanácsa*[72] a feltétlenül szükséges kereteken túl ne szélesítsék ki tevékenységük körét, ne komplikálják

munkájukat és a rájuk háruló feladatokat, ne engedjék meg funkcióik bürokratikus elburjánzását és felduzzasztását, hanem követeljenek minden egyes népbiztostól és minden egyes intézménytől önállóbb és felelősségteljesebb munkát.

5. Kényszeríteni a népbiztosokat és az önállóan működő intézményeket, hogy önállóan és felelősen vezessenek kapott jogaik és a rájuk háruló kötelezettségek keretein belül.

6. Ügyelni arra, hogy mindenekelőtt a népbiztossági kollégiumok tagjainak és a legfontosabb szovjet funkcionáriusoknak, majdpedig minden szovjet funkcionáriusnak a felelősségét teljesen pontosan és egyénileg megállapítsák; kíméletlenül harcolni az ellen a ma uralkodó gyakorlat ellen, hogy nincsenek pontosan körülhatárolva, nincsenek elég világosan megfogalmazva az egyes funkcionáriusok feladatai, és az ebből fakadó teljes felelőtlenség ellen.

7. Személyesen megismerkedni bizonyos számú szovjet funkcionáriussal, mégpedig nemcsak a magasállásúakkal, hanem feltétlenül a közép- és alacsonyabb beosztásban dolgozó funkcionáriusokkal is olymódon, hogy magukhoz hívják őket, továbbá a lehetőséghez mérten kiszállnak az egyes moszkvai intézményekbe és vidékre az emberek ellenőrzése és kiválasztása, valamint a szovjet apparátus tényleges megjavítása céljából.

8. Mozgósítani azokat a népbiztosságokat és a népbiztosságok azon osztályait és intézményeit, amelyek bizonyos idő folyamán különösen döntő jelentőségre tesznek szert, ezeknek maximális segítséget nyujtani munkaerővel, pénzzel, a helyettesek személyes útmutatásaival stb.

II. A HELYETTESEK MUNKÁJÁRA VONATKOZÓ KÜLÖNLEGES KÉRDÉSEK

9. A helyettesek fordítsák munkájuknak mintegy $^{9}/_{10}$ részét a gazdasági népbiztosságokra, s $^{1}/_{10}$ részét a többire.

10. A közeljövőben a pénzügyi kérdések kerülnek az első helyre; a helyettesek ezekre fordítsák a legnagyobb figyelmet.

11. Különösen sürgős a prémium-rendszer bevezetése,

a szovjet alkalmazottak jutalmazása a Külkereskedelmi Népbiztosság, a szövetkezetek és más kereskedelemmel foglalkozó intézmények forgalmának és hasznának nagyságától függően.

Meg kell szervezni azoknak az intézkedéseknek rendszeres tanulmányozását és előkészítését, amelyek majd kiterjesztik a prémium-rendszert általában minden szovjet alkalmazott egész fizetésére.

12. Be kell szüntetni mindazokat a munkálatokat, amelyek egy külön belkereskedelmi népbiztosság felállítására, illetve a belkereskedelmi ügyeknek a Külkereskedelmi Népbiztossághoz vagy a Legfőbb Népgazdasági Tanácshoz való csatolására irányulnak. A *Munka és Honvédelem Tanácsa* mellett külön *„Belkereskedelmi bizottságot"* kell alakitani, minimális létszámú titkársággal; e bizottság egyedüli helyi szervei a kormányzósági gazdasági tanácskozások legyenek.

13. Nagyon fontos figyelemmel kisérni az állami trösztök munkáját abból a célból, hogy különválasszák a tűrhetően megszervezett trösztöket a többségben levő pocsékul megszervezett trösztöktől, és hogy ez utóbbiakat feltétlenül bezárják; ellenőrizzék a kommunisták (tényleges) szerepét az állami trösztök igazgatóságaiban; jelöljék ki azokat a személyeket, akik valóban felelősek az ügyintézésért, mégpedig sikeres ügyintézésért.

14. Szükséges, hogy mindegyik helyettes vállalja a felelősséget egyik vagy másik népbiztosság egy-két mintaosztályának vagy mintaintézményének megszervezéséért, abból a célból, hogy ez a szerv kidolgozza a létszámnormákat, ellenőrizze e normák betartását, megállapitsa az ügyintézés legjobb módszereit és ellenőrizze e módszerek alkalmazását.

A munka módszereit, a munka termelékenységének emelésére irányuló módszereket, az ellenőrzés módszereit, amelyeket ebben a kisszámú, de valóban mintaszerű intézményben kidolgoznak, később fokozatosan meg kell honosítani valamennyi szovjet intézményben.

Tekintettel e kérdés rendkívüli fontosságára s a bürokratikus hagyományokat védelmező szovjet bürokrácia makacs ellenállására, elkerülhetetlenül szívós harcot kell folytatni azért, hogy néhány mintaszerű intézményt szervezzünk, amelyek alkalmasak a többi intézmény fel-

zárkóztatására és ellenőrzésére. A megfelelő intézményekkel (a Szovjet-alkalmazottak Szakszervezetének Központi Bizottságával, a Szakszervezetek Összoroszországi Központi Tanácsával, a Munkaügyi Intézettel stb. stb.) egyetértésben és a helyettesek felügyeletével le kell fordítani és ki kell adni a legjobb és legújabb irodalmat, különösen az amerikait és a németet, amely a munka és az igazgatás megszervezésére vonatkozik.

15. Ügyelni kell — kezdetnek elég csak egészen kisszámú intézményben — a kommunisták beosztására a szovjet intézményeken belül, arra törekedve, hogy a kommunisták kizárólag olyan állásokat töltsenek be (a ranglétrának mind a legtetején, mind a legalján), ahol valóban ellenőrizhetik a munka menetét, valóban harcolhatnak a bürokratizmus és az aktatologatás ellen, valóban azonnal meg tudják javítani a helyzetet és meg tudják könnyíteni azoknak a szerencsétlen állampolgároknak a sorsát, akik kénytelenek igénybe venni csapnivalóan rossz szovjet apparátusunk szolgálatait.

A ranglétra alján levő állásokat betöltő kommunistákra különösen nagy figyelmet kell fordítani, mert ezek gyakorlatilag gyakran fontosabbak, mint azok, akik fent vannak.

16. A kormányzósági gazdasági tanácskozások jelentéseit rendszeresen el kell olvasniok először is az Állami Tervbizottság tagjainak, valamint a Központi Statisztikai Hivatal és az „Ekonomicseszkaja Zsizny" munkatársainak, úgy, hogy mindnyájan a lehető legrövidebb formában véleményt adjanak róluk a sajtó vagy saját intézményeik számára, és felelősek legyenek azért, hogy idejében kiadják a szükséges útmutatásokat és levonják a megfelelő következtetéseket; másodszor, ezeket a jelentéseket el kell olvasnia egy néhány tucatnyi (nem kevesebb) és lehetőleg nem az alkalmazottak közül kikerülő kommunistából álló csoportnak, akik hivatalon kívüli, *csak* kommunista szempontból tudják tanulmányozni a jelentéseket.

Miljutyin elvtárs petrográdi csoportja végezze a kormányzósági gazdasági tanácskozások jelentéseinek elosztását, e jelentések elolvastatása, az ujságokban, folyóiratokban, összefoglaló brosúrákban stb. való felhasználásuk céljából.

Következetesen harcolni kell a különböző gazdasági intézmények (a kerületi gazdasági tanácskozások, az állami trösztök, a „vegyes társaságok“ stb. stb.) kötelezően kinyomatandó jelentései körének fokozatos kibővítéséért, mert ha nem szoktatjuk rá a lakosság egyre nagyobb részét arra, hogy a könyvtárakban vegye igénybe az effajta jelentéseket, szó sem lehet arról, hogy egy félig ázsiai ország valóban kulturált és szocialista országgá váljon.

17. Az „Ekonomicseszkaja Zsizny“ című ujságot a *Munka és Honvédelem Tanácsának* tényleges szervévé, *a gazdasági igazgatás szervévé* kell változtatni. Mindkét helyettes köteles rendszeresen olvasni a lapot és kíméletlenül harcolni az ellen az irodalmárok és szovjet funkcionáriusok körében uralkodó törekvés ellen, hogy ezt a lapot a különböző „vélemények“, nézetek és a kötekedés közönséges „félfüggetlen“, intellektuel-burzsoá szócsövének színvonalára süllyesszék, amely nem foglalja össze a jelentéseket, nem ellenőrzi a jelentések rendszeres beérkezését, nem elemzi komolyan az *egyes intézmények* gazdasági munkáját, nem bírálja komolyan a jó és rossz intézményeket, *személyeket*, munkamódszereket stb.

Évekig kell még harcolni azért, hogy az „Ekonomicseszkaja Zsizny“ a *gazdasági igazgatás*, a szocialista építés tényleges szervévé váljon, de annál inkább szükséges, hogy ez a harc következetes és rendszeres legyen.

18. Ugyanez vonatkozik a Központi Statisztikai Hivatalra is. Gondoskodni kell arról, hogy a Hivatal ne „akadémikus“ és ne „független“ szerv legyen, mint ahogy a régi burzsoá szokáshoz híven $^{9}/_{10}$ részben ma is az, hanem a szocialista építés szerve legyen, amely megvizsgálja, ellenőrzi és nyilvántartja azt, amit a szocialista államnak ma, most, elsősorban kell tudnia. A régi szokások ellenállása itt is elkerülhetetlenül igen makacs lesz; annál makacsabb harcot kell vívni ellenük. (Kérem a helyetteseket, nézzék át az „Ekonomicseszkaja Zsizny“ szerkesztőjével és a Központi Statisztikai Hivatallal e kérdéssel kapcsolatban 1921 nyarán folytatott levelezésemet*.)

---

* Lásd ebben a kötetben 17—20. és 11—16. old. — *Szerk.*

III. A HELYETTESEK MUNKAMÓDSZERE; APPARÁTUSUK

19. A helyettesek a lehető legnagyobb mértékben mentesítik magukat az apró-cseprő ügyektől és a népbiztosokkal, valamint a kollégiumok tagjaival való felesleges személyes megbeszélésektől, amelyek rendszerint rengeteg időt rabolnak el és ezzel lehetetlenné teszik, hogy a helyettesek a tényleges munka ellenőrzésével foglalkozzanak.

20. A helyettesek a legnagyobb mértékben mentesítik magukat a különböző bizottságokban való részvételtől.

21. A helyettesek minden úton-módon törekszenek a meglevő bizottságok feloszlatására (amelyek $^9/_{10}$ részben fölöslegesek s megvan az a sajátosságuk, hogy a feloszlatás után kissé más mezben igen gyorsan újjászületnek) és megakadályozzák új bizottságok alakítását.

22. Ha elkerülhetetlenné válik, hogy valamely kérdést bizottság vizsgáljon meg, a helyettesek, ha csak egy mód van rá, ne vegyenek személyesen részt a bizottságokban, hanem a lehetőséghez képest szorítkozzanak arra, hogy véglegesen jóváhagyják a bizottságok határozatait vagy megsürgetik a munkát és jóváhagyás végett a megszabott úton továbbítják a bizottságok határozatait.

23. A helyettesek apparátusa először: a *Népbiztosok Tanácsa* és a *Munka és Honvédelem Tanácsa* ügyintézőinek személyi állománya, valamint ezek helyettesei és titkárai. Ezt az apparátust semmiképpen sem szabad jobban kibővíteni annál a feltétlenül szükséges minimumnál, amelyre a helyettesek *személyesen* tudnak felügyelni (ne legyen túlságosan nagy). Másodszor: a helyettesek külön megbízásokat adhatnak a Népbiztosok Kistanácsa egyes tagjainak. Harmadszor: a helyettesek legfőbb apparátusa a Munkás-Paraszt Felügyelet Népbiztossága.

A helyettesek személyesen választják ki munkatársaikat és ügyintézőiket ebből a népbiztosságból, megtanítják őket erre a munkára és ellenőrzik munkájukat, s különösen arra törekednek, hogy minél nagyobb mértékben vegyenek részt pártonkívüli munkások és parasztok ebben a munkában (ez rendkívül nehéz dolog, de egyszersmind olyan is,

amelynek fokozatos fejlesztése nélkül a Szovjethatalom elkerülhetetlen pusztulásra van ítélve).

24. A helyetteseknek saját hatalmuk alapján az eddiginél gyakrabban kell alkalmazniok adminisztratív fegyelmi büntetéseket (megsürgetni az e kérdéssel foglalkozó törvényjavaslatot, amelyen Cjurupa elvtárs dolgozik) azokkal szemben, akik bürokratikus, aktatologató módszerekkel dolgoznak, nem hajtják végre pontosan az utasításokat, hanyag munkát végeznek stb. Jelentősebb bűnök esetében szükséges, hogy a bűnösöket elmozdítsák állásukból, bíróság elé állítsák, s az Igazságügyi Népbiztosság útján példamutató, nyilvános tárgyalásokat szervezzenek.

IV. A KÉT HELYETTES MUNKÁJÁNAK EGYSÉGÉRŐL

25. Hogy a két helyettes munkájában teljes egység legyen, a helyettesek másolatokon közlik egymással a legfontosabb rendelkezéseket és rendszeresen gyorsíróval jegyeztetik azokat a rendelkezéseket, utasításokat stb., amelyeket szóban, személyes megbeszélések alkalmával adnak ki (persze, a legrövidebb formában és csak a legfontosabbakat). A Népbiztosok Tanácsának ügyintézőségén a gyorsírónők számát ennek érdekében annyira kell emelni, hogy a helyettesek egész munkaideje alatt 2 gyorsírónő tartson állandóan ügyeletet. Ha szükséges, néhány kiváló diktafont kell rendelni külföldről.

26. Ugyanez vonatkozik az akár írásban, akár szóban tett legfontosabb jelentésekre is.

27. Szükséges és igen fontos esetekben a helyettesek tanácskoznak egymással, hogy egységesen értelmezzék a feladatokat, egységesen cselekedjenek és mindenképpen kiküszöböljék az egymást keresztező és egymásnak ellentmondó utasításokat a munkában.

Ha a helyettesek között nézeteltérés merül fel, a kérdést a Népbiztosok Tanácsának elnöke, távolléte esetén pedig a Központi Bizottság Politikai Irodája vagy általa külön kijelölt elvtárs dönti el.

V. A MUNKA FELOSZTÁSA A HELYETTESEK KÖZÖTT

28. A legközelebbi hónapokra, míg külön rendeletet ki nem dolgozunk, a helyettesek között a következő munkamegosztás van érvényben:

29. Cjurupa elvtárs elnököl a Népbiztosok Tanácsában (ha az ülés két óránál tovább tart, az elnöklést átadja Rikov elvtársnak). A nem elnöklő helyettes jelenléte is kötelező a Népbiztosok Tanácsában és a Munka és Honvédelem Tanácsában (plenáris ülésen).

Cjurupa elvtárs írja alá a sajtó számára a Népbiztosok Tanácsának határozatait és a Tanács nevében kiadott távirati rendelkezéseket, valamint figyelemmel kíséri a Népbiztosok Tanácsának és a Népbiztosok Kistanácsának bizottságait és a Népbiztosok Kistanácsának munkáját. Ugyancsak ő közelebbről figyelemmel kíséri a Népbiztosok Tanácsának ügyintézőségét és titkárságát, s ugyanakkor felelős azért, hogy ez az apparátus a legteljesebb összhangban működjék a *Munka és Honvédelem Tanácsának* apparátusával s hogy a két apparátus utasításai ne keresztezzék egymást és ne mondjanak ellent egymásnak.

30. Rikov elvtárs elnököl a *Munka és Honvédelem Tanácsának* plenáris ülésein, a sajtó számára ő írja alá a Tanács határozatait és távirati rendelkezéseit, közelebbről figyelemmel kíséri a *Munka és Honvédelem Tanácsának* ügyintézőségét és titkárságát (szem előtt tartva a fenti feltételt, hogy ez az apparátus teljes összhangban működjék a Népbiztosok Tanácsának apparátusával).

31. A végrehajtás ellenőrzése, a létszámcsökkentésnek és az apparátus javításának figyelemmel kísérése, valamint a Népbiztosok Tanácsa és a *Munka és Honvédelem Tanácsa* határozata nélkül megoldható egyes kisebb folyó kérdések tekintetében a népbiztosságok a következőképpen oszlanak meg a helyettesek között:

Cjurupa elvtárs hatáskörébe tartozik:

Földművelésügyi Népbiztosság
Közlekedésügyi Népbiztosság
Legfőbb Népgazdasági Tanács
Postaügyi Népbiztosság

Igazságügyi Népbiztosság
Belügyi Népbiztosság
Nemzetiségügyi Népbiztosság
Közoktatásügyi Népbiztosság

Rikov elvtárs hatáskörébe tartozik:

Pénzügyi Népbiztosság
Külkereskedelmi Népbiztosság
Belkereskedelmi Bizottság
Szövetkezeti Központ
Munkaügyi Népbiztosság (és részben a Szakszervezetek Összoroszországi Központi Tanácsa)
Népjóléti Népbiztosság
Közellátási Népbiztosság
Hadügyi Népbiztosság
Külügyi Népbiztosság
Egészségügyi Népbiztosság
Központi Statisztikai Hivatal
Területi gazdasági tanácskozások
Koncesszió-bizottság
Állami Tervbizottság

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

1922. IV. 11.

Először 1928-ban jelent meg.

LEVÉL I. V. SZTÁLINNAK

Sztálin elvtársnak (a Politikai Iroda számára)

IV/15.

Az imént kaptam meg az „Adalékok a francia-orosz kapcsolatok történetéhez. 1910—1914“ című könyvet[73]. A 733 oldalas kötetecskét azzal a szégyentelen, igazi szovjet hanyagsággal adták ki, amiért börtön jár. Nincs feltüntetve rajta az ár. Nincs feltüntetve rajta a felelős személy vagy személyek neve. Nincs benne mutató!! Egyszerűen *felsorolják* a neveket, azt is *hanyagul*. És így tovább.

Javaslom:

1) kötelezzék Ganyeckijt és Karahant, hogy két napon belül kerítsék elő mindazokat, akik felelősek a könyv kiadásáért;

2) kötelezzék ugyancsak őket, hogy állítsák le a könyv árusítását;

3) — készíttessenek el beragasztás végett egy pótlapot, s azon tüntessék fel a hiányokat;

4) — készíttessenek el egy értelmes mutatót; egyszóval csütörtökre terjesszenek a Központi Bizottság elé *rövid* jelentést mindezekről a képtelenségekről — a kiadvány hibáiról és a kijavítás módozatairól.

Lenin

P. S. Az „Előszó“-ban — az *sincs aláírva!!* — megnevezik M. N. Pokrovszkijt, de világos, hogy a

kiadásért, a *műszaki kiállításért* nem ő felelős, mert ő az anyag *összegyűjtésén* dolgozott.

Először e kötet orosznyelvű kiadásában jelent meg.

ELŐSZÓ A „RÉGI CIKKEK AZ ÚJAKHOZ KÖZELÁLLÓ TÉMÁKRÓL" CÍMŰ BROSÚRÁHOZ

ELŐSZÓ AZ 1922-ES KIADÁSHOZ[74]

Nem én, hanem a moszkvai kommunisták kezdeményezték, hogy kiadják ezt a brosúrát. Én eleinte elleneztem e régi cikkek újabb kiadását, mert elévülteknek tartottam őket.

Miután átolvastam a moszkvai elvtársak által előkészített kiadvány szövegét, meggyőződtem arról, hogy ebben az esetben a régi kevésbbé évült el, mint várható volt. Sőt, ebben az esetben ezek a régi cikkek nagyrészt egyáltalán nem évültek el, bár azóta négy év telt el rendkívül rohamos és gyors forradalmi fejlődésben.

Ma, 1922 tavaszán a helyzet fő sajátosságai nagyjából megegyeznek 1918 tavaszának fő sajátosságaival. Akkor volt a „lélegzetvételi szünet" a két háború között: az imperialista háború között, amelyet 1918 februárjában fejeztünk be (jobban mondva: majdnem befejeztünk) és a polgárháború között, amely nem fejeződött be a Bogajevszkij-féle ellenforradalmárokon aratott első győzelemmel, hanem amelyet még csak akkor készítettek elő a csehszlovákok, Kornyilovék, Gyenyikinék és társaik.

Ma Génua megint ilyen „lélegzetvételi szünetet" jelent, de mérhetetlenül nagyobb, világméretű lélegzetvételi szünetet a között a háború között, amelyet a világ burzsoáziája Szovjet-Oroszország ellen viselt és elvesztett, és az új háború között, amelyet ez a burzsoázia előkészít ugyan, de mindeddig még nem készített elő teljesen. (Ezeket a sorokat 1922 április 28-án írom, amikor a legutóbbi hírek a szakadás közelgő veszélyéről tudósítanak.)

A szovjet politika „veleje" — éppúgy, mint akkor — most is a szervezés, a nyilvántartás és ellenőrzés, a lassú,

óvatos, gyakorlatias közeledés a gyakorlati feladathoz, a tényleges munka ellenőrzéséhez, gyakorlati tapasztalataink tanulmányozásához. Erről volt alkalmam beszélni néhány héttel ezelőtt az OKP XI. Kongresszusán. A kongresszus elfogadta ezt a „vonalat", mint a Központi Bizottság beszámolójával kapcsolatos határozatából és más határozataiból látható. Ezt a vonalat igyekeztem összefoglalni a XI. kongresszus záróülésén mondott zárszavamban.

Az 1918-as régi brosúra új kiadása nem haszontalan ma, mert az akkori viták sokban segítenek tisztázni pártunk mai feladatait. Azok a beszédek, amelyeket Preobrazsenszkij, Oszinszkij, Larin elvtársak mondtak a párt XI. kongresszusán, a Központi Bizottság beszámolójának vitájában, szemléltetően megmutatták, hogy a párt igen sok és nagyon tekintélyes vezető funkcionáriusának figyelme nem oda irányul, ahová irányítani kell. Politikánk feladatainak „velejét" ezek a beszédek helytelenül határozzák meg. Remélem, a közeljövőben sikerülni fog részletesebben beszélgetnem erről az olvasókkal. Egyelőre azonban arra a megjegyzésre kell szorítkoznom, hogy az új kiadásra kerülő brosúrában éppen annak tisztázásáról van szó, hogy miért került akkor előtérbe *(és kerül előtérbe ma is)* az a feladat, hogy „tanuljunk dolgozni", helyesebben osztva el az embereket, igyekezve egyénileg felelőssé tenni mindenkit egy pontosan meghatározott munkáért, figyelmesebben tanulmányozva és ellenőrizve a gyakorlati munkatapasztalatokat, nem hajhászva újabb intézmények, újabb megszervezés, átszervezés stb. „újabb" terveit.

Befejezésül még egy feltétlenül szükséges megjegyzés. A brosúrából kihagytam az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésén 1918 tavaszán mondott zárszavamat[75]. Ezt a beszédet úgy jegyezték le, hogy teljesen hasznavehetetlen. Ezzel kapcsolatban újra meg kell ismételnem, amit már egyszer megjegyeztem — 1919-ben vagy 1920-ban — a petrográdi elvtársakhoz írott levelemben azzal, hogy közöljék azt a sajtóban, de ők sajnos nem közölték*. Nevezetesen: nem vállalok felelősséget beszédeim szövegéért abban a formában, ahogy a lapokban

* Lásd ebben a kötetben 108—110. old. — *Szerk.*

rendszerint közlik őket, és nyomatékosan kérem, hogy ne közöljék ezeket a beszédeket, hacsak nincs égetően és külö-nösen nagy szükség rá, de akkor ismételjék meg legalább mostani pontos nyilatkozatomat. Azért-e, mert gyakran túlságosan gyorsan beszélek; azért-e, mert stilisztikai szempontból gyakran nagyon helytelenül fejezem ki magam; azért-e, mert nálunk rendszerint sebtében és fölöttébb rosszul jegyzik a beszédeket; mindezen és talán még más okokból-e, de tény, hogy lejegyzett beszédeim szövegéért felelősséget nem vállalok és kérem, hogy ne közöljék ezeket. Feleljenek érte azok, akik jegyzik a beszédet. Közlésre pedig, ha szükséges, bőségesen elegendő brosúra és cikk van, amelyek szövegéért feltétlenül és teljes egészében felelős vagyok.

1922. IV. 28.

N. Lenin

Megjelent: N. Lenin (V. I. Uljanov). „Régi cikkek az újakhoz közelálló témákról" c. brosúrában. Moszkva 1922.

TÁVIRAT AZ AZNYEFTY MUNKÁSAIHOZ ÉS MÉRNÖKEIHEZ

Baku

A munkásosztály ellenségei április 9-ről 10-re virradó éjjel megpróbálták gyujtogatással megsemmisíteni a bakui Szurahani Olajtelepeket. Miután tudomást szereztem arról a rendkívüli hősiességről és önfeláldozásról, amellyel a telepek munkásai és mérnökei életük kockáztatása árán lokalizálták a tüzet, kötelességemnek tartom, hogy Szovjet-Oroszország nevében köszönetet mondjak a Szurahani Olajtelepek munkásainak és mérnökeinek. Az ilyen hőstettek mindennél jobban mutatják, hogy a Szovjet Köztársaság minden nehézség ellenére, a munkásköztársaság eszer és fehérgárdista ellenségeinek egymást érő összeesküvései ellenére végülis győztesként kerül ki a nehézségekből.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

A megírás ideje: 1922 április 28.
Először 1942-ben jelent meg.

A „PRAVDA" MEGALAPÍTÁSÁNAK TIZEDIK ÉVFORDULÓJÁRA

Tíz év telt el a legális „Pravda", a *cári* törvények szerint legális bolsevik napilap megalapítása óta. Ez előtt az évtized előtt pedig körülbelül még egy évtized áll: kilenc év (1903—1912), ha a bolsevizmus létrejöttétől számítjuk, ha pedig a teljesen „bolsevik" irányzatú régi „Iszkra" megalapításától (1900) számítjuk, akkor tizenhárom év (1900—1912).

Tizedik évfordulóját ünnepli az Oroszországban kiadott bolsevik napilap . . . Csak tíz év telt el azóta! A harc és a mozgalom tartalma tekintetében pedig ezalatt vagy száz évet éltünk át. A társadalmi fejlődés gyorsasága az utóbbi öt év folyamán valósággal természetfeletti, ha a régi mértékkel, a II. és a II½-es Internacionále hőseihez hasonló európai filiszterek, e civilizált filiszterek mértékével mérjük, akik megszokták, hogy azt tartsák „természetesnek", hogy a gyarmatokon, a félig függő és egészen szegény országokban százmilliók (több mint egymilliárd ember, ha pontosak akarunk lenni) voltak hajlandók eltűrni, hogy úgy bánjanak velük, mint a hindukkal és kínaiakkal, hajlandók voltak tűrni a hallatlan kizsákmányolást, a nyílt rablást, az éhínséget, az erőszakot, emberi méltóságuk megcsúfolását is, és mindezt azért, hogy a „civilizált" emberek „szabadon", „demokratikusan", „parlamentárisan" dönthessék el azt a kérdést, békésen oszszák-e fel a zsákmányt vagy mészároljanak le tíz-húszmillió embert az imperialista zsákmány elosztása végett — tegnap Németország és Anglia, holnap Japán és Amerika között (Franciaország és Anglia ilyen vagy olyan részvételével).

A legfőbb oka annak, hogy a világ fejlődése ilyen roppant mértékben gyorsult, az, hogy újabb száz- meg száz-

milliók kapcsolódtak be ebbe a fejlődésbe. A régi burzsoá és imperialista Európa, amely megszokta, hogy a világ közepének tartsa magát, elrothadt és szétpukkadt az első imperialista mészárlásban, mint valami bűzlő kelevény. Bárhogy siránkozzanak is ezen a Spenglerek meg az érte rajongani (vagy akárcsak vele foglalkozni) képes művelt nyárspolgárok, a régi Európának ez a hanyatlása az imperialista rablástól és a föld lakossága többségének elnyomásától elhájasodott világburzsoázia hanyatlása történetének egyik epizódja csupán.

Ez a többség most felébredt és mozgásba jött, s ezt a mozgást nem képesek megállítani a legerősebb és „leghatalmasabb" hatalmak sem. De nem ám! Az első imperialista mészárlás mai „győztesei" még a kicsi, jelentéktelenül kicsi Írországot sem képesek legyőzni, még azon a zűrzavaron sem képesek úrrá lenni, amely pénzügyi és valutakérdésekben saját táborukban keletkezett. India és Kína pedig forrong. Ez több mint 700 millió ember. Ez a szomszédos és hozzájuk teljesen hasonló ázsiai országokkal együtt a föld lakosságának több mint a fele. Ott feltartóztathatatlanul és egyre gyorsabban közeledik egy 1905-ös forradalom — azzal a lényeges és óriási különbséggel, hogy 1905-ben Oroszországban a forradalom (legalábbis eleinte) még végbemehetett elszigetelten, vagyis anélkül, hogy azonnal más országokat is bevont volna a forradalomba. Az Indiában és Kínában kibontakozó forradalom azonban már most is bekapcsolódik és bekapcsolódott a forradalmi harcba, a forradalmi mozgalomba, a nemzetközi forradalomba.

A legális bolsevik napilap, a „Pravda" megalapításának tizedik évfordulója szemléltetően mutatja a hatalmas világforradalom nagyarányú gyorsulásának egyik határkövét. 1906—1907-ben a cárizmus, úgy látszott, végzett a forradalommal. A bolsevik párt néhány év mulva be tudott törni — *más formában*, *másképp* — az ellenség fellegvárába és rendszeresen, „legálisan" látott munkához, hogy belülről robbantsa fel az átkozott cári és földesúri önkényuralmat. Eltelt még néhány év, és a bolsevizmus szervezte proletárforradalom győzelmet aratott.

Amikor 1900-ban megalapítottuk a régi „Iszkrát", alig tíz forradalmár vett ebben részt. Amikor létrejött a bolse-

vizmus, ebben, a brüsszeli és londoni illegális kongresszusokon 1903-ban, mintegy negyven forradalmár vett részt.

1912—1913-ban, amikor megalapítottuk a legális bolsevik „Pravdá"-t, tíz- és százezrével álltak mögötte a munkások, akik kopejkás gyüjtéseikkel legyőzték a cárizmus igáját, s a szocializmus kispolgári árulóinak, a mensevikeknek a konkurrenciáját.

1917 novemberében az Alkotmányozó Gyűlés választásain 36 millió szavazóból 9 millió szavazott a bolsevikokra. A valóságban pedig — nem a szavazásban, hanem a harcban — a bolsevikok mögött állt 1917 október végén és novemberben a proletariátus és az öntudatos parasztság *többsége* a II. Összoroszországi Szovjetkongresszus küldöttei többségének személyében, a dolgozó nép legaktívabb és legöntudatosabb része, nevezetesen az akkori tizenkétmillió főnyi hadsereg többségének személyében.

Így fest a számok tükrében a forradalmi világmozgalom „gyorsulása" az utóbbi húsz év alatt. Nagyon kicsiny, nagyon hiányos kép ez, amely nagyon durván fejezi ki egy mindössze 150 milliós nép történetét, mikor e húsz év alatt összesen mintegy egymilliárd vagy még több lakost képviselő országokban kezdődött meg és nőtt legyőzhetetlen erővé a forradalom (egész Ázsiában, de ne feledkezzünk meg Dél-Afrikáról sem, amely éppen nemrégiben fejezte ki azt az igényét, hogy *ember* akar lenni, nempedig rabszolga, és ezt az igényét nem egészen „parlamentáris módon" fejezte ki).

És ha holmi, bocsánat a kifejezésért, „spenglerkék" ebből arra következtetnek (a II. és a II½-es Internacionále „csudaokos" vezéreitől minden ostobaság kitelik), hogy ezzel a számítással kizárjuk a forradalmi erők sorából az európai és amerikai proletariátust, mi akkor azt válaszoljuk: az imént említett „csudaokos" vezérek állandóan úgy okoskodnak, mintha abból a körülményből, hogy kilenc hónappal a fogamzás után várható a csecsemő megszületése, következnék annak lehetősége is, hogy pontosan meghatározzuk a szülés óráját és percét, sőt, a csecsemő fekvését a szülés idején, a szülő anya állapotát a szülés idején, valamint a gyermekre és az anyára váró fájdalmak és veszélyek pontos fokát. „Csudaokos" emberek! Sehogy

sem tudják elképzelni, hogy a nemzetközi forradalom fejlődése szempontjából a chartizmusról a burzsoázia előtt hajbókoló Hendersonokra, vagy Varlinről Renaudelre, vagy Wilhelm Liebknechtről és Bebelről Südekumra, Scheidemannra és Noskéra való átmenet csak olyasféle „átmenet“, mint amikor a gépkocsi többszáz versztnyi sima és egyenes országút*ról* beleszalad egy sáros, bűzös pocsolyá*ba* ugyanazon az országúton, s az egész pocsolya nem hosszabb néhány arasznál.

Az emberek maguk csinálják történelmüket. De a chartisták, a Varlinek és a Liebknechtek a fejükkel és a szívükkel csinálják. A II. és a II½ Internacionále vezérei ellenben egészen más testrészükkel „csinálják“: trágyázzák a talajt az új chartisták, az új Varlinek, az új Liebknechtek számára.

A mai *igen nehéz* pillanatban forradalmárok számára mindennél ártalmasabb volna az önámítás. Bár a bolsevizmus nemzetközi erővé *vált*, bár *valamennyi* civilizált és fejlett országban új chartisták, új Varlinek, új Liebknechtek születtek már, akik a legális (amilyen legális volt a mi „Pravdánk“ tíz évvel ezelőtt a cárizmus idején) kommunista pártok formájában fejlődnek, a nemzetközi burzsoázia egyelőre még mindig összehasonlíthatatlanul erősebb, mint osztályellenfele. Ez a burzsoázia, amely minden tőle telhetőt elkövetett, hogy megnehezítse a szülést, megtízszerezze az oroszországi proletárhatalom születésével járó veszélyeket és fájdalmakat, még képes arra, hogy milliókat és tízmilliókat ítéljen gyötrelmekre és halálra fehérgárdista és imperialista háborúk stb. útján. Ezt nem szabad elfelejtenünk. A mai helyzetnek ezzel a sajátosságával megfontoltan össze kell hangolnunk taktikánkat. Kínozni, gyötörni, gyilkolni még egyelőre szabadon tud a burzsoázia. De nem tudja megakadályozni a forradalmi proletariátus elkerülhetetlen és — világtörténelmi szempontból — egészen közeli teljes győzelmét.

1922. V. 2.

„Pravda“ 98. sz.
1922 május 5.
Aláírás: N. Lenin.

LEVÉL I. V. SZTÁLINNAK A POLITIKAI IRODA TAGJAI SZÁMÁRA

VÁLASZ A NÉPBIZTOSOK TANÁCSA ELNÖKHELYETTESEINEK MUNKÁJÁRA VONATKOZÓ MEGJEGYZÉSEKRE

Bocsánatot kérek a késői válaszért, de előbb nem tudtam válaszolni a golyó kioperálásával járó herce-hurca miatt[76].

Rikov elvtárs megjegyzései „kritikusak", de határozatlanok és nem szorulnak válaszra.

Tomszkij elvtársnak a prémium-rendszerre vonatkozó megjegyzéseit helyteleneknek tartom. Mivel a szakszervezeti prémium-rendszer, amely Tomszkij elvtárs szavai szerint az „állam fosztogatásává" fajult, csődöt mondott, ez arra kell hogy késztessen bennünket, hogy szívósabb munkával tanulmányozzuk és javítsuk a prémium-rendszer alkalmazásának módjait, de semmikép sem vezethet arra, hogy lemondjunk róla.

Trockij elvtárs megjegyzései részben szintén határozatlanok (például a 4. pontban olvasható „aggályok") és nem szorulnak válaszra; részben pedig azokat a régi nézeteltéréseket elevenítik fel, amelyek köztünk és Trockij elvtárs közt voltak és már többször is felmerültek a Politikai Irodában. Ezekre röviden válaszolok két fő pontban: a) Munkás-Paraszt Felügyelet és b) Állami Tervbizottság.

a) A Munkás-Paraszt Felügyelet tekintetében egyáltalán nincs igaza Trockij elvtársnak. Ma, amikor még a legjobb kommunisták körében is kétségbeejtő „hivatali korlátoltság" uralkodik, amikor ilyen alacsony az alkalmazottak színvonala és amikor ennyire divatban vannak a hivatalon belüli intrikák (amelyek a Munkás-Paraszt Felügyelet mindenféle intrikáinál rosszabbak), nem lehetünk meg most a Munkás-Paraszt Felügyelet nélkül. Rendszeresen és kitartóan lehet és kell munkálkodnunk azon, hogy olyan

apparátussá változtassuk, amely az egész állami munka ellenőrzését és javítását szolgálja. Különben semmi gyakorlati eszközünk nem lesz arra, hogy ellenőrizzük, javítsuk a munkát és tanítsunk a helyes munkára. A Munkás-Paraszt Felügyelet rossz és rosszul fizetett apparátusa most körülbelül 12 000 főből áll, ezt az apparátust csökkenteni és javítani kell; meghagyni például a régi állomány $^{1}/_{6}$-át és a régi béralap felét, vagyis háromszorosára emelni az alkalmazottak fizetését; ki kell emelni először néhánytucat, aztán néhányszáz legjobb, feltétlenül becsületes és hozzáértő munkatársat, akik most is megvannak, de nincsenek nyilvántartva, nincsenek kiemelve, nincsenek csoportosítva, nincsenek megszervezve. Ezt meg lehet és meg kell csinálni. Máskülönben nem harcolhatunk a hivatalosdi és a bürokratizmus ellen. Máskülönben nem taníthatjuk meg a pártonkívüli munkásokat és parasztokat az igazgatásra, márpedig erről a feladatról a jelen pillanatban sem elvileg, sem gyakorlatilag nem szabad lemondanunk.

b) Ami az Állami Tervbizottságot illeti, Trockij elvtársnak nemcsak hogy egyáltalán nincs igaza, hanem meglepően tájékozatlan is abban, amiről ítéletet mond. Az Állami Tervbizottságnak nemcsak hogy nem az akadémizmus a baja, hanem ellenkezőleg, az, hogy túl van terhelve túlságosan aprólékos, napi „metélttel". Krzsizsanovszkij elvtárs lágy szíve miatt túlságosan könnyen enged azoknak, akik azonnali „segítségét" kérik.

Jól ismervén az Állami Tervbizottság tényleges fogyatékosságait, hogy tényleges, objektív, nempedig képzeletszülte adatokkal tájékoztassam a Politikai Iroda tagjait, megkérdeztem Krzsizsanovszkij elvtársat, nem túlságosan „elvont"-e a munkája és milyen pontos adatok vannak erre a kérdésre vonatkozólag. Krzsizsanovszkij elvtárs elküldte nekem azoknak a kérdéseknek a listáját, amelyeket az Állami Tervbizottság elnöksége az utóbbi 2 hónap alatt, 1922 február—március folyamán vizsgált meg. Az eredmény: aa) tervezési kérdés — 17%; bb) fontos gazdasági jellegű kérdés — 37%; cc) „metélt" — 46%. Ezt az anyagot áttekintés végett a Politikai Iroda bármelyik tagjának megküldhetem.

Trockij elvtárs második levelében, amelyet 1922. IV. 23-án küldött a helyetteseknek s amelynek másolatát megküldte a Politikai Iroda titkárságának (valószínűleg véletlenül került hozzám a másolat), elsősöris rendkívül hevesen, de teljesen helytelenül „bírálja“ a Politikai Irodának a pénzügyi hármas (Szokolnyikov és a két helyettes) létesítéséről szóló határozatát, mint féket a Népbiztosok Kistanácsa és a Népbiztosok Tanácsa között. A helyettesek ilyen természetű bírálata sem semmiféle tervszerű, sem általában valamennyire is szervezett állami munkával nincs összhangban.

Másodszor, ebben a levélben ugyanazt a gyökerében helytelen és az igazsággal szöges ellentétben álló vádat ismétli meg, hogy az Állami Tervbizottságban akadémizmus uralkodik, s ez a vádaskodás odáig fajul, hogy Trockij elvtárs a következő, valósággal hihetetlen, tájékozatlanságból eredő kijelentést teszi: „A papírpénzkibocsátás méreteinek megállapítása és a pénzeszközöknek a hivatalok közti elosztása nélkül — írja — nincs és nem lehetséges most semmiféle gazdasági terv. Márpedig, *amennyire én meg tudom ítélni*, az Állami Tervbizottságnak *semmi köze* ezekhez a döntő kérdésekhez.“

A kiemelt szavakat olvasván felmerül bennem a kérdés: miért kell „ítélni“ tájékozódás nélkül? A Központi Bizottság és a *Munka és Honvédelem Tanácsa* bármely tagja könnyen tájékozódhat. Ha tájékozódott volna, megtudta volna, hogy az Állami Tervbizottságban van egy pénzügyi-gazdasági osztály, amely éppen az említett kérdéseken dolgozik. Természetesen vannak fogyatékosságok ebben a munkában, de nem az akadémizmusban, hanem éppen az ellenkező irányban kell keresni őket.

V/5.

Lenin

Egy része először 1928-ban jelent meg.

AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG HATÁROZATA A GÉNUAI KONFERENCIÁN RÉSZTVETT KÜLDÖTTSÉG JELENTÉSÉRŐL. TERVEZET

Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Ioffe jelentésére vonatkozó határozati javaslata körülbelül a következőképpen állítandó össze:

1. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság küldöttsége helyesen teljesítette feladatait, amikor megvédelmezte az OSzFSzK teljes szuverenitását, — harcolt a leigázásra és a magántulajdon visszaállítására irányuló kísérletek ellen, — és szerződést kötött Németországgal.

2. A nemzetközi politikai és gazdasági helyzetet a következők jellemzik:

— politikailag: a béke hiánya és újabb imperialista háborúk veszélye [Írország; India; Kína stb.; a viszony kiéleződése Anglia és Franciaország, — Japán és az Egyesült Államok között *stb. stb.* ((részletesebben))]

3. — gazdaságilag: a „győztes" országok, azok a világhatalmasságok, amelyek meggazdagodtak a háborún (= rablással), három és fél évvel a háború befejezése után nem tudják helyreállítani még a régi kapitalista kapcsolatokat sem [valutakáosz; a versailles-i szerződés végre nem hajtása és végrehajthatatlansága; nem fizetik meg az adósságokat az Egyesült Államoknak *stb. stb.* — *(részletesebben)*].

4. Ezért a cannes-i határozatok 1. §-a, amikor elismeri a két *tulajdonrendszer* (a kapitalista vagy magántulajdon és az *egyelőre* még csak az OSzFSzK-ban fennálló kommunista tulajdon) *egyenjogúságát*, kénytelen ilymódon elismerni, ha közvetve is, az előbbi tulajdonrendszer csődjét, kudarcát,

azt, hogy elkerülhetetlenül meg kell *egyeznie* az utóbbival, mint egyenlő az egyenlővel.

5. A cannes-i feltételek többi paragrafusai, miként a nagyhatalmak Génuában beterjesztett memorandumai stb. is, ellentmondásban vannak ezzel és ezért nem életképesek.

6. A két tulajdonrendszer tényleges egyenjogúságát, *ha csak mint ideiglenes állapotot is, amíg az egész világ nem tért át* a magántulajdonról és az általa szült *gazdasági káoszról* és háborúkról a magasabb tulajdonrendszerre, — egyedül a rapallói szerződés szögezi le[77]. Ezért az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság

örömmel fogadja a rapallói szerződést, mint az egyetlen helyes kiutat a nehézségekből, a káoszból és a háborúk veszélyéből (amíg két tulajdonrendszer áll fenn, köztük az annyira elavult kapitalista tulajdon);

az OSzFSzK-nak a kapitalista államokhoz való viszonya szempontjából *csakis* az ilyen típusú szerződéseket ismeri el normálisnak;

— megbízza a Népbiztosok Tanácsát és a Külügyi Népbiztosságot, hogy ebben a szellemben folytassák a politikát;

— megbízza az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Elnökségét, erősítse meg ezt az OSzFSzK-val föderációban levő valamennyi köztársasággal kötött egyezménnyel;

— utasítja a Külügyi Népbiztosságot és a Népbiztosok Tanácsát, hogy kivételt, azaz a rapallói típusútól eltérő szerződéseket csak kivételes esetekben engedjen meg, ha ezek egészen különleges előnyöket jelentenek az OSzFSzK dolgozó tömegei számára stb.

A megírás ideje: 1922 május 15 vagy 16.

Először e kötet orosznyelvű kiadásában jelent meg.

LEVÉL D. I. KURSZKIJNAK

1922. V. 17.

Kurszkij elvtárs! Beszélgetésünk kiegészítéseképpen elküldöm Önnek a Büntetőtörvénykönyv kiegészítő paragrafusának fogalmazványát[78]. A fogalmazvány vázlatos, s természetesen mindenféle csiszolásra és átdolgozásra szorul. Az alapgondolat, remélem, a fogalmazvány minden fogyatékossága ellenére is világos; nyiltan ki kell mondani azt az elvi és politikailag őszinte (és nemcsak szűk jogi) tételt, amely megindokolja a terror *lényegét* és *igazolását*, szükségességét és határait.

A bíróságnak nem szabad kiküszöbölnie a terrort; önámítás vagy csalás volna, ha ezt ígérnénk, megindokolni és törvényesíteni pedig elvileg, világosan, hamisítás és szépítés nélkül kell. Minél átfogóbban kell megfogalmazni, mert csak a forradalmi jogtudat és a forradalmi lelkiismeret szabja meg többé-kevésbbé széleskörű gyakorlati alkalmazásának feltételeit.

Kommunista üdvözlettel

Lenin

1. változat:

Az olyan propaganda vagy agitáció, vagy a részvétel olyan szervezetben, vagy olyan szervezet támogatása, amelynek működése a nemzetközi burzsoázia azon részének segítésére irányul, amely nem ismeri el a kapitalizmus helyébe lépett kommunista tulajdonrendszer egyenjogúságát és intervenció vagy blokád vagy kémkedés vagy a sajtó

finanszírozása útján és egyéb hasonló eszközökkel ennek erőszakos megdöntésére törekszik,

halállal büntetendő, amely enyhítő körülmények esetén szabadságvesztéssel vagy az ország területéről való kitiltással cserélhető fel.

2. változat:

a) A nemzetközi burzsoázia azon részének objektíven segítséget nyujtó propaganda vagy agitáció, amely stb. végig.

b) Ugyanígy büntetendők azok a személyek is, akik résztvesznek olyan szervezetekben vagy támogatnak olyan szervezeteket vagy személyeket, akik (amelyek) fenti jellegű tevékenységet folytatnak [akiknek (amelyeknek) a tevékenysége fenti jellegű].

2 b változat: Az olyan propaganda vagy agitáció, mely objektíven támogatást nyujt vagy nyujthat a nemzetközi burzsoázia azon részének, amely stb. végig.

Először 1924-ben jelent meg.

LEVELEK I. V. SZTÁLINNAK A RÁDIÓTECHNIKA FEJLESZTÉSÉRŐL

1

Sztálin elvtársnak azzal a kéréssel, hogy a Politikai Iroda valamennyi tagjának hozza tudomására

Sztálin elvtárs,

Mellékelek két előadást: az első Oszadcsij professzor, villamossági szakértő előadása a rádiótávirós és telefonos hírközlésről; a másik Boncs-Brujevicsé (nem rokona az ismert Boncs-Brujevics fivéreknek, akik közül egyik a Népbiztosok Tanácsa ügyintézőségének vezetője volt, a másik meg kiváló cári tábornok). Ez a Boncs-Brujevics, akinek előadását mellékelem, igen kiváló ismerője a rádiótechnikának, emellett feltaláló, a nyizsnyijnovgorodi rádiólaboratórium egyik főmunkatársa.

Ezekből az előadásokból látható, hogy technikánkban teljesen megvalósítható az élő emberi beszéd drótnélküli, rádión történő továbbítása nagy távolságra; teljesen megvalósítható úgyszintén sokszáz olyan vevőkészülék üzembehelyezése is, amelyek továbbítani képesek a Moszkvában elhangzó beszédeket, előadásokat és felolvasásokat a köztársaság sokszáz helységébe, még ha többszáz, bizonyos feltételek között pedig még ha többezer versztre vannak is Moszkvától.

Úgy vélem, e terv megvalósítása feltétlenül szükséges számunkra mind a propaganda és agitáció, és különösen az írni-olvasni nem tudó néptömegekhez szóló propaganda és agitáció szempontjából, mind pedig az előadások továbbítása szempontjából. Mivel azok a burzsoá professzorok,

akiket működni engedünk a társadalomtudományok terén, többségükben teljesen alkalmatlanok, sőt károsak, nincs más megoldás, mint hogy elérjük azt, hogy az a kevés kommunista professzorunk, aki társadalomtudományi előadásokat tud tartani, előadásait a föderáció legkülönbözőbb vidékein levő helységek százainak nyilvánossága előtt tartsa meg.

Ezért úgy gondolom, semmikép sem szabad sajnálnunk a pénzt a rádiótelefonos hírközlés teljes megszervezésére és munkánkban teljesen használható hangszórók gyártására.

Javaslom, hozzanak határozatot arról, hogy a költségvetésen felül soronkívül 100 000 aranyrubelt utaljanak ki az aranyalapból a nyizsnyijnovgorodi rádiólaboratórium munkájának megszervezésére, hogy a lehető leggyorsabban befejezze teljesen használható hangszórók szerkesztésére és az egész köztársaságban többszáz olyan vevőkészülék felszerelésére irányuló munkálatait, amelyek a nagy tömegek előtt meg tudják ismételni a Moszkvában vagy más központokban elhangzó beszédeket, előadásokat és felolvasásokat.

A Munka és Honvédelem Tanácsát meg kell bízni azzal, hogy ez alap felhasználásának ellenőrzésére külön felügyeletet létesítsen, és esetleg, ha célszerűnek bizonyul, az említett alapból adjon prémiumot a munka különösen gyors és sikeres menetéért[79].

Hozzáteszem, hogy a mai „Izvesztyija" jelentése szerint az angolok feltaláltak egy olyan rádiótávirót, amely titkosan továbbítja a rádiótáviratokat. Ha sikerülne megvásárolni ezt a találmányt, a rádiótelefonos és rádiótáviratí hírközlés még nagyobb jelentőségre tenne szert a hadügyek szempontjából.

1922. V. 19. *Lenin*

Először megjelent:
„Pravda" 21. sz. 1949 január 21.

2

Sztálin elvtársnak

Ami Boncs-Brujevics ma átküldött levelét illeti, úgy vélem, hogy különleges feladatok nélkül nem finanszírozhatjuk a rádiólaboratóriumot az aranyalapból.

Ezért javaslom, bízzák meg a Munka és Honvédelem Tanácsát, hogy tisztázza, milyen összegek szükségesek ahhoz, hogy a rádiólaboratórium maximálisan meggyorsítsa a hangosanbeszélő telefonok és vevőkészülékek tökéletesítésének és gyártásának kidolgozását. Véleményem szerint csakis erre kell a költségvetésen felül meghatározott összegű aranyat kiutalnunk.

1922. V. 19. *Lenin*

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XXXV. köt. 1945.

A „KETTŐS" ALÁRENDELTSÉGRŐL ÉS A TÖRVÉNYESSÉGRŐL[80]

SZTÁLIN ELVTÁRSNAK, A POLITIKAI IRODA SZÁMÁRA

Az államügyészség kérdése nézeteltéréseket támasztott a Központi Bizottság albizottságában, melyet az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésszaka munkájának vezetésére neveztek ki. Ha ezek a nézeteltérések nem olyanok, hogy a kérdés miattuk automatikusan a Politikai Iroda elé kerül, én a magam részéről a kérdést annyira fontosnak tartom, hogy javaslom, terjesszék döntés végett a Politikai Iroda elé.

A nézeteltérések lényege a következő: az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság által választott albizottság többsége az államügyészség kérdésében ellenezte azt, hogy az ügyészi felügyelet helyi képviselőit csak a központ nevezze ki s hogy csak a központnak legyenek alárendelve. A többség az összes helyi funkcionáriusokra általában érvényes úgynevezett „kettős" alárendeltséget kívánja, vagyis azt, hogy egyrészt a központnak, azaz az illetékes népbiztosságnak legyenek alárendelve, másrészt a helyi kormányzósági végrehajtó bizottságnak.

Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság albizottságának ugyanez a többsége az ügyészi felügyelet helyi képviselőinek azt a jogát is elvetette, hogy a törvényesség szempontjából tiltakozással éljenek a helyi kormányzósági végrehajtó bizottságok és általában a helyi hatóságok bármely határozata ellen.

Nehezen tudom elképzelni, milyen érveket lehet felsorakoztatni az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság albizottsága többségének e nyilvánvalóan helytelen határozata mellett. Csak azt az érvet hallottam, hogy a „kettős" alárendeltség védelme a jelen esetben

jogos harc a bürokratikus centralizmus ellen, a helyi hatóságok szükséges önállóságáért, a központnak a kormányzósági végrehajtó bizottságok tagjaival szemben tanusított fölényeskedése ellen. De vajjon fölényeskedés-e az a nézet, hogy a törvényesség sem kalugai, sem kazáni nem lehet, hanem egész Oroszország, sőt a Szovjet Köztársaságok egész föderációja számára is egységesnek kell lennie? Annak a nézetnek, amely az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság albizottságának többségében győzött, az a fő hibája, hogy a többség helytelenül alkalmazza a „kettős“ alárendeltség elvét. „Kettős“ alárendeltségre ott van szükség, ahol a különbségek valóban meglevő elkerülhetetlenségével kell számolni. Más a földművelés Kaluga kormányzóságban és más Kazán kormányzóságban. Ugyanez vonatkozik az egész iparra. Ugyanez vonatkozik az egész adminisztratív vezetésre vagy közigazgatásra. Ha a helyi különbségeket nem vennénk figyelembe mindezekben a kérdésekben, az bürokratikus centralizmust stb. jelentene, azt jelentené, hogy gátoljuk a helyi funkcionáriusokat a helyi különbségek figyelembevételében, holott ez az észszerű munka alapja. Törvényesség azonban csak egy lehet, s egész életünkben s egész kulturálatlanságunkban éppen az a legnagyobb baj, hogy engedményeket teszünk a hamisítatlanul orosz nézeteknek és a félvadak szokásainak, akik fenn akarják tartani a kalugai törvényességet, szemben a kazánival. Nem szabad elfelejteni, hogy az ügyészi felügyeletnek minden közigazgatási hatóságtól eltérően semmiféle közigazgatási hatalma sincs s egyetlen közigazgatási kérdésben sincs semmiféle döntő szava. Az államügyésznek csak egyetlen joga és kötelessége van: ügyelni arra, hogy az egész köztársaságban valóban egységesen értelmezzék a törvényességet, minden helyi különbség és minden helyi befolyás ellenére. Az államügyésznek az az egyetlen joga és kötelessége, hogy az ügyet bíróság elé vigye. Miféle bíróságok ezek? A mi bíróságaink helyi bíróságok. A bírákat a helyi Szovjetek választják. Az a hatóság tehát, amelynek az ügyész az általa folyamatba tett törvénysértési ügyet döntés végett átadja, helyi hatóság, amely köteles egyrészt feltétlenül megtartani az

egész föderációra érvényes egységes törvényeket, másrészt viszont a büntetés mértékének megállapításához köteles minden helyi körülményt figyelembe venni, és emellett joga van azt mondani, hogy bár ebben és ebben az esetben kétségtelenül megszegték a törvényt, a helyi emberek előtt jól ismert ilyen és ilyen körülmények azonban, melyeket a helyi bíróság kiderített, a bíróságot arra késztetik, hogy enyhítse ilyen és ilyen személyek büntetését, sőt esetleg arra, hogy ilyen és ilyen személyeket felmentsen. Ha az egész föderációban érvényes egységes törvényesség megteremtésének ezt az elemi feltételét meg nem valósítjuk bármi áron is, szó sem lehet semmiféle jogvédelemről, semmiféle kulturáltság megteremtéséről.

Ugyanúgy elvileg helytelen azt mondani, hogy az ügyésznek nem lehet joga óvást emelni a kormányzósági végrehajtó bizottságok és a többi helyi hatalmi szerv határozatai ellen; a törvényesség szempontjából — mondják — a Munkás-Paraszt Felügyelet kötelessége a határozatok elbírálása.

A Munkás-Paraszt Felügyelet nemcsak a törvényesség szempontját, hanem a célszerűség szempontját is érvényesíti, amikor elbírálja a határozatokat. Az államügyész azért felelős, hogy egyetlen helyi hatóság egyetlen határozata se térjen el a törvénytől, s az államügyész csakis ebből a szempontból köteles óvást emelni bármilyen törvénytelen határozat ellen, ugyanakkor nincs joga ahhoz, hogy felfüggessze a határozat végrehajtását, csak annak érdekében köteles intézkedéseket tenni, hogy az egész köztársaságban meghonosodjon a törvények teljesen egyforma értelmezése. Ezért az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság albizottsága többségének határozata nemcsak hogy elvi szempontból a legnagyobb mértékben helytelen, nemcsak gyökerében tévesen alkalmazza a „kettős" alárendeltség elvét, hanem lehetetlenné tesz minden olyan munkát is, amely a törvényesség és a minimális kulturáltság megteremtésére irányul.

Figyelembe kell venni továbbá a szóbanforgó kérdés eldöntéséhez a helyi befolyások jelentőségét is. Kétségtelen, hogy a törvénysértések egész tengere övez bennünket s hogy a törvényesség és kulturáltság meghonosításának

egyik legnagyobb — ha nem a legnagyobb — ellensége éppen a helyi befolyás. Aligha van valaki, aki nem hallotta, hogy a helyi felülvizsgáló bizottságok többsége a párttisztításnak a helyi szervezetekben történt végrehajtása során az esetek túlnyomó többségében személyes és helyi bosszú eszköze volt. Ez vitathatatlan és eléggé figyelemreméltó tény. Aligha merné tagadni valaki, hogy pártunk könnyebben talál tíz olyan megbízható kommunistát, aki jogilag eléggé képzett és mindennemű merőben helyi befolyásnak ellent tud állni, mint többszáz ilyen kommunistát. Márpedig éppen ez a kérdés kulcsa, amikor az államügyészség „kettős“ alárendeltségéről, illetve arról beszélünk, hogy az ügyészséget csak a központnak kell alárendelni. A központban találnunk kell vagy tíz olyan embert, akik gyakorolni fogják a központi ügyészi hatalmat a legfőbb ügyész, a Legfelsőbb Törvényszék és az Igazságügyi Népbiztosság kollégiuma személyében (figyelmen kívül hagyom azt a kérdést, hogy a legfőbb ügyésznek egyszemélyi hatalma legyen-e, vagypedig megossza ezt a hatalmat a Legfelsőbb Törvényszékkel és az Igazságügyi Népbiztosság kollégiumával, mert ez teljesen másodrangú kérdés s így is, úgy is megoldható aszerint, hogy rábízza-e a párt egyetlen személyre ezt az óriási hatalmat, vagypedig megosztja ezt a hatalmat a fentebb említett három fórum között). Ez a tíz ember a központban három olyan pártintézmény közvetlen felügyelete alatt s velük a legközvetlenebb kapcsolatban működik, amelyek maximális biztosítékot nyujtanak a helyi és személyes befolyások ellen. Ezek: a Központi Bizottság Szervező Irodája, a Központi Bizottság Politikai Irodája és a Központi Ellenőrző Bizottság, mely utóbbi, vagyis a Központi Ellenőrző Bizottság csak a pártkongresszusnak felelős és úgy van felépítve, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság tagsága teljesen összeférhetetlen bármelyik népbiztosságban, bármely önálló hivatalban vagy a Szovjethatalom bármely szervében való munkával. Világos, hogy ilyen körülmények között minden valaha is kigondolt biztosíték közül megvan a legnagyobb biztosítékunk arra nézve, hogy pártunk meg tud szervezni egy kisebb központi testületet, amely ténylegesen ellent tud

állni a helyi befolyásoknak, a helyi és minden más bürokratizmusnak, és eléri azt, hogy a törvényességet az egész köztársaságban és az egész föderációban valóban egyformán alkalmazzák. E központi jogi testület esetleges hibáit tehát itt a helyszínen azonnal kijavítják azok a pártszervek, melyek a köztársaságban általában egész párt- és szovjetmunkánk számára valamennyi alapfogalmat és alapvető szabályt megállapítják.

Ha ettől eltérünk, ez azt jelenti, hogy hallgatólagosan érvényesülni engedjük azt a nézetet, amelyet egyenesen és nyiltan senki sem védelmez: hogy tudniillik nálunk már annyira fejlett a kulturáltság és a vele elválaszthatatlanul összefüggő törvényesség, hogy kezeskedhetünk érte, hogy száz olyan államügyészünk van, akik teljesen feddhetetlenek abból a szempontból, hogy soha semmiféle helyi befolyásnak nem fognak engedni és maguktól meghonosítják az egész köztársaságban az egységes törvényességet.

Végeredményben arra a következtetésre jutok, hogy az államügyészség „kettős" alárendeltségének védelmezése és annak a jogának megvonása, hogy a helyi hatóságok bármely határozata ellen óvást emelhessen, nemcsak elvileg helytelen, nemcsak akadályozza egyik döntő feladatunk teljesítését, a törvényesség hajthatatlan bevezetését, hanem egyszersmind annak a helyi bürokráciának és azoknak a helyi befolyásoknak érdekeit és előítéleteit juttatja kifejezésre, amelyek a legártalmasabb választófalat jelentik a dolgozók és a helyi és központi Szovjethatalom között.

Ezért javaslom a Központi Bizottságnak, hogy vesse el jelen esetben a „kettős" alárendeltséget, mondja ki, hogy a helyi ügyészi hatalom csakis a *központnak* legyen alárendelve, hagyja meg az ügyészi hatalomnak azt a jogát és kötelességét, hogy a helyi hatóságok minden néven nevezendő határozata ellen e határozatok vagy rendelkezések törvényessége szempontjából óvást emeljen, de ne legyen joga felfüggeszteni azok végrehajtását, hanem kizárólag csak arra legyen joga, hogy az ügyeket bíróság elé vigye.

1922. V. 20. *Lenin*

Először megjelent:
„Pravda" 91. sz. 1925 április 23.

EGY KANÁL KÁTRÁNY EGY HORDÓ MÉZBEN

O. A. Jermanszkij úr nagyon hasznos és nagyon jó könyvet írt „Tudományos munkaszervezés és Taylor-rendszer" címmel (Állami Könyvkiadó 1922). Ez a könyv „A Taylor-rendszer" című, 1918-ban megjelent könyvének átdolgozása. A könyvet jelentősen kibővítette; igen fontos mellékletekkel egészítette ki: I. „Termelő munka és kultúra"; II. „A fáradtság problémája". Az egyik legfontosabb szakasz, amelynek címe a régi könyvben „Munka és pihenés" volt s mindössze 16 oldalra terjedt, most 70 oldalra bővült (III. fejezet: „Az ember munkája").

A könyv igen részletesen taglalja a Taylor-rendszert, és — ami különösen fontos — előnyös és *hátrányos oldalát* egyaránt, továbbá az emberi szervezet fiziológiai anyagfelvételére és anyagelhasználására vonatkozó legfontosabb tudományos adatokat. Véleményem szerint a könyv egészben véve minden tekintetben alkalmas arra, hogy kötelező tankönyv legyen minden szakmai iskolában és általában minden másodfokú iskolában. Meg kell tanulnunk dolgozni — ez most a Szovjet Köztársaság legfőbb, valóban az egész népre kiterjedő feladata. El kell érni, hogy mindenki tudjon írni-olvasni, de semmiesetre sem szabad beérni ezzel, hanem mindenáron tovább kell menni és át kell venni mindazt, ami az európai és amerikai tudományban valóban értékes; — ez legelső és legfőbb feladatunk.

Egy komoly fogyatékossága van Jermanszkij úr könyvének, olyan fogyatékossága, amely alkalmasint akadályozza, hogy könyvét tankönyvvé nyilvánítsuk. Ez a fogyatékosság a szerző bőbeszédűsége. Minden szükség

nélkül többször is megismétli ugyanazt. Bizonyos mértékig talán mentségére szolgálhat a szerzőnek ebben az esetben az, hogy mikor a könyvét írta, nem gondolt arra, hogy tankönyv lesz belőle. A szerző azonban az előszó VIII. oldalán beszél arról, hogy könyve erényét a tudományos kérdések népszerű kifejtésében látja. Igaza van. De a népszerű kifejtés az ismétlések kiküszöbölését is megköveteli. A „nép" nem ér rá arra, hogy nagy könyveket olvasson. Jermanszkij úr könyve túlságosan terjedelmes, és teljesen szükségtelenül az. Ezt a könyv népszerűsége sínyli meg . . .*

A megírás ideje: 1922 augusztus vége—
szeptember eleje.
Először 1928-ban jelent meg.

* A kézirat itt megszakad. — *Szerk.*

LEVÉL A SZAKSZERVEZETEK V. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁHOZ[81]

1922. IX. 17.

Kedves elvtársak!

Hosszú betegség után először van alkalmam arra, hogy egy kongresszuson — ha csak írásban is — felszólaljak. Hadd szorítkozzam ezért arra, hogy szívből jövő üdvözletemet küldjem Önöknek és röviden néhány szót szóljak iparunk és köztársaságunk helyzetéről és feladatairól. Helyzetünk különösen nehéz, mert nincs pénzünk az állótőke, a gépek, a berendezés, az épületek stb. helyreállítására, márpedig éppen ez az ipar, az úgynevezett „nehézipar" a szocializmus legfőbb bázisa. A tőkés államokban az állótőkét rendszerint kölcsönök segítségével állítják helyre. Nekünk nem akarnak kölcsönt adni, amíg vissza nem állítjuk a tőkések és földbirtokosok tulajdonát, ezt pedig nem tehetjük meg és nem is tesszük meg. Kénytelenek vagyunk egy rendkívül nehéz és hosszadalmas utat választani: apránként halmozzuk fel a megtakarításokat, emeljük az adókat, hogy fokozatosan helyreállíthassuk a lerombolt vasutakat, gépeket, épületeket és egyebeket. Egyelőre az egész világon egyedül állunk, mint olyan állam, amelyben a dolgozó parasztok a munkások vezetésével a szocializmust építik, és erélyesen visszautasítják a tőkések vezetését, akik a demokráciáról, a szabadságról stb. hangoztatott fellengős szólamok leple alatt a valóságban a tőkések és földbirtokosok magántulajdonát erősítik, annak a néhány gazdagnak az uralmát teremtik meg, akik az egész földkerekséget felosztják és újrafelosztásáért, a gyengébb és elmaradottabb népek százmillióinak leigázásáért harcolnak egymással.

Amíg egyedül vagyunk, népgazdaságunk helyreállításának feladata rendkívül nagy súllyal nehezedik vállunkra. Minden parasztnak és minden munkásnak a legnagyobb mértékben meg kell feszítenie minden erejét, feltétlenül tökéletesítenünk kell és olcsóbbá kell tennünk még mindig igen rossz államapparátusunkat, hogy megjavíthassuk a dolgozók helyzetét és helyreállíthassuk legalább apránként az imperialista háború és a polgárháború által rombadöntött gazdaságunkat.

Minden öntudatos paraszt és munkás, aki a nehéz életkörülményeknek vagy államépítésünk túlságos lassúságának hatására csüggedni kezd, emlékezzen vissza a közelmultra, amikor a tőkések és a földbirtokosok voltak uralmon. Ez az emlékezés majd visszaadja munkakedvét. Minden erőnkkel és minden úton-módon fokozni és javítani a munkát — ez a munkás-paraszt hatalom megmentésének egyetlen módja.

Elvtársi üdvözlettel
V. Uljanov (Lenin)

„Trud" 1922 szeptember 18. és
„Pravda" 210. sz. 1922 szeptember 19.

FELJEGYZÉS A POLITIKAI IRODÁNAK A NAGYHATALMI SOVINIZMUS ELLENI HARCRÓL[82]

A nagyorosz sovinizmusnak hadat üzenek életre-halálra. Amint megszabadulok ettől az átkozott fogtól, szétmarcangolom a többi egészséges fogammal.

Feltétlenül ragaszkodjanak ahhoz, hogy a szövetségi Központi Végrehajtó Bizottságban felváltva *elnököljön*

orosz
ukrán
grúz **és így tovább.**
Feltétlenül!

Az Önök *Leninje*

Helyes!

I. Sztálin

A megírás ideje: 1922 október 6.

Először megjelent:
„Pravda" 21. sz. 1937 január 21.

A BAKUI MUNKÁSOKHOZ

Moszkva. 1922. X/6.

Kedves elvtársak! Az imént hallgattam meg Szerebrovszkij elvtárs rövid beszámolóját az Aznyefty helyzetéről. Ebben a helyzetben bizony szép számmal vannak nehézségek. Szívből jövő üdvözletem küldöm és arra kérem Önöket, hogy egyelőre mindenképpen tartsanak ki. A kezdet különösen nehéz számunkra. Később majd könnyebb lesz. A győzelmet ki kell vívnunk és ki fogjuk vívni, ha törik, ha szakad.

Fogadják mégegyszer kommunista üdvözletemet.

V. Uljanov (Lenin)

„Bakinszkij Rabocsij" 251. sz.
1922 november 7.

AZ OROSZORSZÁGI KOMMUNISTA IFJÚSÁGI SZÖVETSÉG V. KONGRESSZUSÁNAK[83]

Kedves barátaim! Nagyon sajnálom, hogy nem üdvözölhetem Önöket személyesen. Sok sikert kívánok V. kongresszusuk munkájához. Biztos vagyok benne, hogy az ifjúság olyan sikerrel fog fejlődni, hogy mire megérik a világforradalom következő szakasza, minden tekintetben feladatai magaslatán áll.

Szívből jövő kommunista üdvözlettel

V. Uljanov (Lenin)

1922. X/11.

„Pravda" 230. sz.
1922 október 12.

LEVÉL I. V. SZTÁLINNAK A KÜLKERESKEDELMI MONOPÓLIUMRÓL

SZTÁLIN ELVTÁRSNAK, A KÖZPONTI BIZOTTSÁG TITKÁRÁNAK

1922. X/13.

A Központi Bizottság X. 6-i plénumának határozata (7. számú jegyzőkönyv, 3. pont) afféle mellékes, részleges reformként kimondja: „a *Munka és Honvédelem Tanácsával* egy sor rendeletet kell kiadatni a behozatal és kivitel ideiglenes engedélyezéséről egyes árukategóriákra, illetve egyes határokra vonatkozólag"[84].

A valóságban azonban ez a külkereskedelmi monopólium felszámolását jelenti. Nem csoda, hogy éppen Szokolnyikov elvtárs harcolt érte és ki is harcolta. Szokolnyikov elvtárs mindig is törekedett erre, nagy kedvelője ő a paradoxonoknak és mindig hajlandó volt bebizonyítani, hogy a monopólium éppen nekünk előnytelen. Az azonban csodálatos, hogy olyan emberek is, akik elvben a monopólium mellett vannak, megszavazták ezt anélkül, hogy részletesen megkérdeztek volna akár egyetlen gazdasági szakembert is.

Mit jelent ez a határozat?

A behozatal és a kivitel céljából felvásárló irodákat nyitnak. Az iroda tulajdonosának *csak* a külön megjelölt áruk vásárlására és eladására van joga.

Hol az ellenőrzés? hol vannak az ellenőrzés eszközei?

A len ára Oroszországban 4 és fél rubel, Angliában 14 rubel. Mindannyian olvastuk a „Tőkében", milyen belső átalakuláson megy keresztül és hogyan válik merészebbé a tőke a kamat és a profit gyors növekedésével. Mindenki emlékszik rá, hogy a tőke gyorsan eljut odáig, hogy kockára teszi akár a fejét is, és ezt Marx még jóval a háború és a háború „ugrásai" előtt felismerte.

Most mi a helyzet? Milyen erő tartja vissza a parasztokat és a kereskedőket ettől az annyira előnyös üzlettől? Borítsuk be Oroszországot a felügyelők újabb hálózatával? Csípjük fülön a felvásárló iroda szomszédját és bizonyítsuk rá, hogy a lenjét titkos kivitelre adta el?

Szokolnyikov elvtárs paradoxonjai mindig szellemesek, de utóvégre mégis csak meg kell különböztetni a paradoxonokat a súlyos igazságtól.

A paraszti Oroszországban e kérdés tekintetében minden néven nevezendő „törvényesség" teljesen lehetetlen. Egyáltalán nem helyes a csempészettel való összehasonlítás („mindegy, úgymond, a csempészet a monopólium ellenére is teljes gőzzel folyik"): más a határon működő hivatásos csempész, s megint más az *egész* parasztság, amely *mind egy szálig* védekezni és harcolni fog a hatalom ellen, amely el akarja venni tőle „az ő saját" előnyét.

Bár még időnk sem volt kipróbálni a monopólium rendszerét, amely csak most kezdi hozni a milliókat (és még tízmilliókat s még annál is többet fog hozni), teljes káoszt idézünk elő; feldöntjük azokat a tartóoszlopokat, amelyeket épp hogy elkezdtünk erősíteni.

Hozzákezdtünk a rendszer kiépítéséhez: mind a külkereskedelmi monopólium, mind a szövetkezetek építése megkezdődött. Egy-két év mulva lesznek némi eredmények. Külkereskedelmünk haszna többszáz százalék, már *kezdjük* kapni a milliókat és tízmilliókat. *Elkezdtük* szervezni a vegyes társaságokat; elkezdtük tanulni, hogyan szerezzük meg e társaságok (hihetetlenül nagy) hasznának *felét*. Némi reményünk már van egy igen tekintélyes állami bevételre. S mindezt ellökjük magunktól a vámok reményében, amelyek még csak közelébe sem érnek az előbbi haszonnak, mindezt ellökjük és egy kísértet után vetjük magunkat!

A kérdést elhamarkodva terjesztették a plénum elé. Semilyen komolyabb vita nem volt a plénumon. Semmi okunk a sietésre. A gazdasági szakemberek csak most kezdenek behatóbban foglalkozni a kérdéssel. A kereskedelmi politika legfontosabb kérdéseit máról holnapra megoldani, anélkül hogy összegyüjtenék az anyagokat, mérlegre tennék *pro* és *contra* az okmányokat és

adatokat — hol itt a helyes munkamódszernek akár az árnyéka is? Fáradt emberek néhány pillanat alatt megszavazzák és el van intézve. Ennél kevésbbé bonyolult politikai kérdéseket is többízben mérlegre tettünk s gyakran csak hónapok mulva oldottunk meg.

Végtelenül sajnálom, hogy betegségem miatt ezen a napon nem lehettem jelen az ülésen és most kénytelen vagyok azt kérni, hogy tegyenek némi kivételt a szabály alól.

De úgy vélem, hogy a kérdést mérlegelni és tanulmányozni kell, hogy káros a sietés.

Javaslom: halasszák el e kérdés eldöntését két hónappal, vagyis a következő plénumig; addig pedig gyüjtsék össze a kereskedelmi politikánk tapasztalataira vonatkozó összesitett és ellenőrzött *okmányokat.*

V. Uljanov (Lenin)

P. S. Tegnap beszélgettem Sztálin elvtárssal (nem voltam ott a plénumon és igyekeztem tájékozódni azoktól az elvtársaktól, akik ott voltak), s egyebek között arról is beszéltünk, mi lenne, ha egy időre megnyitnánk a petrográdi és a novorosszijszki kikötőt. Úgy vélem, e két példa megmutatja, mennyire veszélyes efféle kisérletet tennünk akár csak a legszűkebb árulistával is. A petrográdi kikötő megnyitása iszonyú mértékben megnöveli a lencsempészetet a finn határon. A hivatásos csempészek elleni harc helyett kénytelenek leszünk a lentermelő körzet *egész parasztságával* harcolni. Majdnem biztos, hogy ebben a harcban vereséget fogunk szenvedni, mégpedig jóvátehetetlenül. A novorosszijszki kikötő megnyitásával gyorsan kiszivárognak a gabonafölöslegek: óvatos intézkedés-e ez, amikor olyan csekély tartalékunk van háború esetére? amikor a tartalék növelésére irányuló nagyszámú rendszeres intézkedés még nem járhatott eredménnyel?

Azután meg kell gondolni még a következőket: a külkereskedelmi monopóliummal elértük azt, hogy kezd áramlani az arany Oroszországba. Ép csak kezd lehetővé válni, hogy kiszámítsuk: ennek és ennek a kereskedőnek első, félévig tartó oroszországi tartózkodása mondjuk több-

száz százalékos hasznot hozott neki; felemeli e jog vételárát, vagyis nem 25, hanem 50 százalékot fizet a Külkereskedelmi Népbiztosságnak. Most kezdünk kapni lehetőséget arra, hogy tanuljunk is és a hasznot is *növeljük*. Mindez egyszerre veszendőbe megy, egész munkánk félbeszakad, mert ha részenként, egy időre megnyitunk egyes kikötőket, *egyetlen kereskedő sem ad egy lyukas garast sem az ilyen „monopóliumért"*. Ez világos. Többször meg kell fontolni és utána kell számolni, mielőtt ilyen kockázatra vállalkoznánk. Ehhez járul még az a politikai kockázat, hogy nem azokat a külföldi kereskedőket engedjük be név szerint, akiket ellenőrzünk, hanem általában az egész kispolgárságot.

A külkereskedelemmel arany beözönlésére számítottunk. Más számítást nem látok, kivéve talán a szeszmonopóliumot, de itt igen komoly erkölcsi megfontolások is vannak, s Szokolnyikovnak is van több gyakorlati ellenvetése.

Lenin

P. P. S.* Most értesitenek (½ 2-kor), hogy több gazdasági szakember halasztást kér. Nem olvastam még ezt a kérelmet, de nyomatékosan támogatom. Mindössze két hónapról van szó.

Lenin

Először e kötet orosznyelvű kiadásában jelent meg.

---

* P. P. S. — Post postscriptum — második utóirat. — *Szerk.*

A PÉNZÜGYI DOLGOZÓK ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁHOZ[85]

Kedves elvtársak!

A szovjet pénzügyek megszilárdítása egyik legnehezebb feladatunk, de ez a feladat áll most az első helyen és megoldása nélkül nem tehetünk jelentős lépéseket sem Szovjet-Oroszország függetlenségének a nemzetközi tőkétől való megvédésében, sem az ország gazdasági és kulturális fejlesztésében. Pénzügyi apparátusunknak minden erejét meg kell feszítenie, hogy az adók beszedése útján a legrövidebb időn belül képes legyen biztosítani a munkásparaszt államnak azokat az összegeket, amelyek az állami szervek zavartalan munkájához szükségesek.

Üdvözlöm a pénzügyi dolgozók összoroszországi kongresszusát és kifejezem azt a szilárd meggyőződésemet, hogy a pénzügyi dolgozók a pénzügyek terén beváltják azokat a reményeket, amelyeket Szovjet-Oroszország dolgozó tömegei helyeznek beléjük.

V. Uljanov (Lenin)

1922 október 20.

„Pravda" 240. sz.
1922 október 24.

SZOVJET-OROSZORSZÁG BARÁTAINAK TÁRSASÁGÁHOZ (AMERIKÁBAN)[86]

1922. X. 20.

Kedves elvtársak!

Perm kormányzóság végrehajtó bizottságának külön megkérdezése útján éppen most ellenőriztem azokat a lapjainkban megjelent rendkívül kedvező híreket, amelyek arról számolnak be, hogy társaságuk tagjai, élükön Harold Ware-rel, milyen munkát végeztek Perm kormányzóság traktorosztagával a „Tojkino" szovhozban (szovjet gazdaságban).

Az óriási nehézségek ellenére, amelyek különösen azzal kapcsolatosak, hogy az említett munkahely rendkívül távol esik a központtól, s hogy Kolcsak a polgárháború idején nagy rombolást vitt itt véghez, önök olyan sikereket értek el, amelyeket igazán rendkívüli sikereknek kell elismernünk.

Sietek kifejezni Önöknek legnagyobb elismerésemet s kérem Önöket, tegyék ezt közzé társaságuk lapjában, s ha lehetséges, az Északamerikai Egyesült Államok általános sajtójában is.

Kérni fogom az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Elnökségét, hogy ezt a szovjet gazdaságot nyilvánítsa mintagazdaságnak és nyujtson neki külön, rendkívüli segítséget az építkezési munkákhoz, valamint a benzinnel, fémmel és a javítóműhely megszervezéséhez szükséges egyéb anyagokkal való ellátása terén.

Köztársaságunk nevében ismételten hálás köszönetemet fejezem ki Önöknek és kérem, gondoljanak arra, hogy

a segítség egyetlen formája sem olyan időszerű és annyira fontos számunkra, mint az, amelyet Önök nyujtanak nekünk.

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

„Pravda" 240. sz.
1922 október 24.

A SZOVJET-OROSZORSZÁG TECHNIKAI SEGÍTÉSÉRE ALAKULT TÁRSASÁGHOZ[87]

1922. X. 20.

Kedves elvtársak!

Lapjainkban rendkívül kedvező hírek jelentek meg társaságuk tagjainak Tambov kormányzóság kirszanovi kerülete szovjet gazdaságaiban és Odessza kormányzóság Mityino állomásán kifejtett munkájáról, valamint a Donyec-medence egyik bányászcsoportjának munkájáról.

Az óriási nehézségek és különösen a polgárháború idején véghezvitt rombolás ellenére Önök olyan sikereket értek el, amelyeket rendkívüli sikereknek kell tekintenünk.

Sietek kifejezni Önöknek legnagyobb elismerésemet s kérem Önöket, tegyék ezt közzé társaságuk lapjában, s ha lehetséges, az Északamerikai Egyesült Államok általános sajtójában is.

Kérni fogom az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Elnökségét, hogy a legkiválóbb gazdaságokat ismerje el mintagazdaságoknak és adja meg nekik a munkájuk kedvező fejlesztéséhez szükséges külön, rendkívüli segítséget.

Köztársaságunk nevében ismételten köszönetet mondok Önöknek, és kérem, gondoljanak arra, hogy az a segítség, melyet a föld traktorral való megművelése terén nyujtottak, számunkra különösen időszerű és fontos.

Különösen örülök, hogy üdvözölhetem Önöket abból az alkalomból, hogy 200 mezőgazdasági kommúnát szándékoznak szervezni.

Lenin

a Népbiztosok Tanácsának elnöke

„Pravda“ 240. sz.
1922 október 24.

ÜDVÖZLET A FELSZABADÍTOTT TENGERMELLÉKNEK[88]

Csita. A Távolkeleti Köztársaság Minisztertanácsa elnökének

A győzelmes Októberi Forradalom ötödik évfordulójára Vörös Hadseregünk még egy döntő lépést tett abban az irányban, hogy teljesen megtisztítsa az OSzFSzK és a vele szövetséges köztársaságok területét a külföldi megszállók csapataitól. A Távolkeleti Köztársaság forradalmi néphadserege Vlagyivosztok elfoglalásával újra egyesíti Oroszország dolgozó tömegeivel azokat az orosz állampolgárokat, akik a japán imperializmus súlyos járma alatt szenvedtek. Amikor ez újabb győzelem alkalmából üdvözlöm Oroszország minden dolgozóját és a hős Vörös Hadsereget, kérem a Távolkeleti Köztársaság kormányát, adja át a felszabadított területek és Vlagyivosztok minden munkásának és parasztjának az OSzFSzK Népbiztosok Tanácsának üdvözletét.

V. Uljanov (Lenin)
az OSzFSzK Népbiztosok Tanácsának elnöke

Moszkva, 1922. X. 26.

„Pravda" 243. sz.
1922 október 27.

INTERJU FARBMANNAK, AZ „OBSERVER" ÉS A „MANCHESTER GUARDIAN" TUDÓSÍTÓJÁNAK[80]

1. kérdés. Az oroszellenes sajtó úgy tünteti fel Herriot moszkvai látogatását és a francia-orosz tárgyalásokat, hogy azok határozott fordulatot jelentenek Szovjet-Oroszország külpolitikájában.

Igaz-e ez? Igaz-e az, hogy Oroszország kihívásnak tekinti a közelkeleti angol politikát és kész Franciaországgal Anglia ellen irányuló egyezményt kötni?

Válasz. Véleményem szerint teljesen helytelen Herriot moszkvai látogatását és a francia-orosz tárgyalásokat úgy feltüntetni, hogy ez akár a legkisebb fordulatot is jelentené általában Szovjet-Oroszország politikájában és különösen, hogy Anglia ellen irányulna ez a fordulat. Mi kétségkívül igen nagy jelentőséget tulajdonítunk mind Herriot moszkvai látogatásának, mind a Franciaországgal való közeledés, illetve a most lehetségessé, valószínűvé, és — mint hinni szeretném — szükségessé vált tárgyalások irányában megtett lépésnek. Rendkívül kívánatos számunkra, hogy közeledjünk Franciaországhoz, annál is inkább, mert Oroszország kereskedelmi érdekei parancsolóan megkövetelik, hogy közeledjünk a kontinens e legerősebb hatalmához. De meg vagyunk győződve arról, hogy ez a közeledés a legcsekélyebb mértékben sem jelenti azt, hogy kötelesek vagyunk bármilyen formában is megváltoztatni politikánkat Anglia irányában. Véleményünk szerint mindenkép lehetséges, hogy a legjobb baráti viszonyban legyünk mindkét hatalommal, és nekünk éppen ez a célunk. Véleményünk szerint éppen a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztése fog elkerülhetetlenül igen erősen hozzájárulni e célunk eléréséhez. Úgy véljük, hogy Anglia és Franciaország jólfelfogott

érdekei hasonlóképpen ebben az irányban fognak hatni. Úgy véljük, hogy Anglia és Franciaország kölcsönös érdekei, amennyiben azok Oroszországgal függnek össze, semmiesetre sem foglalják magukban az Anglia és Franciaország közti elkerülhetetlen ellenségeskedés elemeit. Ellenkezőleg, inkább azt hisszük, hogy ha e két hatalom békés és baráti viszonyban lesz Oroszországgal, ez egyik biztosítéka (majdnem azt mondanám: legerősebb biztosítéka) annak, hogy a béke és a barátság Anglia és Franciaország között a lehető legtovább fog tartani, és hogy a Franciaország és Anglia között a mai helyzetben lehetséges és valószínű nézeteltérések a leggyorsabban és legbiztosabban jutnak el a szerencsés megoldáshoz.

2. *kérdés.* Az Anglia támogatta görög-török háború tényleges befejezése nem a legjobb alkalom-e arra, hogy angol-orosz egyezményt kössenek?

Válasz. Az Anglia támogatta görög-török háború befejezése természetesen olyan mozzanat, amely bizonyos tekintetben növeli egy angol-orosz egyezmény megkötésének esélyeit. Mi erre a megegyezésre e háború befejezése előtt is törekedtünk és most a legnagyobb energiával fogunk törekedni rá. Igaz ugyan, hogy éppen a háború befejezésével kapcsolatos egyes kérdések az okai annak, hogy nézeteltéréseink vannak Angliával. De először is: a görög-török háborút felváltó béke véleményünk szerint olyan nyeresége a nemzetközi politikának általában, hogy mi a görög-török békével kapcsolatban e politika általános feltételeinek javulását reméljük. Másodszor: az angol-orosz nézeteltéréseket egyáltalán nem tartjuk leküzdhetetleneknek. Ellenkezőleg, reméljük, hogy a közeljövő a közelkeleti kérdés különféle szakaszaival kapcsolatban megmutatja majd, mennyire igazolódik be az a reményünk, hogy éppen a görög-török háború befejezése egyben azoknak a konfliktusoknak és nézeteltéréseknek is a befejezését jelenti, amelyek ezt a végetért háborút a nemzetközi politika előterébe állították. Mindent meg fogunk tenni, hogy e háború befejezésével véget érjenek Angliával való súrlódásaink és nézeteltéréseink is, és reméljük, hogy az angol kormány érdekei ezúttal is felülkerekednek az orosz-

ellenes sajtó mindenféle jóslatain és gyakran nem őszinte fecsegésén.

3. kérdés. Oroszországnak a keleti kérdés megtárgyalásában való részvételét csak presztizskérdésnek tekinti-e, avagy Ön kizárólag Oroszország reális érdekeiből indul ki? Egyetért-e az orosz kormány azzal a francia javaslattal, hogy Oroszország a konferenciának csak abban a szakaszában vehessen részt, amely a tengerszorosok kérdését fogja eldönteni?

Válasz. Oroszország részvételét a közelkeleti kérdés megoldásában[90] korántsem tekintem presztizskérdésnek. Remélem, hogy az elmult öt év alatt folytatott nemzetközi politikánkkal teljes mértékben bebizonyítottuk, hogy a presztizskérdés teljesen közömbös számunkra és sohasem lennénk képesek arra, hogy csak presztizsből bármiféle követelést is támasszunk, vagy csökkentsük a hatalmak közti béke valóságos esélyeit. Biztos vagyok abban, hogy egyetlen hatalom néptömegei sem ilyen közömbösek a presztizskérdéssel mint olyannal szemben, és sehol sem fogadják ilyen derűs gúnnyal, mint nálunk. Úgy hisszük, korunk diplomáciája egyre gyorsabban közeledik ahhoz, hogy hasonlóképpen kezelje a presztizs kérdéseit.

Közelkeleti politikánk Oroszország és a vele föderációban levő államok legreálisabb és legközvetlenebb létérdeke. Ha ezek az államok nem tudnának érvényt szerezni annak a követelésüknek, hogy résztvegyenek a közelkeleti konferencián, ez az ellenségeskedésnek, a konfliktusoknak és az elégedetlenségnek rengeteg elemét hozná felszínre, olyan nehézségeket idézne elő egyfelől Kelet-Európa, másfelől valamennyi többi állam merőben kereskedelmi kapcsolataiban, hogy a békés egymásmellett élés számára vagy egyáltalán nem maradna talaj, vagypedig ez rendkívül megnehezülne.

Az orosz kormány ezért elégedetlen azzal a párizsi javaslattal, hogy Oroszország a konferenciának csak abban a szakaszában vehessen részt, amely a tengerszorosok kérdésében fog dönteni. Úgy hisszük, ez a korlátozás elkerülhetetlenül számos gyakorlati és közvetlen — többek közt gazdasági — kényelmetlenséget idéz elő, s ezeket a legközelebbi jövőben minden valószínűség szerint maga Franciaország és Anglia sínyli meg.

4. kérdés. Mi az orosz programm a tengerszorosok kérdésének megoldására vonatkozólag?

Válasz. A tengerszorosokra vonatkozó programmunk (egyelőre természetesen csak hozzávetőlegesen) egyebek között a következőket foglalja magában:

Először: Törökország nemzeti törekvéseinek kielégítését. Úgy véljük, ezt nemcsak a nemzeti függetlenség érdekei követelik. Mi az elmult öt év alatt megoldottuk a nemzeti kérdést olyan államban, amelyben olyan nagy számban vannak nemzetiségek, hogy ennyit aligha lehet találni még egy országban, s e téren szerzett tapasztalataink teljes mértékben meggyőznek bennünket arról, hogy hasonló esetekben a nemzetek érdekeihez való egyedüli helyes viszony ez érdekek maximális kielégítése és olyan feltételek megteremtése, amelyek minden lehetőségét kizárják annak, hogy konfliktusok jöjjenek létre ezen a talajon. Tapasztalataink alapján az a megingathatatlan meggyőződés alakult ki bennünk, hogy csakis a nemzetek érdekei iránt tanusított legnagyobbfokú figyelem küszöböli ki a konfliktusok talaját, a kölcsönös bizalmatlanságot és a különféle intrikákkal kapcsolatos aggodalmakat s teremti meg azt a bizalmat — különösen a különböző nyelvet beszélő munkások és parasztok között —, amely nélkül teljesen lehetetlen akár a népek közti békés viszony, akár valamennyire is eredményes fejlődése mindannak, ami értékes a modern civilizációban.

Másodszor: programmunk magában foglalja azt a javaslatot, hogy zárják el a tengerszorosokat minden hadihajó előtt békeidőben és háborúban egyaránt. Ez közvetlen és igen fontos kereskedelmi érdeke minden hatalomnak, nemcsak azoknak, amelyek területileg közvetlenül a tengerszorosok mellett fekszenek, hanem a többinek is. Figyelembe kell vennünk, hogy pacifista frázis, szavalás és fogadkozás, sőt, olykor esküdözés a háború ellen és a béke ellen rendkívül sok hangzik el világszerte, de a legtöbb állam — és különösen a modern civilizált államok többsége — rendkívül kevés hajlandóságot mutat arra, hogy akár a legegyszerűbb tényleges lépéseket megtegyék a béke biztosítása érdekében. Márpedig mi szeretnénk ebben is, meg minden hasonló kérdésben kevesebb általá-

nos nyilatkozatot, ünnepélyes ígéretet, dagályos formulát hallani és minél több egészen egyszerű, egészen világos döntést és rendszabályt, amelyek valóban elvezetnének a békéhez, ha már nem beszélünk a háború veszélyének teljes kiküszöböléséről.

Harmadszor: a tengerszorosokra vonatkozó programmunk a kereskedelmi hajózás teljes szabadságát javasolja. És az után, amit az imént mondottam, úgy vélem, teljesen felesleges magyarázni és konkretizálni ezt a pontot.

5. kérdés. Beleegyezik-e az orosz kormány abba, hogy a tengerszorosokat a Népszövetség ellenőrizze, ha a Népszövetség felveszi tagjai sorába Oroszországot, Törökországot, Németországot és az Egyesült Államokat is?

Vagy Oroszország azt követelné, hogy külön bizottságot létesítsenek a tengerszorosok ellenőrzésére?

Válasz. Mi természetesen ellenezzük a Népszövetséget, és úgy vélem, a Népszövetséggel szemben elfoglalt elutasító álláspontunknak nemcsak sajátos gazdasági és politikai rendünk az oka. Ezt az elutasító álláspontot teljes mértékben igazolják a béke érdekei is, ha általában az egész mai nemzetközi politika konkrét feltételei szempontjából vizsgáljuk őket. A Népszövetség annyira magán viseli a világháborúból való származásának minden jegyét, annyira elválaszthatatlanul összefügg a versailles-i szerződéssel, annyira távol áll minden ízében a nemzetek egyenjogúságának tényleges megteremtésétől s a nemzetek békés együttélésének reális esélyeitől, hogy úgy hiszem, a Népszövetséggel szemben elfoglalt elutasító álláspontunk érthető és nem szorul további kommentárra.

6. kérdés. Az Urquhart-egyezmény ratifikálásának elutasítása a „baloldali kommunisták“ győzelmét jelenti-e? Melyek azok az objektiv feltételek, amelyek lehetővé tennék a tárgyalások újrafelvételét és az Urquhart-egyezmény ratifikálását?

Válasz. Az Urquhart-szerződés megkötésének kérdését[91] kormányunk még akkor vetette fel, amikor én beteg voltam és nem tudtam résztvenni a kormányügyekben. Ezért ennek az ügynek minden részletéről jelenleg még nem vagyok teljesen informálva. De ennek ellenére teljes

határozottsággal állíthatom, hogy manapság a baloldali kommunisták győzelméről nincs és nem is lehet szó. Ezt tudom, mert közvetlenül figyelemmel kísértem a kormányügyek menetét.

Anglia igazságtalan lépése ugyanis, amely abban nyilvánult meg, hogy nem óhajtott meghívni bennünket a konferenciára, annyira váratlan volt, olyan felháborodást keltett Oroszországban és annyira egybekovácsolta nemcsak a jobboldali kommunistákat a baloldaliakkal, hanem a pártonkívüli orosz lakosság, a munkások és a parasztok óriási tömegét is, hogy nem került és nem kerülhetett sor semmiféle nézeteltérésre a baloldali és a jobboldali kommunisták között.

Az Urquhart-szerződés elutasításának indokolása közvetlenül kifejezte, azt lehet mondani, nemcsak a párt hangulatát, hanem éppen az egész nép hangulatát, vagyis az egész munkás- és paraszti tömeg hangulatát.

A tárgyalások újrafelvételének és a továbbiakban az Urquhart-szerződés ratifikálásának mindenekelőtt az a feltétele, hogy Anglia beszüntesse azokat a kirívó igazságtalanságokat, amelyekkel mindenképpen korlátozni igyekszik Oroszországnak a közelkeleti kérdésekkel foglalkozó konferencián való részvétele jogát. Ami az Urquhart javasolta konkrét feltételeket illeti, még nem volt időm, hogy eléggé részletesen foglalkozzam velük és csak annyit mondhatok: a kormány úgy döntött, hogy az egyezmény hívei és ellenfelei minél előbb fejtsék ki sajtónkban álláspontjukat, hogy a legobjektívebb és legjobban megindokolt vitából meríthessen anyagot valamennyi „pro“ és „contra“ lehető legkomolyabb megvizsgálásához, és ezt a kérdést Oroszország érdekei szempontjából a legkedvezőbben dönthesse el.

7. kérdés. Mennyire felel meg az igazságnak az angliai oroszellenes sajtónak az a vádja, hogy a moszkvai ipari vállalkozók nemrégiben történt letartóztatása az új gazdasági politika végét és az államosítás és elkobzás politikájához való visszatérést jelenti?

Válasz. Ami az angliai oroszellenes sajtónak „a moszkvai ipari vállalkozók“ letartóztatásával kapcsolatos

vádjaira vonatkozó kérdését illeti, meg kell mondanom, hogy éppen ma olvastam ujságunkban (az „Izvesztyijá"-ban) egy kisebb cikket „Feketetőzsdések letartóztatása" címmel. Nem más, mint a GPU gazdasági igazgatóságának vezetője, Z. B. Kacnyelszon elvtárs mondja el ebben a cikkben, hogy egyáltalán nem volt szó semmiféle ipari vállalkozók letartóztatásáról, hogy „azok a hírek, amelyeket a Szovjethatalom ellenségei az OSzFSzK határain belül és külföldön arról terjesztenek, hogy ezek a letartóztatások a szabadkereskedelem üldözését jelentik, a valóságban *teljesen badar* koholmányok, s az a meghatározott ellenforradalmi rendeltetésük, hogy megzavarják a köztünk és Nyugat-Európa között kialakuló gazdasági kapcsolatokat".

A valóságban kizárólag az úgynevezett feketetőzsde lovagjait tartóztatták le, és a hatóságaink kezében levő adatok azt bizonyítják, hogy ezek a tőzsdespekulánsvalutaüzérek kapcsolatban voltak a moszkvai külképviseletek egyes munkatársaival s az adatok szerint nemcsak hogy platina, arany (rúdarany) eladásával foglalkoztak, hanem *megszervezték ezeknek az értékeknek külföldre való kicsempészését is.*

Ebből láthatja, mennyire alaptalanok azok a hírek, hogy véget vetünk az „új gazdasági politikának", láthatja továbbá, hogy teljesen hazug módon vádaskodik az angliai oroszellenes sajtó, amely a valóság legszemérmetlenebb meghamisításával és csalással igyekszik hazug megvilágításba helyezni politikánkat. A valóságban szó sem volt semmiféle kormánykörökben arról, hogy vessünk véget az „új gazdasági politikának" és térjünk vissza a régihez. A kormány egész munkássága — egyebek közt az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság mostani ülésszakán is — arra irányul, hogy azt, amit új gazdasági politikának nevezünk, törvényhozásilag a legnagyobb mértékben megszilárdítsuk s ezáltal a tőle való eltérés minden lehetőségét elvágjuk.

1922. X. 27.

„Pravda" 254. sz.
1922 november 10.

BESZÉD A IX. SZOVJETKONGRESSZUS ÁLTAL VÁLASZTOTT ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG IV. ÜLÉSSZAKÁN, 1922 OKTÓBER 31-ÉN[92]

(Viharos, szűnni nem akaró taps. Mindenki feláll.) Elvtársak! Engedjék meg, hogy csak néhány üdvözlő szóra szorítkozzam. Mindenekelőtt természetesen Vörös Hadseregünket kell üdvözölnünk, amely a napokban újra megmutatta vitézségét: elfoglalta Vlagyivosztokot és megtisztította a Szovjet-Oroszországgal szövetséges utolsó köztársaság területét is. Biztos vagyok benne, hogy az általános véleményt fejezem ki, ha azt mondom, hogy mi itt valamennyien üdvözöljük a Vörös Hadsereg újabb hőstettét, és azt, hogy a háború befejezése felé meglehetősen határozott lépést tettünk: tengerbe szorítottuk a fehérgárdisták utolsó erőit. (Taps.) Azt hiszem, Vörös Hadseregünk hosszú időre megszabadított bennünket attól, hogy a fehérgárdisták újabb támadást kíséreljenek meg Oroszország vagy bármely más, velünk közvetlenül vagy közvetve, szoros vagy többé-kevésbbé távoli kapcsolatban levő köztársaság ellen.

De ugyanakkor azt is meg kell mondanunk — nehogy a túlzott öndícséret hibájába essünk —, hogy ebben nemcsak a Vörös Hadsereg hősiességének és erejének volt szerepe, hanem a nemzetközi helyzetnek és diplomáciánknak is.

Volt idő, amikor Japán és az Amerikai Egyesült Államok egyezményt kötött Kolcsak támogatására. Ez már olyan régen volt, hogy sokan közülünk talán már el is felejtették. De volt ilyen idő. És ha elértük azt, hogy ma már lehetetlen ilyen egyezményt kötni, ha a japánok katonai erejük ellenére is bejelentették távozásukat és teljesítették is ezt az ígéretüket, ebben természetesen

diplomáciánknak is van érdeme. A közeljövőben diplomatáinknak újra ki kell tenniök magukért egy roppant fontos kérdésben, amelyhez komoly érdekünk fűződik, — a közelkeleti konferencián, amelyet Anglia hív össze november 13-ra Lausanne-ba. Biztos vagyok benne, hogy diplomatáink ott sem vallanak szégyent, és hogy a szövetséges köztársaságok érdekeit az OSzFSzK érdekeivel egyetemben ott is meg tudjuk védeni; legalábbis annyit el tudunk érni majd, hogy világosan megmutassuk a tömegeknek, hol az akadály, miben áll, milyen mértékben gátolja legjogosabb óhajainkat és törekvéseinket, és nemcsak a mieinket, hanem mindazokét az államokét is, amelyek érdekelve vannak a tengerszorosok kérdésében.

Röviden ennyit akartam mondani a külpolitikáról, mostpedig áttérek az önök munkájára.

Azt hiszem, ezen a téren igen számottevő sikereket értünk el, jóllehet ez a munka első pillantásra egyeseknek nem látszott vagy nem látszik annyira fontosnak. Nézzük az első törvénykönyvet, amelyet önök már elfogadtak — a munka törvénykönyvét. Óriási vívmánya az a Szovjethatalomnak, hogy amikor minden ország rátámad a munkásosztályra, mi olyan törvénykönyvvel állunk elő, amely szilárdan megállapítja a munkaügyi törvényhozás alapjait, például a nyolcórás munkanapot. Igaz, talán nagyobb kívánalmakkal is felléphettünk volna ezzel a törvénykönyvvel szemben. Úgy vélem azonban, hogy a nagyobb kívánalom helytelen volna.

Számolnunk kell azzal, hogy mindazokhoz az államokhoz képest, amelyekben most veszett kapitalista konkurrencia dúl, amelyekben millió meg tízmillió munkanélküli van, amelyekben a tőkések a maguk erejéből hatalmas kapitalista szövetségeket szerveznek, hadjáratot szerveznek a munkásosztály ellen — mi ezekhez képest igen kulturálatlanok vagyunk, termelőerőink sokkal fejletlenebbek, mindnél rosszabbul dolgozunk. Nagyon kellemetlen talán, hogy kénytelenek vagyunk beismerni ezt. De úgy vélem, hogy éppen azért, mert mi ilyen dolgokat nem leplezünk tetszetős frázisokkal és elcsépelt felkiáltásokkal, hanem nyiltan beismerjük őket; éppen azért, mert elismerjük ezt és nem félünk a szónoki emelvényről kimondani,

hogy ennek kijavítására több erőt fordítunk, mint bármelyik másik állam, olyan gyorsasággal utól fogjuk érni a többi államokat, amilyenre álmukban sem gondoltak.

Ez persze nem fantasztikus gyorsaság; nyilvánvalóan hosszú éveken át keményen kell dolgoznunk, hogy elérjük ezt. Világos, hogy máról holnapra nem lehet semmit sem elérni. Már megértünk öt évet és láttuk, milyen gyorsan változnak a társadalmi viszonyok. Megtanultuk, mi az idő. És még jobban meg kell tanulnunk. Nálunk senki sem hisz semmiféle változás képzeletbeli gyorsaságában, de a valóságos gyorsaságban, a történelmi fejlődés bármely igazi mivoltában vett időszakához viszonyított reális gyorsaságban — ha a mozgalmat valóban forradalmi párt vezeti —, az ilyen gyorsaságban hiszünk és az ilyen gyorsaságot ha törik, ha szakad, el fogjuk érni.

Foglalkozom továbbá az önök által már elfogadott földtörvénykönyvvel. Ebben a tekintetben, mint tudják, törvényeink már az emlékezetes 1917 október 25 másnapján minden más törvénytől eltérően olyan döntést hoztak a földről, amely technikailag és talán jogilag is nagyon tökéletlen volt, de minden lényegeset magában foglalt, ami a paraszt számára feltétlenül szükséges volt, ami biztosította a paraszt és a munkás szövetségét. És azóta, bármilyen nehéz körülmények között éltünk is az elmult öt év alatt a szakadatlan háborúk közepette, folyvást gondunk volt rá, hogy a paraszt földigényét a legteljesebb mértékben kielégítsük. És ha az a törvény, amelyet most önök elfogadtak, egyik vagy másik tekintetben szintén módosításra szorul, ezeket a módosításokat, ezeket a javításokat minden nehézség nélkül ugyanúgy el fogjuk fogadni, mint ahogy az imént önök elfogadták a büntetőtörvénykönyvünkhöz fűzött módosításokat és javításokat. A föld kérdése, az a kérdés, hogy a lakosság óriási többségének — a paraszti lakosságnak — hogyan rendezzük be az életét, döntő kérdés számunkra. Ebben a tekintetben már elértük, hogy az orosz paraszt tudja, hogy minden olyan javaslat, amely a régi törvények módosítására vonatkozik, nem elutasításra, hanem támo-

gatásra és a legnagyobb jóindulatra talál legfelsőbb törvényhozó intézményünkben.

Önök ezenkívül megvizsgálták még a polgári törvénykönyv, az általános bírói szervezet kérdését. Politikánk, amelyet következetesen folytatunk és amellyel kapcsolatban semilyen ingadozás nem lehet körünkben, olyan, hogy ez a kérdés igen fontos a lakosság nagy tömegei számára. Itt is igyekeztünk megkülönböztetni azt, ami bármelyik állampolgár igényeinek a mai gazdasági forgalommal kapcsolatos jogos kielégítését jelenti, attól, ami már visszaélés az új gazdasági politikával, jóllehet valamennyi többi államban legálisan űzik az ilyesmit, de mi nem akarjuk ezt legalizálni. Hogy mennyire sikerültek azok a módosítások, amelyeket önök külön ebből a célból beterjesztettek és jóváhagytak, azt majd a jövő mutatja meg. Mi semmiesetre sem kötjük meg a kezünket e tekintetben. Ha a mindennapi élet olyan visszaéléseket produkál, amelyekre előbb nem számítottunk, tüstént megtesszük a szükséges módosításokat. Ami ezt illeti, önök bizonyára nagyon jól tudják, hogy olyan gyors törvényhozást, mint a mienk, más hatalmak sajnos, nem ismernek. Majd elválik, nem kényszeríti-e őket is a közeljövő arra, hogy ebben a tekintetben egy kissé nyomába iramodjanak Szovjet-Oroszországnak.

Továbbá, a kevésbbé fontos kérdések közül ki kell térnem arra a kérdésre, amelyet önök itt szintén véglegesen eldöntöttek. A helyi szovjetkongresszusok és a kormányzósági végrehajtó bizottságok kérdésére gondolok. Olyan kérdés ez, amelynek megoldásával erősen késtek eddig valamennyi előző törvényhozási rendszerben és valamennyi előző alkotmányban. Ezt nem tartották fontosnak. Úgy vélték, hogy vidéken a régi rendszer is megjárja. Nekünk éppen ellenkező a véleményünk. Mi meg vagyunk győződve róla, hogy ha forradalmunk igazi sikereket ért el, azért érte el, mert a helyi hatalomra, a vidéki tapasztalatokra mindig a legnagyobb figyelmet fordítottuk. Ha a forradalom 1917 októberében rögtön olyan sikereket ért el, hogy 1918 tavaszára szinte azt hittük, hogy máris véget ért a háború,— a valóságban csak akkor kezdődött, mégpedig a polgárháború legrosszabb formájában; a való-

ságban a németekkel kötött béke azt jelentette, hogy a németek a polgárháború legrosszabb elemeit támogatták; a valóságban a németekkel kötött akkori béke, amely őszre már fel is bomlott, azt jelentette, hogy ezeket az elemeket lépten-nyomon támogatták a szövetséges hatalmak is, amelyek bennünket vádoltak a németekkel való békekötés miatt. És ha, mondom, a forradalom ilyen gyorsan, néhány hónap, sőt néhány hét alatt elvégezte a maga dolgát, ez csak azért volt, mert teljes mértékben a helyi elemekre támaszkodtunk, hogy teljes cselekvési szabadságot adtunk nekik, hogy éppen tőlük vártuk azt a lelkesedést, amely leküzdhetetlenné és gyorssá tette forradalmunk akcióit. Tudom, hogy a helyi hatalmi szervek azóta meglehetősen sok különböző, mondhatnám, megrázkódtatáson estek át. A helyi szervek és a központi hatalom közti kapcsolat megteremtése nem kis feladatot rótt ránk, és egyáltalán nem akarom azt mondani, hogy ezt a feladatot mindig ideálisan oldottuk meg: mai általános kulturális színvonalunk mellett nem is remélhetünk ilyen ideális megoldást. De hogy őszintébben, becsületesebben és szilárdabban oldottuk meg ezt a feladatot, mint bármely más állam — ezt bátran elmondhatjuk.

Befejezésül még csak egy kérdést érintek, amely különösen érdekel engem és azt hiszem, minden bizonnyal érdekli az elvtársakat is, noha formailag nem szerepel sem napirendjükön, sem a kérdések listáján. Államapparátusunk kérdése, a régi és mégis mindig új kérdés ez.

1918 augusztusában összeírtuk moszkvai apparátusunkat. Az összeírás szerint Moszkvában 231 000 állami és szovjet alkalmazott dolgozott, beleértve a központi intézmények és a moszkvai városi szervek alkalmazottait is. Nemrégiben, 1922 októberében újra megismételtük ezt az összeírást, abban a biztos tudatban, hogy csökkentettük felduzzasztott apparátusunkat és most már bizonyára kisebb lesz. 243 000 embert számoltunk össze. Ez tehát a nagy csökkentés eredménye. Ezt a példát még sokat kell tanulmányoznunk, sok összehasonlítást kell még tennünk. Akkor, 1918-ban, amikor úgyszólván a reform első hevében hajtottuk végre az első összeírást, őszintén szólva

majdnem semmi értelmes következtetést nem tudtunk levonni az összeírás eredményéből. Nem értünk rá. A polgárháború egyetlen szabad percet sem hagyott nekünk. Most reméljük, meg fogjuk tenni ezt. Biztosak vagyunk benne, hogy apparátusunkat, amelynek nagyon sok fogyatékossága van, amely több mint kétszerakkora, mint lennie kellene, amely igen gyakran nem nekünk, hanem ellenünk dolgozik — ne féljünk kimondani ezt az igazságot, akár köztársaságunk legfelsőbb törvényhozó intézményének szónoki emelvényéről sem —, meg fogjuk javítani. Megjavításához azonban sok munka és hozzáértés szükséges. Itt-ott már láthatók egyes olyan jelek, hogy igen komolyan kezdenek foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy miben álljon ez a javítás, de ezek egyelőre csak jelek — egyes cikkek, egyes helyi jellegű vizsgálatok. Ha azzal az elhatározással távozunk innen, hogy sokkal több figyelmet fordítunk erre a kérdésre, mint eddig általában, és kevesebb időt fordítunk a kapkodásra és a sietésre — márpedig mindannyian lépten-nyomon rendkívül sok időt fecsérlünk erre —, és ha valóban tanulmányozni fogjuk apparátusunkat és sok éven át fogunk munkálkodni rajta, óriási vívmány lesz ez, s ez biztosítani fogja sikerünket. Legyen bátorságunk megmondani, hogy ösztönösen alakítjuk ki apparátusunkat. A legjobb munkások jöttek és vállalkoztak a legnehezebb tisztségekre mind katonai, mind polgári téren; gyakran helytelenül láttak hozzá, de értettek hozzá, hogy kijavítsák hibáikat és dolgozzanak. Néhány tucatnyi bátor ember azokhoz a százakhoz képest, akik ott ülnek és szabotálnak vagy féligmeddig szabotálnak, aktáik között csetledezve-botladozva, — ez az arány lépten-nyomon papírok mérhetetlen tengerébe fullasztja a mi eleven ügyünket. A lehető legbehatóbban tanulmányoznunk kell majd ezt a kérdést, amelyet eddig nem volt módunkban tanulmányozni. Éveknek kell még elteІniök, évekig kell még tanulnunk, mert munkásaink kulturális színvonala alacsony, s a munkások nehezen tudják elsajátítani a termelés teljesen új ügyét — márpedig csak a munkásokra támaszkodhatunk őszinteség és lelkesedés tekintetében. Éveknek kell még elteІniök, hogy megjavíthassuk, felemelhessük államapparátusunkat — nem az egyes sze-

mélyeket, hanem az egész apparátust — a kultúra magasabb lépcsőfokaira. Biztos vagyok benne, hogy ha a jövőben ennek a munkának szenteljük erőinket, feltétlenül és elkerülhetetlenül elérjük a lehető legjobb eredményeket. (*Hosszantartó taps.*)

„Pravda" 247. sz.
1922 november 1.

A „PETROGRADSZKAJA PRAVDÁ"-NAK[93]

1922. XI. 1.

Kedves elvtársak! Szívemből köszöntöm Önöket az Októberi Forradalom ötödik évfordulója alkalmából és kívánom, hogy a következő öt évben ugyanolyan sikerrel harcoljunk a békés fronton, mint eddig a katonain.

Szívélyes üdvözlettel minden jót kíván

V. Uljanovjuk (Lenin)

„Petrogradszkaja Pravda" 251. sz.
1922 november 5.

A „PRAVDÁ"-NAK

Kedves elvtársak! Az Októberi Forradalom ötödik évfordulója alkalmából forrón köszöntöm Önöket. Kívánom, hogy a következő öt év alatt legalább annyit vívjunk ki, mégpedig békés úton, mint amennyit eddig fegyverrel a kézben kivívtunk.

Leninjük

1922. XI. 2.

„Pravda" 252. sz.
1922 november 7.

A KOMMUNISTA SZÖVETKEZETI TAGOK ELSŐ NEMZETKÖZI KONFERENCIÁJÁNAK[94]

Üdvözlöm a kommunista szövetkezeti tagok éppen most időszerű nemzetközi konferenciáját és teljes sikert kívánok munkájához.

A konferencia tagjaihoz hasonlóan tisztában vagyok azzal, hogy mennyire bonyolult és nehéz a kitűzött feladat — a szövetkezeti apparátus megnyerése a világforradalom ügyének.

Nagyon fogok örülni, ha Oroszországban végzett munkánk tapasztalataival hasznára lehetünk a közös ügynek is.

A megírás ideje: 1922 november 2.

Megjelent: „Pravda" 249. sz. 1922 november 3.

A STATISZTIKUSOK ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁNAK[95]

1922 november 4.

Szívből köszönöm üdvözletüket, kérem, fogadják hálámat, és sok sikert kívánok munkájukhoz.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

„Pravda" 251. sz.
1922 november 5.

INTERJU A. RANSOMNAK, A „MANCHESTER GUARDIAN" TUDÓSÍTÓJÁNAK

ELSŐ VÁLTOZAT

1. kérdés. Óriási gazdasági megélénkülést látok, mindenki ad-vesz, szemmelláthatólag születőben van egy új kereskedő osztály. Kérdésem: *hogy lehet az, hogy a nepman nem politikai erő és nem mutatja jeleit olyan törekvésnek, hogy politikai erővé váljon?*

Válasz. Első kérdése eszembe juttat egy beszélgetést, amely valamikor nagyon-nagyon régen Londonban hangzott el. Szombat este történt. Barátommal sétálgattunk, vagy húsz évvel ezelőtt. Az utcákon szokatlan élénkség volt. A kereskedők mindenütt kirakodtak az utcára, áruikat kis petróleumlámpásokkal vagy valami ilyesmivel világították meg. A kis pislákoló fények nagyon szépek voltak. Az utcákon valósággal rendkívüli volt a forgalom. Mindenki eladott vagy vásárolt.

Oroszországban volt akkor egy irányzat, amelyet mi „ökonomizmusnak" neveztünk. Ezen a kissé diákos elnevezésen a marxi történelmi materializmus nézeteinek gyermeteg leegyszerűsítését értettük. Barátom „ökonomista" volt, és rögtön kipakolta nekem a bölcseségét: lám, azt mondja, ezt a rendkívüli gazdasági tevékenységet politikai erőre való törekvésnek kell követnie. Én csak nevettem Marxnak ezen az értelmezésén. A kiskereskedők nagy száma és igen élénk tevékenysége még cseppet sem tanuskodik az osztály nagy gazdasági erejéről, amelyből „politikai erőre" lehet és kell következtetni. London valószínűleg kissé bonyolultabb úton alakult a kereskedelem világot átfogó gazdasági és politikai erejévé, mint ahogy társam

elképzelte, és a londoni utcai árusok minden élénkségük ellenére a „politikai“ erőtől s még a politikai erőre való törekvéstől is meglehetősen távol voltak.

Attól tartok, nálunk mosolyognának azon a kérdésen, hogy a „nepman“ (vagyis az utcai árus? a kiskereskedő?) miért nem mutatja nálunk „a jeleit olyan törekvésnek, hogy politikai erővé váljon“, és mi így válaszolunk rá: ugyanazért, amiért a londoni utcákon hömpölygő tömeg, amely szombatonként az utcákon adott és vett, nem mutatta Angliában „jeleit olyan törekvésnek, hogy politikai erővé váljon“.

2. kérdés. Az a benyomásom, hogy Oroszországban jelenleg az adás-vétel és a csere igen nagy haszonnal jár, a termelés ellenben csak a legritkább esetben lehetséges. Az adás-vétel és a csere a nepmanok kezében van. A jövedelmező termelés nagyobbrészt kis arányokban folyik és magánszemélyek kezében van. A *veszteséges* termelés az állam kezében van. Kérdésem: *nem jelenti-e ez a nepmanok állandó gazdasági erősödését és az állam állandó gyengülését?*

Válasz. Attól tartok, hogy második kérdését is a fenti értelemben vett majdnem „ökonomista“ szempontból veti fel. Bastiatnak, úgy emlékszem, majdnem komolyan az volt a véleménye, hogy „az ókori görögök és rómaiak rablásból éltek“. Nem nagyon törődött azzal a „gazdasági“ kérdéssel, hogy honnan pottyant mindaz, amit ezek a rablásból élő személyek raboltak.

Önnek „az a benyomása, hogy Oroszországban jelenleg az adás-vétel és a csere igen nagy haszonnal jár“, „a termelés ellenben csak a legritkább esetben lehetséges“.

Nagyon csodálkoztam, amikor azt olvastam, hogy Ön ilyen következtetést von le a moszkvai utcák megfigyeléséből. És hogyan áll a dolog, gondoltam, az orosz parasztok millióival? Hogy ők bevetik a földet, ez bizonyára nem ritka és nem a legritkább, hanem túlnyomó jelenség Oroszországban? „Sőt“ gyakoribb eset, mint bárminek az „adás-vétele“ a „nepman“ által. És valószínű, hogy a paraszti termelés Oroszországban nemcsak „lehetséges“, hanem rendkívül „jövedelmező“ is. Különben honnan volna az a többszázmilliónyi terményadó, amelyet olyan rend-

kívül gyorsan és könnyen adtak be az államnak parasztjaink. Különben honnan volna az építő tevékenységnek az az általános fellendülése, amelyet mindenki a saját szemével láthat a roppant Oroszország falvaiban és városaiban egyaránt?

Vajjon a kérdező nem a kiskereskedelmet tekinti-e „nagy haszonnal járó eladásnak és cserének“, amikor a kiskereskedő elértéktelenedő orosz valutában kapja a sokmilliónyi hasznot, amikor egymillió a szabad piacon nem ér annyit, mint régen egy rubel? Aligha lehetséges ilyen hiba, mert államunk most — immár több hónapja — azzal foglalkozik, hogy törli a „fölösleges“ nullákat a bankjegyeken. Tegnap még trillió volt, ma azonban áthúzunk négy nullát, és tízmillió lesz belőle. Az állam ettől nem gazdagszik meg, de hogy „gyengüljön“, ezt nagyon furcsa feltételezni, mert itt nyilvánvaló, hogy a pénz javítása felé haladunk. A nepman lassan látja, hogy a rubel stabilizálódni kezd; látható volt ez például idén nyáron; a nepman lassan rájön, hogy a nullák „törlése“ a jövőben tovább folytatódik, és én kétlem, hogy ezt megállítaná a nepman „politikai erőre való törekvése“.

Visszatérek a termelésre. Nálunk a föld az állam kezében van. A földet használó kisparasztok gyönyörűen teljesítik az adófizetést. Az ipari termelés, ami az úgynevezett könnyűipart illeti, szemmelláthatóan élénkül, s ez a termelés gyakran vagy állami hivatalnokok irányítása alatt az állam tulajdonában van, vagy bérlők használatában.

Ezért nincs miért tartani az „állam állandó gyengülésétől“.

Nem a termelést kell megkülönböztetni a kereskedelemtől, hanem a könnyűipari termelést a nehézipari termeléstől. Az utóbbi valóban nem hoz hasznot; ebből adódik államunknak valóban nehéz helyzete. Erre még visszatérünk.

3. *kérdés.* Célozgatnak rá, hogy megpróbálják majd (adókivetés útján) kényszeríteni a nepmant a termelés pénzzel való támogatására Kérdésem: *nem lesz-e ennek az a következménye, hogy csak emelkedni fognak az árak, növekedni fog a nepman profitja és közvetve szükségessé válik a munkabér felemelése — azaz visszatérnek a régi helyzethez?*

Válasz. Az állam kezében többszázmillió pud gabona van. Ilyen körülmények között nem várható, hogy az adók *„csak"* felemelik az árakat. Az adók révén bevételt is kapunk a nepmanoktól és a termelőktől az ipar, különösen a nehézipar támogatására.

4. kérdés. Ha a szokásos kapitalista mércével mérünk, a gazdasági helyzet romlik. Ha kommunista mércével mérünk, akkor is romlik a helyzet (a nehézipar hanyatlása). Mégis, bárkivel beszélek, mind elismeri, hogy jobb a helyzete, mint egy évvel ezelőtt. Nyilván olyasvalami történik, amit nem enged meg sem a kapitalista, sem a kommunista ideológia. Mind az egyik, mind a másik feltételezi a haladást. De mi történjék, ha haladás helyett visszafejlődünk? Kérdésem: *vajjon lehetetlen-e az, hogy nem előre, egy újabb jólét felé haladunk, hanem visszafelé megyünk, a régi állapotok irányába?* Vajjon lehetetlen, hogy Oroszország visszafelé mozog, a szükségletekkel körülbelül összhangban levő mezőgazdasági termelés időszakába, és az élénk belkereskedelemhez, amelyet csak jelentéktelen mértékben érint a külföldi behozatal? Vajjon elképzelhetetlen egy ilyen időszak a proletárdiktatúra idején, mint azelőtt a feudális diktatúra idején?

Válasz. „Mérjünk" először a „szokásos kapitalista mércével". Egész nyáron stabil volt a rubelünk. Ez a javulás szemmellátható kezdete. Azután kétségtelen a paraszti termelés és a könnyűipar megélénkülése is. Ez is javulás. Végül Állami Bankunknak legkevesebb 20 millió aranyrubel tiszta bevétele volt (ez a minimum; a valóságban több volt). Kevés, de a javulás kétségtelen. Kevés, de kétségtelenül azt jelenti, hogy kezd növekedni a nehézipar fejlesztéséhez szükséges pénzalap.

Továbbá: térjünk most rá a kommunista mércével való mérésre. A felsorolt három körülmény pluszt jelent kommunista szempontból is, mert nálunk az államhatalom a munkások kezében van. Mind a rubel stabilizációja felé tett *lépés*, mind a paraszti termelés és a könnyűipar megélénkülése, mind az Állami Bank (azaz az állam) bevételeinek *kezdete* kommunista szempontból is pluszt jelent.

Hogyan lehetséges, hogy a kapitalizmus és a kommunizmus ellentétes, s mégis vannak különböző körülmények, amelyek a *két ellentétes szempontból egyaránt pluszt*

jelentenek? Lehetséges, mert a kommunizmusba való átmenet lehetséges az államkapitalizmuson keresztül is, ha az államhatalom a munkásosztály kezében van. Éppen ez a mi „mostani esetünk".

A nehézipar hanyatlása a mi mínuszunk. Az Állami Bank és a Külkereskedelmi Népbiztosság kezdődő bevételei a javulás előkészítését jelentik ezen a téren is. Nagyok itt a nehézségek, de korántsem reménytelen az ügy.

Menjünk tovább. Lehetséges-e, hogy mi afféle „feudális diktatúra" felé megyünk vissza? Semmikép sem lehetséges, mert mi, bár lassan, megszakításokkal, olykor-olykor egyet visszalépve, de emelkedünk az államkapitalizmus útján. Ez az út pedig előre visz bennünket, a szocializmushoz és a kommunizmushoz (mint a szocializmus magasabb fokához), de semmikép sem vissza a feudalizmusba.

Növekszik a külkereskedelem; erősödik — ha megszakításokkal is — a rubel stabilizációja; az ipar mind Petrográdban, mind Moszkvában észrevehetően fellendülőben van; csekélyke, nagyon csekélyke kezdete mutatkozik annak, hogy az állam pénzt halmoz fel a nehézipar támogatására és így tovább. Mindez azt bizonyítja, hogy Oroszország előre megy, nempedig hátra, bár, ismétlem, nagyon lassan és megszakításokkal.

5. *kérdés.* Vagy annak a szomorú látványnak vagyunk tanúi, hogy *elpazarolják a tőkét, amelyet a termelésben kellene felhasználni?*

Válasz. Erre a kérdésre már válaszoltam az előző fejtegetésben.

6. *kérdés.* Mindezeken a kérdéseken kívül a „Manchester Guardian"-t nagyon érdekelné, ha az Ön szájából hallaná azoknak a mostanában Moszkvában keringő híreknek a cáfolatát, hogy az idén télen újra bevezetik a jegyrendszert a nepmanok készleteinek teljes elkobzásával egyetemben.

Válasz. Szívesen megerősítem, hogy teljesen valótlan az a hír, hogy vissza szándékozunk térni a jegyrendszerhez vagy a „nepmanok készleteinek teljes elkobzásához".

Ez mese. Eszünkbe se jut semmi ilyesmi.

Ilyesmit el sem lehet képzelni a mai Oroszországban. Ezek rémhírek, amelyeket rosszindulatból terjesztenek olyan emberek, akik nagyon dühösek ránk, de nem valami okosak.

7. kérdés. Végül helyes-e az a feltevésem, hogy az Urquharttal való szerződést nem utasították el véglegesen, hanem csak félretették, amíg helyre nem állnak a normális baráti kapcsolatok az angol kormánnyal?

Válasz. Teljesen igaza van az Urquhart-kérdésben. Megismétlem, amit nemrégiben Farbmannak mondottam.* Urquhart koncesszióját nem utasítottuk el véglegesen. Csak az általunk nyilvánosan ismertetett politikai okból vetettük el. Sajtónkban megkezdtük az összes *pro* és *contra* nyilvános megvitatását. És reméljük, hogy e vita után végleges véleményt alkothatunk magunknak mind politikai, mind gazdasági vonalon.

1922. XI/5.

Megjelent: „The Manchester Guardian"
23797. sz. 1922 november 22., angolul.
Orosz nyelven először
1930-ban jelent meg.

---

* Lásd ebben a kötetben 381—387. old. — *Szerk.*

MÁSODIK VÁLTOZAT (BEFEJEZETLEN)

Válaszolok kérdéseire:

1. Úgy vélem, hogy a „nepman", vagyis az „új gazdasági politika" viszonyai között fejlődő kereskedelem képviselője szeretne politikai erővé válni, de ennek nem mutatja semmi jelét, vagy ha mutatja, úgy mutatja, hogy eltitkolja vágyait. Kénytelen vágyainak leplezésére törekedni, mert különben azt kockáztatja, hogy államhatalmunk részéről komoly ellenállásba, olykor pedig még az ellenállásnál is rosszabb valamibe, vagyis nyiltan ellenséges magatartásba ütközik.

Úgy vélem, hogy amikor államhatalmunk kezében összpontosul a termelési eszközök óriási többsége, a kispolgárság tényleges gazdasági szükséglete abban áll, hogy szabadon vásárolhasson és adhasson el fogyasztási cikkeket. Törvényhozásunk biztosítja a kispolgárságnak ezt a szabadságot.

A „nepman" szó, amelyet Ön használ, némi félreértésre vezet. Ez a szó a „nep" rövidítésből, ami „új gazdasági politikát" jelent, és a „man" szócska hozzáadásából képződött, és azt jelenti, hogy „ennek az új gazdasági politikának az embere vagy képviselője". Az ujságnyelvben ez a szó először mint tréfás elnevezés jött létre annak a kiskereskedőnek vagy személynek a megjelölésére, aki különféle visszaélésekre használja fel a kereskedelmi szabadságot.

Az új gazdasági politika külső megnyilvánulásaként éppen az tűnik először szembe, hogy előtérbe nyomul az efféle „nepman" vagy akárki, aki — mint Ön írja — „elad és vesz".

De a lakosság valóságos többségének valóságos gazdasági tevékenysége korántsem ebben áll. Elég rámutatnom például annak a roppant paraszti tömegnek a tevékenységére, amely éppen most óriási energiával és a legnagyobb önfeláldozással dolgozik, hogy helyreállítsa szántóföldjeit, helyreállítsa mezőgazdasági munkaeszközeit, lakóépületeit, gazdasági épületeit stb. Ugyanakkor az ipari munkások éppen most ugyanolyan megfeszített energiával dolgoznak, hogy megjavítsák munkaeszközeiket, újakkal cseréljék ki az elhasználódott munkaeszközöket, felújítsák a lerombolt, megrongált vagy sérült épületeket stb.

A „nepman" — ha már ezt a kifejezést használjuk, amely sokkal inkább a tréfás ujságnyelv körébe, mint a politikai gazdaságtan komoly terminusai közé tartozik — sokkal nagyobb lármát csap, mint amekkora gazdasági erejével összhangban van. Ezért attól tartok, hogy aki a mi „nepmanunkra" leegyszerűsítve alkalmazza a történelmi materializmusnak azt a tételét, hogy a gazdasági erőt politikai erőnek kell követnie, nagyon súlyos hibát követhet el, sőt számos nevetséges félreértésnek eshet áldozatul.

Az új gazdasági politika valódi lényege abban áll, hogy a proletárállam először is: *megengedte a kereskedelem szabadságát a kistermelők számára*, és másodszor: *a proletárállam a nagytőke számára szükséges termelési eszközökre egész sor elvét alkalmazza annak, amit a kapitalista gazdaságban „államkapitalizmusnak" neveztek.*

Azt hiszem, hogy az a „nepman", aki ebből arra következtet, hogy számára kívánatos a politikai erővé válás, az nemcsak hogy hibát követhet el, hanem könnyen az ujságok gúnyolódásának céltáblája is lehet a marxizmus vulgáris értelmezése miatt.

2. Az a benyomása, hogy Oroszországban jelenleg az adásvétel rendkívül nagy haszonnal jár, „a termelés ellenben csak a legritkább esetben lehetséges", véleményem szerint könnyen eléggé jogos gúny tárgyává teheti a „«nepman» úr" politikai gazdaságtanát.

Ha nem tévedek, Oroszországban óriási többségben van a kisparaszti lakosság, amely rendkívüli buzgalommal

vetette most rá magát a termelésre és (részben az állami vetőmag-segítség stb. eredményeképpen) óriási, majdnem hihetetlen sikereket ért el, különösen ha figyelembe vesszük a polgárháború hallatlan pusztításait, az éhínséget stb. A kisparasztok olyan sikereket értek el, hogy rendkívül könnyen és majdnem minden kényszer nélkül adták be az állami adót, amely többszázmillió pud gabonát jelent.

Ezért úgy vélem, közelebb áll az igazsághoz, ha azt mondjuk: a lakosság óriási többsége, amely nagyon kisméretű, magánkézben levő termeléssel foglalkozik, óriási hasznot ad. Ez vonatkozik a parasztság egész mezőgazdasági termelésére. Ugyanilyen vagy valamivel kisebb hasznot ad az ipari termelés, amely részben magánszemélyek kezében, részben állami bérlőknek vagy azoknak az állami gyáraknak a kezében van, amelyek fogyasztási cikkeket termelnek a mezőgazdasági népesség számára.

Valóban nem jövedelmező termelés, amely az állam kezében marad — ha a tudományos politikai gazdaságtani terminológiát használjuk —, csak a termelési eszközök (érc, fémek stb.) termelése, az állótőke termelése. A kapitalista gazdaságban a tőke ezen fajtájának megújításához rendszerint állami kölcsönökre van szükség, amelyek egyszerre rendkívül nagy összegeket juttatnak (többszázmillió rubelt, sőt dollárt) számos olyan üzem újjászervezésére, amelyek helyre tudják állítani a lerombolt termelési eszközöket.

Számunkra a lerombolt termelési eszközök helyreállítása hosszú ideig nem ígér semilyen hasznot, ahogy Ön mondja, „nem jövedelmező". Az állótőke helyreállítására meglehetősen hosszú ideig a koncessziókból befolyó bevételt vagy az állami segélyeket kell felhasználnunk.

Ez a mostani gazdasági helyzet. Amint látja, ezt a helyzetet én egészen máskép ítélem meg, mint Ön. Attól tartok, hogy az Ön nézete, mely szerint nálunk „a nepmanok szakadatlan gazdasági erősödése" és „az állam szakadatlan gazdasági gyengülése" megy végbe, minden bizonnyal megérdemelné azt a gúnyt, amellyel Marx a vulgáris politikai gazdaságtant pellengérezte ki.

Én azonban bátorkodom régi módon azt gondolni,

hogy Marx után valamilyen más, nem-marxi politikai gazdaságtanról csak a nyárspolgárok — akárha „igen-igen civilizált“ nyárspolgárok — butítására lehet beszélni.

Befejezésül a „politikai erő“ kérdéséhez: a munkásság és a parasztság — ez a politikai erő alapja Oroszországban. Valamennyi kapitalista országban a parasztokat a földbirtokosok és a tőkések egyaránt fosztogatják. Minél öntudatosabbá válnak a parasztok, annál jobban megértik ezt. A lakosság tömege ezért nem követi az „adásvétellel“ foglalkozó nepmanokat.

3. Nem fognak-e a „nepmanokra“ kivetett adók csak a munkabér és az árak emelésére vezetni, ahelyett, hogy pénzt adnának a termeléshez?

— Nem, mert az árak alapja a gabona lesz. A gabona egy része az állam kezében van, adó formájában gyűlt be. A nepmannak nem lehet önálló befolyása az árakra, mert nem termelő. A külkereskedelmi monopólium, mellesleg megjegyzem, segítségünkre van abban, hogy kézben tartsuk a nepmant, mert az árakat az ő megkérdezése nélkül fogjuk megállapítani: a külföldi termelési ár plusz a mi állami felárunk, amit a termelés támogatására fordítunk.

Attól tartok, hogy Ön olykor a nepmanok áremelésének tekinti azt, hogy a pénzkibocsátás fokozódása következtében növekszik papírpénzeink árösszege. Ez hiba volna.

A megírás ideje:
1922 november 6 és 12 között.
Először megjelent:
„Pravda“ 17. sz. 1926 január 21.

A MOSZKVAI ÉS MOSZKVA-KORMÁNYZÓSÁGI PÁRTONKÍVÜLI MUNKÁSNŐK ÉS PARASZTNŐK KONFERENCIÁJÁNAK[96]

Kedves elvtársnők! Szívből köszönöm a jókívánságokat és üdvözletüket. Nagyon sajnálom, hogy nem lehetek ott személyesen. Üdvözlöm Önöket a forradalom ötödik évfordulója alkalmából és sok sikert kívánok a kongresszusnak.

Leninjük

1922. XI/6.

1922 novemberében jelent meg.

A VOLT MIHELSZON-GYÁR MUNKÁSAINAK[97]

Kedves elvtársak! Nagyon sajnálom, hogy gyengélkedésem éppen ma otthonülésre kényszerít. Legforróbb üdvözletemet és jókívánságaimat küldöm az ötödik évforduló alkalmából. Sikeres munkát kívánok a következő öt évre.

V. Uljanovjuk (Lenin)

1922. XI/7.

Először 1942-ben jelent meg.

AZ „ELEKTROPEREDACSA" ÁLLAMI ERŐMŰ MUNKÁSAINAK ÉS ALKALMAZOTTAINAK[98]

Kedves elvtársak!

Ma, a forradalom ötödik évfordulóján, különösen nagy örömmel üdvözlöm Önöket klubjuk felavatása alkalmából és kifejezem azt a reményemet, hogy Önök, az „Elektroperedacsa" állami erőmű munkásai és alkalmazottai, ezt a klubot együttes erővel a munkások felvilágosításának egyik legfontosabb hadállásává tudják tenni.

V. Uljanov (Lenin)

1922. XI. 7.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XXXV. köt. 1945.

A KLINCI SZTODOLSZKAJA-POSZTÓGYÁR MUNKÁSAINAK[99]

1922. XI. 8.

Kedves elvtársak!

Szívből köszönöm az üdvözletet és az ajándékot. Titokban megmondom, hogy nekem nem kell ajándékokat küldeni. Nagyon kérem, hogy ezt a titkos kérésemet minél szélesebb körben mondják el minden munkásnak.

Mégegyszer köszönetet mondok, és szívbőljövő üdvözletemet és jókívánságaimat küldöm.

V. Uljanovjuk (Lenin)

Először 1924-ben jelent meg.

A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLE IV. KONGRESSZUSA[100]

1922 NOVEMBER 5—DECEMBER 5

1
A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLE IV. VILÁGKONGRESSZUSÁNAK, A MUNKÁS- ÉS VÖRÖSKATONAKÜLDÖTTEK PETROGRÁDI SZOVJETJÉNEK

Végtelenül sajnálom, hogy nem lehetek jelen a kongresszus első ülésén és írásbeli üdvözlésre kell szorítkoznom.

A Kommunista Internacionále a kommunista pártok útjában álló óriási nehézségek ellenére is nő és erősödik. A fő feladat változatlanul a munkások többségének megnyerése. És ezt a feladatot minden nehézség ellenére teljesíteni fogjuk.

A II. és a II$^{1}/_{2}$-es Internacionále egyesülése hasznot hajt a proletariátus forradalmi mozgalmának: kevesebb fikció, kevesebb ámítás — ez mindig hasznos a munkásosztály számára.

A petrográdi munkásoknak és új Szovjetjüknek, amely városában a Kommunista Internacionále IV. Kongresszusát vendégül látja, jókívánságaimat és forró üdvözletemet küldöm.

A petrográdi munkásoknak a gazdasági fronton is az elsők között kell harcolniok. Örömmel halljuk, hogy megkezdődött Petrográd gazdasági újjászületése. Meghívásukra, remélem, azzal válaszolhatok, hogy a közeljövőben meglátogatom Petrográdot.

Az oroszországi Szovjethatalom fennállásának ötödik évfordulóját ünnepli. A Szovjethatalom ma szilárdabb, mint valaha. A polgárháború véget ért. Az első gazdasági sikereket már elértük. Szovjet-Oroszország egyik legnagyobb büszkeségének tekinti, hogy segítségére lehet az egész világ munkásainak a kapitalizmus meg-

döntéséért folytatott nehéz harcukban. A győzelem a miénk lesz.

Éljen a Kommunista Internacionále!

Moszkva, 1922 november 4.

V. Uljanov (Lenin)

„Pravda" 253. sz.
1922 november 9.

2

AZ OROSZORSZÁGI FORRADALOM ÖT ÉVE ÉS A VILÁGFORRADALOM TÁVLATAI

BESZÉD A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLE IV. KONGRESSZUSÁN 1922 NOVEMBER 13

(Lenin elvtársat sokáig nem szűnő viharos tapssal és éljenzéssel fogadják. A jelenlevők felállnak és az „Internacionálét" éneklik.) Elvtársak! A szónokok jegyzékén én főelőadóként szerepelek, de önök be fogják látni, hogy hosszú betegségem után nem tarthatok nagy előadást. Csak bevezetést adhatok a legfontosabb kérdésekhez. Témám nagyon szűkreszabott lesz. „Az oroszországi forradalom öt éve és a világforradalom távlatai" túlságosan terjedelmes és nagy téma ahhoz, hogy egy szónok egyetlen beszédben kimeríthesse. Ezért én ennek a témának csak egy kis részével foglalkozom, nevezetesen az „új gazdasági politika" kérdésével. Szándékosan választom csak ezt a kis részt, hogy megismerkedjenek ezzel a jelenleg legfontosabb kérdéssel, — legalábbis számomra ez a legfontosabb kérdés, mert most ezen a kérdésen dolgozom.

Arról fogok tehát beszélni, hogyan kezdtük el az új gazdasági politikát és milyen eredményeket értünk el e politika segítségével. Ha erre a kérdésre szorítkozom, talán sikerül általános áttekintést és általános képet adnom a szóbanforgó kérdésről.

Ha azon kezdem, hogyan jutottunk el az új gazdasági politikához, akkor egy 1918-ban írt cikkemre kell utalnom[101]. 1918 elején egy rövid vita keretében éppen azt a kérdést érintettem, milyen álláspontra kell helyezkednünk az államkapitalizmus tekintetében. Akkor ezt írtam:

„... Az államkapitalizmus *lépés* lenne *előre* a Szovjet Köztársaságunkban most (vagyis az akkor) fennálló hely-

zethez képest. Ha például félév mulva megszilárdulna nálunk az államkapitalizmus, ez óriási siker és a legjobb biztosíték volna arra, hogy egy éven belül véglegesen megszilárduljon és legyőzhetetlenné váljon nálunk a szocializmus."

Ezt természetesen abban az időben mondottam, amikor még butábbak voltunk, mint most, de mégsem annyira buták, hogy ilyen kérdéseket ne tudtunk volna megvizsgálni.

1918-ban tehát az volt a véleményem, hogy a Szovjet Köztársaság akkori gazdasági helyzetéhez képest az államkapitalizmus lépés volna előre. Ez igen furcsán, sőt talán értelmetlenül hangzik, mert köztársaságunk már akkor is szocialista köztársaság volt; akkor napról napra a legnagyobb sietséggel — valószínűleg túlzott sietséggel — foganatosítottunk különböző új gazdasági rendszabályokat, amelyek nem nevezhetők másnak, mint szocialista rendszabályoknak. És én akkor mégis azon a véleményen voltam, hogy az államkapitalizmus a Szovjet Köztársaság akkori gazdasági helyzetéhez viszonyítva egy lépés előre, és a továbbiakban ezt a gondolatot úgy világítottam meg, hogy egyszerűen felsoroltam Oroszország gazdasági rendjének elemeit. Ezek az elemek szerintem a következők voltak: „1) a mezőgazdaság patriarchális, vagyis legkezdetlegesebb formája; 2) a kisárutermelés (ide tartozik a parasztság gabonával kereskedő többsége is); 3) a magánkapitalizmus; 4) az államkapitalizmus és 5) a szocializmus." Mindezek a gazdasági elemek képviselve voltak az akkori Oroszországban. Akkor azt a feladatot tűztem magam elé, hogy megmagyarázzam, milyen viszonyban vannak egymással ezek az elemek, és vajjon nem kell-e a nemszocialista elemek egyikét, nevezetesen az államkapitalizmust, a szocializmusnál többre becsülni. Ismétlem: mindenki előtt fölöttébb furcsának tetszik, hogy egy magát szocialistának nevező köztársaságban egy nem-szocialista elemet a szocializmusnál többre becsülnek, a szocializmusnak fölébe helyeznek. De mindjárt érthetővé válik ez, ha visszaemlékeznek arra, hogy Oroszország gazdasági rendjét mi korántsem tekintettük egyneműnek és magasfejlettségűnek, hanem teljes mértékben tudatában voltunk annak,

hogy Oroszországban a szocialista forma mellett fennáll a patriarchális földművelés, vagyis a földművelés legkezdetlegesebb formája is. Milyen szerepet játszhatna tehát ebben a helyzetben az államkapitalizmus?

Továbbá ezt kérdeztem magamtól: ezek közül az elemek közül melyik van túlsúlyban? Világos, hogy kispolgári környezetben a kispolgári elem az uralkodó. Én akkor tudatában voltam annak, hogy a kispolgári elem van túlsúlyban; mást nem is gondolhattam. A kérdés, amelyet a szóbanforgó kérdéssel össze nem függő speciális vitával kapcsolatban akkor feltettem magamnak, így hangzott: mi a mi álláspontunk az államkapitalizmus tekintetében? És én így feleltem magamnak: bár az államkapitalizmus nem szocialista forma, számunkra és Oroszország számára kedvezőbb forma volna, mint a mostani. Mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy jóllehet már végrehajtottuk a szociális forradalmat, a szocialista gazdaságnak sem a csíráit, sem az alapjait nem becsültük túl, sőt, éppen ellenkezőleg, bizonyos mértékig már akkor felismertük, hogy bizony jobb volna, ha előbb az államkapitalizmushoz jutnánk el és majd aztán a szocializmushoz.

Ezt a részt különösen hangsúlyoznom kell, mert azt hiszem, hogy csakis ebből kiindulva lehet megmagyarázni előszöris azt, hogy mit jelent a mostani gazdasági politika, másodszor, igen fontos gyakorlati következtetéseket lehet levonni ebből a Kommunista Internacionále számára is. Nem akarom azt mondani, hogy már előre elkészített visszavonulási tervünk volt. Nem volt. Ezek a vita hevében született rövid sorok abban az időben semmiesetre sem jelentettek visszavonulási tervet. Például egy igen fontos pontról, a szabadkereskedelemről, amely az államkapitalizmus szempontjából alapvető jelentőségű, itt még szó sem esett. És mégis, ez már megadta a visszavonulás általános, határozatlan eszméjét. Azt hiszem, ez a kérdés nemcsak annak az országnak a szempontjából érdemel figyelmet, amely gazdasági rendjét tekintve nagyon elmaradott ország volt és az is mind a mai napig, hanem a Kommunista Internacionále és a nyugateurópai fejlett országok szempontjából is. Most például a programm kidolgozásával

vagyunk elfoglalva. Az én személyes véleményem szerint az lenne a leghelyesebb, ha most az összes programmokat csak általánosságban, hogy úgy mondjam, első olvasásban vitatnánk meg és kinyomatnánk, a végleges döntést azonban nem most, nem az idén hoznánk meg. Miért? Nézetem szerint mindenekelőtt természetesen azért, mert aligha gondoltuk jól át valamennyien. Azután még azért is, mert jóformán egyáltalán nem gondoltuk át az esetleges visszavonulásnak és e visszavonulás biztosításának kérdését. Márpedig ez olyan kérdés, amelyre ma, amikor ilyen gyökeres változások mennek végbe az egész világon, mint a kapitalizmus megdöntése és a szocializmus építése a velejáró óriási nehézségekkel, feltétlenül figyelmet kell fordítanunk. Nekünk nemcsak azt kell tudnunk, hogyan cselekedjünk, amikor közvetlenül támadásba megyünk át és a támadással győzelmet aratunk. Forradalmi időben nem olyan nehéz ez, de nem is olyan fontos, vagy legalábbis nem ez a döntő. Forradalom idején mindig vannak olyan pillanatok, amikor az ellenfél elveszti a fejét, és ha ilyen pillanatban rontunk rá, akkor könnyen győzelmet arathatunk. De ez még semmit sem jelent, mert ellenfelünk, ha eléggé kitartó, jóelőre erőket gyüjthet össze stb. Ebben az esetben könnyen kiprovokálhatja, hogy támadjunk, és aztán sok évvel visszavethet bennünket. Ezért úgy vélem, igen nagy jelentőségű az a gondolat — mégpedig nemcsak elméleti szempontból —, hogy elő kell készítenünk a visszavonulás lehetőségét. Gyakorlati szempontból is fontos, hogy mindazok a pártok, amelyek arra készülnek, hogy a közeljövőben közvetlen támadásba menjenek át a kapitalizmus ellen, már most gondoljanak arra is, hogyan biztosíthatják maguknak a visszavonulást. Azt hiszem, ha forradalmunk minden egyéb tanulsága mellett ezt a tanulságot is figyelembe vesszük, ez nemcsak hogy semmi kárt nem fog okozni, hanem a legnagyobb valószínűség szerint sok esetben hasznos lesz.

Miután hangsúlyoztam, hogy az államkapitalizmust már 1918-ban a visszavonulás lehetséges vonalának tekintettük, áttérek új gazdasági politikánk eredményeire. Ismétlem: akkoriban ez még igen homályos elképzelés volt, de 1921-ben, miután túljutottunk, mégpedig győzel-

mesen jutottunk túl a polgárháború igen fontos szakaszán, Szovjet-Oroszországnak egy nagy — alighanem a legnagyobb — belső politikai válságába ütköztünk, amely nemcsak a parasztság jelentős részében, hanem a munkásságban is elégedetlenségre vezetett. Szovjet-Oroszország történetében először, és remélem, utoljára történt meg, hogy a parasztság nagy tömegeinek hangulata — nem tudatosan, hanem ösztönszerűen — ellenünk fordult. Mi okozta ezt a sajátságos és számunkra természetesen igen kellemetlen helyzetet? Az okozta, hogy gazdasági offenzívánk során túlságosan messze nyomultunk előre, nem biztosítottunk elégséges bázist magunknak, s hogy a tömegek megérezték azt, amit mi akkor még nem tudtunk tudatosan megfogalmazni, de amit hamarosan — néhány hét mulva — már mi is felismertünk, nevezetesen azt, hogy a tisztán szocialista gazdasági formára, a tisztán szocialista elosztásra való közvetlen áttérés meghaladja erőnket, és ha nem leszünk képesek visszavonulni úgy, hogy könnyebb feladatokra szorítkozunk, akkor pusztulás fenyeget bennünket. A válság, ha jól emlékszem, 1921 februárjában kezdődött. Már ugyanazon év tavaszán egyhangúlag elhatároztuk — nagyobb nézeteltéréseket ebben a tekintetben nem tapasztaltam körünkben —, hogy új gazdasági politikára térünk át. Most, másfél év elmultával, 1922 végén, már módunkban van némi összehasonlítást tenni. Mi is történt? Hogyan éltük át ezt a másfél évnél hosszabb időszakot? Mi az eredmény? Haszonnal járt-e ez a visszavonulás és csakugyan megmentett-e bennünket, vagy még bizonytalan az eredmény? Ez a legfőbb kérdés, amelyet felteszek magamnak, és azt hiszem, hogy ennek a fő kérdésnek elsőrendű jelentősége van valamennyi kommunista párt számára is, mert ha a válasz tagadó volna, valamennyien pusztulásra volnánk kárhoztatva. Azt hiszem, valamennyien nyugodt lelkiismerettel igennel felelhetünk erre a kérdésre, mégpedig abban az értelemben, hogy az elmult másfél év pozitívan és feltétlenül azt bizonyítja, hogy ezt a vizsgát letettük.

Megkísérlem most bebizonyítani ezt. Ehhez röviden fel kell sorolnom gazdaságunk valamennyi alkotórészét.

Mindenekelőtt pénzügyi rendszerünkre és a híres

orosz rubelre térek ki. Azt hiszem, az orosz rubel már csak azért is nevezetesnek mondható, mert a rubel mennyisége most meghaladja a quadrilliót. (Derültség.) Ez már valami. Csillagászati szám. (Derültség.) Biztos vagyok benne, hogy itt sokan nem is tudják, mit jelent ez a szám. De mi ezeket a számokat nem tartjuk, mégpedig a gazdaságtudomány szempontjából nem tartjuk olyan nagyon fontosnak, mert hiszen a nullákat törölni lehet. (Derültség.) Mi e művészet terén, amely gazdasági szempontból szintén egyáltalán nem fontos, már elértünk egyet-mást, és biztos vagyok benne, hogy a továbbiakban e művészet terén még sokkal nagyobb eredményeket fogunk elérni. Ami igazán fontos, az a rubel stabilizációjának a kérdése. E kérdés megoldásán dolgozunk, legjobb erőink munkálkodnak rajta, és ennek a feladatnak döntő jelentőséget tulajdonítunk. Ha sikerül a rubelt hosszú időre, később pedig egyszersmindenkorra stabilizálnunk, akkor győztünk. Akkor mindezek a csillagászati számok, mindezek a trilliók és quadrilliók mit sem jelentenek. Akkor egész gazdaságunkat szilárd alapokra helyezhetjük és a szilárd alapokon tovább fejleszthetjük. Erre a kérdésre vonatkozóan, azt hiszem, elég fontos és elég döntő jelentőségű tényeket idézhetek. 1921-ben a papírrubel stabil árfolyama nem tartott három hónapig sem. Az idén, 1922-ben, bár az év még nem ért véget, ez az időszak öt hónapnál tovább tartott. Azt hiszem, hogy ez már elég. Természetesen ez nem elégséges abban az esetben, ha önök tudományos bizonyítékot kívánnak tőlünk arra nézve, hogy a jövőben teljesen meg fogjuk oldani ezt a feladatot. De ezt maradék nélkül és teljesen — véleményem szerint — egyáltalában nem lehet bebizonyítani. A közölt adatok azt bizonyítják, hogy a mult év óta, amikor új gazdasági politikánkat elkezdtük, a mai napig már megtanultunk előre menni. Ha ezt megtanultuk, akkor biztos vagyok benne, hogy azt is meg fogjuk tanulni, hogy a jövőben is további sikereket érjünk el ezen az úton, hacsak nem követünk el valami különösen nagy ostobaságot. A legfontosabb azonban a kereskedelem, éppen az áruforgalom, amire feltétlenül szükségünk van. És ha két éven át megbirkóztunk vele, noha háborúban álltunk (mert, mint tudják,

Vlagyivosztokot mindössze néhány héttel ezelőtt foglaltuk vissza), noha teljes rendszerességgel csak most kezdhetünk gazdasági téren dolgozni, ha mégis elértük azt, hogy a papírrubel stabilitásának tartama három hónapról ötre emelkedett, akkor azt hiszem, bátran mondhatom, hogy ezzel meg lehetünk elégedve. Hiszen egyedül állunk. Semmiféle kölcsönt nem kaptunk és nem kapunk. Egyik se segített nekünk azok közül a hatalmas kapitalista államok közül, amelyek olyan „ragyogóan" szervezik kapitalista gazdaságukat, hogy máig sem tudják, hová tartanak. A versailles-i békével olyan pénzügyi rendszert teremtettek, amelyben maguk sem ismerik ki magukat. Ha ezek a nagy kapitalista államok így gazdálkodnak, akkor azt hiszem, hogy mi, akik ilyen elmaradottak és műveletlenek vagyunk, már azzal is meg lehetünk elégedve, hogy elértük a legfontosabbat: megteremtettük a rubel stabilizálásának feltételeit. Ezt nem holmi elméleti elemzés, hanem a gyakorlat bizonyítja, a gyakorlat pedig szerintem a világ minden elméleti vitájánál fontosabb. A gyakorlat azt mutatja, hogy ezen a téren döntő eredményeket értünk el, mégpedig: a rubel stabilizációjának irányában kezdjük fejleszteni a gazdaságot, aminek óriási jelentősége van a kereskedelem, a szabad áruforgalom, a parasztok számára és a kistermelők óriási tömege számára.

Most áttérek társadalmi céljainkra. A legfontosabb természetesen a parasztság. 1921-ben kétségtelenül fennállt a parasztság óriási részének elégedetlensége. Azután itt volt az éhínség. S ez a parasztság számára a legsúlyosabb megpróbáltatást jelentette. És mi sem természetesebb, mint hogy az egész külföld így kiáltozott akkor: „Látjátok, ezek a szocialista gazdaság eredményei." Azt természetesen elhallgatták, hogy az éhínség valójában a polgárháború szörnyű következménye volt. A földbirtokosok és a tőkések, akik 1918-ban támadást indítottak ellenünk, úgy tüntették fel a dolgot, hogy az éhínség a szocialista gazdaság következménye. Az éhínség valóban nagy és komoly szerencsétlenség volt, olyan szerencsétlenség, amely egész szervezési és forradalmi munkánk megsemmisítésével fenyegetett.

Felteszem tehát most a kérdést: mi a helyzet most,

e példátlan és váratlan csapás után, mi a helyzet most, miután bevezettük az új gazdasági politikát, miután megadtuk a parasztoknak a szabadkereskedelmet? A válasz világos és mindenki számára nyilvánvaló: a parasztság egy év alatt nemcsak az éhínséggel birkózott meg, de terményadót is annyit adott be, hogy már eddig is többszázmillió pudot kaptunk, mégpedig majdnem kényszerrendszabályok alkalmazása nélkül. A parasztfelkelések, amelyek azelőtt, 1921-ig, mondhatnám, általános jelenség számba mentek Oroszországban, majdnem teljesen megszűntek. A parasztság meg van elégedve jelenlegi helyzetével. Ezt nyugodtan állíthatjuk. Úgy véljük, hogy ezek a bizonyítékok fontosabbak holmi statisztikai bizonyítékoknál. Hogy a parasztság nálunk döntő tényező, abban senki sem kételkedik. Ez a parasztság most olyan helyzetben van, hogy részéről semmiféle ellenünk irányuló mozgalomtól nem kell tartanunk. Teljesen tudatosan, túlzás nélkül állítjuk ezt. Ezt már elértük. A parasztság elégedetlen lehet hatóságaink munkájának egyik vagy másik részletével, lehetséges, hogy panaszkodik rá. Ez természetesen lehetséges és elkerülhetetlen, mert apparátusunk és állami gazdasági szervezetünk még túlságosan rossz ahhoz, hogy ennek elejét vegyük, de mindenesetre teljesen kizárt, hogy komolyan elégedetlen legyen velünk az egész parasztság. Ezt értük el egy esztendő alatt. Úgy vélem, hogy ez már nagyon sok.

Most áttérek a könnyűiparra. Az ipar terén különbséget kell tennünk a nehéz- és a könnyűipar között, minthogy különböző a helyzetük. Ami a könnyűipart illeti, nyugodtan állíthatom: itt általános fellendülés észlelhető. Nem bocsátkozom részletekbe. Feladatom nem az, hogy statisztikai adatokat soroljak fel. Ez az általános benyomás azonban tényeken alapul s kezeskedhetek érte, hogy egyetlen hamis vagy pontatlan tény sincs közöttük. Megállapíthatjuk a könnyűipar általános fellendülését és ezzel kapcsolatban mind a petrográdi, mind a moszkvai munkások helyzetének határozott javulását. Más kerületekben ez kisebb mértékben tapasztalható, mert ott a nehézipar van túlsúlyban, s így ezt nem szabad általánosítanunk. De ismétlem, a könnyűipar kétségtelenül fellendülőben

van, s a petrográdi és moszkvai munkások helyzetének javulása kétségbevonhatatlan. 1921 tavaszán mindkét városban elégedetlen hangok hallatszottak a munkások körében. Ez megszűnt. Mi, akik napról napra figyelemmel kísérjük a munkások helyzetét és hangulatát, nem tévedünk ebben a kérdésben.

A harmadik kérdés a nehézipart illeti. Meg kell mondanom, hogy a nehézipar helyzete még mindig súlyos. 1921-ben és 1922-ben bizonyos fordulat kezdődött ebben a helyzetben. Remélhetjük tehát, hogy a közeljövőben a helyzet javulni fog. A szükséges anyagi eszközöket részben már összegyüjtöttük ehhez. Kapitalista országban a nehézipar helyzetének javításához százmilliós kölcsönökre lenne szükség, nélkülük lehetetlen volna a javulás. A kapitalista országok gazdaságtörténete bizonyítja, hogy elmaradott országokban csakis százmilliós hosszúlejáratú dollár- vagy aranyrubel-kölcsönök lendíthetnék fel a nehézipart. Nekünk nem voltak ilyen kölcsöneink és mi eddig semmit sem kaptunk. Amit most koncessziókról és egyebekről írnak, az jóformán nem több papirosnál. Az utóbbi időben sokat írtunk erről, többek között különösen az Urquhart-koncesszióról. Koncessziós politikánkat mégis igen jónak tartom. Ennek ellenére jövedelmező koncessziónk még nincs. Ezt, kérem, ne felejtsék el. Ilymódon a nehézipar helyzete, minthogy kölcsönökre a gazdag országokban nem számíthatunk, a mi elmaradott országunk számára valóban igen nehéz kérdés. Ennek ellenére már észrevehető javulást látunk és látjuk azt is, hogy kereskedelmi tevékenységünk már hozott némi tőkét. Igaz, egyelőre igen szerény tőkét, alig valamivel többet, mint húszmillió aranyrubelt. A kezdet mindenesetre megvan: kereskedelmünktől kapunk anyagi eszközöket, s ezeket felhasználhatjuk a nehézipar fellendítésére. Nehéziparunk jelenleg mindenesetre még igen súlyos helyzetben van, de azt hiszem, máris meg tudunk egyetmást takarítani. Ezt a jövőben is megtesszük. Bár gyakran a lakosság terhére tesszük, most mégis takarékoskodnunk kell. Most azon munkálkodunk, hogy csökkentsük állami költségvetésünket, csökkentsük államapparátusunkat. A továbbiakban szólok még néhány szót államapparátu-

sunkról. Államapparátusunkat mindenesetre csökkentenünk kell és amennyire csak lehetséges, takarékoskodnunk kell. Takarékoskodnunk kell mindenen, még az iskolákon is. Ennek meg kell lennie, mert tudjuk, hogy a nehézipar megmentése, a nehézipar helyreállítása nélkül semmiféle ipart nem építhetünk fel, enélkül pedig mint önálló ország, egyáltalában elveszünk. Ezt jól tudjuk.

A parasztgazdaság jó termése nem menti meg Oroszországot — egymagában ez még kevés —, és nem menti meg a parasztságot fogyasztási cikkekkel ellátó könnyűipar jó állapota sem — egymagában még ez is kevés —, szükségünk van *nehéz*iparra is. S ahhoz, hogy a nehézipart jókarba hozzuk, sokévi munkára van szükség.

A nehézipar állami támogatásra szorul. Ha ezt a támogatást nem tudjuk előteremteni, akkor mint civilizált állam — arról nem is szólva, hogy mint szocialista állam — elvesztünk. Ebben a tekintetben tehát döntő lépést tettünk. Előteremtettük azokat az anyagi eszközöket, amelyek a nehézipar talpraállításához szükségesek. Az az összeg, amelyet eddig előteremtettünk, igaz, alig valamivel több húszmillió aranyrubelnél, de ez az összeg mindenesetre megvan és ezt csakis arra szánjuk, hogy nehéziparunkat talpraállítsuk.

Azt hiszem, hogy általános vonásokban, amint ígértem, röviden kifejtettem népgazdaságunk fő elemeit és úgy vélem, mindebből levonhatjuk azt a következtetést, hogy az új gazdasági politika már eddig is pozitív eredménnyel járt. Már most vannak bizonyítékaink arra, hogy mint állam, képesek vagyunk kereskedelmet folytatni, meg tudjuk őrizni szilárd pozícióinkat a mezőgazdaságban és az iparban, s haladhatunk tovább előre. Ezt bebizonyította a gyakorlati munka. Azt hiszem, ez egyelőre elég nekünk. Még sokat kell tanulnunk, és megértettük, hogy még tanulnunk kell. Öt éve tartjuk kezünkben a hatalmat, és mind az öt éven át hadiállapotban voltunk. Értünk el tehát sikereket.

Ez érthető, mert a parasztság mellettünk volt. Nehéz lenne jobban mellénk állni, mint ahogy a parasztság mellénk állott. A parasztság megértette, hogy a fehérek mögött a földesurak állnak, akiket a világon a legjobban

gyűlöl. S ezért a parasztság a legnagyobb lelkesedéssel, teljes odaadással mellettünk állt. Nem volt nehéz elérnünk, hogy a parasztság védelmünkre keljen a fehérekkel szemben. A parasztok, akik azelőtt gyűlölték a háborút, minden tőlük telhetőt megtettek a fehérek elleni háború, a földesurak elleni polgárháború érdekében. Mégis, ez még nem volt minden, mert lényegében itt csak arról volt szó, hogy a hatalom a földesurak vagy a parasztok kezében marad-e. Számunkra ez nem volt elég. A parasztok tisztában vannak azzal, hogy mi a munkások számára ragadtuk meg a hatalmat, s az a célunk, hogy ennek a hatalomnak a segítségével szocialista rendet teremtsünk. Ezért számunkra mindennél fontosabb volt az, hogy gazdasági tekintetben előkészítsük a szocialista gazdálkodást. Közvetlenül nem készíthettük elő. Kénytelenek voltunk kerülő úton megtenni. Az az államkapitalizmus, amelyet itt megteremtettünk, sajátságos államkapitalizmus. Nem felel meg az államkapitalizmus szokásos fogalmának. Kezünkben vannak egytől egyig a kulcspozíciók, kezünkben a föld, a föld az államé. Ez igen fontos, bár ellenfeleink úgy tüntetik fel, hogy ez semmit sem jelent. Ez nem igaz. Az a körülmény, hogy a föld az államé, rendkívül fontos, és ennek gazdasági szempontból nagy gyakorlati jelentősége is van. Ezt elértük, és meg kell mondanom, hogy egész további tevékenységünknek is csak ezek között a keretek között kell fejlődnie. Már elértük azt, hogy parasztságunk elégedett, hogy az ipar is, a kereskedelem is megélénkül. Már mondottam, hogy államkapitalizmusunk abban különbözik a betűszerinti értelemben vett államkapitalizmustól, hogy nemcsak a föld, hanem az ipar minden fontosabb része is a proletárállam kezében van. Mindenekelőtt a kis- és középipar egy bizonyos részét adtuk bérbe, a többi ellenben mind a kezünkben van. Ami a kereskedelmet illeti, hangsúlyozni kívánom még, hogy vegyes társaságokat igyekszünk alapítani, hogy már alapítunk is ilyeneket, vagyis olyan társaságokat, amelyekben a tőke egy része magántőkéseké, mégpedig külföldieké, másik része pedig a mienk. Ilymódon előszöris kereskedni tanulunk, erre pedig szükségünk van, és másodszor — ha szükségesnek tartjuk —, mindig módunkban van, hogy felszámoljuk

ezeket a társaságokat, így tehát úgyszólván semmit sem kockáztatunk. A magántőkéstől tanulunk és megnézzük, hogyan lendíthetjük fel gazdaságunkat és milyen hibákat követünk el. Azt hiszem, erről elég ennyi.

Néhány kevésbbé fontos pontot szeretnék még érinteni. Kétségtelen, hogy rengeteg ostobaságot követtünk el és fogunk még elkövetni. Senki sem ítélheti ezt meg jobban és láthatja világosabban, mint én. (D e r ü l t s é g.) Miért követünk el ostobaságokat? Érthető; — először is: elmaradott ország vagyunk, másodszor: minimális a műveltség hazánkban, harmadszor: nem kapunk segítséget. Egyetlen civilizált állam sem segít nekünk. Ellenkezőleg, valamennyi ellenünk dolgozik. Negyedszer: államapparátusunk hibájából. Szerencsétlenségünkre, átvettük a régi államapparátust. Az államapparátus igen gyakran ellenünk dolgozik. A dolog úgy történt, hogy 1917-ben, miután a hatalmat megragadtuk, az államapparátus szabotált bennünket. Mi akkor nagyon megijedtünk és megkértük őket: „Kérem szépen, legyenek szívesek visszajönni hozzánk.“ Erre mind visszatértek, és ez volt a mi szerencsétlenségünk. Most óriási tömegű tisztviselőnk van, de nincs elég képzett erőnk arra, hogy ténylegesen rendelkezhessünk velük. Valójában igen gyakran megtörténik, hogy idefenn, ahol az államhatalom kezünkben van, az apparátus még csak működik úgy-ahogy, odalenn azonban önkényesen rendelkeznek és úgy rendelkeznek, hogy nagyon gyakran a mi intézkedéseink ellen dolgoznak. Fent nem tudom mennyi, de azt hiszem, mindenesetre csak néhány ezer, legfeljebb néhány tízezer ember van, aki a mi emberünk. De lent sokszázezer régi hivatalnok van, akiket a cártól és a polgári társadalomtól vettünk át, és ezek részben tudatosan, részben öntudatlanul ellenünk dolgoznak. Rövid idő alatt semmit sem lehet itt tenni, ez kétségtelen. Sok éven át kell munkálkodnunk azon, hogy ezt az apparátust tökéletesítsük, megváltoztassuk és új erőket vonjunk be. Ezt eléggé gyors, talán túlságosan is gyors ütemben csináljuk. Szovjet-iskolákat, munkásfakultásokat alapítottunk, többszázezer fiatal tanul, — talán túlságosan gyorsan tanul, de a munka mindenesetre megkezdődött és azt hiszem, ez a munka meghozza gyümöl-

cseit. Ha nem fogjuk túlságosan elhamarkodni a dolgot, akkor néhány év mulva tömegesen lesznek olyan fiataljaink, akik apparátusunkat gyökerében meg tudják majd változtatni.

Azt mondtam, hogy rengeteg ostobaságot követtünk el. De ezzel kapcsolatban ellenfeleinkről is kell egyet-mást mondanom. Ha ellenfeleink szemrehányást tesznek nekünk és azt mondják, hogy lám, Lenin maga is elismeri, hogy a bolsevikok rengeteg ostobaságot követtek el, erre azt felelem: igen, de vegyék tudomásul, hogy a mi ostobaságaink mégiscsak egészen másfajtájúak, mint az önökéi. Mi csak most kezdtünk tanulni, de olyan rendszeresen tanulunk, hogy biztosak vagyunk benne, hogy jó eredményeket fogunk elérni. De ha ellenségeink, vagyis a kapitalisták és a II. Internacionále hősei hangsúlyozzák az általunk elkövetett ostobaságokat, akkor én a hasonlat kedvéért bátorkodom itt egy híres orosz író mondását idézni, amely kis módosítással így szól: a bolsevikok úgy követnek el ostobaságokat, hogy azt mondják: „Kétszer kettő öt.“ Ha pedig ellenfeleink, azaz a kapitalisták és a II. Internacionále hősei követnek el ostobaságokat, náluk ez az eredmény: „Kétszer kettő az egy sztearingyertya.“ Ezt nem nehéz bebizonyítani. Nézzék például azt a szerződést, amelyet Amerika, Anglia, Franciaország és Japán kötött Kolcsakkal. Kérdezem önöket: vannak-e a világon felvilágosodottabb és hatalmasabb államok? És mi történt? Kolcsaknak segítséget ígértek — anélkül, hogy számoltak, gondolkoztak, megfigyeléseket tettek volna. Olyan kudarc volt ez, amelyet szerintem józan emberi ésszel még megérteni is nehéz.

Vagy egy másik példa, amely még közelebb áll hozzánk és még fontosabb: a versailles-i béke. Kérdem önöket: mit tettek itt a „nagy“, a „dicsőséges“ hatalmak? Hogy tudnak most kivezető utat találni ebből a káoszból és értelmetlenségből? Azt hiszem, nem túlzok, ha megismétlem, hogy a mi ostobaságaink elenyésző semmiségek azokhoz az ostobaságokhoz képest, amelyeket a kapitalista államok, a kapitalista világ és a II. Internacionále követnek el együttesen. Ezért úgy vélem, hogy a világforradalom táv-

latai — ez az a téma, amelyet röviden érintenem kell — kedvezőek. És egy bizonyos feltétel mellett, azt hiszem, még kedvezőbbek lesznek. Erről a feltételről szeretnék néhány szót szólni.

1921-ben, a III. kongresszuson elfogadtunk egy határozatot a kommunista pártok szervezeti felépítéséről, munkájuk módszereiről és tartalmáról. A határozat nagyszerű, de majdnem teljesen orosz, azaz az orosz viszonyokból indul ki. Ez a jó, de egyszersmind rossz oldala is. Rossz azért, mert meg vagyok róla győződve, hogy jóformán egyetlen külföldi sem képes végigolvasni. Én újból elolvastam ezt a határozatot, mielőtt ezt a kijelentést tettem. Először is: túlságosan terjengős, 50 vagy még több pontból áll. Külföldiek az ilyesmit rendszerint nem képesek végigolvasni. Másodszor: még ha el is olvassák, a külföldiek közül senki sem fogja megérteni,— éppen azért, mert túlságosan orosz. Nem azért, mert oroszul van írva — minden nyelvre remekül lefordították —, de teljesen orosz szellem hatja át. Harmadszor pedig: ha kivételképpen valamelyik külföldi megérti is, nem tudja majd végrehajtani. Ez a harmadik fogyatékossága. Beszéltem néhány ideérkezett küldöttel és remélem, hogy a kongresszus folyamán, ha személyesen nem vehetek is részt a kongresszuson — sajnos, ez lehetetlen számomra —, de részletesen fogok beszélni számos külföldi küldöttel. Az a benyomásom, hogy ezzel a határozattal nagy hibát követtünk el, mert magunk vágtuk el a további siker útját. Mint már mondottam, a határozatot nagyszerűen kidolgoztuk, aláírom mind az 50 vagy még több pontját. De nem értettük meg azt, hogyan kell átadni a külföldieknek a mi orosz tapasztalatainkat. Mindaz, amit a határozat mond, holt betű maradt. S ha ezt nem fogjuk megérteni, nem tudunk előbbrejutni. Azt hiszem, hogy valamennyiünk számára — mind az orosz, mind a külföldi elvtársak számára — az a legfontosabb, hogy az oroszországi forradalom öt éve után tanulnunk kell. Csak most kaptunk lehetőséget a tanulásra. Nem tudom, meddig tart majd ez a lehetőség. Nem tudom, meddig adnak nekünk módot arra a kapitalista hatalmak, hogy nyugodtan tanuljunk. De amíg nem kell katonai tevékenységgel foglalkoznunk, amíg nincs

háború, minden pillanatot ki kell használnunk a tanulásra és elölről kell kezdenünk a tanulást.

Az egész párt és Oroszország minden néprétege szenvedélyes tudásszomjával bizonyítja ezt. Ez a tanulási törekvés mutatja, hogy legfontosabb feladatunk most: tanulni és tanulni. De tanulniok kell a külföldi elvtársaknak is, nem abban az értelemben, ahogy mi tanulunk, nem írni, olvasni és az olvasottakat megérteni, amire nekünk még szükségünk van. Vitatkoznak arról, hogy ez a proletár vagy a burzsoá kultúrához tartozik-e? Én ezt a kérdést függőben hagyom. Egy azonban kétségtelen: nekünk mindenekelőtt írni, olvasni és az olvasottakat megérteni kell megtanulnunk. A külföldieknek erre nincs szükségük. Nekik már valami magasabbrendű dologra van szükségük: így mindenekelőtt arra, hogy ők is megértsék, amit mi a kommunista pártok szervezeti felépítéséről írtunk és amit a külföldi elvtársak aláírtak — anélkül hogy elolvasták és megértették volna. Ez legyen a legelső feladatuk. Ezt a határozatot végre kell hajtani. Ezt nem lehet megtenni egy éjszaka alatt, ez teljesen lehetetlen. A határozat túlságosan orosz: az oroszországi tapasztalatokat tükrözi, ezért a külföldiek számára teljesen érthetetlen, a külföldiek pedig nem érhetik be azzal, hogy a falra akasszák, mint valami szentképet és imádkozzanak előtte. Ezzel semmit sem lehet elérni. Külföldi elvtársainknak át kell venniök az orosz tapasztalatok egy részét. Hogy miképpen fog ez végbemenni, azt én nem tudom. Talán nagy szolgálatot tesznek majd nekünk például az olasz fasiszták, megmagyarázván az olaszoknak, hogy még nincsenek eléggé felvilágosítva és hogy hazájuk még nincs bebiztosítva a feketeszázak ellen. Lehet, hogy ez igen hasznos lesz. Nekünk, oroszoknak, szintén utat és módot kell keresnünk arra, hogy megmagyarázzuk a külföldieknek e határozat alapelveit. Különben egyáltalán nem tudják végrehajtani ezt a határozatot. Meg vagyok róla győződve, hogy e tekintetben nemcsak az orosz, hanem a külföldi elvtársaknak is meg kell mondanunk, hogy az elkövetkező időszakban a tanulás a legfontosabb. Mi általános értelemben tanulunk. Nekik viszont speciális értelemben kell tanulniuk, hogy valóban megértsék a forradalmi munka

szervezetét, felépítését, módszerét és tartalmát. Ha ez megvalósul, akkor — biztos vagyok benne— a világforradalom távlatai nem csak jók, hanem kiválóak lesznek. (V i h a r o s, s z ű n n i n e m a k a r ó t a p s. „Éljen a mi Lenin elvtársunk!" f e l k i á l t á s o k, a m e l y e k e t ú j a b b v i h a r o s é l j e n z é s k ö v e t.)

„Pravda" 258. sz.
1922 november 15.

ÜDVÖZLET AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI MEZŐGAZDASÁGI KIÁLLÍTÁSNAK[102]

Igen nagy jelentőséget tulajdonítok a kiállításnak; meggyőződésem, hogy valamennyi szervezet a legnagyobb mértékben támogatni fogja. Szívből kívánok sok sikert.

V. Uljanov (Lenin)

1922. XI. 14.

1922-ben jelent meg.

A „CLARTÉ" CSOPORTNAK[103]

1922 november 15.

Kedves barátaim!

Felhasználom az alkalmat, hogy szívélyes üdvözletemet küldjem Önöknek. Súlyos beteg voltam és több mint egy év óta nem láthattam csoportjuk egyetlen művét sem. Remélem, hogy szervezetük, az „anciens combattants"* szervezete, fennmaradt, nő és erősödik nemcsak számszerűleg, hanem szellemileg is az imperialista háború elleni harc elmélyítése és kiterjesztése értelmében. Érdemes életünket az imperialista háború elleni harcnak szentelni. Legyenek ebben a harcban kíméletlenek, az imperialista háború védelmében felhozott szofizmákat üldözzék irgalmatlanul.

Szívélyes üdvözlet.

Leninjük

Először megjelent:
„Clarté" 71. sz. 1925., franciául.

Orosz nyelven először
1930-ban jelent meg.

---

* — a volt frontharcosok — *Szerk.*

BESZÉD A MOSZKVAI SZOVJET PLÉNUMÁN, 1922 NOVEMBER 20-ÁN[104]

(Viharos taps, „Internacionále".) Elvtársak! Nagyon sajnálom és elnézésüket kérem, hogy nem érkezhettem meg előbb ülésükre. Önök, ha jól tudom, néhány héttel ezelőtt összeültek, hogy lehetővé tegyék számomra a Moszkvai Szovjet meglátogatását. Én azonban nem jöhettem el, mert betegségem után, decembertől kezdve, szaknyelven szólva, meglehetősen hosszú időre munkaképtelenné váltam és munkaképességem csökkenése következtében hétről hétre halogatnom kellett mai beszédemet. Ugyancsak kénytelen voltam a munkának igen jelentős részét, amelyet, mint emlékeznek rá, kezdetben Cjurupa elvtárs, majd Rikov elvtárs nyakába akasztottam, még Kamenyev elvtársnak is nyakába akasztani. És meg kell mondanom, hogy — az általam már használt hasonlattal élve — Kamenyev elvtársnak egyszerre két szekeret kellett húznia. Bár, hogy tovább fejlesszem ezt a hasonlatot, meg kell mondanom, hogy a lovacska rendkívül jó képességűnek és serénynek bizonyult. De két szekeret mégsem lehet húzni, és most türelmetlenül várom az időt, amikor visszatér Cjurupa és Rikov elvtárs, és legalább valamennyire igazságosan oszthatjuk el a munkát. Én pedig munkaképességem csökkenése következtében sokkal hosszabb ideig vagyok kénytelen foglalkozni az ügyekkel, mint szeretném.

1921 decemberében, amikor teljesen abba kellett hagynom a munkát, év vége volt. Akkor hajtottuk végre az új gazdasági politikára való átmenetet, és már akkor kiderült, hogy ez az átmenet, amelyhez különben már 1921 elején hozzákezdtünk, meglehetősen nehéz, mond-

hatnám nagyon nehéz. Több mint másfél év telt el azóta, hogy ennek az átmenetnek a végrehajtásán fáradozunk, és azt hinné az ember, ideje volna már, hogy a többség átüljön az új helyekre és elhelyezkedjen az új feltételeknek, különösen az új gazdasági politika feltételeinek megfelelően.

A külpolitika terén a legkevesebb a változás. Itt tovább folytattuk azt az irányt, amelyet már előbb megszabtunk, és úgy vélem, tiszta lelkiismerettel mondhatom önöknek, hogy következetesen és óriási sikerrel haladtunk ezen az úton. Az elvtársaknak különben fölösleges erről részletesen beszámolnom: Vlagyivosztok elfoglalása, az ezt követő tüntetés és állami szövetségi nyilatkozat, amelyet a napokban olvastak az ujságokban[105], bebizonyította és a napnál is világosabban megmutatta, hogy ebben a tekintetben semmin sem kell változtatnunk. Teljesen világosan és határozottan kitűzött úton állunk, és biztosítottuk magunknak a sikert a világ valamennyi államánál, jóllehet némelyikük ma is kész kijelenteni, hogy nem óhajt leülni velünk egy asztalhoz. Ennek ellenére a gazdasági kapcsolatok, s nyomukban a diplomáciai kapcsolatok is rendeződnek, rendeződniök kell és feltétlenül rendeződni fognak. Minden állam, amely szembehelyezkedik ezzel, azt kockáztatja, hogy elkésik, és esetleg egy és más meglehetősen lényeges dologban előnytelen helyzetbe kerül. Ezt most mindannyian látjuk, és nemcsak az ujságokból. Azt hiszem, az elvtársak külföldi utazásaik alkalmával meggyőződnek arról, hogy milyen nagyok a végbement változások. Ebben a tekintetben nálunk, hogy a régi hasonlatot használjam, úgyszólván semmiféle átszállás nem volt, sem más vonatra, sem más fogatba.

Ami azonban belpolitikánkat illeti, itt az az átszállás, amelyet 1921 tavaszán olyan rendkívüli erejű és olyan rendkívül meggyőző körülmények hatására hajtottunk végre, hogy ezzel az átszállással kapcsolatban semmiféle vita, semmiféle nézeteltérés nem merült fel körünkben — ez az átszállás még ma is okoz nekünk bizonyos nehézségeket, sőt állítom, hogy nagy nehézségeket okoz. Nem mintha kételkednénk ennek a fordulatnak a szükségességében — ebben a tekintetben nincs semmi kétely —, nem

mintha kételkednénk abban, hogy új gazdasági politikánknak a próbája olyan sikerrel járt, amilyet vártunk. Ebben a tekintetben nincs semmi kétely, határozottan állíthatom, sem pártunk soraiban, sem a pártonkívüli munkások és parasztok óriási tömegeinek soraiban.

Ebben az értelemben a kérdés nem okoz nehézséget. A nehézségek abból származnak, hogy olyan feladat merült fel előttünk, amelynek a megoldásához nagyon gyakran új embereket kell bevonnunk, rendkívüli rendszabályokat és rendkívüli módszereket kell alkalmaznunk. Még kételkedünk egyik-másik részletnek a helyességében, még teszünk módosításokat ebben vagy abban az irányban, és meg kell mondanom, hogy ez még meglehetősen hosszú ideig így lesz. „Új gazdasági politika!" Furcsa név. Ezt a politikát azért neveztük el új gazdasági politikának, mert visszafordulást jelent. Mi most visszavonulunk, mintegy meghátrálunk, de ezt azért tesszük, hogy kezdetben visszavonulva, azután nekiiramodva, még nagyobbat ugorjunk előre. Csakis ezzel a feltétellel vonultunk vissza, amikor új gazdasági politikánkat megvalósítottuk. Hol és hogyan kell most átcsoportosulnunk, alkalmazkodnunk, átszervezkednünk, hogy a visszavonulás után annál erélyesebben kezdjük meg az előnyomulást, azt még nem tudjuk. Hogy mindezeket a műveleteket megfelelő rendben hajtsuk végre, mint a közmondás mondja, nem tízszer, hanem százszor kell lemérnünk, mielőtt döntenénk. Szükséges ez ahhoz, hogy megbirkózhassunk azokkal a hihetetlen nehézségekkel, amelyek feladataink és kérdéseink megoldásában felmerülnek. Az elvtársak nagyon jól tudják, mennyi áldozatot hoztunk, míg elértük azt, amit elértünk, tudják, milyen sokáig húzódott a polgárháború és mennyi erőt emésztett fel. És most Vlagyivosztok elfoglalása (igaz, Vlagyivosztok messze van, de mégiscsak a mi városunk) (hosszantartó taps) megmutatta nekünk, hogy általános a törekvés felénk, vívmányaink felé. Itt is és ott is — Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság. Ez a törekvés megszabadított minket a bennünket támadó belső és külső ellenségtől egyaránt. Japánról beszélek.

Teljesen szilárd diplomáciai helyzetet vívtunk ki,

és ezt a diplomáciai helyzetet az egész világ elismeri. Az elvtársak mindannyian látják ezt. Látják ennek az eredményeit, de mennyi idő kellett ehhez! Most elértük, hogy ellenségeink mind a gazdasági, mind a kereskedelmi politikában elismerik jogainkat. Ezt bizonyítják a megkötött kereskedelmi szerződések.

Láthatjuk, hogy nekünk, akik másfél évvel ezelőtt ráléptünk az úgynevezett új gazdasági politika útjára, miért ilyen hihetetlenül nehéz az előrehaladás ezen az úton. Egy háborútól annyira tönkretett, minden valamennyire is normális kerékvágásból annyira kizökkent, annyit szenvedett és annyit vesztett államban élünk, hogy számításainkban most önkéntelenül is a háború előttinek kicsiny, egész kicsiny töredékéből indulunk ki. Ezzel a mércével mérjük életünk viszonyait, néha igen türelmetlenül, heveskedve, és mindig rájövünk, hogy itt roppant nehézségek vannak. Az a feladat, amelyet ezen a téren magunk elé tűztünk, már csak azért is mérhetetlen nagynak látszik, mert egy közönséges burzsoá állam viszonyaihoz hasonlítjuk. Mi azért tűztük ki magunk elé ezt a feladatot, mert megértettük, hogy nem várhatjuk a gazdag hatalmaktól azt a segítséget, amely a burzsoá viszonyok között rendszerint megérkezik. A polgárháború után majdhogynem bojkott alá vettek bennünket, vagyis azt mondták nekünk: azt a gazdasági kapcsolatot, amelyet biztosítani szoktunk és amely a kapitalista világban normális, nektek nem biztosítjuk.

Több mint másfél év telt el azóta, hogy ráléptünk az új gazdasági politika útjára, ennél is jóval több idő telt el azóta, hogy megkötöttük első nemzetközi szerződésünket, ennek ellenére még mindig érvényesül az egész burzsoáziának és valamennyi kormánynak ez a bojkottja. Nem számíthattunk semmi másra, mikor áttértünk az új gazdasági viszonyokra, mégsem kételkedtünk abban, hogy át kell térnünk és sikert kell elérnünk egyedül is. Mindinkább világossá válik, hogy minden segítség, amelyet nyujthatnának nekünk, amelyet nyujtani fognak nekünk a kapitalista hatalmak, nemcsak nem küszöböli ki, hanem minden valószínűség szerint az esetek óriási többségében még jobban erősíteni, élezni fogja ezt a körülményt.

„Egyedül“ — mondtuk magunknak. „Egyedül“ — mondja nekünk majdnem mindegyik kapitalista állam, amellyel bárminemű üzletet kötöttünk, amellyel bárminemű kapcsolatba léptünk, amellyel bárminemű tárgyalásokba bocsátkoztunk. És ebben egy sajátos nehézség van. Nekünk ezt a nehézséget fel kell ismernünk. Több mint három évig tartó hihetetlenül nehéz, hihetetlenül hősies munkával megteremtettük államrendünket. Eddigi viszonyaink között nem értünk rá latolgatni, nem rombolunk-e le valamit fölöslegesen, nem értünk rá latolgatni, nem kerül-e ez sok áldozatba, mert áldozatot elég sokat hoztunk, mert a harc, melyet akkor elkezdtünk (az elvtársak ezt nagyon jól tudják, erre nem kell kitérnem), ez a harc élethalálharc volt a régi társadalmi rend ellen, amely ellen azért harcoltunk, hogy megszerezzük magunknak a jogot az életre, a békés fejlődésre. Kivívtuk ezt a jogot. Ezek nem a mi szavaink, ezek nem olyan tanuk vallomásai, akiket irántunk érzett elfogultsággal lehet vádolni. Olyan tanuk vallomásai ezek, akik ellenségeink táborában vannak és akik persze elfogultak, de nem a mi javunkra, hanem éppen ellenkezőleg. Ezek a tanuk Gyenyikin táborában voltak, a megszállás élharcosai voltak. És tudjuk, hogy az ő elfogultságuk nagyon sokba, sok rombolásba került nekünk. Miattuk szenvedtünk annyi veszteséget, miattuk vesztettünk el különféle értékeket és a legfőbb értéket — emberéletet hihetetlenül nagy mértékben. Most, amikor minden figyelmünket feladatainkra összpontosítjuk, meg kell értenünk, hogy fő feladatunk: ne adjuk fel régi vívmányainkat. Egyetlen régi vívmányunkat sem fogjuk feladni. (T a p s.) Ugyanakkor egy teljesen új feladat is hárul ránk; a régi valóságos akadállyá válhat. Ezt a feladatot a legnehezebb megérteni. Márpedig meg kell érteni, hogy megtanuljunk dolgozni, amikor úgyszólván mindent éppen visszájára kell fordítanunk. Úgy vélem, elvtársak, ezek a szavak és jelszavak érthetőek, mert a majdnem egy évig tartó kényszerű távollétem alatt különböző módon, különböző alkalmakkor, gyakorlatilag, gyakorlati munkájukat végezve beszélniök és gondolkozniok kellett erről, és meggyőződésem, hogy az ezzel kapcsolatos elmélkedésekből önök csak egy következtetést

vonhatnak le: most még rugalmasabbaknak kell lennünk, mint voltunk a polgárháború idején.

A régiről nem kell lemondanunk. A kapitalista hatalmakhoz való alkalmazkodás érdekében tett engedmények teljes mértékben lehetővé teszik a hatalmaknak, hogy kapcsolatra lépjenek velünk, biztosítja a profitjukat, néha talán még nagyobbat is a kelleténél. Ugyanakkor a termelési eszközökből, amelyeket majdnem teljes egészében államunk tart kezében, csak kicsiny részt engedünk át. Az ujságok a napokban vitatták meg az angol Urquhart koncessziójának kérdését, azét az Urquhartét, aki eddig a polgárháborúban majdnem egész idő alatt ellenünk ágált. Azt mondta: „Célunkat az Oroszország elleni polgárháborúban fogjuk elérni, az ellen az Oroszország elleni polgárháborúban, amely meg merészelt fosztani bennünket ettől meg ettől." És mindezek után tárgyalnunk kellett vele. Mi ezt nem utasítottuk el, sőt a legnagyobb örömmel fogadtuk, de azt mondtuk: „Már megbocsásson, de amit kivívtunk, azt nem adjuk vissza. A mi Oroszországunk hatalmas ország, gazdasági lehetőségeink óriásiak, és ezért feljogosítottnak érezzük magunkat, hogy becses javaslatát ne utasítsuk el, de ezt a javaslatot hidegvérrel vitatjuk meg, mint üzletemberek." Igaz, első beszélgetésünkből nem lett semmi, mert politikai okokból nem fogadhattuk el javaslatát. Kénytelenek voltunk elutasítani. Amíg az angolok nem ismerték el, hogy résztvehetünk a tengerszorosok, a Dardanellák kérdésének megtárgyalásában, kénytelenek voltunk javaslatára elutasítóan válaszolni, de mindjárt az elutasítás után érdemben meg kellett vizsgálnunk ezt a kérdést. Megvitattuk, előnyös-e nekünk ez vagy sem, előnyös-e nekünk megkötni ezt a koncessziót, és ha előnyös, milyen körülmények között előnyös. Az árról is kellett beszélnünk. Ez, elvtársak, világosan mutatja, hogy menynyire másképp kell kezelnünk a kérdéseket, mint azelőtt. A kommunista azelőtt azt mondta: „Feláldozom az életemet", és ez neki nagyon egyszerűnek látszott, noha nem is volt mindig olyan egyszerű. Előttünk, kommunisták előtt most egészen más feladat áll. Most mindent ki kell számítanunk, és szükséges, hogy mindannyian számítóak

legyünk. Ki kell számítanunk, hogyan biztosíthatjuk létünket kapitalista körülmények között, hogyan húzhatunk hasznot ellenségeinkből, akik természetesen alkudozni fognak, akik soha nem is szoktak le arról, hogy alkudozzanak, és akik a mi rovásunkra fognak alkudozni. Mi ezt sem felejtjük el és egyáltalán nem ringatjuk magunkat abban a hitben, hogy a kereskedők valahol szelíd báránykákká váltak, és miután báránykákká váltak, ingyen elhalmoznak bennünket minden földi jóval. Erről szó sincs, és mi ezt nem is reméljük, hanem arra számítunk, hogy mi, akik hozzászoktunk az ellenálláshoz, itt is kivágjuk magunkat és képesek leszünk arra is, hogy kereskedjünk, arra is, hogy nyerjünk az üzleten, meg arra is, hogy kikerüljünk a nehéz gazdasági helyzetből. Ez a feladat nagyon nehéz. S most ezen a feladaton dolgozunk. Szeretném, hogy világosan lássuk, milyen nagy a szakadék a régi feladatok és az új feladatok között. Bármilyen nagy is azonban ez a szakadék, a háborúban megtanultunk manőverezni, és meg kell értenünk, hogy az a manőver, amelyre most készülünk, amelyet most hajtunk végre — a legnehezebb. De ugyanakkor, minden valószínűség szerint, az utolsó manőver is. Ki kell próbálnunk itt erőnket és be kell bizonyítanunk, hogy nemcsak bemagoltuk tegnapi tudományunkat és nemcsak régi dolgokat ismételgetünk. Már megbocsássanak, mi elkezdtük átképezni magunkat és úgy át fogjuk képezni magunkat, hogy határozott és mindenki számára nyilvánvaló sikert fogunk elérni. És éppen ennek az átképzésnek az érdekében kell most, úgy vélem, még egyszer határozottan megígérnünk egymásnak, hogy noha mi az új gazdasági politikával visszafordultunk, úgy fordultunk vissza, hogy semilyen vívmányunkat nem adjuk fel, és ugyanakkor a kapitalistáknak olyan előnyöket nyujtunk, amelyek kényszerítenek bármely államot, akármilyen ellenséges is velünk szemben, hogy megegyezésre és kapcsolatba lépjen velünk. Kraszin elvtárs, aki többízben beszélgetett Urquharttal, az egész intervenciónak ezzel a fejével és támaszával, azt mondta, hogy Urquhart, aki annyiszor próbálkozott azzal, hogy egész Oroszországra bármi áron rákényszerítse a régi rendet, leül az asztalhoz vele, Kraszinnal, és így kezd beszélni:

„Mibe kerül? És mennyit? És hány évre?“ (T a p s.) Ez még igen távol van attól, hogy több koncessziós egyezményt kössünk és ezáltal teljesen szabatos, megingathatatlan — a burzsoá társadalom szempontjából megingathatatlan — szerződéses viszonyba lépjünk, de azt már most is látjuk, hogy efelé közeledünk, már majdnem elértük ezt, de még nem egészen. Ezt, elvtársak, be kell ismernünk és nem szabad elbíznunk magunkat. Még korántsem értük el teljes mértékben azt, ami erősekké, önállóakká tesz s eltölt bennünket azzal a nyugodt biztonsággal, hogy semmiféle kapitalista ügylettől nem kell félnünk, hogy bármilyen nehéz feltételekhez van is kötve az ügylet, megkötjük, behatolunk a lényegébe és megoldjuk. Ezért az ezen a téren megkezdett munkát, mind a politikai, mind a pártmunkát, folytatnunk kell, ezért szükséges, hogy a régi módszerekről teljesen új módszerekre térjünk át.

Apparátusunk a régi maradt, és most az a feladatunk, hogy az új viszonyoknak megfelelően átalakítsuk. Egycsapásra nem tudjuk átalakítani, de azt el kell érnünk, hogy azokat a kommunistákat, akik rendelkezésünkre állnak, helyesen osszuk el. Szükséges, hogy ezek a kommunisták kezükben tartsák a rájuk bízott apparátusokat, s ne úgy legyen, mint gyakran előfordul, hogy az apparátus tartja őket kézben. Nincs mit titkolnunk ezen, beszéljünk róla nyiltan. Ilyen feladatok várnak ránk, ilyen nehézségek előtt állunk, mégpedig olyankor, amikor ráléptünk a gyakorlati munka útjára, amikor a szocializmust nem szabad ünnepi színekkel festett szentképként kezelnünk. Meg kell szabnunk a helyes irányt, mindent ellenőriznünk kell, el kell érnünk, hogy a tömegek, az egész lakosság ellenőrizze utunkat és azt mondja: „Igen, ez jobb, mint a régi rend.“ Ezt a feladatot tűztük ki most. Pártunk, ez az ország lakosságához képest kicsiny csoport, hozzálátott e feladat megoldásához. Ez a kis mag kitűzte a feladatot maga elé, hogy mindent átalakít, és át is fog mindent alakítani. Hogy ez nem utópia, hanem olyan ügy, amely élteti az embereket, azt már bebizonyítottuk. Ezt mindannyian láttuk — ezt már elértük. Úgy kell átalakítanunk a dolgokat, hogy a dolgozó tömegek — a paraszti és munkástömegek — többsége azt mondja:

„Ne dícsérjétek ti magatokat, mi dícsérünk benneteket, mi mondjuk, hogy ti a legjobb eredményeket értétek el, amelyek után soha, egyetlen értelmes embernek sem jut eszébe, hogy visszatérjen a régihez.“ De itt még nem tartunk. *Ezért az új gazdasági politika továbbra is napjaink legfőbb, soronlevő, mindent kimerítő jelszava.* A tegnap tanult jelszavak közül egyetlen egyet sem felejtünk el. Ezt teljesen nyugodtan, minden habozás nélkül megmondhatjuk bárkinek, és minden lépésünk erről tanuskodik. De még alkalmazkodnunk kell az új gazdasági politikához. Értenünk kell hozzá, hogy az új gazdasági politika negatív oldalait, amelyeket fölösleges felsorolnom, hiszen úgyis valamennyien jól ismerik őket, megszüntessük, egy meghatározott minimumra szorítsuk le, hogy mindent számítással végezzünk. Törvényhozásunk minden lehetőséget megad erre. Meg tudjuk-e szervezni ezt a dolgot? Ez még korántsincs eldöntve. Tanulmányozzuk ezt a kérdést. Pártunk lapjának minden egyes számában tucatjával vannak cikkek, amelyekben ilyesmiket olvasunk: ebben meg ebben a gyárban, ennél meg ennél a gyárosnál ilyenek a bérleti feltételek, amott pedig, ahol az igazgató — elvtárs, kommunista, ilyenek a viszonyok. Jövedelmező-e ez vagy nem jövedelmező, beválik-e vagy nem válik be? Belejutottunk a hétköznapi kérdések kellős közepébe, és ez óriási vívmány. A szocializmus most már nem a távoli jövő kérdése, nem valamilyen elvont elképzelés, nem valami szentkép. Ami a szentképeket illeti, róluk megmaradt a régi, nagyon rossz véleményünk. Mi a szocializmust bevittük a mindennapi életbe és ott kell eligazodnunk. Ez napjaink feladata, ez korunk feladata. Hadd zárjam szavaimat azon meggyőződésemnek kifejezésével, hogy bármily nehéz ez a feladat, bármennyire új is előbbi feladatunkhoz képest s bármennyi nehézséget okoz is nekünk — mi valamennyien együtt, nem holnap, hanem néhány év alatt, mi valamennyien együtt bármi áron megoldjuk ezt a feladatot, és a „nep“ Oroszországa szocialista Oroszországgá lesz. (V i h a r o s é s s o k á i g n e m s z ű n ő t a p s.)

„Pravda“ 263. sz.
1922 november 21.

A SZOVJET-ALKALMAZOTTAK SZAKSZERVEZETE V. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁNAK ELNÖKSÉGÉHEZ[108]

1922. XI. 22.

Kedves elvtársak!

Napjainknak legfőbb soronlevő feladata és a legközelebbi éveknek is legfontosabb feladata a szovjetapparátus rendszeres csökkentése és olcsóbbítása leépítés útján, a tökéletesebb szervezés kidolgozása, a huzavona, a bürokrácia felszámolása és az improduktív kiadások csökkentése útján. Szakszervezetükre ezen a téren nagy munka vár.

A Szovjet-alkalmazottak Szakszervezete V. Összoroszországi Kongresszusának sok sikert és eredményes munkát kívánok és kifejezem azt a reményemet, hogy külön megvitatja a szovjetapparátus kérdését.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

„Izvesztyija VCIK" 267. sz.
1922 november 25.

A KÖZOKTATÁSI DOLGOZÓK KONGRESSZUSÁNAK[107]

Elvtársak, köszönöm üdvözletüket és kívánom, hogy birkózzanak meg az Önökre háruló nagy és felelősségteljes feladattal, — azzal a feladattal, hogy a fiatal nemzedéket előkészítsék az új élet építésére.

Lenin

A megírás ideje: 1922 november 26.
Megjelent: „Rabotnyik Proszvescsenyija" 10. sz. 1922 december.

A KOMMUNISTA IFJÚSÁGI INTERNACIONÁLE HARMADIK, MOSZKVAI VILÁGKONGRESSZUSÁNAK[108]

1922. XII. 4.

Kedves elvtársak!

Sajnálom, hogy nem üdvözölhetem önöket személyesen. Szívből kívánok sok sikert munkájukhoz. Remélem, hogy a magas cím sem felejteti el önökkel a legfontosabbat — azt, hogy gyakorlati módon előbbre kell lendíteniök az ifjúság képzését és a tanulást.

A legmelegebb kommunista üdvözlettel

V. Uljanov (Lenin)

„Pravda" 275. sz.
1922 december 5.

MEGJEGYZÉSEK HÁGAI DELEGÁCIÓNK FELADATAINAK KÉRDÉSÉHEZ[109]

A háborús veszély elleni harc kérdését illetőleg a hágai konferenciával kapcsolatban úgy vélem, a legnagyobb nehézség annak az előítéletnek a leküzdése, hogy ez a kérdés egyszerű, világos és aránylag könnyű.

— Feleljünk a háborúra sztrájkkal vagy forradalommal — rendszerint ezt mondja a munkásosztálynak a reformisták minden neves vezére. S ezeknek a feleleteknek látszólagos radikalizmusa igen gyakran kielégíti és megnyugtatja a munkásokat, szövetkezeti tagokat és parasztokat. A leghelyesebb módszer talán az volna, ha e felfogás legerélyesebb megcáfolásával kezdenők a dolgot, és kijelentenénk, hogy különösen most, a nemrég befejeződött háború után, csak a legostobább vagy menthetetlenül hazug emberek állíthatják, hogy a háború elleni harc kérdésére adott ilyen válasz bármit is ér, kijelentenénk, hogy a háborúra sztrájkkal „felelni" lehetetlen, éppúgy, mint ahogy lehetetlen a háborúra forradalommal „felelni", e kifejezések legegyszerűbb és betűszerinti értelmében.

Meg kell magyarázni az embereknek a reális körülményeket, azt, hogy milyen nagy titokzatosság veszi körül a háború születését és hogy milyen tehetetlen a munkások szokásos szervezete, ha forradalminak nevezi is magát, a ténylegesen közelgő háborúval szemben.

A legkonkrétabb módon újból és újból meg kell magyaráznunk az embereknek, hogy milyen volt a helyzet a legutóbbi háború idején és miért nem lehetett másmilyen.

Különösen annak a körülménynek a jelentőségét kell megvilágítani, hogy a „haza védelmének" kérdése elkerülhetetlenül felmerül, és hogy ezt a kérdést a dolgozók több-

sége elkerülhetetlenül saját burzsoáziája javára fogja eldönteni.

Ezért előszöris tisztáznunk kell a „haza védelmének“ kérdését; másodszor ezzel kapcsolatban tisztáznunk kell a „defetizmus“ kérdését, és végül tisztáznunk kell a háború elleni harc egyetlen lehetséges módját, vagyis azt, hogy illegális szervezetet kell fenntartani illetve alakítani abból a célból, hogy a háborúban résztvevő minden forradalmár *tartósan* dolgozhasson a háború ellen — mindezeket előtérbe kell helyezni.

A háború bojkottálása: ostoba frázis. A kommunistáknak bármily reakciós háborúban részt kell venniök.

Kívánatos akár a háború előtti német irodalomból vett példák alapján, és kivált az 1912-es bázeli kongresszus példája alapján különösen konkrétan kimutatni, hogy annak elméleti elismerése, hogy a háború bűnös dolog, hogy a háború szocialista számára megengedhetetlen stb. — üres szóbeszédnek bizonyul, mert a kérdés ilyen feltevésében nincs semmi konkrétum. Ezzel nem adunk a tömegeknek semmiféle valóban eleven fogalmat arról, hogy milyen módon törhet ki és tör majd ki a háború. Viszont az uralkodó sajtó napról napra mérhetetlen példányszámban elhomályosítja a kérdést és olyan hazugságokat terjeszt vele kapcsolatban, amelyekkel szemben a gyenge szocialista sajtó teljesen tehetetlen, már csak azért is, mert erről a dologról békeidőben is a legnagyobb mértékben helytelen nézeteket hirdet. A kommunista sajtó a legtöbb országban bizonyára szintén szégyent fog vallani.

Úgy vélem, hogy küldötteinknek a nemzetközi szövetkezeti és szakszervezeti kongresszuson fel kellene osztaniok egymás közt a feladatokat és a legmesszebbmenő részletességgel kellene elemezniök azokat a szofizmákat, amelyekkel jelenleg a háborút igazolni igyekeznek.

Lehet, hogy a tömegek háborúra való megnyerésének legfőbb eszközei éppen azok a szofizmák, amelyekkel a burzsoá sajtó operál, s a legfontosabb körülmény, amely a háborúval szembeni tehetetlenségünket megmagyarázza, az, hogy vagy nem elemezzük jóelőre ezeket a szofizmákat, vagypedig, ami még gyakoribb, azzal az olcsó, kérkedő és teljesen üres frázissal intézzük el őket, hogy mi ellenezzük

a háborút, hogy mi teljes mértékben megértjük a háború bűnös voltát és így tovább, — az 1912-es Bázeli Kiáltvány szellemében.

Azt hiszem, ha a hágai konferencián lesz néhány emberünk, aki egyik vagy másik nyelven fel tud szólalni a háború ellen, akkor legfontosabb feladatuk annak a véleménynek megcáfolása lesz, hogy az ott jelenlevők a háború ellenfelei, akik állítólag tudják, hogy a háború a legváratlanabb pillanatban kitörhet és ki is fog törni, hogy a jelenlevők akárcsak némiképpen is ismerik a háború elleni harc módját és akárcsak némiképpen is képesek megtalálni a háború elleni harc észszerű és célravezető útját.

A nemrég befejeződött háború tapasztalatai alapján meg kell magyaráznunk, hogy mindjárt a hadüzenetet követő napon az elméleti kérdéseknek és a mindennapi élet kérdéseinek olyan tömege fog felmerülni, hogy a behívottak óriási többsége képtelen lesz csak valamennyire is tiszta fejjel és valamennyire is lelkiismeretes elfogulatlansággal mérlegelni őket.

Úgy vélem, hogy ezt a kérdést rendkívül részletesen kell kifejteni, mégpedig kétféle módon:

Először is, el kell mondani és elemezni kell, hogy mi ment végbe az elmult háború alatt, s ki kell jelenteni a jelenlevőknek, hogy ők ezt nem tudják, vagy úgy tesznek, mintha tudnák, valójában azonban behúnyják a szemüket és nem akarják látni, mi a kérdésnek a magva, melynek ismerete nélkül szó sem lehet semmiféle háborúellenes harcról. Ami ezt illeti, azt hiszem, elemezni kell minden árnyalatot, minden véleményt, amely az orosz szocialisták között annakidején a háború kérdésében felmerült. Be kell bizonyítani, hogy ezek az árnyalatok nem véletlenül keletkeztek, hanem általában maga a modern háborúk természete hozta őket létre. Be kell bizonyítani, hogy ha nem elemzik ezeket a véleményeket és nem magyarázzák meg, hogy milyen elkerülhetetlenül jönnek létre ezek a vélemények és milyen döntő jelentőségűek a háború elleni harc kérdése szempontjából, — ilyen elemzés nélkül nem lehet szó a háborúra való semmiféle felkészülésről, sőt még a háborúval szemben való tudatos állásfoglalásról sem.

Másodszor, példákat kell felsorakoztatni a jelenlegi konfliktusokból, akár a legjelentéktelenebbeket is, s e példák alapján meg kell magyarázni, hogyan törhet ki akármelyik napon a háború Anglia és Franciaország között a Törökországgal való szerződés valamilyen részletével kapcsolatos vitájuk miatt, vagypedig Amerika és Japán között a Csendes-óceánra vonatkozó bármilyen kérdésben felmerülő egészen jelentéktelen nézeteltérés miatt, vagy bármely más nagyhatalmak között gyarmati viták miatt, vagy a vám- és általában a kereskedelmi politikával kapcsolatos viták miatt stb. stb. Úgy vélem, hogy ha a legkisebb kétség is felmerül majd abban a tekintetben, vajjon Hágában teljesen szabadon elmondhatjuk-e beszédünket a háború ellen, akkor ki kell találnunk néhány ravaszságot, hogy legalább a legfőbb dolgokat elmondhassuk, azt pedig, amit nem sikerült elmondani, röpiratban kell majd kiadnunk. Fel kell készülnünk arra, hogy az elnök a szónokot esetleg félbeszakítja.

Úgy vélem, hogy ugyanebből a célból a küldöttségbe a szónokokon kívül — akik képesek és kötelesek lesznek a háború ellen összefoglaló, azaz a háború elleni harc valamennyi legfontosabb érvét és valamennyi feltételét kifejtő beszédet tartani — még olyan embereket is meg kell hívni, akik ismerik a három fő idegen nyelvet, s azzal foglalkoznak, hogy a küldöttekkel beszélgetnek és kipuhatolják, mennyire értették meg a küldöttek a fő érveket, s hogy mennyire szükséges ilyen vagy amolyan érveket felvetni vagy példákat felhozni.

Lehetséges, hogy több kérdésben csak az elmult háborúból felhozott tényleges példákkal lehet majd komoly hatást elérni. Lehetséges, hogy számos más kérdésben viszont csak azzal érhetünk el komoly hatást, ha az államok közti jelenlegi konfliktusokat és azoknak az esetleges fegyveres összeütközéssel való kapcsolatát magyarázzuk meg.

Ami a háború elleni harc kérdését illeti, úgy emlékszem, hogy kommunista képviselőink a parlamentekben és a parlamenten kívül beszédeikben számos szörnyen helytelen és szörnyen meggondolatlan kijelentést tettek a háború elleni harcról. Úgy vélem, hogy az ilyen kijelen-

tések ellen, különösen, ha azok már a háború után hangzottak el, teljes határozottsággal fel kell lépnünk és kíméletlenül nevén kell neveznünk minden ilyen szónokot. Az ilyen szónokokról való véleményt, különösen, ha a szükség úgy kívánja, tetszés szerint lehet enyhíteni, de egyetlen ilyen eset mellett sem szabad szó nélkül elmenni, mert e kérdés könnyelmű kezelése olyan baj, amely minden másnál súlyosabb és amellyel szemben lehetetlen elnézőnek lenni.

Munkáskongresszusokon már számos megbocsáthatatlanul ostoba és meggondolatlan határozatot hoztak. Haladéktalanul össze kell gyüjteni minden elképzelhető anyagot és gondosan meg kell vitatni a témának minden egyes részét és részecskéjét, valamint a kongresszuson követendő egész „stratégiát“.

Ebben a kérdésben a mi részünkről nemcsak bármely hiba, de bármely lényeges hiányosság is megengedhetetlen.

1922. XII. 4.

Először megjelent:
„Pravda“ 96. sz. 1924 április 26.
Aláírás: L e n i n.

NÉHÁNY SZÓ N. J. FEDOSZEJEVRŐL[110]

Nyikolaj Jevgrafovics Fedoszejevvel kapcsolatos emlékeim a kilencvenes évek elejére esnek. Pontosságukban nem bízom.

Akkoriban vidéken éltem, nevezetesen Kazánban és Szamárában. Fedoszejevről hallottam kazáni tartózkodásom alatt, de személyesen nem találkoztam vele. 1889 tavaszán Szamara kormányzóságba utaztam, s 1889 nyarának végén ott tudtam meg, hogy Fedoszejevet és a kazáni körök más tagjait — köztük annak a körnek a tagjait is, amelyben én résztvettem — letartóztatták. Gondolom, engem is könnyen ez a sors érhetett volna, ha azon a nyáron Kazánban maradok. Nem sokkal ez után a marxizmus mint irányzat terjedni kezdett, találkozva azzal a szociáldemokrata irányzattal, amelyet Nyugat-Európában jóval előbb meghirdetett a „Munka Felszabadítása" csoportja.

N. J. Fedoszejev egyike volt az elsőknek, akik hirdetni kezdték, hogy a marxista irányzathoz tartoznak. Emlékszem, hogy ezen a talajon kezdődött el vitája N. K. Mihajlovszkijjal, aki a „Russzkoje Bogatsztvo"-ban válaszolt Fedoszejev egyik illegális levelére. Ezen a talajon kezdődött az én levelezésem N. J. Fedoszejevvel. Emlékszem, hogy kapcsolatunkban a közvetítő Gopfengauz volt, akivel egyízben találkoztam s aki Vlagyimirben megpróbált összehozni engem Fedoszejevvel, de sikertelenül. Abban a reményben utaztam Vlagyimirbe, hogy Fedoszejevnek sikerül kijönnie a börtönből, de ez a remény nem teljesült[111].

Ezután Fedoszejevet velem egyidőben Kelet-Szibériába száműzték; Szibériában azután öngyilkos lett, ha

jól emlékszem, a különösen balul alakult életkörülményekkel kapcsolatos nehéz személyi sorsa miatt.

Amennyire emlékszem, Fedoszejevvel folytatott levelezésem a marxista, vagyis szociáldemokrata világnézet akkoriban felmerült kérdéseire vonatkozott. Különösen élénken emlékszem rá, hogy Fedoszejev rendkívül nagy rokonszenvét élvezte mindazoknak, akik ismerték mint olyan régi típusú forradalmárt, aki teljes egészében az ügynek szentelte magát, és lehet, hogy a csendőrökkel szemben tett egyes kijelentéseivel vagy óvatlan lépéseivel nehezítette meg helyzetét.

Lehetséges, hogy valahol maradtak nálam egyes töredékek Fedoszejev leveleiből vagy kézirataiból, de hogy megőrizték-e és meg lehet-e keresni őket — erről nem mondhatok semmi biztosat.

Egy azonban biztos: a Volgavidék és egyes középoroszországi vidékek életében Fedoszejev akkoriban rendkívül nagy szerepet játszott, és az akkori közönségnek a marxizmus felé tett fordulatában kétségtelenül nagyon nagy része volt e rendkívül tehetséges, ügyéhez rendkívül hű forradalmár hatásának.

1922. XII. 6.

Megjelent: „Fedoszejev Nyikolaj Jevgrafovics. A forradalmi marxizmus egyik úttörője Oroszországban (Kortársak visszaemlékezései)" c. könyvben. Moszkva—Petrográd 1923.
Aláírás: Lenin.

AZ ÖSSZUKRAJNAI SZOVJETKONGRESSZUSNAK[118]

1922. XII. 10.

Üdvözlöm az Összukrajnai Szovjetkongresszus megnyitását.

Az egyik legfontosabb kérdés, amelyet a kongresszusnak meg kell vizsgálnia, a köztársaságok egyesítésének kérdése. E kérdés helyes megoldásától függ, hogy jobban megszervezhessük államapparátusunkat, amelynek kiáltó fogyatékosságait olyan kézzelfoghatóan és szemléletesen tárta fel a moszkvai, petrográdi és harkovi szovjet alkalmazottak legutóbbi összeírása.

A másik kérdés, amelyre a kongresszusnak különösen nagy figyelmet kell fordítania — nehéziparunk kérdése. A Donyec-medence, a kőolajtermelés és a kohászat fellendítése a termelékenység háború előtti színvonalára — ez egész népgazdaságunk fő feladata, s e feladat megoldására most minden erőnket összpontosítanunk kell.

Kifejezem azt a szilárd meggyőződésemet, hogy a kongresszus megtalálja e feladatok megoldásának helyes útját, és szívemből kívánok teljes sikert a kongresszus munkájához.

Lenin

*„Kommunyiszt" (Harkov) 285. sz.
1922 december 12.*

A KÜLKERESKEDELMI MONOPÓLIUMRÓL[118]

SZTÁLIN ELVTÁRSNAK A KÖZPONTI BIZOTTSÁG PLÉNUMA SZÁMÁRA

Véleményem szerint az a legfontosabb, hogy gondosan megvizsgáljuk Buharin elvtárs levelét. Az első pontban Buharin azt mondja, hogy „sem Leninnél, sem Kraszinnál egy szó sincs azokról a hatalmas veszteségekről, amelyeket az ország gazdasága a Külkereskedelmi Népbiztosságnak — «elvi» szerkezetéből adódó — munkaképtelensége következtében szenved, sem azokról a veszteségekről, amelyek abból erednek, hogy magunk nem vagyunk képesek (és teljesen érthető okokból hosszú ideig nem is leszünk képesek) mozgósítani és a nemzetközi áruforgalomba bocsátani a paraszti árukészletet".

Ez az állítás egyáltalán nem felel meg a valóságnak, mert Kraszin a vegyes társaságok alakításáról szóló II. pontban világosan megmondja, hogy a vegyes társaságok eszközök, elősöris, a paraszti árukészletek mozgósítására, és másodszor, arra, hogy az ebből a mozgósításból származó haszonnak legalább a fele államkincstárunkba folyjon be. A kérdés lényegét tehát éppen Buharin kerüli meg, mert nem akarja látni azt, hogy a „paraszti árukészlet mozgósítása" a hasznot teljes egészében és kizárólag a nepmanok kezébe juttatja. A kérdés az, hogy Külkereskedelmi Népbiztosságunk a nepmanok javára, vagypedig proletárállamunk javára dolgozzék-e. Ez olyan döntő kérdés, amely miatt feltétlenül lehet és kell küzdeni a pártkongreszszuson.

A Külkereskedelmi Népbiztosság munkaképtelenségének kérdése, az előbbi, döntő, elvi kérdéshez képest teljesen alárendelt, mert ez a munkaképtelenség se nem több, se nem kevesebb, mint valamennyi népbiztosságunk munkaképtelensége, amely e népbiztosságok általános szociális

struktúrájától függ és amely azt követeli tőlünk, hogy hosszú évekig állhatatosan dolgozzunk a műveltség és általában a színvonal emelése érdekében.

Téziseinek második pontjában Buharin kijelenti, hogy „olyan pontok, mint például Kraszin téziseinek 5. pontja, általában a koncessziókra is teljes mértékben alkalmazhatók". Ez megint kiáltó valótlanság, mert Kraszin 5. tézisében az áll, hogy „a faluba mesterségesen beviszik a legkönyörtelenebb kizsákmányolót, a felvásárlót, a spekulánst, a külföldi tőke ügynökét, aki dollárral, fonttal, svéd koronával manipulál". Semmi ilyesmi nem következik a koncessziókból, amelyekben nemcsak megszabjuk a koncesszió területét, hanem a különleges cikkekkel való kereskedéshez is mi adunk külön engedélyt, és ezen kívül, ami a legfontosabb, kezünkben tartjuk a koncesszióba adott egyes cikkekkel folytatott kereskedelmet; Buharin egyetlen szót sem hoz fel Kraszin azon érvei ellen, hogy nem tudjuk megtartani a szabadkereskedelmet az október 6-i plénum határozatában megszabott keretek között, hogy nemcsak a csempészek, hanem az egész parasztság nyomásának ereje kitépi kezünkből a kereskedelmet, egyetlen szóval sem válaszol erre a döntő gazdasági és osztályérvre, s olyan vádakkal illeti Kraszint, amelyek elképesztően alaptalanok.

Levelének harmadik pontjában Buharin ezt írja: „Kraszin harmadik pontja." (Tévedésből 3-at ír 4 helyett.) „Határunkat fenntartja", és azt kérdezi: „Mit jelent ez? A valóságban ez azt jelenti, hogy nem történik semmi. Akár egy gyönyörű cégtáblával ellátott üzlet, amelyben nincs semmi (Lakatközpont rendszere)." Kraszin félreérthetetlenül megmondja, hogy határunkat nem annyira a vámvédelem vagy a határőrség tartja fenn, mint inkább a külkereskedelmi monopólium. Ez ellen a világos, nyilt és vitathatatlan tény ellen Buharin nem hoz és nem hozhat fel egyetlen szót sem. A „Lakatközpont rendszere" kifejezés az olyasfajta kifejezések közé tartozik, amelyekre Marx annakidején a „freetrader-vulgaris"* kifejezéssel vála-

* — vulgáris freetradeizmus (freetradeizmus — a szabadkereskedelem rendszere). — *Szerk.*

szolt, mert ebben teljesen vulgáris freetraderi frázison kívül semmi egyéb nincs.

Továbbá, a negyedik pontban Buharin azzal vádolja Kraszint, hogy nem látja, hogy tökéletesítenünk kell vámpolitikánkat, és ugyanakkor megvádol engem, hogy tévedek, amikor szükségesnek tartom országszerte felügyelők beállítását, holott a valóságban csakis azokról a helyekről van szó, amelyeken keresztül a behozatal és a kivitel lebonyolódik. Buharin ellenvetései itt megint meglepően felületesek és nem is találnak célba, mert vámpolitikánk tökéletesítésének szükségességét Kraszin nemcsak látja, nemcsak teljesen elismeri, hanem olyan szabatosan rá is mutat, hogy a kételynek még az árnyéka sem merülhet fel. Ez a tökéletesítés nevezetesen abban áll, hogy elfogadtuk először is a külkereskedelmi monopólium rendszerét, és másodszor, a vegyes társaságok alakításának rendszerét.

Buharin nem látja — ez legmeglepőbb hibája, mégpedig merőben elméleti —, hogy semmiféle vámpolitika nem lehet hatékony az imperializmus korszakában, amikor oly szörnyű nagy különbség van a koldusszegény országok és a hihetetlenül gazdag országok között. Buharin többször is hivatkozik a vámvédelemre, s nem látja, hogy az említett körülmények között bármelyik gazdag ipari ország teljesen áttörheti ezt a védelmet. Ennek érdekében elég, ha kiviteli prémiumot tűz ki azoknak az áruknak Oroszországba való beviteléért, amelyekre mi vámot vetünk ki. Bármelyik ipari országnak a kelleténél is több pénze van erre, e rendszabály segítségével pedig bármelyik ipari ország minden bizonnyal tönkreteheti belföldi iparunkat.

Éppen ezért Buharinnak a vámpolitikával kapcsolatos valamennyi okoskodása a gyakorlatban nem jelent egyebet, mint az orosz ipar legteljesebb védtelenségét és a legátlátszóbb fátyollal leplezett áttérést a szabadkereskedelem rendszerére. Ez ellen minden erőnkből harcolnunk kell, olyannyira, hogy ha szükséges, még a pártkongresszus elé is el kell vinnünk az ügyet, mert most, az imperializmus korszakában a külkereskedelmi monopólium rendszerén kívül semmiféle komoly vámpolitikáról nem lehet szó.

Buharinnak azt a vádját (az ötödik pontban), hogy

Kraszin nem érti a forgalom fokozásának fontosságát, teljesen megdönti az, amit Kraszin a vegyes társaságokról mond, mert ezeknek a vegyes társaságoknak nincs is egyéb céljuk, mint éppen a forgalom fokozása, mégpedig orosz iparunk reális, nempedig a vámvédelem nyujtotta fiktív védelmének fenntartásával.

Buharin továbbá a hatodik pontban ellenem vitázva azt írja, hogy felőle a paraszt kössön olyan előnyös üzletet, amilyet akar, és hogy a harc nem a paraszt és a Szovjethatalom között, hanem a Szovjethatalom és az exportőr között fog folyni. Ez megint gyökerében helytelen, mert az exportőr például az általam említett árkülönbözet mellett (a len ára Oroszországban 4 rubel 50 kopejka, Angliában pedig 14 rubel) biztosan, kétségtelenül és igen gyorsan mozgósítja maga körül az egész parasztságot. Buharin gyakorlatilag a spekuláns, a kispolgár és a paraszti felső réteg védelmére kel, szemben az ipari proletariátussal, amely egyáltalán nem képes helyreállítani iparát, egyáltalán nem képes ipari országgá változtatni Oroszországot olyan védelem nélkül, amelyet csakis a külkereskedelmi monopólium nyujthat neki, nempedig a vámpolitika. Minden egyéb védővámrendszer a mai Oroszország viszonyai között teljesen fiktív, csak papíron létező védővámrendszer, amely semmit sem ad a proletariátusnak. Ezért a proletariátus és ipara szempontjából a szóbanforgó harcnak döntő, elvi jelentősége van. A vegyes társaságok rendszere az egyedüli, amely valóban megjavíthatja a Külkereskedelmi Népbiztosság rossz apparátusát, mert ebben a rendszerben egymás mellett dolgozik a külföldi és az orosz kereskedő. Ha ilyen viszonyok között sem tudjuk megtanulni, elsajátítani és teljesen magunkévá tenni a dolgokat, akkor népünk reménytelenül buta nép.

Ha viszont „vámvédelemről" fogunk fecsegni, ez azt jelenti, hogy szándékosan nem veszünk tudomást azokról a veszélyekről, amelyekre Kraszin világosan rámutat és amelyeket Buharin egyetlen részletükben sem cáfolt meg.

Még hozzáteszem, hogy a határok részleges megnyitása igen komoly veszélyeket rejteget a valuta szempontjából, mert ezzel gyakorlatilag Németország sorsára jutunk, s igen komoly veszélyeket rejt magában abból a szem-

pontból is, hogy az ellenőrzés legcsekélyebb lehetősége nélkül behatolhat Oroszországba a határontúli Oroszország kispolgársága és mindenféle ügynöke.

Kihasználni a vegyes társaságokat arra, hogy komolyan és huzamosan tanulhassunk — ez iparunk helyreállításának egyedüli útja.

Lenin

1922. XII. 13.

A teljes szöveg először megjelent:
„Proletarszkaja Revoljucija“
2—3. (97—98.) sz. 1930.

LEVÉL I. V. SZTÁLINNAK A KÖZPONTI BIZOTTSÁG TAGJAI SZÁMÁRA A X. ÖSSZOROSZORSZÁGI SZOVJETKONGRESSZUSON VALÓ FELSZÓLALÁS ÜGYÉBEN[114]

Minden ügyemet elintéztem és nyugodtan elutazhatok. Csak egy körülmény nyugtalanít még igen erősen, s ez az, hogy nem tudok felszólalni a Szovjetkongresszuson. Kedden nálam lesznek az orvosok és megtárgyaljuk, van-e legalább valamicske esélyem erre a felszólalásra. Ha mégis le kellene mondanom róla, ez igen kellemetlen volna számomra, hogy többet ne mondjak. A beszéd vázlatát már néhány nappal ezelőtt megírtam. Ezért azt javaslom, hogy továbbra is készüljön helyettem valaki más a beszédre, de szerdáig tartsák fenn a lehetőségét annak, hogy magam felszólalok, esetleg olyan beszéddel, amely a szokottnál jóval rövidebb lesz, mondjuk egy háromnegyedórás beszéddel. Ez a beszéd egyáltalán nem akadályozza meg, hogy a helyettem kijelölt elvtárs (akárkit hatalmaztak meg erre) elmondja beszédét, sőt úgy vélem, hasznos lesz mind politikailag, mind személyileg, mert nem lesz okom annyira nyugtalankodni. Kérem, tartsák ezt szem előtt, és ha a kongresszus megnyitása még elhúzódik, titkárom révén idejében értesítsenek.

Lenin

1922. XII. 15.

Először 1930-ban jelent meg.

NAPLÓJEGYZETEK

Oroszország írni-olvasni tudó lakosságáról a napokban megjelent munka, amelyet az 1920. évi összeírás adatai alapján állítottak össze („Írni-olvasni tudók Oroszországban“, Moszkva 1922. Központi Statisztikai Hivatal, Közoktatási Statisztikai Osztály), nagyon fontos esemény.

Alább közlök ebből a munkából egy táblázatot, amely összehasonlítja 1897 és 1920 Oroszországát az írni-olvasni tudók száma szempontjából:

	1000 férfi közül írni-olvasni tudott		1000 nő közül írni-olvasni tudott		1000 lakos közül írni-olvasni tudott	
	1897	1920	1897	1920	1897	1920
1. Európai Oroszország	326	422	136	225	229	330
2. Észak-Kaukázus	241	357	56	215	150	281
3. Nyugat-Szibéria	170	307	46	134	108	218
Összesen	318	409	131	244	223	319

Míg mi proletár kultúráról és a proletár kultúrának a burzsoá kultúrához való viszonyáról fecsegtünk, a tények olyan számokat tárnak elénk, amelyek azt mutatják, hogy még a burzsoá kultúra tekintetében is nagyon gyengén állunk. Kiderült, mint ahogy várható is volt, hogy az általános írni-olvasni tudástól még nagyon messze vagyunk, s hogy még az a haladás is túlságosan lassú, amit a cári

időkhöz (1897-hez) viszonyítva tettünk. Baljós figyelmeztetés és szemrehányás ez azoknak, akik a „proletárkultúra“ fellegei között lebegtek és lebegnek. Láthatjuk ebből, mennyi sürgős hétköznapi munkát kell még elvégeznünk, hogy elérjük egy közönséges nyugateurópai civilizált állam színvonalát. Láthatjuk továbbá belőle, milyen rengeteg munka vár még ránk, hogy proletár vívmányaink talaján valóban elérjünk valamelyes kultúrszínvonalat.

Fontos, hogy ne szorítkozzunk erre a vitathatatlan, de túlságosan elméleti tételre. Negyedévi költségvetésünk küszöbönálló átvizsgálása során gyakorlatilag is hozzá kell fognunk a dologhoz. Elsősorban természetesen nem a Közoktatásügyi Népbiztosság kiadásait, hanem más hivatalok kiadásait kell csökkentenünk, hogy a felszabadult összegeket a Közoktatásügyi Népbiztosság szükségleteire fordítsuk. Olyan évben, mint az idei, amikor aránylag tűrhetően el vagyunk látva gabonával, nem szabad fukarkodnunk, hanem fel kell emelnünk a tanítók kenyéradagját.

Az a munka, amely most a közoktatás területén folyik, általában nem nevezhető túlságosan szűkkörűnek. Sokminden történik abban az irányban, hogy megmozgassuk a régi tanítókat, bevonjuk őket az új feladatok megoldásába, felkeltsük érdeklődésüket a pedagógiai kérdések új felvetésével, felkeltsük érdeklődésüket olyan kérdések iránt, mint a vallás kérdése.

A legfontosabbal azonban nem foglalkozunk. Nem törődünk vagy korántsem eléggé törődünk azzal, hogy a néptanítót arra a magas szintre emeljük, amely nélkül szó sem lehet semmiféle kultúráról: nem hogy proletár kultúráról, de még burzsoá kultúráról sem. Arról a félázsiai kulturálatlanságról kell beszélnünk, amelyből eddig még nem kászolódtunk ki s komoly erőfeszítések nélkül nem tudunk kikászolódni, noha megvan rá a lehetőségünk, mert sehol sem szomjazzák annyira a néptömegek az igazi kultúrát, mint nálunk; sehol nem vetik fel e kultúra kérdéseit olyan mélyrehatóan és következetesen, mint nálunk; sehol, egyetlen országban sincs az államhatalom a munkásosztály kezében, amelynek zöme teljes tudatában van

fogyatékosságainak — nem is a műveltség, hanem mindjárt az írni-olvasni tudás terén; a munkásosztály, kulturális helyzetének megjavítása érdekében, sehol sem kész olyan áldozatokra és sehol sem hoz olyan áldozatokat, mint a mi munkásosztályunk.

Még túlságosan keveset, mérhetetlenül keveset teszünk abban az irányban, hogy állami költségvetésünket elsősorban az elemi iskolai oktatás szükségleteinek kielégítése irányába térítsük. Még a Közoktatásügyi Népbiztosságban is lépten-nyomon találkozunk olyan jelenséggel, hogy valamilyen Állami Kiadó mértéktelenül felduzzasztott személyzettel működik, s ugyanakkor egyáltalán nem törődnek azzal, hogy az államnak elsősorban nem a könyvkiadásról, hanem arról kell gondoskodnia, hogy legyen, aki olvas, hogy több olyan ember legyen, aki olvasni tud, hogy a jövendő Oroszországban nagyobb politikai lendületet vehessen a könyvkiadás. A technikai kérdésekre, amilyen a kiadóvállalatok kérdése is — régi rossz szokás szerint — még mindig több időt és erőt fordítunk, mint a nép írni-olvasni tudásának általános jelentőségű politikai kérdésére.

Ha a Szakoktatási Főosztályt nézzük, biztos vagyok abban, hogy ott is sok-sok fölöslegeset találhatunk, amit a hivatali partikularizmus duzzasztott fel, s ami nem a széleskörű népoktatás szükségleteit szolgálja. A Szakoktatási Főosztályon korántsem mindent igazol az a jogos óhaj, hogy mindenekelőtt gyári ifjúságunk oktatását emeljék magasabb színvonalra és tereljék gyakorlati irányba. Ha figyelmesen megvizsgáljuk a Szakoktatási Főosztály személyzeti állományát, sok minden fölöslegesen nagynak és fiktívnek bizonyul benne ebből a szempontból, sok olyasmi van benne, amit meg kell szüntetni. Egy proletár-paraszt államban még sokat, nagyon sokat lehet és kell is megtakarítani a nép írni-olvasni tudásának fejlesztésére olymódon, hogy beszüntetünk egyrészt afféle féligmeddig úri szórakozásokat, másrészt olyan intézményeket, amelyek nélkül meglehetünk, még soká ellehetünk és el is kell lennünk a nép írni-olvasni tudásának azon állapota mellett, amelyről a statisztika tanuskodik.

A néptanítót olyan magasra kell emelnünk, amilyen magasan sohasem állt, nem áll és nem is állhat a burzsoá

társadalomban. Ez olyan igazság, amely nem szorul bizonyításra. E cél elérése érdekében rendszeres, szakadatlan és kitartó munkát kell végeznünk a tanító szellemi színvonalának emelése, valóban magas hivatására való sokoldalú előkészítése és főleg, főleg és főleg — anyagi helyzetének javítása terén.

Rendszeresen fokozni kell a néptanítók megszervezésére irányuló munkát, hogy a burzsoá rendszer támaszaiból — ezt a szerepet töltik be a tanítók még ma is kivétel nélkül valamennyi kapitalista országban — a szovjet rend támaszaivá tegyük őket, hogy az ő közreműködésükkel elvonjuk a parasztságot a burzsoáziával való szövetségtől és megnyerjük a proletariátussal való szövetség számára.

Röviden megjegyzem, hogy ebből a szempontból különösen nagy szerep vár a rendszeres falujárásra, ami különben már folyik is nálunk s amit tervszerűen fejleszteni kell. Olyan dolgokra, mint ez a falujárás is, nem szabad sajnálni a pénzt, amit lépten-nyomon haszontalanul pazarlunk a csaknem teljesen a régi történelmi korszaktól örökölt államapparátusra.

Amikor 1922 decemberében a szovjetkongresszusi beszédemre készültem, amely egyébként nem hangzott el, anyagot gyüjtöttem a városi munkásoknak a falvak lakossága fölötti védnökségéről. Ezzel kapcsolatban Hodorovszkij elvtárs bocsátott rendelkezésemre némi anyagot, és én ezt a témát most az elvtársak elé terjesztem feldolgozás céljából, ha már nekem nem volt módomban, hogy feldolgozzam és a Szovjetkongresszus útján nyilvánosságra hozzam.

A fő politikai kérdés itt a városnak a faluhoz való viszonya, ez a kérdés egész forradalmunk szempontjából döntő jelentőségű. Szemben a burzsoá állammal, amely minden erőfeszitését következetesen arra fordítja, hogy elbutítsa a városi munkásokat, felhasználva erre a célra az állam költségén, a cári pártok és a burzsoá pártok költségén kiadott egész irodalmat, nekünk hatalmunkat arra lehet és kell is felhasználnunk, hogy a városi munkást valóban a kommunista eszméknek a falusi proletariátus közötti hirdetőjévé neveljük.

Azt mondtam, hogy „kommunista eszmék“, de sietek ezt rögtön megmagyarázni, mert attól tartok, hogy félreértenek, vagy túlságosan betű szerint értenek. Semmi körülmények között sem szabad ezt úgy érteni, hogy egyszerre tisztára kommunista és szűk értelemben vett kommunista eszméket kell falura vinnünk. Mindaddig, amíg a falun nincs meg a kommunizmus anyagi alapja, ez mondhatnám káros, mondhatnám végzetes lenne a kommunizmusra nézve.

Nem. Azzal kell kezdenünk, hogy megteremtjük az érintkezést a város és a falu között, egyáltalán nem tűzve eleve azt a célt magunk elé, hogy a faluba beplántáljuk a kommunizmust. Ezt a célt most nem érhetjük el. Az ilyen célkitűzés nem időszerű. Ha ilyen célt tűznénk ki, ezzel csak kárt okoznánk az ügynek, ahelyett hogy használnánk neki.

Ellenben igenis kötelességünk, a hatalmon levő munkásosztály egyik fő feladata, hogy megteremtse az érintkezést a városi munkások és a falu dolgozói között, megteremtse közöttük a baráti viszonynak azt a formáját, amely könnyen megteremthető. Ennek érdekében a gyári munkásokból (a pártszervezeteknek, a szakszervezeteknek és egyéb szervezeteknek) nagyszámú olyan egyesületet kell alakítaniok, melyek azt a célt tűznék ki maguk elé, hogy rendszeresen segítsék a falut kulturális fejlődésében. Sikerül-e majd „beosztani“ valamennyi városi sejtet valamennyi falusihoz abból a célból, hogy minden munkássejt, amely a megfelelő faluhoz van „beosztva“, minden alkalommal, minden esetben rendszeresen gondoskodjék társsejtje ilyen vagy amolyan kulturális szükségletének kielégítéséről? Vagy sikerül majd a kapcsolat más formáit megtalálni? Én itt csak a kérdés felvetésére szorítkozom, hogy felhívjam rá az elvtársak figyelmét, hogy utaljak Nyugat-Szibéria tapasztalataira (ezekre Hodorovszkij elvtárs hívta fel a figyelmemet), és hogy egész terjedelmében érzékeltessem ezt az óriási, világtörténelmi jelentőségű kulturális feladatot.

Hivatalos költségvetésünkön, illetve hivatalos kapcsolatainkon kívül úgyszólván semmit sem teszünk a falu érdekében. Igaz, hogy a város és a falu kulturális kapcsolata

nálunk magától is elkerülhetetlenül más jelleget ölt. A kapitalizmus idején a város csupa olyasmit adott a falunak, ami azt politikailag, gazdaságilag, erkölcsileg, fizikailag stb. csak züllesztette. Nálunk a város magától is ép az ellenkezőjét kezdi adni a falunak. De mindez éppen magától, ösztönösen megy végbe, s mindezt fokozni lehet (később pedig százszorosan is fokozni lehet) azzal, hogy tudatosságot, tervszerűséget és rendszerességet viszünk bele ebbe a munkába.

Ezen a téren csak akkor kezdünk majd előbbre jutni (akkor viszont bizonyára százszor gyorsabban kezdünk majd haladni), ha ezt a kérdést tanulmányozzuk és különféle munkásegyesületeket alakítunk — mindenképpen ügyelve arra, hogy el ne bürokratizálódjanak —, hogy ezt a kérdést napirendre tűzzék, megtárgyalják és megvalósítsák.

1923 január 2.

„Pravda" 2. sz.
1923 január 4.
Aláírás: N. Lenin.

A SZÖVETKEZETEKRŐL

I

Véleményem szerint nálunk nem fordítanak kellő figyelmet a szövetkezetekre. Aligha tudja mindenki, hogy most, az Októberi Forradalom óta és az új gazdasági politikától függetlenül (ellenkezőleg, e tekintetben azt kell mondanunk, hogy éppen az új gazdasági politika eredményeképpen) a szövetkezetek nálunk egészen kivételes jelentőségre tesznek szert. A régi szövetkezeti úttörők álmodozásaiban sok a fantázia. Gyakran olyan fantasztikusak, hogy mosolyt fakasztanak.De miben áll fantasztikus mivoltuk? Abban, hogy ezek az emberek nem értették meg, hogy a munkásosztály politikai harca — a kizsákmányolók uralmának megdöntéséért vívott politikai harca — sarkalatos jelentőségű. Mi már megdöntöttük a kizsákmányolók uralmát, és abból, ami a régi szövetkezeti úttörők álmodozásaiban fantasztikus, sőt romantikus, sőt sekélyes volt, most sokminden színtiszta valósággá válik.

Nálunk, mivel az államhatalom a munkásosztály kezében van, mivel minden termelési eszköz ennek az államhatalomnak a birtokában van, nálunk valóban csak az a feladat van még hátra, hogy szövetkezetekbe tömörítsük a lakosságot. Ha a lakosság a lehető legnagyobb mértékben szövetkezetekben tömörül, akkor magától célt ér az a szocializmus, amelyet azelőtt méltán kigúnyoltak, kinevettek és lekicsinyeltek azok, akik az osztályharc, a politikai hatalomért való harc stb. szükségességéről joggal meg voltak győződve. S mégsincs minden elvtársunk tisztában azzal, milyen gigászi, mérhetetlen jelentőségre tesz szert most a mi szempontunkból Oroszország lakosságának szövetke-

zetekben való tömörítése. Az új gazdasági politikával engedményt tettünk a parasztnak mint kereskedőnek, a magánkereskedelem elvének; éppen ebből következik (éppen ellenkezőleg, mint ahogy gondolják) a szövetkezetek óriási jelentősége. Az orosz lakosságnak eléggé széleskörű és eléggé mélyreható tömörítése szövetkezetekben az új gazdasági politika uralma mellett lényegében minden, amire szükségünk van, mert ebben megtaláltuk a magánérdeknek, a magánkereskedelmi érdeknek s ez utóbbi állami felügyeletének és ellenőrzésének azt az egyesítését, a magánérdeknek, a magánkereskedelmi érdeknek azt az alárendelését a közérdeknek, amely azelőtt sok-sok szocialista számára nagy fejtörést okozott. Valóban: minden nagyüzemi termelési eszköz az állam hatalmában, az államhatalom a proletariátus kezében, a proletariátus szövetségben a sokmillió kis- és törpeparaszttal, a proletariátus vezetőszerepe a parasztság irányában biztosítva stb. — hát ez nem minden, ami szükséges ahhoz, hogy a szövetkezetekből, egyesegyedül a szövetkezetekből, amelyeket azelőtt mint szatócskodást kezeltünk — s amelyeket most, az új gazdasági politika idején bizonyos tekintetben szintén jogunk van így kezelni —, hát ez nem minden, ami a teljes szocialista társadalom felépítéséhez szükséges? Ez még nem a szocialista társadalom felépítése, de ez minden, ami e felépítéshez szükséges és elegendő.

Éppen ezt a körülményt becsüli le számos gyakorlati funkcionáriusunk. A szövetkezetet nálunk lenézik, mert nem értik meg, milyen rendkívül nagy jelentőségű ez a szövetkezet, előszöris elvi szempontból (a termelési eszközök állami tulajdonban vannak), másodszor abból a szempontból, hogy a szövetkezet az új rendre való áttérésnek *a lehető legegyszerűbb, legkönnyebb és a parasztok számára legérthetőbb* útja.

Márpedig megint éppen ez a fő. Más dolog ábrándokat szőni mindenféle munkásegyesülésekről, hogy azok révén építsék fel a szocializmust, megint más dolog megtanulni, hogyan építsük a gyakorlatban ezt a szocializmust úgy, hogy *minden* kisparaszt résztvehessen ebben az építésben. Éppen erre a lépcsőfokra jutottunk most el. S kétségtelen, hogy miután elértük, túlontúl kevéssé vesszük igénybe.

Amikor áttértünk az új gazdasági politikára, nem abban a tekintetben estünk túlzásba, hogy túlságosan nagy teret engedtünk a szabad ipar és kereskedelem elvének, hanem abban a tekintetben, hogy megfeledkeztünk a szövetkezetekről, hogy most lebecsüljük a szövetkezeteket, hogy már kezdett feledésbe merülni a szövetkezetek óriási jelentősége a fentemlített két szempontból.

Most arról szándékozom beszélgetni az olvasóval, hogy ebből a „szövetkezeti“ elvből kiindulva mit tehetünk és mit kell tennünk most rögtön a gyakorlatban. Milyen eszközökkel lehet és kell tüstént hozzáfognunk ennek a „szövetkezeti“ elvnek a fejlesztéséhez olymódon, hogy mindenki világosan megértse ennek az elvnek szocialista jelentőségét?

A szövetkezeteket politikailag úgy kell megszerveznünk, hogy a szövetkezetek általában és mindig bizonyos kedvezményeket élvezzenek, mégpedig merőben vagyoni kedvezményeket (a bankkamatláb magassága stb.). Olyan méretű állami hiteleket kell nyujtanunk a szövetkezeteknek, hogy azok ha nem is sokkal, de nagyobbak legyenek azoknál az összegeknél, amelyeket magánvállalatoknak hitelezünk, még akár a nehézipart stb. is beleértve.

Minden társadalmi rendszer csakis egy bizonyos osztály pénzügyi támogatásával jön létre. Említenünk sem kell azt a sok száz- meg százmillió rubelt, amibe a „szabad“ kapitalizmus születése került. Most meg kell értenünk és gyakorlatilag valóra kell váltanunk azt, hogy ezidőszerint az a társadalmi rendszer, amelyet a szokottnál nagyobb mértékben kell támogatnunk: a szövetkezeti rendszer. De a szó valódi értelmében kell támogatnunk, vagyis nem elég, ha e támogatáson bárminő szövetkezeti forgalom támogatását értjük — ezen a támogatáson olyan szövetkezeti forgalom támogatását kell érteni, amelyben *ténylegesen résztvesznek a lakosság tényleges tömegei*. A támogatásnak feltétlenül helyes formája az, hogy jutalmat adunk a szövetkezeti forgalomban résztvevő parasztnak, ezt a részvételt azonban ellenőriznünk kell, s ellenőriznünk kell azt is, hogy öntudatos és becsületes-e ez a részvétel — ez a kérdés lényege. Mikor a szövetkezet embere megérkezik a faluba s ott szövetkezeti boltot nyit, a lakosság

ebben voltaképpen egyáltalán nem vesz részt, ugyanakkor azonban saját érdekeit követve sietve megpróbál bekapcsolódni.

Ennek a kérdésnek van még egy másik oldala is. A „civilizált" (elsősorban írni-olvasni tudó) európai szempontjából már igen keveset kell tennünk ahhoz, hogy kivétel nélkül mindenkit rábírjunk a szövetkezeti tevékenységben való részvételre, mégpedig nem passzív, hanem aktív részvételre. Tulajdonképpen *„csak"* egy tennivalónk van még: annyira „civilizálttá" kell tennünk lakosságunkat, hogy megértse, milyen előnyök származnak abból, ha mindenki résztvesz a szövetkezetekben és hogy ezt a részvételt meg is szervezze. *„Csak"* ez kell. Semmi más bölcseségre nincs most szükségünk ahhoz, hogy áttérjünk a szocializmusra. Ahhoz azonban, hogy ezt a „csak"-ot megvalósítsuk, egész forradalomra, a nagy néptömegek kulturális fejlődésének egész időszakára van szükség. Irányelvünk ezért ez legyen: minél kevesebb okoskodást, minél kevesebb csűrés-csavarást. Az új gazdasági politika ebből a szempontból haladás abban a tekintetben, hogy a legegyszerűbb paraszt színvonalához alkalmazkodik, hogy semmi magasabb követelményt nem támaszt vele szemben. Ahhoz azonban, hogy az új gazdasági politika révén elérjük kivétel nélkül az egész lakosságnak a szövetkezetekben való részvételét — ahhoz egész történelmi korszak szükséges. Ha jól megy, ezt a korszakot egy-két évtized alatt befuthatjuk. De mégiscsak külön történelmi korszak lesz ez, s nem érhetjük el célunkat, ha nem futjuk be ezt a történelmi korszakot, ha nem tanítunk meg mindenkit írni-olvasni, ha nem lesz az egész lakosság eléggé értelmes, ha nem szoktatjuk kellő mértékben rá a lakosságot az olvasásra, s ha nem teremtjük meg ennek az anyagi alapját, ha nem biztosítjuk a lakosságot bizonyos mértékig mondjuk a rossz termés, az éhínség stb. ellen. Most minden azon fordul meg, hogy azt a forradalmi lendületet, azt a forradalmi lelkesedést, amelynek már tanujelét adtuk és kellő mértékben adtuk tanujelét s amelyet teljes siker koronázott, össze tudjuk kapcsolni (szinte ezt mondanám) azzal, hogy tudunk értelmes és művelt szatócsok lenni, ami teljesen elegendő ahhoz, hogy jó szövetkezeti emberek

legyünk. Jó szatócsnak lenni — ezen azt értem, hogy tudjunk művelt kereskedők lenni. Ezt jól véssék az agyukba azok az oroszok vagy egyszerűen azok a parasztok, akik azt hiszik, ha valaki kereskedik, hát okvetlenül ért is hozzá. Ez egyáltalán nem igaz. Kereskedni kereskedik, de attól, hogy művelt kereskedő legyen, még igen távol áll. Egyelőre még ázsiai módra kereskedik, ahhoz pedig, hogy művelt kereskedő legyen, európai módra kell kereskednie. Ettől még egy egész korszak választja el.

Zárom soraimat: adjunk a szövetkezeteknek számos gazdasági, pénzügyi és bankkedvezményt; ezzel támogassa szocialista államunk a lakosság megszervezésének új elvét. Ezzel azonban még csak nagy vonásokban jelöltük meg a feladatot, mert még nem határoztuk meg, nem írtuk részletesen körül a feladat egész gyakorlati tartalmát, meg kell találnunk a szövetkezetbe tömörülésért adott „jutalomnak" azt a formáját (és a jutalmazás feltételeit), amellyel a szövetkezetnek kellő segítséget nyujtunk — a jutalomnak azt a formáját, amelynek segitségével művelt szövetkezeti embereket nevelhetünk. A művelt szövetkezeti emberek rendje ugyanis — amikor a termelési eszközök társadalmi tulajdonban vannak és a proletariátus mint osztály már legyőzte a burzsoáziát — a szocializmus rendje.

1923 január 4.

II

Valahányszor az új gazdasági politikáról írtam, mindig idéztem az államkapitalizmusról 1918-ban írt cikkemet[115]. Ez nem egyszer kételyeket keltett egyik-másik fiatalabb elvtársban. Kételyeik azonban főként elvont politikai kérdésekre vonatkoztak.

Úgy vélték, hogy nem lehet államkapitalizmusnak nevezni azt a rendet, amelyben a termelési eszközök a munkásosztály kezében vannak és az államhatalom is ezé a munkásosztályé. Nem vették azonban észre, hogy én az „államkapitalizmus" kifejezést *elsőször is* azért használtam, hogy meglegyen a történelmi kapcsolat jelenlegi álláspontunk és az úgynevezett baloldali kommunistákkal folytatott vitámban elfoglalt álláspont között; azonkívül már akkor is azt bizonyítottam, hogy az államkapitalizmus magasabb rendű volna, mint jelenlegi gazdaságunk; számomra az volt a fontos, hogy megállapítsam a folytonossági kapcsolatot a közönséges államkapitalizmus és ama nem közönséges, sőt egyáltalán nem közönséges államkapitalizmus között, amelyről akkor beszéltem, amikor bevezettem az olvasót az új gazdasági politikába. *Másodszor*, számomra mindig a gyakorlati cél volt fontos. Új gazdasági politikánk gyakorlati célja pedig az volt, hogy koncessziókat kapjunk; a koncesszió a mi viszonyaink között már kétségtelenül az államkapitalizmus tiszta típusa lett volna. Ezek voltak az én megfontolásaim az államkapitalizmusról.

Van azonban a dolognak még egy oldala, amellyel kapcsolatban szükségünk lehet az államkapitalizmusra, vagy legalábbis a vele való összehasonlításra. Ez a szövetkezetek kérdése.

Kétségtelen, hogy a kapitalista állam viszonyai közt a szövetkezet kollektív kapitalista intézmény. Kétségtelen az is, hogy jelenlegi gazdasági viszonyaink között, amikor magánkapitalista vállalatokat — de csakis a társadalom tulajdonában levő földön, és csakis a munkásosztály kezében levő államhatalom ellenőrzése alatt — következetesen szocialista típusú vállalatokkal egyesítünk (itt a termelési eszközök is az állam tulajdonában vannak, a föld is, amelyen a vállalat áll, valamint teljes egészében a vállalat is), felmerül a vállalatok egy harmadik fajtájának kérdése is, amely azelőtt elvi jelentőség szempontjából nem volt önálló, nevezetesen a szövetkezeti vállalat kérdése. A magánkapitalizmusban a szövetkezeti vállalatok úgy különböznek a kapitalista vállalatoktól, mint kollektív vállalatok a magánvállalatoktól. Az államkapitalizmusban a szövetkezeti vállalatok abban különböznek az államkapitalista vállalatoktól, hogy először magánvállalatok, másodszor kollektív vállalatok. A mi fennálló rendünkben a szövetkezeti vállalatok mint kollektív vállalatok különböznek a magánkapitalista vállalatoktól, de nem különböznek a szocialista vállalatoktól, ha olyan földön alakultak, olyan termelési eszközökkel dolgoznak, amelyek az állam, vagyis a munkásosztály tulajdonában vannak.

Ép ezt a körülményt nem veszik nálunk eléggé figyelembe, amikor a szövetkezetekről beszélnek. Megfeledkeznek arról, hogy nálunk a szövetkezetek államrendünk sajátossága folytán egészen rendkívüli jelentőségre tesznek szert. Ha különválasztjuk a koncessziókat, amelyek — mellesleg szólva — nem értek el nálunk valamennyire is jelentős fejlődést, a szövetkezetek a mi viszonyaink között lépten-nyomon teljesen egybeesnek a szocializmussal.

Megmagyarázom, hogyan értem ezt. Miért voltak a régi szövetkezeti úttörők tervei — Robert Owentől kezdve — fantasztikus tervek? Azért, mert arról álmodoztak, hogy a szocializmus a jelenlegi társadalmat békés úton át fogja alakítani, s nem számoltak olyan sarkalatos kérdéssel, mint az osztályharc kérdése, a politikai hatalomnak a munkásosztály által való meghódítása, a kizsákmányoló

osztály uralmának megdöntése. S ezért igazunk van, amikor ezt a „szövetkezeti“ szocializmust merő képzelgésnek tekintjük, és valami romantikusat, sőt sekélyeset látunk abban az ábrándban, hogy a lakosságnak szövetkezetekben való tömörítésével az osztályellenséget osztálymunkatárssá s az osztályharcot osztálybékévé (úgynevezett polgárbékévé) lehet változtatni.

Kétségtelen, hogy korunk fő feladata szempontjából nekünk volt igazunk, mert az államon belüli politikai hatalomért folytatott osztályharc nélkül nem lehet megvalósítani a szocializmust.

De nézzük, hogyan változott meg a helyzet most, amikor az államhatalom már a munkásosztály kezében van, a kizsákmányolók politikai hatalma megdőlt és minden termelési eszköz (kivéve azokat, amelyeket a munkásállam — ideiglenesen és feltételesen — önként koncesszióba ad a kizsákmányolóknak) a munkásosztály kezében van.

Most joggal mondhatjuk, hogy számunkra a szövetkezetek egyszerű növekedése (a fentemlített „csekély“ kivétellel) azonos a szocializmus növekedésével s ugyanakkor kénytelenek vagyunk elismerni, hogy a szocializmusra vonatkozó egész álláspontunk gyökeresen megváltozott. Ez a gyökeres változás abban áll, hogy azelőtt a súlypontot a politikai harcra, a forradalomra, a hatalom meghódítására stb. helyeztük s erre is kellett helyeznünk, most viszont a helyzet annyira megváltozott, hogy a súlypontot a békés, szervező, „kulturális“ munkára kell áthelyeznünk. Hajlandó volnék azt mondani, hogy a súlypont számunkra a kultúra terjesztésére helyeződik át, ha nem kellene számolnunk a nemzetközi viszonyokkal és nem volnánk kötelesek hadállásainkért nemzetközi méretekben harcolni. De ha ezt leszámítjuk és a belső gazdasági viszonyokra szorítkozunk, akkor a munka súlypontja nálunk most csakugyan a kultúra terjesztésén van.

Két korszakalkotó fő feladat áll előttünk. Az egyik: apparátusunk átalakítása. Ez az apparátus, amelyet mindenestül az előző korszaktól vettünk át, teljesen használhatatlan; az elmult öt harcos év alatt ezen a téren semmit sem sikerült és nem is sikerülhetett komolyan megváltoztatnunk. Másik feladatunk: a kulturális munka a pa-

rasztság között. S ennek a parasztság közötti kulturális munkának gazdasági célja éppen az, hogy a parasztságot szövetkezetekbe tömörítsük. Ha a szövetkezetek mindenkit átfognának, már mindkét lábunkkal a szocializmus talaján állnánk. Ahhoz azonban, hogy mindenkit szövetkezetekbe tömörítsünk, a kultúra oly magas fokára kell felemelkednie a parasztságnak (éppen a parasztságnak mint óriási tömegnek), hogy ez a mindenkit átfogó szövetkezetekbe-tömörítés egész kultúrforradalmat igényel.

Ellenfeleink nem egyszer mondták nekünk, hogy esztelen dologra vállalkozunk, amikor olyan országban akarjuk a szocializmust megvalósítani, amelynek nincs elég fejlett kultúrája. De tévedtek, mert mi nem arról a végéről kezdtük a dolgot, ahogy az elmélet szerint (mindenféle vaskalaposok elmélete szerint) illett volna, s a politikai és a szociális átalakulás nálunk, mint kiderült, megelőzte azt a kulturális átalakulást, azt a kulturális forradalmat, amelyhez most mégiscsak elérkeztünk.

Most már csak erre a kulturális forradalomra van szükségünk ahhoz, hogy teljesen szocialista országgá váljunk, ez a kulturális forradalom azonban számunkra hihetetlen nehézségekkel jár — mind merőben kulturális nehézségekkel (minthogy analfabéták vagyunk), mind anyagi nehézségekkel (mert ahhoz, hogy kultúránk legyen, az anyagi termelési eszközök bizonyos fejlettsége, bizonyos anyagi alap szükséges).

1923 január 6.

Először megjelent:
„Pravda" 115. és 116. sz.
1923 május 26. és 27.
Aláírás: N. Lenin.

FORRADALMUNKRÓL

(N. SZUHANOV FELJEGYZÉSEIVEL KAPCSOLATBAN)

I

A napokban átlapoztam Szuhanov feljegyzéseit a forradalomról. Különösen szembeötlő, mennyire vaskalaposak egytől-egyig a mi kispolgári demokratáink éppúgy, mint a II. Internacionále hősei is. Nem beszélve arról, hogy hihetetlenül gyávák, hogy még legjobbjaik is bátortalanul mentegetőznek, amikor a német mintától való — akár csak legcsekélyebb — eltérésről van szó, nem beszélve valamennyi kispolgári demokratának erről az egész forradalom folyamán elég világosan megnyilvánult tulajdonságáról, szembeötlő, hogy milyen rabszolgamódra utánozzák a multat.

Valamennyien marxistáknak nevezik magukat, a marxizmust azonban a végletekig vaskalaposan értelmezik. Azt, ami a döntő a marxizmusban, vagyis a marxizmus forradalmi dialektikáját, egyáltalán nem értették meg. Egyáltalán nem értették meg Marxnak még azt a félreérthetetlen útmutatását sem, hogy forradalmi pillanatokban a lehető legnagyobb rugalmasságra van szükség[116], s még csak észre sem vették Marxnak azt az útmutatását, melyet például leveleiben adott — ha jól emlékszem 1856-ban —, amikor kifejezte azt a reményét, hogy Németországban a parasztháború, amely forradalmi helyzetet teremthet, egyesülni fog a munkásmozgalommal[117], — még ezt a világos útmutatást is megkerülik és úgy kerülgetik, mint macska a forró kását.

Egész viselkedésükkel elárulják, hogy gyáva reformisták, akik félnek eltávolodni a burzsoáziától és még in-

kább félnek szakítani vele, s ugyanakkor a legarcátlanabb frázispufogtatással és kérkedéssel takargatják gyávaságukat. De tisztán elméleti szempontból is valamennyiüknél szembeötlő, hogy képtelenek megérteni a marxizmus következő meggondolását: ezek az emberek eddig azt látták, hogy a kapitalizmus és a polgári demokrácia fejlődése Nyugat-Európában bizonyos meghatározott úton haladt, és most sehogy se tudják elképzelni, hogy ez az út — mutatis mutandis* — csak bizonyos (a világtörténelem általános menete szempontjából teljesen jelentéktelen) módosításokkal szolgálhat mintaképül.

Először: az első imperialista világháborúval kapcsolatos forradalom. Ebben a forradalomban új vonásoknak vagy éppen a háborútól függően módosult vonásoknak kellett felszínre kerülniök, mert ilyen háború ilyen körülmények között még sohasem volt a világon. Mindezideig azt látjuk, hogy ez után a háború után a leggazdagabb országok burzsoáziája nem képes helyreállítani a „normális" burzsoá viszonyokat, reformistáink pedig, ezek a forradalmár szerepében tetszelgő kispolgárok, a normális burzsoá viszonyokat tartották és tartják a végső határnak (a netovábbnak) s ezt a „normát" a végletekig sablonosan és szűkkeblűen értelmezik.

Másodszor: teljesen távol áll tőlük minden olyan gondolat, hogy bár a fejlődés az egész világtörténelemben általános törvényszerűség, ez egyáltalán nem zárja ki, sőt, feltételezi a fejlődés egyes szakaszait, amelyekben sajátszerű a fejlődés formája vagy rendje. Még csak eszükbe sem jut például az, hogy Oroszország, amely egyfelől civilizált országokkal, másfelől olyan keleti, nem-európai országokkal határos, amelyeket ez a háború vont be először véglegesen a civilizáció körébe, éppen ennélfogva bizonyos sajátszerűségeket mutathatott fel és kellett, hogy felmutasson, amelyek természetesen a világfejlődés általános vonalán maradnak, de mégis megkülönböztetik Oroszország forradalmát a nyugateurópai országok minden előző forradalmától és néhány részleges új vonást visznek a forradalomba a keleti országokhoz való átmenet során.

---

* — a megfelelő változtatásokkal. — *Szerk.*

A végletekig sablonos például az az érvelésük, amelyet a nyugateurópai szociáldemokrácia fejlődése idején szóról szóra bemagoltak, és amely abban áll, hogy mi nem értünk meg a szocializmusra, hogy a szocializmusnak nálunk — ahogy a közülük való „tudós" urak mondani szokták — nincsenek meg az objektív gazdasági előfeltételei. És egyiküknek sem jut eszébe, hogy feltegye magának a kérdést: hát nem történhetett-e meg, hogy egy nép, amely forradalmi helyzetbe került, abba a forradalmi helyzetbe, amely az első imperialista háborúban alakult ki, hogy ez a nép, helyzete kilátástalanságának hatása alatt, olyan harcra szánta el magát, amely legalább némi esélyt nyujtott neki ahhoz, hogy nem egészen szokásos előfeltételeket vívjon ki magának a civilizáció további fejlesztésére?

„Oroszország még nem érte el a termelőerők fejlődésének azt a fokát, amelyen lehetséges a szocializmus." Egyre ezen a tételen rágódnak a II. Internacionále hősei és köztük természetesen Szuhanov is. Ezen a vitathatatlan tételen kérődznek szüntelen, s azt hiszik, hogy ez a tétel döntő jelentőségű forradalmunk értékelése szempontjából.

No és ha úgy adódott, hogy a helyzet sajátszerűsége belesodorta Oroszországot előszöris az imperialista világháborúba, amelybe minden valamennyire is befolyásos nyugateurópai ország belekeveredett, és ha a helyzetnek ez a sajátszerűsége Oroszország fejlődése számára a Kelet kezdődő és részben már meg is kezdődött forradalmainak határán olyan viszonyokat teremtett, hogy módunkban volt megvalósítani a „parasztháborúnak" éppen azt a szövetségét a munkásmozgalommal, amelyről, mint egyik lehetséges perspektíváról, nem kisebb „marxista" írt, mint Marx, 1856-ban Poroszországot illetően?

És ha úgy adódott, hogy a helyzet teljes kilátástalansága megtízszerezte a munkások és parasztok erejét és ezáltal lehetővé tette számunkra, hogy másképp térjünk át a civilizáció alapfeltételeinek megteremtésére, mint valamennyi többi nyugateurópai államban? Megváltoztatta-e ez a világtörténelem általános fejlődési vonalát? Megváltoztatta-e ez az alapvető osztályok alapvető viszonyát az egyes államokban, amelyek bekapcsolódnak vagy már be is kapcsolódtak a világtörténelem általános menetébe?

Ha a szocializmus megteremtéséhez meghatározott kulturális színvonalra van szükség (bár senki sem tudja megmondani, hogy milyen ez a meghatározott „kulturális színvonal“, mert ez a színvonal különböző mindegyik nyugateurópai államban), akkor miért nem szabad nekünk azzal kezdeni, hogy előbb forradalmi úton kivívjuk e meghatározott színvonal előfeltételeit, s *az után*, már a munkás-paraszt hatalom és a szovjet rend alapján induljunk el utólérni a többi népet?

1923 január 16.

II

A szocializmus megteremtéséhez — mondja ön — civilizáltságra van szükség. Nagyon helyes. De miért nem lett volna szabad, hogy országunkban előbb megteremtsük a civilizáltságnak olyan előfeltételeit, mint a földesurak és az oroszországi kapitalisták kiűzése, s azután kezdjük meg a haladást a szocializmus felé? Milyen könyvekben olvasta ön, hogy a történelem megszokott rendjének ilyen módosulásai megengedhetetlenek vagy lehetetlenek?

Emlékszem, Napoleon azt írta: „On s'engage et puis... on voit." A mi nyelvünkre szabadon lefordítva ez annyit jelent: „Először fogjunk bele a komoly harcba, aztán majd meglátjuk, mit tegyünk." Nos, mi is először belefogtunk a komoly harcba 1917 októberében, s akkor aztán megláttuk a fejlődésnek olyan apró részleteit (a világtörténelem szempontjából ezek kétségtelenül apró részletek csupán), mint a breszti béke vagy az új gazdasági politika stb. S ma már nem fér hozzá kétség, hogy alapjában győzelmet arattunk.

A mi Szuhanovjaink, hogy a náluk is jobboldalibb szociáldemokratákról ne is beszéljek, még csak nem is sejtik, hogy másképp egyáltalán nem is lehet forradalmat csinálni. A mi európai nyárspolgáraink még csak nem is sejtik, hogy a további forradalmak a Kelet országaiban, amelyek mérhetetlenül nagyobb népességűek s amelyeket a társadalmi viszonyok mérhetetlenül nagyobb változatossága jellemez, kétségkívül még több sajátszerűséget fognak elébük tárni, mint az orosz forradalom.

Szó se róla, a Kautsky-féle tankönyv igen hasznos dolog volt a maga idejében. De mégiscsak ideje már szakí-

tani azzal a gondolattal, hogy ez a tankönyv a világ további történelmének minden fejlődési formáját előre látta. Azokat, akik így gondolkoznak, ideje volna már egyszerűen bolondnak nyilvánítani.

1923 január 17.

Először megjelent:
„Pravda" 117. sz. 1923 május 30.
Aláírás: Lenin.

HOGYAN SZERVEZZÜK ÁT A MUNKÁS-PARASZT FELÜGYELETET

(JAVASLAT A XII. PÁRTKONGRESSZUSNAK)[118]

Kétségtelen, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet kérdése roppant nehéz kérdés s hogy ezt a nehéz kérdést még mindig nem oldottuk meg. Azt hiszem, azoknak az elvtársaknak, akik a kérdést úgy oldják meg, hogy tagadják a Munkás-Paraszt Felügyelet hasznos vagy szükséges voltát, nincs igazuk. Ugyanakkor azonban nem tagadom, hogy államapparátusunknak és megjavításának kérdése igen nehéz, korántsem megoldott s egyben rendkívül égető kérdés.

Államapparátusunk — a Külügyi Népbiztosság kivételével — a legnagyobb mértékben a régi rendszer maradványa és a legkevésbbé ment át valamelyest komoly változáson. Csak a felületét mázoltuk át egy kissé, minden egyéb tekintetben azonban megmaradt a legtipikusabban régi államapparátusnak. Nos tehát, ha módot akarunk keresni rá, hogy valóban megújítsuk, azt hiszem, a polgárháború tapasztalataihoz kell fordulnunk.

Hogyan jártunk el a polgárháború veszélyesebb pillanataiban?

Pártunk legjobb erőit a Vörös Hadseregben összpontosítottuk; mozgósítottuk munkásaink legjobbjait; új erőket ott kerestünk, ahol diktatúránknak legmélyebb a gyökere.

Meggyőződésem szerint a Munkás-Paraszt Felügyelet átszervezésének forrását is ebben az irányban kell keresnünk. Javaslom XII. pártkongresszusunknak, fogadja el ennek az átszervezésnek következő tervét, amely a Központi Ellenőrző Bizottság sajátságos kibővítésén alapul.

Pártunk Központi Bizottságának plénuma már

kifejezte azt a törekvését, hogy afféle felsőbb pártkonferenciává fejlődjék. Átlag legfeljebb kéthavonként egyszer ül össze, a folyómunkát pedig a Központi Bizottság nevében, mint ismeretes, Politikai Irodánk, Szervező Irodánk, Titkárságunk stb. végzi. Azt hiszem, végig kell mennünk azon az úton, amelyre így már ráléptünk, és a Központi Bizottság plénumait véglegesen felsőbb pártkonferenciákká kell változtatnunk, amelyek kéthavonként egyszer ülnek össze a Központi Ellenőrző Bizottság részvételével. A Központi Ellenőrző Bizottságot pedig egyesíteni kell az újjászervezett Munkás-Paraszt Felügyelet magvával az alábbi feltételek mellett.

Javaslom a kongresszusnak, hogy munkásokból és parasztokból 75—100 új tagot válasszon be a Központi Ellenőrző Bizottságba. A beválasztandókat pártszempontból ugyanolyan vizsgálatnak kell alávetni, mint a Központi Bizottság rendes tagjait, minthogy a központi bizottsági tagok valamennyi jogával fel kell majd ruházni őket.

Másrészt a Munkás-Paraszt Felügyelet személyzeti létszámát 300—400 tisztviselőre kell leszállítani, de ezeket külön meg kell vizsgálni lelkiismeretesség és államapparátusunk ismerete szempontjából, külön ki kell próbálni őket arra nézve, hogy tisztában vannak-e általában a munka tudományos megszervezésének s kiváltképpen az igazgatási és irodai munka stb. megszervezésének alapismereteivel.

Véleményem szerint a Munkás-Paraszt Felügyelet és a Központi Ellenőrző Bizottság ilyen egyesítése mindkét intézménynek javára válik. Egyrészt a Munkás-Paraszt Felügyelet így olyan nagy tekintélyre tesz szert, hogy legalábbis semmivel sem lesz rosszabb, mint a Külügyi Népbiztosság. Másrészt Központi Bizottságunk a Központi Ellenőrző Bizottsággal együtt véglegesen rátér arra az útra, amelyre lényegében már rálépett — hogy tudniillik felsőbb pártkonferenciává alakul át — és ezt az utat végig is kell járnia, hogy feladatait helyesen oldhassa meg, mégpedig két szempontból helyesen: abból a szempontból, hogy *saját* szervezetében és munkájában tervszerűség, célszerűség és rendszeresség uralkodjék, és abból a szem-

pontból, hogy munkásaink és parasztjaink legjobbjainak közvetítésével valóban széles tömegekkel tartson kapcsolatot.

Már előre látok egy ellenvetést, amely közvetlenül vagy közvetve azoktól a köröktől származik, amelyek apparátusunkat régivé teszik, vagyis azoktól, akik apparátusunkat továbbra is abban a lehetetlenül, szégyenletesen forradalom előtti formában akarják fenntartani, amelyben mind a mai napig van (mellesleg szólva, most a történelemben eléggé ritka alkalmunk nyílott arra, hogy megállapítsuk azt az időt, ami a gyökeres szociális átalakítások végrehajtásához szükséges, és most világosan látjuk, *mit* lehet megcsinálni öt év alatt és mihez kell sokkal több idő).

Ez az ellenvetés az, hogy az általam javasolt átszervezés csak káoszt szül. A Központi Ellenőrző Bizottság tagjai hivatalról hivatalra csellengnek majd, nem tudva hova, miért és kihez forduljanak, ahová a lábukat beteszik, szervezetlenség támad nyomukban, a tisztviselőket elvonják folyó munkájuktól és így tovább és így tovább.

Ennek az ellenvetésnek rosszindulatú szándéka, azt hiszem, annyira nyilvánvaló, hogy válaszra sem érdemes. Magától értetődik, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság elnökségének és a Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosának és kollégiumának (és szükség esetén a K zponti Bizottság titkárságának is) nem egyévi szívós munkát kell végeznie ahhoz, hogy helyesen szervezzék meg népbiztosságukat és a népbiztosság együttműködését a Központi Ellenőrző Bizottsággal. A Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosa véleményem szerint megmaradhat népbiztosnak (és meg is kell maradnia), mint ahogy az egész kollégium is megmaradhat, hogy továbbra is vezesse az egész Munkás-Paraszt Felügyelet munkáját, köztük a Központi Ellenőrző Bizottság minden tagját is, akiket mintegy a népbiztos rendelkezésére „vezényelteknek" fogunk tekinteni. A Munkás-Paraszt Felügyelet 300—400 tisztviselője, akit meghagyunk, tervem szerint egyrészt merőben titkári teendőket fog végezni a Munkás-Paraszt Felügyelet többi tagja és a Központi Ellenőrző Bizottság pótlólag beválasztott tagjai mellett, másrészt nagyképzettségű, különösen kipróbált, különösen megbízható

embereknek kell lenniök, magas fizetéssel, amely teljesen megszabadítja őket attól a valóban szerencsétlen (hogy rosszabbat ne mondjak) helyzettől, amelyben jelenleg vannak a Munkás-Paraszt Felügyelet tisztviselői.

Meg vagyok róla győződve, hogy ha a tisztviselők számát az általam javasolt létszámra csökkentik, ez sokszorosan meg fogja javítani mind a Munkás-Paraszt Felügyelet tisztviselői kara, mind az egész munka minőségét, s ugyanakkor lehetővé teszi a népbiztosnak és a kollégium tagjainak, hogy figyelmüket teljesen a munka megszervezésére, a munka minőségének rendszeres és állandó javítására összpontosítsák, minthogy erre a munkás-paraszt hatalomnak és szovjet rendünknek feltétlenül szüksége van.

Másrészt úgy gondolom, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosának foglalkoznia kell majd a felsőbb munkaszervezési intézeteknek (a Központi Munka-Intézet, a Tudományos Munkaszervezési Intézet stb.) részben összevonásával, részben egybehangolásával, mivel köztársaságunkban már legalább 12 ilyen intézet működik. A túlságos egyformaság és az ebből fakadó egybeolvasztási törekvés ártalmas lenne. Ellenkezőleg, meg kell találni az észszerű és célszerű középutat ezeknek az intézményeknek az egybeolvasztása és helyes elhatárolása között, azzal a feltétellel, hogy bizonyos mértékig mindegyik intézmény önálló maradjon.

Kétségtelen, hogy ezzel az átszervezéssel Központi Bizottságunk is csak nyer s nem kevesebbet, mint a Munkás-Paraszt Felügyelet, — nyer a tömegekkel való kapcsolata, valamint munkájának rendszeressége és alapossága tekintetében. Akkor majd a Politikai Iroda üléseinek is sokkal szigorúbb és felelősebb előkészítési rendjét lehet (és kell is) bevezetni s ezeken az üléseken mindig jelen kell majd lennie a Központi Ellenőrző Bizottság bizonyosszámú tagjának; ezt a számot vagy bizonyos időközökre, vagy bizonyos szervezési terv alapján kell meghatározni.

A Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosának a Központi Ellenőrző Bizottság elnökségével együtt úgy kell elosztania a munkát a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai között, hogy egyesek kötelesek legyenek résztvenni a Po-

litikai Iroda ülésein és ellenőrizni mindazokat az okmányokat, amelyeket ott ilyen vagy olyan formában megtárgyalnak, mások munkaidejüket elméleti képzésüknek, a tudományos munkaszervezés tanulmányozásának kötelesek szentelni, megint másoknak az legyen a kötelességük, hogy gyakorlatilag vegyenek részt államapparátusunk ellenőrzésében és megjavításában, a legfelsőbb állami intézményektől egészen a legalsó helyi intézményekig stb.

Azt hiszem továbbá, hogy azon a politikai előnyön kívül, hogy e reform nyomán a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai sokkal tájékozottabban és sokkal nagyobb felkészültséggel vesznek majd részt a Politikai Iroda ülésein (a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság minden tagjának legalább egy nappal a Politikai Iroda ülése előtt meg kell kapnia az üléssel kapcsolatos minden írást, kivéve a valóban halasztást nem tűrő eseteket, amikor a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak a rendestől eltérő módon kell az iratokkal megismerkedniök és a kérdéseket eldönteniök), meg lesz még az az előnyünk is, hogy Központi Bizottságunkban csökken a tisztán személyes és véletlen körülmények befolyása és így a szakadás veszélye is csökken.

Központi Bizottságunk szigorúan centralizált és nagytekintélyű csoporttá vált, munkája számára azonban nincsenek biztosítva azok a feltételek, amelyek megfelelnek tekintélyének. Az általam javasolt reformnak az a célja, hogy ezen az állapoton segítsen, s a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak, akik bizonyos számban a Politikai Iroda minden ülésén kötelesek résztvenni, egybeforrott csoportot kell alkotniok, amelynek — „személyekre való tekintet nélkül" — ügyelnie kell arra, hogy senkinek a tekintélye ne akadályozhassa őket abban, hogy bárkit kihallgassanak, megvizsgálják az okmányokat s hogy általában feltétlenül tájékozódhassanak és elérjék azt, hogy a legszigorúbb rendben folyjanak az ügyek.

Természetesen, Szovjet Köztársaságunkban a társadalmi rend két osztály: a munkásosztály és a parasztság együttműködésén alapszik, amelyhez most bizonyos feltételek mellett odaengedtük a „nepmanokat", vagyis a

burzsoáziát is. Ha e két osztály között komoly osztálynézeteltérések támadnak, akkor elkerülhetetlen lesz a szakadás, a mi társadalmi rendünk azonban nem rejti magában szükségképpen ilyen szakadás magvát, s Központi Bizottságunknak és Központi Ellenőrző Bizottságunknak, valamint egész pártunknak legfőbb feladata az, hogy figyelemmel kisérje azokat a körülményeket, amelyek szakadásra vezethetnek és elejét vegye e körülményeknek, mert köztársaságunk sorsa végeredményben attól függ, hogy együtt fog-e haladni a parasztság tömege a munkásosztállyal, hű marad-e a vele kötött szövetséghez, avagy engedi, hogy a „nepman", azaz az új burzsoázia, közte és a munkások között meghasonlást idézzen elő, elszakítsa őt a munkásoktól. Minél világosabban látjuk magunk előtt ezt a kétféle kimenetelt, minél világosabban érti meg ezt minden munkásunk és parasztunk, annál nagyobb az eshetősége annak, hogy a szakadást, amely a Szovjet Köztársaságra nézve végzetes volna, sikerül elkerülnünk.

1923 január 23.

„Pravda" 16. sz.
1923 január 25.
Aláírás: N. Lenin.

INKÁBB KEVESEBBET, DE JOBBAN

Államapparátusunk megjavításának kérdésében a Munkás-Paraszt Felügyeletnek nézetem szerint nem szabad a mennyiséget hajhásznia és nem szabad sietnie. Eddig oly kevéssé értünk rá, hogy államapparátusunk minőségével törődjünk és megjavítására gondoljunk, hogy helyénvaló lesz, ha különösen nagy gonddal készülünk fel rá, ha gondoskodunk arról, hogy a Munkás-Paraszt Felügyeletben a mai igényeknek valóban megfelelő minőségű emberanyagot összpontosítsunk, vagyis olyat, amely a legjobb nyugateurópai mintákkal is felveheti a versenyt. Szocialista köztársaság számára ez természetesen túlságosan szerény feltétel. Dehát az első öt év bizony alaposan teletömte a fejünket bizalmatlansággal és szkepticizmussal. Önkéntelenül is hajlunk rá, hogy ilyen érzéseket tápláljunk azokkal szemben, akik túlságosan sokat és túlságosan könnyedén szavalnak például a „proletárkultúráról"; kezdetnek elég volna nekünk igazi burzsoá kultúra is, kezdetnek az is jó lenne, ha megszabadulnánk a burzsoá rendszert megelőző kultúrák különösen rothadt típusaitól, vagyis a hivatalnoki vagy feudális stb. kultúrától. Mi sem ártalmasabb kulturális kérdésekben, mint a sietség és a hebehurgyaság. Sok fiatal írónkra és kommunistánkra ráférne, hogy jól emlékezetébe vésse ezt.

Államapparátusunk kérdésében tehát az eddigi tapasztalatok alapján azt a következtetést kell levonnunk, hogy jobb volna kissé lassabban haladnunk.

Államapparátusunk állapota annyira elszomorító — nem akarom azt mondani, hogy visszataszító —, hogy mindenekelőtt alaposan fontolóra kell vennünk, miként

küzdjünk fogyatékosságai ellen, szem előtt tartva azt is, hogy ezek a fogyatékosságok a multban gyökereznek, amelyet felforgattunk ugyan, de még nem küzdöttünk le, s amely még nem tekinthető a messzi multba vesző, letűnt kultúrkorszaknak. Éppen a kultúra kérdését vetem most fel, mert ezekben a dolgokban csak azt szabad elértnek tekintenünk, ami gyökeret eresztett a kultúrában, a mindennapi életben, ami szokássá vált. Nálunk pedig, mondhatnám, ami jó van társadalmi berendezésünkben, azt nem gondoltuk végig, nem értettük meg, nem éreztük át, csak úgy sebtében ragadtuk meg, nem ellenőriztük, nem próbáltuk ki, tapasztalatilag még nem igazoltuk, nem rögzitettük stb. Forradalmi korszakban és ilyen széditően gyors fejlődés közepette, amely öt év alatt a cárizmustól a szovjet rendszerbe hozott el minket, természetesen nem is lehetett ez másképp.

Idejében kapjunk észbe. Hasson át bennünket üdvös bizalmatlanság az elhamarkodottan gyors haladással, mindenféle dicsekvéssel stb. szemben, gondolkozzunk azoknak a lépéseknek az ellenőrzésén, amelyeket óránként meghirdetünk, percenként megteszünk, hogy aztán minden másodpercben bebizonyitsuk róluk, hogy nem szilárdak, nem tartósak és érthetetlenek. Mi sem lenne ártalmasabb ilyen dolgokban, mint a sietség. Mi sem lenne ártalmasabb, mint ha abban bizakodnánk, hogy valamit is tudunk, vagy abban, hogy valamennyire is jelentékeny számban megvannak nálunk egy olyan igazán új apparátus felépítésének az elemei, amely csakugyan megérdemli a szocialista, a szovjet stb. elnevezést.

Nem, ilyen apparátus, sőt még csak az elemei is nevetségesen kis mértékben vannak meg nálunk, és ne feledjük, hogy nem szabad sajnálnunk az időt megteremtésére és sok, sok, sok évet kell rászánnunk.

Melyek azok az elemek, amelyek megvannak nálunk ennek az apparátusnak a létrehozásához? Ilyen csak kettő van. Először: a munkások, akiket magával ragadott a szocializmusért vívott harc. Ezek az elemek nem elég műveltek. Megvan bennük a jóakarat, hogy létrehozzák a legjobb apparátust. Nem tudják azonban, hogyan kell ezt megcsinálni. Nem tudják megcsinálni. Eddig még nem

érték el azt a fejlettségi fokot, azt a kultúrát, amely ehhez szükséges. Ehhez pedig éppen kultúra kell. Itt az ember semmire sem megy erőszakkal vagy nekirohanással, legénykedéssel, eréllyel vagy általában akármilyen kiváló emberi tulajdonsággal. Másodszor: a tudás, a műveltség, az oktatás elemei, amelyek nálunk — a többi államhoz viszonyítva — nevetségesen kis mértékben vannak meg. És itt nem szabad elfelejtenünk, hogy bennünk még túlságosan megvan a hajlandóság arra, hogy ezt a tudást buzgalommal, elhamarkodottsággal stb. pótoljuk (illetve azt képzeljük, hogy azokat ilymódon pótolni lehet).

Államapparátusunk megújítása érdekében a következő feladatot kell mindenáron magunk elé tűznünk: először — tanulni, másodszor — tanulni és harmadszor — tanulni és aztán ügyelni arra, hogy tudásunk ne maradjon holt betű vagy divatos frázis (ami nálunk, minek is tagadnánk, bizony igen gyakran megesik), hogy a tudás valóban a vérünkbe menjen át, hogy teljes mértékben és igazán mindennapi életünk alkotórészévé váljon. Egyszóval nekünk nem azokkal a követelményekkel kell fellépnünk, amelyekkel a nyugateurópai burzsoázia, hanem olyanokkal, amelyek méltók és illenek egy olyan országhoz, amely azt a feladatot tűzte maga elé, hogy szocialista országgá fejlődjék.

A mondottakból az következik, hogy a Munkás-Paraszt Felügyeletet, mint államapparátusunk megjavításának eszközét, valóban mintaszerű intézménnyé kell tennünk.

Ahhoz, hogy elérhesse a szükséges színvonalat, a következő szabályhoz kell tartanunk magunkat: „kétszer mérd meg, mielőtt egyszer levágod.“

Ehhez az szükséges, hogy az új népbiztosság megalakításába a legnagyobb óvatossággal, megfontoltsággal és tájékozottsággal bevonjuk társadalmi rendünknek valóban a legjobb elemeit.

Ehhez az szükséges, hogy társadalmi rendünk legjobbjai, mégpedig: először, az élenjáró munkások, másodszor, a valóban felvilágosult elemek, akikért kezeskedni lehet, hogy nem hisznek a puszta szónak és egyetlen szót sem ejtenek ki lelkiismeretükkel ellentétben, ne riadjanak

vissza sem attól, hogy bármilyen nehézséget beismerjenek, sem pedig attól, hogy minden eszközzel harcoljanak a komolyan maguk elé tűzött cél eléréséért.

Már öt éve sürgölődünk, hogy államapparátusunkat megjavítsuk, de éppen az a baj, hogy nem jutottunk tovább ennél a sürgölődésnél, amely öt év alatt csak saját alkalmatlanságát, sőt haszontalanságát, sőt káros voltát bizonyította be. Ez a sürgölődés azt a látszatot keltette, hogy a munka halad, a valóságban azonban csak beszemetelte intézményeinket és agyunkat.

Elérkezett az ideje, hogy végre változtassunk ezen.

Tegyük szabállyá: inkább mennyiségileg kevesebbet, de minőségileg jobbat. Tegyük szabállyá: inkább várjunk két, sőt három évig, de ne dolgozzunk kutyafuttában, mert ezzel semmi reményünk sem lehet rá, hogy komoly emberanyagot kapunk.

Tudom, hogy nehéz lesz ezt a szabályt megtartani és valóságunkra alkalmazni. Tudom, hogy ezernyi résen keresztül igyekszik majd utat törni magának az ellenkező szabály. Tudom, hogy óriási ellenállást kell majd kifejtenünk, pokoli kitartásra lesz szükség, legalábbis az első években pokolian hálátlan munka lesz ez; és mégis meg vagyok róla győződve, hogy célunkat csakis ilyen munkával érhetjük el és hogy csakis e célunk elérése után teremtjük meg azt a köztársaságot, amely valóban megérdemli a szovjet, szocialista stb. stb. és így tovább elnevezést.

Sok olvasó bizonyára túlságosan jelentéktelennek találta azokat a számokat, amelyeket első cikkemben* hoztam fel példaképpen. Biztos vagyok benne, hogy sok számítást lehet felhozni e számok elégtelenségének bizonyítására. Úgy vélem azonban, hogy egyet mindenféle számításnak fölébe kell helyeznünk, mégpedig azt az érdekünket, hogy igazán mintaszerű minőséget érjünk el.

Úgy vélem, hogy ami államapparátusunkat illeti, éppen most érkezett el végre az az idő, amikor derekasan, teljes komolysággal kell dolgoznunk rajta, és amikor ennek a munkának alighanem a legártalmasabb vonása az elhamarkodás. Éppen ezért nagyon óvnék mindenkit

---

* Lásd ebben a kötetben 482—487. old. — *Szerk.*

e számok növelésétől. Ellenkezőleg, nézetem szerint itt különösen fukaroknak kell lennünk a számokat illetőleg. Beszéljünk nyiltan. A Munkás-Paraszt Felügyelet Népbiztosságának ma a legcsekélyebb tekintélye sincsen. Mindenki tudja, hogy Munkás-Paraszt Felügyeletünk szerveinél rosszabban megszervezett intézményeink nincsenek, s hogy a jelenlegi viszonyok között mit sem lehet várni ettől a népbiztosságtól. Jól meg kell jegyeznünk ezt, ha valóban azt a célt akarjuk magunk elé tűzni, hogy néhány év alatt kialakítsunk egy olyan intézményt, amelynek először: mintaszerűnek kell lennie, másodszor: mindenkiben feltétlen bizalmat kell keltenie és harmadszor: mindenki előtt be kell bizonyítania, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság, e nagytekintélyű intézmény munkája valóban eredményes volt. Véleményem szerint az alkalmazottak létszámára vonatkozóan mindenféle általános normát azonnal és visszavonhatatlanul el kell vetnünk. A Munkás-Paraszt Felügyelet alkalmazottait egészen különleges módon kell megválogatnunk, mégpedig a legszigorúbb vizsgálat alapján. Mert valóban, mi értelme volna, ha olyan népbiztosságot szerveznénk, amelyben csak úgyahogy menne a munka, amely megintcsak a legkisebb bizalmat sem keltené, s amelyben a szónak végtelenül csekély tekintélye lenne? Azt hiszem, a most tervbevett átszervezés során éppen az a legfőbb feladatunk, hogy ezt elkerüljük.

Azoknak a munkásoknak, akiket a Központi Ellenőrző Bizottság tagjaiként vonunk be a népbiztosság munkájába, feddhetetlen kommunistáknak kell lenniök s azt hiszem, még sokáig kell foglalkoznunk velük, hogy megtanítsuk őket munkájuk módszereire és feladataira. Ehhez a munkához továbbá bizonyos számú titkári személyzetet kell segítségül adni, háromszor is ellenőrizve mindenkit, mielőtt ebbe az állásba helyeznénk. Végül mindazoknak a tisztviselőknek, akikre vonatkozólag úgy határozunk, hogy kivételképpen azonnal a Munkás-Paraszt Felügyelet munkatársai legyenek, a következő feltételeknek kell megfelelniök:

először, szükséges, hogy több kommunista ajánlja őket;

másodszor, vizsgázniok kell államapparátusunk ismeretéből;

harmadszor, vizsgázniok kell államapparátusunk elméleti alapjainak ismeretéből és a közigazgatás, az ügykezelés stb. tudományos alapjainak ismeretéből;

negyedszer, annyira együtt kell működniök a Központi Ellenőrző Bizottság tagjaival és saját titkárságukkal, hogy egészében kezeskedhessünk ennek az egész apparátusnak a munkájáért.

Tudom, hogy ezek a követelmények rendkívül nagy feltételeket szabnak, és nagyon tartok tőle, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet „gyakorlati embereinek" többsége ezeket a követelményeket teljesíthetetlennek fogja nyilvánítani, vagypedig lenézően nevet rajtuk. De kérdek bárkit a Munkás-Paraszt Felügyelet jelenlegi vezetői vagy azok közül, akiknek dolguk van vele, meg tudja-e nekem mondani nyugodt lelkiismerettel: mi szükség van a gyakorlatban olyan népbiztosságra, mint a Munkás-Paraszt Felügyelet? Úgy hiszem, hogy ez a kérdés segítségére lesz a helyes mérték megtalálásában. Vagy nem érdemes foglalkoznunk egy olyan reménytelen ügy átszervezésével, mint a Munkás-Paraszt Felügyelet — hiszen annyi ilyen átszervezést hajtottunk már végre —, vagypedig valóban azt a feladatot kell magunk elé tűznünk, hogy lassú, nehéz, szokatlan úton, sokszori ellenőrzéssel valami igazán mintaszerűt hozzunk létre, ami mindenkiben tiszteletet kelt, mégpedig nemcsak azért, mert a rangja és a címe ezt követeli.

Ha nem leszünk türelmesek, ha nem szánunk rá néhány esztendőt erre az ügyre, akkor egyáltalán bele se kezdjünk.

Véleményem szerint azok közül az intézmények közül, melyeket a munkaszervezés stb. tökéletesítése érdekében sebtiben eddig létrehoztunk, ki kell választanunk egy bizonyos minimumot, meg kell vizsgálnunk, hogy teljesen komolyan vannak-e megszervezve s csak úgy folytassuk a munkát, hogy az valóban a modern tudomány színvonalán álljon s ezt a színvonalat teljes mértékben biztosítsa számunkra. Akkor azután nem lesz utópia az a reményünk, hogy néhány év múlva olyan intézményünk lesz, amely el tudja végezni a feladatát, nevezetesen rendszeresen és állhatatosan tud majd munkálkodni — a

munkásosztály, az Oroszországi Kommunista Párt és köztársaságunk egész lakossága bizalmát élvezve — államapparátusunk megjavításán.

Az ehhez szükséges előkészítő munkát már most meg lehetne kezdeni. Ha a Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztossága egyetért ezzel az átszervezési tervvel, akkor azonnal megteheti az előkészítő lépéseket, rendszeresen dolgozva egészen a feladat teljes megoldásáig — sietség nélkül, vállalva, hogy újra csinálja azt, amit egyszer már megcsinált.

Minden felemás megoldás a legnagyobb mértékben ártalmas lenne. A Munkás-Paraszt Felügyelet alkalmazottainak számára vonatkozó bármilyen norma, akármilyen más meggondolások diktálnák is, lényegében a régi bürokratikus felfogáson, ósdi előítéleteken alapulna, — azon, amit már elítéltünk, ami már általános gúny tárgya stb.

Lényegében így áll itt a kérdés:

Vagy megmutatjuk most, hogy komolyan tanultunk valamit az államépítés terén (elvégre öt év alatt nem bűn valamit meg is tanulni), vagypedig hogy nem vagyunk eléggé érettek rá; s akkor nem is érdemes hozzáfogni a dologhoz.

Azt hiszem, ha meglevő emberanyagunkat nézzük, nem lesz szerénytelenség, ha feltételezzük, hogy már eleget tanultunk ahhoz, hogy rendszeresen és újonnan felépítsünk legalább egy népbiztosságot. Igaz, hogy ennek az egy népbiztosságnak kell majd meghatároznia egész államapparátusunk képét.

Azonnal pályázatot kell kitűzni két vagy több tankönyv megírására a munkaszervezésről általában és különösen a közigazgatási munka megszervezéséről. Alapul lehet venni Jermanszkij már kész könyvét, bár a szerző — zárójelben legyen mondva — nyiltan rokonszenvez a mensevizmussal és nem alkalmas arra, hogy a Szovjethatalom számára megfelelő tankönyvet szerkesszen. Azután fel lehet használni Kerzsencev nemrég megjelent könyvét; végül pedig egyik-másik részletkérdéssel foglalkozó segédkönyvnek is hasznát lehet venni.

Néhány képzett és lelkiismeretes embert ki kell küldeni Németországba vagy Angliába irodalomgyüjtés

és a kérdés tanulmányozása végett. Angliát arra az esetre említem, ha az Amerikába vagy Kanadába való kiküldés lehetetlennek bizonyulna.

Bizottságot kell kinevezni, hogy állítsa össze az elsődleges vizsgaprogrammot azoknak a jelölteknek, akik a Munkás-Paraszt Felügyelet szolgálatába készülnek lépni; úgyszintén azok számára, akiket a Központi Ellenőrző Bizottság tagjának jelölnek.

Ilyen és ehhez hasonló munkák természetesen nem fognak nehézséget okozni sem a népbiztos, sem a Munkás-Paraszt Felügyelet kollégiumának tagjai, sem a Központi Ellenőrző Bizottság elnöksége számára.

Ezzel párhuzamosan előkészítő bizottságot kell kinevezni, hogy kiszemelje a jelölteket a Központi Ellenőrző Bizottság tagságára. Remélem, hogy erre a funkcióra most már fölös számmal akad jelölt bármely állami hivatalunk tapasztalt funkcionáriusai, úgyszintén szovjet iskoláink hallgatói között. Aligha lenne helyes eleve kizárni egyik vagy másik kategóriát. Valószínűleg inkább arra kell törekednünk, hogy minél változatosabb összetételű legyen ez az intézmény, mert igyekeznünk kell, hogy sokféle tulajdonságot, különböző képességeket egyesítsünk benne, úgy hogy nem kis munka lesz a jelöltek névsorának összeállítása. Például, a legkevésbbé sem volna kívánatos, hogy az új népbiztosságot egy bizonyos sablon szerint állítsák össze, mondjuk, csupa hivatalnok-típusú emberből, vagy ha kizárnák belőle az agitátorjellegű egyéneket, vagy azokat, akiknek megvan az a tulajdonságuk, hogy tudnak bánni az emberekkel, vagy hogy be tudnak hatolni olyan körökbe, amelyek nem valami megszokottak az efféle funkcionáriusok számára stb.

* * *

Azt hiszem, a legjobban úgy fejezhetem ki a gondolatomat, ha tervemet akadémiai típusú intézményekhez hasonlítom. A Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak elnökségük vezetésével rendszeresen foglalkozniok kell majd a Politikai Iroda valamennyi iratának és okmányának átnézésével. Ugyanakkor helyesen el kell osztaniok idejüket az intézményeink ügykezelésének ellenőrzésével

kapcsolatos különböző munkák között, a legkisebb és magánjellegű intézményektől kezdve egészen a legmagasabb állami intézményekig. Végül beletartozik munkakörükbe az elmélettel való foglalkozás is, vagyis foglalkozniok kell a hivatásukul választott munka megszervezésének elméletével; ezenkívül foglalkozniok kell gyakorlati munkával idősebb elvtársaknak vagy a felsőbb munkaszervezési intézetek előadóinak vezetése alatt.

Azt gondolom azonban, semmiképpen sem lesz módjukban, hogy efféle akadémikus munkákra szorítkozzanak. Egyidejűleg fel kell készülniök más munkákra is — nem restelném például azt mondani, hogy ha nem is szélhámosok, de valami effélék lefülelésére — és olyan külön fortélyok kigondolására, amelyekkel vizsgálataikat, nyomozásaikat stb. leplezhetik.

Nyugateurópai intézményekben az ilyen javaslatok hallatlan elégedetlenséget, erkölcsi felháborodást stb. keltenének, mi azonban, remélem, még nem bürokratizálódtunk el annyira, hogy ilyesmire képesek legyünk. Az új gazdasági politikának még nincsen akkora tekintélye nálunk, hogy az emberek megsértődnének attól a gondolattól, hogy valakit esetleg fülön kell csípni. Szovjet Köztársaságunk még csak olyan rövid ideje épült fel és oly nagy csomó lim-lom van nálunk felhalmozva, hogy aligha jut valakinek eszébe megsértődni amiatt, hogy ilyen lim-lom közepette nem árt ásatásokat végezni némi fortélyok igénybevételével, olyan kutatások segítségével, amelyek néha meglehetősen távoleső forrásokra irányulnak vagy meglehetősen kerülő utakon haladnak. S ha valakinek mégis eszébe jutna megsértődni, biztosak lehetünk benne, hogy az ilyen embert mindenki tiszta szívből kineveti.

Reméljük, hogy az új Munkás-Paraszt Felügyelet levetkőzi azt a tulajdonságot, amelyet a franciák pruderienek neveznek, s amelyet mi nevetséges kényeskedésnek vagy nevetséges fontoskodásnak nevezhetünk és amely teljes mértékben a bürokráciának játszik a kezére, szovjet- és pártbürokráciánknak egyaránt. Zárójelben legyen mondva, hogy nemcsak szovjetintézményeinkben, de pártintézményeinkben is akad bürokrácia.

Fentebb azt írtam, hogy tanulnunk kell, mégpedig

a munka magasabb fokú megszervezésével foglalkozó intézetekben stb., ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy ezt a „tanulást" valamennyire is iskolás módon értem, illetve hogy csak ilyen iskolás tanulásra gondolok. Remélem, egyetlen igazi forradalmár sem gyanusít meg azzal, hogy én ebben az esetben vonakodnék a „tanuláson" valami félig tréfás fogást, valami furfangot, fortélyt vagy más effélét érteni. Tudom, hogy valami jólnevelt és komoly nyugateurópai államban ez a gondolat csakugyan szörnyülködést keltene s egyetlen rendes tisztviselő sem volna hajlandó még csak mérlegelés tárgyává sem tenni. Remélem azonban, hogy mi még nem bürokratizálódtunk el ennyire, s hogy ennek a gondolatnak a megvitatása nálunk legfeljebb csak derűt kelt.

És valóban, miért ne egyesítsük a kellemeset a hasznossal? Miért ne használjunk fel valami tréfás vagy félig tréfás fogást arra, hogy elcsípjünk valamit, ami nevetséges, valamit, ami káros, valamit, ami félig nevetséges, félig káros stb.?

Azt hiszem, Munkás-Paraszt Felügyeletünk nem keveset nyer, ha ezeket a meggondolásokat figyelembe veszi, és hogy azoknak az eseteknek a jegyzéke, amelyek segítségével Központi Ellenőrző Bizottságunk vagy kollégái a Munkás-Paraszt Felügyeletben legfényesebb győzelmeiket aratták, nem kis mértékben gazdagodik majd jövendőbeli „MPF-istáink" és „KEB-istáink" olyan helyeken szerzett élményeivel, amelyekről nem igen szokás megemlékezni tisztes és finnyás tankönyvekben.

* * *

Hogyan lehet pártintézményeket szovjetintézményekkel egyesíteni? Nincs-e ebben valami megengedhetetlen?

Ezt a kérdést nem a magam nevében vetem fel, hanem azok nevében, akikre fentebb céloztam, amikor azt mondtam, hogy bürokraták nálunk nemcsak a szovjet-, hanem a pártintézményekben is vannak.

Csakugyan, miért ne egyesítenénk őket, ha az ügy érdeke így kívánja? Hát soha senki sem vette észre, hogy például a Külügyi Népbiztosságban ez az egyesítés rend-

kívül nagy haszonnal jár és kezdettől fogva érvényesül is? Hát a Politikai Irodában talán nem tárgyalunk meg pártszempontból sok apró és nagy kérdést azokról a „lépésekről“, amelyekkel a külföldi hatalmak „lépéseire“ felelünk, hogy elhárítsuk, nos, mondjuk, a furfangjaikat, hogy ne használjak kevésbbé ildomos kifejezést? Hát nem rendkívüli erő forrása-e politikánk számára a szovjetmunkának ez a rugalmas egyesítése a pártmunkával? Azt hiszem, hogy az, ami külpolitikánkban bevált, meghonosodott és már annyira szokássá vált, hogy ezen a téren semmiféle kétséget nem kelt, legalább éppolyan helyénvaló (sőt azt hiszem, még sokkal inkább helyénvaló) lesz egész államapparátusunkat illetően is. Márpedig a Munkás-Paraszt Felügyelet egész államapparátusunkkal foglalkozik és működésének kivétel nélkül minden állami intézményre, helyi és központi, kereskedelmi és tisztán hivatali, tanügyi, levéltári, színházi stb. intézményre egyaránt ki kell terjednie, egyszóval kivétel nélkül valamennyire.

Miért ne engedhetnénk hát meg, hogy egy ilyen széles területen működő intézmény, amelynek azonkívül fölöttébb rugalmas működési formákra van szüksége — nos, miért ne engedhetnénk hát meg, hogy ez az intézmény sajátosan egybeolvassza a párt ellenőrző intézményét és a szovjet ellenőrző intézményt?

Én ennek semmi akadályát nem látom. Sőt mi több, azt hiszem, hogy ez az egyesítés az egyedüli záloga a sikeres munkának. Úgy vélem, hogy ezen a téren minden kétség államapparátusunk legporosabb zugaiból ered, és hogy méltó választ csak egyféleképpen adhatunk rá: azzal, hogy kinevetjük.

* * *

Egy másik kétely: célszerű-e a hivatali működést tanulással egybekapcsolni? Azt hiszem, nemcsak célszerű, de szükséges is. Általában azt kell mondanom, hogy minden forradalmi magatartásunk ellenére, amelyet a nyugateurópai országok államiságával szemben tanusítunk, annak egész csomó roppant káros és nevetséges előítélete ránkragadt, részben pedig drágalátos bürokratáink szándékosan mételyeztek meg velük bennünket arra spekulálva, hogy

az ilyen előítéletek zavaros vizében nem egyszer sikerül majd halat fogniok; — és halásztak is ebben a zavarosban olyannyira, hogy igazán csak a vak nem látta közülünk, hogy ez a halászgatás mekkora méreteket öltött.

A társadalmi, gazdasági és politikai viszonyok minden terén „szörnyen“ forradalmiak vagyunk. A rangtisztelet terén, valamint az ügyvezetés formái és szertartásai terén ellenben „forradalmiságunkat“ lépten-nyomon a legmegrögzöttebb maradiság váltja fel. Nem egyszer figyelhetjük meg itt azt a rendkívül érdekes jelenséget, hogy a társadalmi életben megtett óriási ugrás együtt jár az egészen kis változásokkal szemben tanusított hihetetlen bátortalansággal.

Ez érthető is, mert a legmerészebb lépéseket olyan területen tettük, amely régóta az elmélet tárgya volt, olyan területen, amellyel főleg, sőt csaknem kizárólag elméletileg foglalkoztunk. Az orosz ember az undorító, bürokratikus valóság mellett odahaza rendkívül merész elméleti tervezgetéssel könnyített a lelkén és éppen ezért ez a rendkívül merész elméleti tervezgetés nálunk rendkívül egyoldalúvá vált. Általános terveink elméleti merészsége és a bármiféle jelentéktelen irodai reformmal szemben tanusított elképesztő bátortalanság szépen megfért egymással. A legnagyobb szabású, világraszóló agrárforradalom tervét más országokban példátlan merészséggel dolgoztuk ki, ugyanakkor valamiféle tizedrendű irodai reformra már nem tellett a fantáziánkból; arra már nem volt elég fantáziánk vagy türelmünk, hogy erre a reformra is ugyanazokat az általános tételeket alkalmazzuk, amelyek olyan „ragyogó“ eredményekkel jártak, amikor az általános problémákra alkalmaztuk őket.

Mai életünk ezért meglepő mértékben egyesíti magában a vakmerőségig menő merészséget és a legcsekélyebb változásokkal szemben tanusított bátortalanságot.

Azt hiszem, hogy nem is volt ez máskép egyetlen valóban nagy forradalomban sem, mert az igazán nagy forradalmak azokból az ellentmondásokból születnek, amelyek egyfelől a régi, másfelől a régi átdolgozására irányuló törekvés és az új felé irányuló egészen elvont törekvés között állnak fenn; s ennek már annyira újnak

kell lennie, hogy a multnak még a nyoma se legyen meg benne.

És minél élesebb fordulatot tett ez a forradalom, annál tovább fog húzódni az az időszak, amelynek folyamán az ilyen ellentmondások egész sora még tartja magát.

* * *

Életünk fő vonásai ma a következők: leromboltuk a kapitalista ipart, igyekeztünk földig rombolni a középkori intézményeket, a földesúri földtulajdont, és ezen az alapon olyan kis- és törpeparasztságot hoztunk létre, amely követi a proletariátust, mert bízik forradalmi munkájának eredményeiben. Pusztán erre a bizalomra támaszkodva azonban nem lesz könnyű addig tartani magunkat, amíg a fejlettebb országokban is bekövetkezik a szocialista forradalom győzelme, mert a kis- és törpeparasztság, különösen a „nep" idején, gazdasági szükségszerűség folytán a munka termelékenységének rendkívül alacsony fokán áll. No meg a nemzetközi helyzet is hozzájárult ahhoz, hogy Oroszország visszaesett, hogy a népi munka termelékenysége nagyjában és egészében jóval alacsonyabb ma, mint a háború előtt volt. A nyugateurópai kapitalista hatalmak — részben tudatosan, részben ösztönösen — minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy visszavessenek bennünket, hogy az oroszországi polgárháború elemeit felhasználják az ország lehető legteljesebb tönkretételére. Az imperialista háborúnak éppen ilyen kimenetele természetesen jelentékeny előnyöket ígért: ha nem is döntjük meg Oroszországban a forradalmi rendet, legalábbis megnehezítjük számára a fejlődést a szocializmus felé — körülbelül így okoskodtak ezek a hatalmak és a saját szempontjukból nem is okoskodhattak másként. Végeredményben feladatukat csak félig oldották meg. A forradalom teremtette új rendet nem döntötték meg, de arra sem adtak neki lehetőséget, hogy azonnal olyan lépést tegyen előre, amely igazolta volna a szocialisták jövendöléseit és módot nyujtott volna arra, hogy rendkívüli gyorsasággal fejlessze a termelőerőket, mindazokat a lehetőségeket, melyekből kialakult volna a szocializmus s ezzel mindenki számára szemléltetően, kézzelfoghatóan be-

bizonyíthatta volna, hogy a szocializmus gigászi erőket rejt magában, és hogy az emberiség most fejlődésének új szakaszába lépett, amely csodálatosan ragyogó lehetőségeket hoz magával.

A nemzetközi viszonyoknak most olyan rendszere alakult ki, hogy Európában a győztes államok rabságban tartják az egyik államot, Németországot. Azonfelül több állam — mégpedig a legrégibb nyugati államok — a győzelem következtében olyan viszonyok közé került, hogy ezt a győzelmet arra használhatja fel, hogy elnyomott osztályainak bizonyos engedményeket tegyen — lényegtelen engedményeket, amelyek azonban ezekben az országokban mégis késleltetik a forradalmi mozgalmat és valami „társadalmi béke"-félét hoznak létre.

Ugyanakkor számos más ország: a Kelet, India, Kína stb. éppen a legutóbbi imperialista háború következtében végleg kizökkent a kerékvágásból. Fejlődésük véglegesen az általános európai kapitalista méretekben indult meg. Megkezdődött bennük az általános európai erjedés. S most az egész világ látja, hogy olyan fejlődésbe sodródtak, amelynek szükségképpen az egész világkapitalizmus válságára kell vezetnie.

Jelenleg tehát ez a kérdés áll előttünk: sikerül-e kis- és törpeparaszti termelésünkkel, gazdaságunk ziláltsága ellenére is addig kitartanunk, amíg a nyugateurópai kapitalista országok el nem jutnak fejlődésük során a szocializmushoz? Ez a fejlődés azonban nem úgy megy végbe, mint ahogy azelőtt vártuk. Nem oly módon megy végbe, hogy a szocializmus egyenletesen „megérik" bennük, hanem úgy, hogy egyik állam kizsákmányolja a másikat, kizsákmányolják az imperialista háború idején elsőnek legyőzött államot s ugyanakkor az egész Keletet is kizsákmányolják. A Kelet viszont éppen az első imperialista háború következtében végleg bekapcsolódott a forradalmi mozgalomba, végleg belesodródott a világforradalmi mozgalom általános forgatagába.

Milyen taktikát ír elő ez a helyzet országunk számára? Nyilvánvalóan a következőt: a lehető legnagyobb óvatosságot kell tanusítanunk, hogy munkáshatalmunkat fenntarthassuk, megőrizzük tekintélyét kis- és törpeparaszt-

ságunk előtt s a kis- és törpeparasztságot továbbra is a munkáshatalom vezetése alatt tartsuk. Javunkra szól az a körülmény, hogy ma már az egész világ belekerül abba a mozgalomba, amelyből meg kell születnie a szocialista világforradalomnak. Ellenünk szól viszont az, hogy az imperialistáknak sikerült a világot két táborra szakítaniok s ezt a szakadást még bonyolultabbá teszi az a körülmény, hogy Németországnak, a valóban előrehaladott kulturális kapitalista fejlődés országának, rendkívül nehéz most talpraállnia. Az úgynevezett Nyugat valamennyi kapitalista hatalma marja és nem engedi talpraállni. Másrészről az egész Kelet, a legmélyebb emberi nyomorba taszított többszázmilliós kizsákmányolt dolgozó lakosságával, olyan körülmények közé került, hogy fizikai és anyagi erői semmiképpen sem hasonlíthatók össze egyetlenegy nálánál jóval kisebb nyugateurópai állam fizikai, anyagi és katonai erőivel sem.

Megmenekülhetünk-e attól, hogy a jövőben összeütközésbe kerüljünk ezekkel az imperialista államokkal? Van-e reményünk arra, hogy a Nyugat virágzó imperialista államai és a Kelet virágzó imperialista államai közötti belső ellentmondások és összeütközések másodszor is haladékot adnak nekünk, — úgy, mint először, amikor a nyugateurópai ellenforradalomnak az orosz ellenforradalom támogatására irányuló hadjárata kudarccal végződött a Nyugat és a Kelet ellenforradalmárainak táborában, a keleti kizsákmányolók és a nyugati kizsákmányolók táborában, a Japán és Amerika táborában meglevő ellentmondások miatt?

Erre a kérdésre, azt hiszem, úgy kell válaszolnunk, hogy a megoldás itt rendkívül sok körülménytől függ s a harc kimenetelét nagyjában és egészében csak azon az alapon lehet előre látni, hogy a föld lakosságának óriási többségét végeredményben maga a kapitalizmus tanítja és neveli a harcra.

A harc kimenetelét végeredményben az határozza meg, hogy Oroszország, India, Kína stb. a világ lakosságának óriási többségét alkotja. S az utóbbi évek folyamán éppen a föld lakosságának ez a többsége sodródik bele rendkívüli gyorsasággal a felszabadulásáért folyó harcba, úgyhogy

ebben az értelemben a kételynek még csak árnyéka sem férhet ahhoz, hogy mi lesz a világot átfogó harc végső megoldása. Ebben az értelemben a szocializmus végleges győzelme tökéletesen és feltétlenül biztosítva van.

Bennünket azonban nem a szocializmus végleges győzelmének elkerülhetetlensége érdekel. Bennünket az érdekel, hogy nekünk, az Oroszországi Kommunista Pártnak, nekünk, az oroszországi Szovjethatalomnak, milyen taktikát kell követnünk, hogy megakadályozzuk a nyugateurópai ellenforradalmi államokat abban, hogy eltiporjanak bennünket. Ahhoz, hogy biztositsuk fennmaradásunkat az ellenforradalmi imperialista Nyugat és a forradalmi és nacionalista Kelet, a világ legcivilizáltabb államai és a keleti módra elmaradt, de többséget alkotó államok közti következő háborús összeütközésig, — ahhoz ennek a többségnek idejében civilizálódnia kell. Mi sem vagyunk eléggé civilizáltak ahhoz, hogy közvetlenül térjünk át a szocializmusra, bár a politikai előfeltételeink megvannak hozzá. A következő taktikát kell követnünk, illetve megmentésünk érdekében a következő politikát kell folytatnunk:

Igyekezzünk felépíteni olyan államot, amelyben a munkások megőrzik a vezetést a parasztság irányában, megőrzik a parasztság bizalmát, s a legnagyobb takarékossággal társadalmi viszonyaikból a pazarlásnak még a nyomait is kiirtják.

Államapparátusunkban a legnagyobb takarékosságot kell elérnünk. Ki kell irtanunk belőle minden nyomát annak a tékozlásnak, amiből oly sokat örökölt a cári Oroszországtól, a cári Oroszország bürokratikus-kapitalista apparátusától.

Nem lesz-e ez a paraszti korlátoltság birodalma?

Nem. Ha a munkásosztály vezetni fogja a parasztságot, akkor az államháztartásunkban érvényesített nagy és lehető legnagyobb takarékossággal elérhetjük azt, hogy minden, még a legkisebb megtakarítást is félre tudjuk tenni gépi nagyiparunk fejlesztésére, a villamosítás és tőzegtermelés fejlesztésére, a Volhov-művek építésének befejezésére stb.

Ebbe és csakis ebbe vessük reménységünket. Csakis igy tudunk majd, képletesen szólva, egyik lóról a másikra,

mégpedig a nyomorúságos parasztgebéről, a muzsik lováról, a tönkretett parasztország viszonyainak megfelelő takarékosság lováról arra a lóra átnyergelni, amelyet a proletariátus keres és feltétlenül keresnie is kell a maga számára: a gépi nagyipar, a villamosítás, a Volhov-művek stb. lovára.

Így kapcsolom össze gondolatban munkánk, politikánk, taktikánk, stratégiánk általános tervét az újjászervezett Munkás-Paraszt Felügyelet feladataival. Ebben látom annak a rendkívüli gondoskodásnak, rendkívüli figyelemnek az igazolását, amelyben a Munkás-Paraszt Felügyeletet kell részesítenünk azáltal, hogy rendkívüli magasságba emeljük, élére a Központi Bizottság jogaival felruházott vezetőséget állítunk stb. stb.

Ez az igazolás abban áll, hogy csakis úgy tudjuk egész bizonyosan tartani magunkat, ha apparátusunkat a lehető legnagyobb mértékben megtisztítjuk, a lehető legkisebbre csökkentjük benne mindazt, amire nincs feltétlen szükség. Akkor viszont nem egy kisparaszti ország színvonalán, nem ennek az általános korlátozottságnak a színvonalán tudjuk majd tartani magunkat, hanem olyan színvonalon, amely feltartóztathatatlanul egyre magasabbra emelkedik a gépi nagyipar színvonala felé.

Ilyen nagyszerű feladatokat álmodok én Munkás-Paraszt Felügyeletünknek. Ez vitt engem arra, hogy egyik legtekintélyesebb felső pártfórumunknak egy „közönséges" népbiztossággal való egybeolvasztását tervezzem.

1923 március 2.

„Pravda" 49. sz.
1923 március 4.
Aláírás: N. Lenin.

JEGYZETEK

[1] Lenin a „baloldaliak" kispolgári, anarcho-szindikalista csoportjára gondol, amely a Német Kommunista Pártból 1919 októberében kivált és 1920 áprilisában önálló szervezetté alakult. Ez a csoport „Német Kommunista Munkáspártnak" nevezte magát. A csoport, mivel semilyen támaszra nem talált a német munkástömegek körében, később jelentéktelen szektává fajult, amely ellenségesen állt szemben a Kommunista Párttal és a munkásosztállyal, s rágalmakat szórt a Szovjetunióra. — *1*

[2] *A Német Kommunista Pártban működő „baloldaliak" hibája* az volt, hogy a munkásosztályt az elhamarkodott fellépés útjára taszították. A német burzsoázia ezt kihasználva provokálta a munkásokat, hogy fegyveresen fellépjenek számukra kedvezőtlen időpontban. 1921 márciusában Közép-Németországban munkásfelkelés tört ki. Más iparvidékek munkásai azonban nem támogatták, s ennek következtében a felkelést a munkások hősi harca ellenére rövid idő alatt leverték. A felkelés értékelését és a „baloldaliak" hibáinak bírálatát Lenin a Kommunista Internacionále III. Kongresszusán a Kommunista Internacionále taktikájának védelmében mondott beszédében és a német kommunistákhoz intézett levelében fejtette ki (lásd Lenin Művei. 32. köt. 1953. 503—513. és 551—563. old.). — *5*

[3] *„Ekonomicseszkaja Zsizny"* („Gazdasági Élet") — napilap; Moszkvában jelent meg 1918 novembertől 1937 novemberéig; kezdetben a Legfőbb Népgazdasági Tanács és az OSzFSzK gazdasági népbiztosságainak lapja volt, majd később a Munka és Honvédelem Tanácsa, az Állami Tervbizottság, az Állami Bank és a Pénzügyi Népbiztosság lapja lett. — *11*

[4] *Munka és Honvédelem Tanácsa* — 1920 áprilisában alakították a Munkás-Paraszt Honvédelem Tanácsa helyett. A Tanács elnöke Lenin volt. A VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszus 1920 december 29-i határozata értelmében a Munka és Honvédelem Tanácsát felruházták a Népbiztosok Tanácsa bizottságának jogkörével; 1936 végéig állt fenn. — *13*

[5] Lenin a VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszusnak (1920 december 22—29) „A szovjetépítésről" hozott határozatára gondol. — *16*

[6] *Az 1921. évi pártlisztítást* a X. pártkongresszus határozata értelmében hajtották végre 1921 második felében. A párttisztítás eredményeképpen mintegy 170 000 embert, vagyis a párt létszámának körülbelül 25 százalékát zárták ki a pártból. — *21*

[7] „*A Munkás-Paraszt Felügyelet feladatainak, e feladatok értelmezésének és teljesítésének kérdéséhez*" c. munkát Lenin azzal az előzetes jelentéssel kapcsolatban írta, amelyet a Munkás-Paraszt Felügyelet Népbiztossága technikai-ipari főosztályának fűtőanyagosztálya állított össze a fűtőanyaghelyzetről és a fűtőanyagbeszerző szervek munkájáról. Ezt a jelentést Sztálin, a Munkás-Paraszt Felügyelet akkori népbiztosa, küldte át Leninnek elolvasás és tájékoztatás végett.

Lenin levelére Sztálin a következőket válaszolta:

„Lenin elvtárs! *(Válasz a felügyeletről)*

1) *Lehetséges*, hogy az «előzetes» jelentés szerzője ellen irányuló vádjai kissé koraiak, mert az *igazi* jelentést még nem terjesztettük be Önnek. Már utaltam rá, hogy az «előzetes» jelentést tájékoztatás végett állítottuk össze, a kérdések felsorolását pedig azért, hogy megkönnyítsük Önnek az *előzetes* ellenőrzést, vagy ahogy mostanában mondani szokás — «érdeklődést ébresszünk» Önben a kérdés iránt. Egyébként hajlandó vagyok apriori elismerni, hogy satnya felügyeletünk még mindig le fog tévedni a «lefülelés» régi, könnyű útjára *(még mindig, amíg* nem erősítjük meg kommunistákkal, amíg vezető funkcionáriusait nem látjuk el anyagilag).

2) Azt hiszem, hogy a felügyeletnek *a mi viszonyaink között* minden egyében kívül még egy rendeltetése van: legyen barométer, amely megmutatja, hogy vihar vagy

derült idő várható. Ha a felügyelet az adott esetben helyesen jelzi a vihart és következésképpen figyelmeztet akár egy kérdésben is, ez már nem kevés egy olyan vézna szervezettől, mint a felügyelet.

3) Az a néhány mérnök, akik a fűtőanyagintézményeket felülvizsgálják, *együttvéve* kevesebb fizetést kap, mint az Északi Erdőgazdasági Vállalat küldönce. A napokban kénytelen voltam kiutalni nekik néhányszázezer rubelt, jóllehet, Avanyeszov tiltakozott ellene, valami «bérszabályzatra» hivatkozott, amelyet valamennyi ellenőrzésünk alá tartozó intézmény már tízszer is «túlhaladott».

4) Az «előzetes» jelentés szerzője Lonyinov (kommunista), a Munkás-Paraszt Felügyelet technikai-ipari főosztálya *fűtőanyagosztályának* vezetője.

5) Megjegyzéseit magamnál tartom.

IX/27.

I. Sztálin

P. S. Lonyinov három nappal ezelőtt mondta nekem, hogy jelentéséhez csatolni fogja a fűtőanyagintézmények apparátusának megjavítására irányuló konkrét rendszabályok tervezetét.

I. Szt." — *24*

[8] *A VIII. Összoroszországi Elektrotechnikai Kongresszust* Moszkvában tartották 1921 október 1 és 9 közt; összehívását Lenin kezdeményezte. A kongresszuson tudósok, mérnökök, technikusok és egyes üzemeket képviselő munkások vettek részt, összesen mintegy kilencszázan.

Lenint a kongresszus díszelnökévé választották meg. A kongresszushoz intézett üdvözlő levelét az 1921 október 9-i reggeli ülésen olvasták fel. — *31*

[9] Lenin a villamosítással kapcsolatos anyagok gyűjteményére gondol: „Az OSzFSzK villamosításának terve. Oroszország Állami Villamosítási Bizottságának beszámolója a VIII. Szovjetkongresszusnak" Moszkva 1920. E könyv értékelését lásd Lenin Művei 31. köt. 1951. 531—535. old.; 32. köt. 1953. 135—140. és 427. old.; Sztálin Művei. 5. köt. 1951. 53—54. old. — *31*

[10] *1912-es Bázeli Kiáltvány* — a II. Internacionále Bázelben (Svájcban) 1912 november 24—25-én tartott rendkívüli kon-

gresszusának egyhangúlag elfogadott kiáltványa a háborúról. A kiáltvány leleplezte az imperialisták által előkészített háború rabló céljait és felszólította a világ szocialistáit, hogy indítsanak erélyes harcot a háború ellen. A Bázeli Kiáltvány megismételte a II. Internacionále 1907-es stuttgarti kongresszusán elfogadott határozat tételeit, amelyeket Lenin és R. Luxemburg javasolt arra vonatkozólag, hogy az imperialista háború kitörése esetén a szocialisták használják ki a háború által előidézett gazdasági és politikai válságot a szocialista forradalom előkészítésére.

Kautsky, Vandervelde és a II. Internacionále más vezérei, akik annakidején megszavazták ezt a kiáltványt, 1914-ben, amikor kitört a világháború, sutba dobták a Bázeli Kiáltványt és saját imperialista kormányaik oldalára álltak. — *38*

11 *A Politikai Népművelési Bizottságok II. Összoroszországi Kongresszusát* Moszkvában tartották 1921 október 17 és 22 között. A kongresszuson 310 küldött vett részt. Lenin előadói beszéde az 1921 október 17-i esti ülés végén hangzott el. — *43*

12 Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1918 április 29-i határozatát Leninnek „A Szovjethatalom soronlevő feladatairól" mondott előadói beszéde alapján fogadták el. Az előadói beszédben és „A Szovjethatalom soronlevő feladatai" c. cikkben kifejtett tételeket Lenin hat tézisben foglalta össze, amelyeket a párt Központi Bizottsága 1918 május 3-án kis kiegészítéssel egyhangúlag elfogadott. Lásd „Hat tézis a Szovjethatalom soronlevő feladatairól" (Lenin Művei. 27. köt. 1952. 313—316. old.). — *44*

13 *Kormányzósági gazdasági tanácskozások* — a Munka és Honvédelem Tanácsának helyi szervei, amelyeket a kormányzósági Szovjetek végrehajtó bizottsága mellett alakították a VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszus 1920 decemberi határozata alapján. — *60*

14 *A VII. Moszkva-kormányzósági Pártkonferenciát* 1921 október 29—31-én tartották. A konferencián 637 küldött vett részt. A konferencia október 29-i első ülésén hallgatta meg Lenin előadói beszédét az új gazdasági politikáról.

A konferencia ezenkívül meghallgatta a kormányzósági gazdasági tanácskozás munkájáról szóló előadói beszédet,

az OK(b)P Moszkvai Bizottságának munkájáról szóló beszámolót, a párttisztításról szóló jelentést, a revíziós bizottság jelentését, az ellenőrző bizottság jelentését, szervezeti és más kérdéseket. — *65*

15 Lenin itt következő cikkeire gondol: „Napjaink legfontosabb feladata“, „A Szovjethatalom soronlevő feladatai“, „A «baloldali» gyerekességről és a kispolgáriasságról“ stb. (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 148—153, 229—273. és 323—355. old.). — *71*

16 Lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 313—316. old. — *72*

17 „*Moszkovszkij Lisztok Objavlenyij*“ („Moszkvai Hirdető Ujság“) — egy magánvállalkozó csoport kiadványa; Moszkvában jelent meg 1921 októberétől 1922 februárjáig. — *73*

18 Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 344. és 449—450. old. — *95*

19 Lásd Engels. Internationales aus dem „Volksstaat“ (1871—1875). Berlin 1894. 46. old. — *96*

20 Lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 270. old. — *98*

21 Lenin a Prohorov-manufaktúra (ma „F. E. Dzerzsinszkij“ Trjohgornaja manufaktúra, Lenin Renddel és a Munka Vörös Zászlórendjével kitüntetett Állami Összszövetségi Textilkombinát) munkásainak küldötte volt a Munkás-, Paraszt- és Vöröskatonaküldöttek Moszkvai Szovjetjében. Lenin beszéde a gyár munkásainak november 6-i gyűlésén hangzott el, amelyen több mint 2 000 ember vett részt. — *103*

22 „Az új gazdasági politika kérdéséhez (Két régi cikk és egy még régibb utószó)“ c. brosúra nem jelent meg. 1921-ben jelent meg N. Lenin „Az új gazdasági politika kérdéséhez“ c. brosúrája, amely „Az Októberi Forradalom negyedik évfordulójára“ és „Az arany jelentősége most és a szocializmus teljes győzelme után“ c. cikkeket tartalmazta (lásd ebben a kötetben 33—42. és 94—102. old.). — *108*

23 Lásd Lenin Művei. 29. köt. 1953. 41—77. old. — *108*

[24] A kaukázusontúli köztársaságok föderációja megalakításának kérdését a párt Központi Bizottságában a kaukázusontúli párt- és szovjetszervek kezdeményezésére vetették fel 1921 novemberében.

A *„Javaslattervezet a kaukázusontúli köztársaságok föderációjának megalakításáról"* szövegét teljes terjedelmében, Sztálin elvtárs módosításával együtt közöljük. E szavak helyett: „néhány hét szükséges megvitatásához", Lenin, Sztálin elvtárs javaslatára, azt írta: „bizonyos idő szükséges megvitatásához". Lenin ezt a módosítást Sztálin elvtársnak azzal a megjegyzésével kapcsolatban fogadta el, hogy Grúziában a Szovjetek éppen csak alakulóban vannak és ezért a közeli hetekben ott még nem lehet szovjetkongresszust egybehívni.

A Központi Bizottság Politikai Irodája a tervezetet 1921 november 29-én elfogadta. A kaukázusontúli köztársaságok föderációjának megalakításáról lásd Sztálin Művei. 5. köt. 1951. 245—250. old. — *114*

[25] *Az I. Moszkva-kormányzósági mezőgazdasági kongresszust* 1921 november 28 és 30 között tartották. A kongresszuson a parasztoknak és a mezőgazdasági szervek munkásainak küldöttei vettek részt, több mint háromszázan. Lenin beszédét a kongresszus küldöttei 1921 november 29-én hallgatták meg. — *115*

[26] *„A Parasztok Hangja"* („La Voix Paysanne") — a dolgozó parasztok központi egyesülésének hetilapja, amelyet a Francia Kommunista Párt Párizsban adott ki 1920-tól 1937-ig. — *117*

[27] *Kolonusok* (colons) — telepesek Franciaországban, akik olyan feltétellel bérelték a földet, hogy jövedelmük, illetőleg a termés egy részét a földbirtokosnak adták fizetésképpen. — *117*

[28] Engels „A parasztkérdés Franciaországban és Németországban" c. cikkéről van szó (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 418—438. old.). — *121*

[29] *„Levél a Politikai Iroda tagjaihoz a párttisztításról és a pártba való felvétel feltételeiről"* — Lenin ezt a levelet azzal kapcsolatban írta, hogy az OK(b)P 1921 december 19 és 22 között tartott XI. összoroszországi konferenciája napirendjére tűzte

ezt a kérdést. Lenin betegsége miatt nem jelenhetett meg a konferencián.

A konferencia a párttisztításról beterjesztett jelentés alapján elfogadta alapul „A párt megerősitéséről, a párttagság felülvizsgálata során gyüjtött tapasztalatok felhasználásával kapcsolatban" c. határozatot, amelyet azután véglegesen kidolgoztak az OK(b)P területi bizottságainak, az OK(b)P Központi Bizottsága területi irodáinak és az OK(b)P kormányzósági bizottságainak titkári értekezletén (1921 december 27—29). Az itt véglegesen kidolgozott határozatot a Központi Bizottság és az OK(b)P XI. Kongresszusa erősítette meg. — *125*

30 *A IX. Összoroszországi Szovjetkongresszust* 1921 december 23 és 28 között tartották Moszkvában. A kongresszuson 1991 küldött vett részt. Lenin december 23-án este mondotta el az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság és a Népbiztosok Tanácsa beszámolóját a köztársaság bel- és külpolitikájáról. Lenin beszámolója alapján a kongresszus egyhangúlag jóváhagyta a szovjet kormánynak a beszámolási időszak alatt végzett munkáját. A kongresszus elfogadta az OSzFSzK nemzetközi helyzetéről szóló nyilatkozatot, amelyet Lenin e levélben foglalt útmutatásai alapján állítottak össze. A kongresszus továbbá elfogadta a Lenin által összeállított „Utasítást a gazdasági munka kérdéseivel kapcsolatban" (lásd ebben a kötetben 167—170. old.) és több más döntést hozott az ipar és a mezőgazdaság kérdéseiről. — *126*

31 *A washingtoni konferenciát* 1921 november 12 és 1922 február 6 között tartották. Az Amerikai Egyesült Államok, amely a konferencia kezdeményezője volt, elérte távolkeleti politikai, haditengerészeti és gazdasági pozícióinak megszilárdulását. Szovjet-Oroszországot nem hívták meg a konferenciára. A washingtoni konferencia még jobban kiélezte az ellentéteket az imperialista hatalmak között. — *142*

32 A saturai „Lenin" állami kerületi villamoserőmű építését 1919-ben kezdték meg. 5 000 kilowatt kapacitású első részlegét 1920-ban helyezték üzembe.

A kasirai erőművet terv szerint 1921 végére kellett volna befejezni. 1922 június 4-én befejezték az első részleg (12 000 kilowatt) építését, és az erőművet üzembe helyezték. Lenin

különösen nagy jelentőséget tulajdonított a kasirai erőműnek, személyesen adott útmutatásokat az építkezésre vonatkozóan, gondoskodott róla, hogy biztosítsák számára a munkaerőt, ellássák a szükséges felszereléssel, fűtőanyaggal és ipari anyagokkal. — *157*

33 A „Vörös Október" (a volt Utkina Zavogy) erőmű építését 1922-ben fejezték be, 10 000 kilowatt kapacitású első részlegét 1922 október 8-án helyezték üzembe. — *158*

34 Lenin a Moszkvában, 1921 december 15 és 18 között, 35 magánvállalkozó ügyében lefolyt perre gondol. E vállalkozók ellen az volt a vád, hogy megsértették a Munka Törvénykönyvét, kizsákmányoltak kiskorúakat, serdülőket és nőket, meghosszabbították a munkanapot és más módon is megszegték a szovjet törvényeket. — *159*

35 Az OK(b)P Központi Bizottságának 1921 december 28-i plénumán megtárgyalták azt a kérdést, mi a szakszervezetek szerepe és melyek a feladataik az új gazdasági politika viszonyai között. Az OK(b)P Központi Bizottságának a szakszervezetekről szóló határozata tervezetét Lenin írta.

Sztálin elvtárs, miután tanulmányozta az OK(b)P Központi Bizottsága határozattervezetét, 1922 január 6-án azt írta Leninnek: „*Lenin elvtárs!* A szakszervezetekről szóló tézisek nézetem szerint nagyszerűek..." (lásd „Leninszkij Szbornyik" XXXV. köt. 1945. 311. old., oroszul).

A téziseket a Központi Bizottság Politikai Irodája 1922 január 12-én megvitatta, egyhangúlag jóváhagyta és változatlan formában terjesztette a XI. pártkongresszus elé. Az OK(b)P XI. Kongresszusa egyhangúlag elfogadta a a téziseket (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 418—424. old., oroszul). — *173*

36 „*Az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának utasítása az új gazdasági politikáról*" tervezetét a Központi Bizottság Politikai Irodájának 1922 január 12-i ülésén megvitatták és alapul elfogadták; véglegesen 1922 január 16-án hagyták jóvá. Az utasítást 1922 január 21-én adták át a népbiztosoknak. — *187*

37 „*Dagesztán dolgozóihoz*" — Lenin üdvözlete válasz a Dagesztáni Szovjet Szocialista Köztársaság Népbiztosai Tanácsá-

nak levelére, amelyben jelentették, hogy az ásványi kincsek feltárási munkálatai megindultak. Az első két pud kibányászott higanyt ajándékként átadták Leninnek. — *189*

38 Lenin levele az 1922 február 25 és március 3 között ülésezett grúziai I. Szovjetkongresszus idejére vonatkozik.

A grúz Vörös Hadsereg megerősítését az angol imperialisták agresszív magatartása, a reakciós imperialista sajtónak a II. és a II½-es Internacionále vezéreivel és a grúz mensevikekkel együtt a Szovjet Köztársaság ellen indított rágalomhadjárata tette szükségessé. Az angol imperialistáknak az volt a céljuk, hogy Grúziát elszakitsák Szovjet-Oroszországtól és imperialista járom alá hajtsák, ezért azt követelték, hogy vonják ki a Vörös Hadsereg csapatait Grúziából.

A grúziai I. Szovjetkongresszus Ordzsonikidze előadói beszéde alapján elfogadta „A Vörös Hadseregről" című kiáltványt, amelyben fő feladatként tűzte ki a grúz Vörös Hadsereg meglevő magjának megerősítését, és kérte a testvéri Oroszországi Szovjet Köztársaság kormányát, hogy ne vonja ki a Vörös Hadsereg csapatait Grúziából. — *190*

39 A Polgári Törvénykönyvet Leninnek D. I. Kurszkijhoz írott levelében foglalt irányelvei alapján dolgozták át. A törvénykönyvet a IX. Szovjetkongresszuson megválasztott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság III. és IV. ülésszakán (1922 májusban és októberben) tárgyalták meg. A IV. ülésszakon elhatározták, hogy a Polgári Törvénykönyv 1923 január 1-től lép hatályba (lásd Lenin beszédét a IX. Szovjetkongresszuson választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság IV. ülésszakán, ebben a kötetben 388—394. old.). — *192*

40 Lenin itt a génuai konferenciára gondol.

A génuai konferenciát („Nemzetközi gazdasági konferenciát") 1922 április 10 és május 19 között tartották Génuában (Olaszország), Szovjet-Oroszország, Anglia, Franciaország, Olaszország, Belgium, Japán, Németország és 21 más állam képviselőinek részvételével. Az Amerikai Egyesült Államok képviselője mint „megfigyelő" volt jelen a konferencián.

A konferencián az imperialista hatalmak megpróbálták kihasználni Szovjet-Oroszország gazdasági nehézségeit, hogy uzsorafeltételekhez kötött egyezményt kényszerítsenek rá. Azt követelték, hogy Szovjet-Oroszország fizesse meg a cári

adósságokat, beleértve a háború előttieket is, adja vissza az államosított vállalatokat külföldi tulajdonosaiknak stb.

Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1922 január 27-i rendkívüli ülésszaka megerősítette Lenint a szovjet küldöttség elnökének tisztében. Lenin, bár nem volt lehetősége arra, hogy Génuába utazzon, maga vezette a szovjet küldöttség munkáját, utasításokkal látta el a küldöttség tagjait a kérdések feltevésének sorrendjére, a konferencia folyamán a szovjet kormány nevében benyujtandó memorandumok tartalmára vonatkozóan.

A szovjet küldöttség visszautasította az imperialisták arcátlan követeléseit és javasolta, hogy rendeljék el az általános leszerelést és töröljenek el minden háborús adósságot. Franciaországnak és Angliának Szovjet-Oroszország irányában tanusított ellenséges magatartása miatt a konferencia félbeszakadt. A kérdés megvitatásával a szakértők 1922 június—júliusban megtartott hágai konferenciáját bízták meg. A tárgyalások, akárcsak a génuai konferencián, Hágában is eredménytelenül végződtek.

Lenin a vasmunkás-kongresszus kommunista frakciójának ülésén és a XI. pártkongresszuson mondott beszédeiben kifejtette a szovjet kormány külpolitikájának legfontosabb feladatait a génuai és a hágai konferenciával kapcsolatban (lásd ebben a kötetben 203—210, 257—260. old.), valamint Sztálin elvtárssal folytatott beszélgetésében (lásd Sztálin Művei. 5. köt. 1951. 145—146. old.). — *193*

41 Az „*Egy ujságíró jegyzetei. Magas hegyek megmászásáról, a csüggedés káros és a kereskedelem hasznos voltáról, a mensevikekhez való viszonyról stb.*“ c. cikk befejezetlen maradt. — *194*

42 „*Szmenovehisták*“ — a szovjetellenes fehéremigráns tábor értelmiségi köreiben keletkezett csoport, amely a „Szmena Veh“ c. 1921 júliusban Prágában megjelent cikkgyüjteményről kapta nevét. A „szmenovehisták“, miután belátták, hogy a Szovjethatalom megdöntése külföldi katonai intervenció útján teljesen reménytelen, az új gazdasági politika bevezetése után a Szovjetállam belső elfajulására számítottak.

Sztálin elvtárs a XIV. pártkongresszuson a Központi Bizottság politikai beszámolójában a következőképpen értékelte a szmenovehistákat: „Az «irányváltoztató» áramlat az új burzsoázia ideológiája, amely burzsoázia növekszik

és lassacskán összefog a kulákkal és a hivatalnok értelmiséggel" (lásd Sztálin Művei. 7. köt. 1951. 364. old.). — *195*

[43] Az V. összoroszországi vasmunkás-kongresszust Moszkvában tartották 1922 március 3 és 7 között. A kongresszuson 318 küldött vett részt, több mint félmillió szervezett vasmunkás képviseletében. Lenin a kongresszus kommunista frakciójának március 6-i reggeli ülésén mondta el beszédét. — *203*

[44] Lenin az Ideiglenes Kormányhoz való viszonyról mondott beszédére gondol, amely a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei I. Összoroszországi Kongresszusának 1917 június 4 (17)-i ülésén hangzott el (lásd Lenin Művei. 25. köt. 1952. 6—7. old.). — *211*

[45] V. Majakovszkij „Önagyonülésezők" című verséről van szó (lásd „A szovjet költészet antológiája". Új Magyar Könyvkiadó, Budapest 1952. 72. old.). — *215*

[46] Lásd Engels. Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875). Berlin 1894. 46. old. — *215*

[47] „*Isztpart*" — „Az Októberi Forradalom és az Oroszországi Kommunista Párt történetének anyagát összegyűjtő és tanulmányozó bizottságot" a Népbiztosok Tanácsának 1920 szeptember 21-i határozata értelmében alakították meg a Közoktatásügyi Népbiztosság mellett. Az OK(b)P Központi Bizottsága határozata értelmében az Isztpart 1921 december 1-től az OK(b)P Központi Bizottsága vezetése alá került mint külön osztály. 1928-ban az Isztpart beolvadt az SzK(b)P Központi Bizottsága mellett működő Lenin Intézetbe. — *216*

[48] „*Pod Znamenyem Markszizma*" („A Marxizmus Zászlaja Alatt") — filozófiai, társadalomtudományi és közgazdasági havi folyóirat; Moszkvában jelent meg 1922 januártól 1944 júniusig. — *219*

[49] Lásd Engels. Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875). Berlin 1894. 44. old. — *221*

[50] A Preobrazsenszkij téziseiről Molotovnak írott levél a XI. pártkongresszus előkészítése idején keletkezett. Az OK(b)P

Központi Bizottsága 1922 március 20-án megvizsgálta és elvetette Preobrazsenszkij téziseit, majd Lenin javaslatát fogadta el. — *230*

[51] *Vszerabotzemlesz* — Föld- és Erdőmunkások Összoroszországi Szakszervezete. — *234*

[52] A szovjet kormány letartóztatta és a Legfelsőbb Forradalmi Törvényszék elé állította az eszer párt központi bizottságának tagjait és az ellenforradalmi eszer párt sok aktív tagját, akikről kiderült, hogy terrorcselekményeket követtek el és résztvettek a Lenin elleni aljas merényletben, valamint Urickij és Volodarszkij meggyilkolásában 1918-ban. A II. Internacionále és a II½-es Internacionále (az úgynevezett „Bécsi Szocialista Egyesülés") vezérei levelet intéztek a szovjet kormányhoz s ebben azzal az arcátlan követeléssel álltak elő, hogy napolja el az eszerek ügyének tárgyalását addig, amíg a kérdést a három Internacionále konferenciája meg nem vitatja. Az Igazságügyi Népbiztosság Lenin javaslatának megfelelően válaszolt a levélre.

A jobboldali eszerek ügyének bírósági tárgyalását Moszkvában, 1922 június 8 és augusztus 7 között tartották. A Legfelsőbb Törvényszék megállapította, hogy az eszerek fegyveres felkelésekben, a Szovjethatalom elleni ellenforradalmi összeesküvésekben és terrorcselekményekben vettek részt, a tizenkét főbűnöst halálra, a többieket pedig hosszabb-rövidebb ideig tartó szigorú elkülönítésre ítélte. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Elnöksége megerősítette az ítéletet, majd elrendelte, hogy az ítéletet abban az esetben hajtsák végre, ha az eszer párt nem mond le a Szovjethatalom elleni fegyveres harc és terror módszereiről.

Mint a „jobboldali trockista blokk" 1938-ban tartott tárgyalása megmutatta, a Lenin ellen 1918-ban elkövetett gaz merénylet előkészítésében a jobboldali és a „baloldali" eszerekkel együtt résztvettek a „baloldali kommunisták" is, élükön Buharinnal, és a trockisták is, akik ellenforradalmi összeesküvést szőttek a Szovjethatalom ellen. — *236*

[53] Lenin az 1920 december 22 és 29 között megtartott VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszusnak a villamosításról szóló határozatára gondol (lásd Lenin Művei. 31. köt. 1951. 550—551. old.). — *238*

[54] „*Bednota*" („Szegényparasztság") — napilap, az OK(b)P

Központi Bizottságának kiadványa; Moszkvában jelent meg 1918 március 27-től. 1931 február 1-én a „Bednota" egybeolvadt a „Szocialisztyicseszkoje Zemlegyelije" („Szocialista Földművelés") c. ujsággal; az utóbbi ma is megjelenik. — *242*

55 *A XI. pártkongresszuson tartandó politikai beszámoló vázlatáról V. M. Molotovnak küldött levelet* az OK(b)P Központi Bizottságának 1922 március 25-i plénumán vitatták meg. A Központi Bizottság plénuma jóváhagyta a beszámoló Lenin javasolta tervezetét. — *244*

56 *Az OK(b)P XI. Kongresszusát* Moszkvában tartották 1922 március 27 és április 2 között. Ez volt az utolsó pártkongresszus, amelyen Lenin résztvett. A kongresszuson 522 szavazati joggal és 165 tanácskozási joggal bíró küldött vett részt. A kongresszus a következő kérdéseket vitatta meg: 1) A Központi Bizottság politikai beszámolója; 2) a Központi Bizottság szervezeti beszámolója; 3) A revíziós bizottság beszámolója; 4) A Központi Ellenőrző Bizottság beszámolója; 5) A Kommunista Internacionále beszámolója; 6) A szakszervezetek; 7) A Vörös Hadsereg; 8) A pénzügyi politika; 9) A párttisztítás eredményei és a párt sorainak megszilárdítása; korreferátumok: az ifjúság körében végzett munkáról, a sajtóról és a propagandáról; 10) A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság megválasztása.

Lenin megnyitotta a kongresszust, előadói beszédet tartott az OK(b)P Központi Bizottságának politikai tevékenységéről, zárszót mondott az előadói beszédhez, a kongresszus berekesztése alkalmával beszédet mondott.

A kongresszus összegezte az új gazdasági politika első évének eredményeit.

Az OK(b)P Központi Bizottságának 1922 április 3-i plénumán Lenin javaslatára Sztálint választották a párt Központi Bizottságának főtitkárává. — *253*

57 *„Főszóbeszélő"* — Kerenszkij gúnyneve, a katonák nevezték el így, amikor a burzsoá Ideiglenes Kormány legfelsőbb főparancsnokká nevezte ki. — *280*

58 *MPO* (Moszkovszkoje potrebityelszkoje obscsesztvo) — Moszkvai Fogyasztási Szövetkezet. — *287*

59 *Központi Felülvizsgáló Bizottság* — a párttagság felülvizsgálására alakult központi bizottság, amelyet az OK(b)P Központi Bizottsága szervezett meg 1921 június 25-én, hogy ez a bizottság az OK(b)P X. Kongresszusa határozatának megfelelően irányítsa a párttisztítás végrehajtását. — *302*

60 Lenin leleplezi azt a pártellenes vonalat, amelyet a trockista Preobrazsenszkij, a Közoktatásügyi Népbiztosság Szakoktatási Főosztályának akkori vezetője, a szakemberekkel szemben folytatott. Preobrazsenszkij provokációs politikája következtében 1922 január végén és február elején a Moszkvai Egyetem és más főiskolák tanárainak egy része megtagadta előadásainak megtartását. Az OK(b)P Központi Bizottsága utasította a Közoktatásügyi Népbiztosságot, hogy elégítse ki a tanári kar több jogos követelését. A Központi Bizottság albizottsága, melyben Sztálin elvtárs is résztvett, elhatározta, hogy Preobrazsenszkijt felmenti a Szakoktatási Főosztály vezetése alól, és kidolgozta a főiskolák szabályzatát. — *309*

61 I. V. Sztálin volt a nemzetiségi ügyek népbiztosa a népbiztosság megalakulásától egészen a népbiztosság megszűnéséig, 1923 júliusáig. 1919 márciusától 1922 április 25-ig Sztálin volt a Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosa is. — *310*

62 *Az OK(b)P Moszkvai Bizottsága mellett működő vitaklubot* 1921 második felében szervezték meg. Ellenzéki és pártonkívüli elemek saját frakciós céljaikra próbálták felhasználni. Az OK(b)P Központi Bizottsága 1922 február 20-án a Központi Ellenőrző Bizottság beszámolója alapján megvitatta a vitaklub kérdését, és javasolta a Moszkvai Bizottságnak, hogy változtassa meg a klub vezetőségét, a klub munkáját pedig a párt feladatainak megfelelően szervezze meg. — *315*

63 Lenin itt „Molotov elvtársnak a Politikai Iroda tagjai részére. Preobrazsenszkij elvtárs téziseiről" c. levelére gondol (lásd ebben a kötetben 230—235. old.). — *316*

64 *„22-ők nyilatkozata"* — pártellenes frakciós nyilatkozat a „munkásellenzék" 22 tagjának aláírásával. A nyilatkozatot a csoport tagjai az OK(b)P XI. Kongresszusának előestéjén nyujtották be a Kommunista Internacionálénak. A csoport tagjai, a trockisták titkos támogatását élvezve, nyilatkozatukban rágalmazó kirohanásokat intéztek a párt és a mun-

kásosztály ellen. A Kommunista Internacionále Végrehajtó Bizottságának kibővített plénuma élesen elítélte e csoport tevékenységét. A XI. pártkongresszus külön bizottságot alakított Sztálin, Dzerzsinszkij, Kaganovics, Jaroszlavszkij és mások részvételével a 22-ők ügyének kivizsgálására. A kongresszus a bizottság beszámolója alapján határozatot hozott, amelyben megbélyegezte a pártszakításra törekvő „munkásellenzék" tagjainak pártellenes magatartását és figyelmeztette e csoport vezetőit, hogy a frakciós tevékenység megismétlődése esetén kizárják őket a pártból. — *316*

65 A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság 1921 augusztus 9-i együttes plénumáról van szó, amelyen megvitatták Leninnek azt a javaslatát, hogy Sljapnyikovot pártellenes akciói miatt zárják ki a Központi Bizottságból és a pártból. — *317*

66 A. Kollontaj pártellenes brosúráját Lenin a X. pártkongresszuson, az OK(b)P Központi Bizottságának beszámolójához mondott zárszavában bírálta meg (lásd Lenin Művei. 32. köt. 1953. 197—214. old.). — *317*

67 Lásd Lenin Művei. 32. köt. 1953. 542—547. old. — *319*

68 A Lenin levelében kifejtett javaslatokat alapul vették a XI. pártkongresszusnak „A falusi munkáról" szóló határozata kidolgozásához. A kongresszus megbízta a Központi Bizottságot, hogy alakítson állandó bizottságot a falusi munka irányítására (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 428—429. old., oroszul). — *323*

69 Lenin „*Túlságosan nagy árat fizettünk*" c. cikkét azzal kapcsolatban írta, hogy Buharin és Radek a három Internacionále 1922 április 2-től 5-ig Berlinben tartott konferenciáján kapitulált a II. és a II½-es Internacionále opportunista vezérei előtt. — *326*

70 *A délafrikai munkásfelkelés* 1922 márciusban volt Johannesburgban, Benoniban és Brakpanban. A reakciós kormány Smuts tábornok miniszterelnök vezetésével kegyetlenül leszámolt a felkelőkkel, ágyúkat, tankokat és repülőgépeket vetett be ellenük. Március 14-én a felkelést elfojtották, a foglyok száma meghaladta a 10 000-et, a munkások ezreit

állították hadbíróság elé. Dél-Afrika fiatal kommunista pártja tevékenyen résztvett a felkelésben; sok kommunista hősi halált halt a fegyveres harcban. — *327*

71 *A Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa elnökhelyetteseinek munkájáról szóló rendelet* tervezetét Lenin véleményezésre elküldte Sztálinnak a Központi Bizottság Politikai Irodája tagjai számára és A. D. Cjurupának. Lenin válaszát az elnökhelyettesek munkájára vonatkozó megjegyzésekre lásd „Levél I. V. Sztálinnak a Politikai Iroda tagjai számára" (ebben a kötetben 350—352. old.). — *331*

72 *A Népbiztosok Kistanácsa* 1917 decemberben alakult s a Népbiztosok Tanácsa bizottságának jogkörében működött. Célja az volt, hogy a Népbiztosok Tanácsát a kisebb kérdések intézésétől mentesítse. A Népbiztosok Kistanácsának határozatait a Népbiztosok Tanácsának elnöke hagyta jóvá. — *331*

73 Az említett könyvet a Külügyi Népbiztosság adta ki 1922-ben. Lenin javaslatai alapján a könyvben javításokat tettek. — *340*

74 Lenin „*Régi cikkek az újakhoz közelálló témákról. Az «új gazdasági politika» kérdéséhez. (Két cikk és egy beszéd 1918-ból)*" c. brosúráját az Állami Könyvkiadó Moszkvai fiókja adta ki 1922-ben. A brosúrában megjelent az „Előszó az 1922-es kiadáshoz", „A Szovjethatalom soronlevő feladatai" c. cikk, az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1918 április 29-i ülésén a Szovjethatalom soronlevő feladatairól mondott előadói beszéd és „A «baloldali» gyerekességről és a kispolgáriasságról" c. cikk (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 229—273, 277—303, 323—355. old.). — *342*

75 Lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 304—312. old. — *343*

76 1922 április 23-án a dr. Sz. P. Botkin-kórházban megoperálták Lenint, hogy eltávolítsák az 1918 augusztus 30-i aljas merénylet után bentmaradt egyik revolvergolyót. — *350*

77 *A rapallói szerződést* a szovjet kormány kötötte Németországgal 1922 április 16-án, a génuai konferencia idején. A szerződés értelmében a két ország diplomáciai kapcsolatot

létesített egymással és kölcsönösen lemondott a háborús kiadások megtérítéséről. A német kormány arról is lemondott, hogy a szovjet kormány által államosított vállalatokat visszaadják egykori német tulajdonosaiknak. — *354*

78 A IX. Szovjetkongresszuson választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság III. ülésszaka (1922 május 12—26) megvizsgálta és jóváhagyta a büntetőtörvénykönyv tervezetének Lenin javaslatai alapján átdolgozott szövegét. Lenin javaslatait a büntetőtörvénykönyv 57, 58, 61. és 70. cikkelyébe iktatták be. — *355*

79 A Központi Bizottság Politikai Irodája, miután megvizsgálta azokat a javaslatokat, amelyeket Lenin Sztálin címére küldött leveleiben kifejtett, 1922 május 25-én határozatot hozott a rádiólaboratórium finanszírozásáról a telefonhírmondók és a rádióvevőkészülékek gyártásának meggyorsítása végett. — *358*

80 Lenin „A «kettős» alárendeltségről és a törvényességről. Sztálin elvtársnak a Politikai Iroda számára" c. levelét az ügyészi felügyeletről szóló rendelet kidolgozásával kapcsolatban írta. A Központi Bizottság Politikai Irodája 1922 május 24-én megvizsgálta Lenin levelét és elfogadta javaslatát. A IX. Szovjetkongresszuson választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság III. ülésszaka május 26-án az albizottság beszámolója alapján Lenin javaslatának megfelelően jóváhagyta az ügyészi felügyeletről szóló rendeletet. — *360*

81 *Az V. Összoroszországi Szakszervezeti Kongresszus* Moszkvában, 1922 szeptember 17—22 között ülésezett. A kongresszuson 970 küldött vett részt 5 100 000 szervezett munkás képviseletében. A kongresszus az elnökség tiszteletbeli tagjává választotta Lenint. Lenin levelét a kongresszus első ülésén, 1922 szeptember 17-én olvasták fel. A kongresszus válaszul üdvözletet küldött Leninnek. — *367*

82 A „*Feljegyzést*" Lenin akkor írta, amikor az OK(b)P Központi Bizottságának októberi plénumán megvitatták a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége megalakulásának kérdését. Lenin betegsége miatt nem vehetett részt a plénum munkájában. A Központi Bizottság plénuma bizottságot nevezett ki, élén Sztálinnal, hogy irányítsa a

Szovjet Köztársaságok egységes szövetségi államban való egyesítésének előkészületeit. A Központi Bizottság 1922 december 18-i plénuma meghallgatta Sztálin elvtárs előadói beszédét a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége megalakulásának szerződéstervezetéről. A szerződésbe belefoglalták Leninnek azt a javaslatát, hogy a Szövetség Központi Végrehajtó Bizottsága élére a szövetségi köztársaságok számának megfelelően (Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság, Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság, Belorusz Szocialista Szovjet Köztársaság és a Kaukázusontúli Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság — Grúzia, Azerbajdzsán és Örményország) négy elnököt kell választani (lásd Sztálin Művei. 5. köt. 1951. 426. old.). — *369*

83 *Az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség V. Összoroszországi Kongresszusát* 1922 október 11 és 17 között tartották Moszkvában. A kongresszus Lenint díszelnökké választotta. Lenin üdvözletét a kongresszus első (ünnepi) ülésén olvasták fel, október 11-én. A válaszként küldött üdvözletben a komszomolecek megfogadták Vlagyimir Iljicsnek, hogy legyőzik a munkásosztály és a munkásifjúság útjában álló nehézségeket. A kongresszusi küldöttek levelükben arra kérték Lenint, nyujtson nekik segítséget az ifjúság kommunista nevelésében. — *371*

84 Ezt a kapituláns javaslatot, amely megtámadta az állami külkereskedelmi monopólium alapjait és kedvezett a nepmanoknak és a kulák elemeknek, Zinovjev és Kamenyev támogatásával Buharin és Szokolnyikov fogadtatta el a Központi Bizottság plénumán. A Központi Bizottság következő, decemberi plénuma Lenin útmutatásai alapján ismételten leszögezte, hogy a külkereskedelmi monopólium megingathatatlan (lásd Lenin levelét „A külkereskedelmi monopóliumról. Sztálin elvtársnak a Központi Bizottság plénuma számára“, ebben a kötetben 455—459. old.). — *372*

85 *A pénzügyi dolgozók összoroszországi kongresszusát* Moszkvában tartották 1922 október 22 és 28 között. A kongresszus Lenint díszelnökké választotta. Lenin levelét október 22-én olvasták fel a kongresszuson. — *376*

86 *Szovjet-Oroszország Barátainak Társasága (Amerikában)* 1921-ben alakult. A társaság, amelynek forradalom előtti

orosz emigránsok voltak a tagjai, anyagi eszközöket gyűjtött az oroszországi éhezők megsegítésére. Ez az amerikai imperialisták által üldözött társaság feladatának tekintette azt is, hogy a burzsoá sajtó hazug rágalomhadjáratának ellensúlyozására az igazságnak megfelelő képet fessen Szovjet-Oroszországról. 1922 nyarán a Társaság 21 traktort küldött Oroszországba. A Perm kormányzóságban dolgozó traktorosztag nagyjelentőségű volt abból a szempontból, hogy megmutatta a parasztságnak a gépesített földművelés előnyeit. Lenin szavait e traktorosztag jelentőségéről lásd Sztálin Művei. 11. köt. 1950. 203—204. old. — *377*

87 A *Szovjet-Oroszország Technikai Segítésére Alakult Társaság* az Északamerikai Egyesült Államokban és Kanadában alakult meg 1919-ben, orosz forradalom előtti emigránsok — munkások és technikusok — csoportjából. Lenin szavait e Társaság traktorosztagainak Tambov és Odessza kormányzóság szovhozaiban végzett munkája jelentőségéről lásd Sztálin Művei. 11. köt. 1950. 203. old. — *379*

88 A Távolkeleti Köztársaság csapatai 1922 október 25-én bevonultak Vlagyivosztokba és a partizánokkal együtt felszabadították a fehérgárdista és japán megszállás alól. A Tengermellék dolgozói Lenin táviratára válaszolva üdvözletet küldtek, amelyben megköszönték a Szovjet Kormány segítségét. — *380*

89 „*The Observer*“ („Figyelő“) — konzervatív angol vasárnapi lap; Londonban jelenik meg 1791 óta.

„*The Manchester Guardian*“ („Manchesteri Őrszem“) — angol burzsoá lap; Manchesterben jelenik meg 1821 óta. — *381*

90 A lausanne-i konferenciáról van szó, amely 1922 november 20 és 1923 július 24 között tanácskozott. — *383*

91 Urquhart angol nagyvállalkozóval az urali és szibériai ásványi kincsek kiaknázására vonatkozó koncessziós szerződés ügyében folytatott tárgyalásokról van szó. A szerződéstervezet megtárgyalása során Trockij, Zinovjev és Kamenyev síkraszállt az Urquhart javasolta uzsorafeltételek elfogadása mellett. A Népbiztosok Tanácsa az angol kormánynak Szovjet-Oroszországgal szemben folytatott ellenséges politikája és a szerződés uzsorafeltételei miatt 1922

október 6-án elvetette az Urquhart-szerződés tervezetét. — *385*

92 *A IX. Szovjetkongresszuson választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság IV. ülésszakát* 1922 október 23 és 31 között tartották. Lenin az ülésszak záróülésén mondott beszédet. — *388*

93 *„Petrogradszkaja Pravda“* („Petrográdi Igazság“) — napilap; 1918 április 2 óta jelenik meg. Kezdetben az OK(b)P Központi és Petrográdi Bizottságának sajtószerve volt. Ugyanez év júniusától kezdve az OK(b)P Központi, Északiterületi és városi bizottságainak, majd a párt kormányzósági és városi bizottságának lapja lett. 1924 januárban nevét „Leningradszkaja Pravdá“-ra változtatták. — *395*

94 *A kommunista szövetkezeti tagok első nemzetközi konferenciáját* Moszkvában 1922 november 1 és 6 között tartották. A konferencián résztvettek Szovjet-Oroszország, Németország, Franciaország, Olaszország, Svájc, Finnország, Ausztria, Bulgária, Svédország, Norvégia, Dánia, Lengyelország, Észtország, Litvánia, Ukrajna, Örményország, Grúzia, Azerbajdzsán, a Távolkeleti Köztársaság és Ausztrália képviselői. A konferencia határozatot fogadott el a kommunistáknak a szövetkezeti mozgalomban követendő taktikája kérdésében. A határozat kötelezte a kommunistákat, hogy harcoljanak a szövetkezetek semlegessége ellen és meghatározta, mi a szövetkezetek szerepe a proletariátus általános politikai és gazdasági feladatainak megvalósításában. A konferencia díszelnökké választotta Lenint és üdvözletet küldött neki. Lenin válaszul küldött üdvözletét 1922 november 2-án olvasták fel. — *397*

95 *A statisztikusok IV. összoroszországi kongresszusát* Moszkvában, 1922 november 3 és 12 között tartották. A kongresszus díszelnökké választotta Lenint és üdvözlő táviratot küldött neki. Lenin választáviratát a kongresszus második ülésén, november 5-én olvasták fel. — *398*

96 *Moszkva és Moszkva kormányzóság pártonkívüli munkásnőinek és parasztnőinek konferenciáját* 1922 november 6-án tartották. A konferencián több mint 2 000 küldött vett részt. A konferencián választott küldöttség meglátogatta Lenint

és kérte, hogy mondjon beszédet a konferencián. Lenin e küldöttségnek adta át üdvözlő levelét. — *409*

97 Lenint a gyár munkásai meghívták, hogy az Októberi Szocialista Forradalom ötödik évfordulója alkalmából rendezett gyűlésükön mondjon beszédet; Lenin e meghívásra válaszolt ebben a levélben. A volt Mihelszon-gyár nevét később Vlagyimir Iljics-gyárra változtatták. — *410*

98 Lenint az „Elektroperedacsa" állami erőmű (az erőművet később R. E. Klasszon mérnökről, építőjéről nevezték el) munkásai és alkalmazottai meghívták, hogy mondjon beszédet az Októberi Szocialista Forradalom ötödik évfordulója alkalmából rendezett klubavató ünnepélyükön; e meghívásra válaszolt Lenin ebben a levélben. — *411*

99 A klinci Sztodolszkaja-posztógyár munkásai 1922 november 3-án üdvözölték Lenint abból az alkalomból, hogy gyárukat róla nevezték el. A gyár munkásainak képviselői üdvözlő levél kíséretében maguk gyártotta posztót vittek ajándékba Leninnek. Lenin ebben a levélben válaszolt a gyár munkásainak üdvözletére. — *412*

100 *A Kommunista Internacionále IV. Kongresszusát* 1922 november 5 és december 5 között tartották. A kongresszust Petrográdon nyitották meg, további üléseit, 1922 november 9-től kezdve, Moszkvában tartották. A kongresszuson 408 küldött vett részt, közülük 343 küldött szavazati joggal, különböző országok 58 kommunista szervezetének képviseletében. Ezenkívül jelen voltak a kongresszuson az Olasz Szocialista Párt, az Izlandi Munkáspárt, a Mongol Forradalmi Néppárt, a Kommunista Ifjúsági Internacionále, a Szakszervezeti Internacionále, a Nemzetközi Nőszövetség Titkársága, a Nemzetközi Munkássegély és az Északamerikai Egyesült Államokban élő szervezett négerek képviselői. A kongresszus elfogadta az OK(b)P által a munkások egységfrontjáról kidolgozott téziseket, jóváhagyta a Kommunista Internacionále taktikájáról, a szakszervezeti mozgalomban működő kommunisták feladatairól, a keleti kérdésről szóló téziseket, határozatot hozott az oroszországi szocialista forradalomról, a Kommunista Ifjúsági Internacionáléról stb.

Lenin „Az oroszországi forradalom öt éve és a világforradalom távlatai" c. német nyelven elmondott előadói

beszédét a kongresszus november 13-i, reggeli ülésén hallgatták meg. — *413*

101 Lenin „A «baloldali» gyerekességről és a kispolgáriasságról" c. cikkére gondol (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 323—355. old.). — *417*

102 *Az Összoroszországi Mezőgazdasági Kiállítást* a IX. Összoroszországi Szovjetkongresszus határozata értelmében 1922 őszén kellett volna megnyitni. A kiállítás megszervezésével és a rossz termés következményeinek kiküszöbölésével kapcsolatos sok munka miatt azonban a kiállítás megnyitását 1923-ra halasztották. A kiállítást 1923 augusztus 19-én nyitották meg Moszkvában, és „A Szovjetunió Első Mezőgazdasági és Kusztáripari Kiállításá"-nak nevezték el. — *433*

103 *„Clarté" („Világosság") csoport* — Henri Barbusse csoportja. Ez a csoport alapította Franciaországban a „Republikánus Frontharcosok Szövetségét". A csoport, ugyancsak „Clarté" címmel, folyóiratot adott ki (a folyóirat megszakításokkal 1919-től 1928-ig jelent meg Párizsban). A csoporthoz olyan kiváló írók tartoztak, mint: Anatole France, Vaillant-Couturier, Stephan Zweig, H. G. Wells és mások. — *434*

104 Lenin a Moszkvai Szovjetnek a moszkvai kerületi Szovjetek plénumaival együtt tartott plénumán 1922 november 20-án este mondta el beszédét. Ez volt Lenin utolsó beszéde. — *435*

105 Lenin a Távolkeleti Köztársaság Népgyűlésének a Távolkeleti Köztársaság és az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság újraegyesítéséről szóló határozatára gondol, amelyet 1922 november 14-én fogadtak el. A határozatról szóló közleményt 1922 november 15-én tették közzé az ujságokban. — *436*

106 *A Szovjet-alkalmazottak Szakszervezetének V. Összoroszországi Kongresszusát* 1922 november 16 és 21 között tartották Moszkvában. A Szovjet-alkalmazottak Szakszervezetének VI. Tver-kormányzósági kongresszusa Lenint tiszteletbeli küldötté választotta a kongresszusra. A Szovjet-alkalmazottak Szakszervezetének V. Összoroszországi Kongresszusa díszelnökké választotta Lenint és üdvözletet küldött neki. — *444*

107 *A Közoktatási Dolgozók Szakszervezetének IV. Összoroszországi Kongresszusát* 1922 november 21 és 26 között Moszkvában tartották. A kongresszus díszelnökké választotta Lenint és üdvözletet küldött neki. Lenin válaszlevelét a kongresszus 1922 november 26-i reggeli ülésén olvasták fel. — *445*

108 *A Kommunista Ifjúsági Internacionále III. Kongresszusát* Moszkvában tartották 1922 december 4 és 16 között. A kongresszuson különböző országok 38 ifjúsági szervezetének 121 küldötte vett részt. Lenin üdvözlő levelét a kongresszus megnyitásakor olvasták fel. A kongresszus levélben válaszolt Leninnek. — *446*

109 A *Hágai Nemzetközi Békekongresszust*, amelyet 1922 december 10 és 15 között tartottak, a munkástömegek nyomására az Amszterdami Szakszervezeti Internacionále hívta egybe a háborús veszély elleni harc céljából. A szovjet küldöttség, amelyet a szakszervezetek és szövetkezetek forradalmi érzelmű munkásainak követelésére hívtak meg a kongresszusra, a kongresszus opportunista többségének ellenállása ellenére Lenin utasításai szellemében kifejtette a proletariátus feladatait a háborúval kapcsolatban. A kongresszus a szovjet küldöttség által javasolt akcióprogrammot elvetette. — *447*

110 Lenin a *„Néhány szó N. J. Fedoszejevről“* c. cikket az Isztpart kérésére írta egy N. J. Fedoszejev forradalmi tevékenységének (1871—1898) szentelt külön gyüjtemény számára. N. J. Fedoszejev számos marxista művet írt a narodnyikok és elsősorban N. K. Mihajlovszkij ellen (lásd N. J. Fedoszejev levelei N. K. Mihajlovszkijhoz a „Proletarszkaja Revoljucija“ [„Proletárforradalom“] c. folyóirat 1933. 1. számában, 178—233. old., oroszul). Lenin és N. J. Fedoszejev levelezése, amelyről Lenin cikkében beszél, nem került elő. — *452*

111 Lenin 1893 augusztus végén tartózkodott Vlagyimirben. — *452*

112 *A VII. Összukrajnai Szovjetkongresszust* Harkovban tartották 1922 december 10 és 14 között. A kongresszus egyik legfontosabb határozata az volt, amelyet M. V. Frunze előadói beszéde alapján a Szovjet Köztársaságoknak szövetség-

ben való egyesüléséről fogadott el. Lenin táviratát a kongresszus megnyitásának napján, december 10-én olvasták fel. A kongresszus Lenint az Összukrajnai Központi Végrehajtó Bizottság tiszteletbeli tagjává választotta és válaszképpen üdvözlő táviratot küldött neki. — *454*

113 Lenin „A külkereskedelmi monopóliumról" szóló levelét az OK(b)P Központi Bizottsága 1922 december 18-ra összehívott plénumának írta, amelynek munkájában betegsége miatt nem vehetett részt. A Központi Bizottság plénuma leleplezte Buharin és Szokolnyikov kapituláns álláspontját, és hangsúlyozta, hogy fenn kell tartani a külkereskedelmi monopóliumot s a Külkereskedelmi Népbiztosság tudtán kívül semilyen engedményt nem szabad tenni az egyes árukategóriák behozatala és kivitele terén. A XII. pártkongresszus, amely 1923 április 17 és 25 közt ülésezett, s amelyen Lenin betegsége miatt szintén nem vehetett részt, elutasította a kapitulánsoknak a külkereskedelmi monopólium megrendítésére irányuló akcióit, és e kérdésben a következő határozatot hozta: „A kongresszus nyomatékosan leszögezi, hogy a külkereskedelmi monopólium sérthetetlen és annak bármilyen megkerülése vagy érvényesítésében tanusított bármilyen ingadozás megengedhetetlen; a kongresszus ezért megbízza az új Központi Bizottságot, hogy rendszeresen tegyen lépéseket a külkereskedelmi monopólium rendszerének erősítése és fejlesztése érdekében" (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 472. old., oroszul). — *455*

114 *A X. Összoroszországi Szovjetkongresszus*, amelyen Lenin nem vehetett részt betegsége miatt, 1922 december 23 és 27 között ülésezett Moszkvában. A kongresszuson 2 215 küldött vett részt, köztük 488 a Kaukázusontúli Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság, az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság és a Belorusz Szocialista Szovjet Köztársaság képviseletében. A X. Szovjetkongresszus meghallgatta Sztálin előadói beszédét a Szovjet Köztársaságok egyesüléséről (lásd Sztálin Művei. 5. köt. 1951. 157—168. old.), elfogadta az általa javasolt határozattervezetet a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulásáról és jóváhagyta a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének I. Szovjetkongresszusára delegált küldöttség összetételét.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének I. Szovjetkongresszusa 1922 december 30-án ült össze. Lenin ezen a kongresszuson betegsége miatt nem jelent meg; a kongresszus Lenint díszelnökké választotta és üdvözletet küldött neki. Lenin és Sztálin javaslatára a kongresszuson megalakították a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét. A kongresszus meghallgatta Sztálin előadói beszédét a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulásáról (lásd Sztálin Művei. 5. köt. 1951. 169—172. old.), egyhangúlag elfogadta a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulásáról szóló kiáltványt és szerződést, és megbízta a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Központi Végrehajtó Bizottságának következő ülésszakát, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének II. Szovjetkongresszusára készítse elő a kiáltvány és a szövetségi szerződés végleges szövegét. — *460*

115 Lenin „A «baloldali» gyerekességről és a kispolgáriasságról" c. cikkére gondol (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 323—355. old.). — *472*

116 Lenin itt nyilvánvalóan Marx „Polgárháború Franciaországban" c. művéből és Kugelmannhoz 1871 április 12-én írott leveléből idéz (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1949. 1. köt. 505. old.; 2. köt. 462. old.). — *476*

117 Lásd Marx 1856 április 16-i levelét Engelshez (Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 100—101. old.). — *476*

118 Lenin a „*Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet*" és folytatását, az „*Inkább kevesebbet, de jobban*" c. cikkeket a XII. pártkongresszusra írta.

Az OK(b)P XII. kongresszusa, amely 1923 április 17 és 25 között ülésezett, határozataiban figyelembe vette Lenin minden útmutatását, melyeket legutolsó cikkeiben és leveleiben kifejtett. A kongresszus külön határozatot hozott „A Munkás-Paraszt Felügyelet és a Központi Ellenőrző Bizottság feladatairól", továbbá a Központi Ellenőrző Bizottság és a Munkás-Paraszt Felügyelet Népbiztossága szervei munkájának egyesítéséről (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 498—501, 502. old., oroszul). — *482*

V. I. LENIN

ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK DÁTUMAI

(1921 augusztus—1924 január)

1921

Augusztus 16 és szeptember 1. Lenin a Központi Statisztikai Hivatalnak küldött leveleiben utasításokat ad az ipari és mezőgazdasági statisztika megszervezésére vonatkozóan.

Augusztus 20. Lenin megírja „Új idők, régi hibák új köntösben" c. cikkét.

Augusztus 31. Lenin utasítja a tőzeg hidraulikus kitermelésére alakított bizottságot, hogy próbálja ki a tőzeg gyári úton történő víztelenítésére szolgáló találmányt.

Augusztus—szeptember. Lenin irányítja a VIII. Összoroszországi Elektrotechnikai Kongresszus előkészítését.

Augusztus—december. Lenin utasítja a Legfőbb Népgazdasági Tanácsot, a Közlekedésügyi Népbiztosságot, a Pénzügyi Népbiztosságot, a Közellátásügyi és más népbiztosságokat, hogy a kasirai és a volhovi erőmű-építkezések számára biztosítsanak munkaerőt és minden szükséges anyagot.

Szeptember 1. Lenin levelet ír az „Ekonomicseszkaja Zsizny" c. lap szerkesztőségének a lap fő feladatairól a népgazdaság problémáinak megvilágítása terén.

Szeptember 3. Lenin az Igazságügyi Népbiztosságnak írott levelében utasításokat ad a bürokratizmus elleni harc rendszabályairól.

Szeptember 5. Lenin az OK(b)P Központi Bizottsága Statisztikai Osztályának írott levelében utasításokat ad a szovjetapparátusban dolgozó vezető pártkáderek elosztásáról szóló nyilvántartás megszervezésére vonatkozóan.

Szeptember 15. Lenin az OK(b)P Központi Bizottsága elé terjeszti az ajánlások módjáról szóló körlevél tervezetét a párttisztítással kapcsolatban.

Szeptember 19. Lenin beszélget az amerikai munkások küldötteivel, akik azért jöttek Oroszországba, hogy termelési és technikai segítséget nyujtsanak; Lenin levelet ír V. V. Kujbisevnek, az OK(b)P Központi Bizottsága titkárának, hogy munkatelepet szervezzen számukra a Kuznyeck-medencében.

Szeptember 20. Lenin „A párttisztításról" c. cikkét írja.

Szeptember 27. Lenin megírja „A Munkás-Paraszt Felügyelet feladatainak, e feladatok értelmezésének és teljesítésének kérdéséhez" c. cikkét.

Szeptember 30. Lenin elnököl a Munka és Honvédelem Tanácsa bizottságának ülésén, amely a vasúti közlekedés fűtőanyag-ellátásának kérdését vizsgálja meg.

Lenin elnököl a Munka és Honvédelem Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket vitatják meg: a gabonakészletek elosztásának terve az 1921—1922. évre; a donyeci szénipar, a bakui és grozniji ásványolajipar helyreállítására és fejlesztésére irányuló intézkedések; talajjavítási munkálatok a Moszkva-kormányzósági szovhozokban stb.

Október 4. Lenin elnököl a Népbiztosok Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket vitatják meg: a terményadó begyüjtése érdekében teendő intézkedések kidolgozása; az új rubel forgalombahozásának módja és határideje;

az OSzFSzK Állami Bankjának megalapítása stb.

Október 8. Lenin üdvözletet küld a VIII. Összoroszországi Elektrotechnikai Kongresszus elnökségének.

Lenin elnököl az OK(b)P Központi Bizottságának plénumán, amelyen a következő kérdéseket tárgyalják meg: a pénzügyi politika; az árucsere és a szövetkezetek; a párttisztítás; a felelős funkcionáriusok nyilvántartása és elosztásuk rendje — Lenin javaslattervezetet terjeszt be; a Közoktatásügyi Népbiztosság; a Kommunista Internacionálé; a külpolitikai helyzet.

Lenin megírja az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának utasításait arra vonatkozóan, hogy Ukrajnában cukorrépavetés céljára földet kell juttatni a cukorgyáraknak.

Október 14. Lenin megírja „Az Októberi Forradalom negyedik évfordulójára" c. cikkét.

Október 17. Lenin a Politikai Népművelési Bizottságok II. Összoroszországi Kongresszusán beszédet mond: „Az új gazdasági politika és a politikai népművelési bizottságok feladatai".

Lenin utasításokat ad a Pénzügyi Népbiztosságnak a pénzreform végrehajtásának előkészítésére vonatkozóan.

Október 21. Lenin elnököl a Munka és Honvédelem Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket vitatják meg: „A Munka és Honvédelem Tanácsa számára készített grafikonok atlasza" az iparra, mezőgazdaságra, közlekedésre stb. vonatkozó statisztikai adatokkal — tervezetét Lenin terjesztette elő; kölcsön az Azerbajdzsán Szovjet Köztársaságnak a Muganiban végzendő talajjavítási munkálatokra; a murmanszki és petrográdi kikötők kérdése stb.

Október 22. Lenin jelen van a Moszkvai Zootechnikai Főiskola (Butirai-tanya) tangazdaságában a villanyeke kipróbálásakor.

Október 24. Lenin levélben utasítja N. A. Szemasko egészségügyi népbiztost, hogyan szervezze meg a lakások egészségügyi viszonyai megjavításának hetét és követeli, hogy Moszkvában példás tisztaságot teremtsenek.

Október 29. Lenin „Az új gazdasági politikáról" címmel előadói beszédet mond a VII. Moszkva-kormányzósági Pártkonferencián, majd elmondja a zárszót.

November 3. Lenin megbízza a Népbiztosok Kistanácsát, hogy sürgősen vizsgálja meg a Mongol Népköztársasággal kötendő szerződés tervezetét.

November 4. Lenin elnököl a Munka és Honvédelem Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket tárgyalják meg: az Állami Tervbizottság albizottságának munkája Oroszország új közigazgatási felosztásával kapcsolatban; turbinák rendelése a volhovi erőmű számára; a Kara-tengeri expedíció stb.

November 5. Lenin megírja „Az arany jelentősége most és a szocializmus teljes győzelme után" c. cikkét.

Lenin fogadja a Mongol Népköztársaság küldöttségét.

November 6. Lenin felszólal a Prohorov-gyár munkásainak az Októberi Szocialista Forradalom negyedik évfordulója alkalmából rendezett ünnepi gyűlésén.

November 7. Lenin beszédet mond a Hamovnyiki kerület munkásainak, munkásnőinek, vöröskatonáinak és ifjúságának az Októberi Szocialista Forradalom negyedik évfordulója alkalmából rendezett ünnepi gyűlésén.

Lenin beszédet mond a 3. számú „Elektroszila“ (volt „Dinamo“) gyár munkásainak az Októberi Szocialista Forradalom negyedik évfordulója alkalmából rendezett ünnepi gyűlésén.

November 10. Lenin elnököl a Népbiztosok Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket vitatják meg: a tudósok életkörülményeinek megjavítása; a bérpolitika stb.

Lenin fogadja Wilhelm Piecket és Fritz Heckertet, és a Német Kommunista Párt helyzetéről beszélget velük.

November 16. Lenin előszót ír „Az új gazdasági politika kérdéséhez“ c. brosúrához.

Legkorábban november 17. Lenin üdvözletet küld az Azerbajdzsáni Szovjet Köztársaság Népbiztosai Tanácsának az Azerbajdzsáni Állami Bank megnyitása alkalmából.

November 18. Lenin elnököl a Népbiztosok Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket tárgyalják meg: pénzügyi és bankjegykibocsátási terv az 1922-es évre — Lenin kiegészítést terjeszt be a határozati javaslathoz; az új gazdasági politika törvényhozásának rendszerezésére alakult bizottság összetétele stb.

Lenin elnököl a Munka és Honvédelem Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket tárgyalják meg: a kasirai erőmű üzembehelyezése; az élelmiszertartalékalap stb.

November 22. Lenin és Sztálin levélváltása a bérbeadott vállalatoknál történt visszaélések és lopások elleni intézkedésekről.

November 23. Lenin utasítja az Állami Tervbizottságot, hogy dolgozza ki az ivanovo-voznyeszenszki erőmű felépítése és üzembehelyezése meggyorsításának tervét.

November 25. Lenin elnököl a Munka és Honvédelem Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket tárgyalják meg: a bányászat és az arany- és platinaipar; az önálló gazdaságos elszámolás bevezetése az ásványolajiparban; a munka fokozása az urali és a szibériai bányákban; a Moszkva-vidéki szénmedence bányászainak ellátása stb.

November 28. Lenin megírja javaslattervezetét a kaukázusontúli köztársaságok föderációjának megalakításáról és elküldi Sztálinnak. Az OK(b)P Központi Bizottsága november 29-én a Sztálin által javasolt és Lenin által elfogadott módosítással jóváhagyja Lenin javaslatát.

November 28 és 30. Lenin összeállítja a Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa elnökhelyetteseinek munkájára vonatkozó rendelettervezetet.

November 29. Lenin beszédet mond az I. Moszkva-kormányzósági mezőgazdasági kongresszuson.

November 30. Lenin aláírja a Munka és Honvédelem Tanácsának határozatát arról, hogy favetőmagkészletet kell gyűjteni az erdősítés biztosítására, a homok és a vízmosások megkötésére és hógyűjtő sávok létesítésére.

December 5. Lenin levelet ír az amerikai elvtársaknak abból az alkalomból, hogy az Amerikai Egyesült Államokban kiadták „Újabb adatok a mezőgazdasági kapitalizmus fejlődéstörvényeiről. I. füzet. Kapitalizmus és mezőgazdaság az Amerikai Egyesült Államokban" c. művét, és kéri, hogy küldjék meg neki az 1920-as népszámlálás hivatalos adatait.

December 6. Lenin levélben kéri Gorkijt, kérje fel Bernard Shaw-t és Wells-t, hogy vegyenek részt az oroszországi éhezők segítésének megszervezésében.

Lenin megjegyzéseket ír a Kommunista Internacionálénak az egységfrontról szóló téziseihez.

Lenin betegszabadságot kap és a moszkvakörnyéki Gorkiba utazik.

December 11. Lenin megírja „A Francia Kommunista Párt agrártéziseiről" c. cikkét.

December 16. Lenin utasítja a Közoktatásügyi Népbiztosságot, hogy az oroszországi filmügyek megszervezése kérdésének kidolgozására alakítson bizottságot.

December 17. Lenin hozzákezd a IX. Összoroszországi Szovjetkongresszuson a kormány működéséről tartandó beszámoló előkészítéséhez, bekéri a népbiztosságoktól a szükséges tájékoztató anyagot.

December 19. Lenin levelet ír a Politikai Iroda tagjainak a párttisztításról és a pártba való felvétel feltételeiről.

December 31. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának ülésén.

A Központi Bizottság Politikai Irodája határozatot hoz arról, hogy Leninnek 1922 január 1-től kezdődően 6 heti szabadságot engedélyez.

1921 december—1922 január. Lenin többízben a Moszkva melletti Kosztyinóba utazik pihenni.

1922

Január 3. Lenin megbízza a Népbiztosok Tanácsának ügyintézőségét, hogy állapítsa meg az állami szubvencióban nem részesülő vállalatok és intézmények adatszolgáltatásának és mérlegkészítésének rendjét, szervezze meg, hogy minden kereskedelmi vállalat adatokat szolgáltasson az Állami Banknak.

Január 9 és 12 között. Lenin megírja az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának az új gazdasági politikáról szóló utasítása tervezetét.

Január 12. Lenin levelet vált Sztálinnal az OK(b)P Központi Bizottságának azzal a körlevél-tervezetével kapcsolatban, amely kifejti a turkesztáni kommunisták feladatait a nemzeti politika terén az új gazdasági politika viszonyai között.

Lenin üdvözletet küld „Dagesztán dolgozóihoz".

Január 17. Lenin levelet ír D. I. Kurszkij igazságügyi népbiztosnak a bürokrácia elleni harcról.

Január 19. Lenin levelet ír Sztálinnak, és javasolja, hogy az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodája hozzon határozatot 15 millió pud gabona külföldről való beszerzésére vonatkozóan.

Január 20. Lenin megbízza a Népbiztosok Tanácsának ügyintézőségét, hogy sürgősen küldje meg minden népbiztosnak az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának az új gazdasági politikáról szóló utasítását.

Lenin javasolja, hogy a népbiztosságok munkájának ellenőrzésével Sztálint bízzák meg.

Január 24, február 15, 20, 21 és 27. Lenin A. D. Cjurupának írott leveleiben utasításokat ad a Népbiztosok Tanácsa, a Munka és Honvédelem Tanácsa és a Népbiztosok Kistanácsa munkájának átszervezésére vonatkozóan.

Január 27. Lenin levelet ír V. M. Molotovnak az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának tagjai számára és azt javasolja, hogy M. I. Kalinyin utazzon Ukrajnába és gyűjtsön élelmiszert az éhezők megsegítésére.

A IX. Szovjetkongresszuson választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság rendkívüli ülésszaka Lenint a génuai konferenciára induló szovjet küldöttség elnökévé nevezi ki.

Január—március. Lenin előkészíti és kidolgozza a fő utasításokat a génuai konferenciára összeállított szovjet küldöttség számára.

Február 2. Az OK(b)P Központi Bizottságának Politikai Irodája a XI. pártkongresszusig meghosszabbítja Lenin szabadságát.

Február 13. Lenin levelet ír Ordzsonikidze elvtársnak a grúz Vörös Hadsereg megerősítéséről.

Február 15, 18, 22 és 28. Lenin a Pénzügyi Népbiztossághoz, A. D. Cjurupához és az Állami Bankhoz intézett leveleiben kijelöli az Állami Bank feladatait az új gazdasági politika viszonyai között.

Február 20 és 28. Lenin D. I. Kurszkijnak írt leveleiben útmutatásokat ad az Igazságügyi Népbiztosság munkájára és a polgári törvénykönyv kidolgozására vonatkozóan.

Február 22. Lenin levelet ír V. M. Molotovnak az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának tagjai számára a polgári törvénykönyv kidolgozásának kérdéséről.

Február 28. Lenin feljegyzést ír Sztálinnak arról, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet Népbiztossága dolgozzon ki egy rendelettervezetet a Munkás-Paraszt Felügyeletnek a magánvállalatok feletti ellenőrzéséről.

Február vége. Lenin „Egy ujságíró jegyzetei. Magas hegyek megmászásáról, a csüggedés káros és a kereskedelem hasznos voltáról, a mensevikekhez való viszonyról stb.“ c. cikkét írja.

Március 1. Lenin a Szövetkezeti Központhoz írott levelé-

ben körvonalazza a szövetkezetek feladatait az új gazdasági politika viszonyai között.

Március 3. Lenin az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának tagjaihoz írt levelében javasolja, hogy vessék el Szokolnyikovnak az élelmiszerek külföldről való szabad behozatalára vonatkozó javaslatát, és követeli, hogy tegyenek erélyes intézkedéseket a külkereskedelmi monopólium megszilárdítása érdekében és vizsgálják meg a külföldi konzervvásárlás körüli bürokratikus huzavona ügyét.

Lenin leveleket ír V. M. Molotovnak az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának tagjai számára, s ezekben bírálja Szokolnyikovnak a pénzügyi programm alaptételeiről a XI. pártkongresszus számára összeállított téziseit, és javasolja, hogy fogadják el a külkereskedelmi monopólium megszilárdításáról szóló téziseket.

Március 6. Lenin beszédet mond az V. összoroszországi vasmunkás-kongresszus kommunista frakciójának ülésén „A Szovjet Köztársaság nemzetközi és belső helyzetéről".

Március 10. Lenin meghatalmazza a Népbiztosok Tanácsának ügyintézőségét, hogy tegyen intézkedéseket a Moszkvai Nyilvános Könyvtár (ma: a Szovjetunió Lenin Renddel kitüntetett Állami Lenin Könyvtára) normális munkafeltételeinek megteremtésére.

Március 12. Lenin „A harcos materializmus jelentőségéről" c. cikkét írja a „Pod Znamenyem Markszizma" számára.

Március 16. Lenin levelet ír V. M. Molotovnak az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának tagjai számára, amelyben megbírálja Preobrazsenszkijnek a falusi munkáról összeállított téziseit, és javasolja, hogy vessék el ezeket a téziseket; javasolja, hogy a falusi

munkatapasztalatok tanulmányozása végett hívják össze tanácskozásra a XI. pártkongresszus küldötteit.

Lenin utasítja a Népbiztosok Tanácsának ügyintézőségét, hogy a Központi Statisztikai Hivatal a kidolgozott ütemterv szerint terjessze fel a Népbiztosok Tanácsának a beszámoló statisztikai adatokat.

Március 17. Lenin levelet ír E. Vanderveldének válaszul a II. és a II½ Internacionále vezéreinek arra a kísérletére, hogy beavatkozzanak a jobboldali eszerek perébe.

Lenin utasítja a Népbiztosok Tanácsának ügyintézőségét, hogy biztosítsa a filmügyek és a rádió- és telefonügyek fejlesztésére vonatkozó útmutatásának megvalósítását.

Március 18. Lenin előszót ír I. I. Sztyepanov „Az OSzFSzK villamosítása a világgazdaság átmeneti szakaszával kapcsolatban“ c. könyvéhez.

Március 21. Lenin levelet ír Sztálinnak a Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa elnökhelyetteseinek munkájáról.

Március 23. Lenin a V. M. Molotovnak küldött levelében azzal a kéréssel fordul az OK(b)P Központi Bizottsága plénumához, hogy betegsége miatt mentsék fel a Központi Bizottság plénumán való részvétel alól, és vázolja az OK(b)P Központi Bizottságának a XI. pártkongresszuson tartandó politikai beszámolója tervét.

Lenin üdvözletet ír a „Bednota“ c. ujságnak a lap négyéves jubileuma alkalmából.

Március 24. Lenin V. M. Molotovnak küldött levelében megvitatás végett az OK(b)P Központi Bizottságának plénuma elé terjeszti az új párttagok felvételének feltételeiről szóló javaslatát.

Március 26. Lenin újabb levelet küld V. M. Molotovnak az új párttagok felvételének feltételeiről, s kéri, hogy elolvasás végett adja át a levelet az OK(b)P Központi Bizottsága minden tagjának.

Március 31. Lenin levelet ír D. I. Kurszkij igazságügyi népbiztosnak a találmányi bizottság bürokratikus ügyintézéséről.

Március 27— április 2. Lenin vezeti az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt XI. Kongresszusának munkáját.

Március 27. Lenin megnyitja a kongresszust és elmondja az OK(b)P Központi Bizottságának politikai beszámolóját.

Március 28. Lenin a kongresszuson zárszót mond az OK(b)P Központi Bizottságának politikai beszámolójához.

Április 1. Lenin utasításokat ad a XI. kongresszus mezőgazdasági szekciójának a kongresszus falusi munkáról szóló határozati javaslatának összeállításához.

Április 2. Lenint a kongresszuson az OK(b)P Központi Bizottságának tagjává választják. Lenin beszédet mond a kongresszus záróülésén.

Április 3. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága plénumának munkájában.

Az OK(b)P Központi Bizottságának plénuma Sztálint Lenin javaslatára a párt Központi Bizottságának főtitkárává választja.

Sztálinnak az OK(b)P Központi Bizottsága főtitkárává való megválasztásával kapcsolatban Lenin javaslatot terjeszt elő a Központi Bizottság Titkárságának munkájáról, és javasolja, hogy Sztálin számára teremtsék meg a vezető munkához szükséges feltételeket.

Április 6. Lenin levélben utasítja G. M. Krzsizsanovszkijt, hogy haladéktalanul erélyesen lásson hozzá a kurszki vasérctelepek feltárásához.

Április 6 és 10. Lenin V. V. Adoratszkijnak küldött leveleiben útmutatásokat ad a Marx—Engels Intézet számára Marx és Engels válogatott leveleinek kiadására vonatkozólag.

Április 9. Lenin „Túlságosan nagy árat fizettünk" c. cikkét írja.

Április 11. Lenin megírja a Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa elnökhelyetteseinek munkájáról szóló határozattervezetet.

Április 12. Lenin levelet ír a „Pravda" és az „Izvesztyija" szerkesztőségének. A levélben útmutatásokat ad a helyi tapasztalatok tanulmányozásának megszervezésére, s a vidéki szervek és a vidéki funkcionáriusok eredményeinek népszerűsítésére vonatkozóan.

Április 15. Lenin levelet ír Sztálinnak az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodája számára az „Adalékok a francia-orosz viszonyok történetéhez. 1910—1914" c. könyvről.

Április 23. A dr. Sz. P. Botkin-kórházban Leninen műtétet hajtanak végre, testéből eltávolítják a revolvergolyót.

Április 28. Lenin előszót ír a „Régi cikkek az újakhoz közelálló témákról. Előszó az 1922-es kiadáshoz" c. brosúrához.

Lenin táviratot küld az Aznyefty munkásainak és mérnökeinek Bakuba, és köszönetét fejezi ki a Szurahani Olajtelepeken kiütött tűz lokalizálásában tanusított hősiességükért.

Május 2. Lenin megírja „A «Pravda» megalapításának tizedik évfordulójára" c. cikkét.

Lenin levelet ír Sztálinnak az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának tagjai számára, valamint a Pénzügyi Népbiztosságnak és a Népbiztosok Tanácsának a pénzügyi helyzet megszilárdításának szükségességéről.

Május 5. Lenin megírja a „Levelet I. V. Sztálinnak a Politikai Iroda tagjai számára. Válasz a Népbiztosok Tanácsa elnökhelyetteseinek munkájára vonatkozó megjegyzésekre".

Május 15. Lenin tanulmányozza az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének tervezetét és azt javasolja, hogy terjesszék ki a főbelövés alkalmazását a mensevikek és eszerek ellenforradalmi bűntettei esetében.

Május 15 vagy 16. Lenin összeállítja az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságnak a génuai konferencián résztvett küldöttség jelentéséről szóló határozata tervezetét.

Május 16. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága plénumának munkájában.

Május 17. Lenin megírja a büntetőtörvénykönyv kiegészítő paragrafusának tervezetét az ellenforradalmi pártokkal szemben alkalmazandó terror kérdésében, és elküldi D. I. Kurszkij igazságügyi népbiztosnak.

Lenin levélben utasítja a közoktatásügyi népbiztost, hogy szállíttassa le a könyvek árát és ezzel tegyék a könyveket hozzáférhetővé a nagytömegek számára.

Május 19. Lenin leveleket ír Sztálinnak a rádiótechnika fejlesztéséről.

Május 20—október 1. Lenin a moszkvakörnyéki Gorkiban él.

Május 20. Lenin levelet ír Sztálinnak az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodája számára

„A «kettős» alárendeltségről és a törvényességről".

Május 26. Lenin egészségi állapota rosszabbodik.

Június közepe. Lenin egészségi állapota némileg javul.

Július 11. Lenin Sztálinnal találkozik Gorkiban.

Július 12. Lenin Gorkiból értesíti a Népbiztosok Tanácsának titkárságát gyógyulásáról, és kéri, hogy küldjenek neki könyveket.

Augusztus 5. Lenin Sztálinnal találkozik Gorkiban; megbízza, hogy az OK(b)P XII. Összoroszországi Konferenciájának adja át köszönetét a neki küldött üdvözletért, és azt a reményét fejezi ki, hogy a közeljövőben ismét visszatér munkájához.

Augusztus 30. Lenin Sztálinnal találkozik Gorkiban.

Augusztus vége—szeptember eleje. Lenin megírja: „Egy kanál kátrány egy hordó mézben" c. cikkét.

Szeptember 9 és 13 között. Lenin véleményezés végett elküldi Sztálinnak a szakszervezetek küszöbönálló V. összoroszországi kongresszusához írt üdvözlete vázlatát.

Szeptember 12 és 19. Lenin Sztálinnak és az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodája tagjainak küldött leveleiben állást foglal az Urquhart-koncesszióra vonatkozó szerződés megerősítése ellen.

Szeptember 17. Lenin a Donyec-medencének és Bakunak nyujtandó pénzügyi segítségről ír a Népbiztosok Tanácsának.

Lenin üdvözlő levelet küld a Szakszervezetek V. Összoroszországi Kongresszusának.

Szeptember 25. Lenin érdeklődik az Igazságügyi Népbiztos-

ságnál, hogyan haladnak a Szovjethatalom által hozott törvények gyüjteményes kiadásának előkészítő munkálatai.

Október 2. Lenin visszatér Moszkvába és újra bekapcsolódik a munkába.

Október 3. Lenin gyógyulása után elnököl a Népbiztosok Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket tárgyalják meg: az októberi munkabéralap; a moszkvai alkalmazottak egynapos összeírásának végrehajtása; a halgazdálkodás vezetésének megszervezése stb.

Október 5. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága plénumának munkájában.

Október 6. Lenin és Sztálin levélváltása azzal kapcsolatban, hogy az OK(b)P Központi Bizottsága megvitatta a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége megalakulásának és a nagyhatalmi sovinizmus elleni harcnak a kérdését.

Lenin aláírja a Népbiztosok Tanácsának az Urquhart-koncesszióról szóló szerződés elutasítására vonatkozó határozatát.

Lenin üdvözlő levelet küld „A bakui munkásokhoz".

Lenin üdvözli az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség Bauman-kerületi bizottsága „Puty Mologyozsi" c. lapjának szerkesztőségét.

Október 10. Lenin elnököl a Népbiztosok Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket vitatják meg: a föld-törvénykönyv, a munka törvénykönyve; a helyi költségvetésről szóló törvény kidolgozása; a polgári törvénykönyv; a bírói szervezetről szóló rendelet stb.

Lenin üdvözletet küld a textilmunkások és textilmunkásnők V. összoroszországi kongresszusának.

Október 11. Lenin üdvözletet küld az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség V. Kongresszusának.

Október 13. Lenin levelet ír Sztálinnak a külkereskedelmi monopóliumról.

Október 17. Lenin elnököl a Népbiztosok Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket vitatják meg: határozati javaslat a kormányzósági szovjetkongresszusokról és a kormányzósági végrehajtó bizottságokról; a Közlekedésügyi Népbiztosság költségvetése stb.

Október 19. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának ülésén.

Október 20. Lenin üdvözletet küld a pénzügyi dolgozók összoroszországi kongresszusának.

Lenin levelet ír „Szovjet-Oroszország Barátainak Társaságához (Amerikában)“ és „A Szovjet-Oroszország Technikai Segítésére Alakult Társasághoz“.

Október 21. Lenin táviratilag kategórikusan utasítja Grúzia Kommunista Pártjának Központi Bizottságát, hogy tegyen intézkedéseket a Mdivani-csoportban tömörült nacionalista elhajlók pártellenes harcának beszüntetésére.

Október 24. Lenin elnököl a Népbiztosok Tanácsának ülésén, amelyen a Finnországgal való kereskedelmi szerződés kérdését, a polgári törvénykönyv kérdését és más kérdéseket vitatnak meg.

Október 26. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának ülésén.

Lenin üdvözli a felszabadított Tengermelléket.

Október 27. Lenin interjút ír Farbmannak, az „Observer“ és a „Manchester Guardian“ tudósítójának.

Október 28. Lenin levelet ír V. M. Molotovnak a Szovjet-Örményország megsegítésére, gazdasági felemelkedésének előmozdítására irányuló rendszabályokról.

Október 31. Lenin beszédet mond a IX. Szovjetkongresszus által választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság IV. ülésszakának ülésén.

Lenin elnököl a Népbiztosok Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket vitatják meg: állami nyereménykölcsön kibocsátása; az örményországi gyapottermelés fejlesztésére irányuló munkálatok állami támogatása stb.

November 1. Lenin üdvözletet küld a „Petrogradszkaja Pravdának" az Októberi Szocialista Forradalom ötödik évfordulója alkalmából.

November 2. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának ülésén.

Lenin üdvözletet küld a „Pravdának" az Októberi Szocialista Forradalom ötödik évfordulója alkalmából.

Lenin üdvözletet küld a kommunista szövetkezeti tagok első nemzetközi konferenciájának.

November 3. Lenin elnököl a Munka és Honvédelem Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket tárgyalják meg: a termés realizálása; a Donyec-medence finanszírozása; a petrográdi ipar gabonával való ellátása stb.

November 4. Lenin üdvözletet küld a Kommunista Internacionále IV. Világkongresszusának és a Munkás- és Vöröskatonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének.

Lenin üdvözletet küld a statisztikusok összoroszországi kongresszusának.

November 5.	Lenin interjút ír A. Ransomnak, a „Manchester Guardian“ tudósítójának.
November 6 és 12 között.	Lenin megírja Ransomnak, a „Manchester Guardian“ tudósítójának adott interjú második (befejezetlen) változatát.
November 6.	Lenin üdvözletet küld „A moszkvai és Moszkva-kormányzósági pártonkívüli munkásnők és parasztnők konferenciájának“.
November 6 és 8.	Lenin adatokat kér a Donyec-medence helyzetéről és az állami magtermelésről szóló rendelet végrehajtásáról.
November 7.	Lenin üdvözletet küld „A volt Mihelszon-gyár munkásainak“ az Októberi Szocialista Forradalom ötödik évfordulója alkalmából.
	Lenin üdvözletet küld „Az «Elektroperedacsa» állami erőmű munkásainak és alkalmazottainak“ abból az alkalomból, hogy az Októberi Szocialista Forradalom ötödik évfordulójának napján megnyitották klubjukat.
November 8.	Lenin üdvözletet ír „A klinci Sztodolszkaja-posztógyár munkásainak“.
November 9.	Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának ülésén.
November 13.	Lenin a Kommunista Internacionále IV. Kongresszusán elmondja „Az oroszországi forradalom öt éve és a világforradalom távlatai“ c. előadói beszédét.
November 14.	Lenin üdvözletet ír az Összoroszországi Mezőgazdasági Kiállításnak.
November 15.	Lenin üdvözlő levelet ír azoknak a külföldi íróknak, volt frontharcosoknak, akik megalakították Franciaországban a „Clarté“ („Világosság“) csoportot.

Lenin levelet ír I. I. Szkvorcov-Sztyepanovnak arról, hogy a proletárdiktatúra viszonyai közt mi a párt politikája a burzsoá szakemberek irányában.

November 16. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának ülésén.

November 17. Lenin elnököl a Munka és Honvédelem Tanácsának ülésén, amelyen a következő kérdéseket tárgyalják meg: a X. Összoroszországi Szovjetkongresszus anyagának előkészítése; a termés realizálására irányuló intézkedések; a szén- és ásványolajipar finanszírozása stb.

November 18. Lenin érdeklődik I. V. Micsurin munkája és kísérletei iránt; javasolja, hogy terjesszék a Munka és Honvédelem Tanácsa elé a turkesztáni öntözőrendszer kérdését.

November 20. Lenin a Moszkvai Szovjet plénumán beszédet mond a kül- és a belpolitikai helyzetről.

November 22. Lenin levelet küld „A Szovjet-alkalmazottak Szakszervezete V. Összoroszországi Kongresszusának elnökségéhez".

November 23. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának ülésén.

November 26. Lenin üdvözletet küld „A közoktatási dolgozók kongresszusának".

November. Lenin többízben beszélget a Kommunista Internacionále IV. Kongresszusára érkezett küldöttekkel a kommunista pártok szervezeti felépítéséről, munkájuk módszereiről és tartalmáról.

December 1. Lenin megbízza a Népbiztosok Tanácsának ügyintézőjét, hogy a X. Összoroszországi Szovjetkongresszus előkészítésével kapcsolatban kérje be az összesített adatokat az ipar üzleti évéről és az ipar költségvetéséről.

December 2. Lenin a Nemzetközi Munkássegély Központi Bizottságának Titkárságához intézett levelében azzal a felhívással fordul a világ munkásaihoz és összes dolgozóihoz, hogy indítsanak kampányt Szovjet-Oroszország gazdasági megsegítésére.

December 4. Lenin üdvözletet küld „A Kommunista Ifjúsági Internacionále Harmadik, Moszkvai Világkongresszusának".

Lenin megírja „Megjegyzések hágai delegációnk feladatainak kérdéséhez" c. művét.

December 5. Lenin megírja az utasításokat a Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa elnökhelyettesei közti munkamegosztásra vonatkozóan.

Lenin megbízza a Népbiztosok Tanácsának ügyintézőjét, érdeklődjön a Földművelésügyi Népbiztosságnál az I. V. Micsurin támogatására tett intézkedések felől.

December 6. Lenin megírja „Néhány szó N. J. Fedoszejevről" c. cikkét.

December 7. Lenin résztvesz az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának ülésén.

December 7—12. Lenin Gorkiban él; előadói beszédét késziti a X. Összoroszországi Szovjetkongresszusra.

December 9. Lenin utasítást állít össze a Népbiztosok Tanácsa elnökének és elnökhelyetteseinek munkarendjére vonatkozóan.

December 10. Lenin üdvözletet küld „Az Összukrajnai Szovjetkongresszusnak".

December 12. Lenin utóljára dolgozik a Kremlben levő dolgozószobájában.

December 13. Lenin levelet ír Sztálinnak az OK(b)P Köz-

ponti Bizottsága plénuma számára a külkereskedelmi monopóliumról.

December első fele. Lenin a X. Összoroszországi Szovjetkongresszusra készül, összeállítja beszéde vázlatát.

December 15. Lenin levelet ír Sztálinnak, a Központi Bizottság tagjai számára a X. Összoroszországi Szovjetkongresszuson való felszólalás ügyében.

December 16. Lenin egészségi állapotában ismét rosszabbodás áll be.

December 23. Lenin magához hívatja titkárát, leveleket diktál és könyveket kér.

December 29. Az orvosok megengedik Leninnek, hogy olvasson.

1923

Január 2. Lenin diktálja „Naplójegyzetek" c. cikkét.

Január 4 és 6. Lenin diktálja „A szövetkezetekről" c. cikkét.

Január 9 és 13. Lenin diktálja a „Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet?" c. cikkének első változatát.

Január 10. Lenin megbízza a Népbiztosok Tanácsának ügyintézőjét, hogy a Központi Statisztikai Hivataltól kérje be a szovjet-alkalmazottak összeírásának anyagát.

Január 16 és 17. Lenin diktálja „Forradalmunkról (N. Szuhanov feljegyzéseivel kapcsolatban)" c. cikkét.

Január 19, 20, 22, 23. Lenin diktálja a „Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet (Javaslat a XII. pártkongresszusnak)" c. cikk második változatát, és elrendeli, hogy a cikket adják nyomdába.

Február 2, 4, 5, 6, 7, 8. és 9. Lenin diktálja „Inkább kevesebbet, de jobban“ c. cikkét.

Március 2. Lenin átnézi „Inkább kevesebbet, de jobban“, c. cikkét, és elrendeli, hogy a cikket adják nyomdába.

Március 9. Lenin egészségi állapota ismét rosszabbodik.

Május 12. Lenint átköltöztetik Gorkiba.

Július második fele. Lenin egészségi állapota javul.

Október 19. Lenin néhány órára Moszkvába utazik, felkeresi dolgozószobáját; Gorkiba való visszatérése közben meglátogatja a Mezőgazdasági Kiállítást.

1924

Január 21 este 6 óra 50 perc, Gorki. Lenin halála.

Január 21-ről 22-re virradó éjszaka. Az OK(b)P Központi Bizottsága plénumának ülése Lenin halálával kapcsolatban.

Január 22. M. I. Kalinyin a XI. Összoroszországi Szovjetkongresszuson bejelenti Lenin halálát.

Január 21—23. Az OK(b)P Központi Bizottságának tagjai, élükön Sztálin elvtárssal, a kormány tagjai, a Szovjetkongresszus és a moszkvai szervezetek küldöttei Gorkiba érkeznek. Megérkeznek a környező falvak parasztjai is, hogy elbúcsúzzanak Lenintől.

Január 23 délelőtt 10—11 óra. Lenin koporsóját vállon viszik át Gorkiból Geraszimovo (ma Leninszkaja) állomásra.

Január 23 déli 1 óra, Moszkva.	A gyászvonat Lenin holttestével Moszkvába érkezik. Lenin legközelebbi harcostársai és elvtársai vállon viszik a koporsót a Szakszervezetek Házának Oszlopcsarnokába.
Január 26.	A II. Összszövetségi Szovjetkongresszus gyászülése. Sztálin elvtárs beszéde Lenin haláláról.
Január 23—27.	A moszkvai munkások, parasztok, vöröskatonák és alkalmazottak százezrei, a Szovjetunió minden részéből összesereglett küldöttségek éjjel-nappal szakadatlan áradatban vonulnak át az Oszlopcsarnokon, hogy búcsút vegyenek Lenintől.
Január 27 reggel 9 óra 20 perc.	Lenin koporsóját átviszik a Szakszervezetek Házából a Vörös-térre.
Január 27 délután 4 óra.	Lenin koporsóját elhelyezik a mauzóleumban.

TARTALOM

1922

1923

KÉPMELLÉKLETEK

5292. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.